ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
1
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
DIMANCHE
1er JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10801

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.801

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՅՈՂ ՏԱՐԻՆ

Բ. ՄԵՐՋԱԻՈՐ ԱՐԵԻԵԼՔԸ
2. ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Սուրիա, Յորդանան, Իրաք, Եմէն, Լիբանան, Սէուտի Արաբիա, Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն եւ առհասարակ արաբախօս մեծ ու փոքր բոլոր պետութիւնները իրենց վրայ խօսեցնել տը-ւին վերջացող տարուան ընթացքին :

Արաբեւ-իսրայէլեան վէճը, Պաղեստինի հնճխոը , քրտական հարցը , քարիւղի շուրջ ստեղծուած անհասկացողութիւնը եւ այլ հարցեր առատ նիւթ հայթայթե-ցին միջազգային մամուլին :

Փետրուար 23ին Սուրիոյ մէջ պատ-ընկերվարական կուսակցութեան ծայրա-յեղ ձախ թեւը զինուորական յեղափո-խութեամբ մը տապալեց Զօր. Ամին Էլ Հաֆէզի կառավարութիւնը : Զերբակալ-ուեցան հանրապետութեան նախագահը , վարչապետն ու նախարարները :

Անկախութեան հռչակումէն ի վեր 21րդ պետական հարուածն է ,որ տեղի կ'ունե-նար Սուրիոյ մէջ :

Նոր կառավարութեան նշանարանն էր «հողը գիւղացիներուն , գործարանները բանուորներուն » :

Յեղափոխութենէն անմիջապէս ետք Սուրիա վերադարձաւ համայնավար կու-սակցութեան պատ ջիւրա Խալէտ Պէգթաշ, որ տարազրութեան մէջ կ'ապրէր տարի-ներէ ի վեր :

Սուրիոյ կառավարութիւնը վերջին օ-րերուն յեղափոխական միջոցի մը դիմեց նպաստաւոր լուծում մը տալու համար Ա.Յ փի Սի (Իրաք Փեթրոլիում Քըմփընի) Քարիւղի Ընկերութեան հետ իր ունեցած վէճին :

Հիւսիսային Իրաքի (Քէրքուք) քարիւ-ղը Սուրիոյ հողին վրայէն կ'անցնի յան-գելու համար Պանիասի (Սուրիա) եւ Տը-րիպոլիսի (Լիբանան) նաւահանգիստնե-րը : Ընկերութիւնը տարեկան որոշ դու-մար մը կը վճարէ Դամասկոսի կառավա-րութեան : Վէճը այդ դումարի քանակին չուրջ է : Հարեւան արաբ պետութիւննե-րը եւ Իրաքի Քիւրտերը կը պաշտպանեն Սուրիոյ տեսակէտը :

Կը յուսացուի , որ խնդիրը բարեկամա-բար կարգադրուի : Այլապէս պիտի ըս-տեղծուի տասը տարի առաջուան պատ-մութիւնը, երբ Սուէզի խնդրին առթիւ Սուրիա Գահիրէի կառավարութեան օդ-նելու համար փակեց քարիւղի ճամբան եւ ետրոպա ամիսներով ծանր տագնապի մատնուեցաւ :

Սուրիոյ եւ Իսրայէլի յարաբերութիւն-ները կը շարունակեն մնալ ձգտեալ վիճա-կի մէջ : Փոքրիկ կայծ մը կը սպառնայ հրդեհ առաջ բերել :

Պաղեստինի հարցը Արաբական Լիկայի օրակարգին վրայ մնաց 1966ին եւս : Նա-խագահ Նասր անժամանակ կը դանէ ղէն-քի դիմել՝ Պաղեստինը ղրաւելու եւ մէկ միլիոն արաբ գաղթականները իրենց հայ-րենի տուները վերադարձնելու համար :

Յորդանան կողմնակից է զոյավիճակի պահպանման եւ զպզոդական միջոցներու կը դիմէ Պաղեստինցի Ֆէտայիներու դէմ, որոնք կ'ուզեն եղեռնագործներ կատարել Իսրայէլի մէջ :

Օդոստոսի կէսին ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ Տիբերիա լիճին վրայ : Սու-րիացիք քանի մը հրէական նաւեր ըն-կղմեցին : Իսրայէլցիք ալ երկու Միկ օ-դանաւեր վար առին : Վէճը կարգադր-ուեցաւ : Սակայն Հոկտեմբեր 14ին պա-տահանելով արաբ ֆէտայիներու յար-ձակումին, Հրեաները օդանաւերով եւ հրասայլերով քար ու քանդ ըրին արա-բական քանի մը գիւղեր Քերքոնի լերջանին մէջ : Մեկի Ազահովութեան խորհուրդը մեղադրեց Իսրայէլը, որուն ծանր աղդա-րարութիւն մը ուղղեց :

Մինչ այդ, Պաղեստինի Ազատագրու-թեան կազմակերպութեան նախագահ Ահ-մէտ Շուքէյրի տենդոտ գործունէութեան լծուած է Պաղեստինցիներէ բանակ մը կազմելու համար եւ դիրք բռնած է Յոր-դանանի Հիւսէյն թագաւորին դէմ :

Շուքէյրի երկու օր առաջ յայտարարեց թէ կազմած է «Յեղափոխական Խոր-հուրդ» մը Յորդանան կամ այլուր բնա-կող պաղեստինցիներէ, նպատակ ունե-նալով ի կատար ածել Պաղեստինի ազա-տագրութիւնը : Նոր մարմինը պիտի փո-խարինէ «Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը» , որ կը գործէ տա-րիներէ ի վեր, առանց դրական արդիւնքի մը յանգելու :

Արաբական լիկան պարբերաբար կը դումարէ գերատիճան ժողովներ , մաս-նակցութեամբ անդամ երկիրներու վար-չապետներուն, երբեմն ալ Հանրապետու-թեան նախագահներուն եւ թագաւորնե-րուն :

Լիկայի մէջ համաբաբական չահեր չո-չափող հարցերու շուրջ միաանականու-թիւնը կը տիրէ, հակառակ զգալիարա-կան տարակարծութեանց :

Արաբական երկիրներէն Մարոք, Լի-բիա, Յորդանան , Սէուտի Արաբիա, Քուէյթ եւ Պարսից Ծոցի փոքր իշխանա-պետութիւնները արքայական վարչաձեւ ունին : Միւսները հանրապետական են ու աշխարհիկ : Մինչ առաջինները կ'ուզեն կազմել համիսլամական միութիւն մը — կրթնած Շէրիաթի վրայ, միւսները հա-կառակ են նման ձեւնարկի :

Արքայականները կը մեղադրուին իրրեւ յետադիմական, որոնց գլխաւոր նպատակն է պահպանումը իրենց գահին : Միւսնե-րէն ոմանք «յառաջդիմական» են եւ կ'ա-ռաջնորդուին ձախակողմեան գաղափար-ներով, ինչպէս արաբ Միացեալ Հանրա-պետութիւնը, Սուրիա եւ Իրաք :

Եմէնի մէջ յարաբերաբար հանդարտու-թիւն կը տիրէ : Հանրապետական իշխա-նութիւնը ամրապնդած է իր դիրքը, սա-կայն Էմիր Պատր տակաւին վար չէ դրած զէնքերը : Եգիպտական զինուորները կը շարունակեն իրրեւ պահակ հսկել հանր-պետական վարչաձեւին վրայ, ընդդէմ արքայականներուն :

Լիբանանի մէջ Ինքրա մեծ դրամատան տագնապը տեղի տուաւ զանազան բար-դութեանց երկրէն ներս ու դուրս : Ելմը-տական – անտեսականէն եւթ քաղաքա-կան դժուարութիւններ յարուցանելով :

Ապատլահ Եաֆիի գահլիճը տակնուս-ղաւ հրաժարիլ , տեղը տալով Բաշիր Գե-մայէլ : Կառավարութիւնը միջամտած է եւ կը յուսացուի, որ Ինքրայի տագնա-պը բարւոք լուծումի մը յանգի :

Ամէն պարագայի մէկ բան ստոյգ է, որ 1966ի վերջաւորութեան խաղաղութիւնը անխախտ կը մնայ արաբական աշխարհին մէջ, հակառակ բազմաթիւ վտանգներու :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

1967

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻԽ

« ՅԱՌԱՋ »

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՕՐԵՐ ԿԸ ՄԱՂԹԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ ՓՈԽԱՅԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՕ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԶՈՒԶԵՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ԲՐԵԺՆԵԻԻ ՀԵՏ

Յարգ ոչ մէկ պաշտօնական լուր կայ , բայց կը կարծուի թէ մառեչալ Թիթօ Մոսկուա պիտի երթայ գալ ամիս եւ տեսնուի Բրեժնեւի հետ : Նոյն անպաշտօն բայց հաւաստի նկատուած եուկոսլաւա-կան աղբիւրէն, կը հետեւի թէ Թիթոյի այս այցելութիւնը շատ պաշտօնական հրաւէրի մը պատասխանն է , զոր Բրեժնեւ ըրած է Թիթոյի երբ վերջին անգամ Պել-կրատ էր :

Ամէն պարագայի մէջ, այդ այցելու-թեան ընթացքին պիտի ծեծուին երկու գլխաւոր հարցեր :

Առաջինը կը վերաբերի համայնավար կուսակցութեանց համագումարին : Այս մասին եուկոսլաւիոյ Արտաքին նախարա-րին կարծիքը յստակ է .— Նման ժողով մը տեղին չի նկատուիր : Այս առընչու-թեամբ, Մոսկուայի եւ Պելկրատի տեսա-կէտները իրարմէ շատ հեռու են : Թիթօ, թէեւ հակառաջարկ մը բերած է առջի օր, իր ընդդիմութիւնը յայտնելով հանդերձ նման ծրագրի մը : «Համագումար մը որ համախմբէ դրամատիրական եւ ընկեր-վարական երկիրներու համայնավար կու-սակցութիւնները աւելի վնասակար է քան օգտակար : Լաւագոյնը կ'ըլլար միայն դրամատիրական երկիրներու համայնա-վար կուսակցութեանց թողուլ, որ նման ժողով մը գումարեն» :

Երկրորդ հարցը կը վերաբերի եուկոսլա-լաւ համայնավար կուսակցութեան ներ-կայ վերակազմութեան : Մոսկուա չի ծածկեր որ մտահոգ է եուկոսլաւ չարքե-րու մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ մէկ վանքի մը մէջ, կը կար-ծուի թէ հետքը գտնուած է նոյն Պռոմա-նի , որ գլխաւոր դործակիցն էր Հիթլէրի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ եւ Սուրիոյ սահմանա-գլուխին վրայ միջադէպ մը պատահած է : Երեք սուրիացի զինուոր Յորդանան մը-տած են եւ սպայ մը սպաննած : Ամմանի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ այս ոճի-րին դրդապատճառները յայտնի չեն :

ՇՈՒԱԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ որոշած է ամուսնա-նալ իր չուետացի նշանածին՝ Ուլայի հետ, Լաս Վեկասի մէջ :

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ պայքարը կը շարու-նակուի նոյն սաստկութեամբ բոլոր ա-նոնց դէմ զոր կարմիր պահակները «վե-նաքննականներ» կը նկատեն : Նոր զոհն է՝ կաղանդի առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ երեք – շաբթի Յունուար 3 : Խմբագրատունը բաց է Շաբաթ (Յունուար 31) ամբողջ օրը :

Թաօ Շու, համայնավար կեդրոն – հա-րաւ Բիւրոյի նախկին Ա. քարտուղար : Ներկայիս փոխ – նախագահ մըն է : Կ'ամբաստանուի իբրեւ «քաղքենի» : Ան-հրաժեշտ կը նկատուի նաեւ մաքրել փե-քինի փոխ – քաղաքապետը՝ Վուփ : Այլ զոհերու մէջ յիշենք .— Վեթերան ըն-կեր՝ Հու Շիաօ Միւս, Մաոյի հին ընկերը յեղափոխութեան առեն եւ վերջապէս Արտաքին նախարար՝ Շէն Եի : Մոսկուայի մէջ ալ, խորհրդային բանակի օդպանը՝ կարմիր Աստղ, կ'ըսէ թէ Չինաստան նա-խապատերազմ մը կը պատ-րաստէ Խորհ. Միութեան դէմ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐ կը պատրաստուի Մարիա երթալ Յունուարի երկրորդ կի-սուն : 967ին նման փոխ – այցելութիւն – ներով աւելի եւս կ'ամրապնդուի Սպանիոյ եւ արաբական երկիրներու աւանդական բարեկամութիւնը :

ՁԱՒԱՐԹԱՑԻՆ հասած լուրերու համա-ձայն Սուքարնօ սպառնացած է որ կը հրաժարի , փոթորկալից տեսարանի մը ընթացքին , բանակի պետերուն հետ : Տեղւոյն թերթերը կ'աւելցնեն թէ Սու-քարնօ յայտնած է թէ այդ սպառնալիքը կը գործադրէ եթէ այն քննադատութիւն-ները որոնց կ'ենթարկուի ներկայիս չը-դադրին : «Եթէ պիտ չէք սիրեր , դուք բո-լորդ , այն տեղ, կը հրաժարիմ ու ա-ռանձին կը չարունակեմ պայքարս :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ երկու թերթեր դա-դեցան չկարենալով դիմանալ ամենօրեայ յաւելումներու , որոնք կը վերաբերին մանաւանդ մամուլին : Այս թերթերն են՝ «Համպուրկըը Ապընտէյթ», Համպուրկի ամէնէն հին թերթերէն մին եւ արեւմըտ-եան Պերլինի Քուրիէրը :

ՅՈՐԴԱՆԱՆ պաշտօնապէս մերժեց որ իրաքեան եւ սէուտական զօրք մնայ իր հողամասին վրայ : Արաբական Լիկայի մէկ բանբերին համաձայն , Լիկային յա-ջորդ նիստը Յունուար 15ին տեղ պիտի դումարուի Փետրուար 15ին, որպէսզի մառեչալ Ամէր, արաբ միացած հրամա-նատարութեան սպայակոյտի պետը, ժա-մանակ ունենայ խօսելու իրաքեան, յոր-դանանեան եւ սէուտական իշխանու-թեանց հետ :

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ չորս հարիւր հոգի ձերբակալուած են, ձախողած պետական հարուածէն ետք : Հրապարակուած ղե-կոյցին մէջ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը տէրն է կացու-թեան :

*ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ ՄԱՀԸ դրքին հրատա-րակութիւնը այլեւս ապահով է քանի որ Տիկին Քենըտիի փաստաբանները եւ Հար-փըր Էնտ Ռօ հրատարակչականը բանակ – ցութիւններ պիտի սկսին Յունուար 5ին : Այս դիրքը որ բաւական յայտնութիւններ կը պարունակէ , կը յայտնէ թէ Քենըտիի մահէն ետք , այրին նամակ դրած է Ռը-բուչչեւի : Կ'ըսուի նաեւ թէ տարաբախտ նախագահը Ֆրանսերէն կը սորվէր որ – պէսզի Ռասինի լեզուով բանակցի տը Կոլի հետ : Նոյն դիրքը հանրային կար-ծիքին կը յանձնէ նաեւ Ճոնսընի թաֆթի թերացումները, Տալասի մէջ, Քենըտիի սպանութենէն ետք : Ասոնց կարդին, կը յիշուի որ Ճոնսըն, որ փոխ նախագահի օդանաւով ընկերացած էր Քենըտիի, նա-խագահական օդանաւին մէջ տեղ դրաւած էր արդէն, Տիկին Քենըտիի գալէն առաջ իսկ : Նոյն տեղն, hoûի (անուշա) ըսած է Տիկին Քենըտիի եւ պահանջած որ ներկայ ըլլայ երդման արարողութեան, մինչ Տի-կին Քենըտի չէր ուզեր բաժնուիլ ամուս-նոյն դագաղէն :

ԿԱՂԱՆԴԵՄ ՁԵԶ... ԿԱՂԱՆԴԻ ՏՈՒՆԿՈՎ

Հին Գաղղիոյ մէջ՝ սպիտակազգեստ քրմուհիները, վերբենայի ճղիկ մը ի ձեռին, աղօթք կը կարդային կաղանդի առաւօտուն: Այդ աղօթքը մաղթանք մըն էր, որ կը կատարուէր անվրէպ, ղօրու – թեամբ վերբենա կոչուած տունկին ճը – ղիկներուն :

Հին Ցոյները եւ Հռովմայեցիները եւս, նոյն կրօնական երկիւղածութեամբ, վեր– բենան կ'օգտագործէին ամանորեան ա – ռաւօտեան իրենց մաղթանքներուն հա – մար :

Վերբենան նուիրական ու սրբազան տունկ մըն էր արդարեւ: Աթէնքի եւ Հը– ռոմի դեսպանները աղաղուն այս տունկին ոստերով պսակ մը կը չինէին, իրենց գլխուն չուրջ կ'օղակէին՝ երբ պաշտօն կը ստանային պատերազմ յայտարարել կամ հաշտութիւն :

Դիցաբանական աւանդութիւնները եւս կը վկայեն թէ Աստուածահայրն Արա – մազդ, երբ սեղան կը նստէր ճաշելու, ընկղմանած կ'ըլլար վերբենայի սուրբ ջուրով լուացուած մահիճի մը վրայ :

Վերջապէս հելլէն դուշակուհիները վերբենա կը չարչին իրենց մազի հիւս – կէններուն, երբ պատգամ կ'արտասանէ– ին, գալիքը կ'աւետէին, մաղթանք կը կա– տարէին :

Մենք, Հայերս, աղաւնաբոտ կը կոչենք այս բոյսը, կամ աղաւնիճ, դի «աղաւնի– քըն ի տակն կու օթէին»: Ամիրտովլաթ հայ մեծ բժշկապետը «չնահաւուր» կ'ան – ուանէ, ապահովաբար զրչագրական վրի – պակ՝ կ'ենթադրեմ թէ բառը պիտի ըլլայ «չնորհաւուր», տունկ մը որ կ'օգտագործ – ծուէր չնորհաւորելու համար, բարեմաղ– թութեանց համար, կաղնդելու համար :

Բարի՛ է եւ բարերար, այս տունկը: Իր գլխաւոր զօրութիւնը կը կայանայ սէր բաշխելու մէջ, սէր տարածելու մէջ, սէր ներշնչելու մէջ: Մեր Ամիրտովլաթը եւս կը վկայէ թէ «զայս խոտս եոցնեն եւ ի տունն ցանեն գլուխն նա՝ այն տանն ժողովուրդն սիրեն մէկ զմէկ »:

Ֆրանսական գաւառները աւելի հա – րուստ են նման աւանդութիւններով :

Երեք Ուրբաթ, առտուան մթնշաղին, կ'երթան դաշտ, կը դանեն տունկը, երեք անգամ կը գառնան չուրջը: Վերջին Ուր– բաթը կը քաղեն՝ աղօթելով յանուն Վե– նիւսի (Աստղիկ աստուածուհին), յա – նուն Կուպիդոնի (սիրոյ աստուածը), յանուն Արեգակին, խնդրելով որ վերբե – նան բարեխօս ըլլայ աստուածներուն մօտ, որպէսզի իրենց սիրածը կապուի իրենց եւ չսիրէ՛ ուրիշ մէկը:

Հինները աւելի խոր հաւատք ցոյց կու տան այս տունկին մասին: Ով որ չփէր տերեւները իր ձեռքին մէջ, ուղածը կը ստանար՝ չնորհիւ այն զօրութեան, որ տունկը կը պարգեւէր: Բարեկամութիւն չահելուհամար ,չարը հեռացնելու համար, զուարթութիւն սփռելու համար տուներու մէջ եւ ամէնուրեք, միշտ ի պատուի էր վերբենան :

Պլինիոս կը պատմէ (Գիրք ԻԶ· 59) թէ քուրմերը անոտառ կ'երթային ամանորի ա– ռաւօտուն, արշալոյսէն առաջ, որպէսզի ոչ արեւը տեսնէ արարողութիւնը, ոչ ալ լուսինը : Նախ զոհ կը մատուցանէին հո– ղին, ուր բուսած էր վերբենան, մերկ եւ մեղր կը թափէին հողին վրայ՝ քաւու – թեան նշան, եւ երկաթէ առարկայով մը չրջանակ մը գծելէ եառ տունկին չուրջ՝ կը փրցնէին ձախ ձեռքով: Վերադառնա – լով մեհեան, կը չորցնէին տունկին ար – մատը, ցօղունը եւ տերեւները զատ զատ: Ցետոյ կ'եփէին եւ իր օրհնեալ ջուրով կը սրբագործէին աղօթատան խորանը, կը լուային անկողինները, կը սրսկէին խըն – ջոյքի բաղմոցներուն վրայ: Եւ այն հա – ւատքն ունէին թէ տարին բարիք կը բե – րէր, անկողիններուն մէջ սէր կը մանէր, ու զուարթութիւն կը պարգեւէր խնջոյքի սեղանակիցներուն :

Զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ ժողո – վուրդին մտքին մէջ հետզհետէ զարգա – ցաւ տունկին սրբագործութեան յատկու – թիւնը, աճեցաւ, ընդլայնեցաւ, հրաշա – գործութեան հասաւ: Այսպէս, վերբենայի տերեւ կը խաչէին, ջուրը կը խմէին՝ չյողնելու համար քալելով ճամբորդու – թեան ժամանակ, վերբենայի տերեւ կը կապէին իրենց սռնապաններուն՝ լեռ բարձրանալու համար արագօրէն, վերբե– նայի եօթը տերեւ կը դնէին իրենց փայ – ծաղին վրայ՝ քալելու համար մէկ ժամ – ուան մէջ տասը մղոն : Վերջապէս վեր – բենայի ջուր կը խմէին ըմբիշները : Դեռ աւելին՝ վերբենայի ոստ մը կը կախէին խնճորենիներու ճիւղերէն, որպէսզի աւե– լի առատանար պտղաբերութիւնը: Նոյն – իսկ «կաթը փախած» մայրերը վերբենա կը քաղէին «Հայր մեր» արտասանելով եւ կաթը կը հոսէր անդադրում՝ լացող աչ – քերու պէս :

Այսպէս, վերբենան զարճաւ ամենա – բոյժ, ու զործածուեցաւ երիկամներու եւ լեարդի քարերը հալեցնելու, աղեթա – փութիւնը զարմանելու, ջրզողութիւնը բուժելու, դլխու ցաւերը փարատելու, ջղային պրկումները մեղմելու, ստամոքսի ծանրութիւնը անհետացնելու համար եւ այլ հաղարումէկ ցաւի դէմ :

Պէտք է խոստովանիլ թէ վերբենան ա – ւելի մեծ յարգ ունէր հին Գաղղիոյ մէջ քան կի բոյսը, զոր մէկը աղամուճ կը թարգմանէ, ուրիշ մը՝ մղամուճ :

Իրողութիւնն այն է որ հինէն ի վեր վերբենան համարուած է կախարդական տունկ մը, ինչպէս կ'երգէ Վէրգիլիոս·

Առ ինձ ջուր, եւ ած փափկիկ
շուրջ զբազնատ ժայռաւէն ,
Աղաւնիճ իւղաբուրմ եւ
խունկս ազնիւս խառնեսջիր :
(Հով· Ը· 66–67):

Գեղեցիկ է կախարդաբանական այս հատուածը, բայց Հիմիւղի թարգմանու– թիւնը՝ խրթին :

Ովիտիոս եւս ունի երկու վկայութիւն (Տաղ Ա· 19 եւ Դ· 11), ուր կը յիչատակ– ուի վերբենան՝ կախարդանքի մթնոլորտի մը մէջ: Եւ այս կախարդները հռչակուած էին այնքան ամենազօր, որ կը կարծէին թէ կրնային լուսնին դոյնը փոխել ար – եան, ինչպէս կ'ըսուի Աստուածաչունչ Մատեանի մէջ (Յովէլ, Բ· 31), կամ լուսինն իջեցնել երկիր , գայթակղու – թիւն պատճառելով մեր Եղնիկին, որ կ'աղաղակէ· « Չէ հնար լուսնի յերկիր ի– ջանել» (Գ· 9):

Կախարդական կամ հրաշազան այս տուն– կը, վերբենա, այժմ Ֆրանսերէն կոչուած verveine, բանաստէրները կ'ըսեն թէ մեղի ծանօթ վերվէնը չէ, ոչ ալ աղաւնիճը: Իր անուան չուրջ եւս վէճ կայ :

Վերբենա կ'ըսեն թէ Հռովմայեցւոց հիէրոթոտանէ (= սրբազան բոյս) բառն է, եւս՝ Վէնիւսի բոյսը, ըստ Ա· Թէյսի՝ կեղտական փէրփաէն (= քար հալեցնող) բարդ բառն է, ըստ Հելլէններուն՝ փէ – րիսթէրէոն, կոչուած նաեւ փալումպարիս կամ fոլումպինա, որ կը համապատաս – խանէ մեր աղաւնիճ բառին :

Ամէն պարագայի տակ վերվէնը տունկ մըն է այժմ, զոր Ֆրանսացիք կը զոր – ծածեն թէյի նման ու փոխան թէյի : Կը զործածուի հանդստացնելու համար ըս – տամոքսը եւ լիղերը :

Ու թէեւ Ֆրանսայի հեղինակ մը, ըն – դունելով որ վերվէն կը քաղէին իր նա – խահայրերը եւ վերվէնի ճիւղերով կը չը– նորհաւորէին զիրար՝ ամանորին, որ կ'իյնայ ··· Ապրիլ ամսուն, վերջապէս թէեւ չեմ կրնար վերվէն կամ աղաւնիճ քաղել Յունուարի մէջ՝ ձմեռնային այս կաղանդին, կրնամ հայթայթել վերվէն, աղաւնիճ կամ «չնորհաւոր» կոչուած այս տունկը , եփել, մեղրով քաղցրացնել, բաժակս լեցնել, դլխուս վեր բարձրա – ցընել եւ մաղթել սէր եւ խաղաղութիւն հայ աղդին համօրէն, կաղնդելու համար կաղանդի քաղցր առաւօտով , ինչպէս օ – րէնք է:

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պատմութիւն է աս պզտիկ տը– ղու մը, որու մայրիկը մեռած է, բայց որ չի գիտեր թէ մեռած է, եւ կը հարցնէ իր մեծ – մայրիկին թէ ե՞րբ պիտի գայ: Եւ մեծ – մայրիկը կը պատասխանէ թէ միւս օր պիտի գայ: Բայց մայ – րիկը չի գար :

Պզտիկին մայրիկը մեռած էր, բայց ինք չէր գիտեր թէ մեռած էր :

Մեծ – մայրիկը ըսած էր իրեն թէ մայ– րիկը հեռաւոր տեղ մը գացած էր, եւ թէ պիտի վերադառնար կարմիր – կապոյտ խաղալիկներով, փողերով եւ դոյնզդոյն հագուստներով :

Եւ մայրիկը կը պատասխանէր թէ միւս օր պիտի գար, կառքին մէջ նստած եւ վայելուն զգեստներ հագած :

Պզտիկը մայրիկին երեսը նայած էր եւ ժպտած: Մայրիկն ալ իրեն սեւ աչքերու մէջ նայած էր չեչտակի, եւ ան ալ ժըպ– տած : Ցետոյ, երբ լացած էր, գլուխը ա– ռած էր գինքը, վեր՝ օդին մէջ բարձրա – ցուցած : Ցետոյ պտտած էր , պտտած , մինչեւ որ պզտիկը նորէն ժպտիլ սկսած էր, ու իր մանրիկ բաղուկները անոր ա – նարատ պարանոցին օղակ ըրած :

×

Միւս օր եղած էր: Պզտիկը պատուհա – նէն դուրս կը նայէր եւ մայրիկին կը սպասէր : Որովհետեւ չէ՞ որ մեծ մայրի– կը ըսած էր թէ պիտի գար ան, կապոյտ– կարմիր խաղալիկներով, փողերով եւ դոյնզդոյն հագուստներով:

— Անանկ չէ՞, քուրիկ, այսօր պիտի չգա՞յ :

—Հապա՛, պիտի գայ, կառքով եւ պէ– ուտը զգեստներ հագած :

Ու պզտիկը , խնդութեամբ, կը սպա – սէր :

— Ո՞ւր է, չեկաւ դեռ, քուրիկ, իրի – կուն եղաւ :

Իրիկուն եղաւ եւ չքեղ կառք մը մեծա – դղորդ, եկաւ կեցաւ իրենց տնակին առ – ջեւ դրեթէ :

Փառաւոր եւ զեղանի կին մը, որ օղեր ունէր ականջին, եւ մանեակ մը կուրծ – քին: Վար իջաւ եւ դնաց մտաւ ճոխ բնա– կարանը : Իրեն հետ ներս տարած էր նա– եւ չատ բաներ :

Պզտիկը ներս դարձած էր, եւ դեռնին վրայ մերկ սրունքը երկնցուցած , ձեռ – քին կռնակը աչքին, կը հեծկլտար : Մայ– րիկը պիտի դար եւ չէր եկած :

Ու հեծկլտանքը կը սաստկանար :

Մեծ քուրիկը այն տունն նորէն վեր վերցուց զայն, մեծ – մեծ բացած թեւե– րուն մէջ առաւ, անոր սեւ դանդուր մա– զերով զարդարուած գլխիկը իր արճակ ու յորդ մազերուն մէջ քաչեց :

Պզտիկին հեծկլտանքը մեղմ ու անուշ թրթռանքի մը փոխուեցաւ: Ցետոյ լռեց :

— Ինչո՞ւ կուլաս, աղուո՛ր, ըսած էր քուրիկը, մայրիկը պիտի դայ միւս օր, կապոյտ – կարմիր խաղալիկներ պիտի բերէ քեզի, փողեր պիտի բերէ եւ նոր նոր հագուստներ :

Պզտիկը ժպտեցաւ նորէն, դանդուր սեւ մազերով զարդարուած գլխիկը մեծ–քու– րիկին լանջքին վրայ կոթնցուց հանդար– տիկ :

Հանդարտիկ, մեծ – քուրիկին մազե – րուն հետ խաղաց, ու անոր չուրջը դար– ձաւ: Ցետոյ բաժնուեցաւ: Նորէն լացաւ, նորէն խնդաց : Ցետոյ քնացաւ, քուր – կին գիրքին մէջ իր մակոտ անդամները տաքցուցած՝ քնացաւ :

Միւս օր եղաւ, եւ իրիկուն եղաւ: Պըզ– տիկը, պատուհանէն մայրիկին ճամբան կը նայէր : Կառքով պիտի դար :

Շքեղ կառք մը եկաւ եւ կանդ առաւ ի– րենց տնակին առջեւ : Գեղանի եւ փա – ռաւոր կինը՝ որ փայլուն օղեր ունէր ա– կանջին, եւ չքեղ մանեակ մը կուրծ – քին, պզտիկին նայեցաւ՝ բայց չժպտեցաւ: Վար իջաւ ու դնաց դէպի մեծ տունը մը – տաւ : Կանանչ ու նարնջագոյն թուղթե – րով ծրարներ տարաւ հետը :

Կաղանդները կուգան չքեղ կառքերով , բայց չեն հանդիպիր բոյսերը չքաւորնե – րուն, որոնք սակայն անոնց կը սպասեն՝ ակնկալութեան դղուանքներէ քաջալեր – ուած :

ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ, 1965

Ռուսական զօրանոցը, այստեղ էլ քան– դում են: Ոչ մի նոր չինութիւն, ոչ մի նոր տաչած քար, իսկ հիանալի չէնքը քանդում են: Ինչ որ եղել է յիսուն տարի առաջ, դանդաղ աւերւում է:

Ես անցնում եմ արթնացող փողոցով : Արհեստաւորները, սայլերը, կառքեր : Ծա– նօթ սալայատակով գնում եմ դանդաղ, աչխատելով չատ դոյն լցնել սրտիս մէջ: Լուսանկարչական ապարատ չեմ վերցրել, ոտքիական քաղաք է, ինքս եմ դարձել լուսանկարչական ապարատ, որ սիրտ ու– նի: Ու յանկարծ իմ դէմ չատ մօտիկ բար– ձրանում է Առաքելոց եկեղեցին: Եկեղե – ցու ոտքերի տակ Կարս գետն է, Կարսա – չայը: Գետում ջուր չկայ : Քիչ այն կողմ Կարսի նշանաւոր կամուրջն է, որին ա – սում են, յաճախ է կանդնել Եղիչէ Զա – րենցը : Կամուրջը յիշո՞ւմ է: Ես նստում եմ եկեղեցու աչքերին : Դմբէթի կանաչ է ածել, կանաչի մէջ թռչուններ են , ով պիտէ, դուցէ Արագածի փէչերից թռած: Նրանք երգում են, ի՞նչ են հասկանում նրանք : Իսկ եկեղեցին լուռ է, խռոված: Այդ պահին տեսնում եմ, որ նրա կամա – րակապ գրանն է մօտենում բեռնատար մի կառք : Երեւի պահեստ է, երեւի գրա համար չեն քանդել ··· նա ինձ որբ գաղ– թական է թւում , որ յողնել է լալուց եւ քարացել է : Բարեւ , սիրելիս, բարեւ, իմ հարազատ, մի խռովիր, մի չլսիր դէմդ, դու նոյնիսկ այդ վիճակում պար– տուած չես , դու նոյնիսկ այդպէս՝ չես կտրուել ··· Գուցէ այդտե՞ղ դնեմ ես իմ մեխակը՝ եկեղեցու յողնած քարերին : Բայց քամի կը լինի, կը ցրի չորացած թերթիկները եւ օտար անիւները կամ ամրակները կը տրորեն: Հարկաւոր չէ : Եկեղեցին լուռ է , նրա առջեւում գետն է, որտեղ ջուր չկայ, իսկ եռեւում բեր – դըն է ···

Ես թեքւում եմ ձախ, մտնում ուրիշ մի փողոց: Անկիւնում հայկական չինութեան աւերակ է, մնացել են միայն պատերը՝ հաստ ամուր: Նայում եմ ներս, թուրք մի ընտանիք է տարբել ու ապրում է աւերա– կի մէջ: Տանիքից ծուխ է ելնում , ես լը– սում եմ երեխայի ճիչ : Թուրք երեխայի ճիչ՝ հայկական աւերակի միջից : Փո – ղոցները նման են իրար : Սա հաւանօրէն դպրոց է: Ցիսուն տարի առաջ այստեղ հայ երեխաներ են սովորել : Դպրոցի վը– րայ էլ թուրքական դրօշ է: Դպրոցը դեռ դատարկ է, ինձ այդպէս աւելի է դուր դալիս, այդպէս աւելի է հայկական ··· Ոչ, ինձի չի թւում, թէ հիմա կը դան հայ երեխաները , կաղմկեն հայերէն ··· Զի թւում , իմ սրտում դառնութիւն է : Կարծես քայլում եմ գերեզմանների մի – ջով, թէպէտ չէնքեր են, արթնանում են լուսամուտները, փողոցում երեւում են մարդիկ, երեխաներ, կառքեր ···

Պարզ, թափանցիկ առաւօտ է, հեռուից դեռ երեւում է Առաքելոց եկեղեցին, իսկ բերդը երեւում է ամէն տեղից : Զար – թընացած քաղաքը աւելի է հարազատ, բայց քաղաքն արթնանում է, օդը ապա – կանւում է կառապանների ծոյլ աղմու – կով , ձիերի , էշերի դոփիւնով, օտար անհասկանալի աղմուկով: Ես արագացը – նում եմ քայլերս: Զեմ ուղում քեզնից այսպէս բաժանուել, կարս , չեմ ուղում : Աւելի լաւ է լուռ, քանի որ մենք իրար չատ բան ունենք ասելու ··· Ես պիտեմ, հաւիւ թէ երբեւէ կրկին լինեմ այստեղ, պիտեմ: Ծանր է, բայց պիտեմ, հասկա – ցայ այս 16 օրուայ ընթացքում :

Ահա եւ բոլորը :

Ցետոյ մենք ինքնաչարժ նստեցինք, որ մեզ բերեց մինչեւ սահման : Նոյն ամա– յութիւնը, նոյն հաչմանդամ տներն ու պիւղերը, նոյն թափանցիկ, զարմանալի օդը, հարազատութեան եւ օտարութեան նոյն զգացումը : Թուրքական պետու – թեան սահմանի մօտ մենք իջանք ինքնա – չարժից եւ ճամպրուկները ձեռքներիս անցանք մի քանի հարիւր մեթր : Դէմ – դիմաց երկու դռներ են. մէկի վրայ գրը– ուած է ՍՍՀՄ, միւսի վրայ՝ Թուրքիա: Դէմ – դիմաց՝ օրերով , չարաթներով , տարիներով կանդնում են մեր եւ նրանց սահմանապահները :

Մենք բացում ենք մեր դուռը : Մտնում ենք ներս, մտնում ենք տուն :

Ահա եւ բոլորը :

Բայց միթէ՞ ես կարողացայ ձեղ ասել բոլորը : Զգիտեմ : Իսկ մեխակը դեռ իմ ծոցատետրի թղթերի մէջ է :

Հոկտեմբեր , 1965

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԿԱՂԱՆԴԸ

Կաղանդի եւ Ծնունդի տօները կը կապեն մեզ դարաւոր աւանդութեան մը, որ իր զանազան խորհրդանշաններուն տակ ստիպած է մարդ արարածը խոնարհիլ բնութեան նուիրական օրէնքներուն առջեւ :

Դարերու ընթացքին , տարւոյն այս եղանակին մարդիկ տօնած են արեւին ամուսնութիւնը երկրին հետ : Աշխարհի ստեղծումը, Բահաղը, Բագոսը, Սատուռնոսը եւ բազմաթիւ ուրիշ դիցաբանական դէմքեր , որոնք կը ներկայացնէին ազատութիւնը, երիտասարդութեան յաղթանակը եւ մանաւանդ ամէն բանի վերանորոգումը :

Հին Հելլէնները ամէնէն անուշ բաները կուտային իրարու : Թուզ եւ մեղր կ'ուտէին , դինի կը խմէին եւ մանուշակներ կը նուիրէին Դիոգինէսի :

Պարսիկները կը ջանային վերանորոգել այն բոլորը, զոր մարդկային կարողութեան սահմանին մէջ է վերանորոգել , բարոյական թէ նիւթական դեռնի վրայ :

Հռովմայեցիներու օրով, ստրուկները երեք օր ազատ կ'արձակուէին եւ իրաւունք կը ստանային իրենց կարգին հրամայելու իրենց տէրերուն :

Սէյն կղզիին քրմուհիները պարտաւոր էին մէկ գիշերուան մէջ քանդել եւ վերաշինել իրենց տաճարին տանիքը : Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ, Օտին չաստուածը սպիտակ ձին հեծնելով՝ կ'այցելէր աշխարհ եւ կարգ կանոնը կը վերահաստատէր հոն, ուր պահանջ կար :

Աւատապետական շրջանի իշխանները մոլեգնօրէն կը զուարճանային պերճաշուք խնջոյքներու մէջ: 1172ին, Ռէյմոն տը Վընուզ փառք համարեցաւ նոր տարուան ի պատիւ խարոյկի վրայ այրել իր երեսուն լաւագոյն ձիերը :

Մեր օրերուն, Ճափոնի մէջ կը գործադրեն Զրադաշտի հին օրէնքը : Տուները ծայրէ ի ծայր կը ներկուին, ամէն բան կը լուացուի եւ կը փոխուի հագուստներէն ու կօշիկներէն սկսեալ :

Չինաստանի մէջ ալ նոր կօշիկ կը գնեն եւ հրաժեշտ կուտան հին տարիին , պարտքերը վճարելով : Ոչ մէկ Չինացի պարտք կը ձգէ մէկ տարիէն միւսը : «Ընտանիքին ոգի»ն ալ իր տարեկան ճամբորդութիւնը կը կատարէ դէպի երկինք : Անուշ ուտելիքներ կը պատրաստեն, որպէսզի ոգիին շրթունքները փակչին եւ չկարենայ շատ ճշգրիտ տեղեկագիրներ տալ :

Կարգ մը դաւառական աւանդութեանց համաձայն՝ կենդանիները լեզու կ'ելլեն Կաղանդի գիշերը, եւ բացի գորտէն եւ ագռաւէն՝ ոչ մէկ կենդանի կը քնանայ Ծնունդի գիշերը :

Ալզասի մէջ, երիտասարդ աղջիկները իրենց ապագայ ամուսնին դէմքը կը տեսնեն նոր տարուան հայելիին մէջ :

Ք.

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՆԱՊԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԳ. ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Ասում են ,որ գրական յիշեալ սերունդը սերակալում է ոչ թէ մայրենի, այլ օտար կաթի վրայ: Նախ՝ սուտ է, եթէ նկատի առնենք այդ սերնդի լաւագոյն եւ արդէն հասուն ներկայացուցիչներին : Մնացածը կամ կը վերադառնան իրենց հող ու ջրին, կամ պարզապէս հող ու ջուր կը դառնան, այսինքն՝ չեն դառնայ գրող : Բայց մի բոպէ ընդունենք, որ դա իրօք էլ այդպէս է: Իսկ ո՞վ ասաց, որ հայ երիտասարդ գրողը պիտի սովորի միայն « Հացի խնդրից » ու « Հացաւանից », բայց ոչ նաեւ Գոլսուորսիից ու Հէմինկուէից, միայն Թումանեանից ու Տէրեանից, բայց ոչ նաեւ Ներուտայից եւ Լորկայից: Մենք հարուստ ենք դարաւոր աւանդներո՞վ: Այո: Բայց մի՞թէ աւելի ենք հարուստ , քան Սահարան աւազով : Իսկ գիտէ՞ք, որ Եգիպտացիք տարեկան մի քանի հազար խորանարդ մեթր աւազ են ծախ առնում Անգլիայից, եւ գիտէ՞ք, թէ ում համար : Սահարայի համար ... աւա՛զ՝ Սահարայի՛ համար, որովհետեւ անապատի աւազը մանր է եւ բեթոն չի դառնում :

Բեթոն ունենալու եւ մեր ազգային գրական շէնքը կառուցելու համար՝ մենք ոչ միայն իրաւունք ունենք, այլեւ պարզապէս պարտաւոր ենք աւազ ներմուծել՝ որտեղից որ դա լինի : Եւ այսպէս, ճիշդ այսպէս էլ վարուել են մեր հեռաւոր ու մօտաւոր բոլոր այն նախնիքը, որոնք այսօր մեր սրբութիւններն են եւ սրբութիւն են դարձել հէնց նոյն պատճառով, չակերտներում ասած՝ «աւազ ներմուծելու» շնորհիւ՝ սկսած Մաշտոցից մինչեւ Տէրեան ու Զարենց, մինչեւ Մեծարենց ու Վարուժան : Ես աւելորդ եմ համարում նման մի դահլիճում իմ այս միտքը մանրելու, իւրաքանչիւր ոք պէտք է որ իմանայ դա :

Բայց ես ինձ թոյլ եմ տալիս ասելու , որ ժողովուրդների (մանաւանդ փոքր ժողովուրդների) յարատեւման երկու եղանակ կայ միայն.— Կամ ընթանալ համամարդկային քաղաքակրթութեան հետ զուգաքայլ, կամ ապրել նախնական վաչկատնային կեանքով : Այս վերջին ճամբան մեր առջեւ փակ է եւ փակ է արդէն աւելի քան 1500 տարի : Մաշտոցի հէրն անիծած, չթողեց հանգիստ ապրենք: Ուրեմն սուրբ Մեսրոպի կամքով թէ մեղքով մեզ մնում է միայն մէկ ճանապարհ՝ աշխարհի առաջադէմ երկրներից շատ ետ չմնալու, նրանց հետ համաքայլելու ուղին : Հակառակ դէպքում մեզ չի փրկելու ոչ մի հովանոց կամ անձրեւանոց , պիտի այրուենք կամ նեխուենք :

Ես այսքան շեշտուած ու շատ խօսեցի այս առթիւ, որովհետեւ յուզում եմ այն անիւը, որ շատ է ճռռում : Եւ դա մի ճռռոց է, որ վտանգում է մեր երկանիւ կառքի ոչ միայն սլացումը , այլեւ գոյութիւնն իսկ : Եթէ մենք այս ճռռոցին ուշք չդարձնելով ընթանանք, ապա մեր գործերն էլ կ'ընթանան ... աւազի ժամացոյցի պէս, դանդաղ կը հոսենք — կը հոսենք եւ խըրթ՝ կը վերջանանք : Եւ ուշ կը լինի: Ու թերեւս չգտնուի մի օտար բարի ձեռք, որ մեզ վերցնի եւ շուռ տայ՝ աւազի ժամացոյցի պէս ...

Գուցէ տագնա՞պ կայ իմ այս խօսքերի մէջ: Գուցէ: Բայց դա ընդամէնը տագնապ է եւ ոչ թէ խուճապ: Եւ դա այն տագնապն է, որ ունենում է գնացքից կամ օդանաւից ուշացողը :

Մենք իրաւունք չունենք ուշանալ պատմութեան գնացքից կամ օդանաւից :

Մենք պարտաւոր ենք շահել շախմատային մեր այն խաղը, որ սկսել ենք ոչ թէ մենք, այլ Մեսրոպ Մաշտոցը ...

Այստեղ է ահա, որ ես պիտի դառնամ ազգային արժանապատուութեան հարցին, եւ այստեղ է, որ ես բաց ճակատով եւ լեցուն հպարտութեամբ պիտի վկայեմ , որ ես Հայ եմ, զաւակը մի ժողովրդի , որ իրօք շատ բան է տուել աշխարհիս քաղաքակրթութեանը , եւ տուածի մէջ էլ՝ ինձ համար ամենաթանկն ու ամենագեղեցիկը `իր այլասիրական այն ոգին, որ Եւրոպացիք ալտրուիզմ են կոչում, իսկ մեր երկրում գերադասելի է կոչել « ինտերնացիոնալիզմ »:

Ես իսկապէս էլ, աշխարհի բոլոր ժողովուրդների շարքում՝ մենք թերեւս այն հազուագիւտ ժողովուրդն ենք, որ դաժան բախտի եւ աննախանձելի վիճակի հասանք գուցէ այն պատճառով, որ կարգին չսովորեցինք ուրիշներին ատելու ըստ երեւոյթին շատ անհրաժեշտ գիտութիւնը : Բայց մենք այսօր կարող ենք հպարտանալ հէնց գրանով , ոչ մի ազգ ու ցեղ չի կարող մեզ յանդիմանել որեւէ մէկի տունը քանդելու, որեւէ մէկի գերեզմանոցը զբօսայգի դարձնելու , որեւէ մէկին դաւանափոխելու, որեւէ մէկին բռնի ձուլելու յանցանքի մէջ: Հիմա դժուար է հաշուել մեր կորստի եւ շահածի տարբերութիւնը : Շահել ենք բարի անուն, այլասէր կոչուելու հպարտութիւն, բացճակատ ապրելու եղակի հնարաւորութիւն , բայց կորցրել ենք ... Թոյլ տուէք չթաւարկելը թէ ինչեր ենք կորցրել : Թոյլ տուէք ընդամէնը վերահաստատել , որ դարձել ենք շատ – շա՛տ – շա՛տ վիրաւոր, վիրաւոր հոգով ու հոգով: Եւ եթէ Մայակովսկին ասում էր, թէ հրդեհուող սրտի վրայ կ'ելնեն քնքշանքով եւ ոչ հրշէջային կոպիտ կօշիկներով, ապա դա ասուած է ամէնից առաջ հէնց մեր ժողովրդի մասին : Եւ եթէ ամէն մարդ ունի իր արժանապատուութիւնը, ապա ամէն ազգ ունի կրկնակի : Իսկ վիրաւոր ազգը, ինչպիսին մենք ենք՝ քառակի : Ըստ որում՝ ես կոչ եմ անում ոչ թէ հոգեբանական ըմբռնումի, այլ արդարութեան մի պահանջի , որ պէտք է պարտադիր լինի եթէ ոչ ամէն մին քաղաքագէտի, ապա ամէն մի արուեստագէտի համար: Թող ներեն ինձ մեր եղբայրական հանրապետութիւնից եկած միւս հիւրերը, եթէ այստեղ խօսքս կենտրոնաձգեմ Անդրկովկասեան ժողովուրդների բանաստեղծների վրայ՝ յիշեցնելով Հային, Վրացուն եւ Ադրբէջանցուն, որ մենք թոռներն ենք Աբովեանի եւ Ախունդովի , Սունդուկեանի եւ Ծերեթելու : Եւ այս ասելով ես չեմ անում ժողովուրդների եղբայրութեան այն ժուռնալիստական կոչը, որից մեր ատամներն առել են: Ես ուզում եմ, որ մեր մեծերի ստուերները հետապնդեն մեզ, նոյնիսկ սատանայի կամ շէյթանի նման, միայն թէ յիշեցնեն , որ մենք պիտի արժանի դառնանք իրենց յիշատակին ոչ թէ ճառով, այլ ապրելակերպով ու գործով :

Ամէն ճշմարիտ գրող իր ժողովրդի անձնագիրն է կամ իր ժողովրդի «դատական գործը »: Ես, որպէս հայ ժողովրդի բանաստեղծ, ինձ համար մեծագոյն անպատուութիւն կը համարեմ, եթէ իմանամ, որ ոեւէ հայ պատմաբան պատմութիւն է աղաւաղում ի վնաս հարեւան ժողովրդի , ոեւէ հայ ճանապարհաշինարար խիճ է սարքում հարեւանի խաչքարերից , ոեւէ հայ երկրաբան պայթեցումներ է կատարում հարեւանի հինաւուրց եկեղեցու կամ մզիկիթի պատերի տակ, ոեւէ հայ բանաստեղծ հայհոյական խօսք է ասում հարեւանի հերոսի հասցէին :

Այսպիսի ամէն մի փաստ, ըստ էութեան , արձանագրւում է տուեալ ազգի անձնագրի «յատուկ նշումներ» բաժնում եւ ծանրացնում է ազգի «դատական գործի» ոչ թէ արդարացման, այլ մեղադրանքի բաժինը :

Մեզ՝ մօտիկ ու հեռու ժողովուրդների գրողներիս համար, այսպիսի արդարամտութեամբ ապրելու մէկ առիթը արժի մէկ սքանչելի պոէմ կամ վէպ, որովհետեւ, նորից եմ կրկնում, ամէն մի ճշմարիտ գրող իր ժողովրդի անձնագիրն է, կամ իր ժողովրդի «դատական գործը »:

Բայց ես գիտակցում եմ նաեւ, խորապէս եմ գիտակցում, որ ուրիշներից արժանապատուութեան յարգանք կարող է պահանջել լոկ նա, ով արժանապատուութեան զգացում ունի ինքը :

Դեռ չի լռել մեծ Ռուսթավելու փառաւոր յոբելեանի առաւել քան փառաւոր նշման արձագանգը, այն յոբելեանի, որ Հայերս նշեցինք որքան շուքով , աւելի ուրախութեամբ : Իսկ գոնէ այդ առիթով մենք գործնականապէս մտածեցի՞նք , որ մեծ շռթայից ամբողջ երկու հարիւր տարի առաջ արարչագործել է Նարեկացին , որին ես՝ ազգային սնապարծութեան ոխերիմ թշնամիս, համարում եմ մարդկութեան մեծագոյն հանճարներից մէկը : Եւ ոչ միայն ես, այլեւ Ֆրանսիացիք, որ նոյն կարծիքն ենք յայտնել Նոպելեան մրցանակի արժանացած իրենց գրողների շուրթերով :

Իսկ ի՞նչպէս մտածէինք Նարեկացու յոբելեանի մասին, եթէ մինչեւ այսօր էլ կան Հայեր (չակերտաւոր մարքսիստներ, փիլիսոփաներ եւ գրականագէտներ), որոնք Նարեկացու հանճարեղ պոէմը պարզապէս աղօթագիրք են համարում : Իսկ ի՞նչպէս մտածենք յոբելեանի մասին , եթէ հեռու – հեռաւոր Ֆրանսիացիների վերջին տարիների գրական կեանքը լեցուն է Նարեկացիով , ապա մօտիկ – մերձաւոր Ռուսները Նարեկացու անունն էլ չգիտեն՝ ո՛չ իրենց, այլ մե՛ր մեղքով :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Ահ, դուք ... դուք անդութ էք , հեծկլտաց երիտասարդուհին: Սոսկալի կերպով անդութ էք դուք :

— Բայց բնաւ երբեք ... ընդհակառակըն, դեղեցիկ աղջիկս, հեգնեց ան այնպիսի զուարթութեամբ մը որ խիստ դէշ հնչեց ականջիս : Խնդրեմ Միս Քինկ, մի լաք: Մտածեցէք բոլոր ձեզի ըսածներուս վրայ, եւ Հինդշաբթի գիշեր եկէք տեսէք զիս Լոնտոնի մէջ :

Ժամադրութիւնը ճշդող այս խօսքերուն վրայ, դաղտնաբար հեռացայ նրբանցքէն իբր թէ սպասաւորին հրաման մը տալու համար, եւ վերադարձիս տեսայ որ սիրուն անդլուհին հրաժեշտ կ'առնէր «Պ. Բիխթէր»էն :

Իր դեղեցիկ կապոյտ աչքերը խոր յուզում մը կը մատնէին, դէմքը մահաբոյր տժգնութիւն մը ունէր եւ իր յուսահատ վիճակը աչքառու հակասութիւն մը կը կազմէր նոր եկած ատեն իր դէմքէն ճառագայթող զուարթութեան :

— Ցտեսութիւն, Միս Քինկ, ըսաւ Նորին Բարձրութիւնը սիրալիր կերպով անոր ձեռքը սեղմելով , իբր թէ բան մը պատահած չըլլար : Իրապէս խիստ երախտապարտ եմ ձեր ինծի ըրած այս փոքր այցելութեան համար: Կը յուսամ թէ քիչ ատենէն դարձեալ պիտի տեսնենք զիրար, այնպէս չէ՞: Ցտեսութիւն :

Ցետոյ ինծի դառնալով խնդրեց որ ընկերանամ անոր :

Նրբանցքին մէջ ընկերացայ անոր եւ հետը իջայ սանդուխներէն : Ցանկարծ կանգ առաւ, ինծի դարձաւ եւ հետեւեալ հետաքրքրական խորհրդածութիւնը ըրաւ.

— Կը մտածեմ թէ արդեօք բոլոր մարդիկ իրարու նմա՞ն են :

— Նմա՞ն , կրկնեցի հարցական ակնարկով մը այսպէս անսպասելի հարցումի մը առջեւ անակնկալի եկած: Ի՞նչ կ'ուզէք ըսել :

— Սա կ'ուզեմ ըսել թէ Պ. Բիխթէրը , ըսաւ ան անզսպելի յուսահատութեամբ մը, Պ. Բիխթէրը ... Ահ, այդ մարդը քարէ սիրտ մը ունի ...

Եւ յուզումնաբեկ ձայնով մը աւելցուց.

— Խեղճ եղբայրս... Զինքը փրկելու համար շտապեցի Ամերիկայէն հոս գալ :

— Պ. Բիխթէրը ձեր բարեկա՞մն է, հարցուցի երբ սանդուխէն կ'իջնէինք:

— Այո, երկու տարի առաջ Ֆրանքէն Հաուզէնի մէջ հանդիպեցայ իրեն: Հօրս հետ հոն գացած էի Պարպարոսայի «անձաւ»ին այց մը տալու համար :

— Ուրեմն , Գերմանիա բնակա՞ծ էք :

Այո, շատ տարիներ :

Պանդոկին դուռը հասած էինք : Խոնարհեցայ իր առջեւ, որուն պատասխանեց ահռելի կերպով տխուր ժպիտով մը եւ փողոց ելաւ :

Երբ Գահաժառանդին քովը եկայ ան պժգալի վիճակի մէջ կը գտնուէր: Բանտարկուած առիւծի մը պէս սենեակին մէջ կ'երթեւեկէր ակռաներուն տակէն անհասկնալի բառեր մրմռալով եւ յիշոցներ տեղալով : Բացայայտ էր թէ չափազանց կատղած էր երկար ատենէ ի վեր պատրաստած իր մէկ ծրագրին խանգարուելուն համար երիտասարդուհիին մերժումովը, եւ չկրնալ ստանալուն համար անկէ ակնկալած տեղեկութիւնները որոնց մեծ արժէք կուտար :

Գահաժառանդը արտասահման գտնուած ատեն բնաւ անգործ չէր նստեր : Այնպիսի եռանդ մը կ'ունենար որ հանդիստի վայրկեան մը իսկ չունէր, աչք ու ականջ կտրած էր աջէն ու ձախէն հնարաւոր տեղեկութիւնները քաղելու համար :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
« ՅԱՌԱՋ » ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

Շնորհաւոր Նոր Տարի

Ս. Ծնունդի եւ նոր տարիի առթիւ մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք մեր բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն եւ ընկեր – ընկերուհիներուն, մաղթելով բոլորին բարի Ծնունդ եւ երջանիկ տարիներ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
ԶԱԼԼԱԳԵԱՆ ԵՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ
14851 Horger St.
ALLEN PARK (Mich.)
48101

×

Նոր տարուան եւ Ծնունդի առթիւ կը շնորհաւորենք մեր ազգականները, բարեկամներն ու ծանօթները եւ կը մաղթենք բոլորին առողջութիւն եւ երջանիկ տարիներ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍԱՓՈՐ
ԵՒ ՄԱՐԻԱՄ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
(Բաբերդ – Վարզահան գիւղացի)
929 S-St. Fresno (Calif.)

Նոր Տարուան Առթիւ – ՅԱՌԱՋ – ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Կղեմէս Գոզեանի (Մարսէյ) :

×

Արժանթէօյէն Պ. Պարսամ Թէրզեան, այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քենեկալին Պ. Յակոբ Թէրզեան (Սէն Շամոն) :

×

Պ. Սըմսարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Արա Եաղըճեանի (Փարիզ 19) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵՁՕՆ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան առթիւ Նախաձեռնութեամբ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ :

Ուրբաթ (6 Յունուար) ժամը 21ին Հօթէլ Նօրմանտիի մէջ, Պուլվ. տ'Աթէն, Մարսէյլ :

Մուտքը ազատ : Ոչ նուիրատուութիւն եւ ոչ ալ հանդանակութիւն :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 Յունուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Բիւ Պուալօ : Օրակարգ՝ «Մանուկներու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աբովեան Գէորգ Յովհաննէսի (Աւետիքի) ծնած 1920ին Ալավերդի շրջանի Ուզունլար գիւղը (Հայաստան) : Բանակ մեկնած է 1942ի սկիզբը երբ կը յաճախէր Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան բաժանմունքի Բ. դասարանը : Վերջին անգամ իրմէ լուր առնուած է 1943 Յունուար 14ին Կրանսնոդարեան շրջանի Տուապսէ քաղաքէն :

Լուր ունեցողներէն գրել Յառաջին :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար) .— Կաղանդ եւ Տարեմուտ : Ս. պատարագը կը սկսի ժամը 10ին :

ՀԻՆՇԳԱԲԹԻ, (5 Յունուար) .— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին : Ս. պատարագ 5ին : Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար) .— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7·30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար) .— Յիշատակ Մեռելոց : Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար) .— Գ. Օր Ծննդեան : Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար) .— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին : Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն :

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի (1 Յունուար), Կաղանդ եւ տարեմուտ :

Սկիզբ ժամերգութեան՝ առաւօտեան մաը 8·30ին, Պատարագ 10ին :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար) .— Ճրագալոյց : Սկիզբ ժամերգութեան՝ իրիկուան ժամը 5ին, պատարագ վեցին :

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար) .— Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. : Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք ի յիշատակ Մկրտութեան 12ին :

ԲՇ. (9 Յունուար) .— Յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանդիստ հանուր Մեռելոց 11·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար) .— Անուանակոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի :

ԾԱՆՕԹ .— Կաղանդի, Ճրագալոյցի, Մեռելոցի եւ Անուանակոչութեան պատարագները կը մատուցանէ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ՝ Գեղամ Աբեղայ :

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ (1 Յունուար) .— Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին :

Նոր Տարուան արարողութիւններուն կը նախագահէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար) .— Ծնունդ, առաւօտուն ժամը 9ին, երեկոյեան 7ին, նկատի ունենալով տեղական պայմանները, Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Կիրակի :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար) .— Ճրագալոյց Ծնդեան, ժամերգութիւն ժամը 18ին, պատարագ 19ին :

Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի 8 Յունուար :

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին :

Մեռելոց Երկուշաբթի (9 Յունուար), հոգեհանդիստ ժամը 9ին :

Գերեզմանօրհնէք Երկուշաբթի 9 Յունուար, ժամը 10ին Օքանէ, ժամը 2ին Սէն Լուի :

ՏԷՍԻՆ .— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար) .— Ամանորի առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը : Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ : Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար) .— Ճրագալոյց : Կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար) .— Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը : Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն :

Այրի Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դաւիթեան եւ իրենց զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Գասպար Գասպարեան եւ զաւակը, Տիկին Ալիզ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Օհաննէսեան եւ զաւակները, Տիկին Էպրուհի Դաւիթեան, Տիկին Վարդանոյշ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շէրպէթճեան եւ զաւակները, Տիկին Տիրուհի Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Սերգօ Դաւիթեան, Պ. Յակոբ Սերոբեան, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆի

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ 29 Դեկտեմբեր, 63 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երկուշաբթի առաւօտ (Յունուար 2) ժամը 8·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է, Ծնունդի տօնին առիթով ըստ աւանդական սովորութեան,

ՃԱՇ ՄԸ

Ուրբաթ, (6 Յունուար) ժամը 20ին

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Գեղարուեստական բաժին

Ձեր տեղերը ապահովելու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին.

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Ճաշագին 40 փրանք

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ .— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ :

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ :

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
3 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10802 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.802

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ

—o—

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ՔՆՆԱԴԱՏԵՑ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Երկու առիթներով, նախագահ տը Կոլ անդրադառնալով Վիէթնամի պատերազմին, քննադատեց խիստ կերպով Ամերիկացիները եւ անոնց միջամտութեան վերադրեց պատերազմը: Տեղական մամուլն ալ դիտել կուտայ թէ Վիէթքոնկի խափանարարական թափանցումներէն աւելի քան 2 տարի ետքն է միայն, որ Ամերիկացիք միջամտեցին : Նախագահ տը Կոլ նախ Շաբաթ իրիկուն, ձայնպատկերասփիւռէն ներկայացուց իր մաղթանքները Ֆրանսացի ժողովուրդին, յաջորդ օրը, խօսք ուղղելով դիւանագիտական մարմնին է, որ անգամ մը եւս պիտի խօսէր Վիէթնամի մասին :

Շաբաթ իրիկուն, նախագահ տը Կոլ յայտնեց թէ բոլոր տուեալները կան որպէսզի 1967ը նպաստաւոր տարի մը ըլլայ Ֆրանսայի: «Արդարեւ, վերջացող տարին ջաջալերական պտուղները բերաւ մեր ազգային ճիգին : Անշուշտ հոս կամ հոն, թերացումներ, յապաղումներ, սխալներ կան : Ոչ մէկ բան կրնայ արգելք ըլլալ որ կեանքը պայքար մը ըլլայ եւ մարդիկը՝ մարդ: Բայց ընդհանուր կերպով եւ անցեալի տառապանքներու դէմ, քաղաքական կամ ընկերային տագնապներ չեղան, ոչ ալ տնտեսական տագնապներ որ զրկէին կամ տկարացնէին մեր երկիրը, ոչ ալ արտաքին կռիւներ, որոնք զինքը խռովէին կամ արեան մէջ ձգէին: Ընդհակառակն՝ մեր գործունէութիւնը բարգաւաճման մէջ, իւրաքանչիւրին ապրուստի մակարդակը քիչ մը աւելի բարձր, ժողովրդագրական, տնտեսական, գիտական, մարզական մեր արդիւնքները, ընդհանուր հաշուով՝ գոհացուցիչ, ամբողջական խաղաղութիւնը պահպանուած մեզի համար, մինչ կ'աշխատինք որ զայն ուրիշներու ապահովենք կամ վերադարձնենք»: Թուելէ ետք այս արդիւնքները, տը Կոլ կը պարզէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել 1967ին, ապա կը ծանրանայ Վիէթնամի պատերազմին վրայ :—

«Գալով այն աշխարհին, ուր կ'ապրինք, ամէն ոք կը տեսնէ թէ ինչ խորութեամբ եւ ինչ՝ արագութեամբ միջազգային յարաբերութիւնները կը փոխուին եւ թէ ի՞նչ կշիռ ունի հիմա, Ֆրանսայի աշխատանքը, բոլորին օգտակար : Եւրոպայի մէջ, պաղ պատերազմը, որ քսան տարի է կը տեւէր, անհետանալու վրայ է, վասնզի Արեւելք թէ Արեւմուտք մարդիկ կը տեսնեն թէ որքան ապարդիւն էր այդ սպառնական եւ մշտական լարուած կացութիւնը եւ կը տեսնուի թէ, ընդհակառակն, գործակցութիւնը, հասկացողութիւնը մեր հին երկրամասի, ժողովուրդներու միջեւ, որքան կարելիութիւններ կը բերէ իր հարցերը կարգադրելու համար, ի մասնաւորի Գերմանիոյ հարցը, վերահաստատելու համար աշխարհի անհրաժեշտ խաղաղ հաւասարակշռութիւնը, որպէսզի անգամ մը եւս մարդկային յառաջդիմութեան գլուխը գտնուի: Ֆրանսա, որ վերստացաւ իր անկախութիւնը եւ անոր միջոցներն ունի, պիտի շարունակէ աշխատիլ մերձեցման ճամբով: Ատիկա պիտի ընէ, գործադրելով Խորհ. Միութեան հետ, բարեկամական եւ արդիւնաւոր յարաբերութիւններ : Պիտի ընէ՝ Լեհաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ալպանիոյ հետ վերանորոգելով երբեմնի սերտ կապերը : Պիտի ընէ սիրալիր կերպով զարգացնելով իր շփումները դրացիներուն հետ եւ աշխատելով կառուցանել վեց Արեւմտեաններու, տնտեսական եւ գուցէ օր մը քաղաքական, համախմբումը: Այս ամբողջը որպէսզի օգնենք մեր երկրամասին, որ հաւաքէ իր բոլոր պետութիւնները, դառնալու համար օր մը՝ եւրոպական Եւրոպան : Բայց մինչ Եւրոպան խաղաղութեան ճամբան բռնած է, պատերազմը կը սաստկանայ հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մէջ, վասնզի իրականին մէջ, արդիւնքն է Միացեալ Նահանգներու զինեալ միջամտութեան Վիէթնամի հողամասին վրայ : Ատելի պատերազմ, քանի որ մեծ պետութիւն մը կը մղէ փոքր մը աւերելու : Յանուն իմաստութեան, յանուն այն կապին զոր կը պահենք Հնդկաչինի նկատմամբ, յանուն երկու անգամ դարաւոր այն բարեկամութեան զոր ունինք Ամերիկայի հանդէպ, անհրաժեշտ կը նկատենք, որ այս վերջինը վերջ տայ եղածին եւ իր ուժերը ետ քաշէ : Այն օրը, որքան հեռաւոր ալ ըլլայ, ուր այդ որոշումը տայ, մեր երկիրը կրնայ, լայն սիրտով, բաալ տալ այն դուռները ուրկէ կ'անցնին համաշխարհային խաղաղութիւնը, յետամնաց ժողովուրդներու օգնութիւնը եւ մարդոց եղբայրութիւնը, որու, ըստ իր կոչումին, այսօր ախոյեանը եղած է »:

× Յաջորդ առտու, ըստ աւանդութեան, նախագահ տը Կոլ Էլիզէի մէջ կ'ընդունէր Ազգ. Ժողովի Ծերակոյտի, զանազան մարմիններու եւ դիւանագիտական Մարմնի մաղթանքները :

Այս անգամ ալ, պատասխանելով պապական Նուիրակ՝ Գերպ. Պերթոլիի ուղերձին, տը Կոլ յայտարարեց :— «Պարզ է որ իմ եւ իմ երկրիս մաղթանքները մասնաւորաբար կ'երթան Ն. Ս. Պապին : Նախ մեր որդիական զգացումներուն պատճառաւ ու նաեւ որովհետեւ Պօղոս Զ. Աստուծոյ կ'աղօթէ եւ ժողովուրդներէն կը թախանձէ որ մեր աշխարհը վերջապէս վերագտնէ ամէն տեղ խաղաղութիւնը : Արդ, ներկայիս շատ նշաններ կը յայտնեն թէ երկու համաշխարհային պատերազմներէ ետք, աշխարհ իր առջեւ կը տեսնէ խաղաղ շրջանի մը առիթը, նշուած միջազգային գործակցութեամբ ընդհանուր յառաջդիմութեան համար, զոր կը պարտադրէ արդիական ժամանակաշրջանը, եթէ, դժբախտաբար, իմաստութեան այդ յաղթանակին արգելք չըլլար այն պատերազմը զոր սկսան եւ անողոք կերպով կը շարունակեն Վիէթնամի մէջ : Ի շարս այն մաղթանքներուն, որոնք հասարակաց կրնան ըլլալ բոլոր ազգերուն, ոչ մէկ հատ կրնայ աւելի առաջ անցնիլ քան այսքան ցաւալի տառապանքի մը վերջ դնելը » :

Ֆրանսական շրջանակներու մէջ կը նշուի թէ նախագահ տը Կոլ ձայնպատկերասփիւռէն խօսած ճառին ընթացքին, հարկ տեսած է թուել արեւել. Եւրոպայի բոլոր երկիրները, կարծես ուշադրութիւն հրաւելու համար չթուած երկրին վրայ, որն է արեւելեան Գերմանիա : Տը Կոլ կ'ուզէ ըսել թէ իբրեւ պետութիւն նկատի չառներ արեւելեան Գերմանիան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, նոր տարուան 48 ժամուան զինադուլէն ետք, Վիէթքոնկը առաջարկեց որ Թեթի (Հնդկաչինի նոր տարի) զինադուլը չորսի տեղ եօթը օր տեւէ, բայց Ամերիկացիք մերժեցին, այն առարկութեամբ թէ ամէն զինադուլի ատեն, Վիէթքոնկը կ'օգտուի թափանցումներ կատարելու համար :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ Եգիպտոս պիտի այցելէ 1967ին :

ԹՈՒՐՔԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԱՆԳԱՐԱ.— Սովետ վարչապետը Կոսիգինի եւ թուրք կառավարութեան միջեւ կատարուած բանակցութիւնները իրենց արդիւնքները տուած են, մասնաւորաբար տնտեսական գետնի վրայ: Կարեւոր որոշումներ տրուած են եւ կենսական համաձայնութիւններ գոյացած : Սովետները ընդարձակ վարկ մը պիտի բանան Թուրքիոյ, 15 տարուան պայմանաժամով եւ հարիւրին 2ուքուկէս տոկոսով: Պիտի շինեն եօթը «տիտան հիմնարկներ» եւ Թուրքիայէ պիտի գնեն մեծաքանակ պըտուղ, նարնջեղէն, երկրագործական բերքեր, երկուքուկէս միլիառ ոսկի արժէքով : Հակառակ զանազան թերթերու վերապահ հրատարակութիւններուն, այս համաձայնութիւնը գոյացած է Անգարայի մէջ եւ Կոսիգինի այցելութիւնը օգտակար եղած է, մասնաւորաբար Թուրքիոյ տնտեսութեան համար :

Սովետները առաջարկած են երկու հարիւր միլիոն տոլար արժէքով կենսական հաստատութիւններ եւ գործատուներ շինել Թուրքիոյ մէջ, յետոյ այս գումարը բարձրացուցած են 225 միլիոն տոլարի : Ահա թէ ինչ պիտի շինեն .

Ա.— Իզմիրի մէջ, Ալիաղայի կողմերը, քարիւղի երրորդ զտարան մը, որ պիտի արժէ երեսուն միլիոն տոլար եւ պիտի արտադրէ տարեկան չորս միլիոն թոն քարիւղ:

Բ.— Սէյտիշէհիրի մէջ, ութսուն միլիոն տոլարի փոխարէն ալիւմինիումի գործարան մը, որ տարին երկու հարիւր հազար թոն անագապզինձ պիտի արտադրէ : Այս հիմնարկներուն յատակագիծերը արդէն իսկ պատրաստ են եւ անմիջապէս գործադրութեան պիտի ձեռնարկուի: Այդ հաստատութեան ելեկտրական ուժն ալ Սովետները պիտի հայթայթեն :

Գ.— Պետութեան հաշւոյն, Սովետները պիտի շինեն երկաթ պողպատեղէնի երրորդ հիմնարկը, յիսուն միլիոն տոլար ծախսելով : Այս մասին ալ յատակագիծերը անմիջապէս պիտի պատրաստուին:

Դ.— Արդուինի մէջ ֆոնթրալիթի գործարան մը, երեք միլիոն տոլարի փոխարէն :

Ե.— Պոլսոյ մէջ թելաւոր ապակիի գործարան մը, երեք միլիոն տոլարի փոխարէն :

Զ.— Սովետները յատակագիծեր պիտի տան Թուրքիոյ, որպէս զի իր միջոցներով վոտկայի գործարան մը շինէ :

Է.— Սովետները պիտի շինեն վերջապէս ասիտ սիւլֆիւրիքի գործարան մը, որ այնքան կարեւոր է արուեստական աղբի պատրաստութեան համար: Տասը միլիոն տոլար պիտի յատկացուի այս գործին :

Այս բոլորին համար, Սովետները հինգ տարուան պայմանաժամ մը պիտի տան հարիւրին 2·5 տոկոսով : Ի փոխարէն մեծաքանակ բերք պիտի գնեն Թուրքիայէն, եւ ի հարկին պիտի գնեն իրենց շինելիք գործարաններուն արտադրութիւնները : Բոլոր շինութիւններուն փութով պիտի ձեռնարկուի :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԿՈՍԻԳԻՆԻ ՊՈԼԻՍ ԱՅՑԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կոսիգին քննեց պատուոյ ջոկատը, առաջնորդուեցաւ օդակայանի պատուոյ դահլիճը, ուր ասուլիս մը ունեցաւ լրագրողներուն հետ :— Մեր գլխաւոր նպատակն է,— ըսաւ Կոսիգին, — խաղաղութեամբ եւ հաշտասէր ոգիով մը ապրիլ, ինչ որ անհրաժեշտութիւն մըն է թէ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան համար : Ուրախ ենք ողջունելով Թուրքիոյ տնտեսական նուաճումները եւ անկախ քաղաքականութիւնը : Կը ծափահարենք նաեւ ձեր գիտական եւ մշակութային խոյանքները :

Կիպրոսի մասին ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ :— Կիպրոս ներկայիս պետութիւն մըն է, այդ պատճառով կարելի չէ բռնաբարել իր անկախութիւնը : Թէ մենք եւ թէ դուք անկախ պետութիւն մը կը նկատենք Կիպրոսը :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Կոսիգինի եւ իր հետեւորդներուն ժամանման առթիւ, քաղաքին մէջ ոստիկանական ամնախիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին : Մինչեւ Եշիլգիւղի օդակայանին փոքր աշտարակները, զինեալ պահակներ եւ ոստիկաններ կեցած էին, եւ այն բոլոր ճամբաներուն վրայ, ուրկէ պիտի անցնէր թափօրը, զինուորներ եւ սպառազէն ոստիկաններ կը հսկէին անդորրութեան : Երեք հիւանդանոցներու մէջ ալ Կոսիգինի արեան համապատասխանող պահեստի արիւն մթերուած էր : Հիւր վարչապետը եւ իր հետեւորդները այս հսկողութեան տակ հասան Քաղաքապետարան, ուր Հաշիմ Իշճան ողջունեց զինքը եւ պատուասիրութիւններ ըրաւ : Կոսիգին իրեն հրամցուած բաներէն ոչինչ կերաւ, ըսաւ թէ շատ բան ճաշակեց Թուրքիոյ մէջ եւ վերադարձին անճանաչելի պիտի ըլլայ :

ՃԱՄԲԱՆ ՓՈԽԵՑԻՆ

Կոսիգին եւ իր հետեւորդները Քաղաքապետարանէն Կուսակալութիւն պիտի երթային, երբ ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ թէ Ազգ. Ուսանողական Միութենէն կարգ մը երիտասարդներ եւ Թիւրքիստանցիներ դիրք բռնած են ճամբուն վրայ, ուստի անմիջապէս ճամբայ փոխեցին եւ թափօրը Տիվանեօլուէն անցնելով Կիւլհանէ գնաց եւ հասաւ կուսակալութեան շէնքին առջեւ : Բողոքարկու ուսանողները վերտառութիւն մը կախած էին իրենց ճամբուն վրայ, ուր գրուած էր :— Գերի Թուրքեր պիտի փրկուին: Տեսնելով որ Կոսիգին այդ ճամբէն չանցնիր, երիտասարդները սկսան ազգայնական քայլերգներ երգել եւ փորձեցին քալել դէպի կուսակալութիւն : Ոստիկանները պատնէշներ կազմեցին սակայն եւ խափանեցին ճաղալօղլու – Սիրքէճի ճամբան :

Ներքին նախարար Ֆարուք Սիւքան եւ Կուսակալ Վէֆա Փօյրազ կուսակալութեան դրան առջեւ դիմաւորեցին Խորհ. վարչապետը եւ միւս հիւրերը : Կոսիգին Պոլսոյ մասին տեղեկութիւններ ստացաւ Կուսակալէն եւ փափաքեցաւ որ զբօսաշրջային կապերը զարգանան եւ ամրապընդուին Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ : Կոսիգին բացատրութիւններ ստացաւ նաեւ կուսակալութեան պաշտօնատան շուրջ: Կուսակալ Փօյրազ ըսաւ :— Այս սենեակը, ուր նստած ենք, Օսմանեան Կայսրութեան Եպարքոսին սենեակն էր :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Դեկտ. 29)	21·385
Կ. Սահակեան (Լիոն)	100
Տէր եւ Տիկին Օ. Բուլանեան (Սալէն, իրենց տղուն Խաչիկի յիշատակին)	50
Պ. Օվաճըգ	50
Պ. Արամ Պայրամեան	50
Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեան	40
Ս. Յովսէփեան (Վալանս)	20
Պ. Սուրեան	10
Ընդհ. գումար	21·705

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Պէյրութէն հայ երիտասարդ մը, որ պատահմամբ կարդացեր է «Յուսաբեր»ի մէկ խմբագրականը՝ «Երիտասարդութեան մասին», նամակով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէ իրեն եւ իրեն պէսներուն ուղղուած «հրահանգիչ պատգամներուն համար»: Ապա կը շարունակէ.

— «Տասնըհինգ տարեկանիս կարդացի Մալխասի Ապրումները, ուր շատ մօտէն ծանօթացայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտելի հիմնադիրներուն, որոնք իմ հերոսներս եղած են փոքր տարիքէս: Որքան կարդացած եմ յեղափոխական գիրքեր, այնքան սիրտս լեցուած է կուսակցութեան օգտակար ըլլալու փափաքով:

«Լիուլի կը բաժնեմ ձեր այն կարծիքը, թէ տարեցները պէտք է առիթ տան երիտասարդներուն, որ խանդավառութեամբ գործեն եւ ջանան իրականացնել իրենց ծրագիրները: Ասկէ զատ՝ տարեցները պարտաւոր են օրինակ ըլլայ երիտասարդներուն՝ իրենց կեանքով, գործով, մանաւանդ անշահախնդիր նկարագրով:

Կրնայինք զեղչել մեզի ուղղուած նամակին այս մասը, որ մեղադրանք չէ, այլ համամտութիւն մըն է մեր պաշտպանած — կամ պաշտպանել ուզած — գաղափարներուն: Զզեղչեցինք սակայն, ցոյց տալու համար, թէ Քրիստափորները, Զաւարեանները եւ Ռոստոմները ներհուն սերմնացաններ եղած են եւ թէ ինչ որ ցանած են իրենց ժամանակին, մենք հիմա հնձելու վրայ ենք արդէն:

Կան ուրեմն երիտասարդեր որոնք ոչ միայն «իրենց հերոսները» կը նկատեն Դաշնակցութեան եռամեծ հիմնադիրները, այլեւ ջերմօրէն կը փափաքին «օգտակար ըլլալ կուսակցութեան» ինչով որ կրնան, ինչ ձեւով որ կրնան:

Ասիկա զարմանալի չէ անշուշտ, բայց ուրախալի է անկասկած: Որովհետեւ տեսակ մը լուռ, ոչ — պաշտօնական ուխտառութիւն կայ յայտնուած փափաքին եւ մեր հիմնադիրներուն հանդէպ սընուցուած պաշտամունքին մէջ: Գաղափարապաշտ սերունդի մը գաղափարապաշտ յետնորդներն են որ կը խօսին եւ մեզի կ՚ըսեն կամ ըսել կ՚ուզեն.— Առիթ տուէք մեզի գործելու եւ մեր խանդավառութիւնը հակադրելու ձեր փորձառութեան, երէց ընկերներ:

Ինչո՞ւ չէ, երիտասա՛րդ ընկերներ, մեր փորձառութիւնը մեզ հասցուց հոն, ուր կեցած ենք հիմա ոտքի վրայ, բայց ոչ նստուկ: Կ՚ուզենք, որ ձեր խանդավառութիւնը լրացնէ ինչ որ պակաս ձըգեց մեր փորձառութիւնը:

Գործեցէք ուրեմն, եւ ազատ ասպարէ՛զ ձեզի: Սխալեցէք, նոյն իսկ մեղանչեցէք, բայց գործեցէք: Մենք «խորհող»ներն ենք, դուք պիտի ըլլաք «գործող»ները: Մենք պիտի ըլլանք ոտքի վրայ յամեցողները, դուք պիտի ըլլաք յառաջընթացը շարունակող ուխտապահներ: Եւ եթէ ձեր խանդավառութիւնը պէտք ունենայ մեր դեղնած փորձառութեան, մենք թիկունքին վրայ ենք, եթէ ճակատին վրայ իսկ չկարենանք ըլլալ:

Բայց մեր երիտասարդ բարեկամը միայն գովք ու գովեստ չունի մեզի՝ տարեցներուս համար: Ունի նաեւ պարսաւ ու մեղադրանք: Մեզ աւելի կը հետաքրքրէ մեղադրանքը, որ ուսանելի է, քան գովաբանութիւնը, որ ուսանելի չէ: Դառն է մեղադրանքը, սակայն իր դառնութեան մէջ իսկ սրտագրաւ եւ յուզիչ:

«Ամէն անգամ որ ակումբ երթամ, — կը գրէ մեր երիտասարդ բարեկամը, — կը հանդիպիմ նոյն կոշտ մարդոց, որոնք հարկադրաբար հայերէն կը խօսին ակումբին մէջ, իսկ դուրսը կը փոխուին եւ կը դառնան թրքախօս:

«Ամէն երիտասարդ, որ կը մտնէ շրջանակի մը մէջ, նախ կը փնտռէ պարկեշտ ու պատուաւոր մարդիկ, իսկ եթէ տեսնէ, որ խաբուած է, ինքզինք անմիջապէս կ՚ուզէ դուրս նետել այդ շրջանակէն:

«Վերջերս հետաքրքրուեցայ եւ ուզեցի մտնել հայկական ռատիոկայանի յանձնախումբին մէջ, սակայն բարեկամ մը անկեղծօրէն ըսաւ ինծի թէ պիտի մերժուէի: Տարեցները, որոնք անշարժացած ինքնաշարժներու պէս, ներկայ էին յանձնախումբին մէջ, կը զլանային մեզի տալ ասպարէզը: Ճիշդ է, Քրիստափորներ, Զաւարեաններ, Ռոստոմներ իրենց երիտասարդ տարիքին հիմը դրին հայկական ամենատոկուն կուսակցութեան, սակայն այժմ ծեր «փորձառու»ներ են, որ կը վարեն կուսակցութեան կամ ազգին գործերը:

«Այստեղի խմբագիրները արհամարհանքով կը վարուին եւ բնաւ չեն քաջալերեր երիտասարդ «մտաւորականիկ»ները, այլ միշտ ծիծաղելի կը կոչեն անոնց ուսումնասիրական — քննադատական նախափորձերը:

«Բաւական պարպեցի դառնացած սիրտըս, բայց ոչ ամբողջութեամբ»:

Պիտի ուզէինք, որ ամբողջութեամբ պարպէր դառնացած սիրտը եւ ներսը բան չձգէր: Ձենք գիտեր, թէ աւելցնելիք բան մը ունէ՞ր, ինքզինք ամբողջովին պարպելու համար: Սակայն այսքանն ալ կը բաւէ երիտասարդներու մեղադրանքներուն վերի վերոյ հաղորդ մնալու համար:

Խտացնենք այդ մեղադրանքները, տեսնենք թէ ի՛նչ դուրս կուգայ:

Բ) Հայախօսութիւն՝ դուրսը, թրքախօսութիւն՝ ներսը:

Գ) Ընդհանուր յուսախաբութիւն պարկեշտ ու պատուազգած մարդոց բացակայութեան պատճառով:

Դ) Երէցները ասպարէզ չեն տար կրտսերներուն եւ փակած կը մնան իրենց գըրաւած աթոռներուն:

Ե) Քաջալերութեան պակաս, թերթի խմբագիրներուն կողմէ՝ երիտասարդներուն հանդէպ:

Եւ այս կարգի ուրիշ մանր — մունր մեղադրանքներ:

Ձենք կրնար երաշխաւորել, որ բոլոր այս մեղադրանքները արդար են ու հիմնաւոր, բայց նաեւ չենք կրնար ըսել, թէ անարդար են ու անհիմն:

Գլխաւորը եւ կարեւորը սա է որ երիտասարդները ունին այն տպաւորութիւնը, թէ անտեսուած են երէցներուն կողմէ, երբեմն նոյնիսկ արհամարհուած:

Մենք ուրիշ առիթներով ըսած ենք թէ աթոռ ունինք, աթոռակալ չունինք: Դպրոց ունինք, ուսուցիչ չունինք: Եկեղեցի ունինք, հովիւ չունինք: Թերթ ունինք, խմբագիր չունինք: Գիրք ունինք, ընթերցող չունինք:

Մեր երիտասարդ բարեկամը կը վկայէ ահաւասիկ, որ սխալողը մենք ենք, չըսխալողը ինքն է եւ իրեն պէս երիտասարդներն են: Կը կարծենք՝ թիւրիմացութիւն մը կայ այստեղ: Կը դաւանինք, թէ սխալողը մենք չենք, այլ մեր երիտասարդ բարեկամներն են: Հարկ է ճշդել անմիջապէս, որ ամէն երիտասարդ Քրիստափոր չէ, Զաւարեան չէ, Ռոստոմ չէ: Ամէն գրիչ շարժող Վարուժան չէ, Զօհրապ չէ: Ամէն գործիչ Վռամեան չէ, Շահրիկեան չէ: Ամէն ուսուցիչ Պէրպէրեան չէ, Հինդլեան չէ: Եւ ամէն... տիրացու Խրիմեան չէ, Վարժապետեան չէ:

Արդ, եթէ ուզուածը այն է, որ ներկայիս գործող մեր «ալեւոր»ները հանդըստեան կոչենք, ո՞վ, որո՞նք պիտի զան փոխարինելու զանոնք: Նախակրթարանը աւարտած դեռաբուսիկ պատանինե՞րը...:

Մենք կ՚ուզենք բարձրացնել մեր կեանքին ու գրականութեան մակարդակը: Ի՞նչ ընենք, բարձրացնելու տեղ իջեցնե՞նք, նաւուն ղեկը եւ կողմնացոյցը յանձնելով դեռ «չմկրտուած» նաւուղիղներու:

Վերջապէս ամէն պատանի Դուրեան չէ, եւ մեծ յաւակնութիւնները, նոյնքան մեծ փառասիրութիւնները անպատճառ թաքուն տաղանդի մը յայտարար նշանը չեն:

Սակայն կ՚ընդունինք, կը հաստատենք, կը դաւանինք, թէ մենք պարտաւոր ենք չանտեսել երիտասարդները եւ պատ չըքաշել իրենց խանդավառութեան առջեւ: Կը բաւէ, որ եկողը փնտռել չտայ գացողը: Կը բաւէ, որ երիտասարդները իրենց հետ բերեն առաքինութիւններ եւ ոչ թէ յաւակնութիւններ: Առաւելութիւններ եւ ոչ թէ թերութիւններ: Ծառայելու պատրաստակամութիւն եւ ոչ թէ իշխելու տըրամադրութիւն:

Կը հաւատանք, թէ ոմանց կոպտութիւնը բացառութիւն է, կանոն չէ: Եւ թէ մեր պարտքն է հարազատի աչքով նայիլ մեր երիտասարդներուն վրայ, բայց երբեք խորթ կամ խորթի աչքով, ինչպէս որ պիտի ըսէր Գուրգէն Մահարի:

Երիտասարդութիւնը վաղն է, այսինքն՝ ապագան: Եւ մեր ուզածն ալ ապագան է արդէն:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՆԱՊԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԳ. ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Վաղը միւս օր լրանում է Մովսէս Խորենացու ծննդեան 1500ամեակը, այն Խորենացու, որի «Պատմութիւնը»՝ հակառակ Նարեկացու «Մատեանի»՝ վաղո՛ւց թարգմանուել է աշխարհիս բոլոր քաղաքակիրթ լեզուներով, որովհետեւ յիրաւի ունի միջազգային արժէք: Կը նշե՞նք այս յոբելեանը: Զե՛մ կարծում:

Հիմա մտովին գա՛մ, գա՛մ, գա՛մ ու հասնեմ մեր ժամանակներին, ու հասնեմ մեր Գրողների Միութեան աշխատանքներին՝ դարձեալ մնալով ազգային արժանապատուութեան հողի վրայ:

Մենք ահագին բան ենք թարգմանել ռուսերէն՝ չխօսելով թարգմանութիւնների որակի մասին: Իսկ թարգմանե՞լ ենք արեւմտահայ բանաստեղծներից դէթ մէկին, այն բանաստեղծներից, որոնցից իւրաքանչիւրը այլ մի ժողովրդի լեզուով կը հնչէր շատ աւելի հասկանալի եւ կը բարձրացնէր մեր ժողովրդի վարկը: Զենք թարգմանել ու չենք էլ մտածում կարծեմ:

Հիմա գա՛նք, գա՛նք, գա՛նք ու հասնենք մեր օրերին:

Շատ շուտով գնալու ենք գրողների համամիութենական Համագումարի: Իսկ ի՞նչպէս ենք գնալու, ի՞նչ երեսով, մեր ո՞ր նուաճումը ցոյց տալու հպարտութեամբ: Մեր վիճակը այնտեղ կը նմանուի չքեղ հարսանիքում աղքատ ազգականի անմխիթար վիճակին: Եւ այդպէս կը լինի այն պատճառով, ինչը կոչւում է գրական քաղաքականութիւն: Եթէ Գրողների Միութիւնը ընդհանրապէս ունի գըրական քաղաքականութիւն, ապա դա կարելի է կոչել միմեանցից շատ հեռու երկու բառով, որոնցից մէկը շատ է հայերէն, իսկ միւսը շատ է օտար՝ մատաղ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913ԻՆ...

ԽՄԲ.— Այս օրուընէ կը հրատարակենք Յ. Ճ. Սիրունիի յուշերը,— Պոլսոյ գըրական – մտաւորական կեանքն է առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին, երազներով ու անօրինակ խանդավառութեամբ բաբախուն:

Յապաղած պարտք մը հատուցանելու փորձեր են էջերը, որ կը հետեւին, խըզճի տուրքը համեստ հայ գրողի մը սերունդի մը հանդէպ, որ աչքերը փակեց իր տքնութեանց հազիւ հասած կէս ճամբան եւ որուն հետ շնչելու երանութիւնը շնորհեր էր իրեն բախտը:

Աննշան եղեր էր անշուշտ իր դերը ճիգերուն մէջ այդ մեծ սերունդին, որուն չի հաւակնիր ան պատկանած ըլլալ եւ պարագաներուն կը պարտի միայն, եթէ այնուամենայնիւ գործակցած է այդ սերունդէն շատերուն ու տեղեակ է հետեւաբար տեսիլքներուն ալ, որոնցմով ոգեւորուած էին անոնք իրենց շնորհուածայդ կարճ կեանքին մէջ, եւ զորս դահիճը խեղդեց իրենց վերջին շունչին հետ:

Պահեր պատմել խանդավառութեան այդ տարիներէն, զորս ապրեցան անոնք՝ պարտքն է եղեռնէն վերապրողներուս: Այդ դիտակցութիւնը հիմա աւելի եւս կը ճնշէ հոգիս, երբ հայրենի հողին վրայ անցուցած զոյգ ամիսներուն շօշափեցի դուրգուրանքը, զոր մարդիկ կը տածեն այնտեղ դէպի զոհերը այդ մեծ եղեռնին, ու պաշտամունքը վաստակին հանդէպ, զոր անոնք թողուցին մեզի: Ու կարելի չէր առանց հոգեկան խոր սփոխանքի տեսնել նաեւ ծարաւը լրիւ ճանչնալու կեանքը թանկագին այդ սերունդին, յուզումները զորս ապրեցաւ ան, ու տեսիլքները զորս տարաւ միասին:

Անհետացած այդ սիրելի դէմքերուն հանդէպ տիրող սոյն խանդաղատանքը հայրենի երկինքին տակ՝ չի կրնար երանութեամբ չհամակել բոլոր անոնք, որ ժամանակակիցներն եղան անոնց ապրած դառն ու անուշ օրերուն ու տեղեակ են երազներուն ալ, որոնցմով լեցուն էր անոնց հոգին, երբ զիրենք կը խողխողէր դահիճը: Այդ երանութիւնը, որով տոգորուած է այս տողերը գրողն ալ՝ կը քաղցրանար նաեւ անով, որ իր աչքերով կը տեսնէր աւերակներէն ծլած նոր հայրենիք մը, շօշափելի կռուանը հայ ժողովուրդի դարաւոր ցանկութեանց, որուն ծարաւով բռնկուած էին մեծ եղեռնին զոհերը եւ իրենք:

Ու ահա թէ ինչու բացառիկ հրճուանք կոչուած էր առթելու այս տողերը գրողին հրաւէրը, զոր «Սով. Գրականութեան» խմբագրութիւնը անոր կ՚ուզղէր քանի մը պահեր պատմելու հին տարիներէն ու առաջին հերթին 1913ի նոյն ոգեւոր օրերէն, երբ Պոլսոյ մէջ կը սարքէինք գրական ասուլիսները: Այդ թելադրութիւնը հաւանաբար ոչ միայն անոր համար էր, որ մենք ալ մեր համեստ դերըն ունեցած էինք անոնց կազմակերպման մէջ, այլ նաեւ այն պատճառով, որ ան առիթ պիտի տար անդրադառնալու շատ մը սիրելի դէմքերու, որոնք այդ օրերուն մեր շուրջը եղան:

×

Եւ սակայն պէտք է երթալ քիչ մը ետ՝ ըմբռնելու համար բացառիկ այն քանի մը պահը, որ մեզ տրուեցաւ Ապրիլ 1918ին:

Այդ պահերը մեզի կուգային հինդ տարի մեզ ալեկոծելէ ետք հոգերով եւ յուզումներով, եւ վրայ հասնելէ ետք յանկարծ՝ մեր հոգիներուն ընկճուած մէկ վայրկեանին:

Համիտ 1908 Յուլիս 23ին «ազատութիւն» տուեր էր երկրին: Երեսունեւերկու դժնդակ տարիներու մղձաւանջի մը յաջորդեր էր երջանիկ այն պատահարը, երբ ոչ ոք չէր յուսար զայն, թէեւ բոլորս ակնդէտ կը սպասէինք անոր:

Համիտի տիրապետութեան երեք տասնեակ այդ տարիները զարհուրանք մը եղեր էին բովանդակ երկրին համար, բայց Հայն էր տառապած ու հիւծած բոլորէն բազմապատիկ աւելի: Զարդ ու աւեր տեսեր էր Հայոց աշխարհը՝ զգետնուած վերելքի իր ճիգերուն մէջ ու արեան ճապաղիքներու մէջ խողխողուած տեսնելով իր արդար դատը:

Համիտ, երեսուն տարի, իր մեծատարած կայսրութեան մէջ խամրեցուցեր էր ամէն շունչ ու հեւք: Մարդիկ կը տառապէին հոգւով ալ: Անոր լուծին էին յանձնուած բոլոր տարրերը, բոլոր կըրօնքները: Բայց Հայը ամէնէն շատ: Հինդ դարու ստրուկ՝ ստրկացած էր հիմա նաեւ հոգիով: Համիտ ոչ միայն կը հալածէր զայն ու կը կոտորէր, այլեւ կը ստիպէր զայն, որպէսզի իր հոգին եւս ուրանայ:

Այնպէս որ Հուրրիէթը արեւմտահայ գրականութիւնը կը գտնէր արդէն թառամած: Այդ գրականութեան երբեմնի շքեղ անունները այլեւս չկային: Անոնցմէ մաս մը խոյս էր տուած երկրէն՝ օտար հորիզոններու տակ քամուելու համար, իսկ այդ անուններէն ուրիշ մաս մը, որ յանձն առեր էր Համիտի լուծին տոկալ՝ լքած էր գրիչը կամ հրապարակ կուգար բացառիկ առիթներու միայն:

(1 Շար.)

եւ գագոն (Ֆրանսերէն է եւ կը նշանակէ մարգ)։

Այո, հարկ ու պատշաճ է, որ մատաղը հաւասար բաժանուի, բայց գրականութեան մէջ այդպէս վարուել նշանակում է մատաղ անել հէնց գրականութիւնը։ Ճիշդ այսպէս էլ թերեւս վատ չէ գագոն ասուածը, բայց... զբօսայդիներում, իբրեւ կանաչ ցանկապատ՝ տների առջեւ։ Իսկ գրականութիւնը մկրատել՝ երեք կողմից, այն էլ ուղիղ ու հարթ, իսկ «հանդուրժել, որ որեւէ մեղապարտ թուփ, որեւէ մեղաւոր լրիւ գլուխ բարձրացնի գագոնային հաւասարութեան վրայ, նշանակում է ... ինքներդ դտէք, թէ ինչ է նշանակում։ Գրականութիւնը, եթէ ենթակայ է որեւէ օրէնքի, ապա ենթակայ է անտառի օրէնքին, անտառին եւ ոչ թէ գագոնի ...

Այս գագոնային քաղաքականութիւնը եթէ վարուէր միայն տեղում՝ Հայաստանում, դեռ կարելի էր հանդուրժել։ Բայց «դազոն»ային քաղաքականութիւնը մերոնք վարում են նաեւ համամիութենական ասպարէզում՝ հայ ազգի գրականութիւնը ռուսերէն թարգմանելիս։ Ես ինձ թոյլ եմ տալիս աւելորդ մի անկեղծութիւն, որպէսզի ասեմ, որ ռուսերէն թարգմանուելու հարցը համարեա թէ դարձել է մի քանի շիշ հայկական կոնեաք կոնծելու դժուարութիւն։ Թարգմանւում են այնպիսի հեղինակներ, որոնք պարզապէս գրող չեն, կամ այնպիսի երկեր, որոնք պիտի չհրապարակուէին նաեւ հայերէն։ Թարգմանական գործի այսպիսի ընթացքը, մեր արդի գրականութեան վարկին հասցնում է միանգամից երկու հարուած։ Այս հարուածներից մէկը այն է, որ մեր գրական արտադրանքի լաւագոյնը կամ բնաւ չի թարգմանւում, կամ էլ թարգմանւում է շատ ցածրորակ։ Այս հարուածներից երկրորդն էլ այն է, որ թարգմանւում են խոտանային երկեր, եւ ռուս հրատարակիչների, ինչպէս նաեւ համամիութենական ընթերցողի մէջ ամրապնդում այն կարծիքը, որ Հայաստանում գրականութիւնն այն վիճակումն է, ինչ վիճակում է սինէման կամ... ներեցէք ... Ֆութպոլը։

Ժամանակն է, որ հայ գրականութեան թարգմանութիւնը դադարի գրողների անձնական շահագրգռութեան եւ նախաձեռնութեան գործը լինելուց եւ դառնայ Գրողների Միութեան նոր ղեկավարութեան գործը, եթէ կ'ուզէք՝ ամենակարեւոր գործը։

Տեղն է եկել, որ այս ամբիոնից ամենայն լրջութեամբ յարուցուի մի հարց, որ ինչքան կապ ունի ազգային արժանապատուութեան հետ, էլ աւելի ունի պարզապէս անյետաձգելութեան արժէք։ Մեր հարեւան հանրապետութիւնները իրենց ռուսերէն գրքերի մեծագոյն մասը տպագրում են հէնց տեղում՝ Բագւում ու Թիֆլիսում։ Արժէ յիշեցնել, որ Մեժելայտիսի «Մարդը», որ արժանացաւ բարձրագոյն մրցանակի, հրատարակուեց ոչ թէ Մոսկուայում, այլ Լիտվայում։ Նոյնը կարո՞ղ ենք անել մենք։ Եւ այո, եւ ոչ։ Այո՝ եթէ շատ ցանկանանք։ Ոչ՝ որովհետեւ մեր Պետհրատի հնարաւորութիւնները շատ սուղ են։ Մեր հանրապետութեան նոր ղեկավարութիւնը, որ ընդամէնը կէս տարի է ղեկի առաջ, այս կարճ ժամանակաշրջանում մեզ համար արեց շատ աւելին, քան մենք պահանջում էինք ամբողջ տասը տարի։ Մենք, վերջապէս, աղատուեցինք այն մի խումբ օտար բառերից, որ բռնի սոսնձել էին մեր կոկորդին։ Թոյլատրուեց դահլիճներում լսել մեր հոգեւոր սքանչելի երաժշտութիւնը։ Յունուարից հրատարակուելու է գրական նոր ամսագիր։ Աւելացուել են գրական մամուլի ինչպէս հաստիքները, այնպէս էլ վարձատրութիւնը։

Թոյլ տուէք բոլորիդ անունից ի սրտէ շնորհակալութիւն յայտնել այս ամէնի համար եւ միաժամանակ, դարձեալ բոլորիս անունից, մեր ղեկավարութիւնից խնդրելու պէս պահանջել, որ նա անի յաջորդ քայլը՝ հանրապետութիւնն ապահովի ռուսական հրատարակչութեամբ։ Այդ դէպքում, կարծում եմ, մենք էլ կը կարողանանք անել այն, ինչ անում են մեր հարեւանները։

Բայց մենք հիմա էլ կարող էինք անել բաներ, որոնք կապ չունեն յարուցած հարցի հետ։ Մենք չէի՞նք կարող Հայաստան հրաւիրել ռուս նշանաւոր բանաստեղծների կամ գրողների մի խումբ, նրանց ապահովել անհրաժեշտ ամէն ինչով, որպէսզի նրանք այստեղ, մեր աչքի առաջ, թարգմանէին մեր բանաստեղծ-գրողի այն երկը, որ կարող էր ունենալ համամիութենական հնչեղութիւն։

Չէ՞ որ այդպէս են վարւում ուրիշ Գրողների Միութիւններ։ Իսկ մենք չենք արել։ Եւ չենք արել լոկ այն պատճառով, որ չունենք գրականութեան ընդհանուր շահերի գիտակցութիւն, լոկ այն պատճառով, որ Գրողների Միութեան ղեկավարութիւնը վարում է ընդհանուր հաւասարեցման, ոչ մէկի խաթրին չդիպչելու, մատաղա-գագոնային քաղաքականութիւն, ընդ որում արդար, լինելու համար աւելացնեմ՝ հարկադի՛ր քաղաքականութիւն։ Հարկադի՛ր, որովհետեւ այդպիսին է մեր գրական միջավայրը, որտեղ իշխում է հաշիւն աւելի, քան անկեղծութիւնը, որտեղ աներեսներից ու լաչառներից (լկտի) վախենում են աւելի, քան յարգում ու գնահատում են տաղանդաւորներէն, որտեղ անձնական ցաւը ծածկւում է դրօշակի պէս, իսկ համընդհանուր շահը դրօշակի կոթի տեղ էլ չի գրաւում։ Ես արդէն խօսում եմ, ոչ թէ Գրողների Միութեան մեղքերի, այլ մեր իսկ արատների մասին։

«Չի օգնի փառքը, եթէ ցաւում է փորը»,— ասել է Կիպլինգը։ Այս սրամիտ խօսքը մեր գրական միջավայրում կորցնում է իր արժէքը, որովհետեւ խօսքի երկու մասերը պարզապէս համընկնում-նոյնանում են, այսինքն՝ մեզանից շատ-շատերի փորացաւն այլ բան չէ, քան փառասիրութիւնը կամ փառամոլութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, հիւանդութիւն է անբուժելի։ Ես բժշկական նոր դիւտ չեմ արել, ուստի եւ պիտի խօսեմ բուժելի՛ հիւանդութիւնների մասին՝ դառնալով մեր գրական մամուլին։

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵԻԱԿ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌԸ

1630 տարի առաջ Հայոց Խոսրով Կոտակ թագաւորը տնկել կուտայ անտառ մը, որ մինչեւ այսօր կը կոչուի անոր անունով։ Անտառը կը սկսի Գառնիի տաճարին քովէն եւ Աղատ գետին ձորէն կը տարածուի մինչեւ Արաքս գետը։

Անտառը հարուստ եղած է բազմատեսակ կենդանիներով՝ քարայծեր, վայրի ոչխարներ, եղնիկներ, վարազներ, կաքաւներ, փասիաներ, բայց մանաւանդ՝ այծեամներ։

Ներկայիս Խոսրովի անտառը պետական արդելանոց է, Հայաստանի անձեռնմխելի պատմական յուշարձաններէն մէկը։

Հոս կը պահպանուին ոչ միայն կաղնիները, այլեւ այնպիսի ծառատեսակներ, որոնք եզակի են Անդրկովկասի մէջ։ 1958ին հիմը դրուեցաւ Գառնիի արդելանոցին, որ ունի 2400 հեկտար տարածութիւն։ Հոս հաւաքած են հայկական կենդանական եւ բուսական աշխարհի հազուագիւտ նմոյշները։

Դեռ վերջերս արդելանոց բերուեցան ուսուրիական 800 եղնիկներ։

Խոսրովի անտառը Հայաստանի սքանչելի անկիւններէն է։ Ան բացօթեայ, բնական թանգարան մըն է։

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քոփէնհակ այցելեց ծանօթ երգահան Առնօ Բաբաջանեան։

× Վ. Բրիւսովի յուշարձանին բացումը կատարուած է վերջերս։ Արձանը զետեղուած է Երեւանի Բրիւսովի անունը կրող մանկավարժական հիմնարկութեան շէնքին առջեւ։

× Երեւանի մէջ պիտի շինուի իւրօրինակ դպրոց մը։ Պատանիներուն ճատրակի խաղը սորվեցնելու համար ծրագրուած այս դպրոցը՝ աշակերտներ պիտի ընդունի 1968էն սկսեալ։

× Երեւանի մէջ Դեկտեմբեր 9ին գումարուեցաւ Հայաստանի ճարտարապետներու 7րդ համագումարը, որուն բացումը կատարեց ճարտարապետ Մ. Մազմանեան։ Ճարտարապետներու միութեան վարչութեան գործունէութեան տեղեկատուութենէն ետք ընտրուած է նոր վարչութիւնը։

× Դեկտեմբեր 11ին հանդիսաւոր երեկոյթով մը գրուատիքը հիւսուեցաւ գրագէտ Միքայէլ Կիւրճեանի գրական վաստակին։

× «Սով. Հայաստան» կը հաղորդէ, թէ երկու ամիսէ ի վեր Գոհար Գասպարեան երգահանդէսներ կուտայ Հար. Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ, ամենուրեք ջերմ ընդունելութիւն գտնելով։

Վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ, ուր հաւանաբար համերգ մը տայ։

ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

Դեկտեմբերի 23ին հողին յանձնեցինք Օր. Տիրուհի Զառափեանը։ Դժբախտաբար անշուք եղաւ թաղումը։ Որոշ պատճառներով հնարաւոր չեղաւ աւելի շուտ յայտարարել մահազդը, թերեւս աւելի լինէին, այն համեստ դագաղին ուղեկցող բարեկամներն ու հայրենակիցները։ Քչերին է անծանօթ դաշնակահարուհի հանգուցեալը։ Ո՞ր մէկս չենք յիշում, հեղ ու համեստ, նիստ ու կացով կիրթ, ազնիւ բնաւորութեան տէր, բոլորից յարգուած մեր արուեստագիտուհին, որ զարդն էր, համարեա, մեր բոլոր երեկոյթ-հաւաքոյթների, տարագրութեան առաջին տարիներից սկսած մինչեւ այն օրը երբ՝ մի գուցէ, կեանքի դառն պայմանները ու ուժեղ ապրումները, փշրեցին արուեստագէտի զգայուն սիրտը, վերջակէտը դրին իր արուեստին ու զրկեցին նրան իր դաշնամուրից։

Սէնթ Ժընըվիէվ տը Բուայի ռուսական հանգստեան տանը, ուր նրան տեսութեան էր դնում Հայ Բարեգործական Միութեան Տիկնանց յանձնախումբին նախագահուհին, տիկին Շաքէ Պետրոսեանը, դժբախտ երաժիշտը անվերջ հարցնում էր տիկնոջը. «Ի՞նչ եղաւ դաշնամուրս, ինչո՞ւ չեն բերում, ե՞րբ պիտի բերեն»։ Երեւի աչքերը յաւիտեան փակելուց առաջ, հոգեվարքի մէջ եւս նա դեռ պահանջում էր իր դաշնամուրը, եւ մի գուցէ նրա մարզուած մատերը փնտռում էին, սպիտակ սաւանի վրայ, շատ սիրելի գործիքի ու սենեակը լցւում էր Շոփէնի կամ Մոցարտի տխուր քայլերգներով։

Տիրուհի Զառափեանը Շուշեցի պատուաւոր ընտանիքից էր, հայրը Յովհաննէս, մօր անունը չեմ յիշում։ Մեռան նրանք ու թաղուեցին հայրենիքից հեռու, օտար երկնքի տակ։ Ծնողքներից, եղբօրից, քրոջից յետոյ, մենակ, որբացած մնաց Տիրուհին ու ցաւալի եղան նրա վերջին տարիները։ Շնորհիւ Տիկին Ասիրբէկեանի, նախագահուհի Տիկնանց «Շուտափոյթ Օգնութեան» Միութեան, թափած ջանքերի, երկար ու յամառ որոնումներից յետոյ, հրաշքով գտնուեց Զառափեանների ընտանեկան դամբարանը, ուր եւ գնաց իր վերջնական հանդիստը գտնելու մեր արուեստագիտուհին։

Հանդիստ իր յոգնած մարմնոյն։

ՄԱՆԻԿ ՔՈՉԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այնպէս որ ժամանակ չկորսնցնելու համար նոյն ցերեկէն ետք Քնօֆ իր հայթայթած մէկ խոշոր ու դորշ ինքնաշարժով հետախուզական պտոյտ մը ընել տըւաւ մեզի։ Նստած էի Կայսեր տղուն քով, եւ ամենայետին մանրամասնութիւններն իսկ աչքէ չվրիպեցնելով եւ մեծ խնամքով նօթագրելով, Փլիմութի ամրութեանց շինութիւններուն շրջանն ըրինք, ինչպէս որ ուրիշ առթիւ մըն ալ առանց յայտնի ընելու քննած էինք դարձեալ Փորթսմութի եւ Տուվրի աշխատութիւնները։

Յաջորդ Հինգշաբթի գիշեր վերադարձանք Լոնտոն ուր Գահաժառանգը առանց իր գացած տեղը ինծի ըսելու, մեկնեցաւ Բիցի պանդոկէն ըսելով միայն թէ թերեւս կէս գիշերին վերադառնար։ Այդ դէպքը կը պատահէր այն գիշեր իսկ երբ, կը յիշէ՞ք սիրելի Լը Քէօ, ձեզի հետ ճաշեցի Տըվընշայր-Քլիւպին մէջ ուրկէ յետոյ հաճելի երեկոյթ մը անցուցինք «Էմփայր» թատրոնին մէջ։

Ձեզի միայն ըսի թէ Նորին Բարձրութիւնը բարեկամի մը հետ ընթրելու գացած էր եւ բնականաբար աւելի բան մը իմանալու ձեր հետաքրքրութիւնը չգոհացուցի որովհետեւ ի պաշտօնէ գաղտնապահ ըլլալ պարտաւոր էի։

Պանդոկ վերադարձիս, տեսայ որ Գահաժառանգը Քնօֆին հետ յաջորդ օրուան համար ինքնաշարժով զբօսական պտոյտ մը ծրագրելու վրայ էր դէպի Սըրէյի բլուրները։

Իր առջեւ տարածուած էր գերման ըսպայակոյտին մէկ մեծ քարտէսը, որուն վրայ նշանակած էր այնպիսի հետքերու տեղանիշեր որոնք տեսնելով ձեր պատերազմական նախարարութեան պաշտօնատարները պիտի զարհուրէին անշուշտ։ Արդարեւ այդ քարտէսը ցոյց կուտար Գերմանիոյ կողմէ գաղտնաբար ուսումնասիրուած կէտեր որոնք ծրագրուած ցամաքահանման մը տեսակէտով արժէք կը ներկայացնէին։

Յաջորդ օրը ահա այդ կողմերը գացինք։ Կայսեր կարդադրութեամբ, Նորին Բարձրութիւնը իրականին մէջ զբօսական պտոյտ անուան տակ կը կատարէր ճշմարիտ քննական պտոյտ մը այն գիրքերուն շուրջ զորս գերման սպայակոյտը իր պաղարիւն յանդգնութեամբ եւ հիանալի արթնամտութեամբ, պատրաստած էր դունչին տակը Բրիտանական Առիւծին որ խափուսիկ ապահովութեան մը մէջ կը նիրհէր։

Այն օրը Գահաժառանգին ունեցած զուարթ խառնուածքէն դուշակեցի թէ Անգլուհիին հետ ունեցած իր տեսակցութիւնը զոհացուցիչ արդիւնք մը տուած էր։

Վստահ էի թէ կիներուն վրայ իր ներգործած անդիմադրելի հմայքով, գրեթէ բոլորը կը տկարանային իր սեղմիրանին մէջ պրկուած հասակին եւ իր ազնուական անսեթեւութեան առջեւ, եւ յաջողած էր Միս Քինկը եւս աջակից ունենալ իրեն, հակառակ որ այդ մանկամարդուհին նախապէս խիստ հակառակած էր իր վատոգի մտադրութիւններուն։

Մենք նախընթրեցինք Տարքինկի մօտակայ Պօքս Հիլի բարձունքներուն ստորոտը՝ գտնուող Պըրֆօրտ Պրիճ պանդոկին մէջ որ հին դրութեամբ սիրուն հաստատութիւն մըն էր։

Շէնքին յարակից նորաշէն բաժանման մէջ հաստատուած ընդարձակ ճաշասրահին մէջ ամէնուն հետ ճաշելէ ետք, պարտէզ գացինք ծխելու։

— Հէլցէնտօրֆ, ըսաւ իշխանը, երբ կը պտըտէինք պարտէզին ճամբաներուն մէջ, ուր ցանուած նուրբ խիճերը կը կճրտային մեր ոտքերուն տակ, վաղը Գերմանիա պիտի դառնանք։ Շատ գոհ եմ մեր ճամբորդութենէն որովհետեւ ժամանակնիս պարապ չանցուցինք եւ ահագին բան իմացանք։ Փոցտամ երթալէ առաջ քանի մը օր Օսթանտ պիտի մնանք։

Յաջորդ օրը իջեւանեցանք Օսթանտի պզտիկ բայց խիստ կոկիկ պանդոկը որ «Պօ-Սէժուր» կը կոչուի։ Հոն կը յաճախէին լաւագոյն շրջանակներու անձեր եւ «Հէր Բիխթէր» հոն ծանօթ էր։ Թերեւս յաճախորդներէն ոմանք կը կասկածէին թէ այդ «Բիխթէր» անունը այցելուին բուն անունը չէր, բայց բազմաթիւ չէին այդ կասկածն ունեցողները։ Միշտ կը զարմանայի տեսնելով թէ Գահաժառանգը կը ծածկէր իր ինքնութիւնը որ սակայն բնականաբար, միշտ ծանօթ էր իշխաութիւններուն, որոնք տեղեակ էին Կայսերական ճամբորդին բոլոր շարժումներուն։

Ամէն անգամ Օսթանտ գալուն Գահաժառանգը տիպար ամուսինի մը կեանքը չէր վարեր։ Օսթանտ, իր եղանակին, ազմկալի զուարճութեամբ եւ հաճոյքներով լեցուն քաղաք մըն է եւ «Վիլհէլմիկ» հոն կը գտնէր ընտրեալ բարեկամներու ընկերութիւն մը, որոնց հետ կը խմէր, կը զուարճանար և թղթախաղ կը խաղար ձըմեռը Նիսի մէջ ըրածէն աւելի եռանդով։

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Էլիզապէթ Տոմանժ եւ Մատլէն Նորիկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր՝ Ը. Նորիկեանի (Պանեէօ) :

×

Ալֆորվիլէն Գէորգ Գէորգեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Արշալոյս Գէորգեանի :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեան, Մինասեան եւ Տէր-Գալուստեան ննջեցեալներուն յիշատակին, փոխան հոգեհանգիստի քառասուն Ֆրանք կը նուիրէ Ս. Ղազարի (տե՛ս ցանկը) եւ 10 Ֆրանք Շաւիլի եկեղեցիին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կազմակերպած է, Ծնունդի տօնին առիթով ըստ աւանդական սովորութեան ,

ՃԱՇ ՄԸ

Ուրբաթ, (6 Յունուար) ժամը 20ին

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Գեղարուեստական բաժին

Ձեր տեղերը ապահովելու համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնատեղին.

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Ճաշագին 40 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵՁՕՆ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան առթիւ *Նախաձեռնութեամբ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ :*

Ուրբաթ (6 Յունուար) ժամը 21ին Հօթէլ Նօրմանտիի մէջ, Պուլվ. տ'Աթէն , Մարսէյլ :

Մուտքը ազատ : Ոչ նուիրատուութիւն եւ ոչ ալ հանդանակութիւն :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 Յունուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Բիւ Պուալօ: Օրակարգ՝ «Մանուկներու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աբովեան Գէորգ Յովհաննէսի (Աւետիքի) ծնած 1920ին Ալավերդի շրջանի Ուզունլար գիւղը (Հայաստան): Բանակ մեկնած է 1942ի սկիզբը երբ կը յաճախէր Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան բաժանմունքի Բ. դասարանը: Վերջին անգամ իրմէ լուր առնուած է 1943 Յունուար 14ին Կրանսնոդարեան շրջանի Տուապսէ քաղաքէն :

Լուր ունեցողներէն գրել Յառաջին :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆՇԳԱԲԹԻ, (5 Յունուար).— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին: Ս. պատարագ 5ին : Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ :

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար).— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7·30ին , բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին: Պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար).— Գ. Օր Ծննդեան: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց: Սկիզբ ժամերգութեան՝ իրիկուան ժամը 5ին, պատարագ վեցին :

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար).— Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան հանդիսաւոր պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. : Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8·30ին , պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք ի յիշատակ Մկրտութեան 12ին :

ԲՇ. (9 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ հանուր Մեռելոց 11·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանակոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, 7 Յունուար.— Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին :

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծնդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին :

Ծննդեան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Ճրագալոյց, ժամը 17ին, ընթերցում ընթերցուածներու :

ԿԻՐԱԿԻ Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածայայտնութիւն եւ մկրտութիւն :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար).— Ծնունդ, առաւօտուն ժամը 9ին, երեկոյեան 7ին, նկատի ունենալով տեղական պայմանները, Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Կիրակի :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց Ծնդեան, ժամերգութիւն ժամը 18ին, պատարագ 19ին :

Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի 8 Յունուար :

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին :

Մեռելոց Երկուշաբթի (9 Յունուար), հոգեհանգիստ ժամը 9ին :

Գերեզմանօրհնէք Երկուշաբթի 9 Յունուար, ժամը 10ին Օքանէ, ժամը 2ին Սէն Լուի :

×

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 Յունուար).— Ամանորի առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը: Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ : Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն :

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց : Կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

ԿԻՐԱԿԻ (7 Յունուար).— Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը : Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀԱՆԴԷՍ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 8ին, ժամը 16ին
Ապաթուարի սրահին մէջ—Ավընիւ Ժուրնէ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան ուրախ առիթներով Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է գեղարուեստական զուարթ հանդէս մը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Ապաթուարի շքեղ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական ընտիր նուագախումբ եւ պարախումբ ընտիր սպասարկութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին , Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար , Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ: 295 Բիւ Պուալօ:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 Յունուար , Կիրակի , կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է: Երգ, ընտիր արտասանութիւններ , նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
4 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10803 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.803

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍԸ

Ճշմարտախօսը, հասարակօրէն արդարախնդիր համարձակախօսն է :

Աննախապաշար ու անաչառ, ան իր շուրջը կատարուած գործերու եւ անոնց պատասխանատու դերակատարներուն մասին իր անկաշառ կարծիքը յայտնող անձն է :

Չկայ հասարակական կամ ընկերային երեւոյթ մը որ աննկատ մնայ անոր ուշադրութենէն : Ըստ որում հոգեպէս շաղկապուած կը զգայ ինքզինքը ընկերութեան կամ համայնքին հետ, որուն մէջ կ'ապրի, չուզեր անտարբեր մնալ անոր լաւին եւ վատին, ուղիղին եւ սխալին հանդէպ :

Ճշմարտախօսը, այն պարագային որ կ'ունենայ ծաւալուն զեղումներ, կրնայ վնասել իր անձին ու շահերուն :

Բայց որովհետեւ լուսաւոր տեսակէտ մը կառաջնորդէ զինք, ան կ'ոտնահարէ սեփական շահ եւ փառք, ու կը պայքարի հանրային կեանքը ապականող երեւոյթներու դէմ :

Ճշմարտախօսը պէտք չէ շփոթել յոռետեսին եւ յաւակնոտին հետ : Որովհետեւ ան լաւատես մըն է միանգամայն, երբ կայ իր շուրջը կատարուած գնահատութեան արժանի գործ : Իր ուղղադատութիւնը յոռետեսութեան արդիւնք չէ, այլ սխալներն ու եպերելի արարքները սրբագրուած տեսնելու ցանկութիւն մը :

Ճշմարտախօսը յաւակնութիւններէ հեռու, իր անձին թերիները սրբագրելու հետամուտ անձն է : Որպէսզի ուրիշները քննադատած ատեն նոյն թերիները չգործէ եւ ինք՝ կ'աշխատի դառնալ անխոցելի եւ ապա մատնանշել ու քննադատել ուրիշներու սխալը :

Ճշմարտախօսը ցորչափ նկատումներով չի մօտենար քննադատի արարքներու, ցորչափ յետին նպատակով չըսեր ուղիղը, ամէն ոք հարկադրուած կ'ընդունի անոր դիտողութիւնները :

Անշուշտ միշտ պիտի գտնուին իր հարթիչ գլանին ծանրութիւնը զգացող դրժգոհներ, որոնք պիտի փորձեն նկատումներու վերագրել իր դիտողութիւնները, բայց անկաշառ ու ուղղամիտ ունկնդիրներ կամ դատաւորներ, պիտի ընդունին իր եզրակացութեանց վաւերականութիւնը :

Ճշմարտախօսութիւնը ամէնուն տրուած առաքինութիւն մը չէ :

Մնաց որ զայն կեանքի մէջ սկզբունք դարձնող անհատներ, եղած են մարմնացում համարձակախօսութեան եւ գաղափարի :

Անոնք հանրային շահն ու ապագան դերադասած են անձնական գձուձ շահէն ու հաշիւներէն :

Պատմութեան մէջ ճշմարտախօսութեան տիպար օրինակներ եղած են բոլոր անոնք, որ արհամարհած են փառքը կամ հարստութիւնը, մահը կամ տանջանքը, ի խնդիր ճշմարտութեան եւ հանրային շահերու, եւ ըսած են ինչ որ կարծած են ուղիղ ու վայել նկարագրի տէր ազնիւ անձի մը :

Անկաշառ անհատականութեան մարմնացում եղած են անոնք, ուստի դարձած՝ արժանի հին ու նոր դարերու մարդկութեան յարգանքին :

— Ինձմէ չե՞ս վախնար, կը հարցնէր Մեծն Աղեքսանդր, տակառաբնակ Դիոգինէսի, զոր տեսնելու համար անձամբ անոր ոտքը գացեր էր աշխարհակալը :

— Դուն չա՞ր ես թէ բարի, հարց տուած էր հզօր Մակեդոնացիին, փիլիսոփան :

— Բարի եմ, պատասխանած էր Աղեքսանդր :

— Ուրեմն ինչո՞ւ վախնալ քեզմէ, եղած է Դիոգինէսի պատասխանը :

Դիոգինէսի մտքին նրբութեան ու համարձակ պատասխաններուն վրայ հիացած, ու անոր հաճոյք պատճառելու համար Աղեքսանդր կ'ըսէ .

— Շատ զրկուած կը տեսնեմ քեզ ու չափազանց կարօտ, ուրախ պիտի ըլլամ, եթէ կարենամ օգնութեան հասնիլ քեզի. խնդրէ ինձմէ ինչ որ կ'ուզես :

— Խնդրեմ քովէս հեռացիր եւ արեւը վայելելու հաճոյքէս մի զրկեր զիս, այս է եղած պատասխանը փիլիսոփային :

Աղեքսանդր զարմացաւ, կ'ըսէ պատմութիւնը, տեսնելով մարդը, որ գերիվեր էր մարդկային կարիքներէն :

Եւ որովհետեւ բոլոր բռնակալները, մեծութիւնները գնահատող իմաստուններ եղած չեն, ինչպէս Աղեքսանդր, խարոյկի վրայ իրենց մահը ունեցան Ճիորտանօ Պրիւնոներ, Ժագ Քիւէններ, Միշէլ Սերվէններ եւ ուրիշներ :

Իշխանութեան եւ ամբոխին հալածանքին ենթարկուեցան Տոքթ. Շթոքմաններ եւ Տընի Փափէններ :

Ամբոխը եւ անոր կոյր բնազդներուն առաջնորդ ջոջեր արհամարհանքով վերաբերուած են անոնց հանդէպ, որ համարձակութիւնը ունեցած են իրենց խստադատ քննադատութեանց առարկայ դարձընել հասարակութեան շահերուն թշնամի տականքները :

Ճշմարտախօսը նման պարագաներու մէջ արդարութեան թշնամի անձերու հալածանքին զոհ մըն է :

Քիչերու տրուած է ի դին ամէն զոհողութեան եւ հալածանքի՝ ծառանալ ախտաւոր բարքերու մարմնացում անձերու եւ զեկավարութեանց դէմ, դարձնելով զիմակազերծ զանոնք :

Հայ գրականութեան արեւմտահայ հատուածը իր մէջ հաշուեց, ԺԹ. դարուն նման անկաշառ ու բացառիկ ճշմարտախօս մը, — երգիծանքի մեծ վարպետ ու իր ժամանակի եզակի համարձակախօսը, — ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ :

Այս մէկ հատիկ անունը պիտի բաւէր խորաչափելու բարքերը համապատասխան տարողութեամբ գալոց սերունդներու ցոյց տալու անոր նախանձախնդրութիւնը :

Ու մարդը մեռաւ իր այդ համարձակախօսութեամբ գրեթէ անօթի, այլ հպարտ, որ կը դառնար հանրային բարոյականին ու շահերուն պաշտպան :

Իր ամբասիր կեանքով ան կը մնայ անփոխարինելի առաջնորդ գաղափարականութենէ պարպուած հիներու եւ նորերու համար հաւասարապէս :

Ճշմարտախօսը զանգուածներու շահերուն ախոյեան, պարտութեամբ իսկ լուսուղի բացող անհատականութիւն մըն է, ուստի յարգանքի արժանի :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՆՈՐ ՋԻՆԱԴՈՒԼ ՓԵՏՐՈՒԱՐԻՆ

ՕԴԱՆԻԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱԽՈՒՄ

Կը թուի թէ Միացեալ Նահանգները տրամադիր են ընդունելու, որ երեք օրով երկարաձգուի զինադուլը, որ պիտի սկսի Փետրուարին թէթի (Վիէթնամի նոր տարի) տօներուն առթիւ : Ամերիկացիք նը կատել կուտան սակայն թէ Հանոյի այս առաջարկը «բարեկամեցողութեան» այն փաստերէն մէկը չէ զոր կ'ակնկալէ Հանոյէն ռմբակոծութիւնները շարունակելու որոշումը վերաքննելէ առաջ : Ռըսք այս մասին տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան հեռատեսիլէն եւ ըսած թէ հիւսիսային — Վիէթնամի առաջարկը կ'ուսումնասիրուի, թէեւ այդ առաջարկը քարոզչութեան ապարդիւն ժեսթ մըն է :

Միւս կողմէ մինչ Սայկոն կ'ընդունէր, Հանոյ կը մերժէր միջամտութեան բրիտանական առաջարկը : Ուոշինկթընի համար, այս մերժումը նորութիւն մը չէ ոչ ալ անակնկալ մը, ընդհակառակն, անիկա կը համապատասխանէ ոչ միայն իրենց սպասումին այլեւ իրենց թաքուն յոյսերուն : Այս չի նշանակեր թէ Ամերիկացիք բանակցութիւն չեն ուզեր, բայց համոզուած են որ ներկայիս հակառակորդը պատրաստ չէ լուրջ բանակցութեան : Իրաց այս կացութեան մէջ, Հանոյի մերժումը այն առաւելութիւնը ունի նաեւ որ Ամերիկացիք կրնան ամբողջովին Հանոյի վրայ ձգել կռիւներու շարունակուիլը : Այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհ ձգտում ունի Ամերիկան դատապարտելու, նման անզիջող դիրք մը հիւսիսային Վիէթնամի կողմէ, միայն նպաստաւոր կըրնայ ըլլալ Ուոշինկթընի :

Բրիտանական առաջարկը քննադատութեան արժանացած է սակայն Անգլիոյ մէջ եւ ընդհանուր կերպով մամուլը շատ խիստ է Արտաքին նախարարին այս նախաձեռնութեան առթիւ : Պահպանողական թերթերուն համար, պարզ խաղ մըն է հանդարտեցնելու համար ձախը : Ընդհանուր կարծիքը այն կը մնայ, որ բարեկամեցողութեան առաջին քայլը պէտք է առնէ Ամերիկա, դադրեցնելով ռմբակոծութիւնները :

Բայց Վիէթնամի մէջ, տեղի ունեցած է օդանաւային ամէնէն մեծ կռիւը : Հիւսիսային Վիէթնամի եօթը Միկ օդանաւեր վար առնուած են ամերիկեան հալածիչ օդանաւերու կողմէ : Ըստ Հանոյի ամերիկեան երկու օդանաւեր վար առնուած են, ինչ որ, միշտ ըստ նոյն աղբիւրին, 1622ի կը հասցնէ ամերիկեան վար առնուած օդանաւերու թիւը :

« ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՆԱԽԱՏԵՍԱԾ Է ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ »

Կոսիգինի այցելութեան առթիւ, Ճումհուրիյէթի մէջ Նատիր Նատի խմբագրական մը հրատարակած է «Բարի՛ երթաք» խորագրին տակ :

Նատիր Նատի կը գրէ ի մէջ այլոց .— Թուրքեւռուս տեսակցութեանց առթիւ հրատարակուած զեկոյցը նոր բան մը չ'ըսեր մեզի : Անցեալ տարի նմանօրինակ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Ռուսիոյ մէջ, յարգելի Իւրկիւպլիւի եւ խորհ. զեկավարներու միջեւ : Այն ատեն ալ այս նոր զեկոյցին յարեւնման յայտարարութիւն մը հրատարակուած էր : Ես ալ մաս կազմած էի Իւրկիւպլիւի ընկերացող պատուիրակութեան, եւ կը յիշեմ Խորհ. Միութեան Հանրապետութեանց յարգելի նախագահին՝ Միկոյեանի խօսքերը : Սօչի էինք, մեծ եղեւիններով շրջանակուած վիլլային մէջ, եւ յարգելի Միկոյեան անդրադարձաւ այն խնդիրներուն, որոնք մեծ մասամբ յիշուած էին այս նոր հրատարակուած զեկոյցին մէջ : Միկոյեան աւելի յստակ պարզած էր այդ խնդիրները եւ ըսած էր թէ Խորհ. կառավարութիւնը ինչ ինչ կէտերու շուրջ համաձայն է մեզի :

Նոր զեկոյցը կարդացինք Միկոյեանի խօսքերուն լոյսին տակ, եւ այս պատճառով է որ նոր բան մը չգտանք : Թուրքեւռուս մերձեցումը սկսած էր յարգելի Ինէօնիւի իշխանութեան օրով, եւ այս մերձեցումը չխանգարուեցաւ ԱՓական կառավարութեան ալ օրով : Ընդհակառակն, աւելի զարգանալու կարելիութիւններ ստեղծուեցան, դէպի բարւոքում կ'ընթանան : Այս ալ բարենիշ մըն է վարչապետ Տէմիրէլի համար, որուն կուսակցութեան մէջ մոլեռանդ հատուած մը կայ, որ երբեք չախորժիր յարաբերութեանց բարւոքումէն :

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Սամէտ Աղաօղլու, որ Սովետ Միութեան մէջ քննական պտոյտ մը կատարեց եւ իր տպաւորութիւնները հրատարակեց « Սոն Հավատիս»ի մէջ, իր եզրակացութեան մէջ կը գրէ այսօր .— «Թուրքիա կրնա՞յ Ընկերվարական պետութիւն մը ըլլալ, Ռուսիոյ օրինակով : Անվերապահօրէն կրնամ ըսել թէ այսպիսի ընկերվարութիւն մը ուրիշ արդիւնք չի տար, բայց եթէ Թուրքիոյ անկախութեան փութով փճացումը : Ռուսերը ցարական շրջանի ժողովուրդները նախ անջատած էին իբրեւ ազգ, յետոյ անկախ ժողովուրդներ հռչակած էին զանոնք : Եւ իբր թէ անկախ այդ պետութիւնները կապած էին Ռուսիոյ եւ այս կերպով կազմած էին Խորհ. Միութիւնը : Կրնա՞ն նոյն մեթոտը գործածրել Թուրքիոյ մէջ, կարելի չէ, այդ ծրագրին առաջքը առնել : Մաս մը ժողովուրդի պիտի ըսեն թէ «դուք Քիւրտ էք» : Ուրիշներու «դուք Չէրքէզ էք» : Ուրիշներու՝ «Լազ», եւ այսպէս փոքրիկ պետութիւններ պիտի կազմեն մեր երկրին մէջ :

Միջին Անատոլուի մէջ պիտի հիմնեն Ընկերվարական Միջին Անատոլուի Հանրապետութիւն մը, Արեւելեան Նահանգներու մէջ՝ զանազան հոզեր պիտի միացընեն Հայաստանի եւ մնացեալը ընկերվարական Քիւրտիստանի Հանրապետութեան, Սեւ Ծովու եզերքներու վրայ մաս մը հոզեր՝ Վրաստանի, կազմելու համար Ընկերվարական Լազիստանի Հանրապետութիւնը, եւ իբր օրինակ յիշելու համար, Գօճաէլիի մէջ ալ Ընկերվարական Չէրքէզ Հանրապետութիւն մը, նաեւ Թըրակիոյ Հանրապետութիւն մը, որուն կեդրոնը Պոլիս պէտք է ըլլայ... : Այս բոլոր Հանրապետութիւնները կրնան նոյնանալ Համադաշնակցութեան մը մէջ, որուն անունը պիտի ըլլայ Անատոլուի Ընկերվարական Հանրապետութեանց Միութիւն :

ԿԱՌՔ ՄԸ ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ՑԱՏԿԵՑ

Վանէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն թէ կառք մը թռաւ ու ցատկեց Վանայ լճին մէջ եւ եօթը հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ : Ցամաքային ճամբաներու սեփական քամիոն մըն էր, որ ծայրայեղ արագութեամբ անկիւնադարձը դարձած պահուն, լիճ թռաւ եւ ճամբորդներէն եօթը ծանրապէս վիրաւորուեցան, եօթը հոգի ալ խեղդուեցան : Զոհերէն երեքին դիակը դեռ կարելի չեղաւ գտնել : Քամիոնին շարժավարը հրաշքով թեթեւօրէն վիրաւոր փրկուեցաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ համաշխարհային համբաւի տէր ամերիկացի դիտնական մը՝ Ռաֆ Լափ կը գտնէ թէ հակահրթիռային պաշտպանողական դրութիւնը անօգուտ է եւ համապատասխանը կրնայ ըլլալ Մաժինոյի գիծին (Գերմանացիք պարզապէս թիկունքէն անցան) : Բայց ինք հաշուած է որ կարելի է հինգ հարիւր միլիոն Չինացի մաքրել հիւլէական սարսափի մէկ դիշերուան մէջ :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, շարունակելով «Մշակութային յեղափոխութիւնը», Կարմիր Պահակները լուծեցին Չինաստանի բոլոր սենտիքաները :

ՏԵՆՉԱԼԻ ԿՂԶԻՆ

(Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՎԱՆՔԸ)

Միշտ տառապանքով եւ անհուն զոհողութեամբ կը սկսին գեղեցիկ գործերը եւ փառքով կը վերջանան: Ես կ'երեւակայեմ, ասկից շուրջ 250 տարիներ առաջ, Ադրիական ծովին ափերուն վրայ, Վենետիկի նեղ եւ երկար փողոցներուն մէջ, Արեւելքէն փախած աղքատ եւ հալածական կօրնաւոր մը, սրտին մէջ փուշ մըտած, հոգին հաւատքով լի, որ կը թափառի, օտար դռներ կը բախէ պատառ մը հացի համար, բայց աւելի՝ աղքատիկ հիւղակ մ'ունենալու՝ իր եւ միաբանակիցներուն յոգնած գլուխները դէթ քարէ բարձի մը վրայ դնելու համար:

Յունաստանի մէջ չինած էր ծիծեռնակի բոյն մը, ուրախ երգած էր գարուննեուն հետ, եւ բարբարոս բանակներ քանդած էին զայն, զինքն յանձնած էին ալիքներուն Վենետիկ փոխադրելու համար: Այդ քաղաքը քրիստոնեայ էր, մարդասէր էր եւ մտաւորական դեղարուեստի կեդրոն: Հոն էր Ս. Մարկոսի թեւաւոր առիւծը, որ մռնչելով դէպի Արեւելք, սարսափ կ'ազդէր կարմիր մահիկին:

Բայց ինչ օգուտ, Մխիթար Սեբաստացին անտէր, անտուն օտարական մըն էր: Ինչ ահաւոր բան է անտէր օտարութիւնը:

Տօները կուգային ու կ'անցնէին, զանգակները կը հնչէին եւ հրապարակներու վրայ երկար թափօրներ կ'անցնէին: Պիտի ունենա՞ր ինքն ալ դէթ փոքրիկ զանգակ մը, անշուք եկեղեցեակ մը, որ արեւելեան մեղեդիներով հայ շարականն երգէր, սիրտը հովանար, սիրտը բանար Աստուծոյ եւ Տիրամօր առջեւ, լսէր անգամ մըն ալ Սեւանի Եղիցին:

Փնտռեց յարմար վայր մը, քաղաքին մէջ կարելի չէր նոր վանք հիմնել, լաւ եղաւ, բարի եղաւ Աստուծոյ կամքը: Անցաւ կղզիները որ Վենետիկը կը շրջապատեն, ոմանք վանքեր էին, ուրիշներ հիւանդանոցներ: Մէկ հատ մը կար լրքուած եւ անշուք վիճակի մէջ. ունէր խարխլած եկեղեցի մը, աւելի խարխլած պահակ մը, բանջարեղէնի քանի մը ածուներ եւ հիւանդագին պտղատու ծառեր: Ս. Ղազար կը կոչուէր, անկելանոց էր, վանքի մը սեփականութիւնն էր, բայց վանականներ չկային, յուսահատ լքած էին այդ մատ մը հողը:

Եւ ահա 1717 Օգոստոս 26ին բացուեցան իր առջեւ Վենետիկի Ծերակոյտին չքեղ դռները, դողդոջուն բարձրացաւ մարմարէ սանդուղներէն եւ ափերուն մէջ դրին ոլորուած մագաղաթը՝ Յովհաննէս Գորնարոյ դուքսին ստորագրութեամբ. Ս. Ղազար կը շնորհուէր իբր մշտենջենաւոր բնակութիւն Մխիթարի եւ իր միաբաններուն, օրական պատարագ մը պիտի մատուցուէր Հանրապետութեան համար, եւ 8 քիլօ մոմ պիտի վճարուէր կղզիին սեփականատէր կրօնաւորներուն:

Գեղեցիկ օր մըն էր, անշուշտ ամառնային արեւոտ օր մը: Չեմ դիտեր թէ քալեց իրեններուն մօտ, թռաւ աղաւնիի նման: Յոյց տուաւ հրամանագիրը, թուղթը բացաւ, կարդաց, բոլորը վրայ ինկան կարդացին, ձեռքէ ձեռք անցուցին եւ աչքերնին երկինք բարձրացուցած զոչեցին միասին.

— Փառք քեզ, Աստուած, փառք քեզ:

Անշուշտ շուտով նաւակ մը վարձեցին, բոլորը մէջը մտան, թիերը շարժեցին եւ հեզ ալիքներու վրայէն մեկնեցան դէպի Ս. Ղազար: Իրենք կը թիավարէին, շատ կը քրտնէին, շուտով կ'ուզէին հասնիլ այս կղզին որ ծածկուած էր ուրիշ կղզիներու ետեւը:

Մօտեցան, հողէ ափունք մը գտան, կղզի մը գտան, այնքան փոքրիկ, հազիւ 7000 մեթր քառակուսի տարածութեամբ, կարելի էր գրկել, ափէ ափ ոստնուլ: Ծերունի պահակ մը գտան, որ ժպիտով ողջունեց զիրենք, մինակ էր, ձանձրացած միայն կաղամբ եւ հիւանդ ծառեր տեսնելով. մարդկային գեղեցիկ դէմք մը չէր տեսած: Հիմա կրօնաւորներ կուգային, դարձեալ պիտի չէննար, պիտի լըսէր փոքրիկ զանգակին ձայնը, պիտի աղօթէր՝ ինքն իտալերէն, եկողները հայերէն:

Խարխուլ տնակն ու եկեղեցին միաբաններուն սիրտերը կոտրեցին: Վենետիկի ոսկեդրուագ պալատներուն եւ եկեղեցիներուն քով ա՞յս պիտի ըլլար իրենց վանքը:

— Երբ հողը կայ, ամէն բան կայ, ըսաւ Մխիթար իր աշակերտներուն. վաղը կը սկսինք աշխատանքի:

Վերադարձան Ս. Մարտին եկեղեցիին կից վարձած տունը. այդ երեկոյ աղօթքը հրեշտակի թեւ առաւ, սիրտերը ցնծութեամբ լեցուեցան. միաբանները դիտէին թէ Մխիթարի առջեւ արգելք չկար, իր կամքը ժայռեր կը փշրէր, իր հոգին ապագան կը տեսնէր:

Եկան ու գացին եւ քանի մը օրուան մէջ աւերակները կարկտան ստացան, ճամբաները մաքրուեցան եւ քանի մը սենեակներ արդէն պատրաստ էին ընդունելու հայ օտարական պանդուխտները. եկեղեցին կը սպասէր առաջին անգամ լսելու մեր շարակնները, երբ 8 Սեպտեմբեր 1717ին իր աղքատութիւնն առած մտաւ Մխիթար աւելի աղքատ վանք մը, օր մը դրախտի վերածելու եւ Հայու հոգին դընելու հոն իբրեւ սրտի խորան:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՆԱՊԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԳ. ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սկսում եմ «Լիտերատուրնայա Արմենիա»ից եւ այն պատճառով, որ այդ ամսագիրը անմիջական կապ ունի մեր գրականութեանը համամիութենական հնչեղութիւն տալու համընդհանուր շահագրգռութեան հետ: Ամսագրի խմբագրութիւնը չէ՞ր կարող իր շուրջը համախմբել ռուս մի քանի իսկական բանաստեղծի, նրանց մէկընդմիշտ կապել Հայաստանին, որպէսզի նրանք թարգմանէին հայ պոէզիան եւ ոչ թէ պատահական մարդիկ: Կարող էր: Բայց ո՛ւմ հոգն է:

Ամսագրի խմբագրութիւնը թարգմանութիւններ է մուրում, փոխանակ կազմակերպելու, իսկ այն ինչ կազմակերպւում է ... Տէ՛ր Աստուած: Բոլորովին վերջերս, բոլորովին մասնաւոր մի առիթով ես իմացայ եւ համոզուեցի, որ խմբագրութեան այսպէս ասած պրակտիկայի մէջ գոյութիւն չունի մի այնպիսի տարրական բարեխղճութիւն, որպիսին թարգմանութիւնը բնագրի հետ համեմատելն է: Աւելին. խմբագրութեան աշխատակիցը ջնջում է այն, ինչ խելքին բըրդում է, աւելացնում այն, ինչ միտքը գալիս է, իր մէկ ու միակ արդուկով (եթէ այդ արդուկը մինչեւ իսկ մնացել է Սումարոկովի շրջանից), հարթեցնում է գրական երկերն այնպէս, որ այլեւս ոչ մի ոճական տարբերութիւն չի մնում Նոր-Այրի եւ Նորայր Աղալեանի միջեւ: Դա անհաւատալի խայտառակութիւն է, որ պիտի գրաւի Գրողների Միութեան նորընտիր ղեկավարութեան ուշադրութիւնը:

Իսկ մեր միւս՝ առայժմ միակ հայերէն ամսագիրը: Ժամանակի խնայողութեան իմաստով ես պիտի սրտանց շնորհակալութիւն յայտնեմ ամսագրի խմբագրութեանը եւ անձամբ խմբագիր ընկեր Կուրտիկեանին, որովհետեւ «Սովետական Գրականութեան» տասներկու մամուլնոց համարը ինձանից շատ աւելի քիչ ժամանակ է խլում, քան «Աւանկարտ» թերթի չորս էջը: Չի կարելի ասել, թէ ամսագիրը ջունի գրական քաղաքականութիւն: Ունի: Դա ոչ մի քաղաքականութիւն չունենալու քաղաքականութիւնն է:

Ամսագիրները այն բանի համար են, որ գրական նախաճաշ տան ընթերցողին՝ մինչեւ պետհրատային ճաշը: Ընթերցողն ինչ պիտի մտածի մեր գրական սննդի մասին, եթէ նրան հրամցուող նախաճաշը մի կատարեալ աջամսանդալ է կամ վիսեգրէտ՝ առանց սրանց վիտամինային կարողութեան: Եւ ո՞վ է ամսագրի խմբագիրը: Ի՞նչ հմտութիւններով ու առաքինութիւններով է օժտուած նա: Ինձ թւում է, թէ ընկեր Կուրտիկեանը իր առջեւ դրուած ամէն մի էջի վրայ կարդում է մի չդրուած ու չեղած նախադասութիւն. «Զգուշացէ՛ք, մահացու է»: Այո՛, զգուշութիւնն է նրա միակ առաքինութիւնը, աւելին՝ զգուշաւորութիւնը, ահռելի կասկածամտութիւնը: Բայց այս առաքինութեամբ կարելի է ղեկավարել, ասենք, պայթուցիկ նիւթերի վարչութիւնը, բայց ոչ պայթուցիկութեան կարօտ եւ պայթուցիկութեամբ ապրող գրականութիւնը:

Այս պատճառով էլ ես ուզում եմ հաւատալ, որ Գրողների Միութեան նորընտիր ղեկավարութիւնը ոչ միայն ընկեր Կուրտիկեանի համար կը գտնի աւելի յարմար աշխատանք, այլեւս կը թարմացնի ամսագրի ողջ գրական կազմը: Դա ես համարում եմ անյետաձգելի հարց:

Իսկ «Գրական Թե՞րթը»:

Ես «Գրական Թերթ»ին ուզում եմ ընդամէնը մի հարց տալ. «Գրական Թերթը» չի՞ ամաչում իր աւագ եղբօրից՝ «Լիտերատուրնայա Գազետա»յից՝ գոնէ մի հարցում: «Լիտերատուրնայա Գազետան» յարուցում եւ լուծում է համապետական նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ: Յիշենք գոնէ Պայքալի, Կասպից ծովի, անտառների գործը: Իր գոյութեան վերջին 10 – 15 տարուայ ընթացքում «Գրական Թերթը» յարուցե՞լ է արդեօք որեւէ քիչ թէ շատ կարեւոր հարց եւ հետապնդել դրա լուծմանը: Ես դիտեմ, որ «Գրական Թերթ»ի աշխատակիցը կամ խմբագիրը, եթէ ինձ նման անկեղծ ու յանդուգն լինի, հարցիս հարցով կը պատասխանի. «Իսկ ո՞վ թոյլ կը տայ, որ յարուցենք»:

Այստեղ ես արդէն դիմում եմ մեր վերադաս մարմիններին եւ հարցնելու պէս աղաչում նրանց. «Ինչո՞ւ էք դուք «Գրական Թերթը» այդքան հեռացնում նրա աւագ եղբօրից՝ հնարաւորութիւնները սահմանափակելու իմաստով: Գուցէ դուք առաջնորդւում էք հին յունական մի առածով, ըստ որի «Ինչ կարելի է Զեւսին, չի կարելի եղի՞ն»: Բայց «Լիտ. Գազետա»ն էլ Զեւս չէ, այլ ընդամէնը մի այնպիսի եղ է, որպիսին է «Գրական Թերթը», եղ, որի պաշտօնը մէկ է եւ սրբազան: Թոյլ տուէք, որ մեր հայկական եղն էլ լուծ քաշի, հերկի ու կալսի:

Մեր վերադաս ղեկավարութեանը ես պիտի մի հարց էլ տամ. արդեօ՞ք կուրտիկեանական զգուշութեան մէջ մասնաւոր մեղք չունէք նաեւ դուք: Եւ արդեօ՞ք ժամանակը չէ, որպէսզի մենք բոլորս միասին գործենք ըստ մէկ այլ՝ այս անգամ զուտ հայկական առածի, որ նոյն-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ասպարէզը մնացած էր միջակութիւններուն, եւ հազիւ թէ երբեմն յուսատու ծիլ մը կը յայտնուէր, Մեծարենց սփոփիչ այդ շողերէն մէկն էր եղած, բայց ան շիջեր էր Հուրրիէթէն քանի մը օր առաջ:

Բարերախտաբար գրական դէմքերու ամբողջ հոյլ մը խուժեց Պոլիս՝ թրքական Հուրրիէթին հետ: Առաջին հերթին տարագիրներն էին, որ կը դառնային ետ: Դարձողներուն շարքը սկսաւ Զօհրապով. համեմատաբար կարճ էր եղեր անոր նժդեհի կեանքը, բարց փառաւոր եղաւ անոր յայտնութիւնը մեր մէջ, ինչպէս փառաւոր պիտի ըլլար իր յետագայ գործունէութիւնը՝ եղերական վախճանի մը յանդելու համար սակայն ի վերջոյ:

Յետոյ, կարգով տարագրութենէն ետ դարձան գրչի վարպետներէն շատերը՝ տասնեակ մը տարի թափառելէ ետք խորթ ափերու վրայ: Պոլիսը հետզհետէ ողջունեց Երուանդ Օտեանն ու Երուխանը, Ռուբէն Զարդարեանն ու Զապէլ Եսայեանը, Սուրէն Պարթեւեանն ու Թէքէեանը, որոնցմէ ոմանք հասունցեր էին պանդխտութեան մէջ: Անոնք կուգային մաս առնելու Պոլիսը ոգեւորող նոր խանդավառութեան մէջ հիմա:

Արտասահմանը մեզ ետ չդարձուց, սակայն շատերը այն համակրելի դէմքերէն, որոնք երբեմն թարմացուցեր էին հայ հոգին սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ: Գրչի այն մեծ վարպետը, որ Արփիար Արփիարեանն էր եւ որ ամբողջ սերունդի մը ռահվիրան էր հանդիսացեր պահ մը, եղերական մահով մը փակեր էր ալեկոծ կեանքը Գահիրէի մէջ՝ Հուրրիէթէն դեռ տարի մը առաջ: Լեւոն Բաշալեան եւ Տիգրան Կամսարական, որ երբեմն անոր ձեռնասուններն էին եղեր, ուրիշ ասպարէզ էին ապահովեր արտասահմանի մէջ ու ալ մեղի չդարձան: Արշակ Չօպանեան նախընտրեց միշտ Փարիզ մընալ՝ հաւատք չունենալով Համիտին շընորհած ազատութեան վրայ,

Փոխարէն արտասահմանը ինքը անակնկալներ պարգեւեց մեզի: Ու Հուրրիէթին շնորհիւ մենք ունեցանք երկուքը հայ նոր քերթողութեան փառքերէն՝ Սիամանթօն ու Վարուժանը, որոնք ծաղկեր ու հասունցեր էին տարագրութեան մէջ եւ որոնք հիմա կուգային թարմանալ իրենց ժողովուրդին ծոցը՝ նոր լարեր տալու համար իրենց քնարին:

Արտասահմանի իր ուսանողութենէն Պոլիս կը դառնար նաեւ Ռուբէն Սեւանը՝ իր երգերով ու պատմուածքներով աղուոր տեղ մը գրաւելու համար մեր նոր գրականութեան մէջ:

Ու այս անուններուն հետ, որոնք լուսաւոր հետք պիտի ձգէին իրենցմէ յետոյ, եկան նաեւ համեստ մարդիկ ալ դուրսէն՝ իրենց քրտինքը խառնելու արեւմտահայ կեանքը ոգեւորող նոր տքնութեան մէջ:

Կովկաս եւս մեզ առանձին չթողուց, Հուրրիէթին հռչակումն իմացածին պէս մեզի փութացուց ամբողջ փաղանգ մըպըրոշիւրներով սնած ճառախօսներու, որոնք պտըտեցան թաղէ թաղ ծափ ու կեցցէ ժողովելու: Կովկասն էր, որ մեզի զրկեց նաեւ, ետեւ ետեւէ, թատերական քանի մը խումբեր, որոնք կուգային փոխադարձելու այցը այն մեծ արուեստագէտներուն, զորս Պոլիս ընծայ էր զրկած երբեմն իրեն եւ ճանչցուցին մեզ անծանօթ նոր դէմքեր, Սունդուկեանցն ու Շիրվանզադէն ամէնէն առաջ:

Կովկաս մեզի զրկեց նաեւ մէկ քանին հայ գրականութեան անկորնչելի փառքերէն, ինչպէս Իսահակեանը եւ Վրթանէս Փափազեանը, որոնք մեզի մօտ մնացին ատեն մը եւ Վոսփորի ափերուն վրայ իսկ թուղթին յանձնեցին իրենց շատ մը գողտրիկ էջերը: Իսահակեան Պոլսոյ մէջ տպեց իր «Արու Լալա Մահարին», ինչպէս որ գրեց քանի մը արձակ եւ չափածոյ էջեր, որոնք տպուեցան «Ազատամարտ»ի գրական յաւելուածի մէջ եւ որոնցմէ յիշենք «Փրփուր բաշերով ծովը ամեհի», «Ահասֆերը», «Հայրենի օջախ», «Բոզդիխանը», «Բուդդհուն», «Շաքրօ Վաշիլվիլի» եւ «Յաւիտենական սէրը»: Վրթանէս Փափազեան Պոլսոյ մէջ տպել տըւաւ իր «Հաջի բէկը» եւ ատեն մը շաբթէ շաբաթ «Ազատամարտ» օրաթերթի մէջ ստորագրեց իր գրական զրոյցները:

Կովկասն էր, որ մեզի դարձուց Լեւոն Շանթը եւս, որ մասամբ արդէն մերն էր ու մեր մօտ թողուց քանի մը տարի: Ուսուցչութիւն պիտի ընէր ան Կեդրոնականի եւ Էսայեանի մէջ եւ ազգային երեսփոխան ալ պիտի ըլլար: Պոլսոյ մէջ էր, որ ան հրատարակութեան տուաւ իր «Հին Աստուածները» եւ «Բագինի» մէջ տպեց իր մէկ վիպակը՝ «Կինը»:

Բնիկ Կովկասցի, բայց արտասահմանէն է որ մեզի կուգար Կոստան Զարեանը, որ 1910ին Պոլիս կը հասնէր հայ կեանքի հետ իր առաջին շփումն առնելու ու Արեւմուտքէն նոր աւիւն բերելու անոր: Օտար գրականութեամբ սնած՝ Ֆըրանսերէն եղան իր առաջին ընծաները մեզի, զորս այնքան գուրգուրանքով կը թարգմանէր Գեղամ Բարսեղեան «Ազատամարտ»ի գրական յաւելուածին համար:

(2 Շար.)

պէս եղան վրայ է կառուցուած: Ես կարծում եմ, որ իսկապէս էլ բաւական ու հերիք է եզը վերցնել, որ հորթը ման դայ: Աւելորդ զգուշաւորութիւնը, ցեղական մտավախութիւնը կարող է հասցնել հոգեւոր երիկամունքի բորբոքման՝ մի հիւանդութեան, որ դէպի մահ է տանում: Եթէ մենք բոլորս կարողանանք դիտակցել այս, ապա մեր գրականութիւնը կը սկսի աճել հէքեաթի մանկան պէս՝ ոչ թէ տարով, այլ օրով:

Քանի որ հասայ մանուկին, խօսքս աւարտեմ երիտասարդներով:

Կարող է թուալ թէ զեկուցողը (ընկեր Հրանդ Թամրազեանը) շատ անխիղճ վարուեց մեր երիտասարդական պոէզիայի հետ: Ես այլ կարծիքի եմ: Դա անխղճութիւն չէր, այլ զուտ տրամաբանական յանգում: Պոէզիայի այն ըմբռնումը, որ վարել էր զեկուցողին, եւ գրական այն ճաշակը, որի ջատագովանքն էր ողջ զեկուցումը, չէին կարող չհասցնել երիտասարդ գրականութեան համարեա թէ ուրացմանը: Այսքանով Հրանդ Թամրազեանը տրամաբան էր: Բայց տրամաբանական չեմ համարում զեկուցման ամենավերջը, որ մի կոչ էր. «Ետ դէպի Թումանեանն ու Զարենցը»: Դէպի Թումանեա՞նը՝ հասկացանք: Դէպի Զարե՞նցը՝ նոյնպէս հասկացանք: Բայց դէպի Թումանեանն ու Զարենցը միաժամանա՛կ,— այս արդէն ուղղակի հասկանալի չէ:

Ըստ էութեան Զարենց անունն այստեղ պարզապէս ձեւի համար է գրուած, որովհետեւ հաւկուրութեան դէպքում էլ չի կարելի չտեսնել, որ մեր երիտասարդների 98 տոկոսը եթէ պապ ունեն, ապա նրա անունը Զարենց է, միայն ու միայն Զարենց: Ես մեծն Թումանեանին թողնում եմ իր անկրկնելի եւ անզուգական վսեմութեան մէջ եւ Հրանդ Թամրազեանի կոչից առնելով միայն Զարենցի անունը, անում եմ ուղիղ հակառակ մի կոչ. «Զարենցից սկսած՝ դէպի առաջ»:

Այս կոչերից ո՞րը ճիշդ դուրս կը գայ, կ՚երեւայ յաջորդ համագումարին: Բայց երեւում է նաեւ այժմ: Եկել են տաղանդաւոր երիտասարդներ: Եւ գալիս են ամէն օր: Հազար անգամ ճիշդ է Սերօ Խանզատեանը, որ իր վերջին յօդուածում վկայեց, թէ նրանք սկսել են շատ աւելի լաւ, քան մենք էինք սկսել: Վաղը նրանցն է: Ի՞նչ է պատահել: Զաւակ ենք ամուսնացրել եւ փոխանակ ուրախանալու, տունն արդէն կռի՞ւ է ընկել. եւ գիտէ՞ք ինչի համար՝ դեռ չծնուած երեխայի ինչպիսին լինելու կամ չլինելու առթիւ:

Հայնէն իրեն յատուկ մի սրամիտ խօսք ունի. «Անհեռատեսները մտածում են, թէ Կապիտոլը գրաւելու համար նախ եւ առաջ հարկաւոր է յարձակուել սագերի վրայ»: Երիտասարդների վրայ Հրանդ Թամրազեանի յարձակումը շատ բանով է նման դրան: Բայց նախ՝ սագերի վրայ յարձակուելով չես գրաւի Կապիտոլը, որ համաշխարհային արդի պոէզիայի մակարդակն է, եւ ապա, որ ամենակարեւորն է եւ ուրախալին՝ մեր բազմաթիւ շնորհալի երիտասարդները սագեր չեն, այլ մի ամբողջ սերունդ, որին է պատկանում ապագան՝ կամենանք թէ չկամենանք: Եթէ Թամրազեանը գրական կենդանի ընթացքին նայէր անաչառ հետազօտողի աչքով, եւ ոչ կանխակալ ու կանխակարծ հայեացքով, ապա կը յանդէր ուղիղ հակառակ եզրակացութեան, այն է՝ եթէ մի ողջ սերունդ, համարեա առանց բացառութեան (եւ արձակի մէջ, եւ չափածոյի) քայլում է մի ճանապարհով, որ դուր չի գալիս Թամրազեանին, ապա սխալ է Թամրազեանը եւ ոչ թէ ճանապարհը:

Մեր երիտասարդներին, ի հարէ, կարելի է շատ դիտողութիւններ անել, տալ շատ անհրաժեշտ խորհուրդներ: Սակայն այսօր դրա ժամանակը չէ եւ, բացի սրբանից, խորհուրդը,— ինչպէս անաստուած Հէնրի Շօուն է ասել,— նման է լուծողականի. հեշտ չէ տալը, բայց սարսափելի դժուար է ընդունելը,— մի անհոգի ճշմարտութիւն, որ վատ չէր լինի, եթէ կախուած լինէր նաեւ մեր քննադատների սնարից:

Այսուհանդերձ, եթէ պիտի խորհուրդ տալ երիտասարդներին, ապա իմ խորհուրդն է. «Զարենցից սկսած՝ դէպի առա՛ջ»:

Գալով ստացած եւ ստանալիք տհաճութիւններին, ապա մեզ եւ մեր երիտասարդներին պէտք է մխիթարեմ հին եւ յաւիտենական ճշմարտութեամբ. «Ով կարող է՝ անում է, ով չի կարող՝ ուսուցանում է»:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԿՐՏԱՐԱՆԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին Մայր Տաճարը իր շինութեան օրերէն ի վեր ունէր մկրտութեան համեստ աւազան մը, որ հաստատուած էր աջակողմեան աւանդատան հիւսիսային պատին ներքեւ: Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը մտադրած էր յարմար առիթով մը Մայր Տաճարը օժտել աւելի պատշաճ եւ խորանանման Մկրտարանով մը:

Առիթը ներկայացաւ անցեալ տարի, երբ, բնիկ Այնթապցի Յակոբ եւ Լեւոն Իգնատիոսեան եղբայրները, ուզելով յաւերժացնել իրենց հօր՝ Յարութիւնի եւ եղբօր՝ Գէորգի յիշատակը, սիրով ընդառաջեցին Խորէն Ա. Կաթողիկոսի փափաքին եւ յանձն առին հոգալ դեղակերտ մկրտարանի մը կառուցման ծախքերը:

Կառուցումը Վեհափառ Հայրապետը վստահեցաւ ճարտարապետ Գէորգ Գարաճըրճեանի, որ աւանդական տուեալներու հիման վրայ պատրաստեց շինութեան անհրաժեշտ յատակագիծը:

Մկրտարանը կառուցուեցաւ իտալական աղնիւ սերփեքէնթի կոչուած մասիֆ մարմարով, որ սիւնազարդ եւ խաչադրուագ սիրուն ամբողջութիւն մըն է: Բուն աւազանը փորուած է միակտուր հսկայ մարմարի մը մէջ, որով սոյն մկրտարանը եզակի կը դառնայ իր տեսակին մէջ:

Աւազանին շրթունքին թառած է արծաթեայ թեւատարած աղաւնի մը, որուն կտուցէն պիտի բխին տաք եւ պաղ ջուրերը:

Մկրտութեան պատկերին վերեւ,— գործ՝ Յակոբ Թորոսեանի,— փորագրուած է «Հաւատք: Յոյս, Սէր եւ Մկրտութիւն» բանաձեւը, իսկ մկրտարանի ստորին ճակատին վրայ ալ հետեւեալ յիշատակարանը.—

Շինեցաւ աւազանս մկրտութեան
Արդեամբք եւ ծախիւք
Յակոբ եւ Լեւոն Իգնատիոսեան եղբարց
ի յիշատակ
Հօրն իւրեանց Յարութիւնի եւ եղբօրն
Գէորգի, 1966

Մկրտարանի օրհնութեան եւ օծման արարողութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, յընթացս Ս. պատարագի, ձեռամբ Դպրեվանուց Տեսուչ Գարեգին Եպիսկոպոսի:

Օծման արարողութեան աւարտին Սրբազան Հայրը յաւուր պատշաճի քարոզ մը խօսեցաւ. «Արա զսա աղբիւր շնորհաց եւ պարգեւ անապականութեան հաւատացելոց քոց» բնաբանով, եւ անդրադարձաւ մեր հայրերու իշխանական սովորութեան, որով կ՚ուզէին իրենց հանգուցեալներու յիշատակը յաւերժացնել՝ եկեղեցիի մը, խաչքարի մը կառուցմամբ, կամ դէթ ծառ մը տնկելով անոնց յիշատակին: Շնորհակալութիւն յայտնեց Իգնատիոսեան եղբարց եւ ապա խօսեցաւ աւազանին խորհուրդին մասին:

Յաւարտ պատարագի՝ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն՝ Յարութիւն, Գէորգ եւ Նուրի Իգնատիոսեաններու հոգւոց ի հանգիստ, ընդ նախագահութեամբ Վեհափառ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի:

« Թող Աստուած իր լուսեղէն խորաններուն մէջ հանդչեցնէ Յարութիւն եւ Գէորգ Իգնատիոսեանները եւ իր բարիքները առատացնէ Յակոբ եւ Լեւոն հարազատներուն վրայ, որոնք իրենց այս մընայուն եւ օրհնեալ նուիրատուութեամբ կրցան Կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճարը օժտել հոյակերտ Մկրտարանով մը, ուրկէ վաղը պիտի ծնին հաւատոյ որդիները Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի:

Ու թող այս աւազանը դառնայ առատահոս աղբիւր մը շնորհաց բոլոր անոնց համար, որոնք բախտը պիտի ունենան այս աւազանէն ծնելու ի հաւատս քրիստոնէութեան »:

ՎԱՆԱԿԱՆ

21 Դեկտեմբեր 1966,
Անթիլիաս

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐԷՆ

« Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը», ի նպաստ Ս. Ղազարի վանքին ու տպարանին եւ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի, Նոյեմբերեան ողողումներու հետեւանքով տեղի ունեցած վնասներուն ի դարմանում, ազնուօրէն յատկացուցած է հինգ հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը:

Մխիթարեան Միաբանութիւնը հրապարակաւ կը յայտնէ իր ջերմ շնորհակալութիւնը:

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկ, Ս. Ղազար
19 Դեկտեմբեր 1966

×

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Գ. ՅԱՆԿ

	Լիռ
Պ. Օննիկ Մանուկեան (Քօմօ)	250·000
Տքթ. Ե. Արզումանեան	25·000
Տքթ. Կ. Գասպարեան	75·000
Պ. Մ. Բոթուկեան	50·000
Շէխիկեան եղբայրներ	10·000

Ա Զ Դ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տոքթ. Ալֆոնս Պիպէրեան, վիրաբոյժ – ատամնաբոյժ, կը հաղորդէ իր սիրելի ազգայիններուն, որ նոր ատամնաբուժարան մը բացած է քաղաքին կեդրոնը՝ Տոքթ. Ռաքըճեանի նախկին բուժարանին մէջ, 32 Պուլվ. Կարիպալտի: Հեռաձայն 20–07–36:

ԱՅՐԵՐԸ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Իրիկուն մը, համբաւաւոր դերասանուհի Էլէոնորա Տուզէ ներկայ կը գտնուէր հաւաքոյթի մը մէջ: Խօսակցութեան նիւթը դարձաւ կնոջ իրաւունքի հարցին շուրջ:

Հիւրերէն մէկը չոր կերպով դիտել կուտայ թէ կիները երբեք այրերուն հաւասար նկատելու չեն իրենքզիրենք:

— Ամէնէն առաջ ստեղծուեցաւ այրը, կը հաստատէր ան իր մտածումը եզրակացնելով, եւ էրիկ մարդէն ետքն է որ ստեղծուեցաւ կինը:

— Շատ ճիշդ է, ըսաւ Էլէոնորա Տուզէ, բնական է որ ծաղիկը կը ծլի ցողունին մեծնալէն ետքը, բայց ատիկա ապացոյց մը չէ որ ծաղիկը նուազ արժէք կը ներկայացնէ քան ցողունը ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այդ իրողութիւնը սակայն արդելք մը չէր որ ամբողջովին գրաւուած ըլլար մօտալուտ պատերազմի դաղափարով, որ իր բոլոր ձգտումներուն նպատակակէտն էր: Այնպէս որ հոն հասած իրիկունն իսկ, երբ կը պտըտէինք բազմասփիւռ լոյսերով զուարթօրէն լուսաւորուած թումբին վրայ, յանկարծ ինծի դառնալով ըսաւ.

— Երբ ժամը հնչէ եւ Գերմանիա իր հսկայական կարողութեամբ ընկճէ իր հակառակորդները, այս քաղաքը իր բովանդակ երկրամասով գերմանական պիտի ըլլայ: Սա վարի չէնքը իմ ընդհանուր բանակատեղիս պիտի ընեմ:

Եւ մատովը ցոյց տուաւ Պելժիոյ թագաւորներուն ամառնային պալատը:

Յաջորդ օրը ժամը երեքին ատենները երբ Գահաժառանգը անփութօրէն աչքէ կ՚անցընէր Փոցտամէն սուրհանդակով մը հասած մէկ քանի նամակներ, ծառայ մը եկաւ եւ ըսաւ ինծի թէ Միս Քինկ անունով օրիորդ մը Պ. Բիխթէրը տեսնել կ՚ուզէ:

Այս անսպասելի այցելութենէն անակընկալի եկած, իսկոյն ընդունեցի զինքը եւ ողջունեցի իր Օսթանտ գալուստը: Սիրուն անգլուհիին ճամբորդական զգեստէն հասկցայ թէ նոր ճամբորդած ու Տուվրէն անցած էր, եւ իր պնդումէն կռահեցի թէ Նորին Բարձրութիւնը անմիջապէս տեսնելու ստիպողութիւնն ունէր: Դիտեցի նաեւ թէ միշտ իր վրայ կը կրէր հիանալի ոսկեդրուագ թիթեռնիկը:

Երբ սենեակ մտայ եւ հաղորդեցի դեռատի աղջկան խնդրանքը, Իշխանին յօնքերը պռստեցան նկատելի տհաճութեամբ մը եւ շրթունքը կծկուեցաւ.

— Դարձեալ անհաճոյ բաներ մեզի համար, Հէլցէնտօրֆ, մոլտաց ակռաներուն մէջէն: Լաւ, ներս մտցուցէք:

Գեղեցիկ այցելուհին մէկ ժամէն աւելի մնաց իշխանին հետ առանձին: Երբեմն երկու կողմէն ալ ձայները կը բարձրանային, բայց տարօրինակ բան, այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ սիրուն աղջիկը ամէն տեսակէտով յաղթական էր, որովհետեւ դուրս ելած ատենը յաղթութեան ժըպիտ մը ունէր եւ հպարտ քայլերով իջաւ սանդուխներէն:

Գահաժառանգը երկար թիկնաթոռի մը մէջ ընկողմանած էր առանց իր բարկութիւնը ծածկելու ճիգի: Իմ առջեւս միշտ կը դիմակաղերծէր ինքզինքը հօրը պէս, եւ չէր ծածկեր իր ներքին զգացումները, որոնք խնամքով կը պահէր օտարներէն:

— Ահ, այս թշուառական կիները, աղաղակեց անզուսպ կատաղութեամբ մը: Սիրահար կին մը, Հէլցէնտօրֆ, սատանային իսկ կը դիմադրաւէ: Ինչ, պիտի թողո՞ւնք որ չհասկնան տակաւին թէ մեր կայսերական պատկառելի ուժին ոչ ոք կրնայ դիմադրել եւ թէ մենք մատի ամենափոքր շարժումով մը կրնանք զանոնք բիւրեղի մը պէս փշրել: Հօհէնցօլէրներու թշնամիները ամառ գիշերուան մժեղներու խումբին կը նմանին: Երբ ցողը իջնէ ոչ մէկը կը մնայ: Բոլորը մեռած են արդէն:

Եւ արհամարհոտ հառաչով մը աւելցուց.

— Սոսկալի բան է: Բայց ամէն անոնք, որ մեր գաղտնիքին տեղեակ են եւ մեզի դէմ կը գործեն պէտք է պատժուին: Մեր դերմանացի ամենամեծ իմաստասէրը չէ՞ ըսած արդէն. « Ի զուր է խթանին դէմ աքացի տալը» (ԽՄԲ. Ս. Գիրքէն է):

— Ճիշդ է, պատասխանեցի:

Յետոյ աւելին տեղեկանալու յոյսով, սպրդեցուցի:

— Բայց իսկապէս անտանելի է այսպէս տեւականապէս հետապնդել ու հալածուիլ այդ Անգլուհիէն:

— Հալածուիլ... այո, ճիշդ բառը գըտաք, սիրելի Հէլցէնտօրֆ: Բայց խնդիր չէ հալածուիլս երբ այդպէս կը պահանջէ Փրուսիոյ եւ մեր Հօհէնցօլէրներու տան շահը:

Գիտեմ թէ այդ դեռատի աղջիկը սատանայի չափ սիրուն է, բայց այնքան ընդվզեցուցիչ է որ սուրբն իսկ պիտի կրնայ կատղեցնել: Արդէն խիստ բարկացած եմ, բայց ստիպուած էի կեղծել, թէ իր քմահաճոյքներուն կը հպատակիմ, որովհետեւ մասնաւոր ծրագիրս ունիմ:

Աւելի յառաջ չգացի վախնալով որ մի դուցէ կասկածի դուռին ետեւէն լսածներուս մասին: Միայն համարձակ շեշտով մը դիտել տուի:

— Խիստ անակնկալի եկայ այդ աղջկան մինչեւ Օսթանտ գալէն եւ ձեր գլուխը ցաւցնելուն համար:

— Ես գրած էի ու իր գալուն կը սպասէի:

— Ձեր աստիճանին եւ կամ գոնէ ձեր դիրքին տեղեա՞կ է:

— Ոչ, ես յաչս իրեն դիւղադնացութեան մը ընթացքին ճամբու ընկեր Հէր Էմիլ Բիխթէր մըն եմ միայն: Իրեն ներկայացած եմ իբր փրուսիական պահնորդներէն հարիւրապետ Էմիլ Բիխթէր: Երբ դուք արձակուելով Վիէննա կը գտնուէիք, այն ատեն հանդիպեցայ իրեն:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Տիկ· Շնէլէր մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր Տիկին Խօրուքեանի (Նիմ)։

×

Պաղէնվիլլէն Գարեգին Նորսիկեան 40 Ֆր· կը նուիրէ Ամանորի առթիւ «Յառաջ»ի բարեգործման։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾ· ԸՆԴՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

կազմակերպած է, Ծնունդի տօնին առթիւ ըստ աւանդական սովորութեան,

ՃԱՇ ՄԸ

Ուրբաթ, (6 Յունուար) ժամը 20ին

Հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

HOTEL LUTETIA
43, Bld. Raspail — Paris

Գեղարուեստական բաժին

Ձեր տեղերը ապահովելու համար դի – մել Հ· Բ· Ը· Մխուեեան կեդրոնատեղին։

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Ճաշագին 40 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵՁՕՆ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ ԱԶԳ· ԿԵԴՐ· ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ։

Ուրբաթ (6 Յունուար) ժամը 21ին Հօ – թէլ Նօրմանտիի մէջ, Պուլվ· տ'Ալթէն, Մարսէյլ։

Մուտքը ազատ։ Ոչ նուիրատուութիւն եւ ոչ ալ հանգանակութիւն։

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԸՐ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս· ՂԱԶԱՐԻ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ· Կ· ԽԱՉի Լիոնի մասնաճիւղի վար – չութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 Յունուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ։ Օրակարգ՝ «Մանուկնե – րու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լենինկանէն Փայլածուն Թալալեան, հօրը անունը՝ Միհրան, մօրը՝ Մարիկա, եղբօրը՝ Նչան, քրոջը՝ Աստղիկ, ծնած վան, կը փնտռէ իր հայրը, որ Մարսէյլ կը գտնուի ամուսնացած է, կնոջը անու – նըն է՝ Աստղիկ եւ զաւկինը՝ Յարութիւն։ Ժամանակին թղթակցած են բայց այլեւս լուր չունի։ Փայլածուն լուրի կը սպասէ հօրմէն կամ եթէ մեռած է անոր կնոջմէն եւ զաւկէն։ Ունի նաեւ քոյր մը, որ ա – մուսնացած է Ամերիկա։ Ամուսնոյն ա – նունն է Յակոբ, ունի զաւակ մը։

Կը խնդրուի զրել իր հասցէին՝ Գրի – գորեան Փայլուն Աստղի հրապարակ, Միասք Մանուչեան փող· 5րդ չէնք, 4 մուտք, 33 թիւ բնակարան, Լենինական (Հայաստան) Խորհ· Միութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս· ՅՈՎՀ·–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆՇԳԱՒԹ, (5 *Յունուար*)·— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնուց – թեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ *Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին։ Ս· պատարագ 5ին։ Կը պատարագէ՝ ԳԻԻՏ Ծ· ՎՐԴ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ։*

ՈՒՐԲԱԹ (6 *Յունուար*)·— Տօն Ծննդ – եան եւ Աստուածայայտնուց-եան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7·30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Ցետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհ – նէքի հանդիսաւոր արարողութիւն։

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*)·— Յիշատակ Մեռելոց։ *Պատարագը կը սկսի ժամը 10 – ին։ Պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։*

ԿԻՐԱԿԻ (8 *Յունուար*)·— Գ· *Օր Ծննդ – եան։ Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10 – ին։*

ՈՒՐԲԱԹ (13 *Յունուար*)·— Տօն աո – ւաքակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ *Պատարագ ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն։*

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*)·— Ճրագալոյց։ *Սկիզբ ժամերգութեան՝ իրիկուան ժամը 5ին, պատարագ վեցին։*

ԿԻՐԱԿԻ (8 *Յունուար*)·— Ծննդեան եւ Աստուածայայտնուց-եան *հանդիսաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քա – րոզէ Հարաւ· Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդ՝ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ·։ Սկիզբ ժա – մերգութեան առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք ի յիշատակ Մկրտութեան 12ին։*

ԲՇ· (9 *Յունուար*)·— *Յիշատակ Մե – ռելոց, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պա – տարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ հանուր Մեռելոց 11·30ին։*

ՈՒՐԲԱԹ (13 *Յունուար*)·— *Անուանա – կոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաճայն Կոակի՝ Զամպաքճեան կարապետի և Վալանթինի։*

×

Ս· ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, 7 *Յունուար*·— Ճրագալոյց Ծննդեան, *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին։*

ԿԻՐԱԿԻ։ Տօն Ծնունդեան եւ Աստուածա – յայտնութեան, *ժամերգութիւն առաւօտ – եան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Կարգ Ջրօրհնեայ ժամը 12ին։*

Ծննդեան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ· Վ· ՍԱՀԱԿ – ԵԱՆ։

×

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Ճրագալոյց, *ժամը 17 – ին, ընթերցում ընթերցուածներու։*

ԿԻՐԱԿԻ Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածայայտնութիւն եւ մկրտութիւն։

×

Ս· ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ· ՕՏՏՕ

ՈՒՐԲԱԹ (6 *Յունուար*)·— Ծնունդ, *առաւօտեան ժամը 9ին, երեկոյեան 7ին, նկատի ունենալով տեղական պայմաննե – րը, Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի կիրակի։*

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*)·— Ճրագալոյց Ծնունդեան, *ժամերգութիւն ժամը 18ին, պատարագ 19ին։*

Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ կի – րակի 8 Յունուար։

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին։

Մեռելոց Երկուշաբթի (9 *Յունուար*), *հոգեհանգիստ ժամը 9ին։*

Գերեզմանօրհնէք *Երկուշաբթի 9 Յուն – ուար, ժամը 10ին Օքանէ, ժամը 2ին Սէն Լուի։*

×

ՏԷՍԻՆ·— Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԿԻՐԱԿԻ, (1 *Յունուար*)·— *Ամանորի առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ։ Կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը։ Երգեցողութիւնք տեղ – ւոյս երգչախումբին կողմէ։ Ժամերգու – թիւնք սովորական ժամերուն։*

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*)·— Ճրագալոյց։ *Կէսօրէ ետք ժամը 4ին։*

ԿԻՐԱԿԻ (7 *Յունուար*)·— Ս· Ծնունդի *տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը։ Ժամերգու – թիւնք սովորական ժամերուն։*

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստ – ուածայայտնութեան։ Հանդիսաւոր պա – տարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10·30ին։

×

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ։ Խթման երեկոյ Ճրագալոյց ժամը 16ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ, յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։ Սկիզբ ժա – մերգութեան 8·30։ Կը պատարագէ ԳԱ – ՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՑ ՊԷՐՃԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ծննդեան

կիրակի, Յունուար 8ին, ժամը 16ին

Ապաթուարի սրահին մէջ–Ավընիւ Ժուրնէ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան ուրախ ա – րիթներով Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ· Միու – թիւնը կազմակերպած է գեղարուեստա – կան զուարթ հանդէս մը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Ապաթուարի չքեղ սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայ – կական ընտիր ճաշազախումբ եւ պարա – խումբ ընտիր սպասարկութիւն։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ·— *Կազ· Խաչի գլխոցի ամա – նորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուն – ուար ութին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ· Ց· Դ· սրահին մէջ։*

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զուարճալի։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մա – նուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ։ 295 Րիւ Պուալօ։

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպ – րոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան մի – ացեալ հանդէսը 15 Յունուար, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս· Սա – հակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։ Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է։ Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկա – յացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրող – ները անխտիր (Միութեան անդամ, կամ անդամագրուիլ փափաքողները) անդամա – կան ընդհ· ժողովի 9 Յունուար 1967, եր – կուշաբթի ժամը 20·30ին Ռէժան սրճարա – նի վերնայարկը, 70 Րիւ Լաֆայէթ, Փա – րիզ (9), Քատէ։

Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթա – կան հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչու – թեան ընտրութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին։
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՑԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին։

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ· Ա· ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են՝
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ։

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի։ Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ։

Տոմսերը կը ծախուին՝
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46
Պ· ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՄԻԱՆ, 21 Րիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 5 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10804 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.804

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ ՍԵՄԻՆ

Տարի մը եւս թաւալեցաւ անհունին ծոցը, ինչպէս ուրիշ միլիոնաւոր տարի-ներ աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր :

Անսահման է ժամանակը : Անսկիզբ եւ անվախճան :

Մարդիկ են, որ չափ ու ձեւ են տուած անոր, պատշաճեցնելով զայն իրենց առօրեայ կեանքին :

Տարի, ամիս, շաբաթ, օր, ժամ, վայրկեան ու բոպէ անուններով ստորաբաժանումներու են վերածած անչափելի ժամանակը, երկրագունտիս արեւուն շուրջ թաւալման շրջանը մէկ տարի հաշուելով :

Գիտնականներու կարծիքով տակաւին միլիոնաւոր տարիներ պիտի տեւէ կենդանական ու բուսական կեանքը աշխարհի վրայ, մինչեւ այն օրը, երբ այլեւս զրկուած արեւի կենարար լոյսէն ու ջերմութենէն, զրկուած կենսաբաշխ օդէն՝ մեր մոլորակն ալ պիտի միանայ անջրպետին մէջ թաւալող անհամար միւս մոլորակներուն եւ արբանեակներուն, զորս աստղ կը կոչենք :

Անցնող ամէն տարի իր ետեւ կը թողու անմոռանալի յիշատակներ, որոնցմով մարդիկ կը կապուին անցեալին հետ :

Անցեալը, հակառակ իր դառնութանց, կը փնտռուի միշտ : Ու մարդիկ յաճախ կ'ոգեկոչեն «հին, բարի օրերը» անզուսպ կարօտով մը, մանաւանդ դժբախտութեան օրերուն եւ յուսալքումի պահերուն :

Անցնող տարւոյն հետ օղակ մը եւս կը փրթի մեր կեանքի շղթայէն :

Նոր տարուոյ սեմին մարդիկ փոխադարձ շնորհաւորութիւններով առողջութեան եւ երջանկութեան մաղթանքներ կ'ուղղեն իրարու :

Բոլորն ալ կը տենջան խաղաղութեան, որուն շնորհիւ միայն մարդիկ կրնան նուիրուիլ ստեղծագործ աշխատանքի, արտադրել, աճիլ ու բարգաւաճիլ :

Սակայն կատարեալ խաղաղութիւնը միշտ կը շարունակէ մնալ հեռաւոր նպատակ մը, եթէ ոչ երազ :

Անցնող տարին չտեսաւ խաղաղութեան վերահաստատումը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ : Ոչ ալ՝ ջղագրգիռ վիճակի հանդարտեցումը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Անստոյգ կացութիւն մը ժառանդ ձգեց 1967ին :

Քաղաքական ո'չ մէկ խնդիր հիմնական լուծում ստացաւ 1966ին :

Բազմաթիւ առկախ կնճռոտ հարցերու շուրջ խորհրդաժողովներ գումարուեցան, բանակցութիւններ կատարուեցան, ծրագիրներ կազմուեցան, դարմաններ որոնուեցան, սակայն ամէն բան մնաց անլոյծ վիճակի մէջ :

Նոր տարւոյ սեմին առաջարկներ եղան, ճառեր խօսուեցան, նամակներ փոխանակուեցան աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած մարդոց կողմէ : Բազձալի է, որ դրական արդիւնքի մը յանգին անոնք :

Եթէ ո'չ մէկ հարց վերջնական լուծում ստացաւ, գոնէ ջլամարտը հանդարտութեան նշաններ սկսաւ ցոյց տալ : Յետպատերազմեան շրջանի պաղ պատերազմը, որ Եւրոպան արեւելքի կողմէն նոր յարձակման մը սպառնալիքին տակ կը պահէր, կարելի է վերջացած նկատել :

Մոսկուա իր բարկ գինիին մէջ բաւարար չափով ջուր խառնեց : Արեւմուտքի հետ լեզու գտնելու եւ խաղաղ համակեցութիւն վարելու քաղաքականութիւնը կարեւոր յառաջդիմութիւններ արձանագրեց :

Զօր. տը Կոլի Ռուսիա ճամբորդութիւնը եւ Ալեքսիս Կոսիգինի Ֆրանսա այցելութիւնը հանդստացնող մթնոլորտ մը ստեղծեցին Եւրոպայի մէջ, ուսկից առ այժմ հեռացած կը նկատուի մօտալուտ պատերազմի մը վտանգը :

Լաւատես մտածումներով կ'ողջունենք Նոր Տարին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Սենտիքաները լուծելէ ետք, Կարմիր Պահակները կը շարունակեն իրենց յարձակումները, համաչինական ընկերակցական համադաշնակցութեան ղեկավարներուն դէմ : Կը թուի թէ այս անգամ «մշակութային յեղափոխութիւնը» ճարտարարուեստի մարզը պիտի մտնէ : Այս առընչութեամբ երեք յատկանշական դէպքեր նկատի կ'առնուին .—

Ա) Քննադատութիւններն ու սլոկանները ուղղուած են այդ համադաշնակցութեան ղեկավարին դէմ եւ կը զարդարեն Փեքինի պատերը :

Բ) Համադաշնակցութեան եւ բանուորներու պաշտօնական օրաթերթը՝ Քունկ Ճին Ճիփաօ դադրած է :

Գ) Թռուցիկով մը նոյնիսկ կը յայտնուի թէ ընկերակցութիւնը լուծուած է :

Օտարներուն համար, «մշակութային յեղափոխութիւնը» ալ աւելի ցաւալի փուլի մը մէջ մտած է : Արդարեւ Փեքինի երկու լաւագոյն ճաշարանները փակուած են : Ըստ կարմիր պահակներուն, այս ճաշարանները վերաքննականներու օճախներ էին :

Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ «յակայեղափոխական խմբակ մը որ փորձած էր կառավարութեան եւ բանակի կուսակցութեան գլուխն անցնիլ բնաջնջուեցաւ» : Յօդուածը կը ճշդէ թէ այս խմբակը կը ղեկավարէր Շու Եանկ, որ կուսակցութեան քարոզչութեան սպասարկութեան նախկին տնօրէնն էր եւ պաշտօնանկ եղած է մշակութային յեղափոխութեան ատեն :

Թերթը կ'ըսէ թէ «Շու Եանկ վերաքննական եւ յետադիմական տեսակէտներ կը տարածէր գրական եւ գեղարուեստական շրջանակներու մէջ, դրամատիրութիւնը վերահաստատելու համար : Մաօ Յէ Թունկը կը գովէր, բայց ծածուկ կերպով անոր վրայ կը յարձակէր» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԷՔ ՌԸՊԻ մեռաւ առջի օր, Տալասի հիւանդանոցը, հաւանաբար հետը տանելով Քենըտիի սպանութեան գաղտնիքը : Ծանօթ է որ Ռըպի սպաննած էր Օսվալտը, որ ենթադրեալ ոճրագործն էր նախագահ Քենըտիի եւ անկէ ի վեր բանտն էր : Առաջին դատավարութեամբ մը մահուան կը դատապարտուէր, բայց Վերաքննութեան ատեն վճիռը կը բեկանուէր եւ նոր դատավարութիւն մը պիտի բացուէր քանի մը շաբաթէն : Այդ նոր դատավարութենէն առաջ է, որ երեւան ելաւ թէ Ռըպի ընդհանրացած քանսէր ունի : Մեռնելէն քանի մը ժամ առաջ, Ռըպի յայտարարութիւն մը կ'ընէր սալի մեծ ընկերութեան մը (Իքս - Իկռէք-Զէտ) որ այդ սալը վաճառքի պիտի հանէ Ուրբաթ օր : Անշուշտ ոչ մէկ յայտնութիւն կայ իր վերջին խօսքերուն մէջ : Անգամ մը եւս կը հաստատէ թէ Օսվալտը չէր ճանչնար : Ռըպիի մահով 15ի կը հասնի մեռեալներու թիւը այն վկաներուն որոնք այս կամ այն ձեւով կապ ունէին Քենըտիի սպանութեան հետ եւ որոնք երեք տարիէ ի վեր կարգով կը մեռնին, ոչ շատ բնական պայմաններու մէջ : Ամերիկեան կարեւոր թերթ մը անգամ մը եւս կը պահանջէ որ, վերսկսի Քենըտիի ըսպանութեան քննութիւնը :

ԻՐԱՔԵԱՆ Ալ Ախպար թերթը կը գրէ թէ քաղաքական կարեւոր դէպքեր պիտի պատահին Իրաքի մէջ, տարւոյն սկիզբը : Թերթը կառավարական բարեփոխում մըն ալ կը նախատեսէ եւ կը գրէ թէ քիւրտ անձնաւորութիւն մը Հանրապետութեան փոխ-նախագահ պիտի նշանակուի :

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՀԱՏՈՒԱԾ

Անգարա պաշտօնապէս կը հաղորդէ թէ թուրքեւհելլէն խօսակցութիւնները ընդհատուած են : Այս լուրը տրուեցաւ Խորհրդարանի Արտաքին Յանձնաժողովին մէջ, տեղեկաբեր Էրով Ագչալի կողմէ, որ ըսաւ թէ հելլէն կառավարութեան հրաժարման հետեւանքով՝ թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները ընդհատուեցան :

— Հանրային կարծիքը, ըսաւ Էրոլ Ագչալ, մինչեւ այսօր անտեղեակ մնաց թուրքեւհելլէն տեսակցութեանց մանրամասնութիւններուն : Հելլէն դահլիճը հրաժարեցաւ յանկարծ, եւ այս տեսակցութիւններն ալ ընդհատուեցան : Անշուշտ պետական կեանքը կը շարունակուի, երբ կառավարութիւն մը կը փոխուի, բայց տկար եւ առժամեայ դահլիճի մը դիմաց պէտք չէ յուսադրուիլ եւ յաջողութիւն ակնկալել երկկողմանի տեսակցութեանց մասին :

ՉԵԽԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ թուրք կառավարութիւնը վերստին դիմեց պատկան իշխանութիւններուն, պահանջելով որ Կիպրոս զրկուած Չեխոսլովաք զէնքերը յանձնուին ՄԱԿի Հաշտարար Զօրքին : Այս պարագան ալ հրապարակուեցաւ Խորհրդարանի Արտաքին Յանձնաժողովին մէջ, դարձեալ Էրոլ Ագչալի կողմէ :

Ագչալ ըսաւ այս առթիւ .— Անհրաժեշտ է որ նոր դիմումներ կատարենք, որպէսզի Չեխոսլովաք զէնքերը դրուին Հաշտարար Զօրքի տրամադրութեան տակ եւ Կիպրոսի կացութիւնը վերաքննուի :

ԿԻՊՐՈՍ, ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

«Կիբիտ պիզիմ ճանըմըզ...» :

Թուրք Խորհրդարանի Պիւտճէի Յանձնաժողովին մէջ, բազմաթիւ ժողովականներ խօսք առին Կիպրոսի տագնապին շուրջ, եւ մաղթեցին որ այս հարցը լուծուի երկրին ազգային շահերուն համաձայն :

Ծերակուտական Ալաէտտին Չէթին ըսաւ .— Պէտք է որ ի գին ամէն բանի ապահովենք իսլամ պետութիւններու օժանդակութիւնը, Կիպրոսի վէճը հարթելու համար :

Բնական Ծերակուտական Մէհմէտ Էօզկիւնէշ ըսաւ .— Ի հարկին անձնապէս պիտի կռուիմ, 32 միլիոն Թուրքերու կարծիքն ալ այս է արդէն : Կիպրոսի խնդիրը կը կարգադրուի ոչ թէ միջազգային ռազմավարութեամբ, այլ Թուրքիոյ տեսակէտերուն համաձայն :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Յունուար 3)	21·705
Պ. Վահան Էսմէրեան (*)	1·200
Տիկին Ա. Շահլամեան (նորոգ հանգուցեալ Տիկին Արամ Պիւյիւքեանի սիրելի յիշատակին)	50
Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան (իրենց խնամիին՝ Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի)	50
Պ. Հայկ Աղաբէկեան	30
Ընդհ. գումար	23·035

(*) Պ. Վահան Էսմէրեան «Յառաջ»ի միջոցով կ'ընէ իր երկրորդ նուէրը, առաջինը ուղղակի յանձնուած է Ս. Ղազար, 100 հազար լիռ, այս ձեւով ընդհ. նուէրը կ'ըլլայ 250 հազար լիռ :

Կիպրոսի մասին խօսեցան ուրիշ շատեր որոնք ուզեցին ճշդել նաեւ Թուրքիոյ ՆԱԹՕի մէջ ունեցած դիրքը՝ Յունաստանի հանդէպ : Ուզեցին լուսաբանուիլ նոյնպէս Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու կացութեան եւ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի յարաբերութեանց մասին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ խօսք առնելով Խորհրդարանական Յանձնաժողովին առջեւ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ .

— « Սխալ է կարծել թէ Թուրքիոյ միջազգային վարկը նսեմացած է : Ընդհակառակն, այդ վարկը օրէ օր կը բարձրանայ : Ի՞նչ կը վերաբերի Կիպրոսի խնդրին, վճռած ենք անվթար պահել թուրք համայնքին շահերը եւ անոնց համաձայն լուծել այս վէճը, զօրացնել Կիպրոսի Թուրքերուն դիմադրական կարողութիւնը, եւ պարտն ու պատշաճը տնօրինել, եթէ երբեք ամէն բանակցութիւն ամլութեան դատապարտուի : Ազգային շահերու տեսակէտով չեմ կրնար այս մասին մանրամասնութիւն տալ : Պէտք է դիտնանք թէ երբեք պիտի չթոյլատրենք որեւէ «կատարուած իրողութիւն» Կիպրոսի մէջ : Այդպիսի բան մը բնաւ պիտի չարտօնենք : Մնաց որ Թուրք հայրենիքը ցարդ 110 միլիոնի օժանդակութիւն մը ըրած է Կիպրոսի իր ազգակիցներուն, եւ ժամանակը Թուրքիոյ աննպաստ չի գործեր : Թուրքիա չէ մասնակցած նաեւ իր շահերուն աննպաստ որեւէ բանակցութեան : Հելլէն կառավարութիւնը քանիցս երկկողմանի տեսակցութիւններ առաջարկեց մեզի, եւ մենք անմիջապէս չընդունեցինք առաջարկը : Երկար բարակ քննեցինք եւ ընդունելէ առաջ ըսինք թէ մեզի աննպաստ որեւէ ժողովի չենք մասնակցիր : Ամէն բանէ առաջ բարեացակամութիւն պահանջեցինք : Այժմ նոր կացութիւն մը ստեղծուած է Յունաստանի մէջ, Սթէֆանոփուլոսի կառավարութեան անկումով : Մենք հաստատ կը մնանք մեր որոշումին մէջ, եւ արդէն Կիպրոսի բախտը կապած չենք թուրքեւհելլէն տեսակցութիւններուն : Անոնց մասնակցած ենք լոկ օգտակար ըլլալու փափաքով : Գիտենք թէ ինչ պիտի ընենք եւ որ ճամբուն պիտի հետեւինք, երբ այդ բանակցութիւնները ամլութեան դատապարտուին» :

Զաղլայանկիլ լրացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ քաղաքական տարբեր հարցերու մասին : Ժողովականներէն ոմանք պահանջեցին որ Թուրքիա զինուորական դէտ մը զրկէ Վիէթնամ :

ԹԵՐ ԵՒ ԴԷՄ

ԽՄԲ.— Պարոյր Սեւակի ճառէն ետք եւ Գէորգ Էմինի ճառը եւս տալէ առաջ, կարեւոր կը համարինք տեղ տալ հետեւեալ խորհրդածութիւններուն. —

Հայաստանի Գրողներու Միութեան հինգերորդ համագումարը սկսաւ Նոյեմբեր 17ին եւ փակուեցաւ 19ին: Ընդամէնը երեք օր տեւեցին ուրեմն զեկուցումները, վիճաբանութիւնները, խորհրդակցութիւնները եւ « հարցնելու պէս խնդրուած» կամ «խնդրելու ձեւով պահանջուած» բարեփոխութիւնները :

Այս «պէս»երը եւ «ձեւ»երը քաղաքավարութեան տո՞ւրք մըն են արդեօք : Թէ մասնաւոր վերապահութեան մը արտայայտութիւնը : Ի՞նչ կը նշանակէ հարցը նելու պէս խնդրել կամ խնդրելու ձեւով պահանջել : Չյամենանք սակայն այս «ձեւաբանութիւն»ներուն կամ ֆորմալիզմին վրամ ինչպէս պիտի ըսէին Երեւանցիները :

Մեզ առանձնապէս կը շահագրգռէ համագումարին արձանագրած արդիւնքները: Խօսք դարձած է, օրինակ, նորարարութեան մասին գրական ստեղծագործութեանց մէջ : Նորարարութիւն ի՛նչ բանի մէջ, նիւթի՞ն թէ ոճին, խորքի՞ն թէ ձեւին մէջ: Շէյքսփիրի «ողբերգութիւն»ները հին են ըստ նիւթի եւ խորքի, բայց նոր են ըստ ոճի եւ ձեւի :

Նորարարութիւնը, ուրեմն, նիւթին մէջ չէ, ոճին մէջ է: Խորքին մէջ չէ, ձեւին մէջ է: Եւ եթէ պէտք ըլլայ անուն մը տալ հարցնելու պէս խնդրուած կամ խնդրելու ձեւով պահանջուած նորարարութեան կանոնին, պիտի ըսենք, որ այդ անունը ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ տաղանդ : Գլխադիր կամ փոքրադիր տաղանդ :

Գրողը ունի՞ այս գլխադիրը կամ փոքրադիրը,— գտած է ուրեմն իր ուղին, հասած է նորարարութեան ակունքին : Չունի՞,— կեցած է նոյն փակուղիին առջեւ, ուրկէ ճամբայ ելած էր ատենին :

Հարցնելու պէս պիտի խնդրէինք մենք ալ, որ ըսէին մեզի, թէ նորարարնե՞ր էին արդեօք Չարենցը կամ Բակունցը, Վարուժանը կամ Սիամանթօն: Եւ եթէ էին, ո՞րն էր իրենց մէկնակէտը, խնդրելու ձեւով ներկայացուած պահա՞նջը թէ Աստուծոյ ճախարակէն քաշուած իրենց խառնուածքը, այլ խօսքով՝ տաղանդը, գլխադիր կամ փոքրադիր տաղանդը :

Տաղանդ չունեցողէն կարելի՞ է պահանջել, — նոյնիսկ խնդրելու ձեւով, — որ... տաղանդ ունենայ : Կամ ունեցողէն կարելի՞ է խնդրել, նոյնիսկ հարցնելու ձեւով,— որ ըսէ մեզի, թէ ո՞ր ճախարակէն ստացած է իր տաղանդը :

Վերջին հաշիւով — եւ մեր հայեցողութեամբ — նորարարութիւնը տաղանդ է, իսկ տաղանդը նորարարութիւն է: Երկրորդը ունեցողը կը հասնի առաջինին : Առաջինին հասնողը ինքնին ունեցած կ՝ըլլայ երկրորդը :

Ուրախալի է մեզի համար արձանագրել, թէ համագումարը սկսաւ, շարունակուեցաւ եւ վերջացաւ անկեղծութեան եւ իրերհասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ:

Դժգոհութիւններ յայտնուեցան ոչ այնքան մեղադրանքի կամ պարսաւի ձեւով, որքան բան մը փոխելու առաջադրութեամբ ներկայիս գոյութիւն ունեցող «իրադրութեան» մէջ: Փոխուելիք, սրբագրուելիք բան մը կա՞ր ուրեմն : Այո՛, անկասկած: Եթէ բոլոր խօսողներն ու զեկուցանողները գոհունակութիւն միայն յայտնէին կատարուածին եւ կատարուելիքին համար, յայնժամ համագումարը կրնար դառնալ պարզ լսարան մը, ոչ՝ ճգնարան մը, որ կոչուած էր ճիգերը համադրել, նոր ուղի գծել եւ նոր պահանջներ ներկայացնել ... խնդրելու ձեւով :

Դժգոհութիւնը յառաջդիմութիւն է, «գոհ»ութիւնը յետադիմութիւն է: Ով որ գոհ է իր ունեցածէն, տուածէն եւ առածէն, կը նշանակէ՝ իր առջեւ փակած է վերելքի ու յառաջընթացի ուղին :

Սակայն ի՞նչ բանէ դժգոհ էր համագումարը: Կրնանք ըսել՝ շատ բանէ : Եւ ի՞նչ բանէ գոհ էր: Դարձեալ կրնանք ըսել՝ քիչ բանէ :

Դժգոհութեան այս տրամադրութիւնը սրտապնդիչ ու շինարար երեւոյթ մըն է նախ իրենց՝ համագումարի պատուիրակներուն, որ ներսն են, եւ ապա նաեւ մեզի համար, որ դուրսն ենք: Ներսինները եւ դուրսինները համաձայն են, որ տրուածը բաւարար չէ եւ որ տրուելիքը պէտք է դադրի անբաւարար ըլլալէ : Նախ՝ շեշտը դրուած է «թոյլ տրուած գրական խոտան»ին վրայ: Յետո՞յ ... բայց խօսքը տանք մեզմէ աւելի իրազեկին եւ աւելի խելամուտին՝ բանաստեղծ Պարոյր Սեւակին, որուն սրտցաւ ու անկեղծ ճառը համագումարին մէջ՝ պարզապէս հիացուց մեզ :

Երկար պիտի ըլլայ մեր մէջբերումը, բայց՝ տեղին: Խօսքը տանք ուրեմն Պարոյր Սեւակին .

« Մենք գործնապէս մտածեցի՞նք, որ մեծ Շոթայից ամբողջ երկու հարիւր տարի առաջ արարչագործել է Նարեկացին, որին ես՝ ազգային սնապարծութեան ոխերիմ թշնամիս՝ համարում եմ մարդկութեան մեծագոյն հանճարներից մէկը :

« ... Իսկ ի՞նչպէս մտածէինք Նարեկացու յոբելեանի մասին, երբ մինչեւ այսօր էլ կան Հայեր (չակերտաւոր մարքսիստներ, փիլիսոփաներ եւ գրականագէտներ), որոնք Նարեկացու հանճարեղ պոէմը պարզապէս աղօթագիրք են համարում :

« Վաղը միւս օրը լրանում է Մովսէս Խորենացու ծննդեան 1500ամեակը, այն Խորենացու, որի «Պատմութիւնը » վաղո՛ւց թարգմանուել է աշխարհիս բոլոր քաղաքակիրթ լեզուներով, որովհետեւ յիրաւի ունի միջազգային արժէք : Կը նշե՞նք այս յոբելեանը: Չեմ կարծում»:

Գա՛նք, գա՛նք, գա՛նք ու հասնինք մեր օրերուն, միշտ Պարոյր Սեւակը ունենալով մեզի առաջնորդ եւ ուղեցոյց :

Փոխադարձ թարգմանութիւններու հարցին անդրադառնալով՝ բանաստեղծ հռետորը կը հաստատէ.—

« Մենք ահագին բան ենք թարգմանել ռուսերէն՝ չխօսելով թարգմանութիւնների որակի մասին: Իսկ թարգմանե՞լ ենք արեւմտահայ բանաստեղծներից դէթ մէկին, այն բանաստեղծներից, որոնցից իւրաքանչիւրը այլ մի ժողովրդի լեզուով կը հնչէր շատ աւելի հասկանալի եւ կը բարձրացնէր մեր ժողովրդի վարկը : Չենք թարգմանել ու չենք էլ մտածում թարգմանել :

« ... Թարգմանւում են այնպիսի հեղինակներ, որոնք պարզապէս գրող չեն, կամ այնպիսի երկեր, որոնք պիտի չհրապարկուէին նաեւ հայերէն: Թարգմանական գործի այսպիսի ընթացքը մեր արդի գրականութեան վարկին հասցնում է մեծ հարուած »:

Խօսելով օտար բառերու գործածութեան մասին, ինչ որ առաւել չափով կը շահագրգռէ մեզ, սեւակն Սեւակը կը նշէ.

«Մենք, վերջապէս, ազատուեցինք այն մի խումբ օտար բառերից, որ բոնի (ընդգծումը՝ մեզմէ. ԽՄԲ.) սոսնձել էին մեր կոկորդին: Թոյլատրուեց դահլիճներում լսել մեր հոգեւոր սքանչելի երաժշտութիւնը »:

Չակերտները քիչ մը աւելի բանալով եւ քիչ մը աւելի «բացուելով» ինք ալ, Պարոյր Սեւակ կը նկատէ .—

« Մեր գրական միջավայրին մէջ իշխում է հաշիւն աւելի, քան անկեղծութիւնը, որտեղ աներեսներից ու լաչառներից (լկտի, անպարկեշտ) վախենում են աւելի, քան յարգում ու գնահատում են տաղանդաւորներին, որտեղ անձնական ցաւը տատանւում է դրօշակի պէս, իսկ համընդհանուր շահը դրօշակի կոթի տեղ էլ չի գրաւում »:

Ընդհանուրէն մասնաւորին անցնելով, պայթուցիկ բանաստեղծը իր պայթուցիկ խօսքը կ՝ուղղէ նաեւ գրական թերթերուն:

« Սովետական Գրականութիւն » ամսագրի տասներկու մամուլանոց համարը ինձանից շատ աւելի քիչ ժամանակ է խլում, քան «Ավանգարդ» թերթի չորս էջը: Չի կարելի ասել, թէ ամսագիրը չունի գրական քաղաքականութիւն: Ունի՛: Դա ոչ մի քաղաքականութիւն չունենալու քաղաքականութիւնն է :

« ... Եւ ո՞վ է ամսագրի խմբագիրը, ի՞նչ հմտութիւններով ու առաքինութիւններով է օժտուած նա : Ինձ թւում է, թէ ընկեր Կուրտիկեանը իր առջեւ գրուած ամէն մի էջի վրայ կարդում է մի չգրուած ու չեղած նախադասութիւն. «Զգուշացէք, մահացու է»: Այո, զգուշութիւնն է նրա միակ առաքինութիւնը, աւելին՝ զգուշաւորութի՛ւնը, ահռելի կասկածամտութիւնը :

« ... Այս պատճառով էլ ես ուզում եմ հաւատալ, որ Գրողների Միութեան նորընտիր զեկավարութիւնը ոչ միայն ընկ. Կուրտիկեանի համար կը գտնի աւելի յարմար աշխատանք, այլեւ կը թարմացնի ամսագրի ողջ գրական կազմը: Դա ես համարում եմ անյետաձգելի հարց»:

Մեր խօսքը երկարեցաւ ակամայ :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

1966 Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Ա.

Գրական մարզին մէջ ամուլ տարի մը չեղաւ 1966ը: Հայրենի գրագէտներու եւ մտքի մշակներու կողքին, Սփիւռքի հայ գրողը եւս, հակառակ բազմապիսի դժուարութիւններուն եւ աննպաստ պայմաններուն, արդասաւորեց՝ իր հոգեկան եւ մտաւոր ակերը լայն բանալով ցեղին մշակութային անդաստանին մէջ :

Արդարեւ դիրքերու եւ գրութիւններու քանակը եղաւ պատկառելի, իսկ որակը՝ աւելի քան նշանակալից :

Այս իրողութիւնը կը հաստատէ, թէ արտասահմանի մէջ եւս կան կարելիութիւններ՝ մշակելու եւ ծաղկեցնելու բովանդակութեամբ հարուստ գրականութիւն մը :

Այս տեսակէտին դէմ առարկողներ կան անշուշտ: Այդպիսիները առաջին առթիւ եւ իրաւամբ կը թուեն ենթահողին՝ հայրենիքին պարագան, որ շատերու համար այլեւս դարձած է յուշ մը, ուրիշներու՝ աւելի նորերու համար կրկներեւոյթ մը, միթ մը լոկ: Սակայն, ինչպէս, իր կարգին, կը հաստատէ հայրենի գրագէտներէն Ստ. Կուրտիկեան, հայրենի հողէն հեռու գտնուիլը հիմնական արգելք մը չէ գրականութեան, — խօսքը, անշուշտ, ազգային գրականութեան մասին է, — մշակման եւ զարգացման համար :

Անցեալին՝ մեր գրականութիւնը առաւելաբար զարգացաւ «ենթահողէն» բոլորովին հեռու վայրերու մէջ՝ Պոլիս, Զմիւռնիա, Վենետիկ, Կալկաթա՝ արեւմտահայ հատուածին, իսկ Պետերբուրգ, Մոսկուա, Թիֆլիզ՝ արեւելահայ հատուածին համար :

Կայ անշուշտ հին սերունդի աստիճանական շիջումին պարագան եւս, որու հետեւանքով ընթերցողներու եւ ազգային գրականութիւն մշակողներու թիւը կը նուազի աստիճանաբար: Սակայն, պէտք է նկատի ունենալ, թէ յատկապէս Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն մէջ՝ Լիբանան, Իրան, Պոլիս եւ այլուր, հայկական կրթարաններու ցանցը տարուէ տարի կ՝ընդլայնի եւ, նորահաս սերունդ մը՝ սիրահար կամ գնահատող հայ գիրն ու արժէքները, կ՝ողողէ հրապարակը :

Գրական կապը հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ՝ այնքան կենսական երկու հատ-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ան իր յայտնութիւնն ըրաւ իր մէկ գողտրիկ էջով, «նամակ առ պարուհին », որ 1910 Դեկտեմբերին լոյս տեսաւ «Ազատամարտ» շաբաթաթերթին մէջ եւ որուն հետեւեցան «Անտառին մէջ», «Բանաստեղծը», «Մեր արցունքներուն բոցերը », «Մահուան գիշերը », « Վենետիկ , Պազիլիքը Սուրբ Մարկոս եկեղեցին », բոլորն ալ Ֆրանսերէն գրուած : Յետոյ էր, որ երբ քանի մը տարուան բացակայութենէ յետոյ կրկին մեզ կուգար, արդէն հայերէն գրելու ալ վարժուած էր: Իր առաջին հայերէն գրուածքը՝ «Արեւմտեան քաղաքը», տպուած է Վարուժանի եւ իմ «Նաւասարդ»ին մէջ, ուր անկէ յետոյ հայ լեզուն եւս իր տաղանդին ծառայեց՝ ինչպէս ծառայեր էր Ֆրանսերէնը, եւ ինչպէս պիտի ծառայէր իտալերէնն ալ :

Գաւառը երկար ատեն նիզակ էր ճօճէր Պոլսոյ դէմ, փորձելով գրաւել անոր դիրքերը : Հիմա որ Հուրիէթը Պոլսոյ դռները լայն բացաւ իրեն՝ սմքեցաւ մնաց: Արտաշէս Յարութիւնեան , որ երբեմն յանուն գաւառին որոտացեր էր, կը դառնար պոլսեցի գրող : Գեղամ, մէպուս դառնալով, ալ կը լքէր գրիչը՝ Մշոյ ցաւերուն ճիչը դառնալով Օսմանեան խորհրդարանին մէջ : Յովհաննէս Գազանճեան պահ մը ուսուցչութիւն ընելու եկաւ Պոլիս ու Եւթոպիա դարձին՝ այլեւս նոր նպաստ չտուաւ գաւառին : Չիթունի բանասէր էր եւ բանասէր ալ մնաց՝ գաւառին շունչէն փշրանքներ միայն տալով ,երբ եկաւ հաստատուելու Վոսփորի ափերուն վրայ : Քիւֆէճեան, որ արեւմտահայութեան գրականութեան արձակի վարպետներէն մէկը պիտի դառնար յետոյ , գաւառին տուրքն էր Պոլսոյ եւ իր նիւթերը առաւելապէս գաւառէն քաղեց՝ արտայայտութեան իր ձեւերուն մէջ արեւմուտքի պատշաճելով սակայն միշտ: Յակոբ Մընձուրին Պոլիս հասակ նետեց , բայց միշտ մնալով նոյն գաւառացին : Թլկատինցին էր լոկ, որ գաւառը մնաց միշտ, ու մնաց միշտ ալ գաւառացի իր բովանդակ խորքով : Գաւառը դեռ ուրիշ շատեր հայթայթեց Պոլսոյ, բայց իրեն պակսեցաւ ուժը զայն չքացնել ,թոյլ չտալով , որ բնաշխարհը իր թաթը դնէ Պոլսոյ վրայ:

Ամբողջ երեսուն տարի գաւառը երազեր էր անգամ մը Պոլիսը տեսնել եւ հիմա որ այլեւս բացուեր էր Պոլսոյ ճամբան՝ գաւառացին կը տոչորէր զալ զետեղուիլ մայրաքաղաքին մէջ, պոլսեցի դառնալու համար ինքն ալ :

Աւելորդ է ըսել, որ Պոլիսը, որ հինէն կուգար, ամուլ չմնաց ինքն ալ Հուրրիէթի այս տարիներուն : Ճիշդ է, հին դէմքերէն շատերը այլեւս շնչահատ էին, ինչպէս Թէրզեանն ու Աճէմեանը կամ հատկըտուն հեւքեր կ՝արձակէին՝ Ալփասլանին, Մրմրեանին, Մելքոն Կիւրճեանին, Եղիշէ Դուրեանին նման, բայց կային նաեւ, որոնք կը տոկային նոր օրերուն ալ՝ Չիֆթէ Սարաֆին, Չրաքեանին, Արամ Անտոնեանին, Թէոդիկին պէս եւ, վերջապէս, կրտսեր սերունդ մըն ալ կար, որ նոր դիրքերու կը ձգտէր, ինչպէս Գոլանճեանն ու Չէօկիւրեանը, Մերուժան Պարսամեանն ու Էսաճանեանը, Հրանդ Նազարեանցն ու Ենովք Արմէնը, Վահրամ Թաթուլն ու Ահարոնը , եւ դեռ քանի մը ուրիշներ, աւելի կամ նուազ տաղանդով, ոմանք բոլորովին զուրկ տաղանդէ :

Խօսքը չենք ըներ օրաթերթերու մէջ խոշտանգուող սերունդին, որ լրագրական հեւ ի հեւ կեանքին լծուած՝ ստեղծագործութեան պահիկ մը չունէր : Այդպիսին էին, օրինակ, Գեղամ Բարսեղեանը, Յակոբ Տէր – Յակոբեանը: Խօսքը չենք ըներ նաեւ համեստ անուններուն, որոնք այլեւս դիպուածով միայն կ՝երեւային յոյսեր տալէ յետոյ պահ մը , ինչպէս Գրիգոր Եսայեանը, Տիգրան Գասպարեանը :

Հուրրիէթը կանացի դէմքեր եւս տըւաւ մեզի : Բանաստեղծութեան եւ արձակի երկու կին վարպետներէն ետք , որոնք հին օրերէն կուգային եւ որոնք Զապէլ Ասատուրն ու Զապէլ Եսայեանն էին, ինչպէս նաեւ աւելի կամ նուազ տաղանդով օժտուած կանացի դէմքերէ յետոյ, որպիսին էին Անայիսը եւ Գ. Զարուհին կամ Հայկանուշ Մառքը, Արշակուհի Թէոդիկն ու Մաննիկ Պէրպէրեանը, նոր օրերը նուազ բախտաւոր եղան : Հերանուշ Արշակեան խամրեցաւ իր առաջին ծիլերուն մէկ իսկ , մինչ Իսկուհի Մինաս եւ Հերմինէ Հովեան՝ Ֆրանսերէն գրեցին միայն :

Հեռու մեզմէ այն մտածումը, թէ Պոլիս բոլորովին ամուլ անցուց դինովութեան այդ տարիները : Գրական երկեր անշուշտ տպուեցան այդ տարիներուն ալ, ոմանք ուրոյն, եւ յաճախ նաեւ բացառիկ արժէքով : Եւ սակայն հակառակ գրողներու թուին , որ հետզհետէ կ՝ուռճանար մայրաքաղաքին մէջ, եւ նաեւ հրատարակութեանց , որոնց թիւը նոյնպէս կ՝աճէր երթալով, գրականութիւն չկար դեռ :

×

Քանի մը կենսունակ շրջաններ ապրելէ ետք, Հուրրիէթին հետ չքացել էին Պոլսոյ «Մասիսն» ու «Ծաղիկը» եւ «Արեւելեան մամուլը » Զմիւռնիոյ մէջ:

(3 Շար.)

ուածներու Հայութեան համար հաւասարապէս, ամէն օր աստիճան մը աւելի իրողութիւն կը դառնայ : «Փոխուեցաւ (մեր) վերաբերմունքը ինչպէս անցեալի արեւմըտահայ գրականութեան, այնպէս էլ ներկայ Սփիւռքի հայ գրականութեան նըկատմամբ» կը խոստովանէր վերջերս Հայաստանի գրողներու հինգերորդ համագումարի բեմէն՝ Ե. Քոչինեան :

Այսուհանդերձ, «ոսկի կամուրջ »ը դեռ բաղձացուած վիճակի մէջ չի գտնուիր : Դեռ անհրաժեշտ է ընդլայնել կապը եւ, մանաւանդ, միանգամ ընդ միշտ հրաժարիլ գրական գործերը «պարտիական» չափանիշերով արժէքաւորելու կամ արժէքազրկելու դատապարտելի սովորութենէն :

Կը թուի թէ այս տեսակէտը կը բաժնեն շատեր : Ստ. Կուրտիկեան, օրինակ, լիովին համաձայն է Սփիւռքահայ գրողի մը՝ Գ. Ադդարեանի սա մտքին .— « Որ գործի մը խորքին չափ նկատի առնուի գեղարուեստական արժանիքները անոր, եւ իսկական արժանիքը գնահատուի՝ ուր եւ որուն մօտ ալ գտնուի ան : Մէկ խօսքով՝ ընել այն ամէնը, ինչ որ կրնայ լիովին կենսագործել մէկ ժողովուրդ ու մէկ գրականութիւն սկզբունքը » :

×

Գրականութեան անդաստանին մէջ անցնող տարեշրջանը արձանագրեց արժէքաւոր եւ բացառիկ դէմքերու կորուստ մը :

1966ը եղաւ ճակատագրական : Անդարձ մեկնեցան վաւերական գրիչներ՝ բանաստեղծ, արձակագիր, մտքի մշակ, որոնք տասնամեակներ շարունակ արտասահմանի մէջ ծաղկեցուցած եւ նախանձելի բարձրութեան մը հասցուցած էին հայ դպրութեան արուեստը :

Յունուարին, Թեհրանի մէջ մեռաւ արձակագիր Հրանդ Ֆալեան (Մելքոն Ղարիբեան) : Ունէր ուշագրաւ պատմուածքներ :

Պոլսոյ մէջ, Մարտին, մեռաւ ծանօթ գրագիտուհի Հայկանուշ Մարք (Թոշիկեան) :

Գրական եւ լրագրական վաստակը կը տարածուէր 66 տարիներու վրայ :

Ապրիլին, Թեհրանի մէջ անդարձ մեկնեցաւ բանաստեղծ Եղիա Հայպետ (Եղ. Տէր – Հայրապետեան) :

Մայիսին Աթէնքի մէջ վախճանեցաւ հայ տոհմիկ բարքերու, հայրենի աւանդութիւններու եւ բնաշխարհի ինքնատիպ արտայայտիչներէն մէկը՝ գրագէտ-դաստիարակ Սօս – Վանի :

Կէս դարու վաստակ մը կը թողու իր ետին :

Նոյնպէս Մայիսին, Թեհրանի մէջ մեռան պարսկահայ երկու բանաստեղծներ՝ Երուանդ Բազէ եւ Աշոտ Ասլը : Երկուքն ալ իբրեւ վաստակ կը ձգեն արձակ եւ չափածոյ գործեր՝ ոմանք ուշագրաւ :

Միշտ Մայիս ամսուն, այս անդամ Փարիզի մէջ, յանկարծամահ եղաւ բանաստեղծ Գրիգոր Ճիզմէճեան, մտաւորական ուժ մը, որ իր սերունդին պատկանող հոյլ մը գրագէտներու հետ մեր քերթողութեան արուեստին բերաւ նոր շունչ, նոր մտածում եւ արտայայտչական նոր ձեւ : Իմաստասիրական մտածումը տիրապետող էր իր քերթուածներուն եւ գրական վերլուծումներուն մէջ հաւասարապէս :

Օգոստոսին, Պէյրութի մէջ, սրտի տագնապի զոհ գնաց հրապարակագիր եւ բանաստեղծ Լեւոն Գարմէն (Ստեփանեան) : Հրապարակագրական վաստակի մը կողքին կը թողու նաեւ քերթուածներու եւ արձակ էջերու ուշագրաւ հատորներ, որոնք զգայուն բանաստեղծի մը եւ իմացապաշտ գրագէտի մը վկայութեան մասին կը խօսին :

Պէյրութի մէջ, Հոկտեմբերին, մեռաւ Սփիւռքի ամէնէն վաւերական արժէքներէն մէկը, Եդուարդ Պօյաճեան : Խորհուրդներու, վշտի, խռովայոյզ ապրումներու երգիչն էր : Արձակը՝ պիրկ եւ ջղուտ, ոճը՝ անձնատիպ : Առաւելաբար իր գիւղին՝ Ճէպէլ Մուսայի հոգեպատկերը կը բերէ մեր գրականութեան՝ իմացապաշտ խորացումներով, բարքերու եւ տիպարներու ցուցադրութեամբ :

Համաստեղի մահով, Լոս Անճէլըսի մէջ, (Դեկտեմբեր) հայ գրականութիւնը աներկրայելի կերպով կորսնցուց յետ – եղեռնի ամէնէն վաւերական անուններէն մէկը : Յիսամեայ վաստակը՝ այնքան հարուստ եւ իւրայատուկ, կը տարածուի հաւասար տարողութեամբ գրական տարբեր սեռերու վրայ՝ պատմուածք, բանաստեղծութիւն, վէպ, երգիծանք եւայլն : բայց մանաւանդ ան կը մնայ հայ գիւղին ինքնատիպ երգիչը :

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆԿԱԽՏԸ ԿԸ ՃԱՐԱԿԻ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

— * —

Անդարայէն կը հաղորդեն թէ Առողջապահական գործավարութեան տուած տեղեկութեանց համաձայն՝ Ֆրանկախտը որ մինչեւ վերջին տարիներս արմատախիլ եղած էր Թուրքիոյ մէջ, մէկ երկու տարիէ ի վեր սարսափազդու կերպով տարածուիլ եւ Իսթանպուլի գլխաւորութեամբ երեք մեծ քաղաքներուն սպառնալ սկսած է համաճարակի ձեւին տակ :

Մինչեւ 1964, հակակշռի տակ առնուած Ֆրանկախտը երկու տարիէ ի վեր մագիլներուն մէջ առած է 24 հազար հոգի : Ըստ տրուած թուանշաններուն, 1935ին Թուրքիոյ մէջ 160 հազար հոգիի մօտ տեսնուած էր Ֆրանկախտը : Բայց Հանրապետական կառավարութեան խիստ հակակշռին շնորհիւ՝ 1964ին Ֆրանկախտի նոր դէպքեր չէին տեսնուեր : Մինչ այսօր յանկարծ թուանշանը 24 հազարի բարձրացած է շլմորումի մատնելով շահագրգռուողները :

Շահագրգռուողները ստուգած են որ առանց հակակշռի երկիր մտնող Պիթնիքներն են տարածած Ֆրանկախտը Իսթանպուլի մէջ :

Երկրորդ կարեւոր պատճառը Իսթանպուլի մէջ հանրատուներուն փակումն է : Արդարեւ Թաքսիմը իբրեւ կեդրոն ունենալով, մէկ քիլոմեթրնոց շրջանակի մը մէջ 250 ժամադրատուն կ'աշխատի : Այստեղերը գտնուող կիներուն հարիւրին յիսունը Ֆրանկախտաւոր է եւ անընդհատ կը տարածեն մանրէն : Արդարեւ երեք ամիս առաջ Սողուքսուի մէջ նոր բացուած զբօսաշրջիկային պանդոկ մը կուսակալ Փոյրազի հրամանով խուզարկուած եւ ստուգուած է որ այնտեղ գտնուող տասը կիներէն չորսը Ֆրանկախտաւոր է : Շահագրգռուողները կը յայտնեն թէ Իսթանպուլի ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն, նոյնիսկ Էյուպ Սուլթանի շրջակայքը ժամադրատուներ կ'աշխատին :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ «ԹԱԼԷԱԹ ՈՒԶԵՐ Է ԶՕՀՐԱՊԸ ՀԱՄԲՈՒՐԵԼ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ»

« Ադպապա»ի 28 Դեկտեմբերի թիւին մէջ, թերթին հիմնադիր խմբագրապետը Եուսուֆ Զիա Օրթաչ, պատմելով իր հին յիշատակները կ'անդրադառնայ նաեւ «Սէռքլը տ'Օռիան»ի (այժմ Պիւյիւք Քըլիւպ) եւ ի մէջ այլոց կը գրէ .—

... Ես չեմ գիտեր, իմացածս է որ պիտի փսփսամ .— Համաշխարհային Առաջին Պատերազմին է : Թալէաթ փաշա Քլիւպն է : Թերեւս կը խօսակցի, թերեւս սուրճ կը խմէ, թերեւս «փիիքէթ» կը խաղայ : Մօտիկ բարեկամը, ընկերը, Ծերակոյտի անդամներէն Զօհրապ էֆէնտի, երեսը մեղրամոմի նման գունատած, ձայնը փուշ փուշ, ականջս ի վար կ'ըսէ.

— Թալէաթ, երկու գաղտնի ոստիկան եկած են զիս տանելու համար ...

Այդ օրերուն սկսած էր հայկական տարագրութիւնը : Պիտի երթայ ու թերեւս ալ պիտի չվերադառնայ :

Թալէաթ փաշա Զօհրապի հետ նրբանցքին մէջ կը քալէ եւ սանդուխին գլուխը, այս ՔՈՄԻԹԷՆԻ վարչապետը կ'ըսէ .

— Եկուր Զօհրապ, քեզ վերջին անդամ համբուրեմ :

« ՅԱԿՈԲԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ »

« Միլլիյէթ» ի մէջ Հասան Բուլուտ կը գրէ .—

Հալքի ժողովին մէկ նիստը լրանալէ ետք Ինէօնիւ բռնեց Էճէվիտի ձեռքը եւ հարցուց. «Ընկերներ, դուք Յակոբի պատմութիւնը գիտէ՞ք» : Առանց սպասելու որ պատասխանեն, շարունակեց .

— Ես այս առաւօտ խօսք տուի, սիկարէթ չծխեցի : Բայց երբ տուն դառնամ, «Յակոբ դուն շատ իրաւացի ես եղեր » պիտի ըսեմ ու Յակոբի սիկարէթ մը ապըսպրելով յանուն իրեն սիկարէթ պիտի ծխեմ :

Փաշան ասոնք ըսելէ ետք մեկնեցաւ :

Բոլորը հետաքրքիր էին գիտնալու որ փաշան ի՞նչ ըսել ուզած էր : Ո՞վ էր այս Յակոբը, որո՞ւ ակնարկած էր : Այլազան ենթադրութիւններ եղան, բայց ոչ ոք կրցաւ կռահել : Լաւագոյնն էր փաշային հարցնել : Յաջորդ օր փաշային հարցուեցաւ պատմութեան իմաստը : Փաշան պատմեց .

« Թաղի մը մէջ Յակոբ անուն շատ խըմող մարդ մը կայ եղեր : Զանձրացեր է խմելէ : Օր մը ինքնիրեն «այսօր պիտի չխմեմ» ըսեր է : Տան ճամբուն վրայ դինետուներ կան եղեր : Առաջին դինետունը չէ մտեր, երկրորդն ալ, երրորդն ալ, չորրորդն ալ, հինգերորդն ալ չէ մտեր : Գինետուներուն փողոցէն դուրս ելլելէ ետք «Աֆէրիմ Յակոբ ըսեր է, յարդեցիր խօսքդ, դինետուն՝ չմտար, հիմա իբրեւ պարդեւ՝ խմելու իրաւունք շահեցար » :

Եւ ետ դառնալով դինետուն մտեր է :

Ինէօնիւ մէկ օր սիկարէթ չծխելը Յակոբի պատմութեան նմանցնելով՝ տուն դառնալուն պէս վառեր է սիկարէթը :

Երբ Իսմէթ փաշա պատմեց պատմութիւնը իրենքզիրենք Յակոբ կարծող շատեր հանդստացան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

Երկու տարուան մէջ պիտի հաստատուի երկաթուղագիծ մը Ղազախի եւ Իջեւանի միջեւ : Արդէն սկսած են աշխատանքները :

Լենինական – Անի երկաթուղին ելեկտրականացուեցաւ :

×

Փրոֆ. Արշալոյս Արշարունի պարգեւատրուեցաւ Հայաստանի գերագոյն խորհուրդին պատուոյ գիրով :

×

Հայաստանի «Արարատ» ոտնագնդակի խումբըմրցեցաւ Իրաքի ոտնագնդակի ամէնէն զօրաւոր խումբին դէմ : Արդիւնքը եղաւ մէկով մէկ :

×

Դեկտեմբեր 16էն սկսեալ Երեւանի մէջ սկսաւ նոր տարուան տօնածառերուն վաճառքը : Նախատեսուած է վաճառել 37 հազար տօնածառ :

Ռուսաստանէն Հայաստան բերուած են վաթսուն հազար տօնածառեր :

×

Արագածի լանջերուն վրայ հնագիտական պեղումներ կը կատարուին : Վերջերս գտնուեցան կաւէ շինուած արձանիկներ, զէնքեր, զարդեր եւայլն : Կը պատկանին Ք. Ա. երրորդ հազարամեակին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Շատ կը փափաքէի Միս Քինկի եղբօրը մասին ալ քիչ մը տեղեկութիւն ձեռք բերել, բայց ընդհանրապէս խիստ դաղտնապահ եղող «Վիլհէլմիկ» այդ պահուն սովորականէն աւելի զգոյշ էր :

Այսու հանդերձ սա շատ որոշ էր թէ Կայսեր ներկայացուած կարգ մը դաղտնի տեղեկագրեր ցոյց տրուած էին այս աղջկան : Բայց ինչո՞ւ : Ի՞նչ նպատակաւ : Ինքնիրենս հարց կուտայի թէ իշխանը ի՞նչ բանի կը ստիպէր այդ աղջիկը :

Եւ սակայն երբ օրիորդը պանդոկէն հեռացաւ, իր գեղեցիկ եւ արի վիճակը, այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ իր դիմադրաւած դժնդակ պայքարէն յաղթական ելած էր շնորհիւ իր եռանդին եւ կնոջական նրբամտութեան :

Միւս կողմէ չէի կրնար մոռնալ թէ Անգլուհի մըն էր անիկա :

Տասնեւհինգ օր ետք Փոցտամ վերադարձանք :

Երեք ամիս անցած էր անկէ ի վեր :

Գահաժառանդը Պրէսլաուէն անդին տարածուող Կլացէր Կէպիրկէ վայրենագեղ լեռնուտներուն մէջ, Կայսեր հետ որսի գացած էր : Եւ շաբաթէ մը ի վեր կը բնակէինք Վօլֆէսկրունտի մէջ գտնուող բանտանման մեծ դղեակի մը մէջ որ՝ բարձրաբերձ ապառաժի մը կատարին թառած՝ Լուտվիկ Լիխթէնաու իշխանին պապենական բնակարանն էր :

Կայսրը իր հետեւորդներով բաժնուած էր մեզմէ եւ մեր հիւրընկալն ալ Պերլին իր հիւանդ աղջկան գացած էր : Ես, Գահաժառանդն ու իրեն ընկերացողները կը մնայինք դղեակին մէջ, որսի հաճոյքը շարունակելու համար :

Կայսեր մեկնումին յաջորդ օրը, ցերեկէն վերջ, կը գտնուէի կաղնեփայտէ որմաքանդակներով այն փոքրիկ սենեակին մէջ, որուն պատուհանները կ'իշխէին խոր լեռնակիրճի մը հիանալի տեսարանին վրայ, եւ որ իր տրամադրութեանս ներքեւ դրուած էր :

Զափազանց զբաղած էի թղթակցութիւններով, երբ ներս մտաւ Փոցտամի սուրհանդակը եւ ինծի տուաւ ճամբորդութեան ատեն գործածուող կաշիէ պայուսակը որ կը պարունակէր Գահաժառանդին նամակները :

Բանալիովս զայն բացի, եւ բազմաթիւ նամակներու մէջէն գտայ Նորին Բարձրութեան ուղղուած փոքրիկ ծրար մը «անձնական» մակագրութեամբ :

Կայսրը, որ անդադար կը վախնար ռումբերէն եւ իր տղուն թանկագին կեանքին դէմ լարուող մահափորձերէ, պատուիրած էր ինձ միշտ բանալ Գահաժառանդին ուղղուած ծրարները :

Բայց որովհետեւ ասիկա «անձնական » մակագրութիւնը կը կրէր եւ մանաւանդ հասցէն կնոջ մը ձեռագիրն էր, որոշեցի Նորին Բարձրութեան վերադարձին սպասել :

Երբ ան ոտքէն մինչեւ գլուխը ցեխի մէջ թաթաւուն վերադարձաւ որսորդութենէն, ծրարը ցոյց տուի իրեն : Բայց ամենախոր անտարբերութեան մը երեւոյթով պատասխանեց :

— Ոհ, բացէք Հէլցէնտօրֆ, բացէք բոլոր ծրարները հոգ չէ թէ անոնք «անձնական» մակագրութիւնը կրեն կամ ոչ :

Հնազանդեցայ եւ մեծ եղաւ զարմացումը ծրարին մէջ գտնելով զոհարեղէնի փոքրիկ կաշիէ պահպանակ մը, որուն մէջ քնքուշօրէն տեղաւորուած էր մութ կապոյտ թաւիշէ բարձիկի մը վրայ, այն ակնապարար ոսկեթեւ թիթեռնիկէ զարդասեղը, զոր այնքան հիացմամբ տեսած էի խարտիշահեր սիրուն Անգլուհիին կուրծքին վրայ :

Նորին Բարձրութեան երկարեցի առարկան, այն պահուն երբ անիկա իր քովի սեղանին վրայ դրուած տուփէն սիկառ մը առնելու զբաղած էր :

Զայն տեսնելուն պէս անօրինակ ցնցում մը ունեցաւ : Կայծակն իսկ պիտի չկրնար այդպէս արագ զգետնել զինքը, շընչառութիւնը դադրեցաւ յանկարծ, եւ քանի մը բոպէ մնաց ապուշ արտայայտութեամբ մը, աչքերը առջեւը յառած, կարծես թէ իր դէմքը կը տեսնէր սոսկալի ուրուական մը, որուն տեսքը կը սառեցընէր արիւնը երակներուն մէջ :

Արձանային անշարժութեան մը մատնուած էր, եւ իր նուրբ դէմքը մեռեալի մը պէս տժգոյն էր :

— Ե՞րբ հասաւ այս ծրարը, վրայ բերաւ վերջապէս ճիգով մը, յօդաւորելով իր բառերը այնպիսի խռպոտ ձայնով մը որ կը մատնէր այս դէպքին իր մէջ յառաջ բերած արտակարգ խռովքը :

— Այս ցերեկէն ետք : Փոցտամի սուրհանդակին պայուսակին մէջն էր :

Իսկոյն, աթոռի մը յենակը բռնեց վար չիյնալու համար, եւ այդպէս մնաց ատեն մը ձախ ձեռքը աչքերուն վրայ, ճգնելով հաւաքել իր խանգարուած ու շփոթ մտածումները :

Զափազանց ջղագրգռուած եւ խիստ հետաքրքրուած թուեցաւ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԻՆՇԳԱԲԹԻ, (5 *Յունուար*).— Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: *Սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 3·30*ին*: *Ս. պատարագ* 5*ին* : *Կը պատարագէ՝ ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ*:

ՈՒՐԲԱԹ (6 *Յունուար*).— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7·30*ին* , *բազմաձայն պատարագ ժամը* 10*ին*: *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ* :

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն :

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*).— Յիշատակ Մեռելոց: *Պատարագը կը սկսի ժամը* 10*ին*: *Պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց*:

ԿԻՐԱԿԻ (8 *Յունուար*).— *Գ. Օր Ծննդեան*: *Պատարագ կը մատուցուի ժամը* 10*ին* :

ՈՒՐԲԱԹ (13 *Յունուար*).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : *Պատարագ ժամը* 10*ին*: *Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն*:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*).— Ճրագալոյց: *Սկիզբ ժամերգութեան՝ իրիկուան ժամը* 5*ին*, *պատարագ վեցին* :

ԿԻՐԱԿԻ (8 *Յունուար*).— Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան *հանդիսաւոր պատարագ* : *Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.* : *Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը* 8·30*ին* , *պատարագ* 10*ին*, *Ջրօրհնէք ի յիշատակ Մկրտութեան* 12*ին* :

ԲՇ. (9 *Յունուար*).— *Յիշատակ Մեռելոց*, *առաւօտեան ժամը* 8·30*ին*, *պատարագ* 9·45*ին*, *հոգեհանդիստ հանուր Մեռելոց* 11·30*ին* :

ՈՒՐԲԱԹ (13 *Յունուար*).— *Անուանակոչութիւն*, *առաւօտեան ժամը* 8·30*ին*, *պատարագ* 9·45*ին*, *Հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի*:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, 7 *Յունուար*.— Ճրագալոյց Ծննդեան, *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը* 16*ին*, *պատարագ ժամը* 17*ին*:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծնդեան եւ Աստուածայայտնութեան, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը* 8*ին*, *պատարագ* 10*ին*, *Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը* 12*ին*:

Ծննդեան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Ճրագալոյց, *ժամը* 17*ին*, *ընթերցում ընթերցուածներու* :

ԿԻՐԱԿԻ Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածայայտնութիւն եւ մկրտութիւն :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՈՒՐԲԱԹ (6 *Յունուար*).— Ծնունդ , *առաւօտուն ժամը* 9*ին*, *երեկոյեան* 7*ին*, *նկատի ունենալով տեղական պայմանները*, *Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Կիրակի* :

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*).— Ճրագալոյց Ծնդեան, *ժամերգութիւն ժամը* 18*ին*, *պատարագ* 19*ին* :

Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի 8 Յունուար :

Ժամերգութիւն ժամը 8*ին*, *Անդաստան* 9·30*ին*, *պատարագ* 10·30*ին*, *քարոզ* 11·30*ին*, *Ջրօրհնէք* 12*ին*:

Մեռելոց Երկուշաբթի (9 *Յունուար*), *հոգեհանդիստ ժամը* 9*ին*:

Գերեզմանօրհնէք *Երկուշաբթի* 9 *Յունուար*, *ժամը* 10*ին Օքանէ*, *ժամը* 2*ին Սէն Լուի* :

×

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՇԱԲԱԹ (7 *Յունուար*).— Ճրագալոյց : *Կէսօրէ ետք ժամը* 4*ին*:

ԿԻՐԱԿԻ (8 *Յունուար*).— Ս. Ծնունդի *տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ*, *կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը* : *Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն* :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Յակոբ Եպս. Վարդանեան՝ պիտի մատուցանէ Ս. պատարագը , *եւ կարդայ Ամենայն Հայոց Հայրապետի պատգամը*, *եւ նախագահէ Ջրօրհնէքի արարողութեան* :

Ժամանակացոյց.— *ՇԱԲԱԹ*: — *կէս օրէ ետք ժամը* 17*ին արարողութիւն եւ Ս. պատարագ Ճրագալոյցի*:

ԿԻՐԱԿԻ.— *ժամը* 8, *պատարագ* 10, *ընթերցում Հայրապետական Շնորհաւորագոյն եւ քարոզ* 11·15, *արարողութիւն Ջրօրհնեաց* 11·45 :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան : *Հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը* 10·30*ին* :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի Ճրագալոյց, *երեկոյ սկիզբ ժամերգութեանց ժամը* 5, *Գրքերու ընթերցում ժամը* 6:

ՈՒՐԲԱԹ, *Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի*, *առաւօտուն ժամը* 8·30*ին*, *պատարագ* 10,

ԿԻՐԱԿԻ.— *Առաւօտ ժամը* 8·30*ին* , *պատարագ* 10*ին*, *հոգեհանդիստ* 11·30*ին*, *ապա Ջրօրհնէքի արարողութիւն* :

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ: *Խթման երեկոյ Ճրագալոյց ժամը* 16*ին* :

ԿԻՐԱԿԻ, *Ծնունդ*, *յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն* : *Սկիզբ ժամերգութեան* 8·30: *Կը պատարագէ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ* :

×

ՎԱԼԱՆՍ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Շաբաթ երեկոյեան 5·45 , *Ճրագալոյց*:

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30, *պատարագ* 10, *Ջրօրհնէք* 11·30 :

ՄԱՐՍԷՅԼ *ՄԱՐՍԷՅԼ*

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեանը Ամանորի աւանդական տօնածառը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին (*Հայկական Ծնունդի*) *Կիրակի ցերեկէն ետք ժամը* 15*էն մինչեւ կէս գիշեր*, 105 *Ավընիւ տէ Շարթրէօ*, *սալոն Կիրամանի շքեղ սրահներուն մէջ* :

Կը խնդրուի յարգելի հայրենակիցներէն ջանալ այժմէն ապահովել մուտքը եւ սեղանը դիմելով վարչական անդամներուն, *ի մասնաւորի Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի* 31 *Պուլվ. Պօմոն*, *Պ. Ասլանի* (*դերձակ*) 15 *Բիւ Կրանտ Առմէ* : *Հեռ.* 62– 60 – 03 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 *Յունուար*) *կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, *եկեղեցիի սրահը*, 295 *Բիւ Պուալօ*: *Օրակարգ՝ «Մանուկներու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր* :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Լենինկանէն Փայլածուն Դալալեան , *հօրը անունը՝ Միհրան*, *մօրը՝ Մարինա* , *եղբօրը՝ Նշան*, *քրոջը՝ Աստղիկ* , *ծնած Վան*, *կը փնտռէ իր հայրը*, *որ Մարսէյլ կը գտնուի ամուսնացած է*, *կնոջը անունը է՝ Աստղիկ եւ զաւկինը՝ Յարութիւն*: *Ժամանակին թղթակցած են բայց այլեւս լուր չունի* : *Փայլածուն լուրի կը սպասէ հօրմէն կամ եթէ մեռած է անոր կնոջմէն եւ զաւկէն*: *Ունի նաեւ քոյր մը*, *որ ամուսնացած է Ամերիկա*: *Ամուսնոյն անունն է Յակոբ*, *ունի զաւակ մը*:

Կը խնդրուի գրել իր հասցէին.— *Գրիգորեան Փայլուն Աստղի հրապարակ* , *Միսաք Մանուշեան փող.* 5*րդ չէնք*, 4 *մուտք*, 33 *թիւ բնակարան* , *Լենինական* (*Հայաստան*) *Խորհ. Միութիւն* :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԳԻՆԵՋՕՆ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան առթիւ *Նախաձեռնութեամբ ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ*:

Ուրբաթ (6 *Յունուար*) *ժամը* 21*ին Հօթէլ Նօրմանտիի մէջ*, *Պուլվ. տ'Աթէն* , *Մարսէյլ* :

Մուտքը ազատ : *Ոչ նուիրատուութիւն եւ ոչ ալ հանդանակութիւն* :

Գեղարուեստական պատշան յայտագիր:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 8ին, ժամը 16ին

Ապաթուարի սրահին մէջ–Ավընիւ Ժուրնէ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան ուրախ առիթներով Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է գեղարուեստական զուարթ հանդէս մը այս Կիրակի, *կէսօրէ ետք ժամը չորսին Ապաթուարի շքեղ սրահին մէջ*:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական ընտիր նուագախումբ եւ պարախումբ ընտիր սպասարկութիւն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— *Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունուար ութին* , *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ*:

Երգեր, *պարեր*, *արտասանութիւններ եւ զաւեշտ* :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 *Յունուար* , *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին Ազգային Տան սրահին մէջ*: 295 *Բիւ Պուալօ*:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 *Յունուար* , *Կիրակի* , *կէսօրէ ետք ժամը* 3*ին*, *տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ*: *Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է*: *Երգ*, *ընտիր արտասանութիւններ* , *նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ*, *տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ* :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « *պամիա* », « *եալանճի տոլմա* », *յունական* « *թուրշի* », « *պիպէռ* », *տերեւ*, *թահին հելվա*, « *վանիյ* », *շոքոլա*, «*նուազէթ*», « *լոդում* », «*սագըզ* », *պիստակ*, *Շիրակ օղի* (41–45°), *Իզմիրի չամիչ*, « *սուճուք* », *առաջնակարգ սուրճ*, (*քարավան եւ մոգա*), *համեմներ*, *մահլէպ*, *սալէպ*, *ձիթապտուղ*, *ձէթ*, « *գաշքավալ* » *պուլկարական*, *ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով*: *Ամէն կարգի պահածոներ*, « *քուսքուս* », *հարիսա*, *սումագ*, *թարամա*, *լամիս*, *քատայիֆ*, *եւայլն*:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI
6 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10805 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.805

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Հինգերորդ դարը, իրաւամբ կոչուած Ոսկեդար, կը նուիրագործէր հայ ազգի ազատ ու անկախ ապրելու բնածին կոչումն ու անդրդուելի կամքը :

Մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացին Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բա – նայ Հայկ Նահապետի հրաշալի դիւցազ – նավէպով :

Մեր քաջ նախահայրը չհանդուրժելով օտարի լուծին՝ ըմբոստացած էր Բաբելո – նի թագաւոր Բէլի դէմ եւ իր լայնալիճ աղեղի մէկ նետով զգետնած ահարկու աշ – խարհակալը, հիմը դնելով Հայոց քաղա – քական անկախութեան :

Հինգերորդ դարուն Սահակ Պարթեւ հայրապետ ընդվզելով օրթոտոքս եկե – ղեցւոյ դերազահութեան դէմ, անձամբ սկսաւ օծել հայ եպիսկոպոսները, փոխա – նակ զանոնք զրկելու կեսարիա, ինչպէս սովորութիւն էր Գրիգոր Լուսաւորչի օրէ – րէն ի վեր :

Նոյն դարու սկիզբները իր ձեռնասունն ու գործակիցը Մեսրոպ Մաշտոց վարդա – պետ հայերէն գրերու գիւտով Հայոց ե – կեղեցին ազատեց յունարէնի եւ ասորերէ – նի ազդեցութենէն : Մեր աղօթքներն ու շարականները օտար լեզուները թօթափե – ցին եւ հայ հաւատացեալը սկսաւ հայե – րէն խօսիլ Աստուծոյ հետ :

Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ, մեր երկու մեծ սուրբերը՝ իրենց հարազատ արուա – յատիչը հայ ազգի ազատատենչ ոգիին, հինգերորդ դարուն ապահովեցին Հայոց կրօնական ու մշակութային անկախու – թիւնը :

Նոյն դարու կէսին, 451ին Հայոց սպա – րապետ Վարդան Մամիկոնեան եւ իր զէն – քի քաջարի ընկերները Շաւարշանայ դաշ – տին մէջ, Տղմուտ գետի ափին Պարսից Յազկերտ Բ. թագաւորի հսկայ բանակին դէմ ծառանալով՝ անգամ մը եւս հաստա – տեցին Հայուն ազատ ու անկախ ապրելու կամքը : Մերժեցին մաղձկանութիւնը, — Զրադաշտի հեթանոսական կրօնքը եւ պաշտպանեցին քրիստոնէութիւնը, որուն պիտի փարէր Հայութիւնը հոգեւին, դառ – նալով քաղաքակրթութեան չհակիրճ խաւար արեւելքի մէջ :

Այդ նոյն 451 թուականին Քաղկեդոնի (Պոլսոյ արեւելեան Գատըգիւղ՝ ասիա – կան եղերքին վրայ) մէջ տեղի կ'ունենար քրիստոնեայ եկեղեցիներու տիեզերական ժողովը :

Վարդանանց պատերազմով դրաւած՝ Հայերը չկրցան ներկայացուցիչ զրկել այնտեղ, ինչպէս զրկեր էին Նիկիոյ (325), Կոստանդնուպոլսոյ (381), եւ Ե – փեսոսի (431) տիեզերական ժողովներուն : Հետեւաբար չընդունեցան Քաղկեդոնի ժողովին բոլոր որոշումները, ընդ որս նաեւ Ծնունդի թուականին համար սըր – ուածը :

Քրիստոնեայ հին եկեղեցին, երուսա – ղէմի եպիսկոպոս Յակովբոս Տեառնեղբօր օրերէն սկսեալ, Ցունուար վեցին կը տո – նէր միաժամանակ Քիստոսի Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը (Էպիփանի, Մողերու երկիրպագութիւնը, թագաւոր – ներու օրը) :

Քաղկեդոնի մէջ է, որ Լեւոն Ա. Պապի առաջարկով բաժնուեցան երկու տօները : Որոշուեցաւ Դեկտ. 25ին տօնել Ծը – նունդը Հռոմէական կայսրութեան հեթա – կայ բոլոր երկիրներու մէջ: Իսկ Աստ – ուածայայտնութիւնը՝ Ցունուար 6ին:

Պատճառն այն էր, որ Հեթանոսական Արեւին Դեկտեմբեր 25ին՝ Հռոմի մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնուէր արեւ – աստուածը, իրրեւ պաշտպան Հռոմէական կայսրութեան : Կ'ուզէին արմատախիլ ը – նել հեթանոսական յիշատակները ժողո – վուրդի հոգիէն, ինչպէս Հայաստանի մէջ Վարդավառի հեթանոսական տօնը կը փո – խարինուէր Քիստոսի Այլակերպութեան տօնով :

Ցոյն օրթոտոքս եկեղեցին եւս Դեկտ. 25ը ընդունեցաւ իրրեւ տօն Ծնունդի՝ Ս. Յովհան Ոսկեբերանի եւ Ս. Գրիգոր Նա – զիանզացիի ազդեցութեան տակ : Մինչ Ռուսերը Ցունուար 7ին կը տօնեն Քիստո – սի Ծնունդը :

Հաւատարիմ դարաւոր աւանդութեան, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կը շարունակէ Ծնունդը տօնել Ցունուար վեցին, Զրօրհնէքի զմայլելի արարողու – թեամբ :

Հայկական Ծնունդ է այսօր, Ցունուար վեց :

Հետեւելով ընդհանուր հոսանքին, ա – րեւմտեան երկիրներու մէջ մենք ալ մաս – նակից կ'ըլլանք Դեկտեմբեր 25ի տօնա – կատարութեանց, «Ծնունդի ծառ»ի եւ կաղանդչէքի տեղական սովորութեանց :

Արեւելքի մէջ մեր համայնքները հա – ւատարմօրէն կը հետեւին հին աւանդու – թեան եւ հայկական օրացոյցը կը շարու – նակէ Ցունուար վեցը ցոյց տալ իրրեւ տօն Ծննդեան :

Մեր ապրած երկրի պայմանները թոյլ չեն տար ըստ արժանւոյն տօնելու Հայ – կական Ծնունդը, դաղրեցնելով ամէն աշ – խատանք: Մենք զայն կը տօնենք եկեղեց – ւոյ չրջափակին մէջ եւ մեր ընտանեկան յարկերուն տակ, հին օրերու անմոռա – նալի յիշատակներու կարօտով :

Ջմռնանք մեր դարաւոր նուիրական աւանդութիւնները: Ցիշե՛նք Հայկական Ծնունդը՝ կրկնելով.

« Ձեզի մեզի մե՛ծ աւետիս,
Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ» :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԴԻՐՔ ԿԸ ՃՇԴԷ

Զորեքշաբթի օր, Լըվալուայի մէջ, բացուեցաւ Ֆրանսայի համայնավար կու – սակցութեան ԺԴ. համագումարը : Առա – ջին անգամ ներկայ էր նաեւ Հիւսիսային – Վիէթնամի պատուիրակութիւն մը: Օրա – կարգի զլխաւոր կէտերն են . ընդհ. տե – ղեկագրի ընթերցումը զոր կատարեց Վալտէք Ռոշէ, ապա կուսակցական մար – միններու ընտրութիւնը :

Այս համագումարը մասնաւոր կարեւո – րութիւն մը կը ստանայ, մանաւանդ ե – րեսփոխանական մերձաւոր ընտրութեանց պատճառաւ : Արդարեւ, ծանօթ է որ ժո – ղովրդավար եւ Ընկերային Ջախի դաշ – նակցութեան հետ (Միթերան) եղած հա – մաձայնութիւնը կը ճշդէր համայնավար – ներու դիրքը ընտրութեան Բ. չրջանին, բայց համագումարը աւելի յստակ պատ – կեր մը տուաւ :

Համայնավար կուսակցութիւնը առաջին չրջանին (անցեալ ընտրութիւններուն ա – պահոված էին ձայներու 22 առ հարիւրը) կը հրահանգէ՝ պէտք է ընտրել համայ – նավար թեկնածուն վասնզի «համայնա – վար քուէարկել, կը նշանակէ ժողովրը – դավար ուժերու միութեան քուէարկել » կ'ըսէ Վալտէք Ռոշէ : Բ. չրջանին, թեկ – նածու պէտք է մնայ ձախի այն թեկնա – ծուն որ առաւելագոյն ձայնը առած է Ա. չրջանին : Բայց համայնավարները հա – մաձայն չեն, Բ. չրջանին, քաշել իրենց թեկնածուն ի նպաստ ձախի դաշնակցու – թեան թեկնածուին եթէ համայնավար թեկնածուին դիրքը աւելի լաւ էր Ա. չր – ջանին : Ուրիշ կէտ մը եւս : Մինչ Միթե – րան, տրամադիր է, Բ. չրջանին, ժողո – վրդավար կեդրոնին քուէարկել, հոն ուր ձախ թեկնածուները պարտուած են, հա – մայնավար կուսակցութիւնը կը պահէ իր թեկնածուն եւ ձայն չի տար «յետա – դիմական ուժերուն» (Լըքանիւէ) :

Վալտէք Ռոշէ չատ խիստ յարձակում – ներ ըրած է չին ղեկավարներուն վրայ, որոնք «աղգայնամոլ, արկածախնդրական եւ անյատոդական» քաղաքականութիւն մը կը վարեն :

Համագումարին կը մասնակցին ութ հարիւր պատգամաւորներ եւ 42 երկիրնե – րու ներկայացուցիչներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, առջի դիչեր սպան – նուած է Մոհամէտ Խիէր, ալժերացի նախկին պարագլուխը, որ աքսորական կեանք մը կ'ապրէր Սպանիա : Խիէր, որ պայքարի եւ բանտի ընկերը եղած էր Պէն Պելլա, ծանր խնդիրներ ունեցաւ անոր հետ, երբ Պէն Պելլա դեռ վարչապետ էր : Պէն Պելլա կ'ամբաստանէր Խիէրը որ Զուիցերիա փոխադրած է Էֆ Էլ Էնի դը – րամները, որու գանձապահն էր : Խիէր նախ Զուիցերիա փախաւ, ապա արտաք – սուեցաւ հոնկէ եւ Սպանիա ապաստանած էր : Լաւ չէր նաեւ Պումեդիէնի հետ եւ կը կարծուի թէ ոճիրը միայն քաղաքական բնոյթ կրնայ ունենալ :

ՍՈՎԵՏԱԿԱՑԱ. ՌՈՍԻԱ. օրաթերթը յօդ – ուած մը հրատարակած է «Անաստուա – ծութիւն եւ խղճի ազատութիւն» խորա – գրին տակ, ուր կը բացատրուի թէ ինչ ձեւով պէտք է պայքարիլ հաւատքին դէմ : Յօդուածին հեղինակը՝ Իվանով կը չեշտէ թէ նախ պէտք չէ կրաւորական դիրք բռ – նել կամ անտարբեր մնալ հաւատացեալ – ներու նկատմամբ : Եկեղեցւոյ մարդիկը անզօր չեն մնար, հարկ է պայքարիլ ա – ռանց սակայն նախատելու կամ ծաղրելու :

« ՓԱՐԻԶԻՆ ԼԻՊԵՐԼ» օրաթերթը լոյս չտեսաւ Հինգշաբթի օր, գրաչարները դժ – գոհ ըլլալով իրենց տրուած կաղանդէչ – քէն :

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ներքին սպասարկու – թիւնները (գետելու ճիւղը դիսաւորա – բար) 48 ժամուան գործադուլ հռչակած են : Անգամ մը եւս անկանոնութիւններ պիտի ծագին այս գործադուլին պատճա – ռաւ եւ յապաղումներու գոհ պիտի եր – թայ թերթերու ցրուումը, ի չարս որոնց՝ «Յառաջ» :

ՆԱՍԸ որոչեց ազգայնացնել Հելուանի երկաթի եւ պողպատի եղիպտական ըն – կերութիւնը, կը գրէ «Ալ Ահրամ» : Յարդ բաժնեթուղթերու յիսուն առ հարիւրը ունէր Պեռութիւնը, քսան առ հարիւրը կը պատկանէր արեւմտեան – գերմանա – կան Տէմակ ընկերութեան մնացեալ երե – սուն առ հարիւրն ալ զանազան բաժնեակ – րերու :

ՊԻՔՐՈՒԹԻ մէջ, Ինթրա դրամատան սնանկութիւնը յայտարարուեցաւ պաչ – տօնապէս :

ԱՏԼՆԱՈՒԻՐ կը տօնէ իր ծննդեան 91 – րդ տարեդարձը : Այս առթիւ չնորհաւա – րական ձեռագիր նամակ մը ստացած է տը Կոլլէն :

« ՊՐԱՒԴԱ » կը գրէ թէ պէտք է Սթա – լինի վերադարձնել իր արժանիքները : Կուսակցութեան պաչտօնաթերթը կ'ուզէ որ ճշմարտութիւնը վերահաստատուի այն դերին մասին զոր բռնատէրը կատարեց պատերազմի առեն եւ մանաւանդ Սթալինկրատի ճակատամարտին : « Պը – րաւդա » կը գրէ նաեւ թէ այն արժանիքը զոր Խրուչչեւ ինքզինքին կը վերագրէր այդ ճակատամարտին մէջ, իրականին Սթալինի կը պատկանի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ... ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Ամերիկեան կառավարութիւնը թուրք կառավարութեան հաղորդեց թէ թուր – քիոյ մէջ հիմնուած բոլոր ամերիկեան խարիսխներուն եւ զին. հաստատութիւն – ներուն պահպանումը եւ հակակչիռը կը թողու Թուրք Սպարապետութեան : Այս կերպով, Ամերիկա այդ խարիսխներու դէնքերը պիտի չգործածէ, առանց թուրք սպարապետութեան հրամանին եւ հաւա – նութեան :

Ամերիկեան կառավարութիւնը քննած է կացութիւնը եւ հաստատած է թէ այդ խարիսխներուն եւ զօրանոցներուն խնդիրը վիճաբանութիւններու տեղի կուտայ, ո – րով արդար գտած է թուրք կառավարու – թեան կողմէ այս ուղղութեամբ կատար – ուած դիմումները եւ ընթացք տուած է անոնց : Թուրք կառավարութիւնը ա – ռարկած էր թէ այդ խարիսխները եւ զին – ուորական հիմնարկները միանաբար պէտք է օգտագործել, անոնք անջատ եւ ինքնավար հաստատութիւններ չեն, այլ հիմնուած են «միացեալ պաչտպանողա – կանի» մը նպատակով : Ուստի թուրք կա – ռավարութիւնը իրաւունք ունի զանոնք հակակչռելու, իր սեփական զօրանոցնե – րուն նման :

Նոր կարգադրութեանց համաձայն, այդ խարիսխներուն մէջ պաչտօնավարող թուրք հրամանատարները ամերիկացի հրամանատարներուն համահաւասար ի – րաւունքներ պիտի վայելեն, եւ զէնքերու օգտագործման համար թուրք կառավա – րութեան հաւանութիւնը անհրաժեչտ պի – տի նկատուի :

Այս որոչումէն ետք, ամերիկեան խա – րիսխներուն պահպանման գործը ամբող – ջովին յանձնուած է Թուրք բանակին, ո – րուն արտօնութեամբ միայն կարելի պի – տի ըլլայ այդ խարիսխները մտնել կամ ելլել : Գալով զէնքերու ներքին պահպա – նումին, ամերիկացի պինուորներուն չափ թուրք պինուորներն ալ բաժին մը պիտի ունենան այդ գործին մէջ: Զեռնհաս անձ – նաւորութիւն մը ըսած է այս առթիւ .— Միացեալ Նահանգները ընդունեցան որ Թուրքիա այդ խարիսխներուն մէջ ունե – նայ աւելի չատ դիտական, թէքնիքական եւ ռազմավիտական տարրեր : Զօրանոց – ներուն մէջ մթերուած հիւլէական զէն – քերն ալ պիտի չգործածուին, առանց թուրք հրամանատարին հաւանութեան :

ՏԵՐՈՒՆԻ.— ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ անողոք հի – ւանդութեան, Երեւանի մէջ մեռած է Ա – նահիտ Դատաւորեան : Բնիկ Պարտիզակ – ցի, վաթսունեւչորս տարեկան, Անահիտ Դատաւորեան ծանօթ է Ֆրանսահայու – թեան իրրեւ տաղանդաւոր դերասանուհի մը, որ երկար տարիներ, պատերազմէն առաջ, իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերած է Փարիզի հայ թատրոնին : Հա – յատան ներդաղթած էր 1936ին : Ամուս – նացած էր հայ բեմի մեծ վարպետ՝ Վահ – րամ Փափազեանի հետ :

Անցեալ տարի քանի մը ամիսով, Փարիզ եկած էր իր ընտանիքին կարօտն առնե – լու :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Երեւան, Ցունուար 3ին :

Մեր աչխատակիցը, Պ. Ա. Գմրկեան առանձին պիտի անդրադառնայ տարա – բախտ արուեստագիտուհիին բեմական կեանքին :

Մեր ցաւակցութիւնները Դատաւորեան ընտանիքներուն :

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

———o———

Ա.

ՄՄԲ.— Պարոյր Սեւակէն ետք խօսք կ'առնէ Գէորգ Էմինի, որու արտայայտութիւնը եւ պարզած տեսակէտները եւս ընդհանակալից են եւ Գրողներու Ե. Համագումարին կուտան բացառիկ ծանրութիւն :

... Ամէն գրող ունի իր գլխաւոր, իրեն ամէնէն աւելի յուզող թեման, իր հարցերի հարցը, որը կարմիր թելի պէս անցնում է նրա բոլոր հրապարակային ելոյթների միջով :

Ըստ երեւոյթին, իմ այդ գլխաւոր թեման զգաստ, սթափ եւ առողջ հայրենասիրութեան թեման է, պայքարը սահմանափակ ու տափակ հայրենասիրութեան եւ անպատկառ ծուռ հայրենասիրութեան դէմ, որին ես մեծ յօդուածով անդրադարձել եմ դեռեւս 1954 թուականին :

Դուք յիշում էք իմ այն ժամանակուայ կրքոտ բանավէճը քննադատ Հրանտ Թամրազեանի հետ, եւ այն, որ այդ հարցը այնքան էլ հեշտ չէր արծարծել սրանից 10 – 12 տարի առաջ ... :

Նոյնիսկ գրողների համագումարի նախօրեակին, թերթերում եւ հեռուստա – յոյցի առաջ այդ հարցի մասին խօսելիս ես համոզուած չէի, թէ չատ համախոհ – ներ կ'ունենամ եւ չատերն ինձ ճիշդ կը հասկանան :

Իմ գրչակից եւ խոհակից Պարոյր Սեւակի փայլուն ելոյթը եւ նրա ընդունելութիւնը ցոյց տուին, որ ես, բարեբախտաբար, սխալուել եմ եւ իմ համախոհների թիւը գնալով աւելանում է :

Բայց, եթէ սխալուած էլ չլինէի, մի եւնոյնն է, խօսելիքս նոյնը պիտի լինէր, որովհետեւ խորապէս համոզուած եմ մընում, որ պայքարը սնապարծութեան ու ցուցամոլ հայրենասիրութեան դէմ եղել եւ մնում է հարցերի հարցը ոչ միայն գրականութեան, այլեւս մեր կեանքի բոլոր ոլորտների, մեր ամբողջ ժողովրդի ... :

Ցաւոնի է, որ անձի պաշտամունքի տարիներին ամէնից կաշկանդուած զգացումը աղգային զգացումն էր, ամէնից վիրաւորուած զգացումը՝ աղգային արժանապատուութեան ու ինքնասիրութեան զգացումը :

Ազգային արժանապատուութեան եւ օրինական հպարտութեան ամէն մի արտայայտութիւն (ի բաց առեալ պատեհ – րաղմի տարիները) խստօրէն դատապարտուում էր, որպէս նացիոնալիզմ, անցեալի խէժալականացման փորձ, եւայլն :

« Քննադատութիւն » բառը, կորցնելով իր իմաստի ամէնից կարեւոր՝ «քննել» մասը, վերածուել էր միայն «դատելու», այն էլ երբեմն փակ դատավարութեամբ եւ այնպիսի դատաստանական վճռով, որից անհնար էր փրկել ոչ միայն մեղադրուող գիրքը, այլեւ յաճախ իրեն՝ հեղինակին :

Հեռուները չգնալու համար ակամայից յիշում եմ նախորդ համագումարներում իմ եւ մեր գրչեղբայրներից ոմանց դէմ – խին եկածները եւ իմ հայրենասիրական բանաստեղծութիւններից մէկի մի հին գրախօսական – քննադատականը, որը սկսւում էր այն ժամանակ չատ տարածուած «ընդդէմ » բառով եւ աւարտւում «բնաջինջ անել» անխուսնակ կոչով ... :

Բնական է, որ ազգային զգացումի այդ կաշկանդումը վերանալուց յետոյ ժողովուրդները պիտի չակէին իրենց ուսերը եւ ամբողջ ձայնով խօսէին իրենց առաքինութիւնների ու զանձերի մասին եւ հպարտանային նրանցով :

Ազգային այդ օրինական հպարտութեան զգացման հետ են կապուած մեր կեանքի վերջին տասնամեակի չատ լուսաւոր էջեր՝ Մաշտոցի անցեալ յոբելեանից սկսած մինչեւ Յորենացու ծրագրուող մեծ յոբելեանը :

Դրա հետ է կապուած նաեւ մեր մշակոյթի եւ պոէզիայի իսկական զարթօնքն ու ծաղկումը :

Մենք, իրաւամբ հպարտանում ենք մեր անցեալի մեծ փառքերով, մեր ժողովրդի ստեղծագործ հանճարով եւ նրա յարատեւման առասպելական ուժով :

Մենք հպարտանում ենք եւ չենք կարող չհպարտանալ մեր ժողովրդի վերածնընդով , մոխիրների վրայ՝ ընդամէնը քա – ռասուն – քառասունըհինդ տարում ստեղծուած այս նոր, հզօր Հայաստանով , ո – րը դարձել է ողջ Հայութեան բաղձալի հայրենիքը :

Սակայն ի զուր չեն ասել, թէ չափա – զանցութիւնը չափազանցութիւն է ծնում եւ երկար տարիներ կաշկանդուած ազգային զգացումը պոռթկալով, երբեմն, մեր ժողովրդի որոշ խաւի մօտ, վեր է ածւում ինքնագովութեան ու սնապարծութեան , որն իմիմին վնասակար լինելով հանդերձ, ջուր է լցնում մեր ազնիւ հայրենասիրութիւնը վարկաբեկողների ջրաղացին :

Մենք ոչ միայն ինչպէս հարկն է չենք կուսում այդ երեւոյթի դէմ, այլեւ ... բորբոքում ենք այն :

Ցաւալի զգացում ես ունենում երբեմն, տեսնելով, թէ ինչպէ՞ս է օրը ցերեկով , երկու ծափի համար չարաչահում մեր ժողովրդի ազնիւ հայրենասիրական զգացումը եւ ամաչում ես, լսելով թէ երբեմն ի՛նչն է ծափահարւում մեր որոշ լսարաններում :

Մեր կուսակցութիւնը, ժողովուրդն ու մտաւորականութիւնը՝ արժանի հակահարուած են տալիս այն փոքրաթիւ եւ երիցս եղկելի մարդկանց, որոնք քաղաքական պիտակներ փակցնելով մեր հայրենասիրութեան , ապարդիւն ճգնում են վերաղարձնել անձի պաշտամունքի մոռայլ ժամանակները : Հարկաւոր է արդահատանքի մթնոլորտ ստեղծել նաեւ սնապարծութեան, ցուցամոլ հայրենասիրութեան ու սահմանափակութեանը չուրջը՝ յանուն մեր հայրենիքին արժանի բարձր ու վեհ հայրենասիրութեան :

Չէ՞ որ իմ նշած վարկաբեկիչները տեսչական տեսչուում են նման չափազանցութիւններ ու սխալները, մեր հայրենասիրութիւնը վարկաբեկող նման երեւոյթներ, սեւում այդ սխալներով եւ թերութիւններով, եւ նրանց վանդը վերացնելու լաւագոյն միջոցը իսկական առողջ հայրենասիրութիւնն է :

Զարթնել է ժողովրդի իսկական հայրենասիրական ոգին, նրա ազգային արժանապատուութեան զգացումը եւ նա եօթնապատիկ աւելի մեծ եռանդով է լծուել իր նոր հայրենիքի կառուցման գործին : Այդ ամէնն ուրախալի է, բայց գեռ սկիզբն է միայն : Այժմ խնդիրն այդ հայրենասիրութեան մակարդակի ու ոգիի բարձրացումն է, որովհետեւ այն ինչին, օրինակ, մեր ժողովուրդը ծափահարում էր սրանից 5 – 10 տարի առաջ , արդէն չի բաւարարում նրան եւ կարիք ունի խորացման ու լայնացման ... :

Օղու կամ գինու բաժակի առաջ «բա՛, մեր Յորենացի՛ն...» ասելը, ի հարկէ, նոյնպէս հայրենասիրութիւն է, բայց նըրա՝ այսպէս ասած ամէնից պարզունակ, նախնական աստիճանը :

Դրանից յետոյ գալիս է Յորենացու իմանալը, յետոյ՝ հասկանալը, յետոյ մեր ժողովրդի պատմութեան իմաստն ու խորհուրդն ըմբռնելը, եւ ապա՝ ամէնից կարեւորն ու դժուարը՝ մեր ժողովրդի կենսական հարցերը լուծելիս աշխարհի ու դարի ոգուն իրականութիւնն ըմբռնելու բացութիւնը, եթէ կ'ուզէք, նոյնիսկ գերագոյն քաղաքականութիւնը՝ չասելու կամ չանելու այն, ինչի համար քեզ կարող են ծափահարել ու փառք տալ, բայց ինչը իրականում կարող է վնասել քո երկրին ու ժողովրդին :

Ուզում եմ կրկնել մի այլ առիթով ա – սածս՝ այժմ աւելի քան երբեք, քիչ է լինել հայրենասէր, քիչ է լինել նոյնիսկ անկեղծ հայրենասէր, որովհետեւ կարելի է սխալուել նաեւ ... անկեղծօրէն ու ազնուաբար , այլ հարկաւոր է եւ պէտք է լինել խելացի հայրենասէր :

Իսկ այդպիսի հայրենասէրը չի կարող չհիմանալ, որ հայրենասիրութիւնը նախ եւ առաջ գործ է, եթէ կ'ուզէք՝ գոհարերում ... : եթէ անպատկառութիւնն ու տափակ ինքնագովութիւնը սոսկ ծիծաղելի են, ապա բնաւ ծիծաղելի չեն այն ցուցամոլ հայրենասէրները, որոնք պատրաստ են երկու ծափ վաստակելու համար վտանգի տակ դնել մեր ժողովրդի եւ նրա իսկական հայրենասէրների գժուար ջանքերով լուծուող այս կամ այն կարեւոր հարցը եւ բուն իսկ ժողովրդի պատիւն ու վարկը ... :

*Հերիք է, որ մեր կառավարութիւնը եւ մտաւորականութեան առաջի, աշխիւ խաւը մեծագոյն դժուարութիւններով նախապատրաստեն, օրինակ, Լեւոն Շանթի հոբելեանական հարցը եւ ահա բախտաւոր – մի առիթ ստեղծուի, որ ամէն մի գրող, ամէն մի գրական ուժ, ամէն մի գրական կազմակերպութիւն, ամէն մի գրական ընկերութիւն, ամէն մի գրական խումբ, ամէն մի գրական ընկերական շրջանակ, ամէն մի գրական ընկերական շրջանակ, ամէն մի գրական ընկերական շրջանակ

ՆՅՈՒՏԱՓԱՏՆՈՎ ՎՈՍՏՍՓ

Ընկերները հիշում էին նրա մեղմ ձայնը, ուշադիր ու ջերմ վերաբերմունքը բոլորի հանդեպ, ինչպես նաև նրա ամուր հավատը մարդկանց լավ կողմերի հանդեպ։ Ինքը ձեռնարկում էր ամեն ինչ, որպեսզի ընկերները միշտ ուրախ լինեն, ինչպես նաև ինքն էր ամենից առաջ ուրախանում ընկերների հաջողությունների վրա։

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Ժաքլին Էլզընսոն եւ Ռոզ Անտրէ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց ծնողքին՝ Տ. Նորոյեան (Լիոն):

×

Տիկին Փառէ այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Պ. Զաքարեանի (Փարիզ 20):

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Պալապանեան (Քլամառ) քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Նոյն նպատակին, Պ. Հայկ Ստեփան՝ տասը Ֆրանք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Պ. Գրիգոր Գարօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարօղլանեան, Աննայեան եւ Կարապետեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Յունուար 8) Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կընոջ, մօր եւ քրոջ, ողբացեալ

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՐՕՂԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի ողբացեալի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կէօզիւմեանի, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Կէօզիւմեանի, Տիկին Մարի Պետրոսեանի, Տէր եւ Տիկին Գառնկ Կէօզիւմեանի, Տիկին Ֆիլօր եւ Ստեփան Կէօզիւմեանի փափաքին համաձայն Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ իրենց մօր ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԿԷՕԶԻՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՀԱՆԴԷՍ ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 8ին, ժամը 16ին Ապաթուարի սրահին մէջ—Ավընիւ Ժուրնէ

Նոր տարուան եւ Ծննդեան ուրախ առիթներով Հայ Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է գեղարուեստական զուարթ հանդէս մը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը չորսին Ապաթուարի չքեղ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական ընտիր նուագախումբ եւ պարախումբ ընտիր սպասարկութիւն:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ-ԲՈՅԺ): Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ): Գիրութեան վտանգները, պատճառները, գէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ): Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանսէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ): Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ): Ծխեցէք... ի չահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ): Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ): Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ): Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ): Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ): Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ): Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ): Ի՞նչ գիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ): Չկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.): Թոքախտը եւ յըղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար).— Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7·30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Յետ պատարագի կը կատարուի Ջրօրհնէքի հանդիսաւոր արարողութիւն:

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց: Պատարագը կը սկսի ժամը 10-ին: Պատարագի աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար).— Գ. Օր Ծննդեան: Պատարագ կը մատուցուի ժամը 10-ին:

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց: Սկիզբ ժամերգութեան՝ իրիկուան ժամը 5ին, պատարագ վեցին:

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար).— Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ՝ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ.: Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, Ջրօրհնէք ի յիշատակ Մկրտութեան 12ին:

ԲՇ. (9 Յունուար).— Յիշատակ Մեռելոց, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ հանուր Մեռելոց 11·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանակոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ՇԱԲԱԹ, 7 Յունուար.— Ճրագալոյց Ծննդեան, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ: Տօն Ծնդեան եւ Աստուածայայտնութեան, ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Կարգ Ջրօրհնեաց ժամը 12ին:

Ծննդեան տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

×

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Ճրագալոյց, ժամը 17-ին, ընթերցում ընթերցուածներու:

ԿԻՐԱԿԻ Ծնունդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի աստուածայայտնութիւն եւ մկրտութիւն:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ

ՈՒՐԲԱԹ (6 Յունուար).— Ծնունդ, առաւօտուն ժամը 9ին, երեկոյեան 7ին, նկատի ունենալով տեղական պայմանները, Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագը պիտի մատուցուի Կիրակի:

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց Ծնդեան, ժամերգութիւն ժամը 18ին, պատարագ 19ին:

Ծննդեան հանդիսաւոր պատարագ Կիրակի 8 Յունուար:

Ժամերգութիւն ժամը 8ին, Անդաստան 9·30ին, պատարագ 10·30ին, քարոզ 11·30ին, Ջրօրհնէք 12ին:

Մեռելոց Երկուշաբթի (9 Յունուար), հոգեհանգիստ ժամը 9ին:

Գերեզմանօրհնէք Երկուշաբթի 9 Յունուար, ժամը 10ին Օքանէ, ժամը 2ին Սէն Լուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՇԱԲԱԹ (7 Յունուար).— Ճրագալոյց: Կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

ԿԻՐԱԿԻ (8 Յունուար).— Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը: Ժամերգութիւնք սովորական ժամերուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Յակոբ Եպս. Վարդանեան՝ պիտի մատուցանէ Ս. պատարագը, եւ կարգայ Ամենայն Հայոց Հայրապետի պատգամը, եւ նախագահէ Ջրօրհնէքի արարողութեան:

Ժամանակացոյց.— ՇԱԲԱԹ: — կէս օրէ ետք ժամը 17ին արարողութիւն եւ Ս. պատարագ Ճրագալոյցի:

ԿԻՐԱԿԻ.— ժամը 8, պատարագ 10, ընթերցում Հայրապետական Շնորհաւորագոյն եւ քարոզ 11·15, արարողութիւն Ջրօրհնեաց 11·45:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի հանդիսաւորութիւն Աստուածայայտնութեան: Հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10·30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի Ճրագալոյց, երեկոյ սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 5, Գրքերու ընթերցում ժամը 6:

ՈՒՐԲԱԹ, Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի, առաւօտուն ժամը 8·30ին, պատարագ 10,

ԿԻՐԱԿԻ.— Առաւօտ ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11·30ին, ապա Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՇԱԲԱԹ: Խթման երեկոյ Ճրագալոյց ժամը 16ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ծնունդ, յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան 8·30: Կը պատարագէ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ:

×

ՎԱԼԱՆՍ, Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Շաբաթ երեկոյեան 5·45, Ճրագալոյց:

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամերգութիւն 8·30, պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·30:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի կ՚ունենայ Յունուար ութին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ:

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ: 295 Բիւ Պուալօ:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է: Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ: Այս Կիրակի (8 Յունուար) ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Բիւ Քիւվիէր:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Ուրբաթ (6 Յունուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Բիւ Պուալօ: Օրակարգ՝ «Մանուկներու Օրը» եւ ընթացիկ հարցեր:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ
Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm
ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ դիւցազներգութենէն երկու պատկեր
1. Առիւծ Մհերը, 2. Դաւիթ Ջիաւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (իբրեւ արծիւ), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (Սայաթ Նովա). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 ժող. երաժշտութիւն) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (Իրիս Պիւլպիւլեան) 20176 Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն:

Կրօնական.— 20114 Եկմալեան Պատարագ, 20150 Կոմիտասեան Պատարագ, 20169 եւ 20175 եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
7
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
7 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10806 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — N° 10.806

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ 1966 ԻՆ

—o—

Բազմաթիւ ուշագրաւ եւ յիշատակելի դէպքեր տեղի ունեցան Ֆրանսայի մէջ վերջացող տարուան ընթացքին :

1965 Դեկտեմբեր 19ին Ձօրավար սը Կոլ վերընտրուած էր Հանրապետութեան նախագահ, ստացած ըլլալով ձայներու 54·66 առ հարիւրը, մինչ իր հակառակորդը՝ Ֆրանսուա Միթերան կը պարտուէր հարիւրին 45·34ով :

Յունուար ութին ձօրավարը պաշտօնապէս ստանձնեց Հանրապետութեան երկրորդ նախագահի պաշտօնը նոր եօթնամեակի մը համար, 8 Յունուար 1966էն մինչեւ 7 Յունուար 1973 :

Ընդդիմադիրներու միացեալ ջանքերը ի դերեւ ելան : Ներքին քաղաքական կեանքին մէջ ո՛չ մէկ դպալի ցնցում առաջ եկաւ : Փոնփիտուի կառավարութեան դիրքը ամրապնդուեցաւ : Ելմտական նախարար Ժիսքար տ'Էսթէնի տեղը նոյն Յունուար ութին դրաւեց նախկին վարչապետ Միշէլ Տրպրէ՝ աւելի լայն իրաւասութիւններով : Ֆրանսա չարունակեց կառավարուիլ առանց նախարարական տագնապի, ինչպէս 1958էն ի վեր : Էսա – կար Ֆօր մտաւ դահլիճին մէջ իբրեւ երկրագործական նախարար :

Փետրուար 21ին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ձօրավարը խօսեցաւ օրուան հրատապ հարցերու մասին, ներքին թէ միջազգային : Ոգեկոչեց Պէն Պարքայի ցաւոտ խնդիրը եւ ակնարկութիւնները բաւ Ատլանտեան Կազմակերպութեանէն (Օթան) քաշուելու մասին :

Եւրոպան, մանաւորապէս Ֆրանսան ամերիկեան ազդեցութենէն ազատագրելու եւ անկախ քաղաքականութիւն վարելու մասին Հանրապետութեան նախագահին ծրագիրը կարեւոր նուաճումներ արձանագրեց տարուան ընթացքին :

Ձօրավարը հրաւիրած ըլլալով Ամերիկացիները, որ պարպեն Ֆրանսայի մէջ իրենց ունեցած զինուորական խարիսխները, Ապրիլ 12ին Ուաշինկթընի կառավարութիւնը խնդրեց առնուազն երկու տարի պայմանաժամ տալ պարպումի գործողութիւնները լրիւ կարենալ վերջացնելու համար :

Հոկտեմբեր 26ին Ատլանտեան կազմակերպութեան խորհուրդը վերջնապէս որոշեց Փարիզէն Պրիւքսէլ փոխադրել իր կեդրոնը : Ամերիկեան խարիսխները կը պարպուին հետզհետէ : Օդանաւերն ու զինուորական զանազան սարքաւորումները Ֆրանսայէն Պելժիա կը տարուին :

Ամերիկացիներու մօտ աշխատող հազարաւոր Ֆրանսայի եւ Ֆրանսաբնակ օտար պաշտօնեաներ ու բանուորներ գործազրկութեան մատնուած ըլլալով, Ֆրանսկառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է զանոնք ուրիշ գործերու մէջ տեղաւորելու համար :

1966ին եւս Հանրապետութեան նախագահը զանազան ճամբորդութիւններ կատարեց Ֆրանսայի եւ օտար երկիրներու մէջ :

Ամէնէն կարեւորն էր Խորհրդային Միութիւն այցելութիւնը՝ Յունիս 20էն Յուլիս մկ :Կրեմլինի վարիչները արտակարգ պատիւներ ընծայեցին իրեն : Ձօրավարը պայքոնուրի մէջ ներկայ եղաւ արբանեակի մը եւ միջմոլորակային հրթիռի մը արձակման : Քաղաքական խօսակցութիւնները յանգեցան հրատարակումին միացեալ հաղորդագրութեան մը, որուն մէջ կը չեշտուի թէ երկու երկիրները պիտի միացնեն իրենց ջանքերը՝ ի շահ խաղաղութեան :

Կրեմլինի եւ Էլիզէի պալատին միջեւ հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատուեցաւ :

Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւնները ները աւելի սերտացան անցեալ ամիս, երբ Ֆրանսա այցելեց վարչապետ Կոսիկինը (Դեկտեմբեր 1 – 9) : Փարիզի, Թուլուզի, Լիոնի եւ Կրընոպլի մէջ արտակարգ պատիւները ընծայուեցան խորհրդային հիւրին : «Խաղաղ համակեցութեան» քաղաքականութիւնը քայլ մը առաջ մղեց :

Օդոստոս 25էն մինչեւ Սեպտեմբեր 12 աւելի երկար ճամբորդութիւն մը կատարեց ձօրավարը, հետզհետէ այցելելով Ճիպութի, Եթովպիա, Քամպոճ, Հնդկաստան, Նոր Քալետոնիա, Նուվէլ գ'Էպրիտ, եւայլն :

Ճիպութիի եղաւ առաջին հանդրուանը (Օդոստոս 25 – 27), ուր ազգայնական տարրերը բուռն ցոյցեր կատարեցին՝ պահանջելով Ֆրանսական Սոմալիի անկախութիւնը :

Հանրապետութեան նախագահը, որ իշխանութեան գլուխ գալէն, մանաւանդ 1958ի նոր Սահմանադրութենէն ի վեր անկախութիւն պարգեւած էր Ափրիկէի բազմաթիւ գաղթավայրերուն, պաղարիւն կերպով պատասխանեց ցուցարարներուն, որ ընդառաջ պիտի երթայ իրենց պահանջին, եթէ բնակիչները իրենց քուէներու մեծամասնութեամբ այդ փափաքը արտայայտեն :

Սեպտեմբեր 13ին նոր ցոյցեր տեղի ունեցան ճիպութիի մէջ : Հոկտեմբեր 27ին նախարարական խորհուրդը որոշեց հանրաքուէ կազմակերպել Սոմալիի մէջ 1967 Յուլիս մկէն առաջ, հարցը լուծելու համար :

Ֆրանսայի քաշուելու պարագային եթովպիա կ'ուզէ իրեն միացնել Ֆրանսական Սոմալին, որուն պէտք ունի չնչելու համար :

Ձօրավարը Օդոստոս 30էն Սեպտեմբեր 2 հիւրասիրուեցաւ Քամպոճի մէջ, ուր խօսեցաւ իր պատմական ճառը Վիէթնամի մասին, պահանջելով որ Ամերիկացիք յանձնառու ըլլան իրենց զինուորները պարպելու որոշ պայմանաժամի մը մէջ, նախ քան հաշտութեան բանակցութեանց սկսիլը :

Փոլինեզիոյ մէջ Սեպտեմբեր 7 – 11, այցելեց Թաղաղականի հիւլէական փորձերու խարիսխները եւ ներկայ եղաւ հիւլէական ռումբի մը պայթումին : Վերադարձին հանդիպեցաւ Կուսարլուի՝ 11–12 Սեպտեմբերին :

1962ին ընտրուած ազգային ժողովը Դեկտեմբերի վերջը փակեց իր դուռները, աւարտած ըլլալով իր քառամեայ շրջանը :

Խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Մարտին :

Ամիսներէ ի վեր տենդոտ գործունէութեան մէջ են բոլոր կուսակցութիւնները ու հոսանքները, նպատակ ունենալով ապահովել աթոռներ շահիլ նոր ազգ. ժողովին մէջ :

Ձօր. սը Կոլի կողմնակիցներուն դէմ միացեալ ճակատ կազմելու փորձեր կը կատարեն ձախակողմեան հոսանքները : Արդէն որոշ համաձայնութիւններ կնքուած են որոշ կազմակերպութեանց միջեւ : Աւոնց նպատակն է շահիլ աթոռներու մեծամասնութիւնը, հրապարակէն քշելու համար ներկայ կառավարութիւնը, որուն դէմ զանազան դժգոհութիւններ ունին :

Տարին կը սկսի այնպիսի պահու մը, երբ ընտրական պայքարը չարժման մէջ դրած է ալն ու ձախը, պահպանողականն ու համայնավարը :

Արտաքին աշխարհն ալ ուշադիր կը հետեւի Ֆրանսայի անցուդարձերուն եւ հետաքրքրութեամբ կը սպասէ Մարտի ընտրութեանց արդիւնքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՍԵ՞Ր ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒԶԷՆ ՀԱՆՈՅԷՆ

Վիէթնամի ժողովրդավար հանրապետութեան պատուիրակը, որ Փարիզ է քանի մը օրէ, կարդ մը չահեկան նկատուած, յայտարարութիւններ ըրած է դիւանագիտական մամուլի թղթակիցներուն առջեւ, որոնց հիւրն էր : Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, Վիէթնամցի պատուիրակը որ եկած է համայնավար համագումարին մասնակցելու, ըսած է.—«Եթէ Միացեալ Նահանգները վերջնապէս եւ առանց պայմանի դադրեցնեն ռմբակոծութիւնները, այդ արարքը նկատի կ'առնուի Վիէթնամի կառավարութեան կողմէ : Եթէ ռմբակոծութեանց վերջնական եւ առանց պայմանի դադրեցումէն ետք, ամերիկեան կառավարութիւնը առաջարկէ չփման մէջ մտնել հիւսիսային Վիէթնամի ժողովրդավար կառավարութեան հետ, կը խորհիմ թէ այդ առաջարկը կը քննուի եւ կ'ուսումնասիրուի » : Պատուիրակը չեզոտած է սակայն թէ Միացեալ Նահանգները պէտք չէ փոխադարձ որեւէ բանի սպասեն : Միացեալ Նահանգները, Վիէթնամցիին համար, երկու տարի առաջ զանգուածային ձեւով յարձակած են իր երկրին վրայ : Ըսած է նաեւ թէ ռմբակոծութիւնները սպասուած արդիւնքը չտուին ժողովուրդին կամ անտեսութեան վրայ : Գալով այն չորս կէտերուն, զորս Հանոյ իրբեւ պայման կը ներկայացնէ որեւէ բանակցութեան, պատուիրակը ըսած է.— «Միացեալ Նահանգները պէտք է նախ ճանչնան Ազատագրման Ազգ. Ճակատը (Հարաւային Վիէթնամի Էֆ Էլ Էնը), որ միակ հարազատ ներկայացուցիչն է հարաւային Վիէթնամցի ժողովուրդին, հետը բանակցին եւ կարգադրեն Հարաւային – Վիէթնամի բոլոր հարցերը :

Այս յայտարարութեանց առթիւ եւ մինչ ժամ յետոյ, Ուաշինկթընի մէջ Սպիտակ Տան բանբերը եւ Արտաքին Նախարարութիւնը անհրաժեշտ նկատած են լուսաբանութիւններ ուղել «աւելի յստակ եղէք, լաւ չենք հասկնար թէ ի՞նչ կ'ուզէք ըսել» կը հարցնեն Հանոյի : Տին Ռըսք, անգամ մը եւս կը պարզէ ամերիկեան ծանօթ դիրքը.— «Մեր դիրքը յստակ է : Պատրաստ ենք խօսակցութիւններու մասնակցելու հիւսիսային Վիէթնամի կառավարութեան հետ, առանց պայմանի եւ որեւէ տեղ : Պատրաստ ենք նաեւ հրահանգելու որ ռմբակոծութիւնները դադրին, այն պահուն իսկ երբ մեր կառավարութիւնը, պաշտօնական որեւէ խորհրդակով, ապահովութիւն ստանայ, որ մեր ձեռք առած այդ միջոցին պիտի համապատասխանեն նման միջոցներ հակառակորդ ճակատին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋԻՆԱՍՏԱՆի մէջ Մաոյի հակառակորդներու դէմ պայքարը կը սաստկանայ : Նոր «զոհերու» կարգին է փոխ – վարչապետ Փօ – Ի – Փօ որ քաղքենի Մանտարին մը կ'որակուի : Իրեն դէմ եղած ամբաստանագիրը կը բաղկանայ տասը «ոճիրներու» չարքով մը : Քաղքենի կեանք մը կը վարէ : Կը սիրէ լաւ ուտել, խմել : Կը սիրէ հին գիրքերը, նկարները : Երբ պետական գրամով կը ճամբորդէ, ընտանիքը հետը կը տանի, նոյնիսկ վերջին անգամ կաթ ապսպրած է չունին համար :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանկ
Նախորդ գումար (Յունուար 5)	23·035
Տօքթ. Ա.րամ Պիւյիւքեան (իր ողբացեալ կնոջ յիշատակին)	500
(Ա.ռաքել Ա.ռաքէլեան (Պոլչն, իր թոռնիկին Մարժորի : – Շահհենիկ Բարակեանի ծննդեան առթիւ)	200
Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեան եւ զաւակները՝ Ա.տեփան եւ Մարտիկ (Լիոն)	200
Տէր եւ Տիկին Նշան Հայթայեան	100
Ոմն	50
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալեան	50
Ընդհ. գումար	24·135

ԹՈՒՐՔ ՁԱՐՏԱՐԱԳԻՏՆԵՐ ՍՊԱԱԾԻ Կ'ԵՐԹԱՆ ՌՈՒՍԻԱ

—•—

Անդարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ Թերթերուն :—

Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց որ Ռուսիոյ մէջ սպաժ ընեն այն թուրք ճարտարագէտները եւ փորձագէտները, որոնք պաշտօն պիտի ստանձնեն իր հիմնելիք զետեղումներուն մէջ :

Այս առաջարկը ներկայացուեցաւ Խորհ. Միութեան վարչապետ Կոսիկինի Թուրքիա այցելութեան ընթացքին թէքնիք մարմիններու բանակցութեան ընթացքին եւ դրական կերպով դիմաւորուեցաւ արտաքին գործակալութեան իրաւասուներուն կողմէ : Ըստ այս առաջարկին Ռուսիոյ գործարաններուն մէջ սպաժ պիտի ընեն այն թուրք փորձագէտները, որոնք պիտի պաշտօնավարեն իրենց հիմնելիք եօթը մեծ զետեղումներուն մէջ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՐ ԿՐ ԹԱՓԷ

Խորհ. մամուլը կը չարունակէ լայն հրատարակութիւններ ընել Կոսիկինի Թուրքիա այցելութեան առթիւ :

Վարչապետը Մոսկուա վերադառնալէ եւ հաւաքական զեկոյցը հրատարակուելէ ետք մեղրածորան բնոյթ ստացան այն հրատարակութիւնները, որոնք վերապահ էին առաջին օրերուն :

Նովոսթի հեռագրական գործակալութիւնը երկարաչունչ մեկնաբանութեան մը մէջ ընդգծելէ ետք թէ Կոսիկինի այցը ալ աւելի զօրացուցած է յարաբերութիւնները Թուրքիոյ եւ Ռուսերուն միջեւ, մանրամասնորեն կ'ըսէ .

«Մեր դարուն, երբ զարկ ստացած են փոխադրական միջոցները պետական մարդոց միջեւ անձնական չփումներուն յաւելումը կարեւոր դեր կը խաղայ մի քանի զաղգային խնդիրներու լուծման մարզին մէջ : Այս իրականութիւնը անգամ մը եւս հաստատուեցաւ Կոսիկինի Թուրքիա այցելութեամբ : Հակառակ անոր որ այս կամ այն մարզի մէջ թուրք եւ ռուս պետական զեկավարները տարբեր տեսակէտներու տէր են, ուղղամտօրէն կատարուած բանակցութիւնները դրական արդիւնք տուին : Թուրք հանրային կարծիքը գնահատեց այս այցելութեան արժէքը եւ ձեռք բերուած արդիւնքները երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց տեսակէտով պատմական արժէք մը չահեցան :

Մեւս կողմէ «Պրավդայի» Անդարայի թղթակիցները կը գրեն թէ հիմնելի եօթը զետեղումները պիտի կարենան փոխել Թուրքիոյ անտեսական դիմագիծը եւ Թուրքիոյ միացն արեւմուտքի կապուած մնալու պարտաւորութիւնը պիտի նուազեցնէ :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԳԵՂՋՈՒԿԻՆ ՊՍԱԿԸ

Պսակը մեր եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդներէն մէկն է: Անոր պատմութիւնը մինչեւ նախամարդոց՝ Ադամի եւ Եւայի ժամանակը կ'երկարի: Եւ առաջին պսակն ալ Աստուած նուիրագործեց Ադամին ու Եւային հրամայելով.— «Աճեցէք եւ բազմացարուք եւ լցէք զերկիր եւ տիրեցէք դմա ...»:

Առաքեալը աստուածադիր օրէնքը աւելի հասկնալի ձեւով մը կը մեկնաբանէ. — «Արդ, զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեսցէ ...»:

Մեր երանելի հայրապետները այս Տէրունական հրամանը ծէսերով ու արարողութիւններով կատարելու կանոնը հաստատեր են:

Այսօր, ամուսնութեան խորհուրդը մեր եկեղեցիներուն մէջ փառաշուք վեհութիւնով մը կը կատարուի:

Խորհուրդին իմաստը շատ նուիրական է, եւ անոր կատարումը իր խորհուրդին վայել սրբութիւնով պէտք է կատարել:

Որքան փափաքելի է, որ այդ խորհուրդը կատարողը նուիրումով ու դիտակցութեամբ կատարէ, եւ զայն ընդունողներն ալ իրենց ուխտին հաւատարիմ մնան:

Երբ կղերը խորհուրդին ծիսակատարութիւնը դրամի չափանիշովը կ'արժեւորէ, անոր օրէնքին տակ մտնողներն ալ կ'անգիտանան իսկութիւնը իրենց պարտադրութեանց: Ծիսակատարը խորհուրդը սրբութեամբ պէտք է կատարէ, եւ նորապսակներն ալ իրենց նոր կեանքին կատարեալ գիտակցութիւնը պէտք է ունենան:

Մանաւանդ հարսերը Առաքեալի խօսքերուն իմաստը կը հասկնան. «Վասն այսորիկ թողցէ այր զհայր իւր եւ զմայր իւր, եւ երթիցէ զկնի կնոջ իւրոյ ...»: Այս խօսքերը ի նպաստ իրենց մեկնաբանելով կ'ուզեն որ իրենց ամուսինները այլեւս իրենց ծնողքներուն բարեւ իսկ չըտան ...:

Բայց ոչ, Աստուծոյ հրամանը այդպէս չէ: Եթէ այդպէս ըլլար, իրենք ալ իրենց ծնողքներէն բոլորովին կը խզուէին ... այս ալ բարոյականի սնանկութիւն եւ ընկերային կենցաղին անկումը պիտի ըլլար:

Աստուծոյ փափաքն է որ ոչ թէ մարդիկ իրարմէ հեռանան ու իրարու թշնամանան, այլ՝ ընդհակառակն, զիրար պէտք է սիրեն:

Երբ տղան ու աղջիկը ամուսնութեան Սուրբ Խորհուրդին կապերովը իրարու կը միանան, իրենց ծնողաց հետ ունեցած կապերը պէտք չէ խզուին: Կողմերը նոյնքան պարտաւոր են փոխադարձ սիրով ու յարգանքով իրարու ծնողքները սիրելու եւ յարգելու:

Մանաւանդ հարսերը իրենց կեսուրներուն աւելի հնազանդ պէտք է գտնուին, քանի որ նոյն առաքեալը իր խրատին մէջ կը շարունակէ.

«Զի այր է գլուխ կնոջ, որպէս եւ Քրիստոս գլուխ է եկեղեցւոյ»:

Եւ ահա հարսը իր տիրոջ ու նոր ծնողացը հնազանդ պէտք է ըլլայ, որպէսզի անոնք ալ զինքը սիրեն:

Երբ աստուածային կամքը գործադրուի, այն ատեն ընտանեկան ներդաշնակութիւնը չի խանգարուիր եւ ամուսնութեան սրբութիւնը անաղարտ կը մնայ: Սրբութիւնը պահպանուած տեղն ալ աստուածային օրհնութիւնը կը զեղու:

Եւ արդէն «Տասնաբանեայ Պատուիրաններ»ուն մէջ, «Պատուէ' քու հայրդ ու մայրդ...» հրամայուած է: Հարսն ու փեսան իրարու հետ ամուսնանալով աստուածային այս պատուիրանէն ազատած չեն ըլլար: Ընդհակառակն, իրենց նախկին պարտադրութեան վրայ նոր մըն ալ կ'աւելնայ ... իրենց ծնողքները յարգելով մէկտեղ, զիրար ալ պիտի սիրեն եւ միասնաբար մեծերուն հնազանդ պիտի ըլլան:

Հայրը, մայրը, կեսուրը, կեսրայրը եւ զոքանչը չսիրող երիտասարդներու երջանկութիւնը ժամանակաւոր կ'ըլլայ եւ իրենց բոյնէն Աստուծոյ օրհնութիւնը կը պակսի:

Ուստի, հարսերը իրենց երիտասարդներ հասցնող մայրերու հանդէպ երախտապարտ պէտք է մնան ...:

Գաւառի մէջ, ընտանեկան սրբութիւններուն եւ աւանդութեանց աւելի հաւատարիմ կը մնայ ժողովուրդը:

Օր մը, գիւղի մը մէջ, երկու երիտասարդներ ամուսնանալու որոշում կուտան: Բայց իրենց պսակը օրհնելիք քահանայ մը չի գտնուիր եւ ոչ ալ «Հայր Մեր» մը ըսելու հաւատացեալ մը: Եւ սակայն, անոնց առանց օրինական նուիրագործումի արարողութեան չեն համարձակիր միանալ ...:

Ճար մը կը խորհին: Գլուխները իրարու միացնելով, Ս. Գիրքը իրենց գլխուն վրայ դնելով. «Մենք Աստուծոյ հրամանը ընդունեցինք ...» կ'ըսեն եւ իրենց ուխտը կը նուիրագործեն ...:

Ո՛հ, սուրբ հաւատք, անկեղծ սէր եւ պաշտելի հաւատարմութիւն: Բիւր օրհնութիւն, հազար մաղթանք Ձեր Սուրբ Պսակին:

Ես՝ գեղջուկ Տէրտէրը՝ գեղջուկի սիրով կարօտը սրտիս, օրհնութիւնը շրթներուս... գեղջկական պսակներ օրհնելու. Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Մեր ազգային հպարտութեան մակարդակը երբեմն ետ է մնում մեր հայրենիքի ու ժողովրդի այսօրուան մակարդակից, մեր ազգային կեանքի այսօրուան բովանդակութիւնից, եւ դա չի կարող լուրջ մտահոգութիւն չպատճառել նրանց, ովքեր ոչ միայն գիտեն հպարտանալ իրենց ժողվրդի անցեալ ու ներկայ փառքով, այլեւ իսկապէս շահագրգռուած լինել նրա գալիք, աւելի վսեմ փառքերով ...:

Հայրենասիրութեան այդ մակարդակը եւ երկար ժամանակ պետականութիւն չունենալու փաստը երբեմն խանգարում է մեզ նոյնիսկ ըստ արժանւոյն գնահատել Հայաստանի կառավարութեան թափած դժուար, երբեմն հերոսական ջանքերը՝ մեր ժողովրդի ու նրա մշակոյթի այս կամ այն կենսական հարցը լուծելու համար:

Չմոռնանք, որ որեւէ կարեւոր ազգային հարց լուծող քաղաքական ու պետական գործիչի գործը, մեղմ ասած, մի փոքր աւելի դժուար է, քան այդ հարցի մասին շաղակրատողների գործը ...:

Մեր ժողովրդի հայրենասիրական ըզգացումների չարաշահումը քիչ-քիչ դրժուարանում է եւ թերեւս վերացած լինէր ի սպառ, եթէ մենք յաճախ ինքներս չաշխուժացնէինք այն: Չէ՞ որ հայրենասիրական զգացումների չարաշահման ամէնից կարեւոր աղբիւրը մեր ժողովուրդի կեանքի ու մշակոյթի դեռեւս չլուծուած կամ անորոշ թողնուած հարցերն են ...

Չլուծուած կամ կիսատ լուծուած ամէն մի հարց իսկոյն չարաշահման առարկայ եւ զէնք է դառնում ցուցամոլ ու փառամոլ «հայրենասէրների» ձեռքին, իսկ ինչքան նրանք աշխուժանան, նոյնքան աշխուժանում ու վտանգաւոր է դառնում նաեւ մեր ամենամեծ թշնամին՝ իսկական հայրենասիրութիւնը վարկաբեկող ու նրան քաղաքական պիտակներ փակցնող դեմագոգիան:

Բացատրեմ միտքս մի օրինակով:

Յայտնի է, որ տարիներ շարունակ, անձի պաշտամունքի կաշկանդումների եւ մեր կեանքի լենինեան, որ նոյնն է, թէ մարդկային չափանիշների խախտման հետեւանքով մենք հնարաւորութիւն չունէինք նոյնիսկ յիշել 1915 թուականի եղեռնի զոհերին, մեր ընտանիքի զոհուած անդամներին, երբ նրանց յիշելը որեւէ առաքինի ու պատուարժան ընտանիքի նուազագոյն պարտքն է ...:

Հայաստանի կառավարութեան ջանքերով, 1965 թուականին վերջապէս ուղղուեց այդ աններելի սխալը, որն այնքան ուժեղացնում էր մեր հայրենիքի թշնամիներին, եւ մեր ժողովուրդը եօթնապատիկ եռանդով լծուեց իր նոր հայրենիքի, իր նոր տան կառուցման գործին:

Բայց ի՞նչ պատահեց դրանից յետոյ, ի՞նչպէս հասկացան որոշ հիմնարկներ ու մարդիկ այդ որոշումը:

Մի՞թէ այդ վաղուց սպասուած, բաղձալի եւ կարեւոր որոշումը ընդամէնը նշանակում էր, թէ հարկաւոր է կամ թոյլատրելի է մեր զոհուած հարազատներին յիշել կամ նրանց շիրմին այցի գընալ ... յիսուն տարին մի անգամ՝ 1965 թուականին եւ, ասենք, 2015 թուականին: Ոչ, եւ ի հարկէ ոչ:

Ուրեմն էլ ինչո՞ւ պաշտօնական հանգամանք չտալ եղեռնի զոհերի սգատօնին, որպէսզի արդիլուած յանցանքի բընոյթ չստանայ կամ չչարաշահուի ա՛յն, ինչ հասկանալի ու բնական է այդ օրուան համար՝ այցելութիւնը զոհերի եւ Կոմիտասի շիրիմ – յուշարձանին եւ սգահանդէսները, որտեղ բնականօրէն, պիտի խօսուի եղեռնից յետոյ վերածնուած մեր ժողովրդի մասին:

Ես կարծում եմ, որ արտայայտած կը լինեմ ձեր բոլորի, մեր ամբողջ ժողովրդի ցանկութիւնը՝ դիմելով Հայաստանի Գերագոյն Խորհրդին, Մինիստրների Խորհրդին եւ Կենտկոմին՝ խնդրելով որ Ապրիլ 24ի օրը պաշտօնապէս օրացոյցով յայտարարուի 1915 թուականի եղեռնի զոհերի յիշատակի օր, ինչպէս Վարշաւայի Կեթոյի զոհերի օրը, Ֆրանսական Օրատուր քաղաքի աւերման օրը, եւն.:

... Ի դէպ, եթէ մինչեւ այժմ այդ չի արուած եւ եղեռնի սգատօնի շուրջը թիւրիմացութիւններ ու անհասկացողութիւններ կան Մոսկուայում եւ այլուր, ապա դրա գլխաւոր պատճառներից մէկը նոյնպէս այն է, որ մենք եղեռնի մասին նոյնպէս այսօր՝ 1966 թուականին, երբեմն խօսում ու գրում ենք եղեռնի օրերի՝ 1915 թուականի մակարդակով, պատկերելով այդ դէպքերը, որպէս աշխարհի մի խուլ անկիւնում պատահած տեղական արկած, որը չի վերաբերում միւս երկիրներին ու ժողովուրդներին եւ նոյնիսկ մեծ Ռուսաստանին, որի դէմ էր հէնց առաջին հերթին ուղղուած Երիտասարդ Թուրքերի ոճրագործութեան սլաքը:

Իսկ չէ՞ որ 1915 թուականին պատահածը մեր ժողովրդի մասնաւոր հարցը չէ, այլ քսաներորդ դարի գլխաւոր, առանցքային հարցերից մէկը, կամ հարցերի հարցը՝ առաջդիմութեան ու փաշիզմի դէմ պայքարի հարցը, ցեղասպանութեան հարցը, որը շարունակուել է Տէր Զօրից մինչեւ Պուխենվալդ եւ Թալէաթից մինչեւ Հիմլէր, Այխման ու Պոնի այսօրուան ռազմամոլները, եւ երէկ, ի լուր ամբողջ աշխարհի, դատապարտուել է Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհրդի պատմական դեկլարացիայով:

Վերջերս Մոսկուայի «Պրոդրէս» հրատարակչութիւնն ինձ խնդրել էր յառաջաբան գրել Սփիւռքի հայ գրողների պատմուածքների ռուսերէն լոյս ընծայուող ժողովածուի համար:

Ժողովածուն կոչւում է «Արտասահմանեան հայ գրողների պատմուածքներ» եւ, բնականօրէն, իմ առաջին պարտա-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ճիշդ է, որ Օսմանեան սահմանադրութեան հետ Պոլիսը եւս ողողուեցաւ թերթերով եւ պարբերականներով: Ասոնք մեծ մասամբ լրագրեր եւ երգիծական պարբերականներ էին, որոնք առհասարակ կարճատեւ կեանք ունեցան: Բայց անոնց մէջ գրական բովանդակութեամբ պարբերականներ ալ եղան, ինչպէս «Հայրենիքի քնարը» եւ «Սասունը», զորս հրատարակեց Տիգրան Սիւրմէլեան, յետագային Արտաւազդ Արք., առաջինը 1908ին, երկրորդը՝ տարի մը ետք, «Ազդակ»ը, զոր, 1908ին խմբագրեցին Գեղամ Բարսեղեան, Շաւարշ Միսաքեան, Վահրամ Թաթուլ եւ պահ մը նաեւ Զապէլ Եսայեան, «Զայն հայրենեացը», զոր կը խմբագրէր Լեւոն Լարենցը իբրեւ վերակազմեալ հնչակեան կուսակցութեան օրգան, դարձեալ նոյն տարին ու տարի մը յետոյ՝ 1909ին, «Շիրակը», Վահան Թէքէեանի խմբագրութեամբ: Առաւել կամ նուազ գրական յաւակնութիւններով ուրիշ պարբերականներ ասուպի պէս եկան ու անցան, ինչպէս «Աւարայրը» 1908ին, «Առաւօտը», «Գարունը», «Նոր հոսանքը», «Փիւնիկը», 1909ին, «Գրիչը» 1910ին եւայլն: Նոյն այս տարին է, որ «Ազատամարտ» օրաթերթի կողքին կը սկսէր լոյս տեսնել նաեւ շաբաթաթերթ յաւելուած մը, որ 1911ին վերջերէն տասնեակ մը թիւ լոյս պիտի տեսնէր «Բագին» անուան տակ:

1911ին լոյս պիտի տեսնէին երեք պարբերականներ առաւելապէս գրական բովանդակութեամբ եւ համեմատաբար աւելի երկար կեանք պիտի ունենային, «Շանթը» նախ, Մերուժան Պարսամեանի խմբագրութեամբ, Զմիւռնիոյ «Հայ գրականութիւնը», որուն հրատարակիչն էր Զարեհ Գազազեան, եւ «Ոստան» եռամսեայ պարբերագիրքը՝ Միքայէլ Շամտանճեանի եւ Տիգրան Չէօկիւրեանի խմբագրութեան տակ:

Եւ սակայն մասնակի ճիգեր էին ասոնք բոլորը: Ոչ գրքերը, ոչ ալ պարբերականները, որոնք հրապարակը ողողեցին երեք – չորս տարիներու ընթացքին, ի վիճակի չէին դիմագիծ տալ Պոլսոյ գրականութեան: Կը պակսէր հոգեկան կապը:

Ու այդ կապը չէր կրնար գոյութիւն ունենալ Պոլսոյ այն օրերու կեանքին մէջ: Շատ քիչ անգամ այդքան բուռն եղած է կուսակցական կիրքը մարդոց մէջ, քան Հուրրիէթի անմիջական գինովութեան յաջորդող այդ տխուր տարիներուն: «Բացուգոցի» դժբախտ խնդիրը, որ այդ օրերուն կ'ալեկոծէր Պոլսոյ հայ կեանքը, երբեմն մոլեգնութեան հասնելով եւ իրարասպանութեան եւս մղելով ատելութեամբ բռնկած տրամադրութիւնները, խրամատ բացուած էին նաեւ գրչի եւ արուեստի մարդոց միջեւ: Տարբեր ճակատներու բաժանուած՝ զիրար չէին հանդուրժեր, իրարմէ կը խրտչէին անոնք եւս: Ազգային երեսփոխանական ժողովը, որ կուսակցական կիրքերու կրկէս մը դարձած էր այդ պահուն՝ երկու մոլեգնած բանակներու վերածած էր հայ մտաւորականութիւնն ալ ու մեր լաւագոյն գրողները իրարու ոսոխ դարձուցած: Ճակատներէն մէկուն վրայ Զօհրապը, Զարդարեանը, Երուխանը, Մելքոն Կիւրճեանը, Լեւոն Շանթը կային, իսկ միւս ճակատին վրայ Վահան Թէքէեանը, Չիֆթէ Սարաֆը, Երուանդ Օտեանը:

Կռիւը դուրսէն ալ կար: Մամուլը կըրկէս դարձած էր: «Ազատամարտ» եւ «Բիւզանդիոն», առանց յիշելու հայ մամուլի միւս օրգանները, թոյն կը սրսկէին իրարու դէմ ամէն օր: Ու չկար ուժ մը, որ զգաստացնէր այս մտաւորականութիւնը:

Չկար հանրային նպատակ մը, որ իր շուրջ համախմբած տեսնէր զայն: Որեւէ փորձ զանոնք հաւաքելու հանրային մտահոգութեան մը շուրջ դատապարտուած էր վիժելու: Հրատարակչական մը հիմնելու փորձը, օրինակ, հայ մտաւորականութիւնը բաժնեց 1910ին 2 տարբեր բանակի, եւ միեւնոյն այդ նպատակին համար այդ միեւնոյն օրերուն, երկու տարբեր հրատարակչական հիմնելու ձեռնարկուեցաւ այդ միեւնոյն քաղաքին՝ հայկական այդ նոր Բիւզանդիոնի մէջ: Մէկուն գլուխը Զօհրապը, Զարդարեանը, Երուխանը, Կիւրճեանը, Զապէլ Եսայեանը կային եւ միւսը իբրեւ պարագլուխ ունէր Վահան Թէքէեանը, Չիֆթէ Սարաֆը, Օտեանը, Արշակ Ալպօյաճեանը: Արդիւնքն այն եղաւ, որ երկրորդ խումբը չկրցաւ մարմին տալ իր հրատարակչականին: Իսկ առաջինները յաջողցուցին իրենցը, գործի ալ անցան մեծ աղմուկներով, բայց երկու տարին դեռ չլրացուցած սմքեցան անոնք եւս միակ գործ մը լոյս ընծայելէ յետոյ՝ Զապէլ Եսայեանի «Աւերակներու մէջը»:

Հրաշք մը միայն կրնար թունաւոր այս մթնոլորտը մաքրել, իրարատեաց մոլուցքը բառնալ եւ եղբայրը մօտեցնել եղբօրը:

Այդ հրաշքը պատահեցաւ այնուամենայնիւ:

(4 Շար.)

կանութիւնն էր բացատրել ռուս եւ այլ ազգի ընթերցողներին այն հանելուկը, թէ ինչո՞ւ է «արտասահմանեան» կոչւում հայ գրողը, երբ նրա հայրենիքը՝ Հայաստանը գտնւում է, այսպէս ասած՝ «ներ – սահմանում»...

Կարելի՞ է բացատրել այդ, առանց խօսելու հայ ժողովրդի ու հայ գրողների տեղահանման պատճառի՝ 1915 թուականի դէպքերի մասին:

Իմանալով Մոսկուայի չատ փոքր ու մեծ ընկերների անտեղեակութիւնն այդ հարցում եւ այդ պատճառով եղած, մեղմ ասած, զղոյշ վերաբերմունքը, ես աչխատեցի ինչքան կարելի է զուսպ եւ քիչ գրել այդ մասին՝ ընդամէնը արձանագրելով Երիտասարդ Թուրքերի 1915 թուին կազմակերպած ցեղասպանութեան փաստը...:

Բայց ի՞նչ պատահեց, պատահեց ա՛յն, որ իմ գրած առաջաբանից, որպէս «հակաթուրքական տրամադրութիւն» համարուեց 1915 թուականի դէպքերին վերաբերող այդ մի հատիկ նախադասութիւնը եւս եւ կրճատուած առաջաբանից այն տպաւորութիւնն է առացւում, թէ Հայերը 1915 թուականին փախել են իրենց հայրենի հողից ... երկրաչարժի կամ մի այլ տարերային աղէտի պատճառով...:

Սա ծիծաղելի կը լինէր, եթէ միայն անգրագիտութեան կամ անտեղեակութեան հետեւանք լինէր եւ տրամագծօրէն չհակասէր մեր երկրի գաղափարախօսութեան բուն ոգուն ու էութեանը:

Ինչպէ՞ս կարող է իրեն մարքսիստ համարող հրատարակիչը կամ քաղաքական ու դիւանագիտական գործիչը նոյնացնել ասենք թէ գերմանական ժողովուրդը եւ գերմանական փաշիզմը, որպէս «հակագերմանական տրամադրութիւն», արգիլելով գերմանացի փաշիստների ոճրագործութիւնների յիշատակումը...:

Ինչո՞ւ կարելի է բարեկամական Գերմանական Հանրապետութեան առկայութեան պայմաններում ամէն օր խօսել ու գրել գերմանական զօրքերի վերջերս կատարած զազանութիւնների մասին, խուսափելով նոյնիսկ արձանագրել վաղեմի զազանութիւնները այն երկրի յետագայ գործիչների, որը ՆԱԹՕի անդամ է եւ որի հողից լրտեսական ինքնաթիռներ են թռչում դէպի մեր երկիրը...:

... Բայց վերադառնանք բուն զրակատնութեան հարցերին, այն պատճառներին, որոնք ըստ իս նպաստում են սահմանափակութեան առաջմանը զրականութեան մէջ:

Մենք լրատմբ հպարտանում ենք մեր ազգային արժէքներով, բայց երբեմն «ազգային»ի տակ հասկանում ենք միայն երէկուանը, ընդ որում երէկուան անցդիկը կամ յետամնացը...:

Այդ գիրքերից չէ՞ն արդեօք մօտենում երէկ մեր որոշ քննադատներ ու գրողներ, մեր զրականութեան «ազգայինն» ու «հայկականը» որոնելով միայն աչխարհագրական անունների կրկնութեան կամ բարբառով խօսող փափախաւոր հովիւնե-

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿՌԻԻԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան մէջ ծագած է պառակտում մը, որ սուր հանդամանք մը ստացաւ վերջերս: Միութեան չէնքին մէջ ծանր դէպքեր պատահեցան, ուսանողութիւնը բախեցաւ ոստիկանութեան հետ, որ փոխադարձութեան դիմեց: Միութեան Բ. նախագահ Ֆարուք Եալնըզ եւ վեց ուսանողներ ոստիկանատան տարուեցան եւ հսկողութեան տակ առնուեցան: Պահականոց տարուած եւ անդամ է Հալք կուսակցութեան վարչական ժողովին:

Դէպքը ծագեցաւ հետեւեալ պարագաներուն տակ.— Ուսանողական Միութեան նախկին վարիչները դատարանի դիմած էին եւ պահանջած էին, որ չէնքը իր դռներով իրենց յանձնուի: Դատարանը իրենց կ'ընկերանային Իճրա պաչտօնեաները, որոնք ներկաներուն հաղորդեցին դատարանին որոչումը, որ կ'ըսէր.— Ցնոր անօրինութիւն Միութեան դռներն ու կարասիները եւ փաստաթուղթերը պէտք է յանձնել էքրէմ Իօղէրի:

Միութեան Բ. նախագահ Ֆարուք Եալնըզ պատասխանեց թէ անչուչտ յարգանք ունի դատական որոչումներու եւ Սահմանադրութեան, բայց նորեկները կրնան չարափոխութիւններ եւ խարդախութիւն – ներ ընել Միութեան փաստաթուղթերուն վրայ, «մուրճ – մանգաղ»ները եւ այլ պատկերներ դնելով:

Էքրէմ Իօղէր եւ իր փաստաբանները առարկեցին թէ Ֆարուք Եալնըզ կ'ուզէ այսպիսի պատճառաբանութիւններով ժամանակ չահիլ, անհրաժեչտ է անմիջապէս չէնքը իրենց փոխանցել: «Իճրա»ի պաչտօնեաները ուզեցին նախ չէնքը կնքել, եւ ապա կատարել փոխանցումի գործողութիւնը: Ֆարուք Եալնըզ այս անդամ նոր առարկութիւն մը ըրաւ, եւ ըսաւ թէ կնք իրաւասու չէ չէնքը եւ դոյքերը փոխանցելու իրենց, պէտք է սպասել Միութեան ընդհանուր նախագահ Սէնճէր Կիւնէչտայի, որ սաւառնակով ճամբայ ելած էր Անգարայէն: Իճրայի պաչտօնեան վճռաբար ըսաւ թէ պէտք է իսկոյն պարպեն չէնքը, հակառակ պարագային պիտի ըստիպուի ոստիկանութեան դիմել: Պահ մը եղաւ ոստիկաններ եկան եւ ըսին թէ «Իճրա»ի պաչտօնեաներուն որոչումը պիտի գործադրեն, եւ անսասանումի պարագային՝ պիտի ստիպուին բռնի ուժ գործածել:

ԿՌԻԻԸ ԿՐ ՍԿՍԻ

Ֆարուք Եալնըզ եւ ընկերները մերժին դուրս ելլել, որու հետեւանքով ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ բռնութեան դիմել եւ թոզ գործածել: Դրան առջեւ սպասող երիտասարդներն ալ մասնակցեցան զիրկընդխառն կռիւին, մէկ վայրկեանի մէջ խառնաչփոթ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը սկսաւ դեռնէ դեռին քաչկռտել Ֆարուք Եալնըզը: Հալքեան լրագրող եւ «Ուլուս»ի թղթակից Այհան Եթէքինէր, որ կը հետեւէր դէպքերուն, նախորդ վարիչներէն Եաչար Օզէուօղլուի ըսաւ.

— Այս բոլորը քու խելապատակդ է – լաւ: Օզէուօղլու իր քովի ոստիկաններուն ըսաւ.— Ասիկա ալ տարէք: Այհան Եթէքինէր եւս ոստիկանական կառքին մէջ դրուեցաւ եւ պահականոց տարուեցաւ:

Ոստիկանները տիրապետին վերջապէս կացութեան եւ «Իճրա»ի պաչտօնեան կնքեց չէնքին դուռը: Զերբակալուած ուսանողները եւ լրագրողը քանի մը ժամ ետք ազատ արձակուեցան:

Ֆարուք Եալնըզի փաստաբանները ալ փութով դիմեցին պատկան դատարանին, եւ պահանջեցին որ նախորդ որոչումը բեկանուի: Դատարանը նկատի առաւ անոնց առարկութիւնը, եւ որոչեց որ ցնոր անօրինութիւն նախապէս տրուած որոչման գործադրութիւնը յետաձգուի: Հաղիւ թէ չէնքին դուռը կնքուած էր, Իճրայի նոր պաչտօնեաներ եկան եւ քակեցին կնիքը, եւ Ուս. Միութեան չէնքն ու դոյքերը վերստին փոխանցուեցան Ֆարուք Եալնըզի:

ՄԱՇԱԼԼԱՀ ...

Պոլսոյ Ազգ. Երեսփոխանական ժողովի 1883 Օգոստոս 5ի նիստին մէջ խօսք կը դառնայ Մնակեան կտակի չուրջ:

Կը խօսի ժողովին նախագահը՝ Ներսէս պատրիարք Վարժապետեան եւ կ'ըսէ, ի միջի այլոց.—

« Ես սովորութիւն չունիմ ոչ կեղծելու եւ ոչ ալ սուտ ու սխալ խօսքեր ընելու: Ես միայն ըսած եմ Փափազեան էֆէնտիի, թէ Մելիքեան Գարեգին էֆէնտիի համար կ'ըսեն, թէ կաշառք կերեր է: Ինչպէս որ քեզի համար ալ, Փափազեան էֆէնտի, կ'ըսեն թէ կաշառք կերած ես:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ. — (Ընդհիչելով) Ձեր Սրբազնութեան համար ալ կ'ըսեն...:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ.— Մաշալլա՛հ, սակայն ես դիտեմ, թէ ինչ է պատճառը, որ այս տեսակ խնդիրներ կը յարուցուին եւ անտեղի վիճաբանութիւնք կը լինին: Եթէ կեդրոնական անուանկին վիճակը նեղ էր եւ Փափազեան էֆէնտիին տալէ Պատրիարքարանի ներքին պաչտօնն երեք հազար ղրուչ ամսականով այս խօսքերէն եւ ոչ մին պիտի լինէր:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ.— Բայց, Սրբազան Հայր, մինչ դուք իսկ պաչտօն չառաջարկեցի՛ք ինձ Պատրիարքարանին մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ.— Այո, դիւտ – նպաստութեան պաչտօնն առաջարկեցի, որուն կը խոստովանիմ, թէ արժանիք ունիս, չատ յաջողակը ես եւ Պատրիարքարանի մէջ տասը մարդու գործ կրնայիր կատարել: Ես անկեղծ մարդ եմ, ճըշմարտութիւնը չեմ ծածկեր:

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՖ.— (Դիւանապետ էֆէնտիներ, լաւ արձանագրեցէք Սրբազան Հօր այս խոստովանութիւնը, որ թռչակաւոր պաչտօն չընդունելու կը հասատաէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆ.— Իսկ հիմա որ պաչտօն չեմ տուած քեզի, մարդ չես՝ եթէ ցվերջ չհալածես զիս:

Աւելցնենք մեր կողմէ, որ «Փափազեան Ս. Էֆ.»ն Մուչի երեսփոխան Սաեփան Փափազեանն է, որ Պերլինի հայկական պատուիրակութեան անդամ նչանակուած էր Ներսէս Պատրիարք Վարժապետեանի կողմէ:

ՇԻՇԱՂ

ՓՆՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻԶՈՑԻՆ

Փննիչը.— Արեւին երկրէս հեռաւորութիւնը որչա՞փ է:

Աչակերտը.— Գրեթէ 37 միլիոն մղոն:

Փննիչը.— Այս թիւը ի՞նչպէս գտար:

Աչակերտը.— Շատ մեծ գտայ, պարոն:

Հայր ու տղայ ունեցած էին զարձեալ բուռն բախում մը որուն դոչումները լսած էի դուրսէն:

Ինդիրը զարձեալ կը կայանար « Վիլհէլմիկ»ին սիրային նոր մէկ արկածախնդրութեան վրայ որուն տեղեկացած էր կայսրը:

Գահաժառանգին հետ մտանք իր խոչոր ինքնաչարժը որ փոխադրեց մեզի Փոցտամ: Հոն ինձի կը սպասէր ղինուորական վաւերագրերու խոչոր ծրար մը, զոր դասաւորել եւ ուսումնասիրել սկսայ ըզգեստս փոխելէ առք:

Աչխատած աեենս մխաքս ուրիշ տեղ էր, եւ ուչադրութիւնս յամառօրէն կը կեդրոնանար ոսկեթել թիթեռնիկին եւ զրկուելուն զաղանիքին վրայ:

Այն գիշերը, երբ ընթրելէ ետք աչխատենեակս կը վերադառնայի, ծծունիս վրայ գտայ ինձ ուղղած գահաժառանգին երկար եւ անկիւնաւոր գիրերով մէկ կարճառօտ երկտողը:

Զայն բանալէ ետք կարդացի հետեւեալ հրամանագիրը Նորին Բարձրութեան անընթեռնլի գիրով.—

« Ես կը մեկնիմ: Էքարտին ըսէք որ ինձմով չմտահոգուի: Վաղը գիշեր ա – ռանձին եկէք գտէք զիս Համպուրգ Փալաց պանդոկը: Ես հոն պիտի ըլլամ ժամը եօթնին եւ Հէր Բիխթէրը պիտի փընտրեմ: Այդ անունը իրը թէ ձերն է, նկատի պատասխանեց թէ անչուչտ յարգանք ունի դատական որոչումներու եւ Սահմանադրութեան, բայց նորեկները կրնան չարափոխութիւններ եւ խարդախութիւն – ներ ընել Միութեան փաստաթուղթերուն վրայ, «մուրճ – մանգաղ»ները եւ այլ պատկերներ դնելով:

Էքրէմ Իօղէր եւ իր փաստաբանները առարկեցին թէ Ֆարուք Եալնըզ կ'ուզէ այսպիսի պատճառաբանութիւններով ժամանակ չահիլ, անհրաժեչտ է անմիջապէս չէնքը իրենց փոխանցել: «Իճրա»ի պաչտօնեաները ուզեցին նախ չէնքը կնքել, եւ ապա կատարել փոխանցումի գործողութիւնը: Ֆարուք Եալնըզ այս անդամ նոր առարկութիւն մը ըրաւ, եւ ըսաւ թէ կնք իրաւասու չէ չէնքը եւ դոյքերը փոխանցելու իրենց, պէտք է սպասել Միութեան ընդհանուր նախագահ Սէնճէր Կիւնէչտայի, որ սաւառնակով ճամբայ ելած էր Անգարայէն: Իճրայի պաչտօնեան վճռաբար ըսաւ թէ պէտք է իսկոյն պարպեն չէնքը, հակառակ պարագային պիտի ստիպուի ոստիկանութեան դիմել: Պահ մը եղաւ ոստիկաններ եկան եւ ըսին թէ «Իճրա»ի պաչտօնեաներուն որոչումը պիտի գործադրեն, եւ անսասանումի պարագային՝ պիտի ստիպուին բռնի ուժ գործածել:

ԿՌԻԻԸ ԿՐ ՍԿՍԻ

Ֆարուք Եալնըզ եւ ընկերները մերժին դուրս ելլել, որու հետեւանքով ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ բռնութեան դիմել եւ թոզ գործածել: Դրան առջեւ սպասող երիտասարդներն ալ մասնակցեցան զիրկընդխառն կռիւին, մէկ վայրկեանի մէջ խառնաչփոթ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը սկսաւ դեռնէ դեռին քաչկռտել Ֆարուք Եալնըզը: Հալքեան լրագրող եւ «Ուլուս»ի թղթակից Այհան Եթէքինէր, որ կը հետեւէր դէպքերուն, նախորդ վարիչներէն Եաչար Օզէուօղլուի ըսաւ.

— Այս բոլորը քու խելապատակդ է – լաւ: Օզէուօղլու իր քովի ոստիկաններուն ըսաւ.— Ասիկա ալ տարէք: Այհան Եթէքինէր եւս ոստիկանական կառքին մէջ դրուեցաւ եւ պահականոց տարուեցաւ:

Ոստիկանները տիրապետին վերջապէս կացութեան եւ «Իճրա»ի պաչտօնեան կնքեց չէնքին դուռը: Զերբակալուած ուսանողները եւ լրագրողը քանի մը ժամ ետք ազատ արձակուեցան:

Ֆարուք Եալնըզի փաստաբանները ալ փութով դիմեցին պատկան դատարանին, եւ պահանջեցին որ նախորդ որոչումը բեկանուի: Դատարանը նկատի առաւ անոնց առարկութիւնը, եւ որոչեց որ ցնոր անօրինութիւն նախապէս տրուած որոչման գործադրութիւնը յետաձգուի: Հաղիւ թէ չէնքին դուռը կնքուած էր, Իճրայի նոր պաչտօնեաներ եկան եւ քակեցին կնիքը, եւ Ուս. Միութեան չէնքն ու դոյքերը վերստին փոխանցուեցան Ֆարուք Եալնըզի:

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Շատ աղէկ ուրեմն: Ահաւասիկ, հրաման ձեզի: Ձեր ուղածին պէս գործեցէք:

— Ձեր վեհափառութիւնը զիս կանչած էր, միջամտելէ, զգացնելու համար ներկայութիւնս:

— Ա՛հ, այո... դուք այդ Միս Քինկը կը ճանչնաք, այնպէս չէ՞:

— Ես էի որ զինքը ընդունեցի Փլիմութի մէջ, պատասխանեցի:

— Ա՛հ..., Ուրեմն պիտի կրնաք ճանչնալ զինքը: Հաւանական է որ այս քսան – նըչորս ժամուան համար խիստ պէտք ու – նենանք ձեր ծառայութեան: Կրնաք երթալ:

Այս խօսքերուն վրայ կայսրը մեկնումի վճռական նչանը ըրաւ ինծի:

Ներքանցքին մէջ Գահաժառանգին դուրս ելլելուն սպասեցի: Դուրս ելած աեեն կաս կարմիր եւ խռովայոյզ դէմք մը ունէր:

— Ես կը մեկնիմ: Էքարտին ըսէք որ ինձմով չմտահոգուի: Վաղը գիշեր ա – ռանձին եկէք գտէք զիս Համպուրգ Փալաց պանդոկը: Ես հոն պիտի ըլլամ ժամը եօթնին եւ Հէր Բիխթէրը պիտի փընտրեմ: Այդ անունը իրը թէ ձերն է, պիտցած եղէք: Ոչ ոքի, նոյնիսկ Գահաժառանգուհիին բան մը մի ըսէք իմ ճամբորդութեան մասին: Անոր ըսէք միայն թէ Պերլին դացած եմ:

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ՎԻԼՀԵԼՄ »

Երկրորդ անգամ մըն ալ կարդացի եւ այրեցի զայն:

Ցաջորդ օրը, զացի Համպուրգ, իջեւանեցայ Պինէնալստէրի դէմը գտնուող փալաց պանդոկը ուր ինձ պատուիրածին համաձայն, արձանագրուեցայ Հէր Բիխթէր անունով:

Ժամը եօթնին, ամէն վայրկեան Նորին Բարձրութեան զալուն կը սպասէի: Բայց խոչոր ժամացոյցը ութը, իննը, տասը, տասնըմէկ եւ վերջապէս կէս գիշեր հնչեց եւ ոչ ոք եկաւ:

Վերջապէս կէս գիշերը քիչ անցած ծառայ մը զարկաւ աենեակիս դուռը եւ Հէր Բիխթէրի ուղղեալ նամակ մը տուաւ:

Մտածելով որ ինծի ուղղուած էր անչուչտ բացի զայն: Բայց մեծ եղաւ անակնկալս երբ տեսայ թէ ան զրուած էր խորհրդաւոր Միս Քինկի կողմէ եւ Գահաժառանգին կը պատկանէր:

Ահա այդ նամակը.

« Կ'ենթադրեմ թէ ձեր միջամտութեան չնորհիւ եղբայրս այս առաւօտ ազատ արձակուեցաւ Ալթոնայի բանտէն ուր բանտարկուած էր: Հիմա երկուքս ալ կատարելապէս ազատ՝ Հարուչիչ տանող ճամբուն վրայ ենք: Հաւանաբար մտածած էք այլեւս իւրովի թէ ես ձեր կարծածին չափ ինքզինքս պաչտպանելու անկարող աղջիկ մը չեմ եւ ընդհակառակն եղունգ ու կտուց ունիմ: Կը մտածեմ թէ հիմա պիտէք կատարելապէս որ Պրէմի մէջ իմ վալթէր եղբայրս անգլիական լրտեսի ամբաստանութեամբ ձերբակալելով, ձեր ոստիկանութիւնը խիստ ձախաչերու – թեամբ գործեց տրուած ըլլալով թէ եղբայրս ու ես այսօր ինչեր գիտենք: Փլիմութի մէջ դուք եղբօրս ազատութեան իրը փրկանք առաջարկեցիք, որ Ամերի – կայի ձեր լրտեսական սպասարկութեան մասնակցելու հաւանութիւնս տամ եւ անմոթաբար մտանեմ այն մարդը որ զիս իր աղջիկը նկատած ու հարազատ զաւակին պէս խնամած է: Բայց երբեք չէք հասկցած թէ ինչեր տեղեկացայ ձեր երկրին ստորին մեքենայութիւններէն: Չէք կրնար կասկածիլ թէ եղբօրս եւ հօրս հետ ձեր հնարամիտ քարոզութեան ամենամօտիկ գործակիցներէն մին պիտի լինէի:

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔՅՕ

(Շար.)

Այրիներին Մխէյլ Սերոբեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փուարիէ եւ զաւակը Էրիք, Օր· Շան– թալ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան–Ժաք Սերոբեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Սերոբեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Տըմէյ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Տը– մէյ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քամիլ Տըմէյ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տըմէյ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թարոն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Սերոբեան, Աւետիսեան, Խաչատուրեան (Հա յաստան), Ալոյեան (Հայաստան), Սա– հակեան եւ Գրիգորեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, մեծ հայրիկին եւ աղգականին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահը 48 տարեկանին, որ պա– տահեցաւ (4 Յունուար 1967, Վերնու Սէն է Մառն)։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի (9 Յունուար) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկե– ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը՝ ամ– փոփուելու համար ընտանեկան դամբա– րանին մէջ։

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ· Կ· Խաչի Սարսէլ – Արնուվիլ մաս– նաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն ֆրանք այրի Տիկ· Մարի Խա– չատուրեանէ եւ զաւակներէ՝ փոխան ծաղիկի, Աւետիս Եազուպեանի մահուան առթիւ։

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցի ·— Վար– չութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ·— Ողբ· Սիրանոյշ Աատուրեանի յուղարկաւորութեան առի– թով, Տէր եւ Տիկին Ա· Վանոյեան տասը ֆր· Աղքատախնամին, տասը եկեղեցիին, Մ· Թարաեան քսան, Թ· Մարկոսեան 10, Տէր–Մարտիրոսեան ընտանիք քսան, Խ· Աատուրեան հինգ եկեղեցիին, իսկ 10 ֆրանք ալ Աղքատախնամին, Բ· Շահպազ– եան տասնական եկեղեցիին եւ Աղքատա– խնամին, Պ· Զաքոյեան տասը Աղք·ին։

Ողբ· Տիկին Կատարինէ Հէլվաճեանի յուղարկաւորութեան առիթով Ալիքսան– եան ընտանիք յիսուն Հ·Բ·Ը·Միութեան։ Իր ապաքինման առթիւ Պ· Վռամ Գրի– գորեան հարիւր եկեղեցիին։

Ողբ· Տիկին Շուշանիկ Սանոսեանի յու– ղարկաւորութեան առիթով, Սահաթճեան ընտ· Վենեսիկի Ս· Ղազար վանքին 50, Տէր եւ Տիկին Ք· Թէրզիպաշեան 30ա– կան եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Աթթարեան 30 եկեղե– ցիին, Ս· Սամուէլեան քսան Առաջնորդա– րանին, Ալփունարեան ընտ· հարիւր եկե– ղեցիին եւ Ժ· Շէյլէյկեան քսան եկեղեցի– ին։

Ողբ· Տիկին Մեսրոպեանի հոգեհանգստ– եան առթիւ Գ· Մեսրոպեան յիսուն, Վարժապետեան մեքր ժող ընտանիք 50 եկեղեցիին։

Գ· Գրիգորեան երեսուն եկեղեցիին։

Տիկին Մ· Հաճի Աւետիսեան քսան, Տի– կին Շուշանիկ Նազարէթեան հինգ եւ Տի– կին Հայկուհի Տէր–Մեսրոպեան քսան ե– կեղեցիին։

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Ցառաջ»ի կո– չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս· ՂԱԶԱՐԻ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Նոր Տարուան Ասթիի
– ՅԱՌԱՋ –
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիէննէն Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մու– րատեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նը– ւիրէ Պ· Վարժապետեանի (Մարսէյլ)։

Վաւլանսիէն Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրեն Տի– կին Զ· Կըկըզեանի։

×

Տիսինէն Պ· Հրանդ Պօտուրեան մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ Պ· Վահ– րամ Աւետեանի (Իսի)։

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլիէնէն Առաքել Առաքելեան քսան Ֆր· կը նուիրէ իր թոռնիկին Ծննդեան առթիւ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԻՍԻՆ·— Կապ· Խաչի զպրոցի ամա– նորի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուն– ուար ութին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Հ· Ց· Դ· սրահին մէջ։

Երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մա– նուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ։ 295 Րիւ Պուալօ։

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ· Կ· Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի զպ– րոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան մի– ացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս· Սա– հակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։ Ցայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է։ Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկա– յացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Վիէնի մէջ, Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ։ Այս Կիրակի (8 Յունուար) ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, Րիւ Ֆիւվիէր։

ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՄՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՑԺ

ԺՈՂ· ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ· Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ·— Գինին եւ իր բանաստեղծական անուննները (ՀԱՑ – ԲՈՑԺ)։ Ոսպ կերէք (ՏՈՒԲ· Ց· ՄԱ– ՆՈՒԿԵԱՆ)։ Գիրութեան վտանգները, պատճառները, դէմ մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ· ՄՕՐԻՍ ԼԱ– ՄԻ)։ Մարսոդական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օ– րերուն (ՏՈՒԲ· Ա· ԱՇՃԵԱՆ)։ Քիչ կե– րէք որ··· չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ)։ Ծխե– ցէք··· ի չահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՒԲ· ՇԱՀԷՆ)։ Շոքոլային բժշկ· պատմութիւ– նը (ՏՈՒԲ· Շ· ԱՑՎԱՋԵԱՆ)։ Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա· ՄՕ– ՐՈՒԱ)։ Սատմոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՒԲ· Ե· ՍԵՐՈԲԵԱՆ)։ Համաստիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒ– ԹԻՒՆ)։ Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՒԲ· ՆԱՒԱՍԱՐԴ)։ Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՒԲ· ՄԱՐԻ ԶԻ– ԼՈՑԵԱՆ)։ Ի՞նչ դիտենք քնանալու մա– սին (Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ)։ Զկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե· Վ·)։ Թոքախտը եւ յը– դութիւնը (ՏՈՒԲ· Գ· ԲԱՄՊՈՒՃԵԱՆ)։ Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ· ԿՈ– ՍՈՑԵԱՆ)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են ·—

ՀԱՑ – ԲՈՑԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտա– սահման 5 տոլար։

Հաւաւճառ չի ծախուիր։

Դիմել խմբագրին անունով, «Ցառաջ»ի խմբագրատուն հասցէով։

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէննի Հայ Ազգ· Միութիւնը չնորհա– կալութեամբ ստացած է տասը Ֆրանքի դրամը Տիկին Երանիկ եւ Պ· Օն· Օվա– նովիկ, իրենց քրոջ զաւկին ողբացեալ Համբիկ Զաքարեանի մահուան քառա– սունքին առթիւ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սե– րունդի Շրջ· վարչութեան կողմէ, եկե– ղեցւոյ սրահը 295 Րիւ Պուալօ։

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿԻՆ ՇԱՒԻՒ ՏԷՐ–ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ·— Գրականութիւնը Հայաստա– նի մէջ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս· ՑՈՎՀ·–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար)·— Տօն աո– ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Պատարագ ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրինէթի արարողութիւն։

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԲՇ· (9 Յունուար)·— Ցիշատակ Մե– ռելոց, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պա– տարագ 9·45ին, Հոգեհանգիստ Հանուր Մեռելոց 11·30ին։

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար)·— Անուանա– կոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաճայն կտակի՝ Զամպազճեան Կարապետի եւ Վալանթինի։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԻՍԻԻ ՀԱՑ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 12 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Իսիի սալ տէ Ֆէթի մէջ (25 Ավե– ընիւ Վիէթոր Քրեսոն)։

Կը ներկայացուի

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՒԺԸ

Ողբերգութիւն հինգ արար, Հայ իշխաններու պատերազմը, Վարդանէն երկու դար ետք։

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած են այս թատերախաղը հայերէն լեզուով ներկայացնելու համար։

Մուտք 6 ֆրանք *(տասներկու տարեկանէն վեր)*

REPRESENTATION THEATRALE
La Puissance du Sang

Drame en 5 actes, se déroulant deux siècles après l'épopée de Vartan Mamigonian et relatant la guerre des princes Arméniens

Entrée 6 Francs (au-dessus de 12 ans)

Տոմսերու համար դիմել Պ· ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ, 43 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Ռուզվելթ, Քլամար, Հեռ· 642 05–07
Կամ Պ· ՊՕՑԱՃԵԱՆԻ, 33 Ավընիւ Վիէթոր Քրէսոն, Իսի, հեռ· 642 – 25 – 53

1/2 GROS **LYON** DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, Rue Villeroy — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, Rue Vendome — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES
Աբմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուագէթ», « լոզում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (Ֆարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլեպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, Ֆատայիֆ, եւայլն։
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 8 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10807 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.807

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1966 ԻՆ

Վերջացող տարին յարաբերաբար խաղաղ անցաւ մեր փոքր ածուին համար, հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ :

Հայաստանի պետական – կուսակցական նուիրապետութեան մէջ տեղի ունեցան կարգ մը յատկանշական փոփոխութիւններ :

Փետրուար 9ին շնորհազրկուեցաւ Յակոբ Զարոբեան, Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարը որ Խ. Միութեան մէջ տարբեր պաշտօնի կոչուեցաւ :

Իրեն տեղ քարտուղար նշանակուեցաւ Անտոն Քոչինեան, որ 1952էն ի վեր Հայաստանի վարչապետն էր :

Բաղալ Մուրատեան կոչուեցաւ վարչապետի պաշտօնին :

Համայնավարական վարչաձեւի տակ կուսակցութիւնն է երկրին դերագոյն պատասխանատու վարիչը : Կոմկուսի Ա. քարտուղարիպաշտօնը ամէնէն բարձրն է : Սթալին տարիներով քարտուղարի հանդամանքով է, որ Խ. Միութեան մենատէր էր դարձած :

Վարչապետութենէն քարտուղարութեան անցնելով, Անտոն Քոչինեան պաշտօնի բարձրացում ունեցաւ :

Իսկ Զարոբեան շնորհազրկուեցաւ անոր համար, որ 1965 Ապրիլ 24ին, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ թոյլ տուած էր Երեւանի ծանօթ ցոյցերը, կամ աչք գոցած էր անոնց :

Կուսակցութեան ժողովին մէջ Քոչինեան մէկն էր եղած Զարոբեանը քննադատողներէն :

Մեծ Եղեռնի կապակցութեամբ Հայաստանի 26 կոմիսարների շրջանի ժողովին մէջ ուշադրաւ ելոյթ էր ունեցեր բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան իսկ Ե. Հ. Յովհաննիսեան, նոյնքան շահեկան նամակ մը ստորագրած էր որոնք լոյս տեսան մեր մամուլին մէջ եւ մեկնաբանուեցան :

Սփիւռքի Հայութիւնը գոհունակութեամբ նշեց, որ մեր քաղաքական պահանջները, Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու հարցը ա՛յնքան մօտիկ են երկրի ժողովուրդի բոլոր խաւերուն :

Բարձր դիւանագիտութիւնը արգիլեց 1966ի ապրիլեան ցոյցերը, չվշտացնելու համար Մոսկուայի բարեկամ Թուրքը :

Ներգաղթը դէպի Հայաստան շարունակուեցաւ վերջացող տարուան ընթացքին : Մերձաւոր Արեւելքէն, մասնաւորաբար Սուրիայէն հազարէ աւելի Հայեր Հայաստան գացին :

Յուսանք, որ ներկայ տարուան ընթացքին աւելի լայն ծաւալով տեղի ունենայ հայրենադարձը, թոյլ չտալու համար, որ գաղթելու պարտաւորուած մեր հայրենակիցները աչքերնին դարձնեն դէպի հեռաւոր Ամերիկաներն ու Աւստրալիա :

Երբ Հայաստանի մէջ լաւ պայմաններ ստեղծուին ներգաղթողներուն համար, բնակարանի եւ ապրուստի յարմարութիւններով, բնականաբար մարդիկ պիտի նախընտրեն երթալ դէպի հայրենիք, մանաւանդ եթէ խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը կարեւոր յեղաշրջում առաջ բերէ վարչաձեւին մէջ :

Այդ քաղաքականութեան արդիւնքներէն մէկն է զբօսաշրջիկներու Հայաստան այցելութեան համար ընծայուած դիւրութիւնը :

1966ի ընթացքին Եւրոպայէն, Ամերիկայէն եւ Մերձաւոր Արեւելքէն բազմաթիւ հայրենակիցներ օդանաւով, շոգենաւով եւ կառքով Հայաստան այցելեցին, մօտէն ծանօթացան մեր երկրի կացութեան, տեսան իրենց ազգականներն ու բարեկամները, այցելեցին օրէնքով արտօնուած «տեսարժան» վայրերը եւ իրենց տպաւորութեանց հաղորդակից դարձուցին մեզ :

Սփիւռքի եւ հայրենիքի միջեւ նման շփումներ օգտակար են ամէն տեսակէտով : Փոխադարձ ծանօթութիւններն ու անձնական խօսակցութիւնները կրնան ծառայել որոշ չափով հալեցնելուսառոյցը Հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ :

1966 Մարտ 20ին Մոսկուայի մէջ յանկարծամահ եղաւ Պրոֆ. Նորայր Սիսակեան, որ իբրեւ գիտնական միջազգային համբաւի էր տիրացած : Իր մահը մեծ կորուստ մը եղաւ Հայութեան համար :

Մայիսին մեռաւ դրագէտ Վահրամ Ալազան, Վանեցի, որ ճաշակած էր սթալինեան վարչաձեւի դառնութիւնները աքսորավայրի մէջ :

Նոյեմբերին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գրողներու Ե. Համագումարը, ուր խօսուած ճառերը կը պարզեն ուշադրաւ երեւոյթներ :

Սփիւռքի Հայութիւնը հետաքրքրութեամբ կը հետեւի հայրենիքի անցուդարձերուն :

Սունդուկեան թատերախումբի Պէյրութ այցելութիւնը անցեալ ամսուան ընթացքին կը կազմէ տարուան կարեւոր դէպքերէն մէկը :

Նման այցելութիւններ կարեւոր ազդակ մը կը կազմեն ազգապահպանման համար :

Նոր տարին կը դիմաւորենք նոր յոյսերով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ

Ուոշինկթընի կարծիքն այն է թէ Հանոյի դրած պահանջը — ճանչնալ Ազատ. Ազգ. Ճակատը իբրեւ միակ օրինաւոր ներկայացուցիչը հարաւային Վիէթնամի, ինքնին դուռը կը գոցէ որեւէ լուծումի կամ նոյնիսկ միջին ճամբայ մը գտնելու գաղափարին :

Կը տեսնուի թէ հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակին, Փարիզ կատարած յայտարարութիւնները, որոնք որոշ յոյսեր ստեղծած էին Եւրոպայի մէջ, նոր բան չբերին : Արդարեւ, ամերիկեան կառավարութեան փորձագէտներու երկար ուսումնասիրութիւնը պատուիրակին յայտարարութեանց, լաւատեսութեան չի մղեր :

Նոյն ատեն, Ուոշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը պատեհ դտած է հրապարակել նամակ մը զոր Տին Ռըսք գրած է երիտասարդ ամերիկացի ուսանողի մը, որ հարցում ուղղած էր Ճոնսընի, ամերիկեան քաղաքականութեան մասին : Այս նամակով, Տին Ռըսք ձեւով մը կը պատասխանէ հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակին, յայտնելով թէ Ազատագրութեան Ազգ. Ճակատը չի կրնար նկատի առնուիլ իբրեւ «միակ բանբերը հարաւային Վիէթնամի ժողովուրդին» : Տին Ռըսքի համար Վիէթքոնկը «փոքրամասնութիւն մըն է երկրին մէջ, ի շարս ուրիշներու ինչպէս՝ պուտտայականները, կաթողիկէները, Քաօ Տայ, Հաօ Հաօ եւ հիւսիսի գաղթականները» : Գալով ռմբակոծութեանց, Ռըսք կը շեշտէ.— «Մեր քաղաքականութիւնն է զինուորական բընոյթ ունեցող հաստատութիւններ ռմբակոծել : Կ՚ընդունինք թէ կեանքի կորուստներ կան : Կ՚ընդունինք թէ մարդիկ, որոնք զիուորական կէտերու մօտը կը բնակին կամ կ՚աշխատին վնասուեցան : Կ՚ընդունինք նաեւ թէ մարդիկ ու մեքենաները անսխլական չեն եւ թէ քանի մը սխալեր գործուեցան» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ պատերուն վրայ առաջին անգամ ըլլալով Շու էն Լայի դէմ սլոկաններ կը գրուին, որոնք բաւական բուռն բնոյթ ունին : « Ողջ – ողջ այրեցէք Շու էն Լայը», «Շու էն Լայ, կը խորհի՞ք թէ անխոցելի էք» եւն. եւն. :

ԻՐԱՔ Փեթրոլիում Քրմփէնին, ընդառաջ երթալով Պաղտատի դիմումին, տրամադիր է երեք միլիոն 700 հազար անգլ. ոսկի վճարել Սուրիոյ, պայմանաւ, որ Դամասկոս բանայ նաւթուղիները :

ԿԻՊՐՈՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ԲՈՐԲՈՔԱԾ

Կիպրոսէ կը հաղորդուի թէ Մակարիոսի ոստիկանութիւնը սկսած է մարզանք ընել Զեխոսլովաքիայէն ստացուած զէնքերով : «Փաթրիս» կը գրէ թէ Զեխոսլովաք բանակին մարզիչ սպաները Կիպրոս հասած են եւ յոյն ոստիկաններուն կը սորվեցնեն թէ չեխական զէնքերը ինչպէս պէտք է գործածել : Այս նպատակով մարզանքներ կը կատարուին Նիկոսիոյ մօտակայքը, մասնաւոր զօրանոցի մը մէջ : Նոյն թերթը կը գրէ թէ, երկու շաբաթ առաջ, տարբեր զօրանոցի մը մէջ, չեխ զինուորականներ կը մարզէին յոյն ոստիկանները եւ նորագիր սպաները : Ասկէ զատ, յոյն ոստիկանական խումբ մը Զեխոսլովաքիա մեկնած է, սորվելու համար չեխական ծանր զէնքերուն գործածութիւնը :

ԱՆԳԱՐԱ ԱՆՏԵՂԵԱԿ

Թուրք արտաքին նախարարութիւնը կը կը հաղորդէ թէ այս մասին որեւէ տեղեկութիւն չունի, եւ թէ խնդրոյ առարկայ զէնքերը իրենց ծրարներով կը գտնուին Հաշտարար Զօրքի մթերանոցներուն մէջ :

Զեռնհաս շրջանակները կ՚աւելցնեն թէ Սթէֆանոփուլոսի կառավարութեան անկումով եւ Թուրքեւհելլէն տեսակցութեանց խզումով, «Կիպրոսի վէճը անելի մը մէջ մտած է դարձեալ» : Այս կացութեան առջեւ, Թուրք կառավարութիւնն ալ որոշած է փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել, եւ հարկ եղած ձեռնարկները կատարել հելլէն նոր կառավարութեան մօտ, երբ վստահութեան քուէ ստանան Խորհրդարանէն : Իսկ եթէ Մակարիոս կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնէ Թուրքիան եւ Թուրք համայնքը, Թուրք կառավարութիւնը անվարան պիտի գործադրէ միջամտութեան իր իրաւունքը : Արտաքին նախարարութեան շրջանակներն ալ չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը, եւ կը խորհին թէ յառաջիկայ օրերու ընթացքին, Կիպրոսի մէջ զանազան դէպքեր կրնան պատահիլ :

Միւս կողմէ Կիպրոսէն կը հաղորդուի թէ Մակարիոս գոհ մնացած է անոր համար որ Փափանտրէու եւ Քանէլոփուլոս համաձայնութեան յանգած են եւ Արքայական Խորհուրդը նիստի հրաւիրած, Կիպրոսի մասին որոշման մը յանգելու համար : Մակարիոս այս օրերս նոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ :

ԹՐՔԱԿԱՆ «ԵԱՅՂԱՐԱ»

Անգարայէն կը հաղորդուի թէ Թուրք կառավարութիւնը խիստ յուշագիր մը յանձնեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանի, բողոքելով Կիպրոսի յունական իշխանութեան դէմ, որ կը մերժէ յանձնել Զեխոսլովաքիայէ ստացուած զէնքերը, եւ ամէն հակակշիռէ կը խուսափի :

Անդարա կ՚առարկէ թէ Կիպրոսի ոստիկանութիւնը զօրացնելու անհեթեթ պատրուակին տակ, Մակարիոսի իշխանութիւնը մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ ստացած է զանազան առիթներով, եւ աւելի առաջ հայթայթուած զէնքերը բաժնուած են Կիպրոսի հայդուկներուն : Ահա թէ ինչու Թուրք կառավարութիւնը կը հրաւիրէ Ու Թանը, որպէսզի Կիպրոս երթայ եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարելով՝ ստուգէ խնդիրը : ՄԱԿի Թուրք պատուիրակ Օրհան Էրալփ այս իմաստով խմբագրուած յուշագիրը յանձնեց Ու Թանի, կտրուկ եւ վճռական բառերով : Ատով Թուրք կառավարութիւնը կը յիշեցնէ թէ Մակարիոս գաղտնաբար կը զինուի զանազան պատրուակներով եւ կը բռնաբարէ դարձեալ Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի համաձայնութիւնները, այս կացութեան առջեւ Թուրքիա պիտի ստիպուի խիստ եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել : Իւ Թան դեռ պատասխան մը տրուած չէ Թուրքիոյ : Ընդհ. կարծիքը այն է թէ Ու Թան Կիպրոս պիտի երթայ եւ տեղւոյն վրայ քննութիւն պիտի կատարէ :

Ճշդուած է որ Զեխոսլովաք զէնքերու վերջին մթերքէն առաջ, Մակարիոս քանիցս զէնքեր ստացած է Զեխոսլովաքիայէն եւ գաղտնաբար բաժնած է կղզիի պահակազօրքին եւ հրոսակներուն : Թուրքիա այս պարագան եւս կը յանձնէ Ու Թանի ուշադրութեան, եւ կը հարցնէ թէ ՄԱԿի դէտերը ի՞նչ կը բանին Կիպրոսի մէջ : Արտաքին նախարարութեան շրջանակները կը մերժեն մարամասն տեղեկութիւններ տալ կատարուած դիմումներու մասին, եւ կը բաւականան ըսելով որ այդ ձեռնարկներէն դեռ արդիւնք մը քաղուած չէ :

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՐՆԱՅ ԾԱԳԻԼ»

Թուրքիա կը պահանջէ որ Ու Թան կարելի եղածին չափ շուտ Կիպրոս երթայ եւ ստուգէ ծանրակշիռ կացութիւնը : Անցեալ շաբթու, Օրհան Էրալփ, կառավարութենէն ստացած հրահանգին համաձայն, այցելեց Ու Թանի, եւ պահանջեց որ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարուի : Ու Թան դրական կամ ժխտական պատասխան մը դեռ չտուաւ, եւ Թուրք կառավարութիւնը պաշտօնագիր մը յանձնեց իրեն : Օրհան Էրալփ յայտարարեց թէ Մակարիոս իր ստացած Զեխոսլովաք զէնքերով՝ նոր բանակ մը կազմած է եւ նը պատակ ունի վրդովել Կիպրոսի ներքին անդորրութիւնը : Օրհան Էրալփ դիտել տուաւ թէ Կիպրոսի մէջ զինուորական ուժի հաւասարակշռութիւնը խանգարուած է այս կերպով եւ նժարը Մակարիոսի կողմը հակած է, որով Թուրքիա ստիպուած է վերահաստատել հաւասարակշռութիւնը եւ զինուորական միջոցներ ձեռք առնել :

— « Թուրք կառավարութիւնը, ըսաւ Էրալփ, պիտի չընկրկի որեւէ արգելքի առջեւ, եւ յաւելուածական ուժ պիտի դրկէ Կիպրոս, եւ եթէ իրեն արգելք ըլլան, կրնայ պատերազմ ծագիլ : Թուրքիա նկատի առած է այս հաւանականութիւնը, եւ պատրաստ է պատերազմի : Մակարիոս տարիէ մը ի վեր Զեխոսլովաքիայէ կը ստանայ ծանր զէնքեր, խաղի բերելով նոյն ատեն կղզիի Հաշտարար Զօրքը, եւ խաբելով անոր հրամանատարը, զէնքի հին մթերանոցներ ցոյց տալով » :

Էրալփ մօտալուտ եւ հաւանական կռիւէ մը խուսափելու համար, կը պահանջէ որ Ու Թան Կիպրոս երթայ եւ քննէ կացութիւնը, որ կրնայ աղետալի ըլլալ :

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Բ.

— Ես կարի ծերացեալ եմ եւ մերձ ի մահ եկեալ, կ'առարկէ Յովսէփ, ամուրի... այրիացեալ :

— Հնազանդ լեր օրինացն Աստուծոյ, կ'ըսէ քահանայապետը, զի Մարիամ վիճակեցաւ քեզ յամուսնութիւն կնութեան :

Մարիամ կանգնած է դիմացը, վառած ջահի պէս :

— Դա ինձ դուստր հասանէ եւ ոչ կին, կ'առարկէ դարձեալ բախտաւոր դժբախտը, Յովսէփ :

Արդարեւ Յովսէփ զաւակներ ունի, նոյնիսկ Մարիամէն մեծ : Ուստի կ'աղաչէ, կը պաղատի .

— Ամենեքին տեսանեն եւ այպն առնեն զիս :

— Առ զդա, կը հրամայէ քահանայապետը, տարեալ պահեսցես մինչեւ ցժամ լինելոյ քեզ առնուլ զպսակ օրհնութեան :

Ի՛նչ բարի կամեցողութիւն.— Հիմակ առ տար սա աղջիկը, պսակը ետքը :

Յովսէփ կը նայի իր մազերուն ձիւնին, կը նայի աղջկան տասնեւհինգ տարիներու կրակին :

— Ողորմեցարուք ծերութեան ալեաց իմոց ...

Կը բարկանայ քահանայապետը եւ առանց խղճալու «վիճակաւ» փեսային մազերուն ճերմակութեան՝ կը յանդիմանէ .

— Եթէ ոչ էիր յօժար, ո՞ բռնադատեաց զքեզ, ընդէ՞ր եկիր այսր ընդ ամուրիսն, եւ մտեալ վիճակեցար ըստ օրինի սրբութեան :

Յիրաւի, Յովսէփ ինք իր կամօք չվազե՞ց տաճար, մէկ կողմ նետելով ուրագն ու վարպետ հիւսնի գոգնոցը, վիճակահանութեան տախտակն ի ձեռին, նոր կնիկ մը առնելու համար՝ երբ լսեց թէ աղջիկ կը բաժնեն ամուրիներուն :

— Յառաջ ոչ իմացայ, զմտաւ ածեալ իմ ոչ կարացի իմանալ զբանդ զայդ՝ որ լինելոց էր :

Կը թուի թէ Յովսէփ, այրիացեալ, «կարի ծերացեալ», իրեն հասակակից կին մը կ'երազէր՝ երբ վիճակ ձգուեցաւ եւ իրեն բաժին ինկաւ ... կոօ լօն, տասնեւհինգ տարեկան աղջնակ մը :

Կարճ կապելու համար՝ քահանայապետը կը սպառնայ աստուածային պատիժով : Հուսկ ուրեմն Յովսէփ բռնեց Մարիամին ձեռքէն եւ, վարդառատ եւ անուշահոտ տունկ մը տուն տանելու ձեւով, առաւ տարաւ «ի տուն իւր ի քաղաքն Նազարէթ» :

— Աղջի՛կ, ըսաւ Մարիամի, ահա տուն, ահա «զամենայն պէտս մարմնոյ քո պատրաստ, նիստ ի տեղիս աստ պատուով, եւ զգոյշ կաց, մի՛ երթիցես ուրեք վայրապար, եւ մի ոք մտցի առ քեզ մուտ եւ ել առնել, մինչեւ ես դարձից եկից առ քեզ, որպէս եւ Տէր կամեսցի :

Այս պատուէրները տալէ ետք, «յարուցեալ գնաց ի ճանապարհ գործի իւրոյ հիւսնութեան» : Եւ Յովսէփ մինակ կը թողու Մարիամը իր տանը մէջ, արգիլելով դուրս ելլել կամ հիւր ընդունիլ :

Տօնական օրերը կը մօտենային : Քահանայապետը ուզեց պայծառացնել տաճարը եւ նոր վարագոյրներ պատրաստել : Դարձեալ կը հրաւիրուին կոյսերը, որպէսզի վարագոյր հիւսեն գոյնզգոյն թելերով : Եւ վիճակ կը ձգեն՝ որոշելու համար թէ «ո՛ մանէ զոսկեթելն, զբեհեզն եւ զծիրանին, զկարմիրն եւ զկապուտն» : Կարմիրը եւ կապոյտը մանել կը վիճակի Մարիամի : Ու Մարիամ կ'առնէ կարմիրն ու կապոյտը, կը վերադառնայ տուն : Տեսնելով որ ջուրը հատեր է տանը մէջ, սափորը կ'առնէ՝ կ'երթայ աղբիւր :

Ջուրը գլգլալով, խաղ կանչելով, հարսներգ երգելով կը լեցուէր սափորին մէջ, երբ ձայն մը լսեց Մարիամ : Մէկը կարծես բարեւեց զինք մացառին մէջէն, եղէգներուն ետեւէն .

— Ուրախ լեր, կոյս Մարիամ :

Ո՞վ էր այս բարեւողը : «Հայեցեալ յայս կոյս եւ յայն կոյս՝ ոչ զոք տեսանէր» : Մարիամ վախցաւ, սափորն առաւ փախաւ՝ վազեց տուն, դուռը կղպեց, նստաւ իր անկիւնը, լռիկ, սրտատրոփ, միշտ մտածելով .

— Ո՞վ էր բարեւ տուողը, բայց ոչ ոք կը ճանչնայ զիս : Դուրս ելած չունիմ, մարդ տեսած չունիմ, ո՞վ է որ գիտէ անունս եւ բարեւ կուտայ ինծի :

Այնքան վախցած էր որ ծունկի ինկաւ եւ սկսաւ աղօթել. «Տէր Աստուած հարցն մերոց, հայեա՛ց ողորմութեամբ քո, խոնարհեա՛ յաղաչանս իմ, մի՛ տար զիս ի փորձութիւն թշնամւոյն եւ փրկեա՛ զիս ի յորոգայթէ եւ ի նենգութենէ որսողին, զի ի քեզ յուսացեալ եմ » :

Յետոյ ելաւ նստաւ, առաւ կարմիր թելերը եւ սկսաւ մանել :

Եւ ահա փակ դուռնէն, կարծես պատին մէջէն, ներս մտաւ հրեշտակ մը, «երեւեալ անմարմին իբրեւ զմարմնաւոր տեսլեամբ», ու նոյն եբրայական բարեւը.

— Ուրախ լեր, Մարիամ, կոյս անարատ աղախին Տեառն :

Զարհուրեցաւ աղջիկը :

— Մի՛ երկնչիր, Մարիամ, օրհնեալդ ի կանայս :

Եւ որովհետեւ Աստուծոյ հրեշտակը, անունը՝ Գաբրիէլ, գործ շատ ունի բայց ժամանակ չունի, առանց նախաբանի, առանց պատրաստելու աղջիկը հոգեպէս, կը յայտարարէ .

— Ահա յղասցիս եւ ծնցիս որդի Հօր բարձրելոյն :

— Զի՞նչ խօսիս եւ զի՞նչ ասես :

Երեւակայեցէք աղջկան զարհուրիլը : Լսած չէ, պատահած բան չէ, ի՞նչպէս հաւատայ, ի՞նչպէս չդողայ : Կարծես հոգեկան երկրաշարժ տեղի ունենար :

— Յղացայց եւ ծնայց որպէս ամենայն կին, զիա՞րդ լինի ինձ այդ՝ որ զայր ոչ գիտեմ :

— Ո՛չ այդպէս իցէ, կ'ըսէ հրեշտակը, ոչ ի մարդկանէ, եւ ոչ յարենէ, եւ ոչ ի կամաց առն, այլ զօրութենէ շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ է որ ի քեզ բնակեսցի եւ ընդ քեզ եղիցի, որպէս եւ ինքն կամեսցի :

Աղջիկ գտիր որ հաւատայ, հիմա կամ յայնժամ, թէ փակ դռնէն ներս մտնող հրեշտակի պէս կարելի է փակ առագաստ մտանել եւ յելանել ...

— Ոչ կարեմ հանդուրժել եւ ժուժկալ լինել եւ ընդ բանիցդ քո ասացելոց, եւ ընդ խօսելդ քո զարմանամ, զի անդէպ է խորհուրդդ, եւ ընդ լսելն իմ ի քէն զարհուրեալ սոսկայ անձն իմ եւ դողայ :

Եւ կը սկսի վիճաբանութիւն մը :

— Ո՞րպէս կին կարէ կուսութեամբ մանուկ ծնանել առանց առն :

— Ոչ այդպէս է զոր ասես, եւ ոչ է ծընունդ քո ըստ մարմնական կարեաց ցանկութեան գործոյ, եւ ոչ յղութիւն քո յամուսնութենէ մերձաւորութեան գործոյ, այլ սուրբ եւ անարատ մնայ կուսութիւն քո, ոչ ի մտանելն Բանին Աստուծոյ զզուէ (նեղէ) զորովայն քո եւ ոչ յելանելն մարմնով խզէ զկուսութիւն քո :

Հանելուկ, — ելեւմուտ առանց դուռ խորտակելու :

— Ո՞րպէս կարիցիմ իմանալ զգալուստ նորա, եթէ յո՛րում աւուր իցէ եւ կամ յո՛րում ժամու :

Կը յամառի հրեշտակը, ամէն գնով կ'աշխատի համոզել .

— Եկի յառաջագոյն պատրաստել զքեզ տաճար եւ բնակարան նորա :

Բայց Մարիամ, մերօրեայ աղջիկներուն նման, կը դժուարանայ համոզուիլ.

— Զարհուրի անձն իմ եւ սոսկայ, զԱստուած մարմնով իմով բառնամ՝ իբրեւ զմարդ ծնանել զնա, եւ յետոյ կուսութիւն իմ անապակա՛ն մնայ :

Արդարեւ, ի՞նչպէս չզարհուրիլ բովանդակելով անբովանդակելին, հունաւոր դարձնելով անհունը ... : Հրեշտակը ժամանակը հասած կը համարի օգնութեան կանչելով Աստուածը .

— Հաւատա՛ ինձ որ յԱստուծոյ առաքեցայ խօսել ընդ քեզ :

— Քանի որ Աստուած է ուղեր այդպէս՝ համաձայն եմ, կ'ըսէ Մարիամ, բայց « առաջի քահանայիցն եւ ամենայն ժողովրդեանն՝ վիճակեալ օրինօք Յովսեփայ ի կնութիւն, այժմ եդեալ պահեստի ի տան իւրում մինչեւ արասցուք զպսակն օրհնութեան, եթէ դայցէ» (հիւսնը որ տուներուն դուռ կը շինէ՝ որպէսզի գող չմտնէ) «եւ տեսանիցէ զիս ծանրացեալ յղի, զի՞նչ տաց պատասխանի, եւ կամ զի՞նչ ասացից նմա, եթէ հարցանիցէ զիս՝ ուստի՞ է յղութիւնդ այդ, զի՞նչ առ այդ բանիդ տաց պատասխանի » :

— Ո՛վ երանելի սուրբ կոյս, լռեա՛ ի խօսելոյ այտի, եւ ի մտի կալ զասացեալս յինէն, զի ոչ է ի մարդկանէ գործդ այդ, եւ ոչ յումեքէ է բանս՝ զոր խօսիմ ընդ քեզ, այլ Տեառն է որ առնէ քեզ զայդ, նա կարող է փրկել քեզ յամենայն նեղութենէ :

— Եղիցի ինձ ըստ բանի քում, կ'ըսէ Մարիամ եւ վերջ կը գտնէ երկար խօսակցութիւնը, որու համառօտագրութիւնը միայն տուի :

Հրեշտակը կը մեկնի :

« Նոյն ժամայն ընդ ասել բանին, կը գրեն մեր գրչագիրները, եւ խոնարհեալ սրբոյ կուսին, Բանն Աստուած եմուտ ընդ ունկն լսելեացն ի ներքս, եւ սրբեցաւ խորհուրդ բնութեան մարմնոյն արտաշնչական՝ հանդերձ ամենայն զգայութեամբ երկոտասան անդամօքն, եւ մաքրեցաւ որպէս զոսկի ի հուր, եւ եղեւ տաճար սուրբ, անարատ, եւ բնակարան աստուածութեան նորա, եւ նոյն ժամայն եղեւ սկիզբն յղութեան սրբոյ կուսին(*), զոր հրեշտակն աւետեաց Մարիամու՝ Նիսան ամսոյ հնգետասան էր, որ էր Ապրիլի վեց, յաւուր Զորեքշաբաթի յերրորդ ժամու աւուրն » :

Խօսակցութիւնը Յովսէփի վերադարձէն ետք՝ յաջորդիւ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) « Ֆէքոնտասիոն փառ լա փառոլ», այս մասին հին վկայութիւններ կը գտնէք ժող. բանահիւսութեանց մէջ, ինչպէս եգիպտական հնագոյն ժառանգութեանց մէջ, զորս թարգմանած է Ռ. Պասէ, (հայերէնի թարգմանած եմ ֆրանսերէնէ), նաեւ ժընըվիէվ Կալամ – Կռիօլի «լեզուաբանութիւն եւ ժող. բանահիւսութիւն » գործին մէջ, էջ 75 :

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Հարկաւոր է շարունակել ու զարգացնել անցեալի այն ազգային աւանդները, որոնք դրական են, կենսունակ, իսկապէս ազգային եւ ոչ թէ անցողիկ են, պատահական, եւ կամ մուծուել են մեր ժողովրդի մէջ ստիպողաբար, վատ կեանքից ու վատ պայմաններից եւ, բնականօրէն, կորչում են, անհետանում ... :

Իմ կարծիքով լացը եւ ողբը, որով այնքան լեցուն է մեր պատմագրութիւնն ու գրականութիւնը, մեր ազգային գիծը

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ու հիմա որ պատմել կը սկսիմ այն խանդավառ օրերը, զորս 1913 տարուան դարունը մեզի կը բերէր, չեմ կրնար անուշ յուզումով մը չլեցուիլ՝ միտք բերելու ատեն մեզի համար այնքան աղուոր տարին :

Հրաշքը իրապէս պատահած էր : Հայ ժողովուրդը տարին կը մտնէր երազներով եւ յոյսերով բռնկած : Դատը, զոր աշխարհի սեղանն էր հոն էր անցնող տարուան վերջերուն, անկիւնադարձ մըն էր եղեր նոր օրերու իր պատմութեան մէջ : Յուսախաբ երիտասարդ Թուրքերու բերած ազատութենէն, Ատանայի մէջ կեղծ մտահոգ վաղուան համար, ան ստիպուէր էր եղբայրութեան համը ճաշակած եւ, մանաւանդ անդամ մը եւս բախիլ աշխարհի խղճմտանքին : Սթափած իր գինովութենէն եւ իր ներքին վէճերը պահ մը մոռցած՝ համախմբուեր էր միակ ճակատի մը շուրջ : Եղբայրութեան շունչ մը սաւառներ էր մթնոլորտին մէջ :

Այդ շունչը պահ մը ման եկաւ մտաւորականութեան մէջ ալ, եւ գրողներու միջեւ տիրող փոխադարձ քէնը մեղմեց :

« Գրական ասուլիսները » այդ մթնոլորտին պտուղն են :

« Գրական ասուլիսներ» կազմակերպելու փորձ մը 1910ի վերջերը ըրեր էինք անդամ մը : Այս տողերը գրողը մէկն էր զայն նախաձեռնողներէն : «Ազատամարտ»ի 1910 Նոյեմբեր 21ի (4 Դեկտ.) թիւին մէջ հետեւեալ կ'երեւէր.—

«ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ»

ՆՊԱՏԱԿ

« Գրական ասուլիս » միութեան նպատակն է բարոյական կապ մը հաստատել հայ գրողներու միջեւ, երիտասարդութեան մէջ արծարծել գրական եւ գեղարուեստական ձգտումներ, մղում տալ անոնց այդ կարգի հակումներուն եւ իր միջոցներուն ներած չափով աշխատիլ գրականութեան զարգացման :

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Միութիւնը իր նպատակը յաջողցնելու համար պիտի կազմակերպէ գրական եւ գեղարուեստական հաւաքոյթներ, որոնց միջոցին գրական եւ գեղարուեստական հարցերու շուրջ ինքնուրոյն եւ թարգմանածոյ գրուածքներու ընթերցումներ, գրական դպրոցներու, հեղինակներու եւ գործերու մասին զրոյցներ եւ վիճաբանութիւնները տեղի պիտի ունենան :

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Միութեան իբր անդամ կ'ընդունուի առանց սեռի եւ դաւանանքի խտրութեան ոեւէ գրող կամ գրասէր միւս անդամներու համաձայնութեամբ :

Այս ծրագրին կը յաջորդէր տեղեկութիւն մը որուն համաձայն նախնական հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենար նոյն օրը :

Հարկ կա՞յ ըսելու, որ հիմք չբռնեց մեր այս միամիտ փորձը : Կրքերու բռնկած այդ օրերուն ցնորք էր հայ գրողները քով քովի բերելու մեր մտածումը : Չէինք խրատուած հրատարակչական մը հիմնելու մեր փորձէն, որ երկու ճակատի բաժներ էր հայ մտաւորականութիւնը, հայ թատերական ընկերութիւն մը ստեղծելու ուրիշ փորձէ մը, որ նոյնպէս ձախողած էր ճիշդ այդ օրերուն, եւ միամտութիւնն ունեցեր էինք այս անդամ ալ Պոլսոյ մեր գրողները համախմբելու :

Առաջին մեր այս ձախողութիւնը չյուսահատեցուց մեզ սակայն : Սպասեցինք պատեհ ժամու մը, ու այդ ժամը հասած կարծեցինք, երբ գրողներու եւ արուեստագէտներու նոր խումբ մը հաւաքուիլ սկսաւ սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ : Արդարեւ Պոլիս հաստատուելու եկած էր արդէն Կոմիտաս, ու առաջին օրէն մտաւորականներու հոյլ մը համախմբած էր շուրջը : Պոլիս էր Սիամանթօն, ու դաւառէն շուտով կուգար զետեղուիլ Վարուժանն ալ : Մեր մէջն էր Զապէլ Եսայեանը եւս, ու կուգար այս ամէնուն միանալ խանդավառ նոր դէմք մը, որ Կոստան Զարեանն էր : Իրենց մէկ ոտքով Պոլիս էին միշտ Քիւֆէճեանն ու Ահարոնն ալ, թէեւ դեռ կը պաշտօնավարէին մօտակայ դաւառներու մէջ :

Հետզհետէ լայնցող այս շրջապատին մէջ՝ ցնորք մը պիտի չըլլար հայ գրողները համախմբելու նոր փորձ մը ընել :

Այդ փորձը արդարեւ ըրինք : Ուզեցինք խմբակ մը կազմել, որ «Աստեղատուն » անունը պիտի կրէր, եւ իրեն իբր նպատակ պիտի ունենար հետզհետէ իր շուրջը ժողվել հայ գրչի եւ արուեստի սրտցաւ մշակները, հիմը դնել պարբերականի մը եւ գրական համախմբումներ սարքել, որոնք «Գրական Ասուլիսներ» անունը պիտի կրէին :

Պոլսոյ մէջ պաշարման վիճակ կը տիրէր այն օրերուն եւ հանրային հաւաքոյթները արգիլուած էին : Այս տողերը գրողին առաջին գործը եղաւ պատկանեալ իշխանութեանց վաւերացման ներկայացընել « Աստեղատուն» անունը ընկերակցութեան մը ծրագիր – կանոնագիրը եւ ցանկը 12 հիմնադիր անդամներու :

(5 Շար.)

չեն, այլ դարերով պարտադրուած վի-
ճակ ...:

Մեր ժողովուրդը կենսասէր է, կեն-
սունակ, անվհատ ու աննկուն, աւելի հե-
թանոս, քան ասկետ, այլապէս նա չէր
կարող դիմանալ այսքան դարերի արհա-
ւիրքներին եւ վերածնուել նոյնիսկ եղեռ-
նից յետոյ...

Վերջապէս, եթէ անցեալում ստեղծը-
ւած որեւէ վէպ ու բանաստեղծութիւն,
բնականօրէն, արտայայտել է այդ ժա-
մանակի ազգային կեանքը, երբ ողբից ու
լացից բացի ուրիշ ճար չի եղել, մի՞թէ
վայել է եւ սազում է այդ տեւական ե-
ղերերգութիւնը վերածնուած ու նոր Հա-
յաստանի՝ Բիւրականի աստղադիտարա-
նի ու ելեկտրոնային հզօր արագացուցիչի
ֆոնի վրայ ... :

Չի կարելի կրկնել ու ընդօրինակել մի-
այն հինը, կրկնել ու լճացնել ազգային
աւանդները, նրանց շարունակելու եւ
զարգացնելու փոխարէն : Չի կարելի այ-
սօր, 20րդ դարի երկրորդ կէսին ինքնա-
եռի գիւտ անել եւ դրանով էլ պարծենալ
ու «հեղինակային պատենտ» պահանջել,
որովհետեւ, եթէ նա, համեմատած բազ-
մաթիւ ինքնաեռների հետ, նոյնիսկ ան-
համեմատ աւելի շքեղ լինի, անդին քա-
րերով զարդարուած եւ մէկի տեղ եօթը
ծորակ ունենայ, միեւնոյն է՝ ինքնաեռ է
մնում ...

Ծիծաղելի է երկու աչքը փակել եւ ա-
սել, թէ ես դրանով Հոմերոսի աւանդն եմ
շարունակում, որովհետեւ Հոմերոսի իս-
կական աւանդը ոչ թէ նրա ֆի-
զիկապէս կոյր լինելն էր, այլ նրա
բանաստեղծական վսեմ պայծառատեսու-
թիւնը :

Շարունակել բանաստեղծ Պայրընի ա-
ւանդը ասել է՝ իւրացնել նրա ռոմանտի-
կական տողերի խրոխտ քայլքը եւ ոչ թէ
լորտ Ճորն Կորտոն Պայրընին ընդօրինա-
կելով ... «կաղալ», ինչպէս այդ արել եւ
անում են բոլոր ժամանակների էպիգոն-
ները՝ անցեալի տրադիցիաները պաշտպա-
նելու անուան տակ ...:

Մեր պատմական ճակատագրի եւ, ին-
չո՞ւ չէ, նաեւ անցեալի աւանդների ծոյլ
կրկնութեան պատճառով, աւերակների
պատմութիւն է եղել մեր պատմութիւնը,
կորուստների պատմութիւն կամ ողբ՝ ա-
ւերակների վրայ ...:

Հարստագոյն գրականութիւն կայ, օրի-
նակ, Զուարթնոցի տաճարի աւերակների
մասին եւ համարեա ոչինչ՝ շէն ու կան-
գուն Զուարթնոցի մասին :

Անի քաղաքի պարիսպների չափ հա-
տորներ կարելի է դիզել Անիի աւերակ-
ների եւ պեղումների մասին եւ, սակայն,
ցաւալիօրէն քիչ բան կայ շէն Անի քաղա-
քի, նրա կեանքի ու կենցաղի մասին :

Հնում մենք յաճախ աւելի քան պէտք է՝
խօսել ենք վսեմ անցեալի վսեմ փառքերի
ու աւերակների մասին, մոռացած անընդ-
հատ «յետադիմող» ներկան : Մոռացել
ենք, որ անհնար է ներկայ ստեղծել. էլ
չեմ ասում՝ դալիք, միայն անցեալը գո-
վերգելով, եւ այսօրուայ յուշարձան
կերտել՝ միայն երէկուայ աւեր յուշար-
ձանով հիանալով :

Ուխտաւորի սրբազան դողով մենք յա-
ճախ այցի ենք գնացել մեր շքեղ աւե-
րակներին, ի միջի այլոց տեսնելով նրա
ճանապարհին ընկած խեղճ ու կրակ շէն
գիւղերը, որպէս այդ աւերակների յաւել-
ուած ...:

Ուրեմն ի՞նչ, շարունակենք նո՞յնն անել
այսօր, երբ այս ամէնը, փառք Աստծոյ,
անցեալ է, անդառնալի անցեալ, եւ Հա-
յաստանի շքեղ ու շէն յուշարձանների
կողքին անցեալի աւեր յուշարձանները ա-
ռաջին անգամ հնչում են իրենց իսկական
նշանակութեամբ՝ որպէս նորի ու շէնի յա-
ւելուած : Հնչում են այնպէս, ինչպէս
ասենք, նոյն աւեր Զուարթնոցը, որը
կրկնակի արժէք է ստանում նրանով, որ
փոխանցել է իր ունեցած լաւագոյնը Երե-
ւանի նոր շէնքերին ու կոթողներին : Չէ՞
որ նոյնիսկ ինքը՝ Մասիսը մի նոր, աւելի
խոր իմաստ ու խորհուրդ է ստացել՝ վե-
րածնուած Հայաստանի գերբի վրայ
բարձրանալուց յետոյ ...:

Հնուց ի վեր հակասութիւնների ու հա-
կապատկերների երկիր է եղել Հայաս-
տանը, հոգեւոր հարուստ մշակոյթի եւ
գիւղացիական աղքատ կենցաղի երկիր,
ուր Արիստոտէլի գրքերի կողքին աթարի
դէզեր են եղել, իսկ Նարեկացու «Մատ-
եան»ի կողքին՝ ծխոտ թոնիր ու երդիք:
Դարերով հզօր ոգու տէր այս երկիրը
նոր, մեր աչքերի առաջ է միայն մարմին
ստանում՝ իր հզօր հոգուն վայել հզօր
մարմին եւ մենք պարտաւոր ենք հաշուի
առնել այդ մեր հայրենասիրութեան մէջ:

Մենք պարտաւոր ենք հաշուի առնել, որ
դարերով միայն բանասիրական – գրական
Հայաստանը դարձել է բազմաճիւղ, հզօր
արդիւնաբերութեան ու գիտութեան առա-
ջաւոր երկիր՝ աստղահոյլերի ու տիեզե-
րական ճառագայթների ուսումնասիրու-
թեան երկիր, ելեկտրոնային հաշուիչ մե-
քենաների եւ տիեզերական նաւերի հազ-
ուագիւտ սարքը արտադրող երկիր ... :

Ուրեմն, եկէք այդ հասկացողութեամբ,
հայրենասիրութեան այդ լայն ու խոր
հայեացքով նայենք մեր ժողովրդին ու
երկրին :

Հայաստանն առաջուայ պէս միայն բա-
նասիրական – գրական երկիր չէ եւ, ու-
րեմն, եկէք մենք նոյնպէս չկաղապար-
ուենք միայն գրական նեղ կաղապարում
ու միջավայրում, միամտօրէն կարծելով,
թէ աշխարհի կենտրոնը գրողների տունն
է եւ այն էլ՝ յենուած այն երեք փղերի
վրայ, որոնք քեզ դովում են ...:

Եկէք չզբաղուենք մանր վէճերով ու
փոխադարձ թմբկահարումով, որովհետեւ
երկուսն էլ հաւասարապէս վնասում են
մեզ եւ շեղում մեր ուշադրութիւնը գլխա-
ւորից՝ մեր ժողովրդի եւ հայրենիքի կեն-
սական հարցերից :

Ո՞ւմ է պէտք փոխադարձ թմբկահար-
ման այդ «աստուածային կատակերգու-
թիւնը», երբ իսկական գրողի համար ա-
մէնից բարձր կոչումը հէնց գրող կոչումն
է, իսկ դրանից աւելի բարձրն ու վսեմը՝
մարդ եւ քաղաքացի կոչումը :

Եկէք միասին բարձրացնենք մեր գրա-
կանութեան, իմ կարծիքով վերջերս թու-
լացած քաղաքացիական ոգին, եւ յիշենք,
որ նոյնիսկ Պուշկինի նման հանճարեղ մի
բանաստեղծ, երբ ուզում էր նշել իր ա-
րած գերագոյն գործը, ա՛յն, ինչի համար
պիտի անմահ մնայ ժողովուրդների սըր-
տում, առաջին հերթին յիշում էր ոչ թէ
իր այս կամ այն բարեհնչուն տողն ու շը-
քեղ պատկերը այլ այն, որ՝

Եւ երկար ես կը մնամ ժողովրդի սրտում
Որովհետեւ բարի զգացումներ եմ
արթնացրել իմ քնարով,
Որովհետեւ իմ դաժան դարում գովերգել
եմ ազատութիւնը
Եւ գութ հայցել ընկածների համար:

Վերջապէս, եկէք չմոռանանք, որ այս,
շատ մեծ նուաճումներ ունի մեր այսօր-
ուայ գրականութիւնը, սակայն այդ նը-
ւաճումներից լաւագոյնները դեռ եւս
անցեալի մասին են կամ անցեալի նիւթի
վրայ գրուած, եւ մենք դեռ չենք արել
այն ինչ չէին կարող անել ոչ մեզանից
առաջ եղած, եւ ոչ էլ մեզանից յետոյ ե-
կող գրողները՝ արտայայտել մեր ժամա-
նակն ու դարը, մեր այսօրուայ կեանքը:

Իսկ ո՞վ պիտի անի այդ, եթէ ոչ մենք,
եւ ե՞րբ, եթէ ոչ հէնց հիմա ...

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

(Մնացեալ յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԱՀԱ ԵՍ, ՃԱՆԿԵՐՍ ԼԱՅՆ ԲԱՑԱԾ

Անունն է խորագիրը՝ Շաւարշ Նար-
դունիի վերջին հատորին :

Ներածականով, ընդամէնը քառասուն-
երկու կտորներ մաս կը կազմեն այս
գործին, որ կոչուած է մնալու պայքարող
հեղինակը յատկանշող բացառիկ հրատա-
րակութիւն մը :

Ժամանակակից մեր գրականութեան
մէջ քիչեր փորձեցին մնալ վեր գրագէտը
նուաստացնող ողոքումներէ եւ սողոսկու-
մէ :

Քիչեր կանգնեցան արուեստագէտի
պատուանդանին վրայ, ապահովելով այդ
նպատակով՝ անհրաժեշտ ստորոգելիները,
որոնք հաւասարէ հաւասար ոգորումներու
համար պայման են :

Նարդունի առաջին օրէն զգաց, որ դա-
րը լայն պատրաստութեամբ գրողներու
ժամանակաշրջանն է :

Քիչը, որով ատեն մը կը զրահուէին
ուրիշներ ու իրաւունք կը համարէին իջ-
նելու գրական ասպարէզ, արհամարհեց
ան ու լծուեցաւ լուրջ պատրաստութեան :

Իր գրական քանքարին կարեւոր մէկ
մասը կը կրէ հմտութեան կնիքը անայլայլ
այն ստեղծագործութեան մօտ, որուն մէջ
ցոյց տուաւ արուեստագէտ գրողի բոլոր
շնորհները :

Գրականութեան եւ հանրային բարոյա-
կանի կիրքը եղաւ հաւասարապէս ուժեղ
իր մէջ :

Փարիզ, ուր կ՚ապրի, եղաւ այն միջա-
վայրը, ուր վերջին քառասնամեակին ազ-
գային կեանքը փոխն ի փոխ կրեց մակընթ-
թացութիւն եւ տեղատուութիւններ :

Գրագէտ Նարդունի կամայ ակամայ
խառնուեցաւ շարժումին :

Խառնուեցաւ, որովհետեւ իր սեւեռում-
ները խաչաձեւելու եւ ուրանալու գորշ
փորձերը հարկադրեցին զինք իր «ճանկե-
րը լայն բանալու»:

Ասիկա եղաւ թերեւս իր յօժար կամ-
քով, իբրեւ հետեւանք պայքարողի իր
խառնուածքին, որ կը մնայ ամէնէն յատ-
կանշական եւ անկեղծ գիծը իր նկարա-
գրին :

Նարդունիի մէջ այդ գիծը ամրօրէն
կարկառուած է :

Կարկառուած՝ որովհետեւ պայքարը
նպատակ ունի այս պարագային ուրա-
ցումներ, կամաւոր ժխտումներ եւ սո-
ղոսկումներ խարազանելու նախանձա-
խնդրութիւն եւ ճշմարտութիւնը հրապա-
րակելու տեսակէտ մը :

Նարդունի պայքարի ընթացքին միջին
ճանապարհ չի փնտռեր :

Ընդդիմախօսը կը հարուածէ ուղիղ ճա-
կատէն :

Եղան մարդիկ, որ բիրտ գտան իր կեց-
ուածքը :

Ուրիշներ յաւակնութեան վերագրեցին
քննադատելու իր եղանակը :

Նարդունի չի ժխտեր այդ բոլորը, ու
կ՚ըսէ, իր Ինչ որ ներելի է Զեւսին, ներե-
լի չէ եզին խորագրով խարանող գրու-
թեան մէջ. «Ինչպէս չթքնես: Հասկցող-
չհասկցող կ՚ըսեն թէ կը հայհոյեմ :
Մայրապե՞տ կարծեցիք զիս (ենթադրե-
լով որ չեն հայհոյեր մայրապետները) :
Բայց գրականութիւն է հայհոյելը, ըն-
տրրուած ու տաք բառերով, թթու պատ-
կերներով, արջասպի պէս վառելով մըր-
կելով դիմացինդ» (էջ 167) :

Ու Նարդունի մնաց իր անհատականու-
թեանը տէր :

Եթէ անսար դաղջ քաղաքականութիւն
յանձնարարող յորդորներու, հաւանօրէն
պիտի շահէր համակիրներու նոր բազմու-
թիւն, բայց կորսնցնէր արու գրագէտի
իր համբաւը :

Ահա թէ ինչո՞ւ ան կը մնայ արդի մեր
ամէնէն խիզախ գրական անուններէն մին,
ուրացուած հին եւ նոր շարք մը գրիչնե-
րու կողմէ, որոնցմէ շատեր դեռ պէտք
ունին իրմէ բաներ մը սորվելու :

Ահա ես, ճանկերս լայն բացած, հատո-
րով, Նարդունի գրական պայքարը կը
խարսխէ տեսակէտի մը վրայ :

Բարոյական բարձրագոյն մտահոգու-
թիւններ կը վարեն զինք : Անոնք ամէն
բանէ առաջ նկարագիր կը պահանջեն :

Արհամարհանք ունի ան բոլոր անոնց
հանդէպ, որ թերխաշ պատրաստութեան
տէր, բանասէր, գրող, ուսուցիչ եւ այլ
անուններու ներքեւ, փառք կը հետապն-
դեն, առանց արժանի ըլլալու անոր :

Մեր բարքերու մաքրութեան նախան-
ձախնդիր, սեղմ էջերու մէջ ձաղկած է
որոշ զառածումներ: Լեզուի բծախնդրու-
թիւնը այս պարագային ալ, ինչպէս
միշտ, դարձած է նպաստ մը իր գործին
համար :

Դժուար է այս սիւնակին մէջ մէկ առ
մէկ կանդ առնել բոլոր կտորներուն վրայ
ու խօսիլ անոնց մասին :

Բայց կ՚արժէ կարդալ ամբողջ հատորը,
ճշմարտազանցութեանց հանդէպ հեղինա-
կին ունեցած պոռթկումներուն եւ վըր-
դովումին խորութիւնը չափելու համար :

Ձեր համակրանքը ատով պիտի աճի,
եւ էջ առ էջ, պիտի դառնայ ընթերցողէն
գրողին մատուցուած սխրալի տուրք մը :

Նարդունի շունչ եւ հորիզոն ունեցող
վաւերական գրող մըն է :

Գործին մէջ կայ գեղեցիկ չափածոյ
մը, Կիպրոս եւ «Քէչի Պույնուզ» խորա-
գրով, ուր բանաստեղծը անդամ մըն ալ
կ՚երեւի սրամտութեամբ ու հմտու-
թեամբ

Ինքնատիպ գործ մըն է Ահա ես, ճան-
կերս լայն բացածը, որ կը մնայ նոր վը-
կայութիւն մը բազմաշնորհ Նարդունիին
տաղանդին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ահ, հասկցայ որ դուք խիստ ճարպիկ
էք, Հէր Բիխթէր, եւ նոյնիսկ պէտք է
խոստովանիմ թէ, ես հմայուած էի ձեզ-
մով, երբ դուք մեր հանդիպման իբր յի-
շատակ Ֆրանքէն Հաուզէնի պանդոկին
մէջ, ինծի զրկեցիք այդ սիրուն ոսկեթեւ
թիթեռնիկը :»

« Երբեք չեմ ցաւիր այսպիսի թանկա-
դին գոհարեղէնէ մը բաժնուելուս հա-
մար, որովհետեւ մեծ հաճոյքն ունիմ
ձեզի վերադարձնելու զայն, իբր նշան իմ
մերժումիս եւ խոր արհամարհանքիս, այն
պայմաններուն համար զորս կ՚ուզէիք
պարտադրել ինձ, իբր փոխարինութիւն
իմ եղբօրս ազատութեան ու թերեւս
կեանքին իսկ, քանի որ զայն դատապար-
տել տուած էիք տասնեւհինգ տարուան
թիապարտութեան :

Այս անդամ, Հէր Բիխթէր, կարծեմ թէ
ձեզմէ աւելի վարպետին հանդիպեցաք,
եւ կին մըն է, որ կը շահի խաղը : Վեր-
ջացնելով կը յայտարարեմ որ եթէ մեզմէ
վրէժ լուծելու ամենափոքր փորձ մը իսկ
ընէք, եղբայրս իսկոյն արտասահմանի
մէջ պիտի տարաձայնէ Գերմանիոյ մե-
քենայութիւնները : Կը վստահեցնեմ ձեզի
թէ ան բազմաթիւ անձնուէր բարեկամներ
ունի Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ: Հետե-
ւաբար եթէ կ՚ուզէք որ լռենք, երբեք մի
զբաղիք մեզմով : Ֆրանքէն Հաուզէնի
մէջ զիս կը կոչէիք «ձեր սիրուն ոսկեթեւ
թիթեռնիկը», բայց զիս համբակ սագի
մը տեղ դրած էիք: Չարաչար կերպով
խաբուած էք: Աւելի վատ ձեզի համար :
Մնաք բարով ...»:

Տասներկու ժամ ետք այդ նամակը Գա-
հաժառանդին յանձնեցի Փոցտամի մէջ :
Ի՞նչ ըրած էր մինչեւ այն ատեն, չկրցայ
գիտնալ :

Ծայրէ ծայր կարդաց զայն, յետոյ իր
բարակ շրթունքներէն խեղդուկ ու սոս-
կալի հայհոյանք մը արձակելով, կա-
տաղօրէն ճզմեց զայն իր մատներով եւ
կրակը նետեց :

Ը.

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ ԾՈՒՂԱԿԻ ՄԷՋ

Կայսրը, Գահաժառանդին ընկերակցու-
թեամբ, «Հօհէնցօլէրն» յածանաւով իր
տարեկան ծովային արշաւանքը կը կատա-
րէր Նորվեկիոյ ծոցիկներուն մէջ : Կայս-
րուհին եւ Գահաժառանդուհին եւս ճամ-
բորդութեան մէջ էին :

Այն տարին քիչ մը տկար ըլլալով յա-
ջողած էի անոնց չընկերանալու արտօ-
նութիւն ձեռք բերել, եւ ի մեծ մխիթա-
րութիւն ինծի, կրցած էի քիչ մը հան-
գըստանալ Իտալիոյ մէջ: Կը բնակէի
Կարտօն Բիվիէրայի այն պանդոկին մէջ,
որուն երկար ու սպիտակ առաջամասը կը
ցոլանայ Կարտ լիճին կապուտափայլ եւ
թափանցիկ ջուրերուն վրայ :

Այդ շրջանակը կատարելապէս ակնա-
պարար տեսարան մը կը ներկայացնէր իր
հիանալի պարտէզներով, որոնք բարձրա-
դիր պանդոկէն մինչեւ լճեզրը կ՚իջնէին,
եւ երկար ճեմավայրն ի վեր մագլցող
վարդենիներով եւ խորդենիներով
որոնց բոլորին վրայ կ՚իշխէր հաճելի եւ
հեշտագին հանդարտութիւն մը, որ այն-
քան զգալի կ՚ըլլայ մեր Գերմանիոյ պա-
լատականի խռովայոյզ կեանքին աղ-
մուկներէն ետք :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ՃԱՄԲՈՎ», գրեց Եփրեմ
Վրդ. Թապագեան, Նոր Զուղա, Սպահան
1966:

Վիէն.— Այրի Տիկին Երանիկ Օվանո – վիք, Այրի Տիկին Երբաս Օվանովիք (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Օվանովիք (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Պուլկարիա), Պ. Արտա – չէս Զագարեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Սրմաքէչեան, Պ. Արտաչէս Գայեան (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Գարանֆիլեան (Պուլկարիա) յաւուվ կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տապրոլ, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՕՎԱՆՈՎԻՔԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի Յունուար 5ին, իր բնակարանին մէջ։ Թաղումը կատարուելոց Շաբաթ օր Յունուար 7, ժամը 10ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ Քա – չանի «Մուրատ» խումբը շնորհակալու – թեամբ ստացաւ յիսունական Ֆր. Այրի Տիկին Նաւասարդեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեանէ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր Նշան Նաւասարդեանի մահուան քա– ռասունքին առթիւ։

×

Փարիզի Աղթ.ի վարչութիւնը չնորհա – կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը – ւէրները.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմ– նարկութիւն, ոտներու առթիւ հազար ֆրանք, Պ. Հ. Փափազեան հազար, Տիկ. Մուրաֆեան (Քաչան) իր ողբ. մօր, Տի– կին Եարմաեանի յիշատակին 400, Տէր եւ Տիկին Տատուրեան (Լոնտոն) 200, ողբ. Տիկին Անգինէ Սարըեանի մահուան առ – թիւ մեռած Նիսի մէջ։ Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին երամեան եւ երամեան եղբայր– ներ Նիսէն 200ական։ Տիկին Շաքէ իր ծը– նողաց յիշատակին հարիւր, Պ. Պ. Եկէն– եան Արթին – Օննիկ 80, Սըրմաքաշեան Տիգրան յիսուն, Քիւրքճեան Գեղամ քսան ոտներու առթիւ։

Պ. Պ. Ավաճեան Սերովբէ 70, Համբար– ձումեան Գաբրիէլ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Տէրտէրեան (Մարսէյլ) 50, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան (Մարսէյլ) 30, Տէր եւ Տիկին Բէմօն Թէրզեան 25, (Նի – սէն), Պ. Պ. Փափազեան Միհրան, Արս– լանեան Միքայէլ (Մարսէյլ), Տիկիններ Աբրահամեան եւ Գէորգեան Աննիկ քսա – նական, Յարութիւն Գալֆեան, ողբ. Յովսէփ Զալիքճազարեանի յիշատակին, Մելիքեան Գաբրիէլ 15ական ֆրանք։

(Շար.)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո– չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյք – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրող – ները անխտիր (Մխիթեան անդամ, կամ անդամագրուիլ փափաքողները) անդամա– կան ընդհ. ժողովի 9 Յունուար 1967, եր– կուշաբթի ժամը 20.30ին Ռէժան սրճարա– նի վերնայարկը, 70 Բիւ Լաֆայէթ, Փա– րիզ (9), Քատէ։

Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթա – կան հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչու – թեան ընտրութիւն։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն աւ – ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ *Պատարագ ժամը 10ին։ Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն։*

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— *Անուանա– կոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8.30ին, պատարագ 9.45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն կտակի՝ Զամպաքճեան կարապետի եւ Վալանթինի։*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մա – նուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ։ 295 Բիւ Պուալօ։

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպ – րոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան մի – ացեալ հանդէսը 15 Յունուար, կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սա– հակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։ Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է։ Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկա– յացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին, Սէն Լուի սրահը, Րիւ Ժէ, երգ, արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ, խեղկատակ (գլուն)։ Ա – ւանդական կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր։

ՁԵՐ ՁԱԻԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS
Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

Ի՛մեցէք
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ
Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

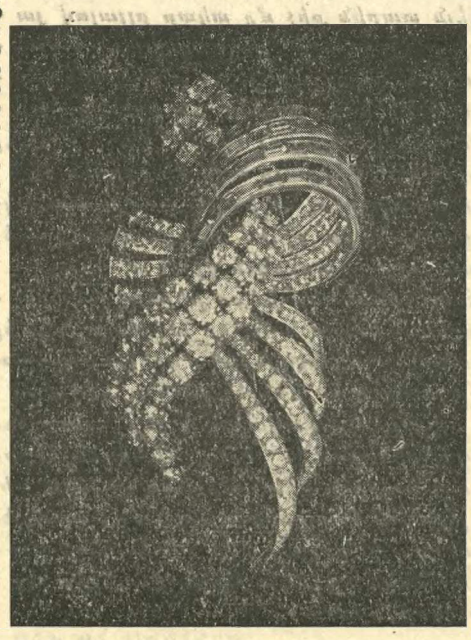

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Կիրակի (Յունուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն «Հա– յերը Պարսկաստանի մէջ»։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Մի – ութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունե – նան։ Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական – Լուսաւորչական – եկե – ղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկ– տեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատու– նը, իրրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ստուգ պարտաւորիչ անդամաքարտը ըս– տանալու համար։

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31։ Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն։

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19։ Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկե – ղեցւոյ սրահը 295 Բիւ Պուալօ։

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ–ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստա – նի մէջ։

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՃԱԿ	50 Ֆ.	միջնէն 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէն 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ։ ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈՒՆԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
10 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10808 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.808

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽ ԿԱՅ

Երեք – չորս վերջին օրերու մասին զանազան լուրեր սկսած են հասնիլ Փեքինէն, Չինաստանի ներքին ծանր կացութեան մասին: Ծանր և արիւնալի դէպքեր պատահած են մանաւանդ Շանկայի եւ Նանքինի մէջ: Բայց մինչեւ երկուշաբթի առտու, այս առընչութեամբ ստացուած բոլոր լուրերը, օտար թղթակիցներէ եւ ճափոնական աղբիւրներէ, անպաշտօն էին, կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք դիշերն է որ առաջին անգամ ըլլալով Փեքինի ձայնասփիւռը հաղորդած է թէ Նանքինի մէջ կարեւոր ուժեր կ'ընդդիմանան «մշակութային յեղափոխութեան»: Ցստակ չէ սակայն թէ որո՞ւ ձեռքն է Նանքին քաղաքը: Հակասական լուրերը պակաս չեն այս մասին: 6000 ձերբակալութեան մասին կը խօսուի եւ հաւաքական չարչարանքներու կազմակերպութեան, որու մանրամասնութիւնները սարսափելի են: Մեռեալներու թիւը 54 կը կարծուի, ըստ առաջին տեղեկութեանց:

Առաջին լուրերը արտասահման հասան մամուլի չեխ գործակալութեան եւ ճափոնական թերթերու թղթակիցներուն միջոցով: Բախումներ սկսած են Շանկայի մէջ եւ օտարներ իմացած են պարզապէս Փեքինի պատերը զարդարող թռուցիկներէն, ուր կ'ամբաստանուէր Շանկայի քաղաքապետը Ցաօ–Թի–Շիու, որ միջադէպեր կազմակերպած է «ափ մը մարդոցմով» որոնք «յետադիմական քաղքենի դիծին կը հետեւին»:

Միւս կողմէ «կարմիր պահակներու» կեդրոնատեղիի պատասխանատուներու ստորագրութիւնը կրող թռուցիկներ կ'ըսեն թէ «կարմիր բանուորներու մարմնի» 100 հազար անդամներ Յունուար 3ին «Մշակութային յեղափոխութեան կազմակերպութեան» վրայ յարձակած են եւ այդ միջադէպէն ծայր տուած են արիւնալի բախումները: Երթեւեկութիւնը կտրած է Շանկայի եւ Նանքինի միջեւ: Ըստ ոմանց, Նանքին Կարմիր Պահակներու ընդդիմացող հոսանքին ձեռքն է մինչ ուրիշներ կ'ըսեն թէ 500 հազար կարմիր պահակներ քաղաքը դրաւած են եւ ասոնց նպատակն է «մաքրել բոլոր ըմբոստ կազմակերպութիւնները»:

Ըստ եուկոսլաւ Թանեունկ գործակալութեան, բարձրաստիճան զինուորականներ ալ կարմիր պահակներու թիրախ դարձած են:

Փեքինի հեռագրական սպասարկութիւնները մերժած են անգլիական Ռէօյթըր գործակալութեան, որ իր հեռագիրները զրկէ, մինչ Փեքին կը կանչուէին մօտ 30 չին դիւանագէտներ որոնք Լոնտոն կը գտնուին: Փեքին վերադարձած են նաեւ Քոփընհակի, Օսլոյի եւ Սթոքհոլմի չին դեսպանները: Իսկ Փարիզի մէջ, երբ մէկը չինական դեսպանատունը դիմէ եւ մէկը տեսնել ուզէ, ով ալ ըլլայ ան, կը պատասխանուի թէ «այդ անձը բացակայ է»:

Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը ծանրը եւ անորոշ է եւ եթէ Ֆրանսական մամուլը աւելի զուսպ է, բրիտանական թերթերը հսկայ խորագիրներով կը գրեն. — «Չինաստան քաղաքացիական պատերազմի դուռը», «Արիւնը կը հոսի Նանքինի մէջ», եւայլն եւայլն:

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Հինգ օրուան աշխատանքէ ետք, Լըվալուայի մէջ փակուեցաւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ԺԸ. համագումարը: Ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ Վալտէք ռոշէ: Այս համագումարը մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանար երեսփոխանական ընտրութեանց նախօրեակին:

Կուսակցութեան նշանաբանն է՝ համայավար քուէարկել Ա. շրջանին եւ ձախի թեկնածուին Բ. շրջանին: Ինչպէս գրած էինք սակայն, համայնավար կուսակցութիւնը պիտի չքաշէ իր թեկնածուն Բ. շրջանին եթէ լաւագոյն դիրքի վրայ գտնուողը ձախ չէ այլ «յետադիմական» այլ խօսքով կը պատկանի Լը-քանիւէի «Դեմոկրատ Կեդրոնին»:

Համագումարը միաձայնութեամբ դատապարտած է Չինաստանի ներկայ դիրքը, ապա անհրաժեշտ նկատած որ համայնավար կուսակցութեանց համաշխարհային համագումար մը հրաւիրուի:

ՍՈՒՐԻԱ

ՔԱՐԻՒՂԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ

Գրած էինք որ, ընդառաջ երթալով Իրաքի փափաքին, Այ–Փի–Սին առաջարկած էր Սուրիոյ որ վճարէ 3 միլիոն 700 հազար անգլիական ոսկին եւ Դամասկոս անմիջապէս բանայ նաւթուղիները: Յայտնելով թէ այս առաջարկը մերժած են, սուրիացի նախարարը ըսած է թէ Սուրիա ժամանակամիջոց մը ուզած է Այ–Փի–Սիէն խօսակցութիւնները սկսելէ առաջ: Սուրիոյ բռնած դիրքը սակայն կը քննադատուի Պաղտատի մէջ եւ փաստաբաններու Միութեան նախագահը կը շեշտէ Ալ Արապ թերթին մէջ.— Իրաք հիմա դժուար կացութեան մէջ կը գտնուի: Իրաք անկարող է իր կամքը պարտադրելու, իր շահերուն համար կենսական հարցի մը մէջ, որն է իր քարիւղներու արտածումը: Եթէ կայ Սուրիոյ մէջ կառավարութիւն մը որ նկատի կ'առնէ եղբայրութիւնն ու բարեկամութիւնը, Քէրքիւքի եւ նոյնիսկ Պասրայի քարիւղի ամբողջովին կամ մասամբ կը հոսի Սուրիայէն: Բայց եթէ կայ Սուրիոյ մէջ կառավարութիւն մը որ կը փափաքի նուաստացնել եւ աղքատացնել Իրաքը, այն ատեն իրաքեան քարիւղը դէպի Պարսից ծոց կ'երթայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտեց ինը Սուրիացիներ, որոնք հեղինակներն էին ձախողած պետական հարուածի մը:

ՄՈՍԿՈՒԱ սկսած է արդէն պատրաստել Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յիսնամեակը եւ այդ պատրաստութիւնը հանդիսաւորապէս յայտնուած է 5000 բառերէ բաղկացած փաստաթուղթով մը, զոր ստորագրած է կեդր. Կոմիտէն: Այս դետ–փաստաթուղթը սեղմ դիծերու մէջ կը պարզէ մարքս–լենինեան վարդապետութիւնը եւ կ'ոգեկոչէ Յեղափոխութեան շրջանը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Վիլի Պրանտ յայտարարած է թէ սերտ գործակցութիւն մը կարելի է Ֆրանսայի հետ եւ ատիկա չի վնասեր Գերմանիոյ յարաբերութիւններուն Ուոշինկթընի հետ:

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Պաղեստինեան Ազատագրման Կազմակերպութեան գրասենեակները փակուած են Երուսաղէմի մէջ յորդանանեան իշխանութեանց որոշումով: Ձեռք առնուած այս միջոցը հետեւանք է այն սպառնական յայտարարութեանց զորս կազմակերպութեան պարագլուխը ըրած է Հիւսէյն թագաւորին դէմ: Յորդանանի վարչապետը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ մահուան սպառնալիքներ լսած են կազմակերպութեան պետին բերնէն եւ վարչապետը կ'աւելցնէ.—«Մեր կողմէ ալ կրնայինք ապարդիւն սպառնալիքներ գոռալ բայց չեմ տեսներ թէ ատիկա ի՞նչպէս կրնայ ծառայել արաբական աշխարհին, իբրեւ օգտակար նպատակ մը»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՃԱՓՈՆ ՓԸՐԼ ՀԱՐՊԸՐԷՆ 25 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Փըրլ Հարպըրէն 25 տարի ետք, Ճափոն կրկին կը յայտնուի իբրեւ հսկայ մը՝ ասիական ազգերուն միջեւ: Սակայն, կ'ուզէ նիւթապէս հսկայ ըլլալ: Իր հարեւաններուն հետ իր յարաբերութիւնները՝ սիրալիրէն մինչեւ ոչ – այնքան լաւի միջեւ կը տարուբերին: Սակայն, շարունակ կը բարելաւուին եւ երկրորդ աշխարհամարտը կը կորսուի անցեալին մէջ:

Այսուհանդերձ, պատերազմի եւ գրաւման յիշատակները յատկապէս կենդանի են կարգ մը շրջաններու մէջ: Եւ ճափոնական վերածնած ճարտարարուեստի միջոցով՝ ճափոնական նոր տիրապետութեան մը մասին վախեր կը յայտնուին:

Ճափոն ինք ալ կը շարունակէ սթափիլ պատերազմի ու պարտութեան հոգեբանական ցնցումէն: Զարկ կուտայ բոլոր երկիրներու հետ իր առեւտուրին, սակայն, իր քաղաքական գործունէութիւնը նուազագոյնի իջած է: Կարգ մը դիտողներ կ'ենթադրեն՝ թէ Թոքիօ կը ջանայ, խաղաղ միջոցներով ստեղծել ասիական բարգաւաճ ազգերու լայն շրջանակ մը, այսինքն, այն՝ ինչ որ բռնի ուժով չկրցաւ ստեղծել կայսերական Ճափոնը:

Ներկայիս, Ճափոն տնտեսական ու թեքնիկ օգնութիւն կուտայ ասիական գրեթէ բոլոր երկիրներուն: Ամերիկեանի նախատիպարով՝ ճափոնական խաղաղութեան բանակ մը կը գործէ:

Ճափոն նախարարները շարունակ կը ճամբորդեն արտասահման: Սակայն, դեռ երկար ճամբայ ունի կտրելիք երկիրը:

Ահա թէ ինչ զգացումներ ունին ասիական միւս երկիրները Ճափոնի հանդէպ, զոր իբրեւ յարձակող ճանչցան վերջին պատերազմի ընթացքին:

Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ, հին գրաւիչներու հանդէպ ատելութիւնը հաստատ կերպով կը նահանջէ, բայց, կարգ մը բջիջներ կը մնան: Վեց տարիէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան առեւտուրի եւ նաւարկութեան դաշնագիր մը կնքելու համար, սակայն, մինչեւ այսօր դեռ համաձայնութիւնը չէ ստորագրուած՝ որովհետեւ, Փիլիպպեան կղզիներու կառավարութիւնը կը վախնայ ճափոնական աժան ապրանքներու ներխուժումէն:

Սինկափուրի մէջ, դեռ շատեր կ'ատեն Ճափոնները: Գաղթի անգիր օրէնք մը կ'արգիլէ ճամբորդութիւնները այն Ճափոնացիներուն՝ որոնք ծառայած են գրաւման շրջանին: Այդ փոքր պետութեան մէջ Ճափոնացի մը եթէ յայտնուի, կըրնայ խոշտանգուիլ: Կառավարութիւնը ժողովուրդին կոչ կ'ընէ՝ որ մոռնայ եւ ներէ:

Ինտոնեզիոյ մէջ, վերջերս հոն տիրող պայմաններուն շնորհիւ, Ճափոն արագօրէն կը շարժի տնտեսական ամուր կամըրջագլուխներ հաստատելու համար, գլխաւորաբար շահագրգռուելով քարիւղով, մետաղներով ու ճարտարարուեստով: Այս տարի, Ճափոն երեսուն միլիոն տոլարի օգնութիւն տուաւ Ինտոնեզիոյ:

Մալեզիոյ մէջ, ճափոնական ձեռնարկներու լուսաւոր ծանուցումները կ'իշխեն քաղաքներուն մէջ: Ճափոն զբօսաշրջիկներ, ձեռնարկուներ, խաղաղութեան բանակի կամաւորներ, կառավարական պատուիրակներ, արուեստագէտներ կը շրջին այս հարուստ երկրին մէջ:

Մալեզիացի վաճառական մը, յատկանշականօրէն կ'ըսէ՝ թէ այս վերջին տարիներուն տեղի կ'ունենայ ճափոնական նոր ներխուժում մը, որ 25 տարի առաջ եղած զինուորական ներխուժման չափ լայնածաւալ է: Այն տարբերութեամբ սակայն, որ այս անգամ, ճափոնական ներխուժումը սիրով կը դիմաւորուի:

Չանկ Քայ Շէքի Ֆորմոզայի մէջ, Համայնավար Չինաստանի շուքը կը թունաւորէ Թայփէհի եւ Թոքիոյի յարաբերութիւնները: Նախագահ Չանկ Քայ Շէք չընդունիր ճափոնական այն տեսակէտը՝ թէ կարելի է զատորոշում կատարել առեւտուրի եւ դիւանագիտութեան միջեւ:

Հարաւային Քորէայի մէջ, Ճափոնի հանդէպ զգացումները, մեծ մասամբ թշնամական են, այն տարբերութեամբ սակայն, որ հետզհետէ տեղի կուտան ու հարաւային քորէական կառավարութիւնը կը հաւատայ Ճափոնի հետ սերտ կապերու անհրաժեշտութեան՝ հիւսիսէն եկող համայնավարական սպառնալիքին պատճառով:

Հոնկ Քոնկի հետ յարաբերութիւնները շատ լաւ են:

Յարաբերութիւնները շատ լաւ են նաեւ՝ Թայլանտի հետ, ուր Ճափոնացիները դրամագլուխի շատ մեծ զետեղումներ կատարած են:

Հարաւային Վիէթնամի մէջ ալ ճափոնական ներկայութիւնը զգալի է, թէեւ տիրող պատերազմական տակնուվրայութիւնը թոյլ չի տար որոշ կարծիք յայտնել ապագայի համար:

Եզրակացութիւն.— Ճափոն հաստատ կերպով կը տարածուի ասիական ամբողջ շրջավայրին մէջ եւ եթէ այս տարածումին առաջքը չառնուի՝ մէկ քանի տարիէն հսկայ կայսրութիւն մը ստեղծուած պիտի ըլլայ:

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Յունուար 7)	24·135
Պ. Սրմենակ Դատաւորեան եւ Տէր եւ Տիկ. Ժ. Դատաւորեան	100
Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Պ. Արսլանկիւլեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ. Ի.)	100
Արտաւազդ եպիսկ. Թրթռեան	50
Տիկին Գործակատարեան եւ զաւակները (իրենց ամուսնոյն եւ հօր ապաքինման առթիւ)	50
Տէր եւ Տիկին Կրօնիկ Տակլճեան	50
Միալիճեան ընտանիք (Լիոն), Պետրոս Արսլանկիւլեանի մահուան առթիւ	50
Ընդհանուր գումար	24·535

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

—o—

« Անիծել եմ գրիչս , յուսաբեկ մը – տածել փչրելու նրան, բայց անհնար է ե– ղել եւ երեւի կը մնայ միշտ նոյնը — ա– նօթի, տանջուելով, առանց յոյսի, որ վաղը հաց կ'ունենա՞մ թէ ոչ — սակայն գրում եմ :

... Գրում եմ — լինեմ «յայտնի» թէ « անյայտ » գրող — այդ վոյթս չէ : Գը– րում եմ, որովհետեւ զգում եմ, որ լաւ բան է արածս, որովհետեւ դեռ չատ ասե– լիքներ ունեմ իմ ազգակիցներին ...» :

Այս տխուր տողերը Վ. Փափազեան գրած է 1904ին, երբ երկու տասնամեակ– ներու գրական վաստակ մը ունէր արդէն : Ճիշդ է թէ գրելը Փափազեանին համար կենսական պահանջ էր : Կեանքը հարկա – գրեց, որ լուսանկարչութիւն ընէ , նոյն հեռագրերի սեղանին առջեւ, գրպղի չերա– մապահուեստով, կրէ հայ ուսուցիչին ա– նապահով վիճակը, գառնայ թափառա – կան, , բայց անզօր եղաւ մեռցնել գրելու ձգտումը, որովհետեւ ան գիտէր· «գըը– ուածքներս օգտակար են այն հասարա – կութեանը, որ տառապում է լինճ պէս » :

Իր առաջին ըրջանի գործերը ան բնու – թագրած է իբրեւ բաֆֆիական : Իրա – պէս, իր մեծ նախորդին նման ան մերկա– ցուց ժողովուրդին արատները եւ ներքին կեղեքիչները, ստեղծեց ընդվզող եւ ըմ – բոստ տիպարներ :

Աւազակներ էին Փափազեանի առաջին երկերուն հերոսները : Թէ Սալթանաթ խանումը («Կաֆկանքու») եւ թէ Հաչըմը աւազակութիւն կ'ընէին յանուն աւազա – կութեան : Բայց գրագէտը անոնց հոգիին մէջ կը տեսնէր նիրհած ազնուութիւն մը : Շիր – Ալիի զօրաւոր սէրը կը փչրէ ա – ւազակապետուհիին «ապառաժ սիրտը » , իսկ Ֆարի խանումի տաք խօսքը կը լու– սաւորէ Հաչըմի մթամած հոգին : Աւա – զակները էին նաեւ 1886ին լոյս տեսած « Սոխակի տղան » վէպին հերոսները, բայց արդէն «ակամայ աւազակներ », ո– րոնց արիւն թափել կը ստիպեն Ալէքսան աղաները եւ ցարական աստիճանաւորնե – րը : Գրողը կը փառաբանէ այս տիպե ա – զակները, քանի որ անոնք կ'ոչնչացը– նեն «երկրի բոլոր տղրուկներին ու սար – դերին » :

Գրագէտը ամենուրեք տեսած է անօ – թութիւն եւ թշուառութիւն եւ մտածած է կորսուած արդարութիւնը վերահաստա– տելու մասին ։—

« Կռուել Թուրքի, քուրդի բռնակալ պաշտօնեաներուն, հայ մտաւորչի եւ հրէշի դէմ — սա եղել է մեր նշանաբանը, հայ գրականութեան , հայ վիպասանի տարե– ներով գրաղմունքը », — ահա թէ ինչպէս ձեւակերպած է ան իր դաւանանքը :

Գրագէտը ճգած է պատկառելի գրական ժառանգութիւն՝ վիպակները, վէպերը, գը– ոյցները, պատկերները, թատերգութիւն – ները , ուղեգրութիւնները, ակնարկները, հը– րապարակախօսական, գրական եւ թատ. յօդուածները, թարգմանութիւնները : Ար – ծարծած է ընտանիքի եւ բարոյականու – թեան հարցեր , անգրագարճած է մտա – ւորականութեան, ուսանողներու, ընկե – րային հոսանքներու խնդիրներուն, սա – կայն անոր մտահոգութեան գլխաւոր ա– ռարկան հայ գիւղացին էր :

Հայ գիւղացին կրկնակ լուծի տակ է՝ օտարին եւ սեփական : Փափազեան ոչ մի– այն ցոյց կուտար Թուրք եւ քիւրտ պաշ– տօնեաներու ահաւոր անիրաւութիւնները եւ կամայականութիւնները («Շահնա» , « Ջելիք»,) այլեւ կը նշանակէ հայ հա – րուստն ու հոգեւորականը, որոնք կը ծանրացնեն հայ չինական վիճակը :

Գրողը լաւ ծանօթ էր Արեւելեան ժո – ղովուրդներու, յատկապէս Պարսիկներու եւ Քիւրտերու կեանքին, չատ լաւ գիտէր անոնց աւանդութիւնները եւ բանահիւ – սութիւնը : Այս պարագային եւս ան կը պաշտպանէր գիւղացին · « Իրանի ժողո – վուրդ, քրքրիր պատմութիւնդ, կարդա՛ Շահնամէդ, երգել տուր երգիչներիդ եւ կը տեսնես, որ քո իշխանները ու փահլե– ւաններդ սկսած աստուածային Ռուստե – մից, մինչեւ յետինը, որոնց դու երգում ես ... այն բոլոր գիւցազուններդ՝ աչ – խարհդ, հողդ արիւնով ներկել են ոչ թէ քեզ համար, ոչ թէ քո հացի, քո քրտին– քի, քո հանգստութեան համար, այլ լոկ զուարճութեան, իրենց փառքի համար , արիւնով լուացուելու հրէշային փափա – գին, քո կոծով խնջոյքներ կազմելու հա – մար», — կ'ըսէ հեղինակը «Ռաչիտ»ի մէջ :

Այս առողջ մտայնութեամբ գրուած են նաեւ գրողին պատմավէպերը, որոնց նիւ– թը քաղուած է Պարսիկներու կեանքէն :

Մեր գրականութեան պատմութեան մէջ Փափազեանի անունին հետ կապուած է գրոյցի սեռին սկզբնաւորութիւնը : Անոր գրոյցները երբեմն աւանդութիւններու մշակումներ են , երբեմն քնարականու – թեամբ ողողուն արձակ բանաստեղծու – թիւններ ու պոէմներ, փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ, բայց աւելի յաճախ այլաբանութիւններ, որոնց մէջ ան Մաք– սիմ Գորկիի օրինակով կ'արտայայտէր իր քաղաքական տրամադրութիւնները :

Գրագէտը նաեւ նշանաւոր ակնարկա – գիր եւ հրապարակագիր էր : Կ'արձա – գանդէր օրուան սուր եւ ցաւոտ հարցե – րը, կը պաշտպանէր ընկերային կեանքի յառաջադէմ երեւոյթները եւ գործիչնե – րը : Փափազեանի գրականագիտական յօդուածները եւ յատկապէս « Պատմու – թիւն Հայոց գրականութեան » աշխա – տութիւնը ժամանակին խազացած է նշա– նակելից դեր եւ այսօր եւս չեն կորսըն – ցուցած իրենց հետաքրքրութիւնը :

Ստ. Շահումեան խտիւ քննադատ է Փափազեանի տեսակէտները՝ ընկերային հարցերու եւ քաղաքական տեսութիւններ – րու մասին :

Օրուան «Նրբաճաշակ» գրականագիտու– թիւնը չատ ուրացած է գրագէտին վաստակը · « Հայ գրականութեան խորթ զաւակն եմ ես», գառնութեամբ կը գրէր Շուշանիկ Կուրղինեանին : Սակայն հաւա– տացած էր, որ «պիտի գայ այն ժամա – նակը, երբ հայ գրողը պիտի դասուի հայ մարդկանցից աւելի տեղ, եւ այդ կը լինի իսկական դասաւորութիւն ու գնահատու– թիւն » :

Գրագէտը իրաւունք ունէր : Ան գար – ձաւ հայ գրականութեան հարազատ գա – ւակը՝ գտնելով իր տեղը մեր ժողովուր– դին բազմադարեան գրականութեան պատմութեան մէջ :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

—o—

(Դ. եւ վերջին մաս)

Թոյլ տուէք այժմ մի հարցով դիմել մեր համագումարին հիւր եկած «Լիտե – րատուրնայա կազետա»ի խմբագիր ընկեր Զակովսկուն՝ նրան հասկանալի լեզուով :

Դեռեւս 1955 թուականին ես (ի հարկէ, առանց ծալփ ակնկալութեան) մի չատ դժուար, բայց դժբախտաբար չյաջող – ուած փորձ եմ արել « Լիտ. Կազետա»ի էջերում բարձրացնել Մոսկուայի հայ մը– չակոյթի Տան հարցը, եւ, հանդամանքից օգտուելով, ուզում եմ կրկնել այդ փոր – ձը : (ԽՄԲ.— Այստեղ էմին կը խօսի ռուսերէն, իր խօսքն ուղղելով Զակովըս – կիի) :

Մոսկուայի հայկական նրբանցքում կանգնած է դասական ոճի դեղեցիկ սիւ– նազարդ մի չէնք, հին Մոսկուայի լաւա – գոյն չէնքերից մէկը՝ Լազարեանց հայ – կական ճեմարանը :

Այդ ճեմարանը, որ Թիֆլիսի Ներսիս – եան, Էջմիածնի Գէորգեան եւ Պոլսի ու Վենետիկի չատ նշանաւոր ճեմարանների հետ միասին կազմում է մեր ժողովրդի պարծանքներից մէկը , հիմնադրուել է 1815 թուականին : Լազարեանց ճեմարա – նից են դուրս եկել հայ եւ այլազգի բազ– մաթիւ նշանաւոր գործիչներ, սկսած բա– նաստեղծ Ռափայէլ Պատկանեանից, Յով– հաննէս Յովհաննիսեանից ու Վահան Տէր– եանից, ռեժիսէօր Ռուբէն Սիմոնովից , նկարիչ Եղիչէ Թադէոսեանից եւ նշանա – ւոր պետական գործիչ Ալեքսանդր Միա– նիկեանից մինչեւ ռուս նշանաւոր գրող Տուրգենեւ, գրականագէտ ու թարգմանիչ Եուրի Վեսելովսկին, աչխարհահռչակ ռե– ժիսէօր Ստանիսլավսկին, Կորչը,Նեմիրո– վիչ – Դանչենկօն եւ ուրիշներ : Այդտեղ , այդ ճեմարանի առանց այն էլ հարուստ գրադարանում էին 1915 – 22 թուական– ներին պահւում Էջմիածնի մատենադա – րանի ձեռագրերը Հոկտեմբերի յաղթա –

քի, քո կոծով խնջոյքներ կազմելու հա – մար», — կ'ըսէ հեղինակը «Ռաչիտ»ի մէջ :

Այս առողջ մտայնութեամբ գրուած են նաեւ գրողին պատմավէպերը, որոնց նիւ– թը քաղուած է Պարսիկներու կեանքէն :

Մեր գրականութեան պատմութեան մէջ Փափազեանի անունին հետ կապուած է գրոյցի սեռին սկզբնաւորութիւնը : Անոր գրոյցները երբեմն աւանդութիւններու մշակումներ են , երբեմն քնարականու – թեամբ ողողուն արձակ բանաստեղծու – թիւններ ու պոէմներ, փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ, բայց աւելի յաճախ այլաբանութիւններ, որոնց մէջ ան Մաք– սիմ Գորկիի օրինակով կ'արտայայտէր իր քաղաքական տրամադրութիւնները :

Գրագէտը նաեւ նշանաւոր ակնարկա – գիր եւ հրապարակագիր էր : Կ'արձա – գանդէր օրուան սուր եւ ցաւոտ հարցե – րը, կը պաշտպանէր ընկերային կեանքի յառաջադէմ երեւոյթները եւ գործիչնե – րը : Փափազեանի գրականագիտական յօդուածները եւ յատկապէս « Պատմու – թիւն Հայոց գրականութեան » աշխա – տութիւնը ժամանակին խազացած է նշա– նակելից դեր եւ այսօր եւս չեն կորսըն – ցուցած իրենց հետաքրքրութիւնը :

Ստ. Շահումեան խտիւ քննադատ է Փափազեանի տեսակէտները՝ ընկերային հարցերու եւ քաղաքական տեսութիւններ – րու մասին :

Օրուան «Նրբաճաշակ» գրականագիտու– թիւնը չատ ուրացած է գրագէտին վաստակը · « Հայ գրականութեան խորթ զաւակն եմ ես», գառնութեամբ կը գրէր Շուշանիկ Կուրղինեանին : Սակայն հաւա– տացած էր, որ «պիտի գայ այն ժամա – նակը, երբ հայ գրողը պիտի դասուի հայ մարդկանցից աւելի տեղ, եւ այդ կը լինի իսկական դասաւորութիւն ու գնահատու– թիւն » :

Գրագէտը իրաւունք ունէր : Ան գար – ձաւ հայ գրականութեան հարազատ գա – ւակը՝ գտնելով իր տեղը մեր ժողովուր– դին բազմադարեան գրականութեան պատմութեան մէջ :

Ա. ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

նակից յետոյ, քաղաքացիական կռիւների ու սովի ծանր պայմաններում Լենինը ժա– մանակ գտաւ զբաղուելու այդ ճեմարանի ճակատագրով , իր ստորագրած յատուկ դեկրետով Լազարեանց ճեմարանը դար – ձնելով Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տուն :

Ինչքան պարզ է այդ գաղափարը, նոյն– քան իմաստուն՝ յեղափոխական Ռուսաս– տանը գարձնել ժողովուրդների հսկայա– կան հայրենիք , իսկ նրա մայրաքաղաքը՝ ժողովուրդների մշակոյթի մայրաքաղաք, որտեղ ամէն ազգ պիտի ունենայ իր մը – չակոյթի օճախը , իր «մշակոյթի գեսպա– նատունը » :

Այդ օրից ի վեր հայ ժողովուրդը Մոս– կուայում ունէր իր մշակոյթի կենտրոնը, որտեղ Հայաստանի կառավարութեան կեն– սաթոշակով սովորում , կատարելագոր – ծում եւ ռուս մշակոյթի բարերար աղե– ցութեան տակ իրենց տալանդն էին յըղ – կում հայ գրողներն ու նկարիչները, ռեժիսէօրներն ու երգահանները, գեր – սաններն ու երգիչները :

Մոսկուայի բազմամիլիոն բնակչութի– նը կապուած էր եւ սիրում էր հայկական ներքանգքի նշանաւոր այդ տունը, որտեղ յաճախ կազմակերպւում էին հայ մշակոյ– թի նուիրուած երեկոներ ու համերգներ, ցուցահանդէսներ ու ասնախմբութիւն – ներ :

Հայ ժողովրդի պատմութեամբ, մշա – կոյթով ու գիտութեամբ զբաղուող ռուս եւ այլազգի մասնագէտները օգտւում էին Հայ Մշակոյթի Տան հարուստ գրադարա– նից եւ հայ մասնագէտների փորձից :

Այնտեղ, Հայ Մշակոյթի Մոսկուայի Տան մէջ են կատարելագործուել Խորհըր– դային Հայաստանի արուեստի ու գրակա– նութեան չատ նշանաւոր գէմքեր Արամ Խաչատրեանից սկսած մինչեւ երգչուհի Տաթեւիկ Սաղանդարեանը, Սուրէն Գո – չարեանն ու երգահան Առնօ Բաբաջանեա– նը :

Ինչպիսի խոր խմաստ ու խորհուրդ ու– նէր իր մէջ Մոսկուայում ժողովուրդների մշակոյթի տներ հիմնադրելու գաղափարը :

Եւ ոգեշնչուած այդ գաղափարով, Հայ Մշակոյթի Տան գոյութեան փաստով ու աչխատանքի փորձով, խորհրդային միւս ժողովուրդները նոր էին ծրագրել իրենց մշակոյթի տները կազմակերպելու գոր – ծը, երբ չարաբաստիկ մի օր, Բերիայի կիսագրագէտ ու բիրտ մի հրամանով ոտնակոխ արուեց մեր կեանքի եւս մի լե– նինեան ուղենիշ , եւ չնայած Լենինի ան – ձամբ ստորագրած փաստաթղթի, փակ – ուեց եղած միակ Մշակոյթի Տունն էլ :

Ցաւալի , բայց փաստ է, որ այժմ, կո– մունիզմի չէմքին, որը ենթադրում է ժո– ղովուրդների մշակոյթների մերձեցում ու փոխադարձ հարստացում, խորհրդային ժողովուրդները Մոսկուայում կարող են մերձենալ ու ճանաչել իրար միայն եւ ա– ռոլին հերթին ... Նպարեղէնի խանութնե– րով ու ճաչարաններով, որոնց նչանա – կութիւնը նոյնքան ծիծաղելի կը լինէր ժամեէ, ինչքան նրանց մշակոյթի օճախ– ների հետ համեմատելը ... :

Բերիայի մերկացումից յետոյ ես մի անգամ արդէն յարուցել եմ Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տան բացման հարցը (հայ եւ այլազգի մշակոյթի գործիչների հետ մէկտեղ), սակայն այն ժամանակ երեւի պայմանները չէին հասունացել այդ հար– ցի լուծման համար :

Դիմելով ձեզ (ԽՄԲ.— Խօսքը կ'ուղղէ « Լիտերատուրնայա կազետայի» խմբա – գիր Զակովսկիին) , խնդրում եմ լինճ հնա– րաւորութիւն տալ ձեր թերթի էջերում վերստին արծարծել այս հարցը, որը կա– րեւոր նչանակութիւն ունի ոչ միայն մեր, այլեւ խորհրդային միւս ժողովուրդների համար, դրաչով միաժամանակ օգնելով վերականգնել պատչան յարգանքը Լենինի կողմից անձամբ գրուած ու ստորագրր – ուած փաստաթղթի հանդէպ :

Ես վստահ եմ որ Մոսկուայի հայկա – կան Մշակոյթի Տան հարցը եւս դրա – կանօրէն կը լուծուի ոչ միայն մեր ժողո– վրդի, այլեւ միւս եղբայրական հանրա – պետութիւնների համար :

ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

—o—

Երեւանէն հեռաձայնով հաղորդեցին թէ՝ անցեալ չաբթու մահացած է դերա – սանուհի Անահիտ Դատաւորեան :

Փարիզի հայ գաղութին եւ ամբողջ Ֆը– րանսայի Հայութեան ծանօթ էր ողբաց – եալ դերասանուհին , որուան ըլլալով որ ան 1923էն ի վեր , մինչեւ Հայաստան իր մեկնումը (1936) ծառայեց Փարիզի հայ թատրոնին, իր ուժերուն առաւելագոյնը ի սպաս դնելով այդ դործին :

Անահիտ Դատաւորեան, ինչպէս ըսինք, 1923ին հասաւ Փարիզ երբ լինք իր ծնընդավայրին ծիծղուն ու խատուտիկ պար– տիզակին դրաշմը կը կրէր իր վրան՝ գը – ւարթ, չէնչող , վառվռուն ու թրթռուն աղջիկ մը :

Փարիզի հայ թատրոնը առաջին իսկ օ – րէն Անահիտի մէջ տեսաւ օգտակար ու կարեւոր աւտաղձը եւ այդ իսկ հանդա – մանքով ալ լայն բացաւ իր դուռները , ա– ռաւ գայն իր չէնքին կառուցման աչխա– տանքներուն մէջ, եւ յիրաւի՝ յուսախաբ չեղաւ, վասնզի նորահաս աւտաղձը լայնօ– րէն ծառայեց Փարիզի հայ թատրոնի չէն– քին բարձրացման :

Անահիտ Դատաւորեան, այս տաղան – դաւոր աղջիկը տարիներով ծառայեց հոս հայ թատրոնին լրջութեամբ, հեղու – թեամբ , քաղցրութեամբ ու հաճոյակա – տարութեամբ, բաներ՝ որոնք յաճախ կը պակսին տաղանդն չփացածներու մօտ :

Էր երբեմն՝ երբ Փարիզի հայ թատրոնը կ'ապրէր իր ծաղկուն չրջանը : Ատեն մը այդ թատրոնը իր անճնակազմին մէջ կը հաչուէր հետեւեալ անուննները ։— Տիկին Սիրանոյչ Ալիքսանեան, Տիկին Էլիզ Գո – վան – Պինեմմճեան, Տիկին Աարիկ Տէ – րուան, Տիկին Նչանեան, Տիկին Մաչա Սուրաբեան, Տիկին Գայեանի : Արչաւիր Շահխաթունի, Երուանդ Թօլայեան, Սու– րաբեան, Ղազարեան, Լեւոն Յարութ, Վահրամ Սվաճեան, Արման Կօթիկեան , Տրդատ Նչանեան, եւ տակաւին Ֆրան – սայէն անցնող ու գացող մեծանուն հայ դերասանուհիներ եւ դերասաններ՝ Տիկին Դուրեան – Արմէնեան, Տիկին Աատիկ Յովհ. Զարիֆեան, Վահրամ Փափազեան, Մ. Կոստանեան, Լեւոն Երամեան եւ ու – րիչներ :

Այս աստեղահոյլին մէջ տարիներ դոր– ծեց Անահիտ Դատաւորեան , եւ ի պատիւ իր յիչատակին, պէտք է ըսել թէ իր բե – մական հատուներ ստեղծագործութիւն – ներով՝ արժանի խաղընկերը եղաւ այս բոլոր անուններուն :

Բազմաթիւ են իր ստեղծագործած բե – մական տիպարները : Ատոնցմէ լաւա – գոյնները եղած են «Դերասան Քին »ի փխրթոլը, «Յո՞ երթաս»ի Լիլիան, «Նա– մուս»ի Սուսանը, «Զար Ոզի»ի Սօնան , «Օթէլլո»ի Տեզդեմոնան եւ « Համլէթ »ի Օֆելիան : Թերեւս կան ուրիշներ ալ, սա– կայն տարիներու անջրպետը մշուչ մը թո– ղած ըլլալով յիչողութեանս վրայ կրնամ մոռցած ըլլալ :

Բեմէն դուրս, Անահիտ քաղցր ընկեր մըն էր : Խնդումերես, մարդամօտ, դիւ – րահաղորդ, բարեհամբոյր, հաճոյակա – տար, կատակասէր, միով բանիւ ունէր իր նոյնքան քաղցրիկ ծնողավարին՝ Պարտի– զակին բոլոր տառքինութիւնները :

Իմ երկար տարիներու ընկերութեանս ընթացքին, չեմ յիչեր օր մը ուր Անահիտ վչտացուցած ըլլայ ընկեր մը կամ վչտա– ցած ըլլայ անկէ : Աւելին, ան միչտ ալ կը ջանար իրարմէ վչտացածները հաչտե– ցընել , վէճերը հարթել :

Եւ այսօր, կը խորհիմ թէ, ինչպէս ես , այնպէս ալ իր միւս ընկերները, յարգան– քէ ու հիացումէ ուրիչ զգացում պիտի չունենան իր յիչատակին հանդէպ :

×

1936ին, ներգաղթի կարաւանով Անա – հիտ անհուն խանդավառութեամբ մեկնե– ցաւ Հայաստան :

Իր միակ երազն էր երթալ հոն եւ ծա– ռայել հայրենի բեմին :

Գնաց : Իր մեկնելէն ետք, հոս մնացող– ներս, որ վստահ էինք հայրենիքի մէջ ա– նոր ունենալիք յաջողութիւններուն վրայ, անհամբերութեամբ սպասեցինք իր լուր– բուն :

Սկզբնական չրջանին, Անահիտ քանի մը յաջողութիւններ, ունեցաւ հայրենիքին մէջ, ստեղծագործելով մէկ քանի բեմա –

կան կերպարներ ու մասնակցելով մա– նաւանդ օփերէթային ներկայացումնե– րու, բայց այդտեղ ալ կանդ առաւ իր թատերական գործունէութիւնը :

Տարիները անցան, ի զուր փնտռեցինք իր անունը հայրենիքի թատերական չըր– ջանակներու մէջ : Զկար ...

Մեզի համար առեղծուած մը եղաւ Ա. – նահիտ Դատաւորեանի այս « անկումը » : Հաղարումէկ բաներ անցուցինք մեր մըտ– քէն : Գիտնալով իր անսահման սէրը դէպի թատրոնը , չէինք կրնար մտածել թէ կը– նար լքած ըլլալ զայն : Ծանօթ ըլլալով իր կարողութիւններուն՝ չէինք ուզեր խորհիլ թէ անպէտ տարր մը կրնար նը– կատուած ըլլալ երեւանի թատրոնը ղե– կավարողներուն կողմէ : Գահ մըն ալ տարուեցանք մտածելու թէ արդեօ՞ք չէը– ցաւ տակալ անարդար վարմունքի մը եւ իր ուղղամիտ խառնուածքը պոռթկումի մը պահուն ղինքը զարձուց քաւութեան նոխազ ...

Այս վերջին կարծիքը աւելի եւս արմա– տացաւ մեր մէջ, երբ առացանք Վահրամ Փափազեանի վերջին հատորը՝ « Իմ Ո – թէլլօն», որուն մէջ հետեւեալը կայ զըր– ուած Անահիտ Դատաւորեանի «հանելու – կին» մասին .—

« ... Երբ հանդիպեցի նրան Երեւա – նում, չատ ուրախացայ նման մի մխաւո– րի յաւելումով մեր ազգային պետական թատրոնի ուժերին : Եւ չսխալուեցի : Մի քանի փայլուն դերերով իր բնական տուեալներին հարազատ Անահիտը կարճ ժամանակ լինելուց յետոյ մեր թատրա – նում , անսպասելի մի դիւտ եղաւ եւ մեր օփերէթի համար, բոլորի համար անա– կընկալ մի հմտութեամբ ի յայտ բերե – լով ձայնական, ինչպէս եւ կենցաղավա – րական մինչ այդ մեզանում չտեսնուած խիստ թանկագին առաւելութիւններ : Բայց մարդը սխալական է, եւ թատրոնի մարդիկ զերծ չեն համամարդկային այդ երեւոյթից : Եւ եթէ թատրոնը չկարողա – ցաւ պահել նրան, ոչ միայն ինքը աղա– տացաւ, այլ որ աւելին է, հանդիսատե – սին զրկեց » : (Ընդգծումը մեր կողմէ) :

Եւ աւելի վարը, մեծանուն Վահրամ Փափազեանը կը չարունակէ յայտնել իր ցաւը, առանց սակայն բանալու գպտանի– քին վարագոյրին ծալքերը, ըսելով .—

« Գուցէ տեղին է ասել, որ նման սը – խալներով թատրոնը «հարուստ» է եղել մի– շտ՝ ի դին սեփական աղքատութեան , եւ նման երեւոյթի բառնումը թատրոնից դոյութեան իմաստը կը լինէր ամէն թատրոնի » :

Այս տողերը ակնյայտնի կերպով ցոյց կուտան թէ ողբացեալ Անահիտին հան – դէպ սխալ մը գործուած է, սխալ մը ո– րուն հետեւանքով Անահիտ հեռացած է թատրոնէն՝ «աղքատացնելով զայն ...» :

Մի քանի տող ալ կը նուիրէ Անահիտ Դատաւորեանի «հանելու – կին» մասին .—

« ... Երբ հանդիպեցի նրան Երեւա – նում, չատ ուրախացայ նման մի մխաւո– րի յաւելումով մեր ազգային պետական թատրոնի ուժերին : Եւ չսխալուեցի : Մի քանի փայլուն դերերով իր բնական տուեալներին հարազատ Անահիտը կարճ ժամանակ լինելուց յետոյ մեր թատրա – նում , անսպասելի մի դիւտ եղաւ եւ մեր օփերէթի համար, բոլորի համար անա– կընկալ մի հմտութեամբ ի յայտ բերե – լով ձայնական, ինչպէս եւ կենցաղավա – րական մինչ այդ մեզանում չտեսնուած խիստ թանկագին առաւելութիւններ : Բայց մարդը սխալական է, եւ թատրոնի մարդիկ զերծ չեն համամարդկային այդ երեւոյթից : Եւ եթէ թատրոնը չկարողա – ցաւ պահել նրան, ոչ միայն ինքը աղա– տացաւ, այլ որ աւելին է, հանդիսատե – սին զրկեց » : (Ընդգծումը մեր կողմէ) :

Եւ աւելի վարը, մեծանուն Վահրամ Փափազեանը կը չարունակէ յայտնել իր ցաւը, առանց սակայն բանալու գպտանի– քին վարագոյրին ծալքերը, ըսելով .—

« Գուցէ տեղին է ասել, որ նման սը – խալներով թատրոնը «հարուստ» է եղել մի– շտ՝ ի դին սեփական աղքատութեան , եւ նման երեւոյթի բառնումը թատրոնից դոյութեան իմաստը կը լինէր ամէն թատրոնի » :

Այս տողերը ակնյայտնի կերպով ցոյց կուտան թէ ողբացեալ Անահիտին հան – դէպ սխալ մը գործուած է, սխալ մը ո– րուն հետեւանքով Անահիտ հեռացած է թատրոնէն՝ «աղքատացնելով զայն ...» :

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Տէր եւ Տիկին Մի-չէլ Սոնեի (Քլերմոն – Ֆերան) մէկ տա-րեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի (Քանատա) :

×

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Ե. Զարդարեան՝ 60 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

Տիկին Սայապալեան քսան Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այրի Տիկին Թագուհի Փուրթոյեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Փուրթոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Ժան Առաքելեան եւ զաւակները (Ա-նիէռ), Վահան Փուրթոյեան եւ Գրիգոր Փուրթոյեան, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, հեռա-գրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտ-նեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Յաբէթ Փուրթոյեանի մահուան տխուր առթիւ: Թաղումը տեղի ունեցաւ Դեկ-տեմբեր 20ին:

Այս տխուր առթիւ այրին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ, յիսուն Ֆր. Ս. Թէհ-լիրեան սրահին, երեսուն Շ. Միսաքեան սրահին եւ քսան Մոնմորանսիի հանդստ-եան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցներուն յիսուն Ֆրանքի գումարը Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Էօքսիւզեանէ (Քալիֆորնիա) իրենց Ֆրանսա կատարած ամառնային այցելութեան առթիւ :

Այս միեւնոյն առիթով ընկերուհի Վարդուհի Էօքսիւզեան ի յիշատակ իր ողբացեալ մօր, քսան Ֆր. նուիրեց Մի-ութեանս:

Վարչութիւնս, նոյնպէս շնորհակալու-թեամբ ստացած է տասը Ֆրանքի գումա-րը Տիկին Երանիկ եւ Պ. Օննիկ Օվանովի-կէ, իրենց քրոջ զաւկին ողբ. Համբիկ Զաքարեանի մահուան քառասունքին առ-թիւ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո-չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա-մը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը-րայ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ

ԱՆԱՀԻՏ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ – ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան (Երեւան) եւ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ հե-տեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին՝ 300 Ֆր., Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կա-յանին 250 (ստանալ «Յառաջ»էն), «Յա-ռաջ»ի բարգաւաճման 200 Ֆրանք եւ 100 Ս. Ղազարի (տես նաեւ ցանկին մէջ Ա. էջ) :

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրի-կուն ժամը 21ին ընկ. Մ. Աւետիսեանի ,նակարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն ան-ուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանա-կոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մա-նուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ: 295 Բիւ Պուալօ:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպ-րոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան մի-ացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սա-հակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է: Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկա-յացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Բիւ ժէ, երգ, արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ, խեղկատակ (գլուն): Ա-ւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24
Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ (Յուուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն «Հա-յերը Պարսկաստանի մէջ»:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկե-ղեցւոյ սրահը 295 Բիւ Պուալօ :

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստա-նի մէջ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ
1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 փր., առաքման ծախքով՝ 32 փրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

1/2 GROS **LYON** DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, RUE VILLEROY — LYON (3e)
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
11 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10809

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.809

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԸ 1966ԻՆ

Ցարաբերաբար խաղաղ տարի մը բոլորեց Սփիւռքը 1966ին։

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը 1965ին ազգային համերաշխութեան առիթ ընծայած էր։ Մեղմացած էին կիրքերը եւ դադրած՝ կուսակցական պայքարները։

Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ զարթուած էր ոգեւորութիւն մը՝ ժանավայել կերպով ոգեկոչելու համար մեր մկկուկէս միլիոն անմեղ նահատակները։

Վերջացող տարուան ընթացքին զբաղած էինք հոգիի հանգամանք ստանալու։

Կիսադարեան փորձառութիւն մը ունի այսօր Սփիւռքը։

Ցրուած աշխարհի չորս հովերուն, տուն տեղ եղած եօթը ծովերու ափերուն, տարբեր բազմութիւնները այլեւս պէտք է ըմբռնեն, որ ներքին պայքարներով չէ, որ պիտի հասնինք մեր զերազոյն նպատակին։

Պէտք է զիտակցին, որ ձեռք ձեռքի տալով, իրար հասկնալով, մխրճեան եւ համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ է, որ կրնանք ներկայացնել ուժ մը՝ անհրաժեշտ պայմանը յաղողութեան։

Դժբախտաբար մեր փոքր ածուին մէջ կան հոսանքներ, որ դեռ կը յամառին իրենց ամբողջ եռանդը վատնել՝ հրահրելու համար ներքին անհասկացողութիւնները եւ ջլատելու մեր ուժերը։

Մշակութային դեռնի վրայ 1966ին համերաշխութիւն ստեղծուեցաւ Սփիւռքի եւ հայրենիքի միջեւ, ամէնուրեք հանդիսաւորապէս տօնելու համար հայերէն գրաբար Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան երեքհարիւրամեակը։

Մեր գոյգ կաթողիկոսները, նոյն մտածումէն ու ոգիէն տարուած, յատուկ կոնդակներով կը հրաւիրէին Հայութիւնը ի սիրուս աշխարհի, պատշաճ հանդիսութեամբ տօնելու այս երբեակ դարադարձը, միաժամանակ ներկայ սերունդին ծանօթացնելու անոր հեղինակները, գաղափարը յղացող Ցակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսը եւ անհուն զոհողութիւններով տպագրութեան դործը գլուխ հանող Ոսկան վարդապետ Երեւանցին։

Ուրախալի երեւոյթ է, որ հայկական բոլոր գաղութներու մէջ ոգեկոչուեցաւ այս պատմական թուականը՝ հաւաքոյթներով կամ մամուլով։ Ո՛չ մէկ տարածութիւն այս մասին տարբեր հոսանքներու միջեւ։

Վերջացող տարուան յիշատակելի երեւոյթներէն մէկն ալ հրատարակութիւնն էր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան յուշագրին, որ կը խտացնէր Հայութեան քաղաքական պահանջները՝ հիմնուած պատմական եւ իրաւական փաստերու վրայ եւ կը խարանէր Թուրքիոյ ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ գացին մկկուկէս միլիոն Հայեր 1915ին։

Այս յուշագրի ֆրանսերէն եւ անգլերէն օրինակները ղրկուեցան մեծ ու փոքր բոլոր պետութիւններու նախագահներուն, վարչապետներուն եւ թագաւորներուն, դանդաղ երկիրներու քաղաքական ու պետական յայտնի դէմքերուն եւ մտաւորականներուն։

Ուշիննկիքընի արտաքին պաշտօնատուներն էն եռք, Հ. Հ. Պատուիրակութեան լիազօրները Ցուշագիրը ներկայացուցին Նիւ Եորքի մէջ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարին, խնդրելով որ Հայկական Հարցը դրուի միջազգային արիւսպագոսի ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ։

Ցանձնումի արարողութիւնէն եռք, միջազգային մամուլի ներկայացուցիչներուն համար սարքուեցաւ ասուլիս մը, որու ընթացքին, բացատրութիւններ տրուեցան յուշագրի պարունակութեան մասին։ Շեշտը դրուեցաւ մասնաւորաբար Թուրքերու ցեղասպանութեան եւ Հայերու հողային պահանջներուն վրայ։ Օտար թղթակիցները արձագանգ տուին յուշագրի յանձնումի արարողութեան իրենց թերթերուն մէջ։

Այս առթիւ զոհունակութեամբ հաստատեցինք, որ հայկական հարցը անծանօթ չէ միջազգային հասարակութեան։ Ցուշագրի առնչութեամբ մեր խօսակցութիւնները քաղաքական եւ մտաւորական դէմքերու հետ ցոյց տուին, որ հակառակ կէս դար անցնելուն, մարդիկ տակաւին չեն մոռցած Թրքական բարբարոսութիւնները եւ հայ ժողովուրդին հանդէպ գործուած անարդարութիւնը։

Ստացուած պատասխանները քաղաքավարական ըլլալով հանդերձ համակրու-թիւն կը յայտնեն մեր արդար դատին հանդէպ։ Կը քաջալերեն եւ կը յուսադրեն մեզ։

Միջազգային քաղաքական պայմանները թոյլ չտուին, որ ազգաժողովի օրակարգին վրայ դրուի մեր հարցը։

Սակայն պէտք չէ յուսահատիլ։

Պէտք է չարունակել աշխատանքները անվհատ, այն հաստատ համոզումով, որ յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ անպայման։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարելի չէ յստակ գիտնալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, երկնային այն կայսրութեան մէջ, որ աշխարհի քառորդը կը ներկայացնէ։

Ջինաստանի ժողովրդական Հանրապետութիւնը աւելի քան եօթը հարիւր միլիոն բնակիչ ունի եւ աշխարհի ամէնէն չատ բնակչութիւն ունեցող երկիրը կը հանդիսանայ։ Տարածութիւնն է ինը միլիոն վեց հարիւր հազար քառակուսի քիլոմեթր (17 ուիկէս անդամ Ֆրանսա)։ Երկրորդն է Խորհ. Միութենէն եւ Քանատայէն ետք։ Երկրագործ բնակչութիւնը 85 առ հարիւրի կը հասնի։ 38 քաղաքներ աւելի քան հինդ հարիւր հազար բնակիչ ունին։ Առաջին տեղը կը դրաւէ Շանհայ տասը միլիոն բնակիչով, Փեքինի բնակչութիւնը եօթը միլիոնի կը հասնի։ Իսկ Ֆորմոզի կղզին որ ազգայնական Ջինաստանի (Ջան Քայ Ջէք) բերդն է 36 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի, աւելի քան 12 միլիոն բնակիչ եւ մայրաքաղաքը՝ Թայփէ ունի աւելի քան մէկ միլիոն։

×

Ներկայիս որեւէ ձեւով կարելի չէ զատարկ մը ունենալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ երկրին մէջ։ Ապաւինելով ճամբորդներու կամ թղթակիցներու անկանոն տեղեկութեանց, հակասական լուրերու հաւաքածոյ մը կարելի է կազմել։ Ըստ այս աղբիւրներուն, Շանհայի մէջ, կարմիր Պահակները ղրաւած են գլխաւոր թերթերը եւ կոչ մը ըրած որպէսզի քաղաքացիները բնաջնջեն «իչխանութեան դէմ եղող քաղքենիութեան յետադիմական լիկան»։

Միեւ նոյն աղբիւրներու համաձայն փեքինի չրջակայքը հաւաքական ազարակի մը մէջ, 170 հոգի ողջ ողջ թաղուած են, անցեալ տարի, իսկ մամուլի չեմ գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ փեքինի ոստիկանութեան կեդրոնատեղին մասամբ անդամալուծուած է, յարձակման ենթար-կուած ըլլալով «բանուորական ուժերուն» կողմէ։

Միւս կողմէ «կարմիր Պահակները» հակայ նոր ցոյց մը կազմակերպած են փոխնախագահ Փօ Ի Փոյի դէմ։ Վերջապէս կարմիր Դրօշակ կ'ամբաստանէ Մոսկուայի «վերաքննականները» որոնք գործա-վիզ կեցած են «հակա-կուսակցական, պատեհապաշտ, աջ խմբակին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԵԼՑԻԻ եւ Սուրիացիք նոր բախում մը ունեցած են Տիբերիա լճին մօտ։

ԼՈՒՔ եւ Մաչ պարբերականները սկսան հրատարակել առաջին քառորդ մասը «Նախագահի մը մահը» գրքին խտացեալ եւ գրաքննուած բնագրին։ Լուէի տպաքանակն է՝ ութ միլիոն։ Ֆրանքֆուրթէն կը հաղորդեն սակայն թէ գերմանական Տէօ Շպիեոն պարբերականը մերժած է ջնջել այն մասերը զորս տիկին Քենըտի կ'ուզէր եւ կը հրատարակէ ամբողջական բնագիրը։

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՑԻ խողովակով մեծ զեղծում մը կատարած են Ֆրանսա-ցի, գերմանացի եւ հոլանտացի գործա-տէրեր, միլիոններ կողոպտելով։ Քննու-թիւն բացուած է։

ՊՈՆԻ Ներքին նախարարութիւնը յայտնած է թէ Մոսկուայի կրկէսին տնօրէնը Խոուար Ռուչա, քաղաքական ապաստան ուզած է Արեւմտեան Գերմանիայէն։ Դի-մումը կ'ուսումնասիրուի։

ՓԱՐԻԶի իր բնակարանին մէջ մեռած է Ժաք Հայմ, սուզի մատնելով Փարիզի Օթ-Քութիւրը։ 67 տարեկան էր եւ կը տառապէր անողոք հիւանդութենէ մը, զոր պահած էր նոյնիսկ իր մտերիմներէն։ «Հայմ» կարի տունը զոր կը վարէր ժառանգած էր իր հօրմէն, 1937ին անոր կողքին կ'աւելցնէր երիտասարդ աղջիկնե-րու յատուկ բաժին մը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ճամբաներուն վրայ կառքի արկածի հետեւանքով, այս չաբաթավերջին քառասուն մեռեալ եւ 395 վիրաւոր-ներ եղած են։

ԻՍՐԱՑԵԼԻՆ արտասահման մեկնած են 175 հազար հոգի, պետութեան ստեղծու-մէն (1948) ի վեր։ Նոյն ժամանակաշրջանին մէկ միլիոն 250 հազար հոգի ներ-գաղթած է։ Իսրայէլ մտահոգ է սակայն, նկատի առնելով որ արտագաղթը իր մր-ցանիչը կոտրած է 1966ին 11 հազար հո-գիով, որոնց կարեւոր համեմատութիւնը բաւարէէ կազմուած է։

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ դեկավարներ, աւելի ճիշդ ապպարաչկիներ (կուսակցական գործիչ) դատուած մեկնած են քարոզչական դասախօսութիւններ ընելու համար։ Մոսկուա առանց դեկավարի մնացած է։ Կ'ըսուի թէ նման ծանօթ ունեցող չար-ժուած չէ եղած, ցարդ։

ԳԱՀԻՐԷի կը հաղորդեն թէ Եգիպտոսի բնակչութեան թիւն է երեսուն միլիոն 983 հազար 419, որոնց 90 հազար 660ը՝ օտար են։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին նախարարը Գա-հիրէ կը մեկնի Յունուար 14ին, ուր հինգ օր պիտի մնայ։

ՊԱՊԸ անդամ մը եւս յիշեց թէ ամուս-նութիւնը անլուծելի է։ Այս ձեւով Պողոս Զ. վատիկանի դիրքը կը ճշդէ անդամ մը եւս եւ այնպիսի առեն մը երբ Իտալիոյ Ջախերը կ'ուզեն ամուսնալուծում հաս-տատել Իտալիոյ մէջ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ Մկկին ընդհ. գործադուլ կրնայ ըլլալ Ֆրանսայի մէջ եթէ Սէ ժէ Թէի եւ Սէ էֆ Տի Թէի ծրագրած չարժու-մը մարմին առնէ։

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ԲՈՒՌՆ ՁԱՌԸ

«ՉԵՒԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԴԷՄ...»

Կիպրոսի Հանր. նախագահ Մակարիոս կղզիին թուրք փոքրամասնութեան բացէ-ի-բաց հաչտութիւն առաջարկեց, չեչտելով որ կ'ուզէ «բարեկամական ձեռք ու ձիթենիի ճիւղ երկարել անոր»։

Մակարիոս չեչտելով որ Ամանորի առթիւ կը ներկայացնէ այս առաջարկը, աւելցուց.—«Ասիկա չի նչանակեր սպիտակ անձնատուութեան դրօչ բանալ բռնաճնշումի մը անտրամաբանական թրքական պահանջներու առջեւ»։

ՀԵՇՏ ՊԻՏԻ ԶԼԼԱՑ ԿԻՊՐՈՍԸ ԳՐԱԻԵԼ

Դարձեալ Մակարիոս, Ամանորի առթիւ, Օհէն անուն կրօն. երիտասարդական կազմակերպութեան ուղղելով խօսքը՝ պնդեց որ հեչտ գործ մը պիտի չըլլայ թուրքիոյ համար կիպրոսը դրաւել փորձել եւ ըսաւ. «Նախայարձակը դէմ յանդիմանի պիտի դայ պայքարի եւ զոհաբերութեան խորհրդանիչ հելլէն դրօչին հետ ու մենք պիտի մարտնչինք մինչեւ որ մեռնի մեր վերջին մարդը։ Բոլոր նահանջի ճամբաները օղը հանուած եւ փակուած են»։

Մակարիոս չարունակեց.

«Ոչ մէկ ուժ կրնայ ի հեճուկս կիպրոսի ժողովուրդին բաղձանքներուն լուծման եղանակ մը բռնի պատրաստել։ Թուրքիա թող գիտնայ թէ կիպրոսի հելլենականութիւնը վճռած է մերժել բոլոր այն լուծման եղանակները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կղզին բաժնելու կը ձգտին։ Մենք չենք բաղձար թուրք փոքրամասնութիւնը իր իրաւունքներէն զրկել։ Պնդուածին պէս չենք ուզեր տեղահան ընել զանոնք»։

Մակարիոս անդրադառնալով չեխական դէնքերուն դէմ Թուրքիոյ բողոքին՝ չեչտեց թէ այս դէնքերը առնուած են ոչ թէ թուրք փոքրամասնութեան, այլ Թուրքիոյ արչաւանքի սպառնալիքներուն դէմ դործածելու համար։

Մակարիոս թուրքեւհելլէն բանակցութեանց ալ անդրադառնալով յայտնեց որ, հաչտարար լուծումի մը համար յօժարած է անոնց։

ԶԱՂԼԱՑԱՆԿԻԼԻ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. ժողովի նիստին մէջ արտաքին գործակալ Զաղլայանկիլլի, նիհատ էրիմի չեխական դէնքերուն չուրջ ուղերձին պատասխանելով, յայտնեց թէ ՄԱԿի ուժերուն հակակչիռը ապահովուած է այս դէնքերուն վրայ եւ ընդգծեց որ, ստեղծուած նոր կացութեան վրայ Թուրքիա ստիպուած է իր ամբողջ ուչադրութիւնը կղզիին վրայ կեդրոնացնել եւ անպայման արդիլք հանդիսանալ կղզիին մէջ աննպաստ զարգացումներու։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.

1.— Ընկեր Սեպուհ Ցովհաննիսեան, Թեհրանէն, որ մասնագիտական գործով (Էնժէնեոր) չրջան մը ըրաւ Գերմանիոյ, Ջուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ եւ վերադարձաւ Իրան։

2.— Պ. Ստեփան Սրապեան, նախագահ Իտալիոյ Հայ Ազգ. Միութեան, որ կարճ ժամանակով մը Ֆրանսա եկած էր։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԵՐԱԽՏԱՒՈՐԸ

(Ա. ՄԵՅԷԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Անթուան Մեյէն եւրոպացի այն մեծ լեզուաբանն է, որի հայագիտական բարձրարժէք աշխատութիւններն ընդմիշտ մտել են Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան ոսկէ գանձարանը :

Մեյէն ծնուել է 1866 թուականին, Ֆրանսայի Մուլէն դաւառական քաղաքում : Միջնակարգ կրթութիւնը ստացել է ծննդավայրում : 1884 թուականի աշնանը, լիսէն փայլուն քննութիւններով աւարտելուց յետոյ, հիմնականում յաճախել է Սորպոնի համալսարանը, լեզուաբանական գիտութեան տարբեր ճիւղերին վերաբերող դասախօսութիւններ լսելով նաեւ «Բարձրագոյն Ուսմանց » եւ «Քոլէժ տը Ֆրանս » դպրոցներում : Նա զինուել է լատիներէնի եւ տաղաչափութեան հին Ֆրանսերէնի, կեղտական լեզուների, յունարէնի, սանսկրիտի, հին պարսկերէնի, ընդհանուր լեզուաբանութեան եւ հնդեւրոպական լեզուների համեմատական քերականութեան խոր իմացութեամբ :

Իր դասախօսներից, մանաւանդ գերմանացի լեզուաբաններ Ֆրանց Պոպպի եւ Հիւպշմանի հետազօտութիւններից տեղեկանալով հին հայերէնի կարեւորութեանը հնդեւրոպական լեզուների համեմատական քերականութեան համար, նա 1887 թուականի աշնանից « Արեւելեան կենդանի լեզուների » դպրոցում յաճախում է Օկիւստ Քարիէրի գրաբարի դասերին :

1889 թուականի Փետրուարի 23ից Մեյէն Փարիզի լեզուաբանական ընկերութեան անդամ էր : Յետագայում նա դարձաւ ընկերութեան մշտական քարտուղարը ու փաստական ղեկավարը, ինչպէս նաեւ, նրա երկու պարբերական հանդէսների պատասխանատու խմբագիրը :

« Արեւելեան կենդանի լեզուների » դպրոցում գրաբարի ուսուցումը Մեյէին կրնար տալ միայն մեսրոպեան լեզուի առաջին տարրերը : Ուստի, 1890ի ձմեռը նա անցկացնում է Վիէննայի Մխիթարեան վանքում, խորանում հայերէնի մէջ եւ ծանօթանում հայ հին գրականութեանը :

Սակայն Մեյէն ըմբռնել էր, որ առանց աշխարհաբարի իմացութեան հայագէտի ուսումը թերի է : Վիէննայի վանքում ընտելանալով արեւմտահայերէնի արտասանութեանը՝ 1891ի Ապրիլից սկսած նա մի քանի ամիս մնում է Թիֆլիսում եւ էջմիածնում, ցանկանալով հայերէն խօսել ու կարդալ սովորել, վանքի մատենադարանում ընթերցել հայերէն աւետարանի հնագոյն ձեռագրեր եւ արարատեան բարբառն ուսումնասիրել Աշտարակ գիւղում : Իր այդ նպատակները նա մասամբ է իրականացնում : 1903ի ամռանը կրկին գալիս է Հայաստան, թարմացնում հայերէնի իր գիտելիքները, խորապէս ուսումնասիրում աւետարանի հայերէն ձեռագրերը, յետագայում այդ մասին հրատարակելով աշխատութիւններ : 1891ի աշնանը «բարձրագոյն ուսմանց» դպրոցում Ֆերտինան տը Սոսիւրի փոխարէն Մեյէն նշանակւում է հնդեւրոպական լեզուների համեմատական քերականութեան դասախօս : Այստեղ էլ հէնց դրսեւորւում է դասաւանդելու նրա մեծ տաղանդը : Տարիների ընթացքում Ֆրանսայի զանազան դաւառներից եւ տարբեր երկրներից հասարակական գիտութիւնների ուսանողներ եկել են յատկապէս նրան ունկնդրելու : Նրանց թւում եղել են նաեւ Հայեր. յայտնի են Մ. Դաւիթ Բէկը, Կ. Բասմաջեանը, Հր. Աճառեանը, Մ. Մաքսուտեանը եւ ուրիշներ :

Մեյէն դասաւանդեց մինչեւ 1932, երբ առաջին անդամ ծանր հիւանդանալով՝ մատնուեց անշարժութեան եւ աստիճանաբար կորցրեց տեսողութիւնը : Սակայն այդ ծանր վիճակում էլ նրա միտքը մնաց պայծառ :

Մեյէի լեզուաբանական դպրոցում կազմաւորուել են ազգութեամբ Ֆրանսացի հայագէտներ, որոնցից հարկ է յիշատակել Մաքլերին եւ Լիոնէին :

Հայկական մշակոյթը Եւրոպացիներին ծանօթացնելու նպատակով Մաքլերի հետ 1920 թուականից Մեյէն հիմնադրեց ու ղեկավարեց հայագիտական ընկերութիւնը եւ նրա հանդէսը, որոնք գոյատեւեցին մինչեւ 1933 :

Դասախօսական գործնական աշխատանքին, կենդանի ուսուցող խօսքին Մեյէն զուգակցեց գիտական աշխատանքը : Նա հեղինակ է 21 աշխատութիւնների, որոնցից երկուսը դասական հայերէնի քերականութիւնն են՝ գրուած Ֆրասերէն ու գերմաներէն : Առաջինը (1903) դասական հայերէնի համեմատական քերականութեան անդրանիկ և միակ անզուգական փորձն է, ուրուագիծը, երկրորդը (1913) հին հայերէնի քերականութեան դասագիրք է՝ գրուած Ա. Այտընեանի դասական հայերէնի ոգով : Գիտական հանդէսներում նա հրատարակել է 550ից աւելի լեզուաբանական – բանասիրական յօդուածներ, որոնցից շատ շատերը հայագիտական են, ընդգրկում են Հայոց լեզուի, յատկապէս հին հայերէնի քերականական կառուցուածքի, հայ բարբառագիտութեան, բանասիրութեան, Հայոց պատմութեան զանազան հարցեր :

Մեյէն իր կենդանութեան օրօք հասաւ գիտական փառքի գագաթնակէտին. 1908ից սկսած արտասահմանեան մի շարք երկրների՝ Չեխոսլովաքիայի, Լեհաստանի, Դանիայի, Իրլանտայի, Իսլանտայի, Պելժիայի, Ֆինլանտայի, Ռումանիոյ եւ այլ գիտական ընկերութիւններ ու ակադեմիաներ նրան ընտրեցին պատուաւոր անդամ, մի շարք համալսարաններ շնորհեցին «Պատուոյ Դոկտորի » կոչում : 1924ից Մեյէն Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ էր, եղել է պատուոյ լեզէոնի ասպետ, իսկ 1936ին՝ մահուան տարեթիւին, արժանացել է Ֆրանսական ակադեմիայի « Օզիրիս» մեծագոյն մրցանակին :

Մեյէն այն մարդասէրներից ու հայասէրներից է, որոնք Անաթոլ Ֆրանսի եւ Հանրի Պարպիւսի հետ արդար բողոքի ձայն բարձրացրին հայ ժողովրդի մեծագոյն ողբերգութեան՝ եղեռնի կազմակերպիչների դէմ :

Հայագիտական հարցերի շուրջը Մեյէի հետ նամակակցել են Լ. Մսերեանցը, Խ. Յովհաննիսեանը, Գ. Տէր – Մկրտիչեանը, Հր. Աճառեանը, Ա. Չօպանեանը, Մ. Աբեղեանը եւ ուրիշներ : Նա հանճարեղ Կոմիտասի հետ ծանօթացել է էջմիածնում, 1891ին :

Ահա ինչու հանճարեղ լեզուաբանի, հայագիտութեան մեծ երախտաւորի՝ Անթուան Մեյէի յիշատակը անսահման թանկ է մեզ համար :

Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1966 Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

(Դ. եւ վերջ)

Եկեղեցական մատենագրութեան յաջող գործ մըն է Երուսաղէմի մէջ լոյս տեսած Եղիվարդի (Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան) «Օտարականը», որ նախապէս մաս առ մաս հրատարակուած էր «Սիոն» ամսագրին մէջ :

Աւետարանական առակներու պատառին վրայ ինքնատիպ յօրինուածքով երկ մըն է այս, ուր կը ներկայացուի Աստուածորդին՝ երկրի վրայ :

Բաբդէն վրդ. Թօփճեան բարոյախօսական խօսքերու փունջ մը կը ներկայացնէ իր «Քարոզներ» հատորով : Այս գիրքը հաւանաբար օգտակար ըլլայ եկեղեցականներու :

Հայկական ազատամարտի փառաշուք դրուագներ պարունակող յուշագրութիւն մը հրատարակեց Ասլան Ստեփանեան :

Սերունդի մը գերմարդկային ճիգը՝ անկախ հայրենիք կերտելու, ինչպէս նաեւ ժամանակաշրջանի մը պատկերը եւ նկարագիրը ցուցադրող հետաքրքրական գործ մըն է :

Հայ մարտիկին յուշերը գրի առած է Հայկ Աճէմեան :

Պելկրատաբնակ Ա. Աստուածատրեան իր «Սարտարապատի պատմաշինութիւնը» գրքոյկով քննութեան կ՚ենթարկէ Հայաստանի համայնավար «պատմաբան » Յ. Թուրշեանի «Սարտարապատի հերոսամարտը» եւ մեծ ձեռնհասութեամբ եւ առարկայական փաստերով ցոյց կուտայ այդ գործին պատմագիտական արժէքը, — նենգափոխուած պատմութիւնն է Ա. Բարատեան դաշտի հերոսամարտին : Մանաւանդ աներկբայելի կերպով երեւան կը հանէ Յ. Թուրշեանի հետապնդած նպատակը՝ վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը եւ հաստատել, թէ հերոսամարտին մէջ մեծ դեր կատարած են համայնավարները :

Գովելի աշխատանք մը կատարած է Արշալոյս Աստուածատրեան :

Կ. Սասունի Պէյրութի մէջ լոյս ընծայեց «Թրքահայաստանը Ա. Աշխարհամարտի (1914 – 1918) ընթացքին» : Այս գիրքը տարբեր խորագրով լոյս տեսած էր Պոսթըն, 1927ին : Հեղինակը երկրորդ տպագրութեան առթիւ կատարած է լրացումներ, հաստատումներ եւ լուսաբանութիւններ :

Կ. Սասունի, որ եղած է ականատես եւ մասնակից տուեալ ժամանակաշրջանի իրադարձութիւններուն, ցոյց կուտայ հայ ժողովուրդին անցած փուլերը՝ մինչեւ Հայաստանի Անկախութեան հռչակումը :

Մասնաւորապէս կը բնութագրէ Թրքահայոց զաղթաշարժերը եւ, այդ առթիւ, ցոյց կուտայ անոնց դերը Հայաստանի Հանրապետութեան կազմութեան եւ երկրի հայացման գործին մէջ :

Շահեկան աշխատութիւն մըն է :

Հայկակ Կոսոյեան Թեհրանի մէջ հրատարակեց «Վան բերդաքաղաքի ժողովրդային հերոսամարտը », որ կրկնապէս շահեկան է, երբ նկատի առնենք հեղինակին անձը՝ ղեկավար եւ մասնակից յիշատակուած դէպքերուն :

Շահեկան տեղեկագրութիւն մըն է « Հայկական Կիլիկիան » : Հեղինակը՝ Տոքթ. Յ. Տէր – Ղազարեան կարելի մանրամասնութիւններով եւ լայն գիծերով կը ներկայացնէ հայկական երբեմնի պետութեան սահմաններուն վրայ տարածուած վանքերը, բերդերը, ինչպէս նաեւ կիլիկեան դրուագներ, աւանդութիւններ եւայլն :

Պօղոս Սնապեան այլաբանական խորագրով գիրք մը հրատարակեց .— «Ես այդ շունն եմ» :

Դժուար է բնորոշել այս գործին սեռը՝ բանաստեղծութի՞ւն, լրագրական յօդուա՞ծ, պատմուա՞ծք : Ամէնէն ճիշդը պիտի ըլլար զայն կոչել վկայութիւն մը, որ արդիւնք կամ հետեւանք է հայ ոգիին հաշւոյն կատարուած, դեռ կատարուող ուրացումներու, ժխտումներու, պղծումներու :

Սերունդի մը տագնապին անկեղծ ճիչն է՝ արտայայտուած ջերմ ապրումի մը զգայնութեամբ, տաք շունչով :

Սիսակ Յ. Վարժապետեանի աշխատասիրութեամբ լոյս տեսաւ «Ճպրան Խալիլ Ճպրան» հատորը, որ կ՚ընդգրկէ լիբանանցի տաղանդաւոր բանաստեղծին կենսագրական գիծերը, թարգմանական նըմոյշներ անոր գործերէն եւ վերարտադրութիւններ բանաստեղծ նկարիչին նըկարներէն :

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Արտօնութիւնն ստացաւ նոյնպէս «Աստեղատուն » անուն պարբերականի մը, որ ընկերակցութեան օրգանը պիտի ըլլար :

Սոյն առաջին ձեւակերպութիւններէն ետք՝ անպատեհութիւն չկար այլեւս լուրը հաղորդել մամուլին : «Շանթ», որ այն օրերուն Պոլսոյ մէջ լոյս տեսնող միակ գրական պարբերականն էր հետեւեալ տողերը կը հրատարակէր :

« Կ՚իմանանք թէ մէկ քանի թրքահայ երիտասարդ գրողներ նախաձեռնութիւնը ունեցած են Պոլսոյ մէջ հիմնելու «Աստեղատուն » մը, իբր ժամադրավայր մեր երիտասարդ ուժերուն՝ բանաստեղծ, նըկարիչ, երաժիշտ եւայլն :

Որքան ալ դեռ սաղմնային վիճակի մէջ ըլլայ այդ ծրագիրը, մեր անկեղծ ցանկութիւնն էր, որ գոնէ այս անդամ մարմին գտնէր ան :

Հաճոյքը պիտի ունենանք մօտ ատենէն մեր ընթերցողներուն ներկայացնելու « Աստեղատունի» ծրագիրը : (Շանթ, թիւ 33, 1912 Դեկտ. 1–14) :

« Աստեղատան » գաղափարը Վարուժանին եւ Ահարոնին հետ միասին յղացեր էինք, բայց Կոմիտասն էր, որ քաջալերեց մեզ անոր կեանք տալու մեր աշխատանքներուն մէջ : Ընկերակցութեան մաս պիտի կազմէին նաեւ Փանոս Թէրլէմէզեան եւ Սարգիս Քիւրքճեան նկարիչները, Սիամանթօ, Վահան Թէքէեան, Զապէլ Եսայեան, Ռուբէն Զարդարեան, Հրանդ Նազարեանց : Պիտի գրէինք նաեւ Կոստան Զարեանին, Յակոբ Քիւֆէճեանին եւ Գեղամ Բարսեղեանին ալ, որոնք այդ պահուն Պոլսէն բացակայ էին : Յետագային պիտի հրաւիրէինք նաեւ նոր անդամներ :

Եւ սակայն « Աստեղատունը» եւս վիժեցաւ :

Պատմած եմ այլուր եւ դեռ պիտի անդրադառնամ յուշերուս գրքին մէջ ալ, թէ ինչու եւ ինչպէս վիժեցաւ ան : Անոր այս դժբախտ վախճանը մեզ ետ կեցուց այլեւս հայ գրողներն ու արուեստագէտները՝ ընկերակցութեան մը մէջ համախմբելու գաղափարէն : Բայց, այնուամենայնիւ, չհրաժարեցանք մեզ ոգեւորող երկու հիմնական նպատակներէն : Անոնցմէ մէկը որ, պարբերագրքի մը հրատարակութիւնն էր, պիտի իրագործէինք շուտով Վարուժանի հետ՝ լոյս ընծայելով մեր « Նաւասարդը» : Երկրորդը՝ «Գրական ասուլիսները» պիտի ըլլային, որոնց նախաձեռնարկ պիտի դառնար այս տողերը գրողը :

×

Պահը առաւել քան երբեք նպաստաւոր էր : 1913 տարին, ինչպէս ըսինք, մեզ բացուեր էր երազներու եւ յոյսերու մէջ : Մեր կողքին էին հայ մտքի վերելքով խանդավառուող այնքան գրչի եւ արուեստի մարդիկ, որոնց գլուխը միշտ Կոմիտասն էր :

Եւ սակայն «Ֆիրմա» մը պէտք էր, որպէսզի գլուխ ելլէին «Գրական ասուլիսները» : Այդ «Ֆիրման» Էսայեան Սանուց Միութիւնն եղաւ, Բերայի համանուն դպրոցին նախկին սաներէն կազմուած համեստ այդ կազմակերպութիւնը, որ մը շակութային ձեռնարկներու ալ յետամուտ էր :

Այդ կազմակերպութեան տեսակ մը հոգեկան ղեկավար իր հիմնարկութեան օրէն, 1908էն սկսեալ ինձ դժուար չեղաւ գրական ասուլիսներու Ֆիրման դարձնել զայն, եւ այդ Ֆիրմայէն օգտուիլ դպրոցին մէջ սրահ եւ յարակից դիւրութիւններ ունենալու համար :

Աւելի քան կէս դար յետոյ, խղճի ուրիշ պարտք մը եւս ունիմ սակայն հատուցանելիք : Կ՚ուզեմ արձանագրել ճիշդ այստեղ անունները այն չորս օրիորդներուն, զորս Էսայեան Սանուց Միութիւնը աջակից տուած էր ինծի ծրագրուած հանդիպումները կազմակերպելու համար : Այդ օրիորդներն էին Զապէլ Նորիկեան, Սաթենիկ Վարդանեան, Արմինէ Մելիքեան եւ Փեփրոնէ Գրիգորեան, առաջին երկուքը ուսուցչուհի Էսայեան վարժարանի մէջ, միւսները նախկին սաներ, չորսն ալ երդիչ Կոմիտասի խումբին մէջ : Աւելորդ է ըսել, որ մեր կողքին էին միութեան միւս անդամներն ալ, այր թէ կին :

Դիւրին չէր, սակայն, այս տողերը գրողին համար քով քովի բերել մեր գրողները նոյնիսկ այդ օրերուն :

Այլեւս խէթով չէին նայեր անոնք իրարու բայց սառը բոլորովին կոտրուած չէր : Միակ ապաւէնը, որուն կրթնած էր ան այդ սառը փշրելու համար, մտաւորականներու այն ընտրանին, որ կեցած էր կողքին, Կոմիտասէն ու Վարուժանէն մինչեւ Չէօկիւրեան :

Բարեբախտութիւն մըն էր նոյնպէս որ բոլոր այդ տարիներուն «Ազատամարս»ի գլուխն էր կուսակցական նեղմտութենէ զերծ այն մեծ գրագէտը, որ Ռուբէն Զարդարեանն էր, որ ոչ միայն զօրավիգ էր ինք, այլեւ թերթը եւս դրած էր մեր տրամադրութեան տակ՝ հակառակ իր իսկ շուրջի քրթմնջիւններուն :

(6 Շար.)

Ս. Յ. Վարժապետեան երախտաշատ գործ մը կատարած է մեզի ներկայացնելով արաբական ժամանակակից գրականութեան անուանի դէմքերէն մէկը:

Թարգմանութիւնները յաջող են: Կը պատկերացնեն բանաստեղծը իբրեւ մարդ, ոճ, լեզու եւ զգայնութիւն:

Անշուշտ նաեւ՝ իբրեւ իմացական ցոլք:

Ընդհանուր առմամբ արաբական գրականութիւնը, այնքան հարուստ ձեւով եւ խորքով, կը մնայ անծանօթ հայ գրասէրին:

Այս իմաստով աւելի եւս գնահատելի է Վարժապետեանի աշխատանքը:

Ն. Աղբալեանի ամբողջական երկերուն Բ. հատորը լոյս տեսաւ Համազգայինի հրատարակչականին կողմէ, Պէյրութ: Գործը, որ կը բաղկանայ 250 էջերէ, կը պարունակէ անուանի քննադատին ուսումնասիրութիւններէն ոմանք՝ Սայաթ-Նովայի, Նահապետ Քուչակի, Թումանեանի, Տէրեանի, ինչպէս նաեւ զանազան գրական հարցերու մասին:

Ուշագրաւ գործ մըն է:

Կ. Փօլատեան իր զրոյցներու շարքին երրորդը լոյս ընծայեց Պէյրութի մէջ:

Հեղինակը այս անգամ իբրեւ խօսակից ընտրած է Թուրք դեսպանը, Ու. Սարոյեանը եւ հայրենի գրողներէն շատերը:

Բաղդատմամբ այս շարքին պատկանող նախորդներուն, այս մէկը աւելի թեթեւ կը կշռէ իբրեւ բովանդակութիւն: Մնաց որ՝ մեր կարծիքով, Սփիւռքի հայ գրագէտը պարտաւոր է շրջահայեաց ըլլալ, երբ իբրեւ զրուցակից կը խօսեցնէ հայրենի գրողը:

Զարեհ Որբունի լոյս ընծայեց ուշագրաւ հատոր մը՝ «Պատմուածքներ» ընդհանուր խորագրին տակ:

Այստեղ եւս ընդհանրապէս գրագէտն է, կամ աւելի ճիշդ գլխագիր մարդը իր մտորումներով եւ խոհերով: Մանաւանդ իր ներքին տագնապներով, երբեմն զբաւարթ, երբեմն տխուր, բայց միշտ իր տարերքին մէջ:

Գրագէտին ենթակայականէն առարկայականի վերածուած հոգեպահերը կամ ապրումները ներկայացուած են ինքնատիպ ոճով մը եւ լեզուով մը՝ ուր թեքնիքին գերակշռութիւնը ակներեւ է:

Շաւարշ Նարդունի հրատարակեց երկու այլապէս շահեկան եւ ուշագրաւ հատորներ: Առաջին հատորով, որ կը կրէ «Լուսամատեան» խորագիրը, գրագէտը դասական գեղեցկութեան հասած լեզուով մը, գիւտաւոր պատկերներով, ինքնատիպ ոճով եւ բնապաշտ ապրումներով օտար պարտէզներէ քաղուած հէքեաթներու եւ քերթուածներու տպաւորիչ փունջ մըն է, զոր հայ գրականութեան անդաստանին մէջ իբրեւ մնայուն եւ գեղեցիկ գործ կ'ընծայէ մեզի:

Երկրորդը կը կրէ «Ահա ես, ճանկերս լայն բացած» յատկանշական խորագիրը:

Այստեղ այլեւս «մարտնչող» գրագէտն է, որ գրական հանդերձանք զգեցած հրապարակագրական լեզուով մը կը դիմակազերծէ՝ հայ մտքին փարիսեցիները, կը պաշտպանէ՝ իրաւ արժէքները եւ, վերջապէս, նկարագիր ունեցող գրագէտին կոչումն ու առաքելութիւնը կ'արժեւորէ մեր իրականութեան մէջ:

×

1966ի գրական հունձքը համայնապատկերի ձեւով ներկայացնող այս տողերէն դուրս մնացին, անշուշտ, ուշագրաւ եւ մնայուն բազմաթիւ գործեր, գրական եւ իմացական վաստակին նպաստ բերող զանազան աշխատութիւններ: Այս ակամայ բացակայութիւնը պէտք է վերագրել բացառաբար այն իրողութեան, որ ձեռքի տակ չունեցանք այդ գործերը:

Արդարեւ միշտ չէ, որ հեղինակները գնահատելի փութկոտութեամբ մամուլին եւ գրադատին կ'ուղարկեն իրենց հրատարակութիւնները, նոյնիսկ, բազմաթիւ պարբերականներ կը մնան անծանօթ խմբագրութիւններուն: Մնաց որ խօսիլ բոլոր գիրքերու եւ հրատարակութիւններու մասին կը մնայ վեր մեր ուժերէն: Կը կարօտի ձեռնհաս եւ մնայուն աշխատանքի:

Նոր տարեշրջանի սեմին, մաղթելի է, որ 1967ը ըլլայ փայլուն նուաճումներով յատկանշուած տարի մը: Սփիւռքի Հայութեան գրական եւ իմացական վաստակը, անտարակոյս, մաս կը կազմէ եւ կարեւոր նպաստ մը կը բերէ ընդհանուր հայկական մշակոյթին:

Կը հարստացնէ արդէն իսկ փառաշուք մեր հոգեւոր գանձատունը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐ

Վերջին տասնամեակին բաւական աշխատանք տարուած է Ուկրայնիոյ եւ Հայաստանի մշակութային եւ այլ բնոյթի կապերը ուսումնասիրելու ուղղութեամբ, հայ եւ ուկրայնացի մասնագէտներու կողմէ:

Հայերու տարածումը Ուկրայնիոյ մէջ հայկական դաղթերուն մէկ օղակն է: Պատմական վերաբնակութիւններու տեսակէտէն Հայերը կը դասուին Փիւնիկեցիներու եւ Յոյներու, Արաբներու, ըՍպանացիներու եւ Փորթուգալցիներու շարքին: Հայերը այս ժողովուրդներուն նման սիրած են ճամբորդելը, ուրիշ ժողովուրդներու հետ շփման մէջ մտնելը, օտար, անծանօթ միջավայրին մէջ իրենց աշխատանքը շարունակելու եւ զարգացնելու ձգտումը: Ուկրայնիոյ մէջ եւս Հայերը ձգած են իրենց հետքը:

Այստեղ անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ Ուկրայնիոյ մէջ Հայերը երկար ատեն չեն կորսնցուցած իրենց ազգային դիմագիծը: Ընդհակառակն, պահած են իրենց հաւաքական՝ ազգային կեանքը:

Ուկրայնիոյ մէջ Հայերուն գլխաւոր զբաղումը առեւտուրը եղած է, մանաւանդ արտաքին առեւտուրը: ԺԴ. – ԺԶ. դարերուն անոնց ձեռքին մէջ կեդրոնացած էր Արեւմտեան Ուկրայնիայի առեւտուրը Արեւելքի հետ՝ սկիզբը Խրիմի, իսկ այնուհետեւ Կ. Պոլսոյ ճամբով: Ապրանք արտածող եւ ներածող գրեթէ բոլոր մեծ կարաւանները կազմակերպած են Հայերը: Կարաւաններուն պահապաններն ալ եղած են հայ երիտասարդներ, որոնք ունեցած են իրենց «համարձակներու եղբայրութիւնները»:

Հայերը լեզուական իրենց ընդունակութիւններով մեծ դեր խաղացած են նաեւ արեւելեան առեւտուրին մէջ: Լվովի մէջ թարգմանիչները բացառապէս Հայեր եղած են, այդ մասնագիտութիւնը յաճախ փոխանցուած է ժառանգաբար: Հայ թարգմանիչներուն համբաւը այնքան մեծ էր, որ յաճախ մաս կը կազմէին պաշտօնական պատուիրակութիւններու, դեսպանութիւններու: Հայերը մասնակցած են Արեւելքի մէջ տարածուած «Լինկուա Ֆրանքա» արուեստական լեզուին ստեղծման, որ լայն կերպով օգտագործուած է առեւտրական յարաբերութիւններու մէջ:

Ուկրայնիոյ մէջ Հայերը անուն հանած էին իբրեւ քանի մը հազուագիւտ արհեստներու մասնագէտներ, արհեստներ, որոնք համարուած են Հայերու մենաշնորհը:

Միջնադարեան արհեստը ունեցած է արուեստի բազմազան գիծեր: Հայկական գորգերը, կարպետները, կաշիէ եւ ոսկեղէն իրերը, զէնքը արուեստի աչքի զարնող գործեր են: Լվովի թանգարանին մէջ գտնուող հայկական յուշարձանները դեռ մասնագէտներու հետազօտութեան կարիքը ունին: Քիչ ուսումնասիրուած են հայկական եւ ուկրայնական ձեռագիրներու զարդանկարներուն ընդհ. աղբիւրները: Ուկրայնական դիւաններուն մէջ բազմաթիւ տեղեկութիւններ կան հայ գեղանկարիչներու մասին: Դեռ հետազօտուած չէ հայկական երաժշտութիւնը երկրին մէջ: Վերջապէս լրիւ լուսաբանուած չեն Հայաստանի եւ Ուկրայնիոյ գիտական հին կապերը: ԺԲ. դարուն Քիեւի մէջ հաստատուած էր անուանի հայ բժիշկ մը: Լվովի մէջ ԺԶ. – ԺԷ. դարերուն աշխատած են հայ բժիշկներ եւ դեղագործներ: Լվովի հայկական եպիսկոպոսարանի գրադարանին մէջ պահուած են բազմաթիւ ձեռագիրներ, որոնց հեղինակները Հայեր եղած են: Երբեք օգտագործուած չէ լվովցի ականաւոր հայ փիլիսոփայ Ստեփանոսի վերաբերեալ դիւանային նիւթերը:

Այս ուսումնասիրութիւնները կատարելէ ետք միայն կարելի է ճշգրտօրէն ճշդել Հայերուն տեղն ու դերը Ուկրայնիոյ պատմութեան մէջ:

Հայ – ուկրայնական բարեկամութիւնը միջազգային չափանիշով հազուագիւտ երեւոյթ է: Ազգային տարբեր ծագում, տարբեր լեզուներ, մշակութային տարբեր աւանդներ ունեցող, իրարմէ հարիւրաւոր քիլոմեթր հեռու գտնուող այդ երկու ժողովուրդները անցեալին գտած են ընդհանուր տարրեր:

ԱԿԱԴ. Ի. Պ. ԿՐԻՊԵԱԿԵՎԻՉ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դեկտեմբեր 29ին, 54 տարեկան հասակին, երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք մեռաւ բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր եւ Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան անդամ՝ Սալոմէ Գ. Արէշեան:

Ողբացեալը ծնած էր 1913 Յունուար 5ին, Թիֆլիս: Նախ հետեւած է Երեւանի համալսարանին, ապա՝ Լենինկրատի պատմութեան, փիլիսոփայութեան եւ գրականութեան դասընթացքներուն:

Յետագային օգտակար գործունէութիւն մը ունեցաւ նախ Լենինկրատի, ապա՝ Երեւանի գրականութեան հիմնարկութեան մէջ:

Մասնակցած է միջազգային համագումարներու:

×

Երեւան պիտի ունենայ նոր թաղամաս մը՝ Արարատեան անունով: Թաղամասի կառուցման աշխատանքները սկսած են 1966ին:

×

Կապոյտ լիճին կենարար ջուրը երկու տարուան աշխատանքներու շնորհիւ հասաւ Երեւան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Անցեալ տարեշրջանին Ուոշինկթընի եւ Պալթիմըրի մէջ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է տաղանդաւոր երգեհոնահար՝ Հայկ Մարտիրոսեան, իր մասնակցութիւնը բերելով զանազան նուագահանդէսներու կամ առանձին ունկնդրութիւններով:

ԾԻԾԱՂ

ԹՌՉՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՑԱՆ

Երդչուհին.— Ոհ կ'ուզէի թռչուն մը ըլլալ եւ երգե՛լ, երգե՛՛լ...

Ամուսինը.— Ես ալ կ'ուզէի հրացան ըլլալ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Յաջորդ օրը երբ կը պտըտէի լճահայեաց պատշգամին վրայ, դէմը ելայ Սպանացիին, որ շատ սիրալիր խօսակցութիւն մը սկսաւ ինծի հետ, եւ մինչդեռ քարէ բազրիքին յենած խօսելով եւ ծխելով կը զբաղէինք, հարաւաբնակի մը համար այնքան խարտիշահեր երեւցող, սիրուն աղջիկը մեզի մօտեցաւ, եւ ես իրեն ներկայացուեցայ:

Սպիտակ շղարշէ նոր շրջազգեստ մը եւ արեւարդել խոշոր գլխարկ մը կը կրէր, եւ ձեռքը բռնած էր կապտորակ հովանոց մը: Կանանց արդուզարդին այնքան վարժ աչքերս անմիջապէս տեսան թէ այդ շղարշէ շրջազգեստը Փարիզի կանանց առաջնակարգ դերձակներուն ստեղծագործութիւնն է, եւ թէ այդպիսի պարզ ըզգեստի մը նուազագոյն գինն է հազար Ֆրանք: Արանտա եւ իր սիրուն զարմուհին կ'երեւի թէ բաւական աչքառու հարըստութեան մը տէր էին:

— Ինչ գեղեցիկ տեսարան մը կը ներկայացնէ խոր ջուրերով այս լիճը որ օրուան բոլոր ժամերուն նոր գոյն մը կ'առնէ աղաղակեց մանկամարդուհին Ֆրանսերէն լեզուով երբ իր հօրեղբօրը հետ մեր այցետոմսերը կը փոխանակէինք: Իտալիան իսկապէս հաճոյագեղ երկիր մըն է:

— Ահ, օրիորդ, պատասխանեցի, կարծեմ թէ նոյն բանը կրնաք ըսել նաեւ ձեր այնքան շքեղ եւ նկարագեղ Սպանիոյ համար: Ես ամենամեծ հմայքը գտած եմ հոն:

— Ուրեմն կը ճանչնա՞ք Սպանիան, հարցուց աշխուժօրէն Արանտա ճաղատ գլուխը ինծի դարձնելով:

— Այո, յարեցի, բայց միայն դարնան:

Այս խօսակցութենէն ի վեր, քանի մը օրուան մէջ ճշմարիտ բարեկամներ եղանք իրարու հետ: Երեքս մէկ բազմաթիւ անդամներ զբօսական պտոյտներ կատարեցինք եւ անդամ մը նոյնիսկ շոգեմակոյկով մինչեւ Բիվա գացինք: Ցամաք ելլելէ եւ մաքսատունէն անցնելէ ետք, նըստանք բարձրադիր սրճարան մը, ուր կարելի է ըմբոշխնել ախորժահամ մօքայի սուրճը եւ թանձր ու ընտիր սերը զոր կարելի է գտնել միայն Վիէննայի «Պրիսթօլ» եւ Պուտափէշտի Հունկարիա պանդոկներուն մէջ: Յետոյ գիշերը, մինչդեռ սիրուն Լօլան ոգեւորուած կը շաղակրատէր նոր ծանօթացած չոր եւ ծաղկաւեր իտալացի ծեր մարքիզուհիի մը հետ, ես պիյարի խաղ մը սարքեցի իր հօրեղբօրը հետ, որ առաջին աստիճանի խաղացող մը կ'երեւէր:

Սպանացին իմանալուն պէս թէ Նորին Կայսերական Բարձրութեան Գահաժառանգին թիկնապահն եմ, ամէնուն պէս ինքն ալ իսկոյն մեծ կարեւորութիւն տըւաւ խօսակցութեանս, եւ ամէն տեսակ հարցումներ տուաւ ինծի կարենալ ճիշդ բան մը իմանալու համար այդ ատեն «Վիլհէլմիկ»ի մասին շրջող կարգ մը գայթակղալի շշուկներու մասին: Գիտէք թէ բնաւորութեամբ խիստ գաղտնապահ եմ: Որով կրնաք մտածել թէ մեծ բան մը չկրցաւ տեղեկանալ ինձմէ:

Օր մը երբ անոր հետ պիյար կը խաղայինք սրահին մէջ, խօսակցութիւնը բաւական տարօրինակ դարձուածք մը ստացաւ:

— Ահ, կոմս, արտասանեց յանկարծ Սպանացին Ֆրանսերէն, դուք խորապէս տեղեա՞կ էք Պերլինի արքունի ներքին կեանքին բոլոր գաղտնիքներուն:

— Անշուշտ, յարեցի խնդալով: Բայց ձեզի կը վստահացնեմ թէ ոչ մէկ տեսակէտով հաճելի է այդ կեանքը:

Կարճ դադար մը ունեցաւ աչքերուս մէջ նայելով շեշտակի:

— Գահաժառանգը երբեմն ծպտուած պտոյտներ կը կատարէ՞ արտասահմանի մէջ, ըսաւ կամաց մը:

— Այո, երբեմն, պատասխանեցի խուսափողական կերպով:

Շարունակեց.

— Դեկտեմբերի առաջին շաբթուն Հռոմ կը գտնուէր ան: Փոցտամէն անյայտացաւ եւ Կայսրը ինչպէս նաեւ դուք խիստ մտատանջ էիք իր կացութեան մասին: Ան Պերլին մեկնած էր բոլորովին մինակ, նոյն իսկ առանց սենեկապանի, եւ իր մասին երբեք բան չէր լսուեր: Սակայն մինչդեռ դուք գաղտնի ոստիկանութեան միջոցաւ զինքը եռանդուն կերպով կը փնտռէիք եւ մահու չափ կը վախնայիք թէ չըլլայ որ մամուլը իրողութեան տեղեկանայ, նորին կայսերական բարձրութիւնը, Հէր Վիլհէլմ Նէպէլթաու քաղքենիական անունով, կը բնակէր Լունկթէվէրէ Մէլինի փողոցի 17 թիւ տան մէկ յարկաբաժինը: Ճի՞շդ է:

Ապշահար ու բերանաբաց Սպանիացիին կը նայէի:

Կը կարծէի թէ ես միայն գիտէի այս իրողութիւնը զոր Գահաժառանգը պատմած էր ինծի խիստ գաղտնապահութիւն յանձնարարելով:

Այս Մարթինէզ Արանտան գաղտնի ոստիկանութեան գործակալ մըն էր ուրեմն: Եւ սակայն այդ բանը կատարելապէս անկարելի կը թուէր ինձ:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԹՈՒԼՈՒՉ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Դաւիթեան եւ զաւակները (Պորտօ), Տիկին Դշխուհի Այտընեան (Կրեմլէն – Պիսէթր), Այրի Տիկին Փափազեան (Լիոն), Այրի Տիկին Գոճապաշեան եւ զաւակները (Թուլուզ), Այրի Տիկին Արուսեակ Սահակեան (Կ. Պիսեթր), Այրի Տիկին Սուրբիկ Գոճապաշեան (Օրլի), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Սահակեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէր – Պալեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կռեկուառ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անրի Փափազեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Գոճապաշեան եւ զաւակը (Օրլի), ինչպէս նաեւ Մարգարեան, Քարասլանեան, Հաճիարթինեան (Ալֆորվիլ), Մուրաճեան (Փրովիտէնս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տիգրանուհի Եթիմեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 8ին, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի ժամը 10ին Թուլուզի մէջ, Տոռատի եկեղեցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. ԴԻՒԱՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է պարսկահայ նկարիչ Պ. Արսէն Տէր – Յարութիւնեանէ, ի նպաստ թանգարանին վաճառելու համար, հինգ հարիւր բացիկ – նկարներ, զորս ինք անձամբ լուսանկարած է եւ որոնք կը վերաբերին մեր մշակութային դէմքերէն ոմանց եւ մեր ազատագրական շարժման :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ (Յուուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն «Հայերը Պարսկաստանի մէջ»:

Կը մասնակցին.— Իշխանուհի Աշրաֆ, Լուսաւորութեան նախարարը, երեսփոխան Ֆելիքս Աղայեան, Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան եւ Դաւիթխանեան :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ – ԲՈՅԺ): Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ): Գիրութեան վտանգները, պատճառները, գէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ): Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանսէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ): Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ) : Ծխեցէք... ի շահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ): Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ): Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ): Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ) : Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ): Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ): Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ): Ի՞նչ գիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ): Չկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.): Թոքախտը եւ յըղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ղուկասեան 50 Ֆրանք կը նուիրեն Իսի լէ Մուլինոյի Յ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին, փոխան ծաղկեպսակի Մուշեղ Սերոբեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Ֆրանսական Սինէմաթէքը, շարք մը Ֆիլմեր կը ներկայացնէ Փալէ տը Շայօ (Ավընիւ Ա. տը Մէօսի եւ նախագահ Ուիլսընի անկիւնը) իբրեւ մեծարանք Ռուբէն Մամուլեանի :

Այս ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ժամը 20·30ին, Տոքթ. Ճէքիլ էնտ Մըսթըր Հայտ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ժամը 22·30ին Երգ – Երգոց (1933, Մարլէն Տիէթրիխի հետ):

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 20·30ին Քրիսթին Թագուհի (Կրեթա Կարպօ):

ՇԱԲԱԹ: ժամը 18·30ին, Կոլտըն Պօյ (1938) ժամը 20·30ին.— Հայ, Ուայտ էնտ Հէնտսըմ (1937):

ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 20·30ին Մարք օֆ Զորօ (1940):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս. ՅՈՎՀ.–ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին: Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանակոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ: 295 Բիւ Պուալօ:

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, տրախօսութիւններ եւ հանելի անակնկալներ :

Գեղջկական պարեր

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է: Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Բիւ ԺԷ, երգ, արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ, խեղկատակ (գլուն): Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր :

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES
ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ հայկական ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Տէր Վռամշապուհ քահանայ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵԱՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Բիւ Պուալօ :

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 9ին, Ֆուայէ տէ Վիէօ – Թրավայէօր, 19 Բիւ Վոլթէռ: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ
1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 12 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10810 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.810

«ՉԱՐԵՆՑԻՑ ՍԿՍԱԾ՝ ԱՌԱՀ...»

Մեր ունեցած սեղմ տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով՝ կրնանք ըսել, թէ խորհրդահայ գրողներու Ե. համագումարին մէջ աւելի շատ դժգոհութիւններ յայտնուած են, քան գոհունակութիւններ:

Անգամ մը արդէն ըսինք թէ դժգոհութիւնը յառաջատար ուժ է, գոհունակութիւնը յետատար ուժ է: Մեզի բարենշան կը թուի դժգոհութեան ընդհանուր տրամադրութիւնը թէ խօսողներուն եւ թէ խօսուածներուն մէջ: Առաջ այս տրամադրութիւնը չկար, հիմա կայ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ բան մը փոխուած է Դանիոյ թագաւորութեան մէջ: Եւ եթէ պէտք ըլլայ անուն մը տալ փոխուածին, պիտի ըսենք՝ յառաջդիմութիւն:

Որո՞նք են դժգոհութեան գլխաւոր կէտերը: Որքան մենք կրցանք ըմբռնել, ահաւասիկ այդ կէտերը՝ ընդհանուր յայտարարի բերուած:

Ա.— Թարգմանութեան գործը լաւ հիմերու վրայ դրուած չէ: Կը թարգմանուին (հայերէնէ օտար լեզուներու կամ կամ օտար լեզուներէ հայերէնի) այնպիսի երկեր,— Պարոյր Սեւակի բառով՝ «խոտանային երկեր», — որոնք պէտք չէ թարգմանուէին, նոյնիսկ պէտք չէ գրուած ու հրատարակուած ըլլային հայերէն: Միւս կողմէ՝ չեն թարգմանուիր այնպիսիներ, որոնք անհրաժեշտօրէն թարգմանուած պէտք է ըլլային, օրինակ՝ Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ը:

Այս հարցին անդրադառնալով՝ Պարոյր Սեւակ կը նկատէր իրաւամբ. «Հեռուհեռաւոր Ֆրանսիացիների վերջին տարիների գրական կեանքը լեցուն է Նարեկացիով, իսկ մօտիկ – մերձաւոր Ռուսները Նարեկացու անունն էլ չգիտեն՝ ոչ իրենց, այլ մեր մեղքով»:

Բ.— Գրականութեան եւ արուեստի նուիրուած պարբերաթերթերը իրենց կոչման բարձրութեան վրայ չեն եւ չեն արդարացներ այն առաքելութիւնը, որուն պէտք է ծառայէին: Խիստ քննադատութեան ենթարկուած են, օրինակ, «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրը եւ «Գրական թերթ» շաբաթաթերթը, որ Գրողներու Միութեան օրգանն է: Այս երկուքը չեն ցոլացներ խորհրդահայ գրականութեան դիմագիծը, ձգտումները եւ նուաճումները:

Գ.— Շատ է խոտանը, վատորակն ու անընտիրը հրատարակուած գործերուն մէջ: Խնամիական հաշիւները աւեր կը գործեն: «Գրողների Միութեան ղեկավարութիւնը, — կը նկատէ դարձեալ «Անլռելի զանգակատան» քաջարի հեղինակը, — վարում է ընդհանուր հաւասարեցման, ոչ մէկի խաթրին չդիպչելու քաղաքականութիւն»: Ուշադրաւ է նաեւ յաջորդ դիտողութիւնը. «Մեզանից շատ շատերի փորացաւն այլ բան չէ, քան փառամոլութիւնը, որ, ինչպէս յայտնի է, հիւանդութիւն է անբուժելի»:

Դ.— Չի յիշատակուիր եւ տօնակատարուիր հանճարեղ մարդոց յոբելեանը, ինչպէս է Նարեկացին, Խորենացին եւ ուրիշներ: Մեծարանքի, յարգանքի, սիրոյ պակաս՝ մեծերուն հանդէպ: Սեւակի բառով չկայ «գնահատանք տաղանդաւորներին», բայց կայ անհաշիւ փայփայանք՝ «աներեսներին ու լաչառներին»:

Ե.— Դժգոհութիւն՝ օտար բառերու անդէպ ու անխնայ գործածութեան դէմ: «Վերջապէս ազատուեցինք այն մի խումբ օտար բառերից, որ բռնի սոսնձել էին մեր կոկորդին» կը գրէ դարձեալ անլռելի Սեւակը: Մենք յաճախ առիթ ունեցած ենք մեր ընդվզումը պոռալու այս ... «սոսինձ»ին դէմ: Հիմա ուրախ ենք, որ դժգոհութիւնը ներսէն կուգայ: Ցոյս ունինք, որ անբուժելի այս քանսէրը վիրահատման պիտի ենթարկուի,— պիտի բուժուի՛ ի վերջոյ:

Դեռ կրնայինք շարունակել դժգոհութիւններու թուումը, բայց կը կարծենք, թէ այսքանն ալ բաւական է եւ թէ պիտի շարունակուի մաքրազտումը (ոչ՝ մաքրագործումը...) գրականութեան եւ լեզուի մէջ:

Դժբախտաբար, համագումարը չէ ըզբաղած ուղղագրութեան հարցով,— վերահաստատել Մեսրոպեանը եւ մերժել Աբեղեանը: Ցուսահատ չենք սակայն: Օր մը անշուշտ այս «կոպիտ սխալն էլ կ՚ուղղուի» եւ կը վերականգնուի հազար վեց հարիւրամեայ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ուղղագրութիւնը:

Համագումարը սիրով ու խանդավառութեամբ ողջունած է գրական անդաստան մուտքը նորերուն: Նորերը — երիտասարդութիւնն է, այսինքն՝ վաղը, այսինքն՝ ապագան: Բոլոր խօսողները իրենց գուրգուրանքը յայտնած են անոնց, որ պիտի գան, ի հեճուկս անոնց, որ եկած են արդէն ...

Դարձեալ Պարոյր Սեւակն է որ ճշդում մը կ՚ընէ գալիք այս սերունդին եւ անոր բերելիք նորութեան կամ նորարարութեան մասին:

Գրականագէտ Հրանդ Թամրազեան, ջատագովանքն ընելով նորերուն, կոչ ըրած էր. «Ետ դէպի Թումանեանն ու Չարենցը»: Այսինքն՝ վերադառնալ ակունքին, որ Թումանեանն է, որ Չարենցն է:

Պարոյր Սեւակ կը նկատէ այս առիթով. «Ետ՝ դէպի Թումանեա՞նը, հասկացանք: Դէպի Չարե՞նցը, նոյնպէս հասկացանք: Բայց դէպի Թումանեանն ու Չարենցը միաժամանակ,— այս արդէն ուղղակի հասկանալի չէ»:

Ըսել ուզուածը այն է, թէ ժամկէտը Թումանեանը չէ, Չարենցն է: Ըսենք Սեւակի բառերով. «Մեր երիտասարդների 98 տոկոսը եթէ պապ ունին, ապա նրա անունը Չարենց է, միայն Չարենց»:

Մենք լրիւ հասկցանք Սեւակի կոչին իմաստն ու տարողութիւնը: Եւ կ՚ուզենք կրկնել իրեն հետ.

— Ո՛չ թէ ետ՝ դէպի Թումանեանն ու Չարենցը միաժամանակ, այլ «Չարենցից սկսած՝ դէպի առա՛ջ»:

Այս կոչը մեր սրտին կը խօսի անկասկած, բայց կը վախնանք, որ բաւական ժամանակ պէտք է «Չարենցից առաջ» անցնելու համար:

Ուրիշ պարագայ մը, որ անչափ ու անչափելի ուրախութիւն պատճառեց մեզի՝ դուրսիններուս, Հայ Սփիւռքին տրուած կարեւորութիւնն է: Մինչեւ վերջերս Սփիւռքը զանցառելի քանակութիւն էր ներսիններուն համար: Ո՛չ միայն որակ չէր, այլեւ նոյնիսկ քանակ չէր: Հիմա այս մտայնութիւնը փոխուած է: Բարեփոխուած չէ, ուղղակի փոխուած է: Ըմբռնուած է Հայկական Սփիւռքի արժէքը, թէ՛ իբրեւ քանակ եւ թէ իբրեւ որակ մանաւանդ:

Կապերը սերտացած են դուրսի Հայութեան եւ ներսի Հայութեան միջեւ, ներսի մտաւորականութեան եւ դուրսի մտաւորականութեան միջեւ: Ըսենք նաեւ՝ ներսի մտայնութեան եւ դուրսի մտայնութեան միջեւ:

Բարենշան երեւոյթ մըն ալ այս է ահաւասիկ:

Փոխադարձ այցելութիւնները անկասկած աւելի եւս պիտի ամրապնդեն «սերտութիւն»ը, որ ստեղծուեցաւ վերջին տասնամեակին:

Մենք կը դաւանինք, որ հայրենի գրականութիւնը ակունքն է: Սփիւռքի հայ գրականութիւնը եթէ ակունք մը չէ, հարկատու վտակ մըն ալ չէ: Իւրատեսակ ակունք մըն է վերջին յիսնամեակի գրականութիւնը Սփիւռքի մէջ: Հասկնալի՞ է:

Կը կարծենք, թէ 46 տարին բաւական է, որ խորթ կամ խորթի աչքերը դառնան հարազատ:

46 տարի ամէն օր լսեցինք, կարդացինք, հեգեցինք «հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամի», «իմպերիալիզմի գործակալ», «Թուրքին զինակիցն ու եոլտաշը» եւ այլ նման ... լաչառութիւններ:

Ժամանակը չէ՞ արդեօք վերջ տալու այս խռպոտ համանուագին, որ բանի մը չծառայեց մինչեւ հիմա եւ չենք կարծեր, որ կրնայ ծառայել ասկէ ետք:

Այս մէկը կը պահանջենք ... խնդրելու ձեւով ...

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԺԻՍՔԱՐ ՏԷՍԹԷՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Ելմտական նախկին նախարարը կը պատկանի անկախ Հանրապետականներու հոսանքին: Անոնցմէ է որոնք միշտ «այո» չեն պատասխաներ տը Կոլի, այլ՝ «այո, բայց ...»ով մը կ՚ուզեն փաստել թէ իրենք կը տարբերին հլու – հնազանդ «էնքոնտիսիոնէլ» խումբէն եւ բոլորովին համակարծիք չեն տը Կոլի քաղաքականութեան: Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, Ժիսքար տ՚Էսթէն շեշտեց թէ ներկայ քաղաքականութիւնը պէտք է երեք ուղղութեամբ ամբողջանայ.— Ա.) Հիմնարկութեանց աւելի ազատական գործադրութիւն: Բ.) Արդիական տնտեսական եւ ընկերային ուղղութիւն: Գ.) Եւրոպայի կառուցում:

«Անկախ Հանրապետականները, կ՚ըսէ Ժիսքար, կ՚ուզեն առաջարկի եւ ոչ ժըխտումի կամ մանաւանդ քանդումի շարժում մը ըլլալ: Չեմ կարծեր որ Մարտին ընտրողները քաղաքական կուսակցութեանց համար քուէարկեն: Իրականին մէջ պէտք է ընտրեն կարելի չորս պատասխաններու, հոգեբանական չորս դիրքաւորումներու միջեւ, ուր կը բաժնուին ներկայ կացութեան մէջ, յատկանշական բնոյթ ստացած նախագահ տը Կոլի ներկայութեամբ Պետութեան գլուխը: Այս չորս կարելի պատասխաններն են.— Մէկ կողմէ՝ «ոչ»ը կամ «ոչ, բայց», ընդդիմութիւնն է: Միւս կողմէ «այո» կամ «այո, բայց», մեծամասնութիւնն է»: Եւ Ժիսքար կը բացատրէ տարբերութիւնները: «Ոչ»ը կը ներկայացնեն Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Միթերանի Չախի դաշնակցութիւնը: «Ոչ, բայց»ը Դեմոկրատ Կեդրոնի դիրքն է (Լըքանիւէ): «Այո»ն ծանօթ ԻԻ ԷՆ ԷՌը եւ վերջապէս իրենք, անկախ Հանրապետականները կը ներկայացնեն «Այո, բայցը»: Ելմտական նախկին նախարարը ապա կը պարզէ իր «այո»ին եւ «բայցին» պատճառները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Ընդդիմութիւնը անկազմակերպ կը թուի մինչ ցոյցերը կը շարունակուին Փեքինի մէջ: «Վերաքննական» վերջին զոհն է՝ Կոմբուկիոս: «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ մեծ փիլիսոփան «աշխարհակալութեան, վերաքննականութեան եւ աւատապետութեան արտադրութիւնն է: Չին ժողովուրդը պէտք է ազատի Կոմբուկիոսի տեսաբանութենէն, որմէ կ՚օգտուի Շու Եանկ, քարոզչութեան բաժնի նախկին փոխ – տնօրէնը կուսակցութեան վրայ յարձակելու համար»:

ՎԼԱՏԻՎՈՍՏՈԿԻ մէջ, Կոսիգին ծանր յարձակում մը ըրած է Չինաստանի վրայ եւ Մաօ Ցէ Թունկի հակալենինիստ խմբակին: Խորհրդային ղեկավարները կը շարունակեն իրենց շրջապտոյտը, որ սահմանուած է Չինաստանի վնասակար քաղաքանութիւնը պարզել շարքերուն եւ ժողովուրդին:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ յայտարարած է.— «Մեր չորս կէտերը կրնան մէկի վերածուիլ՝ Ամերիկացիք պէտք է հեռանան Վիէթնամէն»: Միւս կողմէ Ու Թան յայտարարած է թէ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները պէտք է դադրին առանց պայմանի:

ՍՈՒՐԻՈՅ տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարած է թէ Սուրիա եւ Եգիպտոս պիտի միացնեն իրենց ճիգերը ետ մղելու համար լայնածաւալ որեւէ յարձակում Սուրիոյ վրայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Զնամիա գրական պարբերաթերթը որ Գրողներու Միութեան օրգանն է, ոճրագործ կ՚որակէ ամերիկացի զինուորական գլխաւոր պատասխանատուները: Այսպէս Մք. Նամարա՝ «պատերազմական նախարարութեան ելեկտրոնիկ ուղեղը, տեսակ մը հաշուապահ, գործի մարդ մը որ սխալած է իր հաշիւներուն մէջ: Ամբողջ Ուոշինթընը կը քնացնէ իր թիւերով»– Մաքսուէլ Թէյլըր՝ (նախկին դեսպան) «պատասխանատուներէն մին Ժընեւի համաձայնագրերու բռնաբարումին»: Եւն. եւն.:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը 92 բանտարկեալներ ազատ արձակեց, որոնց մէջ չորս Ֆրանսացի համայնավարներ:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու մէջ եկամուտի եւ այլ տուրքեր յաւելում պիտի կըրեն: Ճոնսըն յայտնեց թէ ալ աւելի դրամի պէտք ունի այս տարի, Վիէթնամի համար:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Տիկին Ինտիրա Կանտի յայտարարեց թէ «այսօր կրկին յանձնառու կ՚ըլլանք յարգելու Թաշկենտի յայտարարութիւնը եւ խաղաղութեան պատգամը զոր կը պարունակէ»: Այս յայտարարութիւնը կ՚ըլլար Թաշկենտի մէջ ստորագրուած համաձայնագրի առաջին տարեդարձին առթիւ, Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ: Ծանօթ է որ Հնդկաստանի վարչապետ՝ Շասթրի, յանկարծամահ եղաւ համաձայնագրին ստորագրութենէն քանի մը ժամ ետք:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Ժիւլիանա թագուհին առջի օր ամուսնացուց իր երրորդ աղջիկը՝ Մարկրիթ: Այս իշխանուհին ամուսնացաւ Հոլանտացի երիտասարդի մը հետ, գոհունակութիւն պատճառելով երկրին, որոնք դժգոհ էին միւս երկու իշխանուհիներուն ամուսնական ընտրութենէն:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Յունուար 10)	24,535
Ոմն (Պուլոնեը)	70
Պ. Միսաք Բարթիօղլու եւ զաւակները (իրենց կնոջ եւ մօր Մալվինէ Փարթիօղլուի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ)	50
Տիկին Մարիամ Կամկամեան (Մէօտոն)	50
Տիկին Ոսկի Թոփալեան	50
Տէր եւ Տիկին Խաչեր Քէօշկերեան (Նշան Տէր–Յակոբեանի մահուան առթիւ Փ. Ծ.ի)	50
Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեան (Վօքլիւզ)	30
Ընդհ. գումար	24,835

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

Ա.

Վերջին հարիւր տարուան ընթացքին, Թուրքիոյ մէջ զանազան խմորումներ տեղի ունեցած են, կազմուած են խմբակցութիւններ, ընկերակցութիւններ եւ կուսակցութիւններ, կրօնական, քաղաքական եւ այլ նպատակներով, թէեւ անոնցմէ շատերը, դեռ սաղմնային վիճակի մէջ, ցրուած, եւ վերջ գտած են, բացի մի քանիէն :

Ուսումնասիրելով Թուրքիոյ ընկերային կարգը, կը տեսնենք որ Թուրքիոյ մէջ զինուորական ուժը եղած է (գրեթէ չորս հարիւր տարի) Ենիչէրիներուն զինուորական կազմակերպութիւնը, որ երբեմն, սուլթաններու հրամանին տակ, երբեմն ալ, անոնց վրայ գերիշխող եւ մանաւանդ բռնակալ ուժ մըն էր հալածանքի՝ Հայոց դէմ : 18րդ դարու վերջերը, եղաւ ժամանակ մը, որ այդ Ենիչէրիները սուլթաններ դահընկէց ըրին, միշտ ուրիշ մը դահ բարձրացնելու համար :

Սուլթան Մէճիտին հայրը (Համիտ Բ.-ին պապը) եւրոպացի մասնագէտներ հրաւիրեց, թրքական բանակը վերակազմելու, անոր հագուստին կապուստին ձեւը փոխելու, համազգեստ մը տալու, եւ իր հրամանին ներքեւ, կարգապահութիւն հաստատելու նպատակով :

Սուլթան Մահմուտ Բ. Ենիչէրի անունը փոխեց, «Նիզամիէ Էֆրատը Ճէտիտէ»ի (Կանոնաւոր նոր զինուոր) : Եւ երբ ըստ բաւականի ուժ ունեցաւ իր հրամանին ներքեւ, 1825 թուին, բնաջնջեց այդ աբիւնարբու Ենիչէրիները, զանոնք զօրանոցներու մէջ հաւաքել տալով եւ թնդանօթի կրակին ենթարկելով ամէնքը ...

Մինչեւ այդ օրերը, Թուրքիոյ մէջ որեւէ կուսակցութիւն գոյութիւն չունէր, բացի յունական «Էթնիքի Էթէրիա»յէն որ կազմուած էր 1815ին : Թուրքերու սոֆի մոլեռանդութիւնը թոյլ չէր տար ոեւէ ոչ-թուրք տարրի քաղաքականապէս կազմակերպուիլ : Թուրքիոյ հպատակները ըստրուկ կը նկատուէին : Եւրոպական ճնշումի ներքեւ, Մահմուտ Բ.ի որդին, Մէճիտը, 1839ին հրատարակեց հրովարտակ մը, յայտարարելով թէ «Քրիստոնեաները հաւասար են Իսլամներուն», եւ «տուրքերու գանձման կանոններ պիտի դրուին» եւ «կրօնական ազատութիւն պիտի ըլլայ» : Դիւրին գործ չէր սակայն թրքական քարացած միտքը վարժեցնելը նման ոսկեզօծ գաղափարներու : Անհրաժեշտ եղաւ 1856ին կրկին սուլթանական հրովարտակ մը (Խաթթը շէրիֆ) հրատարակել, նոյն ոգիով :

Թրքութիւնը չմարսեց այդ հրովարտակը, եւ ահա, 1859ին, Սուլէյմանիէցի Շէյխ Ահմէտի ղեկավարութեան տակ 50–60 կրօնամոլներէ բաղկացեալ «Ֆէտայիլէր Ճէմիյէթի» անունով Կ. Պոլսոյ մէջ ընկերակցութիւն մը կը կազմուի գաղտնի կերպով քարոզելու թէ «Թուրքը հաւասար չի կրնար ըլլալ Հայուն» : Խլրտումները կանխելու համար Ազիզի հրամանով, այդ շարժման ղեկավարներէն մի քանին Աքքեա աքսորուեցան եւ միւսները ցրուեցան :

1861ին, երբ Ազիզ դահակալեց ու նաեւ Եւրոպա այցելեց, ազատամտութեան հով մը փչեց Թուրքիոյ մէջ : Հայ մտաւորականները, (որոնց մէկ մասը Ֆրանսա ուսանած էր) յաջողած էին Հայոց եկեղեցական -ազգային սահմանադրութիւն մը վաւերացնել տալ, Թուրքիոյ կառավարութեան :

Թուրքիոյ մէջ նոր սկսած ազատասիրական ոգիի ներկայացուցիչներէն մին եղած էր Նամըք Քեմալը, որ սակայն հալածուեցաւ, եւ փախաւ Եւրոպա 1865ին : Անոր հետեւեցան մի քանի ուրիշներ, Զիա փաշա, Ալի Սուավի եւն., որոնք իրենք զիրենք կոչեցին «Եէնի Օսմանլը-լար» : Հրատարակեցին թերթեր, Փարիզ եւ այլուր, «Մուխպիր» (Լրատու), «Իւլում» (Գիտութիւն), «Խայալ» (Իտէալ), եւայլն, որոնք խոտի պէս բուսան, եւ խոտի պէս ալ չորցան :

«Նոր Օսմանլը»ներէն Թուրքիոյ մէջ քաղաքական հասկացողութիւն ունեցող Ահմէտ Միտհաթ փաշան կար, որուն խորհրդականն էր Գրիգոր Օտեան : Միտհաթ կարելի է նկատել «Նոր Օսմանլը»-ներու, «Երիտասարդ Թուրքերու» գլխաւորը : Միտհաթ 1876ին, Թուրքիոյ վարչապետ ըլլալով, մտահոգ էր, երբ Մեծ Պետութիւնները կը խորհրդակցէին Թուրքիոյ բաժանման մասին, Կ. Պոլսոյ մէջ գումարուած խորհրդաժողովին առթիւ, Քրիստոնեաներու դէմ Թուրքերու հալածանքը պատրուակ բռնելով :

Միտհաթ վճռականութեամբ, Համիտի անունով, ներկայացաւ ժողովին, անոնց հրամցուց թրքական առաջին Սահմանադրութիւնը՝ 1876ին, յայտնելով թէ «այլեւս Օսմանեան բոլոր հպատակները սահմանադրական հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն» :

Այդ վարչական խաբէութիւնը երկար չտեւեց : Հրատարակուած Նոր Սահմանադրութեան համաձայն, գումարուած Երեսփոխանական Ժողովը միայն մէկ նիստ ունեցաւ, եւ ապա առաջին Սահմանադրութիւնը ջնջուեցաւ, Երեսփ. Ժողովը լուծուեցաւ 1877ին : Միտհաթ փաշա դատի ենթարկուեցաւ, իբր «մեղսակից» Սուլթան Ազիզի սպանութեան, եւ աքսորուեցաւ Արաբիոյ Թայիֆ քաղաքը, այդտեղ, վեց տարի ետք, գիշեր մը խեղդուեցաւ :

Համիտ Բ. դարձաւ բացարձակ միապետ, 32 տարիներու ընթացքին : Ան Հայերու բնաջնջման համար կազմեց «Համիտիէ» քրտական հեծելազօրաց 82 գունդեր, եւ Հայոց ինքնապաշտպանութեան փորձերը որակեց «ապստամբութիւն», հրամայեց 1894 – 96ի հայկական կոտորածները :

Ինչպէս Հայերու, նոյնպէս Թուրքերու կողմէ որեւէ բողոք կամ դիմադրութիւն բռնակալութեան դէմ ապարդիւն էր : Փորձողը կամ կը բանտարկուէր կամ կ՚աքսորուէր Ֆէզզան, Աքքեա, եւ այլուր :

1889ին, թուրք մտաւորական մը՝ Ահմէտ Բիզա, մօրը կողմէ Հունգարացի, եղած էր Պրուսայի կրթական տնօրէն : Իբր «Երիտասարդ Թուրք» (Ենի Օսմանլը), կասկածելի դարձած էր յաչս կառավարութեան եւ փախած էր Փարիզ, իբր թէ ուսանելու : Հոն եկան իրեն նման ուրիշ Թուրքեր ալ : Ահմէտ Բիզա հետեւեցաւ կարճ ժամանակով Օկիւսթ Քոնթի գրական փիլիսոփայական դպրոցին, Ֆրանսացի ուսուցիչ Լաֆիթի մօտ : Ան, սակայն, որպէս Թուրք, զուրկ էր Քոնթի այլասիրական ոգիէն : Իր քանի մը ընկերներով եւ հետեւորդներով կազմեց Փարիզի մէջ «Օսմանլը Իթթիհատ եւ Թէրագգը» անունով խմբակցութիւն մը, նախնական կուսակցութիւն մը, որ յետոյ 1897ին ունեցաւ մասնաճիւղ մը Ժընեւի մէջ եւ ուրիշ մասնաճիւղ մը, Գահիրէի մէջ :

1895 – 96ի ջարդերուն հետեւանքով՝ թուրք կառավարութիւնը եւ Թուրքերը խայտառակուած եւ վարկաբեկուած էին Եւրոպայի ոստաններուն մէջ :

Եւրոպայի մէջ, փախստական թուրք երիտասարդներ, ուսանողներ, մտաւորականներ, հրապարակագիրներ, սկսած էին մօտենալ հայ կազմակերպութեանց եւ անոյշ լեզու թափել անոնց առջեւ, ցաւակցութիւն յայտնել ու նաեւ բաղձանք, որ միացեալ ջանքերով պայքարին բռնապետութեան դէմ, յեղափոխական միջոցներով :

Իթթիհատ Թէրագգըի ղեկավարներէն Ահմէտ Բիզա սրտանց հակառակ էր յեղափոխական մեթոտներուն, կը բաղձար որ պետութիւնները միջամտէին Թուրքիոյ գործերուն, Թուրքիան բարենորոգէին, ապահովէին անոր հողային ամբողջականութիւնը : Սակայն որեւէ գործակցութիւն կարելի չեղաւ իրագործել թուրք գործիչներու միջեւ :

Ահմէտ Բիզա հրատարակեց, 1895էն սկսած, «Մէշվէրէթ» (Խորհրդակցութիւն) անունով կիսամսեայ Ֆրանսերէն պարբերաթերթ մը եւ նոյնը՝ թուրքերէն լեզուով, «Շուբայը Իւմմէթ» անունով :

Ասոնցմէ զատ, կը հրատարկուէին ուրիշ, կարճատեւ կեանք ունեցած թերթեր, որոնց կարգին Փարիզի մէջ «Եըլտըզ», եւ «Հիլալ»՝ Զուիցերիոյ մէջ, որոնց գլխաւոր նպատակն էր Հայերու քարոզութիւնը չէզոքացնել, զանազան միջոցներով :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԳԱՌՆԻ

Հայ հանճարեղ ճարտարապետներու եւ հրաշակերտ քարտաշ – վարպետներու հոյակապ ստեղծագործութիւնը՝ Գառնիի ամրոցը, կը գտնուի Գեղամայ լեռներուն ստորոտը, եռանկիւնաձեւ բարձր հրուանդանի մը վրայ, որուն մօտէն սրընթաց կ՚անցնի եւ Արարատեան դաշտ կը նետուի Ազատ դետին գլխաւոր վտակներէն մէկը :

Հրուանդանը հարաւ – արեւմտեան եւ արեւելեան կողմերէն երիզուած է անդընդախոր կիրճերով եւ անանցանելի ժայռերով : Միւս երկու կողմերուն դեռ մնացած են հզօր պարիսպին եւ անոր 14 աշտարակներուն հետքերը :

Ամրոցին ներսը կը գտնուին հեթանոսական սիւնազարդ տաճարին, թագաւորական պալատին եւ անոր զանազան շինութիւններու մնացորդները :

Իբրեւ հզօր ամրոց եւ եզակի ճարտարապետական յուշարձան Գառնին ծանօթ եղած է հնագոյն ժամանակներէն : Անոր մասին, իբրեւ ամուր և անմատչելի բերդ, Ա. դարուն խօսած է հռոմէացի ականաւոր պատմագիր Տակիտոսը : Բայց վերջերս կազմակերպուած հնագիտական պեղումները եւ անոնց հիման վրայ գիտնականներուն կատարած ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Գառնին, իբրեւ բնակավայր եւ իբրեւ ամրոց, գոյութիւն ունէր Ուրարտական շրջանին եւ դեռ անկէ առաջ ալ : Յայտնաբերուած է ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւն մը, ուր յիշատակուած է Գառնիի անունը : Գտնուած են իրեր, որոնք կը վերաբերին հայ ժողովուրդին կազմաւորման աւարտին եւ հայկական պետութեան յառաջացման շրջանին՝ 6րդ դարուն Ք. Ա. մինչեւ Ք. Ե. առաջին – երկրորդ դարերուն :

Առաջին հայ գիտնականը, որ հիացումով նկարագրած է Գառնին, Մովսէս Խորենացին է :

«Այն ժամանակները, — կը գրէ Մովսէս Խորենացի, — Տրդատ կ՚աւարտէ Գառնի ամրոցին շինութիւնը տաշած որձաքարերով, որոնք ագուցուած էին երկաթէ գամերով եւ կապերով, անոր մէջ կը շինէ հովանոց՝ արձաններով, սքանչելի դրուագներով եւ բարձրաքանդակներով իր Խոսրովադուխտ քրոջ համար, եւ անոր վրայ կը գրէ իր յիշատակը յունարէն գիրերով» :

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Սառը կոտրելու մեզ աջակցեցաւ նաեւ Թէքէեան ու գրչի մարդոց միջեւ հոգեկան կապ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը վեր դասեց ուրիշ ամէն մտահոգութենէ :

Այսպիսով, ան եւս եղաւ առաջին կամուրջներէն մին երկու ճակատներու միջեւ :

×

Գրական համախմբումները սկսելու ճիշդ պահն էր հիմա :

Դժուար էր պատրաստել, սակայն, ցանկը գրական դէմքերուն, որոնք հանդիպումներու նիւթ պիտի կազմէին : Որքան ալ անկողմնակալ փորձէր մնալ մարդ՝ նախասիրութիւններու կրնար զոհ դառնալ : Ելքի ուրիշ ճամբայ, չէր մնար, բայց եթէ նկատի ունենալ գրքերը, որ լոյս կը տեսնէին, եւ զանոնք առիթ բռնել խօսելու համար հեղինակին մասին ալ :

Բարեբախտաբար վերջին շրջանին լոյս տեսեր էին տասնեակ մը գրքեր, որոնք արժանի էին մեր ուշադրութեան : Այսպէս տպուած էին Դանիէլ Վարուժանի «Հեթանոս երգերը», Սիամանթոյի «Ամբողջական գործը», Ռուբէն Զարդարեանի «Յայգալոյսը», Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածները», Գրիգոր Զօհրապի «Լուռ ցաւերը», Զապէլ Եսայեանի «Աւերակներու մէջը», Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի «Հարազատ որդին» եւն. :

Դժուարութիւնը հիմա ասոնց շարքը ճշգելու մէջ էր :

Եւ ահա առիթը իր ոտքովը եկաւ : Աղմուկը, որ Կովկասի մէջ ստեղծուեր էր Շանթի Հին Աստուածներուն ներկայացման առթիւ, մեզ գրգիռ եղաւ գրական հանդիպումի մը նիւթ դարձնել զայն մեզ մօտ ալ : Շանթ իր թատերախաղը Երեւան էր գրած 1909ին եւ 1912ին Պոլիս տպել տուած : Բայց ան աղմուկ սկսաւ հանել, երբ նոյն տարուան վերջերը առաջին մրցանակով վարձատրուեցաւ Թիֆլիսի Հայոց դրամատիքական ընկերութեան կողմէ, եւ երբ մանաւանդ ներկայացուիլ ըսկըսան Թիֆլիսի եւ Պաքուի բեմերուն վրայ :

Շանթի թատերախաղը բացառիկ ոգեւորութեամբ բռնկցուցեր էր այդ օրերու Կովկասը : Յօդուածներն ու դասախօսութիւնները յաջորդեր էին մէկը միւսին, եւ գրական դատեր ալ սարքուեր հայկական զոյգ կեդրոններուն մէջ : Կովկասի այս ոգեւորութիւնը մեզ եւս վարակեց եւ դրդեց մեզ ալ որ «Հին Աստուածներով» սկսինք գրական մեր հանդիպումներուն շարքը :

«Գրական ասուլիս» տիտղոսը չէր կըրեր սակայն մեր սարքած այդ առաջին հանդիպումը : Կովկասի մէջ եղածները կապկելով մենք եւս «գրական դատ» մկրտեր էինք մեր փորձը, եւ այդպէս ալ գըրեր էինք թերթերուն տուած մեր ծանուցումներուն մէջ :

Այդ դատը տեղի ունեցաւ 1913 Մարտ 3ին, Կիրակի, Բերայի Էսայեան վարժարանին մէջ, ուր խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր Պոլսոյ բոլոր թաղերէն :

«Դատարանին» ընդհանուր» «դատախաղը» այս տողերը գրողն էր : Դատարանը զոյգ քարտուղարներ ալ ունէր : Եւ որպէսզի լրիւ ըլլար ամէն բան, դատարանը իր ժիւրին եւս ունէր, որուն կը նախագահէր Գրիգոր Զօհրապ, իսկ անդամներն էին Կոմիտաս, Ռուբէն Զարդարեան, Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ, Միքայէլ Շամտանճեան, Մելքոն Կիւրճեան, Երուանդ Սրմաքէշխանլեան, Փանոս Թերլէմէզեան, Սարգիս Մինասեան եւ Թէոդիկ :

Սկսաւ ճառերուն շարքը :

Հաւաքոյթը բացի ես՝ յանուն կազմակերպիչներուն, իսկ բացման խօսքը ըրաւ նախագահը, խօսքը դարձեալ ինձ տալով, որպէսզի, իբրեւ Ընդհ. դատախաղ», մեղադրական կէտերը ներկայացնեմ :

Աւելի քան կէս դար յետոյ, անշուշտ կը ծիծաղիմ հիմա, եւ հաւանաբար ընթերցողներս ալ ինծի հետ, այն լրջութեան համար, որով հեղինակ մը դատելու եկան այնքան ծանրախոհ մարդիկ ու թոյլ տուին ինձ ալ որպէսզի «ամբաստանութեան» կէտերը ճշգեմ :

Մեղադրականս սկսայ հակիրճ կերպով ներկայացնելով Շանթի կեանքն ու գործը, յետոյ ամփոփեցի քանի մը հարցեր, որոնք իբրեւ թերութիւն մատնանշուած էին ցարդ Շանթի երկին մէջ եւ զորս յանձնեցի բանախօսներու քննութեան :

Այդ հարցերն էին՝

Ա) «Հին աստուածները» պատմական թատերախաղի բնոյթ ունի՞ եւ այդ տեսակէտով թերութիւններ կը ներկայացնէ՞ :

Բ) «Հին աստուածները» որեւէ առընչութիւն ունի՞ հայկական միջավայրի հետ եւ այդ տեսակէտով որքա՞ն յաջողուած է :

Գ) Թատերախաղը կը ներկայացնէ՞ տռամէ մը պահանջուած յատկութիւնները, ունի՞ տռամագիք տիպարներ, գործողութեանց հոգեբանական զարգացում եւ տռամագիք վախճան :

Դ) Շանթի ոճը որքա՞ն համապատասխան է լեզուի օրէնքներուն եւ թատերախաղի նիւթին :

(7 Շար.)

Տաճարին մնացորդները գոյութիւն ունին մինչեւ այսօր: Շինուած է գորշ որձաքարէ, գլխաւոր ճակատը ուղղուած է դէպի ամրոցին կեդրոնը եւ կը գրաւէ այցելուին ուշադրութիւնը առաջին իսկ քայլէն: Դէպի տաճարը կը տանին ինը աստիճաններ: Սանդուխին երկու կողմերէն կը բարձրանան տաճարին պատերը, որոնց վրայ քանդակուած են երկու աթլանտներ՝ առասպելական հսկաներ, որոնք իրենց ուսերուն վրայ է կարծես, որ կը պահեն պատին վերի մասին ծանրութիւնը:

Հետեւելով Ե. դարուն հոդեւորականութեան շրջաններուն մէջ տարածուած աւանդութեան, Խորենացի Գառնիի շինութիւնը վերագրած է Տրդատ Գ.ին, մինչդեռ նոր պեղումները եւ ուսումնասիրութիւնները կը պարզեն, որ հին ամրոցը Հռոմէացիներու ձեռքով աւերուելէ ետք՝ վերաշինուած է Հայոց Տրդատ Ա.ի կողմէ:

Գառնի ականատես եղած է արիւնալի ընդհարումներու եւ պատերազմներու: Ատեն մը Հռոմէացիները կը գրաւեն ամրոցը: 62ին հայկ. զօրքերը կը ջախջախեն հռոմէական պահակախումբը եւ դուրս կը շպրտեն երկրէն: Գահ կը բարձրանայ Տրդատ.— Հայ Արշակունիներու հարստութեան հիմնադիրը: Գառնիի մէջ կը շինէ նշանաւոր «հովանոցը»:

Տաճարէն քիչ մը հեռու, դէպի Ազատ դետ բացուող ձորին գրեթէ եզրին ժամանակին վեր խոյացած էր երկյարկանի պալատական շէնքը՝ իր շքեղ դահլիճներով, բազմաթիւ սենեակներով եւն.:

Պալատին չափերուն մասին դաղափար կուտան պեղումներուն ժամանակ բացուած աւելի քան քառասուն մեթր երկարութիւն եւ մօտ 15 մեթր խորութիւն ունեցող դետնայարկին մնացորդները: Այդ յարկին մէկ մասին մէջ գտնուած է 20×12,5 մեթր մակերես ունեցող կամարակապ մեծ դահլիճ մը:

Շատ հետաքրքրական է պալատին բաղնիքը: Բաղկացած է չորս սենեակէ՝ նախասրահ, պաղ, դաղջ եւ տաք լողարաններէ: Ուշադրաւ է առաջին սենեակին յատակին վրայ պատկերացուած խճանկարը՝ նախաքրիստոնէական Հայաստանի մեղի առայժմ ծանօթ միակ յուշարձանը: Խճանկարը պատրաստուած է 15 գոյնի բնական տեղական քարերէ: Նկարը կը ներկայացնէ առասպելական նիւթ մը: Վարդագոյն շրջանակի մէջ պատկերացուած է ծով մը, որուն մէջ զանազան դիրքով չաստուածներ եւ էակներ՝ ձիու մարմնով եւ ձուկի պոչով մարդիկ, ձուկեր, ծովինարներ: Չաստուածներուն եւ ծովինարներուն պատկերներուն քով յունարէն գրուած են անոնց անունները: Խճանկարին կեդրոնը հիւսուածապատ շրջանակ մը կայ, ուր զետեղուած են այր մարդու եւ կնոջ կիսանդրիներ: Այրը ովկիանոսն է՝ բոլոր չաստուածներուն հայրը, իսկ կինը՝ ծովը՝ գեղեցկութեան ու սիրոյ չաստուածուհիին՝ Աֆրոդիտէի մայրը: Շրջանակին վերը յունարէն հետեւեալը գրուած է.— «Ոչինչ չստանալով աշխատեցանք»:

Հնագիտական պեղումները, որոնց ղեկավարն է Փրոֆ. Բաբկէն Առաքելեան, կը բանան Գառնիին «ընդերքը»: Հազարամեայ աւերակներու եւ ցողակոյտերու տակէն դուրս կը հանուին կենդացային իրեն, զէնքեր, արուեստի առարկաներ: Հոս՝ Գառնիի մէջ է, որ առաջին անգամ գտնուած են Հայաստանի մէջ պատրաստուած պատուհանի ապակիները եւ արծաթի փայլ ունեցող հայելիները, ինչպէս նաեւ ոսկիէ պատրաստուած սրինգը: Մեր մատենագիրները կը յայտնեն, որ Հայաստանի մէջ կը պատրաստուէին քանդակներ մետաղէ, մարմարէ, քարէ, փայտէ եւ ոսկորէ: Տեղւոյն վրայ գտնուած արձաններուն եւ զարդաքանդակներուն բեկորները կը հաստատեն այդ իրողութիւնը:

Միջին դարերուն Գառնին մեծ դիւղաքաղաք մըն էր, ուր զարդացած էին արհեստներն ու առեւտուրը: Հոս գտնուած են դրամներ՝ հելլենական, հռոմէական, բիւզանդական, արաբական, սելճուկեան, վրացական:

1679ին Հայաստանի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ երկրաշարժ մը, որուն հետեւանքով վնասուեցան շատ յուշարձաններ: Աւերուեցան նաեւ Գառնիի տաճարը եւ շրջակայ շէնքերը: Ամրոցին եւ տաճարին պատերուն քարերը ամրացուած էին երկաթեայ կապերով, իսկ խոռոչներուն մէջ լեցուած էր կապար: Յետագայ դարերուն, Պարսիկներու տիրապետութեան ժամանակ, երկաթը եւ կապարը օգտագործուած են ռազմական նպատակներու: Այդ է պատճառներէն մէկը, որ շինութիւնը չէ դիմացած երկրաշարժին զօրաւոր հարուածներուն:

Պեղումները դեռ կը շարունակուին:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՁԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. — ԱՐԾԻԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.— Արծիւ ծնած է Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին եւ Արծիւ Մարզական Միութեան ձուլմամբ, 1964ին:

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը հիմնուած է Մ. Մալումեանի կողմէ 1924ին: Ունեցած է աթլէթիզմի եւ լողի բաժանմունքներ, որոնք յետոյ լուծուած են:

1925ին կազմակերպած է աթլէթիզմի միջազգային մարզահանդէս մը, մասնակցութեամբ «Դպրոցասէր»ի սանուհիներուն, որոնք մարմնամարզի ցուցադրութիւն մը կատարած են, «Քնար» ֆանֆառի խումբին երաժշտական ընկերակցութեամբ:

Աթլեթիզմի մրցումներուն մասնակցած են Փարիզի ՍԷ Ա ԷՍ ԺԷ ֆրանսական Միութեան անդամներ՝ Ժիրայր Խթիկեան եւ Յ. Մամիկոնեան, որոնք 1924 – 1933 լաւագոյն Ֆրանսահայ մարզիկները հանդիսացած են: Ժիրայր Խթիկեան շահած է գունտ նետելու առաջնութիւնը, Յ. Մամիկոնեան ձողով ոստումի եւ երկայնութիւն ցատկելու մէջ երկրորդ հանդիսացած է (Ժ. Խթիկեան ներկայիս աթլեթիզմի մարզիչ է Հայաստանի մէջ):

Յայտագրին մաս կը կազմէր նաեւ Քրոսքընթրիի մրցում մը, «Մարսիլիոյ շրջավաղք» կոչումով, որ վերջացած է Ֆրանսացի Կիյյոմ Թելի յաղթանակով, 12 քիլոմեթր 38′ 25″: Օրուան թագուհի Տիկին Հ. Գույումճեան նախագահած է մրցանակաբաշխութեան:

Նոյն տարիէն սկսեալ Հ. Մ. Ը. Մ. երեք խումբով և փոքրահասակներով մասնակցած է Փրովանսի ֆութպոլի ախոյենութեանց եւ բաժակախաղին՝ Ա. խումբով: Բ. աշխարհամարտէն առաջ ապահոված է ութով 0 յաղթանակ մը Կաղելէք խումբին վրայ: (Իր լաւագոյն արդիւնքը):

Բ. Աշխարհամարտէն ետքը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. «Լիկ տը Փրովանսի» Ա. դասակարգի 1944 – 1945ի ախոյեան՝ Միրամասի հետ հաւասար մնալով մէկով մէկ, եւ յաղթելով Աթլանթիքի 3–2, Սէնթ Հանրիի 1–0 եւ Վալանսոլի 1–0, բարձրացած է «Փրոմոսիոն տ'Օնէօռ» Ա. դասակարգը, ուր չէ կրցած մնալ:

«Արծիւ» հիմնուած է 1926ին՝ Բ. Գավէզեանի եւ Գ. Ելգովանեանի կողմէ:

1949ին վերակազմուելով, երեք տարի յաջորդաբար յաջողած է բարձրագոյն դասակարգը բարձրանալ: 1952ին Բ. անդամը ըլլալով շահած է «Մարսիլիոյ հիւսիսային արուարձանին բաժակախաղը:

1955ին Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ին 2–1 յաղթելով, շահած է «Յ. Յակոբեան բաժակը»: Յաջողած է բարձրանալ «Փրոմոսիոն տ'Օնէօռ Ա.», սակայն ետքը «Փրոմոսիոն Պ.» իջած է, ուր կը գործէ ներկայիս «Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ միացեալ Միութիւնը» (Անթանթ ԻԻ, ԺԷ, Ա. Արծիւ):

Նախագահը Պ. Ռաֆֆի Նազարեան երկու տարի յաջորդաբար «Փրովանսի լիկի» ղեկավարներուն կողմէ ոսկիէ մետայլով վարձատրուեցաւ, ի գնահատութիւն շրջանային մարզական կեանքին մատուցուած ծառայութեանց: Քարտուղարը Պ. Ժան Ղարիպեան գործունեայ անձնաւորութիւն մըն է: Մարզիչը Քոքօ Ելգովանեան եղած է նշանաւոր ֆութպոլիստ, յառաջապահ եւ բազմաթիւ կոլերու հեղինակ:

Արծիւի վարիչները երբեք այլամերժ եղած չեն, ունեցած են Պրինեոլի եւ Մինանայի նման՝ հայկական ծագում չունեցող խաղացողներ, 1958ին:

Ախոյենական մրցմանց մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.–Արծիւ անցած տարի, երթի հանդիպմանց առաջին, «Աշնան անպաշտօն ախոյեան», դարձի մրցմանց ընթացքին անյաջողութեան մատնուելով Գ.հանդիսացաւ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

«Սոն Հավատիս»ի «Պատմութեան մէջ այսօր» խորագրին տակ Սատի Պրաք հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

29 Դեկտեմբեր 1918ին, Կիլիկիա գրաւուեցաւ ամբողջովին Ֆրանսական ուժերու կողմէ: Անգլիական զինուորներ ալ կային անոնց մէջ: «Յառաջիկային Կիլիկիա պիտի զետեղուին տարագրուած Հայերը»:

Ուրիշ տեղեկութիւն մը, Հալիլ Փաշա – Գարախան տեսակցութեանց մասին.—

«Էնվէր Փաշայի հօրեղբայրը, Հալիլ Փաշա, խոյս տուաւ Պէքիր աղա Պէօլիւքէն, դաղտնաբար անցաւ Անատոլու, եւ Սվազի մէջ տեսակցեցաւ Մուսթաֆա Քեմալ Փաշայի հետ: Հալիլ Փաշա պաշտօն եւ պարտականութիւն ստանձնեց Մուսթաֆա Քեմալ Փաշայի բացած պայքարին մէջ: Մուսթաֆա Քեմալ յարմար դատեց Հալիլ Փաշան անպաշտօն կերպով Մոսկուա ուղարկել: Հալիլ Փաշա Մոսկուայի մէջ առաջին շփումները ունեցաւ Ռուսերու հետ, գիտնալու համար թէ ինչ չափով պիտի օգնեն Թուրքերուն: Այս առթիւ, Հալիլ Փաշա Էնվէր Փաշայի անունով եւ անոր հաշւոյն ալ տեսակցութիւններ ունեցաւ, ջանքեր թափեց, որպէսզի Էնվէր Փաշա քանի մը զօրաբաժինով կարենայ Անատոլու անցնիլ:

Հալիլ Փաշա 1920 Դեկտեմբեր 20ին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գարախանի հետ, եւ պնդեց որ Ռուսիա քանի մը զօրաբաժին տրամադրէ Էնվէր Փաշայի հրամանին: Գարախան մերժեց առաջարկը»:

Այս տարի կը գլխաւորէ իր դասակարգին (Փրոմոսիոն Պ.) առաջնութիւնը: Մաղթենք որ շարունակէ եւ բարձրագոյն դասակարգը բարձրանայ:

Երկրորդական խումբ մը կը մասնակցի Փրովանսի Բ. դասակարգի ախոյենութեանց, կան նաեւ «պատուոյ դասակարգի» պատկանող պատանիներ, կրտսերներ եւ փոքրահասակներ: Գոյութիւն ունի նաեւ մանկական խումբ մը:

Փոխարինողներով միասին հարիւրէ աւելի ֆութպոլիստ: Ասիկա մետայլին մէկ կողմն է, կայ նաեւ միւս կողմը, այս ֆութպոլիստները ունին իրենց քոյրերը, ինչո՞ւ «Արծիւ»ի ղեկավարները պասքէթպոլի կանացի խումբեր չեն կազմեր: Հայաստանի, Մերձաւոր Արեւելքի, Փարիզի եւ Նիսի մէջ, կատարուած փորձերը յաջողութեամբ պսակուեցան, ինչո՞ւ չփորձել ներկայիս: Միակ անպատեհութիւնը Հայուհիներուն փոքր հասակըն է, բայց ատիկա դժուարութիւն մը չի ներկայացներ, կարելի է բարձրահասակ քանի մը Ֆրանսուհիներով այդ բացը գոցել:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Դուք կ'երեւի թէ Նորին Բարձրութեան ամէն մէկ շարժման մասին ինձմէ աւելի տեղեկութիւններ ունիք, դիտել տուի, մտածելով թէ այս առեղծուածային անձնաւորութիւնը դեռ ուրիշ բաներ ալ գիտէ:

Իր մռայլ եւ խոժոռ դէմքը խորհրդաւոր ժպիտով մը լուսաւորուեցաւ, եւ առանց պատասխանելու շարունակեց.

— Նորին Բարձրութիւնը պէտք է աւելի խոհեմ ըլլայ եւ ծպտուած ճամբորդելու ատեն աւելի ջանք ընէ անյայտ մնալու համար:

— Ուրեմն հոն հանդիպա՞ծ էք իրարու, հարցուցի խիստ բնական անհամբերութեամբ մը աւելի բան մը կորզելու համար անկէ, որովհետեւ Հռոմի այդ դաղտնի այցելութիւնը նոյնիսկ ինծի համար խորհրդաւոր մնացած էր:

— Ատիկա հարցում մըն է, որուն չեմ կարծեր թէ պարտաւոր եմ պատասխանելու, ըսաւ չոր շեշտով մը: Սա միայն կրնամ ըսել ձեզի թէ, Գահաժառանգը յաւիտենական քաղաք իջեւանած ատեն, կասկածելի տեղեր յաճախեց:

Այս խօսքերը ալ աւելի կասկածեցուցին զիս: Ամէն անդամ որ Վիլհէլմիկ այսպէս առանձին կը հեռանար Փոցտամէն, միշտ կը մտածէի թէ անյայտացման պատճառը իր յաւիտենական կնամոլութիւնն էր որով իրարմէ աւելի դէշ անխոհեմութիւններ կ'ընէր միշտ: Քանի՛ անդամ ներկայ եղած եմ Գահաժառանգուհիին ու իր ամուսնոյն միջեւ տեղի ունեցած սոսկալի տեսարաններու, եւ քանի անդամներ լսած եմ որ Կայսրը իր տղուն ուղղած է ամենախիստ յանդիմանութիւններ այն սուր ձայնով, որ մասնայատուկ է Հոհէնցոլէրներուն, երբ անոնք բարկացած են:

Առ այժմ այդչափով բաւականացանք եւ խօսակցութեան նիւթը փոխեցինք, բայց այդ մարդը հիմա խիստ կասկածելի կը թուէր ինծի եւ իր յայտարարութիւնները երկիւղալի հանդամանք մը կուտային իրեն: Բացայայտ էր թէ ճաղատ գլուխով այդ կոկիկ Սպանացին տեղեակ էր Գահաժառանգին կարեւոր դաղտնիքներուն որոնցմէ լուր չունէի:

Յաջորդ օրերուն, ամէն անդամ երբ իրեն հետ առանձին մնացինք յաճախ առիթ փնտռեցի իրմէ տեղեկանալու համար թէ Գահաժառանգը ինչ դաղտնի դրդապատճառներ ունէր Յաւիտենական Քաղաքը երթալու բայց Արանտա իբր հնարամիտ լրտես մը, միշտ աչալուրջ եւ շրջահայեաց էր: Միւս կողմէ, դեռահաս Լոլային ձեւերն ալ հետզհետէ տարօրինակ հանդամանք մը կ'առնէին:

Իր մեծ եւ հիանալի աչքերուն որեւէ ատենէ աւելի տարտամ նայուածքը, անբնական մտազբաղում մը կը մատնէր: Բայց ինչ կրնար ըլլալ իր ուշադրութեան առարկան, որ ինծի անծանօթ կը մնար միշտ:

Իրիկուն մը, ընթրիքէն ետք, տեսայ որ օրիորդը լուսնի լոյսով կը պտըտէր լճակին առջեւի պատշգամին վրայ, եւ գացի ընկերացայ իրեն: Այնքան խորասուզուած կը թուէր որ հազիւ հարցումներուս պատասխանեց: Յետոյ, յանկարծ դադրեցաւ քալելէ, եւ սկսաւ հեծկըլտալ կարծես թէ անկարող եղած էր աւելի երկար զսպել ինքզինքը խեղդող անդոհանքը:

— Բայց, օրիո՛րդ, յանուն Աստուծոյ, ի՞նչ ունիք, խնդրեմ, հարցուցի Ֆրանսերէն: Վստահեցէք ինծի, խնդրեմ:

— Ո՛հ, ոչի՛նչ պարոն, հառաչեց ցած ու բեկ-բեկ ձայնով մը: Ես... ես դիտեմ, որ մեծ անխոհեմութիւն ըրի, բայց...

— Բայց ի՞նչ: Խօսեցէ՛ք: Կը տեսնեմ որ սոսկալի խռովքի մը մատնուած էք եւ կ'ուզեմ օգնել եւ ազատել ձեզի ձեր նեղութենէն: Չէ՞ք արտօներ արդեօք:

Յուսահատ տխրութեամբ մը շարժեց իր սիրուն գլուխը:

— Ո՛չ, ըսաւ այնպիսի շեշտով մը, որուն մէջ կը ցոլար իր բովանդակ յուսալքումը: Չէք կրնար օգնել ինծի:

Եւ յանկարծ իր տարտամ ակնարկը ուղղեց արծաթափայլ լուսնի տակ պսպըղուն ջուրերուն, որոնց մէջ կը ցոլանային լճին դէմի ափերուն վրայ ցցուող լեռներուն մռայլ կատարները:

— Կոմս, աղաղակեց, զգուշացէ՛ք հօրեղբօրմէս: Կ'աղաչեմ զգոյշ վարուեցէք անոր հետ:

— Բան մը չեմ հասկնար ձեր ըսածէն, պատասխանեցի կարեկից ակնարկ մը նետելով իր հիւանդագին տժգունութեամբ գեղեցիկ դէմքին, զոր լիալուսինը կը լուսաւորէր:

— Հօրեղբայրս կարգ մը բաներ դիտէ... Զգուշացէք, կրկնեց ան, զգուշացուցէք Գահաժառանգը:

— Ի՞նչ է արդեօք իր դիտցածը...

— Բնաւ չէ խօսած ինծի այդ մասին:

— Բնաւ բան մը չէ՞ք դիտեր Գահաժառանգին Հռոմ դալու պատճառներուն մասին: Փորձեցէք ձեր դիտցածները յիշել, պնդեցի:

Երիտասարդ աղջիկը, յուսահատական շարժումով մը, ձեռքերը ճակտին տարաւ, կարծես թէ հաւաքելու համար իր խուսափող դաղափարները եւ պատասխանեց.

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Այբի Տիկին Լուսին Ղա – զարեան , զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօտոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղե – ցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝*

ԿԻՐԱԿՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeur (se) confection dames, robes, chemisiers. Jeune fille (15 à 18 ans), pour petite manutention.

ETS. NAJARIAN
324, Rue St. Martin
Tél. : 272-64-34 et 272-71-59

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն «Հա – յերը Պարսկաստանի մէջ» :

Կը մասնակցին.— Իշխանուհի Աշրաֆ, Լուսաւորութեան նախարարը, երեսփո – խան Ֆելիքս Աղայեան, Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան եւ Դաւիթ-խանեան :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՀԱՑԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ այս Կիրակի ա – ռաւօտ ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ հայկական ժամերգութիւն Սէն ժոզէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Տէր Վռամշապուհ քահանայ :

ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՄՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— *Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՑ – ԲՈՑԺ) : Ոսպ կերէք (ՏՈՒԲ. Յ. ՄԱ – ՆՈՒԿԵԱՆ) : Դիրութեան վտանգները, պատճառները, դէր մարդոց ապրդան , ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱ – ՄԻ) : Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օ – րերուն (ՏՈՒԲ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ) : Քիչ կե – րէք որ... չմեռնիք (ՓԱՂՀԱՆ) : Ծխե – ցէք... ի չահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՒԲ. ՇԱՀԷՆ) : Շոքոլային բժշկ. պատմութիւ – նը (ՏՈՒԲ. Շ. ԱՑՎԱԶԵԱՆ) : Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕ – ՐՈՒԱ) : Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՒԲ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ) : Համաստիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒ – ԹԻԻՆ) : Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՒԲ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ) : Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՒԲ. ՄԱՐԻ ԶԻ – ԼՈՑԵԱՆ) : Ի՞նչ պիտենք քնանալու մա – սին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ) : Զկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.) : Թոքախտը եւ յը – զութիւնը (ՏՈՒԲ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ) : Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈ – ՍՈՑԵԱՆ) :*

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՑ – ԲՈՑԺԻ տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտա – սահման 5 տոլար :

Յատուկ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ՌՈՒԲԻՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Ֆրանսական Սինեմաթէքը, չարք մը ֆիլմեր կը ներկայացնէ Փալէ տը Շայօ (Ավընիւ Ա. տը Մէօկի եւ նախագահ Ուիլսընի անկիւնը) իրրեւ մեծարանք Ռուբէն Մամուլեանի :

Այս ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ժամը 20·30ին, Տոքթ. ձէքիլ էնտ Մըսթըր Հայտ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ժամը 22·30ին երգ – եր – գոց (1933, Մարլէն Տիէթրիխի հետ) :

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 20·30ին Քրիսթիի Թագուհի (կրեթա կարլօ) :

ՇԱԲԱԹ : ժամը 18·30ին, Կոլտըն Պօյ (1938) ժամը 20·30ին.— Հայ , Ուայտ էնտ Հէնսըմ (1937) :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 20·30ին Մարք օֆ Զորօ (1940) :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն աո – ւաքակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին : Ցետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրինէքի արարողութիւն :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանա – կոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն կտակի՝ Զամպաքճեան կարապետի և Վալանթինի :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ

Այս կիրակի Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիսթոսի անուանակոչութեան տօնին առ – թիւ :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մա – նուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար , կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ : 295 Րիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ , արտասանութիւն , տրախախօսութիւններ եւ հաճելի անակնկալներ :

Գեղջկական պարեր

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բո – լոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպ – րոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան մի – ացեալ հանդէսը 15 Յունուար , կիրակի , կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սա – հակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է : Երգ , ընտիր արտասանութիւններ , նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ , տրամախօսութիւն եւ ներկա – յացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, կիրակի կէսօրէ ետք , ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը , Րիւ Ժէ, երգ , արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ , խեղկատակ (գլուն) : Ա – ւանդական կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր :

ՁԵՐ ՁԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ-ՄԵԼԿՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գինը՝ 5 ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ , եկե – ղեցւոյ սրահը 295 Րիւ Պուալօ :

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին
Կը դասախօսէ (ֆրանսերէն)
ՏԻԿԻՆ ՇԱՒՔԻ ՏԷՐ-ՄԵԼԿՈՆԵԱՆ
Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստա – նի մէջ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ Խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրի – կուն ժամը 21ին ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 9ին, Ֆուայէ տէ Վիէօ – Թրավայէօր, 19 Րիւ Վոլթէռ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՑԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՋԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ :

Ինչպէս նաեւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ :

Տոմսերը կը ծախուին .—
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46
Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍԻ, 21 Րիւ Սօլնիէ
(մեթրօ Քաստէ) եւ կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

1/2 GROS — **LYON** — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, Rue Villeroy — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, Rue Vendome — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Աբմաս, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուագէթ», « լոդում », «սաղըզ », պիստակ, Շերպէթ օղլի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (Քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սուրմագ, քարամա, լամիս, Ֆատայիֆ, եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 13 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10811 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.811

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

Ֆրանսահայ գաղութը հայկական ըսփիւռքի ամենահիներէն մէկն է :

Առանց երթալու մինչեւ 17րդ դար, երբ արեւելքէն հայ առեւտրականներ ապրանք կը բերէին այս երկիրը Լուդովիկոս ԺԳ.ի եւ ԺԴ.ի օրով եւ կը քաջալերուէին Կարդինալ Ռիշլիէօի, Մազարէնի եւ Քոլպէրի պէս պետական մեծ դէմքերու կողմէ, յիշենք որ 19րդ դարուն հայ ուսանողներ կուգային լոյս – քաղաքը՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու համար :

1846ին Փարիզի մէջ կը բացուէր Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, 1855ին «Արեւելեան բազմալեզու վարժարան»ը ծանօթ երեք վարդապետներու կողմէ, որոնք նոյն տարին կը հիմնէին Մասեաց Աղաւնի ամսագիրը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով : Նոյն օրերուն Ստեփան Ոսկան կը հրատարակէր Արեւելք պարբերաթերթը, պահ մըն ալ՝ Արեւմուտք : Ճանիկ Արամեան (տպագրական «Արամեան» տառերու հեղինակը) լոյս կ՚ընծայէր Փարիզ թերթը՝ հայազէտ Վիկտոր Լանկլուայի հետ :

Աւելի քան հարիւր տարուան պատմութիւն են ասոնք :

Ըսե՛նք նաեւ, որ Մկրտիչ Փորթուգալեան 1885էն սկսեալ Մարսիլիոյ մէջ կը հրատարակէր Արմենիան :

Փարիզի եւ Մարսիլիոյ հայկական գաղութներու ազգային – եկեղեցական գործերը կը վարէին տեղւոյն վրայ հաստատուած բարեկեցիկ առեւտրականներ :

1922 Սեպտեմբերի Իզմիրեան աղէտէն ետք բազմապատկուեցաւ Հայերու թիւը հիւրընկալ Ֆրանսայի հողին վրայ :

Ու Ֆրանսահայ գաղութը դիմագիծ փոխեց :

Ժամանակի ընթացքին որոշ դիրքի տիրացող գաղթական Հայեր հետզհետէ իրենց մասնակցութիւնը բերին ազգային գործերու ղեկավարութեան, հին գաղութի մենաշնորհեալ ջոջերու կողքին :

« Տեղացի»ի եւ «գաղթական»ի խտրութիւնը տակաւ վերցաւ :

« Ազնուական» ջոջերու տնավարի գործունէութիւնը վերջ գտած է :

Սակայն կարելի չէ եղած ժողովրդավարական սկզբունքները կիրարկել «ազգ»ի գործերուն մէջ :

Կարելի չէ եղած ձերբազատուիլ կղերապետութենէն, որ շատոնց «հին հին դարուց յիշատակ» պէտք է դարձած ըլլար :

Հարիւր տարի առաջ մեր Ազգային Սահմանադրութիւնը նուիրագործած էր աշխարհականներու դերակայութիւնը ազգային – եկեղեցական – կրթական գործերու յանձանձումին մէջ : Պատրիարքը կամ առաջնորդը պատուակալ նախագահի դեր միայն կը կատարէին :

Ֆրանսահայ գաղութին մէջ մոռցուած է Ազգային Սահմանադրութիւնը :

Փարիզ նստող բարձրաստիճան եկեղեցականին պարտականութիւնն էր թեմական կազմակերպութիւն կատարել եւ հայաշատ իւրաքանչիւր շրջան կամ քաղաք օժտել ժողովուրդէն ընտրուած մարմիններով, ըստ Ազգային Սահմանադրութեան : Յետոյ մայրաքաղաքին մէջ կազմել կեդրոնական ներկայացուցչական մարմին մը՝ բոլոր շրջաններու մասնակցութեամբ :

Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան 1925ին եւ 1926ին փորձեց Էջմիածնի գահակալ Գէորգ Ե. Սուրէնեանի կողմէ իրեն տրուած «կաթողիկոսական պատուիրակ»ի պարտականութիւնը կատարել՝ ձեռնարկելով ընդհանուր թեմական կազմակերպութեան արեւմտեան Եւրոպայի մէջ :

Սակայն բախեցաւ Փարիզի հին գաղութի մենաշնորհեալ ջոջերու բուռն ընդդիմութեան եւ մայրաքաղաքէն յուսահատ գնաց Մարսիլիա, ուր առանց դրամագլուխի եռանդագին նուիրուեցաւ եկեղեցիներու կառուցման՝ արուարձաններու մէջ, ժողովուրդին լումաներով եւ արժանացաւ «եկեղեցաշէն» տիտղոսին :

Իր խորհուրդով էր դարձեալ, որ ողբացեալ բարերար Վահան Խօրասանճեան շինել տուաւ Փրատոյի եկեղեցին :

Պալաքեան սրբազան նաեւ ներքին կանոնագրով մը օժտեց Հար. Ֆրանսան Ազգ. Սահմանադրութեան սկզբունքներով :

Եւ ցարդ միայն Մարսիլիոյ շրջանն է, որ կը ղեկավարուի այդ կանոնագրով, հաւատարիմ մեր նուիրագործուած օրէնքներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

Արեւմտեան մամուլի գործակալութեանց թղթակիցները կ՚ըսեն թէ Փեքին, ներկայիս, կը յիշեցնէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան պատկերները : Տողանցքները իրարու կը յաջորդեն փողոցներուն մէջ եւ բարձրախօսներ ամբողջ օրը « Միջազգայինը» կը սփռեն : Կարմիր պահակները այլեւս 15 – 20 տարեկան տըղաք չեն այլ՝ 35 – 40 տարեկան մարդիկ, որ շատ լուրջ կերպարանք ունին : «Մշակութային յեղափոխութիւնը» հիմա տեղաւորուած է գործատուներու մէջ եւ « յեղափոխական բանուորները » մասնաւոր թեւնոցներով կը շրջին գործատուներու մէջ :

Գալով պատերը զարդարող ազդերուն, որոնք լուրերու գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն քանի մը շաբաթէ, կը թուի թէ մեծ կարեւորութիւն պէտք չէ տալ եւ որեւէ մէկը կրնայ գրել ու պատը դնել :

Ճափոն թղթակիցներու համաձայն, վարչապետ ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ չափաւորութեան նոր կոչ մը ըրած է : Փեքինի ձայնասփիւռը, արդարեւ, խոստովանած է որ բանուորներ «ձգած են իրենց պաշտօնը » պահանջներ ներկայացնելու համար : Ուրեմն հաւանական է որ գործադուլներ կան Չինաստանի մէջ ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ է, Պատի ազդերու համաձայն, կարմիր պահակները ձերբակալած են Փօ Ի Փօն (փոխ – վարչապետ) : Նոյն աղբիւրներու համաձայն, Շանկայի մէջ բախումներ տեղի ունեցած են կարմիր պահակներու միջեւ :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է սակայն թէ Փեքին նստած եւրոպացի թղթակիցը ոչ բան մը աւելի գիտէ, ոչ ալ բան մը աւելի հասկցած է քան Փարիզ նստած իր պաշտօնակիցը :

«ԲԱՅՑԵՐՈՎ ԵՐԿԻՐ ՉԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԻՐ»

Նախարարաց Խորհուրդի ընթացքին, ելմտական ներկայ նախարարին մէկ ելոյթը առիթ տուած է նախագահ տը Կոլի որ ձաղկէ ելմտական նախկին նախարարը : Ծանօթ է որ Վալերի Ժիսքառ տ՚Էսթէն մասնաւորաբար «այո, բայց»երու վրայ ծանրացաւ մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին : Յաջորդ օրը, Նախարարաց հերթական Խորհուրդին երբ Տըպրէ կը պարզէր երկրին տնտեսական պատկերը եւ կ՚աւելցնէր «ամէն ինչ լաւ է բայց պէտք է ..., բայց ճիշդ է որ... » եւն.

այդ պահուն տը Կոլ ընդմիջած է եւ ըսած «Ֆրանսան բայցերով չի կառավարուիր» :

Նախարարաց Խորհուրդը Սիւտ – Ավիասիոնի նախագահ նշանակած է նախկին ոստիկանապետ՝ Փափոն եւ ի մօտոյ Էռ – Ֆրանսի գլուխը պիտի նշանակուի Կալիշոն, որ ներկայիս նախագահ տը Կոլի գրասենեակին պետն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ կը հասնին այսօր Գերմանիոյ վարչապետը՝ Քիզինկէր եւ Արտաքին նախարար՝ Վիլի Պրանտ : Այն խօսակցութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան համաձայն Ֆրանքեւգերմանական դաշինքին, մերձեցման մեծ յոյսեր չեն ներշընչեր :

ԱԶԳ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ որ կը նախատեսուէր, տեղի պիտի ունենայ Փետրուար մէկին : Հանրային բոլոր սպասարկութիւնները պիտի դադրեցնեն աշխատանքը :

ՃՈՆՍԸՆ հարիւրին վեց յաւելում նշանակեց եկամուտի տուրքերուն վրայ, ցորչափ տեւէ Վիէթնամի պատերազմը : « Չեմ կրնար խոստանալ ձեզի թէ Վիէթնամի պատերազմը այս տարի կը վերջանայ թէ դալ տարի ...» :

ԼԱՍ – ՎԵԿԱՍԻ մէջ Շարլ Ազնաւուր ամուսնացաւ 23 տարեկան չուետացի Ուլա Թիւրսէլի հետ : Արարողութենէն ետք, երրորդ Տիկին Շառլ Ազնաւուորը յայտարարած է.— « Շատ զաւակ կ՚ուզեմ, նախ երեք : Ֆրանսերէն, չուետերէն եւ հայերէն պիտի խօսին » : Քաղաքային այս պսակէն քանի մը շաբաթ ետք, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի կրօնական արարողութիւնը, ըստ տեղական թերթերուն :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ընդառաջ երթալով նախագահ Ճոնսընի հրաւէրին, Հանրապետութեան նախագահ՝ Ճեվտէթ Սունայ Ամերիկա պիտի այցելէ Ապրիլ երեքէն 13 : Միւս կողմէ վարչապետ Տէմիրէլ Պաղտատ պիտի երթայ, մահմետական Իտ Ալ Ֆիթրի տօներէն ետք :

ՍՈՔԱՐՆՕ չէ յաջողած համոզել Խորհրդարանը իր տեղեկագրով : Ինտոնեզիոյ քաղաքական շրջանակներուն համար, այդ տեղեկագիրը անպարկեշտ էր : Նոյն շրջանակները ցաւ կը յայտնեն որ Սոքարնօ չէ դատապարտած համայնավար կուսակցութիւնը իբրեւ հեղինակը 965 Հոկտեմբերի պետական ձախողած հարուածին : Չորս էջնոց այն տեղեկագրով զոր Խորհրդարանին յանձնած է Սոքարնօ ամէն ոք կ՚ամբաստանէ եւ կը մերժէ որեւէ պատասխանատուութիւն այն դըժբախտութեանց համար որու ենթարկուեցաւ երկիրը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՔՈՒՐԹ ԿԷՈՐԿ ՔԻԶԻՆԿԷՐ

(ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ)

Երեք Արեւմտեան Գերմանիոյ յետպատերազմեան երրորդ վարչապետը իր պարտականութիւնները կը ստանձնէր վարչապետարանին մէջ, թէ Գերմանացիները եւ թէ օտարները, անհամբեր՝ նախանշաններ կը փնտռէին, տեսնելու համար թէ ի՞նչ տեսակ քաղաքական մարդ պիտի ըլլայ Քուրթ Կէորկ Քիզինկէր :

Պատասխանին մէկ մասը տրուեցաւ անմիջապէս, իր երդման արարողութենէն ետք երբ իր մէկ հին բարեկամը, ուրախանալով ու նոր վարչապետին ձեռքը սեղմելով ըսաւ. «Հիմա՝ պէտք է ղեկավար ըլլաս » :

Վարչապետը պատասխանեց. «Այո, բայց նախ պէտք է շատ մտածեմ » :

Այս խօսակցութիւնը, անշուշտ, բան մը ցոյց կուտայ : Նմանապէս մէկ նշանն է նոր վարչապետի նկարագրին :

Վաթսունեւերկու տարու Քուրթ Կէորկ Քիզինկէր բանաստեղծ մըն է, ծանօթ «Երկրպագութիւն Աստուծոյ » իր գործով : Նմանապէս՝ արժէքաւոր արձակագիր մըն է :

Ընդհանուր առմամբ, մտաւորական մըն է, որ քաղաքականութեան ձգողութեան մէջ ինկաւ : Կը նախընտրէ Մարկոս Աւրիլիոսի Յուշերը, քան թէ Պիզմարքի Յուշերը : Եւ իշխանութեան նրբանցքներուն մէջ կը շրջի այնպէս՝ ինչպէս պիտի շրջէր արուեստի ցուցահանդէսի մը նրբանցքներուն մէջ :

Ուշագրաւ է, թէ նկարագրով եւ թէ ոճով իր նմանութիւնը Անգլիոյ նախկին վարչապետ Հարոլտ Մաքմիլանի հետ : Իր ճառերն ու իր խօսակցութիւնները կը համեմէ Հորացիոյէն կամ Թոքվիլէն հատուածներով : Շաբաթ ու Կիրակի օրերը, երբ պետութեան գործերը թոյալտրեն, կ՚անցընէ քաղաքէն դուրս, որսորդութիւն ընելով բոլոր Էտուրբտեան Անգլիացիներուն պէս : Իր ճառերուն մէջ՝ յստակախօս է, կը խօսի առանց դարձուածքներու եւ մշակուած հիւմուր ունի :

×

Քուրթ Կէորկ Քիզինկէրի իմացական զրահը ստեղծուեցաւ Գերմանիոյ այն անկիւնը, ուր թերեւս կը գտնուին մտքի ազատութեան ամէնէն խոր արմատները, այսինքն, Պատըն – Վիւրթենպէրկի մէջ :

Թերեւս իր բուռն վիպապաշտութիւնն էր պատճառը, որ յարեցաւ նացիական շարժման, 1933ին, այսինքն այն ատեն, երբ Վայմարի Հանրապետութեան ընկերային թշուառացումը, ազգային անկումը եւ յուսահատութիւնը՝ տեսակ մը յեղափոխութեան նախապայմանը կը ստեղծէին : Շատ հաւանաբար կը հաւատար, թէ այն շարժումը կրնար Գերմանիան դուրս քաշել անդունդէն, ուր զայն առաջնորդած էր Վերսայլի Դաշնագիրը :

Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ իր կուսակիցները կը հաւատեն՝ թէ իր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ արգիլել նոր Ֆաշական Ազգային Հանրապետական կուսակցութեան մուտքը Դաշնակցային Խորհրդարանէն ներս : Իր այդ ձգտումը պիտի չհաստատէ փոքր կուսակցութիւնները բնաջնջող ընտրական նոր օրէնքին վրայ, այլ դրական միջոցներու վրայ : Իր ամէնէն սերտ գործակիցներէն մէկը այս մասին յայտարարեց. «Ընտրական ոչ մէկ միջոց կրնայ նոր նացիները ետ կեցնել Խորհրդարանին մէջ իրենց ներկայացուցչութիւնը ունենալէ, եթէ չվերցուին այն պայմանները, որոնք ուժ կուտան անոնց : Մեքենական երաշխիքներէ աւելի բանի մը պէտք ունինք » :

Նոր կառավարութեան որոշումներէն մէկը՝ ցոյց տուաւ անոր վճռականութիւնը : Ատիկա այն հրահանգն է, որ իրերայաջորդ արկածներէ ետք, տրուեցաւ՝ առժամաբար ամէն գործունէութենէ դուրս ձգելու համար Սթարֆայթըրս պատերազմական սաւառնակները :

Շատ մը Գերմանացիներ կը յուսան՝ թէ վճռական գործունէութիւն մը կը պատրաստուի Պոնի քաղաքական մթնոլորտին մէջ, թէ՝ միայն վճռական գործունէութիւնը կրնայ առաջնորդել ներքին եւ արտաքին հարցերու վճռական դիմագրաւման : Ինչպէս միշտ՝ խօսքերը նշաններ են լոկ : Գործերն են ապացոյցները :

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ԱՄԱՆՈՐ

Կը յիշեմ մանկութեանս կաղանդները, ընտանեօք՝ պտուղներու աւանդական տեղանին չուրջ բոլորուած, ուր երփնե – րանգ մոմերու դողդոջ բոցիկները կը համբրէի։ Այդ կաղանդը միայն պտուղ, մոմ, անուշապուր, բոկեղ ու նուէրը էր ինծի համար։ Տարբեր նշանակութիւն չունէր ան։ Ցնծութեան, կերուխումի, նուէրներու ու ձեռքպզտի դիչեր մը պար – զապէս։ Ու նուէրս զրկած կը մտնէի ան – կողնին՝ յաջորդ առաւօտ անոր հետ զարմնելու համար։

Կը յիշեմ պատանեկութեանս կաղանդ – ները, երկա՛ր կաղանդներ, որոնք ինծի համար Դեկտեմբերի կիսուն կը սկսէին։ Այդքան կանուխ, որովհետեւ նախօրօք մանրամասն ցանկը կը պատրաստէի այն պտուղներուն, որոնք հօրս հետ պիտի գնէինք Կէտիկիւչայի զառիվերին դա – զաթը հաստատուած պտղավաճառներու վրաններէն։ Ու տակուն թուղթերու վը – րայ չուրջանակի պիտի գծէի ու փորագ – րէի փելիքէի «չնորհաւորը»։ Կաղանդներ էին անոնք, որոնց գործնապէս կը մաս – նակցէի ու կ'ընդունէմարէի անոնց խոր – հուրդը։

Կը յիշեմ երիտասարդութեանս կա – ղանդները, այլեւս իմաստալից ու տպա – ւորիչ։ Սեղանը այժմ կը թուէր չնորհաց ցուցահանդէս մը, ուր հայ ընտանիքը չար ի չար հանդէս կը հանէր տարւոյն պղտաբերութիւնը՝ աչնան մրգահաւաքէն եաքը։ Մոմերու բոցերը կը ձեւափոխ – ուէին դէպի երկինք բացուած ձեռքերու կամ դողդոջուն լեզուներու, երախտըն – կալի կարկառումներն ու մրմունջները ուղղելու համար հոն՝ ուրկէ իջեր էին պարգեւները երկրի։

Կը յիշեմ հասունութեանս կաղանդնե – րը, երբ այլեւս ընտանիքի հայր էի ե – ղած։ Սակայն ժամանակը, իր օտարա – մուտ տարբերով աղարտած էր հայկական կաղանդին տոհմիկ բնոյթը։ Պտուղներու սեղանը կորսնցուցեր էր իր փայլը ու նը – շանակութիւնը։ Ս. Ծնունդի պահքը այլ – եւս իմաստ չունէր։ Օտարներու Ծնունդի ծառը ձեւափոխուեր էր կաղանդի ծառին, որուն չուքին տակ առաւօրէն կը գործէր կաղանդ Պապան։ Շատեր, իրենց զաւակ – ները սպասուհիին յանձնած, կաղանդը կը տօնէին ընտանեկան յարկէն դուրս, դինարրութով, եւ եթէ տան մէջ էր՝ թըղ – թախաղով ու զեղխութեամբ։

Ու հիմա կ'ապրիմ երիտասարդութեանս կաղանդները, հայր, որդի ու թոռ՝ երեք սերունդներ հաւաքաբար, ամէն հանդիր – ւանի բարոյական հաշուետուութիւնը ը – նելով իմ գործունէութեան, ամէն հան – դըրուանի դիտակցութիւնը ունենալով թէ մենք կ'ապրինք տակաւին, ծայրագոյն արեւելքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւ – մուտք, ամէն հանդրուանի մտաբերելով թէ Հայ Առաքելական Եկեղեցին ու իր լեզուն տակաւին կենդանի են ծագէ ծագ, ու ես օճանի իմ կաթիլս կը կայլակեմ այդ ովկիանին մէջ։

Եւ կը հաւատամ, թէ պիտի երազեմ կաղանդներու չարաններ, երբ հեռանամ Մէյոցքէն ու ժամանակէն դէպի հոն՝ ուր պապերս են մտեր իրենց յաւիտենական հանդիստը, ու ամանորէ ամանոր պիտի հրճուիմ արբչիս, երբ ինծի հասնին զո – րանոցը իմ թաղիս եկեղեցիէն, աղօթքը հայ քահանային, վանկերը իմ Մեծաս – քանչիս, Թոթովումները իմ թոռնորդի – ներուն, ու զոհ կանչերը իմ համազգինե – րուս նոր խոյանքներուն, նոր սլացքնե – րուն եւ տեւականացման համար։

Այլապէս ի՞նչ նշանակութիւն կրնայ ունենալ ամանորը քեզի ու ինծի համար, ո՛վ ընթերցող։

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

Բ.

1902ին՝ «Օսմանլը Իթթիհատ Թէրաք – ղը»ի մասնաճիւղերը Փարիզի մէջ Քոնկրէ մը (պատգ. ժողով) գումարեցին, սա – կայն երկփեղկում ստեղծուեցաւ։ Ահմէտ Րիզա(*) եւ իր հետեւողները իշխանու – թեան կեդրոնացման սկզբունքին կողմնա – կից էին, այսինքն չէին ուզեր Օսմ. կայս – րութիւնը կազմող երկիրներու բաժանու – մը, իսկ ուրիշ հատուած մը համակիր էր ապակեդրոնացման։ Համաձայնութիւն չդոյացաւ։

1904ին Ժընեւի մէջ կազմուեցաւ «Իթ – թիհատ վէ Ինղլապ» անունով ուրիշ խըմ – բակցութիւն մը, որ Թուրքիոյ զանազան վայրերուն մէջ ունեցաւ կազմակերպական նախնական բջիջներ, որոնց ղեկավար – ներուն անունները զաղտնի պահուած է – ին, եւ նոյնիսկ միւրար չէին ճանչնար, բացի Փարիզի կամ Ժընեւի կեդրոննե – րէն։ Կը վախնային Համիտի լրտեսներէն, որոնց թիւը կը հասնէր երեսուն հազար – նոց մակաբոյծ բանակի մը։

Ահմէտ Րիզայի ղեկավարած Փարիզի «Իթթիհատ»ը ունէր մասնաճիւղ մը նաեւ Կովկասի մէջ։

1902ի Քոնկրէի ընթացքին, որ պատակ – տուած էր, Փարիզի մասնաճիւղի անդամ – ները տուած էին կարդ մը որոշումներ։

Նախապէս ունէին կազմական կանոնա – դիր մը, 39 յօդուածներէ բաղկացեալ, իսկ 1902ին, այդ կանոնադրին վրայ նոր յաւելումներ եղան։

Ցայտարարութիւն մը հրատարակեցին հետեւեալ իմաստով։—

« Միւսլիմաններ եւ սիրելի հայրենա – կից Թուրքեր, Հայերը մեր երկրին բար – ձրը իշխանութեան՝ պատը Ալլահի վրայ, որ յարգանք կը վայելէ բոլոր Եւրոպացի – ներէն, , յարձակում գործել համարձա – կած են։ Մեր մայրաքաղաքը ցնցեցին։ Կը ցաւինք հայ հայրենակիցներու այս լիրը չարժման համար։ Բայց, ճշմարտու – թիւնը այն է որ հալածանք, «զուլում» բռնութիւն եւ յոռի վարչութիւն (իտարէ – սիզիֆ) պատճառ դարձան որ այս ցաւա – լի դէպքերը տեղի ունենան։

Մենք՝ Թուրքերս ալ, միւս բոլոր Օս – *մանցիներու հետ՝ բարեփորոգում եւ ա* – *զատութիւն կ'ուզենք այս բռնակալ կա* – *ռավարութենէն։ Մեր ձգտիյէթը (Կու* – *սակցութիւնը) կ'աշխատի այդ նպատա* – *կին համար։ Մենք, այսօր, փոխանակ Հայերը պատժելու մասին խորհելու, յոռի վարչութեան, զուլումի, եւ բըռ* – *նապետութեան կեդրոնը՝ Պապը Ալլին, Շէյխ իւլ Իսլամի պաշտօնատունը, եւ Եըլտըզը կոխելով (պաապարագ) այդ պաշ* – *տօնատունները բռնապետներուն դլխուն վրայ փլցնենք։ Ձեռք ձեռքի տանք, հա* – *ւաքուինք, չատնանք, եւ ցոյց տանք քա* – *ղաքակիրթ աշխարհին, թէ մենք ալ ազա* – *տութեան սիրահար եւ անոր արժանի ենք։*

Տասը.— ՕՍՄԱՆԼԸ ԻԹԹԻՀԱՏ ՎԷ ԹԷՐԱԳԴԸ ՃԷՄԻՅԷԹԻ

(Տե՛ս Թարիխ Ջ. Թունայա, էջ 122–123)։

Նոր կանոնադիրը կը բաղկանար 41 յօդ – ուածներէ, որոնց հինգերորդ յօդուա – ծով կը պահանջուէր 1876ի Սահմանադը – րութեան վերահաստատումը, եւ յաւել – ուած մը, կեդրոնի անդամներուն պար – տադրուած հետեւեալ երդումով.—

« Ո՛րքան առեն, որ Սուլթան Ապտիւլ Համիտին քմայական եւ բռնապետական վարչութիւնը կը չարունակուի, եւ Օսմ. Սահմանադրութեան տրամադրութիւննե – րը չեն յարգուիր, Օսմ. կառավարութեան ծառայութեանը պիտի չմասնակցիմ, միշտ հաւատարիմ պիտի մնամ եւ պիտի ծառայեմ, կուսակցութեան դաղտնիքները դուրս պիտի չհանեմ եւ «Ձէմիյէթ»ին ա – նունին դրկուած օժանդակութիւնները կուսակցութեան պիտի յանձնեմ, հաւատ – քիս եւ պատիւս վրայ կ'երդնում »։

Այդ առեն, «Իթթիհատ»ի Փարիզի կեդ – րոնի անդամներն էին՝ Ահմէտ Րիզա, Մահիր Սայիտ, Տօքթ. Պէհաէտտին Շա – քիր, (որ ներքին գործերուն վարիչ ան – ուանուեցաւ), Տօքթ. Նազըմ, Սամի փա – շա զատէ Սէզայի, Ահմէտ Սայիտ, որ կը խմբագրէր « Սաբահ » (Դրօշակ) անու – նով թերթ մը, Իշխան Մէհմէտ Ալի Ֆա – ղըլ Փաշա։ Իրենց Փարիզի հասցէն էր, 25 Պուլեվարդ փողոց։

(Տե՛ս Ահմէտ Պէտէվի Քուրանի «Թուր – քիոյ Յեղափոխութիւնը» գիրքը, էջ 202–204)։

×

Ըստ Թրքական Քոնկրէի որոշումնե – րուն, մասնաճիւղերուն հետ զաղտնի թղ – թակցութիւնները կը կատարէր Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը, ինչպէս նաեւ Թըղ – թակցութիւն կը պահէր ուրիշ երկիրներու իսլամ տարրերուն հետ, սկսելու համար «իսլամիպլըզմ»ի. «թիւրքիպլըզմ»ի քաղա – քականութիւն մը։

Այս առթիւ կուտանք բնագիրը՝ Պէհա – *էտտին Շաքիրի մէկ զաղտնի նամակին, որ ուղղուած էր Կովկասի Թրքութեան։*

(Տե՛ս Ահմէտ Պէտէվի Քուրանի «Ինգը – լապ Թարիխիմիզ վէ Իթթիհատ վէ Թէ – րագգը» էջ 214 եւ Տոքթ. Թարիխ Ջ. Թու – նայայի «Թիւրքիատա Սիյասի Փարթի – լէր» էջ 127)։

Նամակի բնագրին թարգմանութիւնը.

« Կովկասի մէջ գտնուող մեր իսլամ եղբայրներուն.—

Ազիզ եղբայրներ,

Ստացանք ձեր եղբայրական նամակը։ Մեր «Ձէմիյէթ»ի ժողովին կարդացինք։ Իսլամական եւ ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, Կովկասի ա – մէն անկիւններուն մէջ, գիտական եւ քա – ղաքական ընկերութիւններ կազմելիդ, դպրոցներու եւ հրատարակութիւններու մէջ օսմանեան Թուրքերէն դործածած ըլ – լալնիդ եւ մեզ հետ յարաբերութիւնները սերտացնելու համար, դէպի Եւրոպա ներ – կայացուցիչներ դրկելու մտադրութիւն – նիդ, մեծ ախնութեամբ կը ծափահա – րենք։

1.— Կովկասի մէջ եւ նոյնիսկ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ջանքեր թափելու է Իսլամ – ները մէկ կէտի չուրջ միացնելու։ Ձեր դրացիները, Տաղիստանցիները, Չէրքէզ – ները, պատերազմիկ, քաջ մարդիկ են։ Լաւ դիտեն դէնք դործածել։ «Հաւատաց – եալներու մէջ եղբայրութիւն» Մարդարէի խօսքին համաձայն, ձեղի եղբայրական եւ օդնութեան ձեռք կ'երկարենք։ Այդ մա – սին բնաւ մի կասկածիք։

2.— Լեհերը ռուսական լուծէն ազատե – լու համար, մէկ – երկու տարիէ ի վեր, չատ մեծ հայրենասիրական վճռակամու – թեամբ կ'աշխատին։ Բոլորս լսած ենք այդ պարագան։

Կովկասի մէջ գտնուող Իսլամները, այդ գոհաբերող ազգէն, եթէ ոչ նիւթապէս, գոնէ բարոյապէս ծառայութիւն կը սպա – սէին։ Ըլլայ անոնց հետ, ըլլայ Օսեսայի մէջ գտնուող յեղափոխական Հրեաներուն հետ բարեկամական կապ պահելնիդ օդ – տակար կ'ըլլայ, քանի մը տեսակէտնե – րով։

3.— Ջանացէք ամէն քաղաքի մէջ զաղտնի ընկերակցութիւններ կազմել։

4.— Բոլորին յայտնի է սա պարագան, *որ Ռուսիոյ մէջ եղած յեղափոխութեան ատեն հրամանատարներէն մին, բա* – *նակի ներքին գործոց նախարարն էր։ Ան ներկաներէն, ան հետեւեալ վերջնա* – *կան ձեւը ստացաւ։*

« Ա. երեք բանախօսներու խօսածները չունենալով դատական ամբաստանութեան եւ պաշտպանողականի հանդամանք, ժիւ – րին տեղի ունեցածը կը նկատէ զրական վիճաբանական համախմբում մը, եւ ոչ թէ զրական դատավարութիւն, հետեւա – բար կը մերժէ Շանթի« Հին Աստուածնե – րուն» մասին վճիռներ արձակել, այլ կը բաւականանայ ներկայացնել երեք առե – նախօսութիւններէն ստացած իր տպաւո – րութիւնը։

Բ) Շանթի «Հին Աստուածները» իրրեւ դեղարուեստական գործ՝ կը կազմէ հայ թատերական զրականութեան մէջ սեմպո – լիմ առաջին դեղեցիկ փորձը։

Գ) « Հին Աստուածներու» նիւթը ամե – նաչահեկան եւ հետաքրքրական է պատ – կերացնելուն համար այն յաւիտենական ընդհարումը, որ կը մղուի զգացումներու եւ դատողութեան աշխարհներուն մէջեւ, այսինքն մտքին եւ սրտին յաւիտենական կռիւը թատերախաղը իր էութեամբ կը կրէ համաշխարհային բնոյթ՝ հայկական գործի եւ հայկական միջավայրի մէջ պատկերացուած։

1) Գրական ասուլիսներ. Շանթի « Հին Աստուածները», Կ. Պոլիս, 1913, հրատ. Էսայեան Սաւուց Միութեան։

(8 Շար.)

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ե) Շանթ որքա՞ն յաջողած է իր ցայ – տեցուցած մտքի եւ սրտի պայքարին մէջ։

Յաջորդաբար խօսք առին Տիգրան Զէօ – կիւրեան, Մ. Մար եւ Տքթ. Արմենակ Բարսեղեան։ Առաջին երկուքը վերլու – ծումն ըրին Շանթի Թատերախաղին՝ կը – ցելով իրենց դիտողութիւններէը։ Վերջի – նը առաւելապէս այդ դիտողութիւններուն էր որ պատասխանեց։

Ընթերցողը խօսուած ճառերուն բո – վանդակութիւնը կրնայ գտնել ղրքոյկին մէջ, զոր հրատարակեցին (1)։

Ցիշենք սակայն, որ Տիգրան Զէօկիւր – եան կ'ըսէ, իր եղրակացութեան մէջ, իր վերապահումներն ընելով հանդերձ, ինչ ինչ մտերու եւ Շանթի լեզուին առթիւ, «Շանթի գործը աննախընթաց է մեր մէջ իրր սէմպոլիֆ գործ, արդաւանդ է մտա – ծումներով, լաւ դաչնաւորուած բեմական պատկերներու համադրութեամբ։ « Հին Աստուածները» պատուաբեր է հայ դրա – կանութեան եւ հեղինակին։

Մ. Մար թերութիւններ կը մատնանչէր ինքն ալ իր կարդին, բայց կը գտնէր, որ «իրր կառուցուածք « Հին Աստուածները» ունի տրամաբանական չարադասութիւն եւ ներկայացնում է գործողութեանց աստի – ճանական զարգացում» եւ որ անոր լեզուն «այնքան հակիրճ է ու ամփոփ», եղրակա – յնելով ի վերջոյ, թէ «Հին Աստուածնե – րը» իր թերութիւններով հանդերձ կը գառնայ թէ իրր նիւթ, թէ իրր կառուց – ուածք, թէ իրր հոգեբանական ուսումնա – սիրութիւն՝ առաջին հայ թատերական աշխատութիւնը։

Տքթ. Ա. Բարսեղեան, որ կոչուած էր առաւելապէս մեղադրանքներու պատաս – խանելու եթէ այդպիսին ըլլային ճառերը, գրա պատրաստած էին գինք նախորդող բանախօսները, ուրիշ դեր չունեցաւ, բայց եթէ քանի մը ճշդումներ ընելու յայտնուած կարծիքներու չուրջ, ըսելու համար, թէ « Հին Աստուածները » ոչ մի – այն պրտայայտութիւն են յաւիտենական թեմայի մը՝ սրտի եւ մտքի պայքարին, այլ կը հանդիսանան իրր թատերախաղ մը, ուր համամարդկային այդ նիւթը կու – գայ պատշաճել հայ միջավայրին ալ, թէ Շանթի լեզուն հակառակ իր որոշ չեղում – ներուն՝ կենդանի եւ առոյգ, թէ, վերջա – պէս, Շանթի թատերախաղը զուրկ չէ նա – եւ տիպարներէ, եթէ նոյնիսկ անոնց բա – խումը հոգեբանական զարգացումէ մը չանցնիր։

« Դատը» վերջացած էր։ Բայց ոչ՝ դեռ վճիռը չկար։ Ժիւրին քաչուեցաւ հետե – ւաբար դպրոցի դատարաններէն մին, բա – նաձեւելու համար զայն. գոնէ այդպէս կը սպասէր բազմութիւնը, որ սրահը կը մը – նար։ Երկար տեւեց, աւաղ, այդ սպա – սումը, որովհետեւ երկար պիտի տեւէր ժիւրիին նիստը, ինձ համար անմոռանալի այդ երկու ժամը, երբ տասը մարդիկ հա – ւաքուեր էին հայ դրող մը եւ իր երկը դատելու, սակայն ուրիշ բան չըրին, բայց եթէ փրկել վարկը հայ դրականութեան։ Վիճաբանութիւնները Զօհրապ ինքը կը վարէր, աւելի ճիշդ ինքն էր, որ դատա – խաղ կը կանդնէր հայ դրականութեան՝ այն ընդարձակ դրօյցին մէջ, որով նիստը բացաւ։ Թանկագին նչխարներու հետ, որ գոհ գային անհատի պաշտամունքին կոր – սուեցան գային, նաեւ ծօթերը, գրա դրի էի առեր այդ նիստին պահուն։ Բայց պի – տի չմոռնամ երբեք սրամտութիւնը Զօհ – րապին, երբ կ'ակնարկէր հայ դրչի մշակ մը եւ իր ստեղծագործութիւնը գատաս – տանի ենթարկելու մեր թերեւամտու – թեան։ Իրեն կարծեկից եղան ժիւրիի դը – րեթէ բոլոր անդամները, եւ անոնցմէ չա – տերը խօսք առին, ինչպէս Կոմիտաս, Զարդարեան եւ Վարուժան, Հայ դրակա – նութեան պաշտպան հանդիսանալով բո – լորն ալ։

Եւ, այնուամենայնիւ, «վճիռ» մը ար – ձակել պէտք էր։ Բանաձեւը կը չարադրէր Զօհրապ ու ես դրի կ'առնէի։ Քանի մը լրացումներէ եաք, որոնք առաջարկուեր էին ներկաներէն, ան հետեւեալ վերջնա – կան ձեւը ստացաւ։

« Ա. երեք բանախօսներու խօսածները չունենալով դատական ամբաստանութեան եւ պաշտպանողականի հանդամանք, ժիւ – րին տեղի ունեցածը կը նկատէ զրական վիճաբանական համախմբում մը, եւ ոչ թէ զրական դատավարութիւն, հետեւա – բար կը մերժէ Շանթի« Հին Աստուածնե – րուն» մասին վճիռներ արձակել, այլ կը բաւականանայ ներկայացնել երեք առե – նախօսութիւններէն ստացած իր տպաւո – րութիւնը։

Բ) Շանթի «Հին Աստուածները» իրրեւ դեղարուեստական գործ՝ կը կազմէ հայ թատերական զրականութեան մէջ սեմպո – լիմ առաջին դեղեցիկ փորձը։

Գ) « Հին Աստուածներու» նիւթը ամե – նաչահեկան եւ հետաքրքրական է պատ – կերացնելուն համար այն յաւիտենական ընդհարումը, որ կը մղուի զգացումներու եւ դատողութեան աշխարհներուն մէջեւ, այսինքն մտքին եւ սրտին յաւիտենական կռիւը թատերախաղը իր էութեամբ կը կրէ համաշխարհային բնոյթ՝ հայկական գործի եւ հայկական միջավայրի մէջ պատկերացուած։

1) Գրական ասուլիսներ. Շանթի « Հին Աստուածները», Կ. Պոլիս, 1913, հրատ. Էսայեան Սաւուց Միութեան։

(8 Շար.)

որ առանց դրամի, աշխարհի մէջ, որեւէ բան կարելի չըլլար ընել : Ամէնէն առաջ, ձեր ընկերակցութիւնը իր ուշադրութիւնը այս կէտին վրայ պէտք է կեդրոնացնէ : Պարտականութիւն կը համարինք ասիկա իմացնել ձեզի :

5.— Գաղտնի պահեցէք ձեր «ՁԷմիյէ – թ»ին կեդրոնի անդամներուն անուննները :

6.— Առայժմ , զրոյչ եղէք ռուս կառավարութեան դէմ հրապարակով ապստամբութիւն փորձելէ :

7.— Մեր թշնամին եղող եւ ձեզ Ռուսերու լուծէն ազատելու դէմ ամենամեծ արգելքներէն մին՝ ՀԱՅԵՐՆ են : կազմակերպեցէք կանուխառաջ ծրագիր մը՝ գաղութիք (Հայերը) տկարացնելու համար (էրմէնիլէրի զայիֆ տիւշիւրմէէ իւչիւն)» :

Ստոր.— ՏՈՒԹ. ՊԷՀԱՒԷՏԻՆ ՇԱՒԻՐ (էջ 129) :

1902ին, Իթթիհատի Փարիզի Քոնկրէսին մասնակցողները ընդարձակ են ընդհանուր կեդրոնի անդամներ եւ իրենց կատարելիք գործերը բաժնած են հետեւեալ կերպով .

— իրենց պաշտօնաթերթը պիտի ըլլայ , Թուրքերէն, «ՇՈՒՒՐԱՅԸ ԻՄՄԷԹ »ը (Ազգային Մարհուրդ) եւ վերահսկիչը պիտի ըլլայ՝ Սամի Փաշա գտած Սէզայի պէյը : Այդ իմաստով Ֆրանսերէն կիսամսեայ «Մէշվէրեթ»ը (Խորհրդակցութիւն) պիտի խմբագրէ Ահմէտ Րիզան եւ անոր օգնականը պիտի ըլլայ Մուսթաֆա Ֆազըլ փաշայի թոռը՝ Մահմուտ պէյը :

Դրամական եւ հաշուական գործերը պիտի կատարէ Տոքթ. Նազըմը, Իշխան Մէհմէտ Ալի Փաշայի հսկողութեամբ :

Մասնաճիւղերու հետ դաշնի թղթակցութիւնը պիտի պահէ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր Պէյ , գործակցութեամբ Տոքթ. Նազըմի :

Գնդիւ մը պաշտօն պիտի ունենայ հաղորդակցութեանց , թղթակցութեանց նիւթերը հաղորդելու կեդրոնի միւս անդամներուն : Այդ գործը պիտի կատարէ Սէյիտ Քէնան Պէյը :

×

Մենք այս արարածներով պիտի չըզբաղէինք, եթէ այդ չարագործները, սարի – ներ չարունակ, Հայոց դէմ ցեղասպանութեան ոճիրներուն մասնակից եւ դեկավար եղած չըլլային : Պէհաէտտին Շաքիրի 1902ի նամակը ցոյց կուտայ իրենց կանխամտածումները :

1915 – 16ի աղէտէն 13 տարի առաջ , մենք, անոնց սատրաղրութեան տակ դըրուած նամակով կը տեսնենք Հայոց բնաջնջումի իրենց ոճրային պատրաստու – թիւնները եւ այդ ուղղութեամբ դաշնօրէն կատարուած աշխատանքները :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Ահմէտ Րիզա 1909ին Օսմանեան խորհրդարանին ատենապետն էր եւ ընդդ. Ա. պատերազմի ընթացքին՝ Վերակուտական :

ԸՆԿ. ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍ

Իր ժամանակին հաղորդած էինք ընկեր Ալեք Փիլիպոսի յանկարծական չէզումը , 4 Դեկտեմբերին, Ֆրեզնոյի մէջ :

Ողբացեալ ընկերը աղգային բարերար մըն էր , ծանօթ իր նուիրական գործունէութիւններով : Այսօր կուտանք քանի մը կենսագրական դիծեր :

Ալեք Փիլիպոս ծնած էր Խարբերդի չրջանի Քէսրիկ գիւղը 1888ին : Իր նախնական կրթութիւնը ստացած էր Քէսրիկի գիւղական դպրոցին մէջ, մինչեւ 1897 :

Հայրը արդէն իսկ գաղթած ըլլալով Ամերիկա , ինքն ալ մօրը հետ կը մեկնի Ամերիկա 12 տարեկանին : Փրովիտէնս կը մնայ մինչեւ 1908, ուր կը ստանայ իր նախակրթութիւնը եւ ուր կը զարգացնէ հայերէն դրել – կարդալը, պատուելի Արփիար Վարդանեանի ձեռքի տակ : Դեռ պատանեկան տարիքին , հայ ոգին իր մէջ զօրացնողն ու Հայութեան կապողը եղած է Գարեգին Զիթճեան :

Քալիֆորնիա փոխադրուելով , կ'ապրէ Ֆրեզնոյի «Հայ Սքուլ»ը, ապա ճարտարապետութիւն սորվելու եւ յետոյ հայրենիք վերադառնալու մտադրութեամբ, կը յաճախէ Հարաւային Քալիֆորնիոյ Համալսարանը : Սակայն կը պայթի պատերազմը եւ երկիր վերադառնալու ծրագիրը ջուրը կ'իյնայ, կը մտնէ համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը , ուրկէ կը վկայուի իբրեւ իրաւաբան , 1919ին :

Եւ սակայն կը նախընտրէ այդ գործունէութիւնը , կ'ընկերանայ Պէն Ատաքեանին եւ կ'աշխատի մասին մինչեւ 1928 : Ապա կը սկսի իր անձնական գործը, ընդամէնը 800 տոլար դրամագլուխով :

Իր եղբօրը՝ Սթիվին (Եփրեմ) բարձրագոյն կրթութիւն կուտայ, ապա երկու – քով կը զարգացնեն այդեղ գործութիւնը , մշակելով լէքիւ (հաղարի մէկ տեսակը), սեխ (քէնթալուփ) եւ բամպակ : Կը գտանան Քալիֆորնիոյ սեխի արքան : Կը դնեն հազարաւոր էյքերը հողեր եւ այդ ինչ , էլ Սէնթրոյի եւ Մենտոթայի մէջ : Իր եղբօր հետ, Ալեք սեփականատէրն է բազմաթիւ կալուածներու, «չափինկ սէնթըրներու», պանդոկներու եւ վաճառատուններու : Իր արտադրած սեխերուն վրայ դըրուած է «Փիլիպոս» :

Ալեք Փիլիպոս , իր մտերիմ ընկերոջ Հէրի Քարեանի եւ Տրդատ Գաղանճեանի հետ հիմը կը դնեն տպարանի մը (Լ. Մինճէլըս), ուր կը հրատարակեն Ռուբէնի (Տէր Մինասեան) «Ցեղափոխականի մը Յուշերը» եօթը հատոր, ապա՝ Համաս – տեղի «Սպիտակ ձիաւորը» երկու հատոր :

Ալեք, Արփաքսադ Սեդրակեանի եւ Հէրի Քարեանի հետ կը ճամբորդէ Եւրոպա եւ Միջին Արեւելք, վերադարձին հիմը կը դնեն «Հայ Կրթական Հիմնարկութեան», որ տարիներ չարունակ կը նպաստէ Միջին Արեւելքի հայկական դպրոց – ներուն անխտիր :

1960ին, իր նախագահած «Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան» խորհրդակով տասը հազար տոլար կը նուիրէ Պըրքլիի համալսարանին, հայագիտական ամպիոնի մը հաստատման համար, ապա այնուհետեւ ամէն տարի նոյն գումարը կը նուիրէ , հայ ամպիոնը հաստատ պահելու համար :

Ալեք Փիլիպոս պատանի տարիքէն դիւանագործած էր Հ. Ց. Դաշնակցութեան, ջերմեռանդօրէն փարած էր իր կուսակցութեան գաղափարներուն, կը հաւատար Հայութեան ապագային :

Ալեք ամէն տեղ էր, միշտ գուարթ, ուրախ , համեստ , բարի ու հաղորդական : Հայ ժողովուրդ եւ Դաշնակցութիւն , այս էր իր հաւատամքը :

Իր մահուան նախօրեակին, Դեկտեմբեր 3ին, Հ. Ց. Դաշնակցութեան Սան Ռաֆայէլի Հովտի «Դաշնակցութեան Օր»ուան 76րդ տարեդարձին , երբ ելոյթներ ունեցան՝ երիտասարդ ընկերները, Ալեք Փիլիպոս ևս լաւ յայտարարեց .—

«Ահա՛ Դաշնակցութեան գործը Սփիւռքի մէջ, այսպիսի սերունդ ստեղծած է ան» :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՏՄԱՀԵՅԱՒ ՄԱՀԸ

Սան Ռաֆայէլի Հովտի «Հ. Ց. Դաշնակցութեան օր »ուան ոճով առթիւ (Դեկտեմբեր 3, Շաբաթ երեկոյ), ընկեր Ալեք Փիլիպոս ներկայ էր հանդէսին եւ չատ ուրախ տրամադրութիւն ունէր : կը խօսէր եւ կը կատակէր ընկերներու եւ հայրենակիցներու հետ :

Լոս Անճելըսէն երիտասարդ ընկերներ բանախօսեցին, արտասանեցին, երգեցին : Մեծ էր խանդավառութիւնը :

Հանդէսը անցաւ չատ յաջող : Ընկեր Ալեք, ըստ իր սովորութեան , հրաւիրեց ընկերները յաջորդ առտու մեկնելու : կիրակի առաւօտ (Դեկտեմբեր 4) ժամը 9·30ին Ալեք հեռախօսեց թէ պիտի գայ ընկերներու հետ՝ ճաշարան երթալու : Մինչ ընկերները կը սպասէին, լուր առին որ ճամբան ընկեր Ալեք սրտի տագնապ ունեցած է եւ հայ բարի Տիկին մը իր ինքնաշարժով զինքը բերած է հիւանդանոց : Անմիջապէս կը հեռախօսեն բժիշկին, որ կը կարգադրէ հիւանդանոցի փոխադրել : Սէնթ Էլինէս հիւանդանոցին մէջ թթուածին կը տրուի : Բժիշկը յուսահատ է . կը յայտնէ եղբօրը՝ Սթիվին եւ ընկերներուն :

Կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Ալեք Փիլիպոս կ'աւանդէ իր հոգին, սուգի մատնելով իր հարազատները եւ համայն Հայութիւնը :

Մէկ շաբաթ առաջ, Նոյեմբեր 26ին, Լոս Անճէլըս գացած էր՝ մեծարելու իր տագանդաւոր հայրենակիցը, Համաստեղ, յոբելեանին առթիւ :

Իրեն կը տրուի պատիւը բեմ հրաւիրելու յոբելեարը, որու գործին հրատարակիչն է : Երբ Համաստեղի ուղղուած մեծարանքի խօսքերէն բաժին կը հանուի նաեւ իրեն, ու ըրեթէ դինուցած Համաստեղի ընծայուած մեծարանքէն , բեմ կը բարձրանայ եւ կ'ըսէ .—

« Այս բոլոր մեծ բաներէն ետքը, ես պիտի փոքրնամ : Սակայն հայերէն պիտի նայս ամէնէն մեծ հաճոյքս է եւ հպարտութիւնս :

Յորելեարը իր գրականութեան մէջ ներկայացուցած է հրեշտակ մարդը , որ բարութեան մարմնացումն է : Համաստեղի «Աղօթարան»ը աստուածաշունչ մատեան մըն է, որ նոյն իսկ ես կը հասկը – նամ :

Այնոր գրականութենէն չատ բաներ սորվեցայ, թէեւ ինքս դիւղը ծնած եմ (Քէսրիկ) :

Համաստեղ ներկայացուցիչն է անկեղծութեան, բարութեան եւ լաւութեան ,— կը ներկայացնե՛մ » :

Ու բեմ կը հրաւիրէ Համաստեղը ընդհանուր եւ երկարատեւ ծափերու մէջ :

Ափսո՛ս, քիչ ետքը Համաստեղ պիտի իյնար Ալեք Փիլիպոսի ծունկերուն վրայ, գրեթէ անշունչ :

Ծափերուն արձագանգը դեռ լսած չէին ականջներու մէջ, Համաստեղի մահուան ծաղիկները դեռ թօշնած չէին դերեզմանին մէջ, եւ ահա կ'իյնայ ինքը, Փիլիպոս :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 7ին Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ : Արարողութիւնը կատարեցին լուսաւորչական եւ բողոքական կարգով, որովհետեւ Ալեք Փիլիպոս կը պատկանէր հայ բողոքական եկեղեցւոյ «քոնկրիկասիոնիսթ» հատուածին : Սակայն ի կենդանութեան՝ քանիցս բազմաձանք յայտնած էր որ իր յուղարկաւորութիւնը կատարուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ :

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ա.ԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ

Ազգ. կեդր. նորընտիր վարչութիւնս իր 30 Դեկտ. 1966ի նիստին մէջ, հանրութիւնը իր համերաշխ ոգիին եւ ուղղամիտ աշխատանքին տեղեակ պահելու առաջադրութեամբ, որոշեց Ս. Էջմիածնի հետ իր պաշտօնական թղթակցութիւնը ի լոյս ընծայել մամուլով :

Դիւան Ազգ. կեդր. վարչութեան

18 Դեկտ. 1966

Ն. Ս. Օծութիւն
Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Ս. Էջմիածին

Վեհափառ Տէր,

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Ազգ. կեդր. նորընտիր վարչութիւնս հաճոյքն ունի ներկայ հաղորդագրութիւնը մատուցանելու վեհափառութեանդ, այն խոր հաւատքով որ Ձեր ալ հոգին պիտի հրճուի՝ հաստատելով թեմիս Հայութեան բոլոր խաւերու ներկայացուցիչներէն կազմուած Ազգ. Գաւառական Ժողովիս եւ անկէ բխած կեդր. վարչութեանս միահամուռ, ներդաշնակ եւ արիալիր գործունէութիւնը :

Կ'աշխատինք, կարելի բոլոր միջոցներով, Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց ազգային–կրօնական կեանքին տրուիը աղնուացնել ու զօրացնել՝ միութեան ու միասնականութեան մէջ : Դժուարութիւններ ունեցանք, ունինք եւ դեռ պիտի ունենանք անշուշտ : Չհասկցուեցանք, եւ դեռ ամէնուն կողմէ հասկցուած չենք, կը յաւինք : Բայց այս բոլորը մեզ չեն վհատեցներ, ընդհակառակն մեզ կը ստիպեն բազմապատկելու մեր ճիդերը, մեր եռանդն ու կորովը եւ կը մղեն մեզ աւելի ուժեղ կերպով ու հաւատքով փարելու մեր գործին : Ներքոյ առարկան՝ տակաւ հալող Հայութեան նուիրական գոյատեւութիւնն է, հայօրէն տաք ու անաղարտ պահպանութիւնը՝ Ցաւերժական ու Սուրբ Հայաստանին համար, որուն Սրտէն՝ Ս. Էջմիածինն յուսալից ու ակնդէտ կը սպասենք միշտ՝ խրախուսիչ օրհնութեան մը :

Այս յոյսով եւ Ամանորի ու Ս. Ծննդեան ամենախոր մաղթանքներով՝ կը մնանք
Վեհափառութեանդ Ս. Աջոյն ի համբոյր՝

Ի դիմաց Ազգ. կեդր. վարչութեան

Ատենապետ ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆ
Գանձապահ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Ո՛չ, չեմ կրնար ոչինչ յիշել··· ոչինչ : Ո՛հ, խե՛ղճ գլուխս : Բան մը միայն կրնամ ըսել եւ կը պաղատիմ ձեզի որ զգուշացնէ՛ք այն անձը որ, Հռոմի մէջ Հէրը Նէպէլթաու կ'անուանէր ինքզինքը :

Ծօսած առեն, գրեթէ իր ցած ձայնը ծայրայեղ խռովքով մը կը դողար եւ դիտեցի որ ջիղերը հիւանդ եւ ուղեղը խանգարուած էր :

— Հէրը Նէպէլթաուի հետ եղած էք բնաւ հարցուցի ուժգնօրէն :

— Ե՞ս : Ոչ : Բայց տեսած եմ զինքը առանց իրմէ տեսնուելու :

— Բայց ձեր հօրեղբօր դիտցած պատնիքը ի՞նչ կրնայ ըլլալ : Լաւ կ'ըլլար որ դիտնայի եւ տեղեկացնէի Գահաժառանգին :

— Ես ալ չեմ գիտեր, պատասխանեց դարձեալ գլուխը չարժելով : Մխայն թէ ··· Մխայն թէ ··· գիտցածս սա է որ հօրեղբայրս այսպէս թէ այնպէս տեղեկացած է ձեր Փոցտամէն հոս գալը եւ հոս եկած է մխիսյն ձեզի հանդիպելու եւ Գահաժառանգին ծածուկ մնացած կեանքէն կարդ մը իրողութիւններու մասին խօսելու համար ձեզի հետ :

— Ինձի հանդիպելու, կրկնեցի ապշած :

Վայրկենապէս, հասկցայ թէ Սրանատա դէշ մտադրութիւններ ունէր : Բայց ճիշդ այդ պահուն Սպանիացին երեւցաւ. իր զարմուհին կը փնտռէր :

— Ինչո՞ւ դուրս ելեր էք, հարցուց կշտաօրէն : Ներս դացէք : Հոս մեզի համար չատ զով է :

— Կոմսին հետ եկած էի լճակին հոյակապ տեսարանը ըմբոշխնելու , բացատրեց աղջիկը արտակարգօրէն ընկճուած եւ ակամայ հեռանալով պատշգամէն, եւ անոր հետեւեցաւ հլու կերպով :

Այն առեն, հօրեղբայրը, յանկարծ փոխելով իր վարուելակերպը, եւ ամենասիրալիր ու քաղցրաշէն կերպով բսաւ, ինծի դառնալով .

— Կոմս, մեզի եկէք պրիճ մը խաղանք : Սինեօրա Մօնթալթօ եւ երիտասարդ Պուալօն ալ կան որով չորս հոգին կ'ամբողջանայ :

Ընդունեցի եւ դեռահաս աղջկան հետեւեցանք պանդոկին ոսկեզօծ եւ ճերմակ քանդակներով զարդարուած մեծ սրահը :

Երկու օր եռք, ժամը չորսի առեններն էր, ամբողջ հեռաւոր մը ստացաւ եւ ժամ մը եռք մեկնեցաւ իր զարմուհիին հետ որ հրաժեշտ առած առեն ականջիս փսփսաց .

— Պիտի ղգուշացնէք Գահաժառանգը , այնպէս չէ՞ :

— Բայց հարկաւ, խոստացայ եւ մինչ – դեռ կառքը կը հեռանար դէպի կայարան, ձեռքով հրաժեշտ ղրկողներ կուտայի այս տարօրինակ զոյգին, մինչեւ որ հեռացան աչքէս :

Շաբաթէ մը Քուքհավէնէն եկած հեռագիր մը կը հաղորդէր ինձ թէ Չօհէնցօլէրն վերադարձած էր Թրօնհեյմէն. անմիջապէս վերադարձայ Մարմարէ Պալատը ուր հասած գիշերս իսկ, Գահաժառանգը՝ Սաքսոն Ուէյմարներու պաշտօնական համադեստով սենեակս մտաւ գուարթօրէն պօռալով .

— Է, նայինք, Հէյդենօօրֆ, ի՞նչ նոր բան կայ կարող լճին ափերուն վրայ :

Քանի մը բառով պատմեցի թէ ինչպէս անցուցի ժամանակս, եւ մինչդեռ Գահաժառանգը կոնակը բուխերիկին յենած եւ սրունքները բացած սիկառ մը կը վառէր, արտօնութիւն խնդրեցի խիստ գաղտնի գործի մը մասին տեսակցելու իրեն հետ :

— Դարձեալ ըսի ըսաւ, այնպէս չէ՞ , հարցուց դէմքը ծամածռելով եւ ուսերը ցնցելով :

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Թագւորեան եւ զաւակները Սեդա եւ Թագւոր, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳԻՈՐ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արաքսի Ալիքսանեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Եաղուպեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ նորոգ հանգուցեալ

ՅԱԿՈԲ ԵԱՂՈՒՊԵԱՆԻ
(Վարչական անդամ Ազգ. Միութեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

(Երգեցողութիւն Կոմիտաս երգչախումբ, ղեկավարութեամբ Օֆլազի) :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Լուսին Ղազարեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Կիրակոսեան (Փիւժէ) քսան Ֆր. կը նուիրէ : Տիկ. Երանիկ Օվանովիկ (Վիէն) իր եղբօր Օննիկ Օվանովիկի յիշատակին՝ քսան Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ծնունդի եւ նոր տարուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վարդերէս Մինասեան ի յիշատակ իրենց ննջեցեալներուն հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 30 Ֆր. Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նորոգութեան, քսան Հանգստեան Տան եւ երեսուն Ս. Ղազարի (այս վերջին գումարը յայտարարուած է նաեւ երէկուան ցանկով) եւ տասը Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Լիւսի Սալմասլեան իր թոռնիկին Տիրանի ծննդեան առթիւ յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Հանգստեան Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին խնամակալութիւնը հաճելի պարտականութիւն մը նկատէ հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնելու Գալուստ Կիւլպէնկեան ազգօգուտ հիմնարկութեան, որ անգամ մը եւս բարեհաճեցաւ 14·680 Ֆրանքի գումար տրամադրել որպէսզի վարժարանին կեդր. ջեռուցումը կատարուի մազութով : Նուիրուած է նոյնպէս 1200 Ֆրանքի գումար մը ննջասենեակներու սարքաւորումը լրացնելու նպատակով :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է տօնական օրերու առիթով հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Եսթեր Իչդալացեան հարիւր Ֆր., Պ. Արամ Սարդիսեան հարիւր, ոմն հարիւր, Տիկին Լ. Նշանեան յիսուն, Տիկին Սրբուհի Միսքճեան յիսուն, Տիկին Մ. Գլըճեան (Ֆրէզնօ) տասը տոլար : Տիկին Վեհանուշ Զրբաշեան քսան քիլօ արմաւ եւ 25 քիլօ թուզ :

ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ հայկական ժամերգութիւն Սէն Ժօզէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Տէր Վռամշապուհ քահանայ :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Ֆրանսական Սինէմաթէքը, շարք մը ֆիլմեր կը ներկայացնէ Փալէ տը Շայօ (Ավընիւ Ա. տը Մէօսի եւ նախագահ Ուիլսընի անկիւնը) իբրեւ մեծարանք Ռուբէն Մամուլեանի :

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 20·30ին Քրիսթին Թագուհի (Կրեթա Կարպօ) :

ՇԱԲԱԹ : ժամը 18·30ին, Կոլտըն Պօյ (1938) ժամը 20·30ին.— Հայ, Ուայտ Էնտ Հէնտսըմ (1937) :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 20·30ին Մարք օֆ Զորօ (1940) :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ :

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Տօն անուանակոչութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Պատարագ ժամը 10ին : Յետ պատարագի Առաջնորդարանի սրահին մէջ կը կատարուի Տնօրհնէքի արարողութիւն :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ (13 Յունուար).— Անուանակոչութիւն, առաւօտեան ժամը 8·30ին, պատարագ 9·45ին, Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ համաձայն Կտակի՝ Զամպաքճեան Կարապետի և Վալանթինի :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի անուանակոչութեան տօնին առթիւ :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ – ԲՈՅԺ) : Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ) : Գիրութեան վտանգները, պատճառները, դէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ) : Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանսէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ) : Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ) : Ծխեցէք... ի շահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ) : Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ) : Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ) : Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ) : Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ) : Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ) : Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ) : Ի՞նչ գիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ) : Զկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.) : Թոքախտը եւ յըղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ) : Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են .—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Օտիօվիզիւէլ խումբին կողմէ, այս Երկուշաբթի ժամը 17·30ին,

29, Rue de Lisbonne

Նիւթ.

« Lumière, Couleur, Actualité,
VOYAGE EN ARMENIE »
par Paulette et Maurice Déribéré

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ (Յուուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն «Հայերը Պարսկաստանի մէջ» :

Կը մասնակցին.— Իշխանուհի Աշրաֆ, Լուսաւորութեան նախարարը, երեսփոխան Ֆելիքս Աղայեան, Արտակ Եպիսկ : Մանուկեան եւ Դաւիթխանեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeur (se) confection dames, robes, chemisiers. Jeune fille (15 à 18 ans), pour petite manutention.

ETS. NAJARIAN
324, Rue St. Martin
Tél. : 272-64-34 et 272-71-59

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ : 295 Ռիւ Պուալօ :

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, տրախասութիւններ եւ հանելի անակնկալներ :

Գեղջկական պարեր

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ : Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է : Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Ռիւ Ժէ, երգ, արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ, խեղկատակ (գլուն) : Աւանդական Կաղանդ Պապան մրդեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր :

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին ընկ. Մ. Աւետիսեանի բնակարանը : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 9ին, Ֆուայէ տէ Վիէօ – Թրավայէօր, 19 Ռիւ Վոլթէռ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
14
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
14 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10812 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — Nº 10.812

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

Բ.

Մարսիլիոյ Հրջանը միակն է եղած ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, որ ունեցած է իր Թեմական կազմակերպութիւնը, Հնորհիւ առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեանի :

Յարդ ի զօրու է Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին Կանոնագիրը՝ մշակուած Թեմական Հողովի 1928 Մայիս 10, 12, 17, 24 եւ Յուլիս 1 նիստե րուն մէջ, վաւերացուած 1929 Մարտ 31 նիստին մէջ եւ Ֆրանսական պաշտօնա թերթի (Ժուռնալ Օֆիսիէլ) մէջ յայտա րարուած 1929 Մայիս 15ին :

Առաջին լուրջ ձեռնարկն էր այս Ֆրանսահայ գաղութը Թեմական կազմակեր պութեամբ մը օժտելու ուղղութեամբ : Կանոնագրի Ա. յօդուածին մէջ կ'ըսուի թէ «համագաղութահայ կազմակերպու թեան մը պարագային ... Մարսիլիոյ եւ շրջակայքի Թեմը պիտի կապուի այս վերջինին» :

Ըսինք թէ այս կանոնագիրը պատրաս տուած է Ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներուն համաձայն : Այս կէտը շեշտուած է տպագրեալ կանոնագրի կողքին վրայ :

Արդէն Բ. յօդուածը դրեթէ նոյնու թեամբ կ'ընդօրինակէ 1863ի Ազգ. Սահ մանադրութեան «Հիմնական սկզբունք»ի առաջին յօդուածը, երբ կ'ըսէ .

« Գաղութի իւրաքանչիւր անդամ ազգային կազմակերպութեան կապուած է պարտուց եւ իրաւանց սկզբունքով : Մէկին պարտականութիւնը միւսին իրա ւունքն է, եւ փոխադարձաբար մէկուն իրաւունքը՝ միւսին պարտականութիւնը» :

Միւս յօդուածներն ալ կաղապարուած են Ազգ. Սահմանադրութեան վրայ :

Հարաւային Ֆրանսայի Թեմը ուղղակի կապուած է Էջմիածնի Աթոռին : Պատե րազմէն առաջ, ի մէջ այլոց , իբրեւ ա ռաջնորդ ունեցած է Գարեգին արքեպս. Յակոբեան (հոգին պատրիարք) , ո րուն օգնականն էր Զգօն Վարդ, Տէր Յակոբեան (այժմ եպիսկոպոս) :

Փարիզը առանձին Թեմ է եւ հեղինա կութիւն չունի Հար. Ֆրանսայի Թեմին վրայ : Դժբախտաբար սակայն «կղերա պետութեան » ժամանակավրէպ ազդեցու թիւններ ժամանակէ մը ի վեր աւերներ կը գործեն Հար. Ֆրանսայի Թեմին մէջ , երկպառակութիւն սերմանելով դաղութիս այդ խաղաղ շրջանին մէջ :

Այսօրուան «երկփեղկում»ի բուն հեղի նակը Փարիզ նստած է :

Իրմէ առաջ «կաթողիկոսական պատ ուիրակ»ի արուեստակեալ տիտղոս կրող ուրիշ եպիսկոպոս մը — այժմ հանգուց եալ — տակաւ փորձեր ըրաւ խառնուելու Մարսիլիոյ գործերուն, սակայն չուտով հասկցաւ սխալը եւ յետս կոչում ըրաւ :

Իր պարտականութիւնն էր Թեմական կազմակերպութիւն կատարել Արեւմըտ եան Եւրոպայի բոլոր այն քաղաքներուն մէջ, ուր կարեւոր թիւով Հայեր կը բնա կէին : Սակայն Արտաւազդ Արք. Սիւր մէեան ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարեց այդ ուղղութեամբ : Մեր հայաշատ շրջաննե րը ձգեց իրենց բախտին :

Իր յաջորդը կը շարունակէ հանգուց եալին աւանդութիւնը : Ու դեռ քայլ մը առաջ երթալով, Հարաւային Ֆրանսայի պէս միակ Թեմական օրինաւոր կազմա կերպութիւն ունեցող շրջան մը քայքա յելու համար կը յամառի վառ պահել երկպառակութիւնը, հետեւելով «բաժան եա՛ղ տիրեսցես»ի մաքիաւելեան քա ղաքականութեան : Կը պղտորէ Էջմիածնի դահակալին միտքը, Թելադրելով անոր,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

—o—

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԽԱՌՆԱԿ Է

Այնքան հակասական լուրեր կուգան Չինաստանէն որ օրեւէ կարելիութիւն չկայ յստակ գաղափար մը կազմելու :

Փեքինի ձայնասփիւռը յայտարարած է թէ Մաօ Ձէ Թունկ հրահանգ տուած է որ կին համայնավար բոլոր զինուորական ուժերը վերակազմուին : Բանակը արդէն իր հաւատարմութիւնը հռչակած է Մաոյի :

Զեռք առնուած միջոցներու կարգին , փեքինի ձայնասփիւռը հաղորդած է մշա կութային ենթայանձնախումբին փոխա խութիւնը , մինչ Մաոյի կինը՝ Տիկին Շեան Շինկ, խորհրդատու նշանակուած է :

Մաոյի ղեկավարութիւնը վաւերացու ցած է չարք մը խիստ միջոցներ զորս Մաոյի ուժերը կ'ուզեն գործադրել Շան կայի մէջ, իրենց դիրքերը վերահաստա տելու համար : Միւս կողմէ Մաօ կոչ մը ըրած է Շանկայի ժողովուրդին, որով կը հրահանգէ նաեւ բանուորներուն իրենց աշխատավայրը վերադառնալ : «Ժողո վուրդին Օրաթերթը » եւ «կարմիր Դրօ շակը » կ'ամբաստանեն «ալ տարրերը » որոնք «կամայականօրէն» նիւթական ա ռաւելութիւններ չնորհած են բանուոր ներուն, որպէսզի «հակամաօ» խմբակին մէջ մտնեն :

Կարդ մը այլ լուրերու համաձայն , փէնկ Շէն, փեքինի նախկին քաղաքապե տը սպանուած է առջի օր : Լուրը կու տայ Հոնք Քոնկի Սառւր Զայնա Մօրնինկ Փոսթը : Նոյն աղբիւրին համաձայն քա րողչութեան տնօրէնը՝ Թաօ Շու ձերբա կալուած է կարմիր պահակներուն կողմէ :

Կ'ըսուի նաեւ թէ Մաօ Ձէ Թունկ ձայ նասփիւռ ճառ մը պիտի խօսի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին նա խարարը՝ Տին Ռըսք յայտարարած է թէ քաղաքացիական պատերազմ մը անկարե լի է Չինաստանի մէջ : Եղածները միայն իշխանութեան կռիւներ են : «Չեմ դիտեր թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, խոստովա նած է Ռըսք, բայց կարծեմ Մաօ Ձէ Թունկը եւ մտերիմները փաս աւելի բան մը չեն դիտեր» :

ԴԱՄԱՍԿՈՍի մէջ «աւտոտպետական երկու սեփականատէրեր» մահուան դա տապարտուած են զինուորական Աւեանին կողմէ : Ամբաստանուած են որ երեք դիւ զացի սպաննած են եւ արդելք հանդիսա ցած են «սուրիական ընկերվարական կա դին» :

ԹՈԿՈՑի մէջ նոր պետական հարուած մը եղած է, չատ հանդարտ պայմաններ ում մէջ :

ՆԻԻ ԵՈՐՔի Լուսէ չարաթաթերթը տը պագրակի իր բոլոր մրցանիշները կոտ րած է «Նախագահի մը Մահը» դրքին ա ռաջին հատուածներուն հրատարակու թեան առթիւ : Եօթը միլիոն բաժանորդ ները նոյնիսկ վախ ունին որ իրենց թիւը դողցուի : Սեւ չուկայ մըն ալ սկսած է : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ «Լուք» դատ պի տի բանայ Շքերն պարբերականին դէմ , որ կը հրատարակէ նոյնիսկ այն մտերը զորս Տիկին Քենըտի վերցնել տուած էր :

ԿԻՊՐՈՍի մէջ ՄԱԿի ուժերը պահելու ծախքերը Դեկտեմբեր 26, 1966էն 1967 Յունիս 26 պիտի հասնին տասը միլիոն 275 հազար տոլարի : Ու Թան կը յայտնէ թէ այդ ուժերը սկիզբէն (1964 Մարտ 27) մինչեւ Յունիս 27, 1967 պիտի արժած ըլլան 70 միլիոն տոլար : Այդ Թուականէն ի վեր Միացեալ Նահանգները արդէն 28 միլիոն հարիւր հազար տոլար տուած են, Անգլիա՝ 13 միլիոն 615 հազար, արեւ մըտեան Գերմանիա հինգ միլիոն հինգ հարիւր հազար, Յունաստան՝ չորս մի լիոն 450 հազար, Իտալիա մէկ միլիոն 214 հազար : Ֆրանսա չէ մասնակցած :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տի Վելթ կարեւոր օրա թերթին մէկ աշխատակիցը երկար յօդ ուածով մը կը պարզէ Ալժերիոյ ներկայ կացութիւնը եւ կը յայտնէ թէ Պումեդիէն օրէ օր երկիրը Ռուսերուն կը յանձնէ օ դանաւերու, հրթիռներու եւ զէնքի փո խարէն :

ՌՈՒԱՆԻ մէջ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են ուսանողներու մէջեւ : Եօթը վիրաւոր կայ որոնց երեքը ծանր վիճակի մէջ են :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի Փարի Քլէօպ յայտարերին դաշնակահարը՝ Ֆը րանսուա Պապօ անձնասպան եղած է առ ջի օր : 63 տարեկան էր եւ կը տառապէր անբուժելի հիւանդութենէ մը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ սպայակոյտի պետը Զօր. Ուիլլըը յայտարարած է թէ հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ռմբակոծութիւնները անհրաժեշտ են : Ասոնք երեք նպատակ ունին .—Ա) Դանդաղեցուցած են եւ խան դարած ղէնքի եւ զինուորի առաքումը հիւսիսէն հարաւ : Բ) Պակսեցուցած են հակառակորդին հարստութիւնները եւ ստիպած որ երեք հարիւր հազար հոգի միայն պաշտպանողական դործունէու թեան նուիրուի : Գ) Ցոյց տուած են թէ յարձակումը անպատիժ չի կրնար մնալ :

ԻՍՐԱՑԷԼ նոր բողոք մը ներկայացու ցած է ՄԱԿի Սուրիոյ հետ ունեցած ահմանային միջադէպերուն պատճառով :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետը Փարիզ հա սաւ Ուրբաթ եւ նոյն օրը առաջին խո սակցութիւնը ունեցաւ ում հետ :

ՏԵՍԻՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Այս կիրակի չորս նոր խորհրդականներ պիտի ընտրուին Տէսինի Թաղապետական Խորհուրդին մէջ, չորս նախորդներու հը րաժարման հետեւանքով :

Տէսինէն կը տեղեկացնեն թէ թեկնածուներու կարգին է Ալեքս ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, երիտասարդ ուժ մը, որ ամէն տուեալ կը ներկայացնէ լաւ խոր հրդատու մը ըլլալու :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ դումար (Յունուար 12)	24,835
Յակոբ Փափազեան (Մարսէյլ)	500
Վրոյր Հալէպլեան (ի յիշատակ իր մօր Տիկին Կիւլիւկ Հալէպլեա նի, տնօրէնուհի Սկիւտարի Ս. Խաչ երկսեռ վարժարանին)	100
Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան	100
Ժան – Փիէր Մակարեան (Մարսէյլ)	100
Շաքմաեան ընտ. (Սէն Մօրիս)	100
Լեւոն Գըլըճեան (Մարսէյլ)	50
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սէֆէրեան (Մարսէյլ)	50
Վահրամ Պապիկեան (Մարսէյլ)	30
Վահան Գալէնտէրեան (Մարսէյլ)	20
Արմենակ Շահպազեան (Մարսէյլ)	10
Ընդհ. դումարմ	25,895

«ՅԱՌԱՋ».— Խմբագրութեանս բացած այս բացառիկ հանգանակութիւնը կը փակուի այս երկուշաբթի :

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն .—

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը վատթարա ցաւ նորէն , եւ հրացանաձգութիւնները վերսկսան Թուրքերու եւ Յոյներու մէջեւ : Չեհոսլովաք զէնքերը ստանալէ եւ իր ոս տիկանութիւնը դադրնարար զինելէ ետք, Մակարիոս նոր յարձակողականի մը ձեռ նարկեց , բախելով նաեւ Թուրք ռազմիկ ներու ընդդիմութեան : Յոյները վերջին անդամ միջադէպեր յարուցին ձէննիկլ դիւղին չրջակայքը, ուղեցին քանդել Թր քական պատնէշները, իրենց դիւղերը դացող Թուրքերը կեցուցին եւ ծեծեցին անոնցմէ ոմանք : Այս դէպքը չղազրեց ռեց դիւղին ժողովուրդը , եւ երկու հա կառակորդ կողմերը իրարու վրայ կրակ բացին : Այս բախումէն ետք, յունական ուժեր եկան իրենց զօրանոցներէն եւ ամ բողջովին պաշարեցին ձէննիկլ դիւղը, ար դիլելով Թուրքերու մուտքն ու ելքը : Պաշարումէն ետք, հրացանաձգութիւն ները չարունակուեցան Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ, եւ չորս ժամ տեւեցին, առանց ընդհատուելու : Ի վերջոյ Հաշ տարար Զօրքը միջամտեց եւ արդելք եղաւ աւելի ծանր բարդութիւններու :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՑ

Մակարիոսի իշխանութիւնը խզած է նաեւ Թրքական դիւղերու ելեկտրական հոսանքը , եւ հակառակ Հաշտարար Զօր քին դիմումներուն, Թուրքերը դեռ վեր ստացած չեն իրենց լոյսը : Այնպէս որ Թրքական փուռերը չեն կրնար բանիլ եւ անօթութեան վտանգ ծագած է : Յոյները կարած են նաեւ Պաֆի, Լիմասոլի եւ Թր քական տարրեր դիւղերու ելեկտրական հոսանքը :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն , Կիպրոսի մէջ տագնապալի կացութիւնը իր ծայրագոյն աստիճանին հասած է : Յոյները դեռ վերցուցած չեն ձէննիկլ դիւղի պաշարումը եւ նոյն սպառնալիքը կ'ընեն տարրեր դիւղերու ալ համար :

ՊԱՅՐԸՆԸ ՀԱՅՈՑ ԿՂԶՈՒՄ

(Ս. ՂԱԶԱՐ)

—o—

ԽՄԲ.— ԱՂԷՏԸ, ՈՐ ՀԱՐՈՒԱԾԵՑ ՄԽԻԹԱՐԻ ՎԱՆՔԸ, ԸՍԵՆՔ՝ ԱԶԳԱՄԸ – ԽԻԹԱՐ ԿՂԶԻՆ, ԱՌԻԹ ՄԸՆ ԷՐ ՈՐ ՅԻՇԵՒՆՔ ՆԱԵԻ ՊԱՅՐԸՆԸ, ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ, ԻՐ ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅՆ ԿՂԶԻԻՆ ՎՐԱՑ, ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՍԸՐ – ՏԻՆ ՈՒ ՀՈԳԻԻՆ ԻՐ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ :

« Նա (Պայրըն) սիրում ու յարգում էր այն բոլոր ազգերին, որոնց սիրելի էր անկախութեան ոգին: Այս էր գուցէ Հայերի նկատմամբ ունեցած իր հիացմունքի – ի բանալին, որովհետեւ նա գտաւ նրանց մէջ մի ազգ, որին բռնութիւնն ու ազգութեան կորուստը չէր կարող աղաւաղել կամ ընկճել »:

ԷՐԻՒ ՄԱՒՔԷՅ

Ա.

Հայր Յարութիւնը վերջին անգամ խաչակնքեց երեսը եւ դուրս եկաւ վան – քից : Աչքերը խաղացին արեւի լոյսից , եւ նա հաճոյքով շնչեց վաղորդեան օդը, որ ծովի ու ծաղիկների բոյր ունէր :

Քայլում էր պարտէզի ճեմուղիով : Կանգաւ, հոտոտեց դափնեվարդը · « Փառք քեզ, Տէր » : Շտկուեց եւ ուղում էր չարունակել ընթացքը, երբ քիչ հեռու նկատեց Ծունկի եկած Ծերունուն :

— Ի՞նչ ես անում, Նիկողոս :

Ծերունին սովորաբար ջրում էր ծա – ղիկներն ու թփերը , փխրեցնում հողը նրանց տակ : Բայց այս անգամ ցնցուղ չկար ձեռքին , ոչ էլ բրիչ :

— Աղօթում եմ, Հայր Յարութիւն ...

Դէմքը չուռ էր տուել դէպի խօսակիցը, բայց կոպերը փակ էին ու խոնաւ : «Իմ խեղճ Նիկողոս, — մտածեց վարդապե – տը, — նա լալիս է, որովհետեւ չի տեսնում արարիչի լոյսը եւ այն ծաղիկները, որ ինքն է աճեցրել »:

— Թաղման հանդէս է ... — չարունակեց կոյրը՝ ականջ դնելով եկեղեցու զանգերին :

Վարդապետը խոժոռուեց :

— Պարզ խօսիր, Նիկողոս :

— Գնա Հայր Սուքիասի մօտ ... Նա է լուրն առացել ...

Հայր Յարութիւնն ինքն էլ չիմացաւ, թէ ինչպէս դուրս եկաւ պարտէզից, անցաւ պատշգամբի երկարաւուն սրահով եւ յայտնուեց Գրչագրաց մատենադարա – նում : Կանգ առաւ դռների մօտ : Հայր Սուքիաս Սոմալեանն այնտեղ էր : Զղաց վարդապետի ներկայութիւնը, բայց դուռ – խը չբարձրացրեց մատեա՛ից : Կարծես նա էլ էր աղօթում :

Վարդապետը մօտեցաւ : Հայր Սուքիա – սըն սկսեց չղաձգօրէն թեթեւել գրչագիր մատեանը : Ցետոյ, չդիմանալով լուռ – թեանը, վեր նայեց :

— Տէրը եա է առնում իր սեղծածին , — ասաց նա խուլ ձայնով, որից վարդա – պետը սարսուռ զգաց, ամէնքս ենք մահ – կանացու : Բայց երանի նրան , ով նա – հատակւում է յանուն սուրբ գործի ...

Լուեց : Շարունակութիւնն աւելի դժ – ուար էր : Սկսեց չոյել լայն ու գորշա – գոյն մօրուքը՝ յուզումը մեղմելու նպա – տակով :

— Աղօթիր մեր լորտ Պայրընի հոգու համար, Հայր Յարութիւն, — ասաց նա վերջապէս՝ ափը մեղմօրէն իջեցնելով վարդապետի ձեռքի վրայ, նա զոհուեց Ցունաց ազատագրութեան համար , ու սրբոց դասը դասուեց ...

Վարդապետը նստել էր անշարժ : Այդ – պէս հայրն է քարանում՝ որդու մահուան լուրն առնելիս ...

×

Այդպիսի մի առաւօտ էր, երբ նա եկաւ : Նորից օդը ծովի ու ծաղիկների բոյր ու – նէր Սուրբ Ղազար, կղզուց մինչեւ Վենե – տիկ, Ադրիականի նեղ չերտը խաղաղ էր ու կապոյտ : Եւ ճերմակ առագաստներն ու ալացիկ կոնտոլները ասես ծաղկաթեր – թեր ու դափնեաերեւներ էին՝ թափուած ջրերի վրայ :

Կոնտոլներից մէկը մօտեցաւ կղզուն , կանգ առաւ : Ափ իջաւ Թիկնոցաւոր մի ե – րիտասարդ : Օտարական էր : Հայր Սու – քիասն իսկոյն հասկացաւ այդ ու դնաց նրան ընդառաջ : Երիտասարդը ուշադիր դիտում էր ժայռի խոռոչում դրուած Տի – րամօր փոքրիկ արձանը :

— Ի՞նչ կ՚ուզես , որդեակ ,— հարցրեց Հայր Սուքիասը :

Երիտասարդն սթափուեց :

— Ձեր դեղեցիկ կղզին, ձեր խաղաղ մենաստանը հրապուրեցին ինձ, Հայր ,— ասաց նա :— Եւ եթէ Թոյլ կը տաք՝ մի փոքր կը մնամ այստեղ :

Հայր Սուքիասը սեւեռուն նայեց օտա – րականի աչքերի մէջ : Այնտեղ տեւական կրակ կար, անթեղուած մեղմ տխրու – թեան մոխիրների տակ : Անսովոր էր եւ դէմքի դեղեցկութիւնը՝ ազնուական դի – ծերով , մուգ խարտեաշ մազերով , որ խոպոպիկներով թափւում էին լայն ճա – կատին : Սակայն նոյն տխրութիւնն ըզ – գացւում էր նաեւ դէմքի վրայ : Հայր Սուքիասը հասկացաւ, որ յոգնած էր օ – տարականը, յոգնած՝ դուցէ թափառում – ներից, դուցէ տառապանքից ...

— Պանդուխտը մեր հիւրն է, — ասաց Հայր Սուքիասը ողջունելով եւ ներս ա –ռաջնորդեց նրան :

Երբ քայլում էին կողք – կողքի, վանա – կանը նկատեց, որ հիւրը կաղում էր մի ոտքից : Բայց նա քայլում էր աւելի թե – թեւ քան ինքը՝ Հայր Սուքիասը : «Դեւ է սա՝ մարդկային կերպարանքով », — մը – տածեց նա՝ չթաքցուած հիացմունքով դիտելով օտարականին :

Դարաւանդի վրայ սպասում էր Հայ – թեանը, վեր նայեց :

— Տէրը եա է առնում իր սեղծածին , — ասաց նա խուլ ձայնով, որից վարդա – պետը սարսուռ զգաց, ամէնքս ենք մահ – կանացու : Բայց երանի նրան , ով նա – հատակւում է յանուն սուրբ գործի ...

Լուեց : Շարունակութիւնն աւելի դժ – ուար էր : Սկսեց չոյել լայն ու գորշա – գոյն մօրուքը՝ յուզումը մեղմելու նպա – տակով :

— Աղօթիր մեր լորտ Պայրընի հոգու համար, Հայր Յարութիւն, — ասաց նա վերջապէս՝ ափը մեղմօրէն իջեցնելով վարդապետի ձեռքի վրայ, նա զոհուեց Ցունաց ազատագրութեան համար , ու սրբոց դասը դասուեց ...

Վարդապետը նստել էր անշարժ : Այդ – պէս հայրն է քարանում՝ որդու մահուան լուրն առնելիս ...

×

Այդպիսի մի առաւօտ էր, երբ նա եկաւ : Նորից օդը ծովի ու ծաղիկների բոյր ու – նէր Սուրբ Ղազար, կղզուց մինչեւ Վենե – տիկ, Ադրիականի նեղ չերտը խաղաղ էր ու կապոյտ : Եւ ճերմակ առագաստներն ու ալացիկ կոնտոլները ասես ծաղկաթեր – թեր ու դափնեաերեւներ էին՝ թափուած ջրերի վրայ :

Կոնտոլներից մէկը մօտեցաւ կղզուն , կանգ առաւ : Ափ իջաւ Թիկնոցաւոր մի ե – րիտասարդ : Օտարական էր : Հայր Սու – քիասն իսկոյն հասկացաւ այդ ու դնաց նրան ընդառաջ : Երիտասարդը ուշադիր դիտում էր ժայռի խոռոչում դրուած Տի – րամօր փոքրիկ արձանը :

— Ի՞նչ կ՚ուզես , որդեակ ,— հարցրեց Հայր Սուքիասը :

Երիտասարդն սթափուեց :

— Ձեր դեղեցիկ կղզին, ձեր խաղաղ մենաստանը հրապուրեցին ինձ, Հայր ,— ասաց նա :— Եւ եթէ Թոյլ կը տաք՝ մի փոքր կը մնամ այստեղ :

Հայր Սուքիասը սեւեռուն նայեց օտա – րականի աչքերի մէջ : Այնտեղ տեւական կրակ կար, անթեղուած մեղմ տխրու – թեան մոխիրների տակ : Անսովոր էր եւ դէմքի դեղեցկութիւնը՝ ազնուական դի – ծերով , մուգ խարտեաշ մազերով , որ խոպոպիկներով թափւում էին լայն ճա – կատին : Սակայն նոյն տխրութիւնն ըզ – գացւում էր նաեւ դէմքի վրայ : Հայր Սուքիասը հասկացաւ, որ յոգնած էր օ – տարականը, յոգնած՝ դուցէ թափառում – ներից, դուցէ տառապանքից ...

*— Պանդուխտը մեր հիւրն է, — ասաց Հայր Սուքիասը ողջունելով եւ ներս ա –

ձայնին որոշ ծրագրի մը չուրջ խառն Քոնկրէ մը կազմել հեռեւեալ պայման – ներով, 1907 Դեկտեմբեր 27, 28, 29ին, ուր՝ երեք պահանջներ կը դրուին ։—

1։— Գահէն հրաժարեցնել Աբդիւլ Համիտը ։

2։—Հիմնովին փոխել ներկայ կառավարական կազմը ։

3։— Սահմանադրութիւն հաստատել, ունենալով երեսփ. ժողով եւ ծերակոյս (էջ 155)։

Թրքական արձանագրութեանց մէջ կայ նաեւ հետեւեալ խոստովանութիւնը ։— « Աբդիւլ Համիտ ոճիրներ կը գործէր եւ տարբերը իրարու դէմ կը լարէր ։ Բոլոր տարբերը ընդհանուր ջարդերու ենթար – կուէցան, — Թուրք, հայ, յոյն, պուլ – կար, քիւրտ, արաբ եւ ալբդրզի (**)։

« Համիտ երկրին վաճառականութիւնը եւ կրթական վիճակը փճացուց ։ Փակել դպրոցները, ուսուցիչները բանտարկել, աներեւակայելի դրաքննութիւն հաստա – տեց, եւ երկիրը տգիտութեան մէջ պա – հեց ։ Հպատակները երջանկութենէ զուրկ պահեց ։ Անոյշ եւ անպատիժ պաշտօնեա – ներ պահեց, ու անարդար տուրքերով պալատին գանձը լեցուց (Թրք. Աբձ. էջ 155)։

«Ամֆիէներու միջոցով, արտաքին աշ – խարհը մութի մէջ պահելու համար երկ – րին ներքին կացութիւնը կեղծեց, եւ թերթերը կաշառքներով կչտացուց ։ Ան – ցագիր տալ արգիլած էր, անպատճառու – թիւն կը տիրէր ։ Գիւղացիին տերմնացուն անդամ կը դրաւէր, որով երկրագործու – թիւնը փճացուց ։ Հին ժամանակի բարե – բեր հողերը չորցուց եւ անապատի վերա – ծեց ։ Այդ իսկ պատճառով, այլ կրօնքնե – րու եւ ցեղերու պատկանողները, ազա – տութիւն եւ ապահովութիւն գտնելու նը – պատակով, Եւրոպա եւ մինչեւ Ամերի – կանները զաղթեցին ։ Այդպէսով, սովի պատճառով, ընդհանուր ջարդերուն ալ պատճառ կ'ըլլար ։ Ժողովուրդին թիւը կը նուազեցնէր, օտար պետութիւններուն առջեւ պետութիւնը ոչ միայն վարկաբեկ ըրաւ, այլեւ զղուանք պատճառեց (նէֆ – բէր)։ Այդ պետութիւնները 1856ին Փա – րիսի, եւ 1878ին Պերլինի դաշնագրերով բարենորոգումներ ծրագրեցին ։ Այդպէս երկիրը բաժանումէ փրկեցին ։ Եթէ այդ բարենորոգումները ժամանակին կատար – ուած ըլլային, երկիրը բոլորովին տար – բեր կացութեան մը մէջ պիտի ըլլար ։ Այդ բարենորոգումները չգործադրուե – լով, իրաւացի կերպով, ապստամբու – թիւններու պատճառ եղան ։ Այդ վատ – թար վարչութեան պատճառով, երկիրը հետզհետէ պղտիկցաւ։ Եթէ այսպէս քիչ մըն ալ չարունակուի, Ալպանիա, Մակե – դոնիա, Արաբիա եւ Հայաստան, անկա – կած, պիտի բաժնուին պետութիւնէն(***), կամ այդ պետութիւններուն ընդարձակ – ուելուն պատճառ պիտի ըլլայ կամ մեծ պետութեանց ճանկին մէջ պիտի մնայ » (Թրք. Աբձ. էջ՝ 154 – 155)։

Իթթիհատի դումարած «Քոնկրէ»ներու թիւը կը հասնի 9ի ։

Թէ ի՞նչ աստիճանի Թուրքերը հաւա – տարիմ եղան իրենց երդումով յայտարա – րած այդ սկզբունքներուն, հանդէպ ոչ – թուրք տարրերու, եւ թէ ի՞նչպիսի նեն – գամուածքամբ դաւադրեցին այդ տար – րերուն ֆիզիքական գոյութեան դէմ, երբ իշխանութեան գլուխ եկան, ծանօթ են բոլորին ։ Հրէշային կազմակերպութիւն – ներ զաղտնօրէն մէջտեղ բերին, իրենց «Քոնկրէ»ներու որոշումներով ։ Մենք կը տեսնենք իրենց արձանագրութիւններէն իսկ ։

Սկսեալ 1908ի Սահմանադրութեան վե – րահաստատութենէն, երկերեսանի իթթի – հատը արտաքնապէս պահեց կուսակցու – թիւն ըլլալու ձեւ մը, եւ սակայն, պահեց «ձէմիյէթ»ը, կազմակերպութեան զաղտ – նի դաւադրական մասը եւ այդ անտեսա – նելի մարմինը չարունակեց իր ոճրային գործունէութիւնը մինչեւ 1918ի Զինա – դադարը ։

Այդ թուականէն ետք եւս, թուրք բա – նակը եւ իթթիհատը սերտօրէն քալելե – րեցին Մուսթաֆա Քեմալը, որ աչքի առջեւ ունեցաւ իթթիհատական Քոնկրէ – ներու տուած որոշումները, եւ չարունա – կեց անոնց պակաս ձգած գործերը ։

Քեմալիզմը, իթթիհատի եւ անոր չէ – քէներուն միլլիճիներուն վրայ յենած ըլ – լալուն մասին տեսնել Բրիտանական Հա – մայնագիտարանը, 1922, 32րդ հատոր, էջ 801)։

Իթթիհատի Քոնկրէները, ընդհանրա – պէս տեղի կ'ունենային Օգոստոսէն մին – չեւ Հոկտեմբեր, երեք ամիսներու տեսո – ղութեան ։

Նման դումարումներ տեղի ունեցան 1908ին, 1909ին, 1910ին, եւ 1911ին ։ Վերոյիշեալ չորս Քոնկրէները՝ Սելանիկի մէջ ։ Ասպ, Պալքանեան պատերազմի ա – ռաջին օրերուն, իրենց կեդրոնը փոխադ – րեցին Կ. Պոլիս եւ հոն դումարեցին յա – ջորդական Քոնկրէները՝ 1912ին, 1913ին, 1916ին, 1917ին, եւ 1918ին ։ 1914ի եւ 1915ի Հայոց ղէմ ցեղասպանական առա – ջին երկու տարիներուն՝ Քոնկրէ տեղի ունեցած չէ եւ 1913ի Գաղտնի կեդրոնը չարունակած է 1914 եւ 1915 տարիներուն ։

Պէտք է նշել, որ Իթթիհատը 1908էն մինչեւ 1918, իր տուած կարեւոր որո – շումները գաղտնի պահեց, եւ չարունա – կեց իր երկերես գործունէութիւնը ։ Ար – տաքին երեսը՝ Իթթիհատի փըրճաճ, ե – րեսփ. ժողովի մէջ, իր ներկայացուցիչ – մէպուսներովը, որոնք ունէին ընդհանուր ժողովը՝ Մէճլիսը Ումումին ։ Իսկ գաղտ – նի դաւադրական երեսը՝ Իթթիհատի ճշմիչէք կոչուած կազմակերպութիւնը, որ կը գործէր գէնքով եւ սպառնալիքով ։

Այդ գործունէութեանց համար, ընդ – դիմադիր Թուրքերը կ'ըսէին հետեւեալը ։ — « Իթթիհատ եւ Թէրաղզը»ն նետեց Համիտը, բայց անոր տեղ հաստատեց Մէրթէզը Ումումիի (Ընդհանուր կեդրո – նին) բռնապետութիւնը ։ Ոչ թագաւորը, ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ երեսփ. ժո – ղովը կը կառավարէ երկիրը ։ Ամէն ինչ՝ վարագոյրի հետեւ, ամէն ինչ իրենց սեփա – կանացնող ֆլիճ մը՝ 8 անձերու, որ կայ – րութիւնը իրենց ձեռքին մէջ առեր են (էջ 182)։ Երեսփոխանները չարժելու չունանը կը դանուէր վարագոյրին հետեւ դանուող խումբին ձեռքը ։ Այդ սակաւապետութիւ – նը, ինչ որ չէր կրնար խօսքով լրեցնել, դէնքի միջոցով կը լրեցնէր ։ Իրենց սահ – մանադրական խոստումները մէկդի դնե – լով՝ թիւրճի եւ միլլիէթճի քաղաքա – կանութիւն մը վարեցին ։ «ձէմիյէթ»ը պետութեան անունով եւ պետութեան մը իշխանութիւնով գործեց եւ պաչտօնեա – ները իրենց գործակալները դարձան» (էջ 183)։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Միտհաթ Շիւքրի, Հայկական ջար – դերու շրջանին, Իթթիհատի կեդրոնի ան – դամ եւ Ընդհ. Քարտուղար էր։ Իսկ Ճան – պոլաթ՝ Թալէաթին օգնականն էր ։

(**) Թուրքերու ընդհանուր ջարդ եղած չէ՝ Համիտի կողմէ, բացի բանի մը հա – րիւր իթթիհատականներու ախտրէն ։

(***) Իթթիհատի արձանագրութեան այդ տողերը ցոյց կուտան, որ հայ յե – ղափոխականները իրաւունք ունէին պայ – քարելու այդ բռնակալութեան դէմ եւ յանցագործը թուրք պետութիւնն էր, ինչպէս կ'երեւի այս գրաւոր խոստովա – նութենէն՝ թուրք իրագէտ մարդոց բեր – նով ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Գրուան, ֆրանսերէն պուասսօ, ցորեն չափելու աման մըն է դոյլի նման ։ Հա – յերէն համանիշ ունինք մոթ բառը ։

Գրուանը աւելի մեծ է իբրեւ տարողու – թիւն քան դրիւը ։ Թուրքերէն՝ էօլչէֆ, տարողութիւնը կը տարբերի երկրէ երկիր, — Պոլսոյ մէջ ընդունուած չափով՝ 45 քիլօ, որ կը համարուի մէկ քիլէ, իսկ Ֆրանսայի մէջ 13 լիթր ։

Այս բառը, գրուան, դործածուած է երկու առածներու մէջ ։

Մէկը ծանօթ է Աւետարանէն ։—

1։— «Ոչ լուցանեն ճրագ եւ դնեն ընդ գրուանաւ» (Մատթ. Ե. 15)։ Թարգմա – նի՝ ճրագը չեն վառեր ու դներ գրուանի տակ ։ Այս առածը Մարկոսն ալ դործա – ծած է (Դ. 21), Նարեկացին ալ (Լե. 3), բայց Աւետարանէն ներշնչուած ։

Արդարեւ, ինչի՞ կը ծառայէ ճրագը՝ երբ, փոխանակ աչառնակի վրայ դնելու, կը ծածկես գրուանի տակ ։ Ս. Մալխաս այս բացատրութենէն մոլորելով՝ կարծեր է թէ գրուանը «ման է որ դործ են ա – ծում իբրեւ ծածկոց »։ Ընդհակառակն, տեսակ մը դրիւ է, ցորեն չափելու աման, ցորեն լեցնելու աման ։

դովը կը կառավարէ երկիրը ։ Ամէն ինչ՝ վարագոյրի հետեւ, ամէն ինչ իրենց սեփա – կանացնող ֆլիճ մը՝ 8 անձերու, որ կայ – րութիւնը իրենց ձեռքին մէջ առեր են (էջ 182)։ Երեսփոխանները չարժելու չունանը կը դանուէր վարագոյրին հետեւ դանուող խումբին ձեռքը ։ Այդ սակաւապետութիւ – նը, ինչ որ չէր կրնար խօսքով լրեցնել, դէնքի միջոցով կը լրեցնէր ։ Իրենց սահ – մանադրական խոստումները մէկդի դնե – լով՝ թիւրճի եւ միլլիէթճի քաղաքա – կանութիւն մը վարեցին ։ «ձէմիյէթ»ը պետութեան անունով եւ պետութեան մը իշխանութիւնով գործեց եւ պաչտօնեա – ները իրենց գործակալները դարձան» (էջ 183)։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) Միտհաթ Շիւքրի, Հայկական ջար – դերու շրջանին, Իթթիհատի կեդրոնի ան – դամ եւ Ընդհ. Քարտուղար էր։ Իսկ ճան – պոլաթ՝ Թալէաթին օգնականն էր ։

(**) Թուրքերու ընդհանուր ջարդ եղած չէ՝ Համիտի կողմէ, բացի բանի մը հա – րիւր իթթիհատականներու ախտրէն ։

(***) Իթթիհատի արձանագրութեան այդ տողերը ցոյց կուտան, որ հայ յե – ղափոխականները իրաւունք ունէին պայ – քարելու այդ բռնակալութեան դէմ եւ յանցագործը թուրք պետութիւնն էր, ինչպէս կ'երեւի այս գրաւոր խոստովա – նութենէն՝ թուրք իրագէտ մարդոց բեր – նով ։

Բացատրութիւնը.— Պէտք չէ ծածկել ճշմարտութիւնը որ կը լուսաւորէ մար – դիկը ։

2։— « Մի նստիք գրուանի վրայ » ։ Այս առածն է որ «Ցառաջ» դրաւ մրցու – մի ։ Մէկ հոգի պատասխանեց, բայց ··· անյայտ ։

Այս առածը գործածած է Պղտտարքոս « Տղոց դաստիարակութեան » գործին մէջ ։ Բացատրութիւնը ։—

Գրուանի վրայ նստելու համար՝ դըր – ուանը պէտք է պարապ ըլլայ ։ Արդարեւ, դիւղացիները գրուանը աթոռի տեղ կը գործածեն, կը չոչեն, վրան կը նստին՝ անչուշտ երբ ··· պարապ է ։

Բայց գրուանը չինուած չէ վրան նըս – տելու համար, այլ լեցնելո՛ւ համար ցո – րենով, հաճարով, վարսակով, վերջա – պէս արմտիքով, որ դիւղացիներուն դըլ – խաւոր հարստութիւնը կը կազմէ ։ Ծոյլ է այն որ գրուանը պարապ կը թողու եւ վրան կը նստի, եառքն ալ անօթի կը մնայ ։ Իսկ այն որ վաղուան մասին կը մտածէ կամ անօթի չմնալու հոգն ունի, կ'աչ – խատի եւ գրուանը լեցուն կը պահէ ։ Լե – ցուն գրուանը աթոռի տեղ չի գործած – ուիր, վրան չեն նստիր ։

Ուրեմն «մի նստիք գրուանի վրայ» ա – ռած մըն է որ կը նշանակէ «աշխատեցէք, վաղուան մասին մտածեցէք, անհոգ · մի կենաք, ծոյլ մի մնաք, խորհեցէք ապա – գայի մասին » ։

Դժուար էր, անշուշտ, այս առածին լուծումը ։ Այս անդամ կէս – դիւրին ու կէս–դժուարին առած մը՝նոր մրցումի մը համար ։—

«Սպած է հաւի կաթով»։

Ի՞նչ կը նշանակէ, գանի՞ իմաստ ունի եւ կրնա՞ք վկայութիւն մըն ալ բերել գա – սական հեղինակէ մը ։

Մրցումին պայմանները կը մնան նոյնը ։

ՄԻՏԱՂ

ԳՈՌՈՋ ՏԻԿԻՆԸ

Մուշտակէ չքեղ վերարկուով տիկին մը կը մտնէ բժիշկին դարմանատունը ։ Բը – ժիշկը որ ձեռքերը կը լուար, կ'ըսէ ·

— Վայրկեան մը աթոռ մը առէք, Տի – կին ։

— Ես Տիկին չեմ, ես Տիկին Նորհա – րուստեանն եմ, կ'ըսէ կինը խրոխտ չեչ – տով մը ։

— Ուրեմն, երկու աթոռ առէք նստե – ցէք, կը պատասխանէ բժիշկը ։

×

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ

Տնօրէնը.— Պ. Խաչիկ, ուրուականնե – րու կը հաւատա՞ք ։

Խաչիկ.— Ոչ Պ. Տնօրէն ։

Տնօրէնը.— Տարօրինակ բան, երէկ ձեզ տեսնելու եկաւ ձեր մեծ հայրը, որուն յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար դպրոց չէիք եկած ···

Բայց ինչպէս կրնայ ըլլալ ան։ Ինչպիսի դործ մը երբ տարաձայնուի կորսուած եմ ··· կոր՝ – սուած ։

Այդ խօսքերը խիստ տպաւորեցին զիս, որովհետեւ Գահաժառանգը ոչ մէկ բանէ վախցող մարդ էր, եւ սարսափի ամենա – դոյգն զգացում մը իսկ չէի տեսած իր վրայ նոյնիսկ ամպիսի պարագաներու մէջ, որ կրնար ուրիշները դողացնել ։

Թէպէտեւ ան բառին բովանդակ նշանա – կութեամբ այլասերած մը ու բարոյական զգացումէ զուրկ մէկն էր, եւ սակայն կատարելապէս կ'արհամարհէր ամենամեծ վտանգն իսկ, որուն դէմ կը նետուէր կուրօրէն եւ զլխահակ առանց հետեւանք – ները նկատի առնելու ։ Բայց հիմա, ան կատարելապէս գուրկ կ'երեւէր այդ ըն – դունակութենէն եւ տարուած էր այն կար – ծիքով թէ, այն գաղտնիքը որ այնքան նախանձախնդրութեամբ ոչ ոքի յայտնած ըլլալ կը կարծէր, ծանօթ էր խորհրդաւոր Սպանիացիին ։

– Ձեմ կրնար զմբռնել թէ, չարունա – կեց ան, այդ Լօլա կամ այլ անուամբ կոչուող աղջիկը, ինչո՞ւ այդքան մեծ կա – րեւորութիւն կուտայ զիս կանխապատ – չացնելու գործին ։ Կը հարցնեմ իւրովի թէ ո՞վ կրնայ ըլլալ ան։ Ինչպիսի մէկն է ։

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Ձեմ գիտեր, պատասխանեցի լրջո – րէն ։ Եւ համառօտակի պատմեցի Սպա – նիացի Արանտայի եւ իր զարմուհի Լօլա – յին պանդոկ գալը եւ յայտնի իրողութիւն – ները ։

Հաղիւ թէ խօսած էի Տիրերիոս գե – տին դուքահետական եղող կէս ազնուա – պետական անուն մը ունեցող Լուսկիվիէրէ Մելինի փողոցին մասին, իշխանը ոստում մը ունեցաւ եւ վայրկենապէս դէմքը դու – նաթափ եղաւ եւ սկսաւ իր նուրբ չըը – թունքները խածնել ։

— Անէծք, աղաղակեց ։ Այդ մարդը ինչ – պէս կրնայ գիտնալ թէ Նէպէլթաու կը կոչուէի ես ։ Ոչ, անկարելի է ։

— Եւ սակայն, գիտէ, յարեցի հան – գարտօրէն վստահեցնելով զինքը, Ան – չուշտ ան տեղեակ է, անցեալ Դեկտեմ – բերին ձեր Հռոմ այցելութեան հետ կապ ունցող կարգ մը գաղտնիքներու ։

Դիտեցի որ Նորին Բարձրութեան աչ – քերը սարսափի եւ յուսահատութեան այն – պիսի ահռելի արտայայտութիւն մը ունե – ցան, որ ուրէք տեսնեմ, նոյնիսկ ամէնէն տաղնապալի վայրկեաններու մէջ չէի տե – սած ։

— Հէյզենտորֆ, վստահ էք ձեր բառերն վրայ, հարցափորձեց զիս ։ Այդ մարդը ճշդըտօրէն Մարթինէզ Արանտա՞ կը կոչ – ուի ։

— Այո, ան կը պնդէ թէ Սէվիլցի է ։ Միւս կողմէն, իր զարմուհին խոստում առաւ ինձմէ, որ ձեզի ըսեմ թէ չարիք կը կամենայ իր հօրեղբայրը ձեզի ։

— Ի՞նչպիսի մէկն է այդ երիտասար – դուհին ։ Արդեօք կը ճանչնա՞մ զինքը ։

— Ոչ ։

— Ուրեմն ինչո՞ւ այնքան կը փափաքի ինձ տեղեկացնել այդ վտանգը ։

— Աւելիա չեմ գիտեր, յարեցի ։ Ձեր Բարձրութիւնը գիտէ թէ ես ոչ մէկ բան գիտեմ ձեր Հռոմի ճամբորդութեան մա – սին ։ Ես ուղեցի միայն հասկընալ ձեզի Սպանիացի այդ ծեր ազուէսին մասին լը – սածներս եւ տեղեկացնել նաեւ թէ կատա – րելապէս վստահ եմ, որ ան կարտօն եկած էր միմիայն ինձի հանդիպելու նպատա – կով ։

— Հիմա ո՞ւր են հօրեղբայր ու զար – մուհի ։

— Փարիզ Սէն Լազարի կայարանին Թէրմինիւս պանդոկը ։ Տեղեկացայ որ տոմսակնին առած են Վերոնի եւ անկէ ալ Փարիզի համար ։ Որով անմիջապէս հե – ռագրեցի ապահովութեան պետ բարեկա – միս՝ Բենոյի, որ իսկոյն զտաւ անոնց բոյնը եւ հետազրով տուաւ այս տեղեկու – թիւնը քսանը չորս ժամուան մէջ ։

— Հըմ, ահաւասիկ ձանձրացուցիչ, խիստ ձանձրացուցիչ բան մը, Հէյզէն – տորֆ, մոլտաց Գահաժառանգը պոռտուն յօնքերով եւ ձեռքերը կռնակին ծալած սկսելով երթեւեկել սենեակին երկայն – քին ։

Ցառյ յանկարծ առջեւս կեցաւ, ձեռքե – րով չոյելով իր մազերը, ինչպէս որ սո – վոր էր ընել մտատանջութեան պահուն ։

— Նախ, յանձնարարեց նշանակալից պնդումով մը, պէտք չէ որ այս պատ – մութեան մէկ բառն իսկ հասնի կայսեր ականջը եւ պէտք է որ ամէն գնով Գահա – ժառանգուհին անտեղեակ մնայ խնդրոյն ։ Այլապէս անվերջ տաղտուկներու պիտի մատնուինք ։ Սատանան տանի այս ա – նիծաւալ կինները ։ Դժբախտութիւնը ունե – ցայ անոնցմէ մէկուն վատահելու եւ ան·· Ահ, ամէն բան կը հասկնամ ։

— Ուրեմն այդքան ծանրակչիռ հան – գամանք մը ունի հարցը, հարցուցի հետ – զհետէ փափաքելով վեր առնել գաղտնի – քին վարագոյրին մէկ ծայրը ։

— Ծանրակչիռ, կրկնեց ան մոլորեալ ակնարկով մը ։ Հէյզէնտորֆ, այդ խնդի – րը խիստ ծանրակչիռ հանդամանք մը ու – նի ինձի համար ։ Այսպիսի դործ մը երբ տարաձայնուի կորսուած եմ ··· կոր՝ – սուած ։

Այդ խօսքերը խիստ տպաւորեցին զիս, որովհետեւ Գահաժառանգը ոչ մէկ բանէ վախցող մարդ էր, եւ սարսափի ամենա – դոյգն զգացում մը իսկ չէի տեսած իր վրայ նոյնիսկ ամպիսի պարագաներու մէջ, որ կրնար ուրիշները դողացնել ։

Թէպէտեւ ան բառին բովանդակ նշանա – կութեամբ այլասերած մը ու բարոյական զգացումէ զուրկ մէկն էր, եւ սակայն կատարելապէս կ'արհամարհէր ամենամեծ վտանգն իսկ, որուն դէմ կը նետուէր կուրօրէն եւ զլխահակ առանց հետեւանք – ները նկատի առնելու ։ Բայց հիմա, ան կատարելապէս գուրկ կ'երեւէր այդ ըն – դունակութենէն եւ տարուած էր այն կար – ծիքով թէ, այն գաղտնիքը որ այնքան նախանձախնդրութեամբ ոչ ոքի յայտնած ըլլալ կը կարծէր, ծանօթ էր խորհրդաւոր Սպանիացիին ։

– Ձեմ կրնար զմբռնել թէ, չարունա – կեց ան, այդ Լօլա կամ այլ անուամբ կոչուող աղջիկը, ինչո՞ւ այդքան մեծ կա – րեւորութիւն կուտայ զիս կանխապատ – չացնելու գործին ։ Կը հարցնեմ իւրովի թէ ո՞վ կրնայ ըլլալ ան։ Ինչպիսի մէկն է ։

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար.)

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Եազկիւլ Պըրնազեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պրնազեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սառա Տապախեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Աճէմեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Գարօղլանեան (Վիէն), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօրեղբօրորդւոյն, քեռայրին եւ կնքահօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՆԱԶԵԱՆԻ
(63 տարեկան)

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Շաբաթ (14 Յունուար), ժամը 14-ին, Վալանսի Ս. Գ. Լ. եկեղեցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Միշէլ Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սերոբեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին ՄԻՇԷԼ ՍԵՐՈԲԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հայկ. Ծնունդի առթիւ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղի պիտի ունենայ հայկական ժամերգութիւն Սէն Ժօղէֆ մատրան մէջ :

Կը պատարագէ Տէր Վռամշապուհ քահանայ :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ-ԲՈՅԺ): Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ): Գիրութեան վտանգները, պատճառները, գէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ): Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո՛ւր կը կազմուի, ե՛րբ քանսէրի կը փոխուի, ե՛րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո՛ր եղանակին, ո՛ր ամիսներուն եւ ո՛ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ): Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ) : Ծխեցէք... ի շահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ): Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ): Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ): Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ) : Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ): Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ): Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ): Ի՞նչ դիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ): Ձկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.): Թոքախտը եւ յըղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ) :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 Ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Հատավաճառ չի ծախուիր :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը հաստատած է մասնաւոր սպասարկութիւն մը՝ Փարիզի հայ ուսանողները ընդունելու, անոնց բնակարան ու աշխատանք հայթայթելու եւ ուսումնական ցուցմունքներ ընելու նպատակով : Հեռաձայնել 207-12-04, ամէն օր ժամը 20էն 21 :

×

Բոլոր անոնք, որ բնակարան կամ ուսանողական մասնակի գործեր կրնան տրամադրել թող նոյնպէս հեռաձայնեն վերոյիշեալ թիւին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Ֆրանսական Սինէմաթէքը, շարք մը ֆիլմեր կը ներկայացնէ Փալէ տը Շայօ (Ավընիւ Ա. տը Մէօսի եւ նախագահ Ուիլսընի անկիւնը) իբրեւ մեծարանք Ռուբէն Մամուլեանի :

ՇԱԲԱԹ: ժամը 18·30ին, Կոլտըն Պօյ (1938) ժամը 20·30ին.— Հայ, Ուայտ Էնտ Հէնտսըմ (1937):

ԿԻՐԱԿԻ, ժամը 20·30ին Մարք օֆ Զորօ (1940):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ :

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)
ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ

Այս Կիրակի Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի անուանակոչութեան տօնին առթիւ :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը
Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 - 24
Ամպասատէօրի սրահին մէջ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին
Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ՝ունենայ ԺօրԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի :

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականերու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական - Լուսաւորչական - եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ըստանալու համար :

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն :

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Օտիօվիզիւէլ խումբին կողմէ, այս Երկուշաբթի ժամը 17·30ին,

29, Rue de Lisbonne

Նիւթ.

« Lumière, Couleur, Actualité,
VOYAGE EN ARMENIE »
par Paulette et Maurice Déribéré

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 15) առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն «Հայերը Պարսկաստանի մէջ»:

Կը մասնակցին.— Իշխանուհի Աշրաֆ, Լուսաւորութեան նախարարը, երեսփոխան Ֆելիքս Աղայեան, Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան եւ Դաւիթխանեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeur (se) confection dames, robes, chemisiers. Jeune fille (15 à 18 ans), pour petite manutention.

ETS. NAJARIAN
324, Rue St. Martin
Tél. : 272-64-34 et 272-71-59

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 15 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Ազգային Տան սրահին մէջ: 295 Ռիւ Պուալօ:

Փոքրիկներու կողմէ պիտի ըլլան երգ, արտասանութիւն, տրախօսութիւններ եւ հանելի անակնկալներ :

Գեղջկական պարեր

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ նուէրներ եւ ուտելիքներ պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր մանուկներուն :

Մուտքը ազատ է

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի դպրոցական եւ «Մանուկներու Օր»ուան միացեալ հանդէսը 15 Յունուար, Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյն Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ: Յայտագրի բովանդակութիւնը ճոխ է: Երգ, ընտիր արտասանութիւններ, նուագ եւ պար՝ աղջիկներէ, տրամախօսութիւն եւ ներկայացում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Յունուար 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Սէն Լուի սրահը, Ռիւ Ժէ, երգ, արտասանութիւն, պար եւ կարգ մը անակնկալներ, խեղկատակ (գլուն): Աւանդական Կաղանդ Պապան մրգեղէններ պիտի բաշխէ սրահին մէջ գտնուած բոլոր տղոց անխտիր :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
15 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10813 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.813

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Գ.

Մինչ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր «պատուիրակ»ին հրահանգ կուտար իր շրջանի անկազմակերպ վայրերուն մէջ թեմական կազմակերպութիւն կատարելու,— անշուշտ համաձայն մեր հարիւրամեայ Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց եւ մեր նուիրականացած դարաւոր աւանդութեանց, — մեր սրբազանը մատը մատին չէր զարներ՝ թերանալով իր աւագ պարտականութեան մէջ, ինչպէս իր նախորդը :

Էջմիածին շատ հեռու էր եւ տրամադրութիւն ալ չունէր հաշիւ պահանջելու :

Կղերապետութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու եւ Ֆրանսահայ ազգային – եկեղեցական հիմնարկութիւնները իր ազդեցութեան ենթարկելու յետին նպատակով, սրբազանը օգտագործեց եւ կը շարունակէ օգտագործելու փորձեր կատարել Կրօնական Ընկերութեանց մասին Ֆրանսական օրէնքը :

Առաջին օրինակը տուած էր Փարիզ, տարիներ առաջ, երբ թեմական կազմակերպութեան համար Պալաքեան սրբազանի փորձերը ձախողութեան մատնուած էին, շնորհիւ հին գաղութի ջոջերուն հակառակութեան :

Կազմուած էր Կրօնական Ընկերակցութիւն » մը՝ համաձայն 1901 Յուլիս 1ի եւ 1905 Դեկտեմբեր 9ի օրէնքներու տրամադրութեանց :

Ֆրանսայի մէջ առ հասարակ ոչ – առեւտրական նպատակ հետապնդող բոլոր միութիւնները ու ընկերակցութիւնները կը կազմուին յիշեալ օրէնքներու համաձայն :

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին է կեդրոնատեղին « Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական ընկերակցութեան », որուն գլխաւոր նպատակն է՝

Ա) « Կատարել Հայաստ. Առաքել. եկեղեցւոյ պաշտամունքը Փարիզի եւ շրջակայքի հայեկեղեցիներուն մէջ իրեն յատուկ ծէսով, առ այդ ստեղծելով բարոյական եւ նիւթական բոլոր միջոցները :

Միւս նպատակներն են Բ) իր անդամներուն մէջ «զարգացնել քրիստոնէական ոգին եւ զարկ տալ բարոյական ու մշակութային գործունէութեան » : Գ) «Նորածին սերունդ»ին ջամբել հայ եկեղեցւոյ վարդապետութեան եւայլնի մասին անհրաժեշտ ծանօթութիւններ :

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան գործունէութիւնը իր նպատակի Ա. յօդուածէն անդին չանցնիր : «Պաշտամունք» կատարել եկեղեցիներուն մէջ՝ իրեն յատուկ ծէսով : Այսինքն Թաղական Խորհուրդի պէս բան մը : Հաշիւ ալ չի տար իր գործունէութեան մասին : Վերջացող տարուան ընթացքին աւարտեցան Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ նորոգութիւնները : Հաւատացեալ ժողովուրդը լայնօրէն աջակցեցաւ ծախքերուն :

Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան վերջին «կանոնագրութիւն»ը վաւերացուած է 1954 Ապրիլ 25ի եւ Յունիս 13ի ընդհ. ժողովներէն :

Կրօնական Ընկերակցութիւնները կը կազմուին պարզապէս որոշ եկեղեցիներու մատակարարութեան համար : Այդքան միայն :

Սակայն Փարիզի Կանոնագրութեան մէջ խօսք կայ «Թեմ»ի եւ «Առաջնորդ»ի մասին :

Այսպէս՝

Յօդուած 20.— Առաջնորդը Թեմին հոգեւոր պետն է :

Ան ի պաշտօնէ (կրօնական) նախագահը է Թեմին բոլոր մարմիններուն, մասնաւորապէս Ներկայացուցիչներու ժողովին եւ վարչական ժողովին :

« Առաջնորդ»ը կը պատկանի ամբողջ համայնքին եւ պէտք է ընտրուի անոր կողմէ, ո՛չ թէ Կրօնական Ընկերակցութեան «Ներկայացուցիչներու ժողով»ին կողմէ :

Կրօն. Ընկ.ը սահմանափակ մարմին մըն է եւ իրաւունք չունի խօսելու ամբողջ Հայաստ. Առաքել. Եկեղեցւոյ զաւակներուն անունով :

Մարսիլիոյ մէջ եղածին պէս «Թեմական Երեսփոխանական ժողով» մը պէտք է ունենայ Փարիզն ալ, Ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներուն համաձայն :

Փարիզի օրինակը չէր բաւեր, մեր սրբազանը ձեռքերը կ՚երկարէ մինչեւ դաւառ, այնտեղ ալ ստեղծելու համար « Կրօն .Ընկերակցութիւն»ներ, բոլորովին անտեսելով ու արհամարհելով Ազգ. Սահրամանադրութիւնը, կառչած տեղական օրէնքներուն :

Վերջացող տարուան ընթացքին մութ ձեռքեր սադրանքներ սարքեցին Միջին Ֆրանսայի մէջ՝ քանդելու համար Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգային Միութիւնը, որ հիմնուած 1918ին՝ պաշտօնապէս ճանչցուած էր տեղական իշխանութեանց կողմէ, որուն առջեւ անիկա կը ներկայացընէր ամբողջ ազգը, առանց կրօնական դաւանանքի խտրութեան :

Այս անորակելի դաւին հեղինակները, առանց օրինաւորապէս ընդհանուր ժողով գումարելու, առանց իրենց կազմած նոր ծրագիրը տպագրելով բոլոր քուէարկելու իրաւունք ունեցող հայրենակիցներու ղրկելու եւ անոնց հաւանութեան ենթարկելու, տնավարի ձեւով եւ վարուած, եկեղեցւոյ շրջափակի պատին վրայ ցուցադրելով զայն եւ կարճ պայմանաժամ մը սահմանելով : Այդ պայմանաժամը լրանալէ ետք վաւերացուած նկատած են զայն :

Կղերապետութիւնն է, որ դարձեալ այստեղ ցցած է իր գլուխը :

Գրեթէ յիսնամեայ Ազգային Միութիւնը քայքայելով զայն պարզ Կրօն. Ընկերակցութեան մը վերածելը յետին մտքերու միայն կարելի է վերագրել :

Լիոնի կաթոլիկ եւ բողոքական մեր հայրենակիցները զայթակղած են եւ չեն կրնար բացատրութիւն մը գտնել այս երեւոյթին :

Փոխանակ «Կրօնական Ընկերակցութիւն» խաղցնելու, լաւ կ՚ըլլար, որ մեր սրբազանը քիչ մը զբաղէր Փարիզի եւ դաւառի եկեղեցիներուն քահանայ ճարելու խնդրով, որ շատ աւելի կարեւոր է եւ կ՚իյնայ իր պարտականութեանց սահմաններուն մէջ :

Ողորմելի կացութեան մէջ կը գտնուին մեր եկեղեցիները :

Ուսանելու համար ժամանակաւորապէս Ֆրանսա եկող երիտասարդ վարդապետներով է, որ ձեւով մը՝ դէշ – աղէկ —աւելի դէշ քան աղէկ — կ՚ապահովուի մեր եկեղեցիներու պաշտամունքը, շնորհիւ մեր անհոգ բարձրաստիճանին :

Էջմիածինը չէ, որ քահանաներ պիտի ղրկէ Ֆրանսայի իր թեմի եկեղեցիներուն :

Նոր տարւոյ սեմին պարտաւորուեցանք կատարել այս սրտցաւ դիտողութիւնները, այն յոյսով ,որ 1967ի ընթացքին թերեւս բան մը փոխուի ...:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ – ՔԻԶԻՆԿԷՐ խօսակցութիւնները սկսան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ : Շաբաթ առտու Գերմանիոյ վարչապետը ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ, ինչ որ չըներ ընդհանրապէս, տրուած ըլլալով որ այս այցելութիւնը հերթական բնոյթ ունի եւ նախատեսնուած է դաշնագրով, բայց տրուած ըլլալով որ առաջին անգամն է որ Քիզինկէր Փարիզ կուգայ իբրեւ վարչապետ, ուզած էր իր յարգանքը մատուցանել Ֆրանսայի մեռեալներու ն :

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, նախագահ Լին Փաօ որ իր «ինքնաքննադատութիւնը» ըրած էր վերջերս , կ՚ուրանայ այդ «խոստովանութիւնը » : Բանակը կը շարունակէ տողանցնել Փեքինի փողոցներուն մէջ, իր հաւատարմութիւնը յայտնելով Մաոյի :

ԳՈՐԿԻԻ մէջ, Բրեժնեւ աւելի խիստ լեզու մը գործածած է Չինաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու դէմ , չեշտելով « Մաոյի եւ իր խմբակին հակախորհրդային քաղաքականութիւնը կը վնասէ ոչ միայն Խորհ. Միութեան այլեւ բանուորական եւ համայնավար բոլոր կուսակցութեանց միութեան »:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ կաղը պիտի չդադրին Փետրուար մէկի գործադուլին առթիւ , տրուած ըլլալով որ մանաւանդ ձմեռը, նման դադար մը մեծ աւերներ կրնայ գործել :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կարեւոր փոխատուութիւն մը կ՚ընէ Չիլիի, 42 միլիոն տոլար արժէքով :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ , Շուքէրի որ Պաղեստինի ազատ Շարժման նախագահն է կրկին ամբաստանած է Հիւսէյնը որ «կը միանայ իսրայէլեան աշխարհակալութեան » ճիգերուն :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԶԷՆՔԻ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆ

«Սօն Հավատիս »կը գրէ .— Պոլսոյ ելմտական ոստիկանութիւնը երեւան հանած է մաքսանենգներու ցանց մը, որ յիսուն միլիոն ոսկի արժողութեամբ զէնք եւ փամփուշտ կը փախցնէր Սուրիա :

Ոստիկանութիւնը գրաւած է զէնքերը եւ պատասխանատուներուն դէմ հետապնդումի ձեռնարկած : Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամն է որ զէնքի այսքան մեծ մաքսանենգութիւն մը կը պատահի : Ելմտական իշխանութիւնը զայն երեւան հանելու համար օգնութիւն գտած է նաեւ բանակէն եւ առաջին առթիւ հինգ հոգի հսկողութեան տակ առած : Ելմտական ոստիկանութեան տնօրէն Բաֆէթ Գափլանը անձամբ կը վարէ քննութիւնները , բացարձակ գաղտնապահութեամբ : Կ՚ենթադրուի թէ քննութեանց արդիւնքին համաձայն, դեռ տասը հոգի եւս պիտի ձերբակալուին : Զէնքով եւ ռազմանիւթերով լեփ – լեցուն կառքերը ճամբէն ետ դարձուած են, այն պահուն ուր Սուրիա պիտի մտնէին :

Քննութիւններով մօտէն կը շահագրգռուին Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ահմէտ Թօփալօղլու, Ներքին նախարար Ֆարուք Սիւքան, Սպարապետ Զօր. Ճէմալ Թուրալ :

ՍԱՍՏԻԿ ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ձմեռը յանկարծ սաստկացաւ Թուրքիոյ մէջ, եւ Պալքաններէն խուժող ցուրտի ալիքը սառեցուց Պոլսոյ բնակչութիւնը : Չորեքշաբթի ջերմութեան աստիճանը զերոյէն վեր 12 էր, կէսօրուան մօտ յանկարծ զերոյի իջաւ եւ ձիւնախառն տեղատարափ մը սկսաւ ամէն կողմ : Քառասուն տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ ջերմութեան աստիճանը մէկ թափով զերոյի կ՚իջնէ Պոլսոյ մէջ : Կէսօրին երկնքի որոտումներուն հետ փաթիլ փաթիլ ձիւնել սկսաւ եւ ջերմութեան աստիճանը ինկաւ արագօրէն : Փոթորիկը տակնուվրայ ըրաւ Ոսկեղջիւրը, ալիքները մէկ կողմ քշեցին Ղալաթիոյ կամուրջը, որ միջոց մը թեքեցաւ դէպի Մարմարա եւ փրթելու վտանգ անցուց , ազատարար միջոցները փութացին, եւ նաւաքարշերով ետ բերին պատմական կամուրջը : Կամուրջին այս տեղափոխութեան հետեւանքով , Էմինէօնիւէն Գարաքէօյ երթեւեկող փոխադրական միջոցներուն արգիլուեցաւ անցնիլ կամուրջէն :

Կայծակ ինկաւ Ումարնիէի կայանին վրայ : Ձայնասփիւռը լռեց : Օդային եւ ծովային հաղորդակցութիւնները եւս դադրեցան :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ
100·000 ՀՈԳԻ ՔԱՐԱՅՐ ԿԸ ԲՆԱԿԻՆ

Թուրք ճարտարապետներու սենեակին Անգարայի մասնաճիւղը տարեկան համաժողովը գումարեց նորաբաց Պիւյիւք Անգարա պանդոկին մէջ : Այս առթիւ նորաշէն պանդոկը տեսնելու մարմաջով ունկընդիրներու հոծ զանդուած մը խռնուեցաւ :

Վարչական խորհուրդի տեղեկագիրը կարդացուեցաւ եւ բուռն քննադատութիւններ եղան :

Հաւաքոյթին ընթացքին յայտնուեցաւ որ Անգարայի ժողովուրդին հարիւրին 59ը, Իսթանպուլի ժողովուրդին հարիւրին 45ը եւ Իզմիրի ժողովուրդին հարիւրին 35ը դիշերաբոյսերու մէջ կ՚ապրի, (մէկ դիշերուան մէջ, հակառակ արտօնութեան շինուած խրճիթները «դիշերաբոյս» կը կոչուին) : Քաղաքները ապրող ութ միլիոն մարդոցմէն երկու միլիոնը դիշերաբոյսերու տակ կը պատսպարուի :

Առանձնակի նշուեցաւ որ 100·000 հոգի քարայրներու մէջ կ՚ապրի մարդկային բոլոր պայմաններէն զուրկ վիճակի մէջ : Տասը տարի ետք քաղաքներու բնակչութիւնը 25 միլիոնի պիտի հասնի, եւ երեք քաղաքայիններէն մին անտուն պիտի մընայ :

Ճառախօսներէն շատեր պնդեցին որ վարչ. խորհուրդը նպատակաւոր կերպով մութ դոյներով ցոյց կուտայ երկրին բընակարանային կացութիւնը կարգ մը քաղաք. կուսակցութեանց տեսակէտները իւրացնելով : Անոնք աւելցուցին որ տեղեկագիրը պիտի հրահրէ աջակողմեան ու ձախակողմեան հակամարտութիւնը, ինչ որ վնասակար պիտի ըլլայ իրենց ասպարէզին : Անդամ մը ըսաւ .— «Տեղեկագրին մէջ Քարլ Մարքսի ու Էնկէլսի գաղափարները կ՚արտացոլեն »:

Այնուհետեւ Էրթուզրուլ Էօզէր իրապաշտ գտաւ տեղեկագիրը եւ պահանջեց «ծովեղերքները թալանի կը տրուին» պարբերութեան տեղ ցոյց տալ ծովեղերքները լաւագոյնս օգտագործելու եղանակները :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Յաւով կ՚իմանանք թէ Ուրբաթ ցերեկ, Մարսէյլի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Փրօֆ. Խայիկեան, յառաջացած տարիքի մէջ :

Ողբացեալը 82 տարեկան, ծնած էր Խարբերդ, Թլկատինցիի գիւղը :

Բարձրագոյն ուսումը կատարած է Գերմանիա, ուր հետեւած է մանկավարժութեան եւ Աստուածաբանութեան : Աւելի քան 12 տարիներ վարած է Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու Միութեան նախագահութիւնը, եղած է նաեւ հոգեւոր հովիւ զանազան շրջաններու մէջ : Ողբացեալ վերապատուելին ունեցած է եկեղեցական եւ հանրային վաստակաշատ գործունէութիւն մը :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

ՄԻՋԱՆԿԵԱԼ

ՔԻՉ ՄԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏ... ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ընթերցող մը կը հարցնէ թէ գրչագրական կամ տպագրական վրիպակ մը չէ՞ արդեօք «տեսցես զյետոյսն իմ» (Ել. ԼԳ. 23), խօսքը՝ զոր բերեր էի իբրեւ վկայութիւն (տես Յառաջ, 25 Դեկտեմբեր):

Պտասխան՝՝ ո՛չ:

Վասնզի նոյնն է եթէ թարգմանուած ըլլար «ի թիկանց կուսէ» կամ «ի յետուստ»: Այսուհանդերձ, ճիշդ է թէ յունարէն օրինակին մէջ միեւնոյն բառն է գործածուած, երկու տեղ, ուր հայերէնը կը փոխէ բառաձեւը որոշ վախկոտութեամբ մը, — թա օպիսօ = «զյետոյս» (Ել. ԼԳ. 23) եւ թա օպիսօ = «յետս» (Սաղ. ՀԷ. 66), բայց իմաստի մեծ տարբերութեամբ. առաջինը՝ տեղական մակբայի արժէքով, աշխարհաբար՝ «ետեւէս», կամ եթէ կ՚ուզէք՝ «կռնակէս», երկրորդը՝ տեղական գոյականի արժէքով, աշխարհաբար՝ թարգմանութիւնը ... աւելորդ, փառ էօփեմիսմ, յարգելու համար պատշաճութիւնը քան հարազատութիւնը, ինչպէս ըրած են ուրիշներ եւս ու «ետեւէս» ըսած են ու թողած: Յունարէնը, օպիսօ, ոչ Հոմերոս, ոչ ալ այլ մատենագիրներ գործածած են այն իմաստով որ Սաղմոսի այդ հատուածը կուտայ: Մեր գրաբարը վերջին իմաստը տալու համար՝ կը թողու նոյն բառին մակբայական այլազան ձեւերու գործածութիւնը, եւ աւելի իրապաշտիկ տարազ մը կը դնէ այլ տեղ, թանձրօրէն գոյական (Ա. Թագ. Ե. 6): Ուրիշ ամէն լեզու պղպեղ չէ դրած բերնին մէջ, այդտեղ:

Այս չէ որ պիտի ըսէի:

«Տեսցես զյետոյսն իմ» խօսքը, աշխարհաբար՝ «ետեւէս (կռնակէս) պիտի տեսնես զիս», բանասիրական ժառանգութեանց մէջ ստեղծած է երկար վիճաբանութիւն մը, — աստուածաբանական եւ լեզուաբանական միաժամանակ:

Հին Կտակարանին աստուածաբանութիւնը հիմնուած է Աստուծոյ անտեսանելիութեան վրայ, (Նոր Կտակարանը, ընդհակառակն, աստուածայայտնութեան, թէոփանիի վրայ): Պարզ խօսքով, բացարձակապէս անծանօթ կը մնայ Աստուծոյ կերպարանքը: Ոչ ոք տեսած է, ոչ ոքի երեւցած է, երեւումն իսկ մահ կը պատճառէ. «Զի ոչ տեսանէ մարդ զերեսս իմ եւ ապրի» (Ել. ԼԳ. 20):

Կ՚առարկուի թէ Ծննդոց գրքին մէջ գրուած է. «Եւ արար Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր» (Ա. 27): Կամ մէկ տող վերը. «Արասցուք մարդ ըստ պատկերի մերում եւ ըստ նմանութեան» (Ա. 26):

Ուրեմն, կ՚ըսեն, մարդը աստուածակերպ է, կամ շրջելով նախադասութիւնը՝ Աստուած մարդակերպ է (անթրոփոմորֆ), մարդու կերպարանք ունի: Այսինքն՝ ունի այն գործարանները, զորս մենք ունինք, իբրեւ մարդ, եւ կը գործածենք մեր հանապազօրեայ պիտոյից համար՝ ապրելու համար: Ետեւ ունի, առջեւ ունի: Չեն ճշդած միայն ... սեռը, — արո՞ւ թէ էգ:

Նման վկայութիւն մըն ալ ունի նոյն գիրքը. «Զի ի պատկեր Աստուծոյ արարի ես զմարդն» (Թ. 6): Ըսողն ալ... Աստուած ինք է, որ, զարմանալի՛, կ՚ըսէ թէ «ի պատկերի Աստուծոյ արարի ...», ոչ թէ «մերում»:

Ահա, սակայն, Աստուծոյ մարդակերպութեան տեսութիւնն է(*), որ աստուածաբաններուն տո՛ւնը կը քանդէ: Ոմանք, այս վկայութիւններէն գայթակղած, — մարդը նմանի՛ Աստուծոյ, կամ Աստուած մարդու կերպարա՛նք ունենայ, քէ՛լ սաքրիլէժ, — ի զէ՛ն հրաւիրած են... լեզուաբանութիւնը:

Հաստատած են որ ամբողջ արարչագործութիւնը կատարուած է եղիցիով:

Մարդուն արարչագործութի՛ւնն է միայն, որ կատարուած է աստուածային գործնական միջամտութեամբ, — Ադամ իր ձեռակերտն է:

Զանց կ՚առնեմ ստուգաբանական հին երկու փորձերը, — կարմրութիւն, հող: Ահա նորը. —

Ադամ անունը ծագած է, կ՚ըսեն, ադամահ բառէն, որու սկզբնատառը ալէֆ(**), յաւելում մըն է, (ճիշդ ինչպէս մեր «անօթի» բառին մէջ ա տառը յաւելում մըն է, բառը «նօթի» է): Արդ, մնացեալը, դամահ, կը գրուի եբրայերէն տալէթ, մեմ, հեթ տառերով ու կը նշանակէ մըտածող:

Աստուած ստեղծած է Ադամը մտածող՝ ինչպէս ինքն է, իմացականութիւն, որով միայն մարդը կը տարբերի արարչութեան ամբողջ իրականութենէն:

Ուրեմն, մարդակերպութեան հարց չըկայ Աստուծոյ համար:

Սակայն եւ այնպէս մարդակերպութեան տեսութիւնը պատմութիւն ունի, եւ կատաղի պաշտպաններ:

Ուրկէ՞ ծագում կ՚առնէ այս տեսութիւնը:

Եբրայերէն բառ մը կայ, որ հայերէն թարգմանուած է երես, ֆրանսերէն՝ փաս: Այս բառը, յունարէնի ճամբով, մեր ոսկեդարեան հայերէնին ծախած է.. կեղծ ոսկեղէններ: Օրինակ, ի՞նչ կը նշանակէ. — (Յիսուս) «զերեսս հաստատեաց երթալ Երուսաղէմ» (Ղուկ. Թ. 51): Աշխարհաբարը թարգմաներ է ... «հաստատ որոշեց Երուսաղէմ երթալ»: Մարդը, գրաբարագէտ կամ աշխարհաբարագէտ, չէ հասկցեր բնագիրը: Ի՞նչ կը նշանակէ. — «Առաքեաց հրեշտակս առաջի երեսաց իւրոց» (Ղուկ. Թ. 52): Աշխարհաբարը, «իր երեսին առջեւէն պատգամաւորներ զրկեց»: Եղաւ հայերէ՞ն:

«Առջեւ» (զերեսս) ու «ետեւ» (զյետոյս) բառերու գործածութեան պատմութիւն մը կայ, որ չէ ուսումնասիրուած մինչեւ այժմ: «Ապականեցաւ երկիր առաջի Աստուծոյ» (Ծննդ. Զ. 11): Աշխարհաբարը. «Եւ երկիրը Աստուծոյ առջեւ ապականեցաւ»: Բաղդատեցէք սա միւս «առաջի» բառին գործածութեան հետ. «Եդ առաջի նոցա եւ կերան»: Ուրիշ օրինակի մը մէջ աշխարհաբարը կը հեռանայ կոյր թարգմանութենէ մը՝ երբ կուտայ. «Աստուծոյ դէմ մեղանչեմ», մինչ գրաբարը կուրաբար կը հետեւի իր առջեւ գրուած օրինակին. «Մեղանչիցեմ առաջի Աստուծոյ» (Ծննդ. ԼԹ. 9): Հատ մը եւս. «Գտից շնորհս առաջի ձեր» (Ծննդ. ԼԴ. 11): Ֆրանսերէնը զանազանութիւն կը դնէ վերջին երկու «առաջի» բառերուն միջեւ: Հայերէնը ընդհանրապէս կը հետեւի յունարէնին:

Եւ սակայն ինծի կը թուի թէ ոչ մէկը ճիշդ է, ապահովաբար եգիպտական (Մովսէս առաջնակարգ եգիպտագէտ մըն էր), կամ սեմական հին ոճ մըն է որ չէ հասկցուած, եւ ընդհակառակն թարգմանիչներուն թելադրած է այն գաղափարը թէ Աստուած մարդ մըն է որ առջեւ ունի, ետեւ ունի:

Այդ ոճին հետ կապ չունի «ծանեար զյետին իմ եւ զառաջին իմ» (Սաղ. ՃԼԸ. 5): Թարգմանուած նաեւ. «Յետոյ եւ առաջոյ պաշարեցեր զիս»: Աշխարհաբարը՝ «ետեւէս եւ առջեւէս»:

Չեմ ուզեր երկարել քրմապետական աւանդութիւններէ քաղուած պրպտումներովս (ծիսական հին ձեւեր):

Ֆաս ու տէռիէռ տարազներու այս վէճը, մերժելով Աստուծոյ տալ «առջեւ» կամ «ետեւ» բառերուն անաթոմիք նշանակութիւնը, շա՛տ է սարսեր աստուածաբաններուն վերնատունը: Ի՛նչքան վիճեր են Օնքելոս, Ալպօ, Մենտելսոն, նոյնիսկ Իպն Մայմուն, եւրոպական մատենագրութեան մէջ Մայմոնիտ անունով ծանօթ հրեայ ներհուն փիլիսոփան: Այս վերջինը՝ «երես» տարազին մէջ կը հասկընայ նիւթը, ու «ետեւ» տարազին մէջ՝ ստորոգելին: Իսկ Վոկիւէ կ՚ըսէ թէ «աւելին հասկնալ փորձել ... աւելորդ է, եւ «տեսցես զյետոյսն իմ, բայց երեսք իմ քեզ մի երեւեսցին» խօսքը եւս գործածել իբրեւ ապացոյց Աստուծոյ մարդակերպութեան՝ կը համարի անպատշաճ, ու կ՚աւելցնէ. «Աստուծոյ խօսքը երբեմն կը ծառայէ ծածկելու իր մտածումը քան պարզելու, եւ յանդգնութիւն պիտի ըլլար վերցնել ծածկող քօղը: Եթէ Աստուած չկրցաւ լաւագոյնս բացատրել ինքզինք մարդկային լեզուով, մենք առաւել եւս չենք կրնար: Եւ եթէ Աստուած չուզեց բացատրել, մենք այլեւս չունինք բացատրելու այդ իրաւունքը»:

Ասիկա աստուածաբանութիւն չէ, լեզուաբանութիւն չէ, դուք ըսէք թէ ի՛նչ է:

Տանք մեզի այդ իրաւունքը եւ աշխատինք... լեզուաբանութեան ճամբով:

Եբրայերէն փանէհ բառը, որ կը թափառի յունարէն լեզուի մէջ եւս՝ ըստ ոմանց, կը նշանակէ երեւիլ, յայտնուիլ: Արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ դառնալ՝ տեսնելու կամ տեսնուելու համար: Այսպէս փանէհ կը նշանակէ մարմնոյն այն մասը, որ կը տեսնուի՝ երբ մէկը կը դառնայ տեսնելու համար: Ուրեմն՝ երես: Արդ, երեսը աչքերն են, այտերն են, շրթներն են, ատոր համար կը գործածուի յոգնակի եւ եբրայերէնկը գրուի փանիմ (վերջին երկու տառերը յոգնակիի նշան), ճիշդ ինչպէս հայերէն դէմք բառը:

Այս բառն է որ տուած է Փանուէլ անունը (Ծննդ. ԼԲ. 30), որ թարգմանի «Աստուծոյ երեսը»:

Դարձեալ, այս փանիմ բառով կազմըւած է նշանաւոր բարդութիւն մը, որ կը կոչուի եօթը տառով բառ. — Ախաշտարէ-փանիմ (առանց հաշուելու ձայնաւորները, եբրայերէնի մէջ բացակայ): Գործածուած է Եսթերի գրքին մէջ (Գ. 12, Ը. 9, Թ. 3), բայց թարգմանուած՝ սատրապ: Երեք բառեր են, որ կը կազմեն այս բարդութիւնը՝ ըստ Գեսենիոսի. — Ախաշ = մեծ, տար = կանգնած, փանիմ = դէմք, այսինքն կայսրութեան մեծերը, որոնք թագաւորին մօտ կը գտնուին միշտ՝ արքայական դէմքը տեսնելու արտօնուած:

Երես բառը գործածուած է նաեւ այլ տարազի մը մէջ. — «Հաց երեսաց» (Ել. ԻԵ. 30), նոյն նշանակութեամբ՝ «հաց զառաջաւորութեան» (Բ. Մնաց. Դ. 19), այսինքն առ երեսօք Աստուծոյ գրուած հաց:

Այսուհանդերձ բոլոր այս վկայութիւնները չեն կրնար ապացոյց ծառայել թէ Աստուած մարդ մըն է, որ «երես» ունի:

Թէ «երես» բառը չունի կարծեցեալ նշանակութիւնը, ահա վկայութիւն մը. «Եւ քո երեսք երթիցեն ի մէջ նոցա» (Բ. Թագ. ԺԷ. 11): Այստեղ, եւ այլ տեղ (Ել. ԼԳ. 13), «երես» թարգմանուած է անձ:

Արդ, եթէ Աստուած «երես» չունի, «ետեւ» ալ չունի:

Լաւագոյն բացատրութիւնը, զոր կըրնամ տալ, այն է թէ երես կը նշանակէ ներկայութիւն: Ոչ անպայման անձ մարմնաւորեալ: Եւ ահա կը սկսի նոր վէճ մը: Նիկիոյ հանգանակին խմբագրութեան առթիւ բացուած խելքի մրցահանդէսը կամ բառամարտը. — Աստուած մարդակերպ մը չէ, այլ էութիւն կամ գոյութիւն: Յոյները առաջարկեցին ուսիա բառը, որ թարգմանի էութիւն, կամ իփոսթասիս, զոր կրնանք թարգմանել գոյութիւն: Լատին աստուածաբանները՝ սիւպսթանսիա, որ թարգմանութիւնն է վերջին բառին, եւ այդ գոյութիւնը ուղելով անձնաւորել՝ ըսին նաեւ փերսոնա,

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

—o—

Պէտք է ըսեմ, որ Թիֆլիզի «դատին» ձախողութեան լուրը արձագանգ գտած էր արդէն Պոլիս, երբ մեր դատը տեղի կ՚ունենար Մարտ 3ին: Ըլլայ «Հորիզոն»ը, ըլլայ «Մշակ»ը, մեզ պահ մը սթափեցուցեր էին: Այնպէս, որ մեր հաւաքումը թէեւ իբր «դատավարութիւն» ծանուցուած վաղուց՝ մեզ աւելի զգոյշ կը գտնէր դատին օրը: Ատկէ էր, որ հարցերը, զորս այս տողերը գրողը կը ներկայացնէր բանախօսներու քննութեան, հեռու էին ամբաստանութեան մը կէտերն ըլլալէ:

Զգոյշ եղան օրուան երեք բանախօսներն ալ, եւ հետեւաբար, ժիւրիին վճիռէն շատ առաջ, յուսախաբ ըրին դատավարութիւն տեսնելու ծարաւով հոն հաւաքուած բազմութիւնը, ամբաստանական եւ պաշտպանողական ճառեր արտասանելու տեղ՝ պարզապէս վերլուծումն ընելով Շանթի երկին, անոր արժանիքներն ու վրէպները հաւասարապէս մատնանշելով: Այնպէս, որ, գրքոյկը, զոր լոյս ընծայեցի «դատավարութենէն» ետք, «Գրական ասուլիս» տիտղոսը կը կրէր արդէն իր վրան, իսկ ճառերը այնտեղ խորագրուած էին իբրեւ «վերլուծում»:

Տիգրան Չէօկիւրեան, ինքն իսկ, որ դատավարութեան դատախազներէն մէկը պիտի ըլլար, իր ճառին սկիզբէն իսկ յայտարարեց.

«Կը կարծեմ, որ գրական գործի մը դատով մօտենալու ձեւը անյարմար է, ինչպէս անարդար, որովհետեւ դատ մը արագութիւն կը պահանջէ, մինչ Շանթի հայ գրականութեան հանդէպ գործած ոճիրը այնքան ստիպողական չի դարձներ նման ձեռնարկ մը: Յետոյ, դատի մը ելքը՝ զայն վարող փաստաբաններու հըմտութենէն, պերճախօսի ձիրքերէն, փաստելու, համոզելու, յուզելու կարողութենէն կախում ունի: Այդ յատկութիւններով օժտուած մը կրնայ ոճիրը մեղմել, արդարացնել, կամ արդարը կորուստի մատնել, ինչպէս կը տեսնուի դատավարութեան մը մէջ՝ հակառակ արդարութեան զաղափարին, անարդարութեան մը բոլոր տարրերը կան, ճիշդ այսպէս պատահեցաւ Կովկասի մէջ Շանթի գործին համար ալ, հոն ամբաստանող կողմը ի դին ամէն բանի ամբաստանեց, այդ էր իր պաշտօնը, եւ պաշտպաններու տկարութենէն օգտուելով դատին եզրակացութեանը վրայ մեծապէս ազդեց»:

×

«Հին Աստուածներու» նուիրուած «Գրական Դատէն» օր մը ետք Էսայեան վարժարան հանդիպեր էի: Դադարի պահ էր եւ տեսչարան հաւաքուած էր այցելու ուսուցիչներու ամբողջ խումբը: Անոնցմէ մէկն ալ Շանթն էր: Սմբատ Բիւրատ, որ նոյնպէս այցելու ուսուցիչ էր Էսայեանի մէջ, յանկարծ հարցուց «Հին Աստուածներու» հեղինակին.

— Պարոն Սեղբոսեան, ուրկէ՞ գտաք Սեդա աղուոր անունը:

Ու Շանթը հետեւեալը պատմեց.

— Անգամ մը հիւր էինք, փոքրիկ խումբով մը, Թումանեանի մօտ, իր իսկ գիւղը: Մեր խումբին մէջ էին Կոմիտասը, Սիւնին, եւ դեռ քանի մը ուրիշներ ալ: Պտոյտի մը միջոցին, աղօթատեղիի մը աւերակներուն մէջ հանդիպեցանք «Սեդա Իշխանուհի» անուան, որ շինողն էր եղած եկեղեցիին: Որոշեցինք չմոռնալ հայկական այդ աղուոր անունը: Մեղմէ ոմանք յետագային Սեդա մկրտեցին իրենց աղջիկը: Իսկ ես, որ դուստր չունեցայ, թատերախաղիս հերոս դարձուցի զայն:

Ստեփան Կուրտիկեան, մեծ լեզուաբան (արաբերէնի, թուրքերէնի, պարսկերէնի), որ նոյնպէս ներկայ էր այնտեղ, ժպիտով մը, որ հազուադէպ էր ազնիւ, բայց միշտ խոժոռ այդ մարդուն դէմքին վրայ, ըսաւ յանկարծ.

— Այդ աղուոր անունը, պարոն Սեղբոսեան, հայկական չէ, աւաղ: Պարսկերէն «սետա» բառն է, որ «ձայն» կը նշանակէ: Անոր փոխարէն՝ մենք հայկական «Ձայնիկ» անունը եւս ունինք ...

×

«Հին Աստուածներու» առթիւ մեր սարքած դատէն ետք, Պոլիս գրական դատեր այլեւս չունեցաւ, թէեւ Էսայեան Սանուց Միութեան կազմակերպած յետագայ հաւաքոյթներէն զատ գրական նիստեր սարքելու փորձ մը ըրաւ: Սկիւտարն ալ, ինչպիսին եղան, նոյն տարուան Ապրիլի ընթացքին հոտ տեղի ունեցած երկու գրական հաւաքոյթները Երուխանի եւ Ինտրայի մասին:

Ու այնուհետեւ «Գրական դատ» բառը Պոլիս այլեւս երբեք բերանը չառաւ:

×

Գրիգոր Զօհրապի նուիրուած ասուլիսը նոյնքան ոգեւորութիւն ստեղծեց, որ քան մեր առաջին դատը: Եւ այդ շատբնական էր: Զօհրապ մէկն էր այն դէմքերէն, որոնք բացառիկ հեղինակութիւն կը վայելէին հայ կեանքի մէջ:

(10 Շար.)

ՊԱՅՐԸՆԸ ՀԱՅՈՑ ԿՂԶՈՒՄ

(Ս. ՂԱԶԱՐ)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամէն օր արեւածագին գալիս էր նա Վենետիկից, ետ ճամբում կոնտոլը եւ բարձրանում կղզի : Ամէն օր արեւածագին դարաւանդի վրայ կանգնած իր «խենթին» էր սպասում Հայր Յարութիւնը : Պայրըն մօտենում էր արագ, սեղմում նրա հայրական ձեռքը եւ հնազանդ աշակերտի նման հետեւում սքեմաւոր ուսուցչին :

Այնտեղ՝ դրչագրաց մատենադարանում, այս սեղանի վրայ առաջին անգամ մեծագոյն ճիգով խամզմեց նա «այր»ը :

զոր Յոյները կը մերժէին՝ առարկելով թէ այդ բառը կը նշանակէ դերասանական դիմակ: Իվերջոյ, սակայն, երրորդութեան վարդապետութեան մէջ, համաձայնեցան փերսոնա եւ իփոսթասը համարելով համարժէք (վերջինը լաւ բառ չէ, վկայ Արիստոտէլը) :

Եզրակացութիւն .— «Տեսցես զյետոյսն իմ, բայց երեսք իմ քեզ մի երեւեսցին» խօսքին մէջ պէտք չէ փնտռել մարդակերպութեան ապացոյց, այլ այն նշանակութիւնը թէ Աստուած իփոսթաս մըն է, ուսիա մըն է, աներեւոյթ ներկայութիւն մը: Իր ստորոգելի՛ն է, իր իմացումը, ոչ թէ տեսողական զգայարանքին հասնելու ձեւով, այլ մտածման կամ ... հաւատքի ուժով :

Յունարէն ծանօթ տարազին մէջ «երես» բառը (փրոսօ) կամ «ետեւ» բառը (օպիսօ) ապացոյց չեն մարդակերպութեան, ոչ ալ երրայերէն բնագրին մէջ ախար համապատասխանը, — այս վերջին բառը, ըսկըզբնաբար՝ «յետին», ու նաեւ «վերջին» նշանակութեամբ, սեմական լեզուէն անցած է արեւելահայերէն ժողովրդական լեզուին մէջ՝ ախր ձեւով :

Կարծեմ այսքան աստուածաբանութիւն կը բաւէ այլեւս ... եպիսկոպոսանալու համար, եթէ դեռ չդատապարտուիմ այն մեղադրանքով թէ Հին Կտակարանը կը հանեմ Նոր Կտակարանին դէմ, — զի առաջինը կ՚ընդունի օքքիւլթ Աստուած մը, երկրորդը՝ ... այցելու Աստուած մը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մարդակերպութեան վէնին մասին նորագոյն աշխատութիւն մը, Ս. Տանիէլի Ս. Գրոց ծիսական բառերուն քննութիւնը, տպ. 1966:

(**) Յունարէնը ունի ալֆա փրիվաթիվ,— հայերէնն ալ ունի: Օրինակ՝ կամայ – ակամայ: Բայց ասիկա տարբեր է:

Գուցէ դրա փոխարէն, աւելի հեշտութեամբ նա մի ամբողջ քերթուած կը գըրէր: Սակայն այդ տանջալի «այր»ը այն բանալին էր, որով նա կարող էր հասնել իր շուրջը սփռուած գանձերին՝ հնագոյն մի ժողովրդի պատմութեանն ու մշակոյթին :

Աւարտուեց նրա ճակատամարտը Հայոց այբուբենի հետ : Բանաստեղծը յաղթեց: Ապա անցաւ գրելու, կարդալու եւ խօսելու փորձերին : Յետագայում փոխհատոյց լինելով, Պայրըն օգնեց իր ուսուցչին՝ կազմելու անգլեւհայերէն քերականութիւնը, որը տպագրուեց նրա ծախսով: Ապա առաջարկեց Աւգերեանին կազմել նաեւ Հայ – անգլերէն քերականութիւն իր ազգակիցների համար: Այնուհետեւ նրանց համատեղ ջանքերով լոյս տեսաւ «Անգղիարէն եւ հայերէն» բառարանը :

Նստում էին նրանք ձիթենիների տակ, եւ «Հայր Փասքալը» , ինչպէս Պայրըն անուանում էր Հայր Յարութիւնին, պատմում էր հեռու–հեռուում ապրող այն ժողովրդի մասին, որը դարեր շարունակ ճնշուած է եղել, բայց պահել է իր հայրենիքը, լեզուն, ոգին: Պատմում էր այն երկրին մասին, ուր աւերակ են դարձել բերդերն ու տաճարները, սակայն մնացել են գեղջուկի երգն ու հերկող ձեռքերը : Ապա պատմում էր Հայոց փառաւոր անցեալից , Հայկից, Տիգրանից, Արտաւազդից, եւ հեթանոս երգն էր հնչում վանքի պարիսպների տակ.

Երկնէր երկին,
Երկնէր երկիր,
Երկնէր եւ ծովն ծիրանի ...

Բանաստեղծը լարւում էր ամբողջ մարմնով եւ համակ լսողութիւն դարձած, աչքը չէր կտրում ուսուցչի շուրթներից , որ ասես ճոխ մօրուքով բամբռահար դուսան էր՝ դարերի խորքից եկած :

...Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր ...

Վառւում էին բանաստեղծի աչքերը : Տխրութեան մոխիրը չկար այլեւս, այլ կար միայն դիւային կրակը, որ ժայթքում էր ըմբոստ հոգուց :

Որքան նման են հանճարեղ, բայց ստրկացուած ժողովուրդների ճակատագրերը: Հին, փառաւոր Հելլադան աւերակ է դարձել այսօր : Օսմանցին փշրել է Ապողոնի թեւերը եւ Պարթենոնը վերածել է մզկիթի ու վառօդարանի : Հոմերոսի եւ Փիդիասի հայրենիքը տրորւում է բռնակալի կրունկի տակ : Նոյն բախտն է վիճակուել նաեւ Խորենացու եւ Նարեկացու հայրենիքին ...

— Ոչ: Այդպիսի ազգերը պէտք չէ մեռնեն ...

Եւ նա փորձեց ներկայացնել հայ ժողովրդի գանձերը ի ցոյց աշխարհի : Հայերէնից անգլերէն թարգմանեց Մովսէս Խորենացու «Հայոց պատմութիւնից» երկու գլուխ, մի հատուած Լամբրոնացու «Ճարտասանութիւնից», «Թուղթ առ Կորընթացիս եւ Ս. Պօղոս» գործը : Գիտէր, որ քիչ է: Բայց գիտէր նաեւ, որ իր ետեւից կը գան ուրիշները: Եւ գրեց մի յառաջաբան, ուր շարադրեց իր խոհերը՝ արդէն հարազատ դարձած մի հին ու հանճարեղ ժողովրդի մասին .

« ... Գուցէ դժուար կը լինէր ոեւէ այլ ազգի տարեգրութիւնները գտնել աւելի նուազ արատաւորուած ոճիրներով , քան Հայոց, որոնց առաքինութիւնները խաղաղասիրութեան արգասիք են, իսկ թերութիւնները՝ ճնշման հետեւանք: Սակայն ինչպիսին էլ եղած լինի նրանց ճակատագիրը , – Իսկ դա անցեալում դառն է եղել,— ինչպիսին էլ լինի նա ապագայի մէջ, նրանց երկիրը յաւէտ պիտի մնայ որպէս աշխարհի ամենահետաքրքիր երկրներից մէկը ...»:

×

Նստած էին դէմ առ դէմ ուսուցիչն ու աշակերտը : Լուռ էին երկուսն էլ: Երբ Պայրըն գլուխը բարձրացրեց, նրա աչքերում նորից դիւային կրակը անթեղուել էր մեղմ տխրութեան մոխիրների տակ :

— Գնում եմ, Հայր Փասքալ,— ասաց նա, եւ ձայնը դողաց մատենադարանի կիսախաւարում , ներիր քո անառակ որդուն՝ նրա պակասութիւնների համար, եւ բարի յիշիր ...

Հայր Յարութիւնը պատասխանի փոխարէն ինչ որ բան մրմնջաց :

— Ես երբեք չեմ մոռանայ ձեր ազնիւ հիւրընկալութիւնը, շարունակեց լորտը , երախտապարտ եմ: Դու ինձ չտարբերեցիր հարազատ որդուց , բաց արիր իմ աչքերը, եւ ես տեսայ բաներ, որոնք գուցէ խաւար մնային ինձ համար ընդմիշտ : Ես սիրեցի ձեր ժողովուրդն ու լեզուն, Հայր : Երբ Վենետիկ եկայ, իմ միտքն այնպիսի վիճակի մէջ էր, որ կարիք էր զգում ծանր զբաղումի եւ այնպիսի մի զբաղումի, որն իմ երեւակայութեան համար քիչ ասպարէզ թողնէր: Դրա համար ընտրեցի ձեր լեզուն, որ խիստ է ու ժայռակոփ՝ ձեր երկրի նման : Դըժուար էր, բայց ես սիրում են դժուարութիւնը : Հետզհետէ ձեր լեզուն զբաղումից պահանջի փոխուեց ինձ համար , եւ ես գոհ եմ դրանից: Կրկին շնորհակալ եմ, Հայր ...

Պայրըն վեր կացաւ, վերջին անգամ թափառիկ հայեացքով դիտեց այն սենեակը, ուր երկու տարի առաջ գրել էր Հայոց այբուբենի առաջին տառը, եւ դանդաղ գնաց դէպի ելքը : Վարդապետի յուշիկ ոտնաձայնը հետեւում էր նրան : Զդիմացաւ, կանգ առաւ դռների մօտ եւ , խոնարհուելով , շուրթերին սեղմեց Հայր Յարութիւնի ձեռքը, իսկ վարդապետը համբուրեց նրա ճակատը :

— Խե՛նթս ...

Դրսում սպասում էին վանականները : Իրենց մէջ առած Պայրընին՝ ափ իջան : Երբ Պայրըն պատրաստւում էր կոնտոլ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս օրերս Փարիզի սինեմաներու պաստառներուն վրայ կը ցուցադրուի նոր Ֆիլմ մը՝ Լա Կռանտ Սօթըրէլ, որու պատմութիւնը (սենարիօ) գրած է Վահէ Քաչա: Շահեկան է դիտել Լիբանանի տեսարժան վայրերը եւ Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերէն մինչեւ Պաալպէքի հրոմէական աւերակները, ու կարելի կը դառնայ մոռնալ թէ խաղասրահի ու անկողինի մղձաւանջէն անդին ,մեծ բան չկայ ըսելիք հանդիսատեսին :

Նոյն Ֆիլմին հետ , «Մատըլէն» սինեման կը ներկայացնէ խիստ ճաշակաւոր փաստանկար մը՝ Ֆրանսան դիտուած երկինքէն, զոր պատրաստած է Պերճ (Սերժ) Մալումեան : Գոյնի եւ տեսարանի բացառիկ ճաշակ մը ցոյց կուտայ Ս. Մալումեան, որու համար արժանի է գնահատանքի եւ շնորհաւորութեան : Գիտցած է դիտել Ֆրանսան, այնպէս, ինչպէս սիրահար մը կրնայ պատկերացնել իր սիրած կինը :

նստելու, մօտ եկաւ կոյր ծերունին :

— Թոյլ տուր, իմ սիրելի Լորտ , շօշափեմ դէմքդ: Աչքերս չեն տեսնում , բայց հոգիս մինչեւ մահ կը պահէ պատկերդ :

Եւ Լորտն այս անգամ խոնարհուեց կոյրի առաջ, որի հետ սիրում էր զրուցել պարտէզում, նրա աճեցրած դափնեվարդերով շրջապատուած : Երբ ծերունին շօշափում էր դէմքը , նրա մատներից հողի բոյր է գալիս ...

Բանաստեղծի կոնտոլը դանդաղ հեռացաւ ափից : Հայր Յարութիւնը ծնրադրեց Տիրամօր արձանի առջեւ ու բարի ճանապարհի աղօթք մրմնջաց :

×

Այլեւս չէր տրոփում այն սիրտը, որ սէր ունէր պահած ամէն մի ճնշուած ազգութեան համար եւ ատելութեան կրակ՝ բռնակալի հանդէպ : Ապստամբ Յոյների խմբի գլուխն անցած՝ գրոհի էր առաջ նորդել նրանց Թուրքերի դէմ եւ իր կեանքը տուել ազատութեան սուրբ գործին :

Հայր Յարութիւնը դուրս եկաւ մատենադարանից : Վշտից կծկւում էր սիրտը, սակայն քայլում էր գլուխը բարձր :

Կոյրը դադարել էր աղօթելուց: Լսեց վարդապետի ոտնաձայնը, սպասեց, որ մօտենայ : Չէր տեսնում, բայց զգաց, թէ ինչ է կատարւում նրա հոգում : Եւ երբ քայլերը կանգ առան ծերունու մօտ, սփոփանքի այլ խօսքեր չգտնելով նա ասաց.

— Իմ Լորտ Պայրընը մեռաւ Յունաստանի համար, բայց նա մեռաւ նաեւ Հայաստանի համար ...

ՍՈՒՐԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հնար եղած մանրամասնութիւններով նկարագրեցի երիտասարդ աղջկան երեւոյթը, մասնաւորապէս ծանրանալով մազերուն հազուադէպօրէն խարտեաշ գոյնին , եւ կապոյտ ու խոշոր աչքերուն արտակարգ ակնարկին վրայ : Աւելցուցի թէ կզակին ձախակողմը պիսակ մը ունի :

Այս նկարագրութիւնը կ՚երեւի թէ խիստ շահագրգռեց Գահաժառանգը, իր յիշողութեան մէջ մոռցուած հին յիշատակները արթնցնելով ,որովհետեւ յանկարծ աղաղակեց .

— Աստուած վկայ, ձեր նկարագրածը խիստ կը նմանի այն կիսաշխարհիկ կնոջ, որուն հանդիպեցայ դիշեր մը տարի մը առաջ, Փարիզ, Մոնմարթրի գեղարուեստական քապարէներէն մէկուն մէջ : Լիզէթ Սապին կը կոչուէր եւ կ՚ապրէր նենգութիւններով եւ պաշտօնապէս գող մըն էր :

Այսպէս խօսելով, գացած էր հին ու խոշոր գրադարանի մը առջեւ, զայն բացած էր բանալիով մը զոր միշտ իր վրայ կը պահէր , եւ բաւական մը փնտռելէ ետք դուրս հանած էր նամակատոմսի մը վրայ քաշուած լուսանկար մը զայն ինծի երկարելով :

Ոստում մը ունեցայ: Սիրուն Լօլային մէկ լուսանկարն էր :

Իշխանը որ ակնարկը չէր հեռացնէր ինձմէ, դէմքիս արտայայտութենէն հասկըցաւ որ զայն կը ճանչնայի :

Այն ատեն ակռաներուն մէջէն յիշոց մը արձակեց . կատաղօրէն սենեակին միւս ծայրը նետեց իր սիկառը եւ լուսանկարը դրասեղանին մէջ նետելով փակեց զայն :

Յետոյ ինծի դառնալով .

— Չափազանց սպառնալից կացութեան մը մէջ կը գտնուինք Հէլցէնտօրֆ: Մեծ փոթորիկ մը ահա կը կուտակուի գլխուս վրայ. կրակի պիտի մատնուիմ : Բայց դարձեալ կը կրկնեմ , Կայսրը պէտք չէ բան մը իմանայ, նոյնիսկ ամենափոքր կասկած մը պէտք չէ ունենայ: Ահ, ինչ յիմար անխոհեմութիւն գործեցի երթալ այդ կնոջ վստահելով, եւ ինչպէս կը զըղջամ հիմա: Պէտք է որոշապէս դիտնայի թէ բոլորն ալ միեւնոյն են անոնք. բաւական սուղի նստաւ ինծի այս փորձառութիւնը :

Վայրկեան մը դադար առաւ, կարծես թէ յանկարծ նոր դաղափար մը արթնցած էր մտքին մէջ :

— Եւ սակայն, յարեց ան քիչ վերջը , մեր գերմանական գաղտնի դիւանագիտութեան համար ինչ հրաշալի գործիք մըն է այս կինը : Առանց այդ գնահատելի օժանդակին, ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար պատրաստել այն «մեծ օր»ը, երբ հիմէն խախտող հարուածը պիտի տանք աշխարհին : Հաւատացէք, սիրելի Հէլցէնտօրֆ, կարելի է միշտ , ամենադըժուարին գործի մը համար իսկ, երիտասարդ կամ պառաւ կին մը գործածել :

Միշտ պատուաւոր կերպով կը վերջացընեն անոնք գործը ի նպաստ ձեզի աշխատելով : Պիտի չկրնաք երբեք գտնել իրենցմէ լաւագոյն գործակալ մը, որ առանց վիրաւորուելու եւ նոյնքան ճարպիկ կերպով ձեզի համար կրակէն դուրս հանէ շագանակը, ոչ ալ իրենցմէ լաւագոյն խայծ մը, ծուղակը ձգելու եւ անոնցմէ քաղցրութեամբ կորզելու համար փափաքուած կարեւոր տեղեկութիւնները : Եւ ոչ ալ պիտի կրնաք գտնել փափուկ սակարկութիւններու պահուն իրենցմէ լաւագոյն միջնորդ մը : Բայց , ի սէր Աստուծոյ, ձեր անձնական գործերը մի վստահիք կնոջ մը :

— Ուրեմն, ըսի, ձեր ըսածին համաձայն, իրապէս այդ կիսաշխարհիկ կինը , Մոնթմարթրի կապելային մէջ դիշեր մը ձեզ հանդիպած այդ գողն է ձեր այս բոլոր նեղութեանց պատճառը: Եւ սակայն, ինձ յայտարարեց թէ ձեզի չի ճանչնար :

— Որովհետեւ իր շահը այդպէս կը պահանջէ ըսել : Բաց աստի, չեմ կարծեր որ սիրուն Լիզէթ՝ անձնական դրդապատճառներով շարժած ըլլայ, այլապէս զիս պիտի չզգուշացնէր այդ անիծեալ ու անծանօթ Սպանիացիէն :

— Բայց եթէ խնդիրը ձեր ըսածին չափ ծանրակշիռ է, նախամեծար չէ՞, առաջարկեցի, որ վաղը Փարիզ երթամ ու Փինօն տեսնեմ :

— Շատ լաւ դաղափար, աղաղակեց : Պէտք չէ այդ մարդոց հետքը կորսնցնել: Նոյնիսկ պէտք է խիստ հսկողութեան մը ենթարկել զանոնք : Միայն կը խնդրեմ որ ամէն կարելի զգուշութիւն ի գործ դնէք, որպէսզի ոչ Կայսեր եւ ոչ ալ կնոջս ականջը բան մը հասնի : Վաղը ուրեմն Փարիզ մեկնեցէք եւ իմ կողմէս ըսէք Փինոյին որ ամէն հնարաւոր միջոց ի գործ դնէ :

Յաջորդ օրը Փարիզ էի. հոն հասնելուս պէս ուղղուեցայ ապահովութեան պաշտօնատեղին , ուր կէս ժամի չափ մնացի Ժօրժ Փինոյի մօտ իր մասնասենեակին մէջ:

— Լաւ , ուրեմն, ըսաւ ոստիկանը երբ այցելութեանս նպատակը պարզեցի, Նորին Բարձրութիւնը չի՞ փափաքիր որ ձերբակալել տամ Լիզէթ Սապին կոչուած աղջիկը :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ս. Խայիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահան, Տիրան, Գէորգ Խայիկեան եւ իրենց զաւակները՝ Աստղիկ, Վարուժան, Անահիտ, Արփի, Հայկուհի, Գրիգոր, Յասմիկ, Մեսրոպ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կիրակոս եւ Գէորգ Իւղեան (Հավրիլ եւ Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Սարգիս, Կիւլխաս, Խայաճան, Թուրֆանտա Խայիկեան, (Հիւս. Ամերիկա), Պ. Տօնապետ Կարապետեան (Փրովիտէնս), Տիկին Փայլածու Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն (Պ. Այրէս), Թադէոս (Երեւան), Սուրէն (Պոսթըն), Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Շահնազ Թօփսագալեան, Տէր եւ Տիկին Մակարեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՅԻԿԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ 1967 Յունուար 13, Ուրբաթ իր բնակարանին մէջ 345 Ավընիւ տը Սէն Ժիւլիէն, Մարսէյլ 12:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 17) ժամը 14ին Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, 32 Պուլվ. տը լա Ֆիկոն, Պօմոն:

Փոխան ծաղկեպսակի հասոյթը պիտի յատկացուի ուսանողի, հովիւ կամ կղերական որ ուխտած է ծառայել հայ համայնքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Նուրեան եւ Տէմիրճեան ընտանիքի փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց վաղամեռիկ զաւկին փոքրիկն

ՊԷՌՆԱՐ ՎԱՀԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ (22 Յունուար) Կիրակի Պօմոնի (Մարսէյլ) Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուի իր յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ, Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.— Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 500 Ֆր. Աղքատախնամին, 100ական եկեղեցիին, դպրոցին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն իսկ յիսուն Կոմիտաս երգչախումբին: Տէր եւ Տիկին Ա. Օպոզեան 150 եկեղեցիին: Հարիւրական Կարմիր Խաչին եւ Աղքատախնամին: 50ական դպրոցին եւ Կապ. Խաչին: Պ. Ն. Մեսրոպեան հարիւր եկեղեցիին եւ յիսուն Աղքատախնամին: Տէր եւ Տիկին Ն. Ուզունեան 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Մ. Ագըլեան հարիւր եկեղեցիին: Տէր եւ Տիկին Գր. Թովմասեան յիսուն եկեղեցիին: Ավինեոնէն Տէր եւ Տիկին Վ. Տէր-Վարդանեան 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին: Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան յիսուն եկեղեցիին: Տիկին Ա. Խաչատուրեան յիսուն եկեղեցիին եւ տասը Աղքատախնամին: Փոքրիկն Յակոբիկ Աւագեան, Ջրօրհնէքի կնքահայրութեան առթիւ 200 եկեղեցիին: Պ. Յ. Կէվիկեան, թոռան մկրտութեան առթիւ 100 եկեղեցիին եւ յիսուն Աղքատախնամին: Միացեալ Նահանգներէն Պ. Կ. Տարվիշեան յիսուն տոլար եկեղեցիին: Փարիզէն Պ. Փ. Օպէր եկեղեցւոյ պայծառութեան յիսուն: Պ. Մ. Աճէմեան եկեղեցւոյ 50: Այրի Տիկ. Ն. Օպոզեան, իր ամուսնոյն Բագրատունիի մահուան քառասունքին առթիւ եկեղեցւոյ պայծառութեան 50: Պ. Գ. Աւագեան, իր մանչ զաւկին արկածէ ազատուելուն եւ աղջկայ դպրոցական քննութեանց յաջողութեան բարեբաստիկ առիթով 150 եկեղեցւոյ: Եկեղեցւոյ պայծառութեան տասնական Տէր եւ Տիկին Հ. Կուրտիկեան: Տիկին Վ. Զաֆրաճեան եւ Տիկին Մ. Գույումճեան: Աղքատախնամին տասնական Տիկին Մարի Աղնաւորեան եւ Տիկին Մ. Մարիլոսեան: Լիոնի Իզմիթցիներէն, հանգուցեալ Յարութիւն Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 35ական դպրոցին եւ Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Տան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeur (se) confection dames, robes, chemisiers. Jeune fille (15 à 18 ans), pour petite manutention.

ETS. NAJARIAN
324, Rue St. Martin
Tél. : 272-64-34 et 272-71-59

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ամավերջի հանդէսն ու «Մանուկներու Օր»ուան հանդիսութիւնը 15 Յունուարին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն

Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ժօրժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

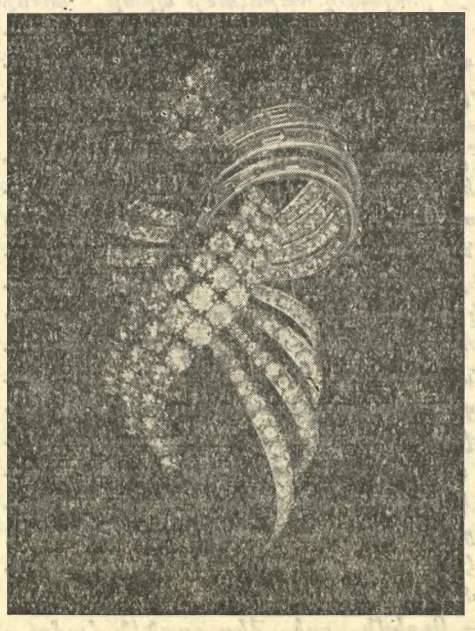

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը: Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում:

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է — Ճոխ պիւֆէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Tré vise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

1/2 GROS — LYON — DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS — TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
17 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10814 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.814

«ԱՅՍ ՏԱՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳԸ...»

—o—

— « Հրապարակը կը պարպուի, է՛... ցաւը այն է, որ մեկնողներուն տեղը բռնողներ չկան: Պէտք է այս մասին մտածել: Այս տարի օրակարգը այս պէտք է ըլլայ»:

Համաստեղն է խօսողը. իր մահէն քանի մը ժամ առաջ:

Ինք գնաց, օրակարգը մնաց: Անշուշտ իր օրով չէր, որ ստեղծուեցաւ այս բարդ, կնճռոտ, պիտի ըսենք նաեւ թնճըկոտ օրակարգը, եւ կը վախնանք, որ իրմէ ետքն ալ կարելի պիտի չըլլայ լուծում մը գտնել տագնապին:

Արդարեւ, պարզ օրակարգ մը չէ մեր առջեւ դրուածը, այլ իրական ՏԱԳՆԱՊ մըն է: Ո՛չ թէ աթոռի, այլ աթոռակալի տագնապ:

Դարձեալ պիտի կրկնենք նոյն յանկերգը, — աթոռ ունինք, աթոռակալ չունինք: Այս է ճշմարտութիւնը, ոչ թէ հակադարձը, այսինքն՝ աթոռակալ ունինք, աթոռ չունինք:

Առնենք, իբրեւ օրինակ, մեր գաղութը, — մեր ազետաւոր գաղութը, Եգիպտոսի հայ գաղութը, մատով ցոյց տրուելիք գաղութ մը բովանդակ գաղթաշխարհի մէջ: Ատեն մը կեդրոն էր ան, հիմա ծայրամաս մըն է միայն:

Հոս կ՚ապրէին, կը գործէին եւ կը ստեղծագործէին « անձինք նուիրեալք », մարդիկ՝ որոնք իրենց փայլով ու շուքով կը լեցնէին, կը լիացնէին իրենց շրջապատը:

Այս «նուիրեալ»ներէն յիշենք միայն առաքելատիպ Համօ Օհանջանեանը, անկրկնելի Շանթը եւ Աղբալեանը, համակ ջիղ ու կորով Վահան Նաւասարդեանը, եռանդուն Գուրգէն Մխիթարեանը, խոհուն Ռուբէնը, ներհուն Լիպարիտը, գործունեայ Գաբրիէլ Լազեանը, առանց հաշուելու եւ առանց յիշատակելու միւսները՝ նուազ տիտղոսաւորները:

«Յուսաբեր» այդ օրերուն հայ մամուլի բազմաճիւղ ընտանիքին մէջ կը գրաւէր առաջնակարգ դիրք մը իր որակաւոր խմբագիրներով եւ եօթանասունէ աւելի աշխատակիցներով ու թղթակիցներով:

Ո՞վ մնաց, ի՞նչ մնաց այս շքեղ ու վեհապանծ պահակախումբէն: Ո՛չ ոք, բացի մէկ քանի յետսապահներէ, որոնք իրենց կարելին — երբեմն նաեւ անկարելին կ՚ընեն — ետ չմնալու համար ընդհանուր «համանուագ»էն:

Ատեն մը ունէինք «Հայրենիք» ամսագիրը, լեցուն, ատոք հասկ մը Տիրոջը Այգիին մէջ: Հիմա ալ ունինք անշուշտ: Բայց նորը չի փոխարիներ հինը, ուր, Այգիին բոլոր մշակները միացած, սպասը կ՚ընէին հայ մշակոյթին, ստեղծելով — ստեղծելու համար — հայ լրագրութեան ոսկեդարը:

Դարձեալ հարցնենք, — ո՞վ մնաց, ի՞նչ մնաց «Հայրենիք» ամսագրի փառաւոր ու մեծաշուք պահակախումբէն: Վերջինը, վերջիններէն մէկը մեկնեցաւ ամիս մը առաջ, եւ վախ ունինք, որ վերջինը — վերջինը պիտի մնայ: Համաստեղի բացատրութեամբ՝ մեկնողներուն տեղը բռնողներ պիտի չգան:

Յոռետեսութիւն չէ ինչ որ կը գրենք, ո՛չ ալ անդարման դժգոհութիւն է: Կը գիտակցինք որ հայ կեանքը կը քալէ, հայ գրականութիւնը կը քալէ, հայ գրողը կը քալէ, հայ գիրքն ու թերթը կը քալեն: Այո՛, կը քալեն, բայց չեն վազեր:

Չենք ուրանար «քալող»ներուն բերած նպաստը, սակայն մենք պէտք ունինք «վազող»ներու: Քալելը յաջողութիւն մըն է, վազե՛լն է յաղթանակը:

Կը հաւատանք, որ Սփիւռքի մէջ մեր ժողովուրդին կրթական ու մտաւորական մակարդակը բարձրացած է: Հայ երիտասարդը յառաջապահ դիրքեր գրաւած է գիտութեան բոլոր մարզերուն մէջ, բայց նահանջած է, գոնէ նահանջելու վրայ է գրականութեան եւ արուեստի, ընդհանուր բառով մշակոյթի, հա՛յ մշակոյթի բոլոր, գրեթէ բոլոր ճակատներուն վրայ:

Մտաւորական Հայեր շատ ունինք, հայ մտաւորականներ քիչ ունինք:

Գիտնական Հայեր շատ ունինք, հայ գիտնականներ քիչ ունինք:

Փրոֆեսէօր Հայեր շատ ունինք, հայ փրոֆեսէօրներ քիչ ունինք:

Լեզուագէտ Հայեր շատ ունինք, հայագէտ Հայեր քիչ ունինք:

Ամէն բանի մէջ առաջ գացած ենք, ետ գացած ենք միայն հայագիտութեան մէջ:

Գաղթաշխարհի ամբողջ տարածքին, զոյգ Ամերիկաներէն մինչեւ Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելք, կը հրատարակուին 70–80 հայերէն թերթեր: Կը նշանակէ թէ առ նուազն 70–80 հայ խմբագիրներ կը հսկեն «եօթներորդ պետութեան» սահմաններուն վրայ: Վաղը — միւս օր ասոնք ալ պիտի մեկնին անշուշտ միւս աշխարհը: Ո՞վ պիտի ստանձնէ սահմանապահի դերը: Վերջապէս ո՞վ պիտի հսկէ «պետութեան» ապահովութեան վրայ...

Հարցումները կ՚ընենք, առանց պատասխանները ունենալու:

Մենք յաճախ նամակներ կը ստանանք Սփիւռքի այս կամ այն անկեան մէջ ապրող ու գործող ընկերներէ եւ բարեկամներէ: Բոլորն ալ նոյն մտահոգութիւնները ունին, նոյն վախերը, նոյն տարակոյսները: Դեռ երկու օր առաջ, լրագրող մը կը գրէր մեզի, իր դառնութիւնը միացնելով մեր ալ դառնութեան: «Մեր սերունդի տերեւաթափը շատոնց սկսած է ու կը շարունակուի: Մենք տակաւին ողջ ենք, կը սպասենք մեր կարգին»:

Ողբերգութիւն է ասիկա: Նահանջ է ասիկա: Անդարման տագնապ է ասիկա: Հիները կ՚երթան, նորերը չեն գար: Չմեղանչենք, կուգան, բայց կուգան տարբեր համազգեստով, տարբեր ուսնոցներով, տարբեր ասպազէնքով:

Մեր թերթը խմբագիր փնտռեց աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ: չգտա՛ւ: Ի՞նչ «կ՚արտադրեն» ուրեմն մեր դպրոցները: Ի՞նչ կը պատրաստեն ուրեմն մեր ազգային ու հանրային հաստատութիւնները:

Դա՛րձեալ կը հարցնենք եւ դա՛րձեալ պատասխան չենք գտներ:

Ահազանգ մը չէ մեր հնչեցուցածը կամ հնչեցնել ուզածը, բայց ահակոչ մըն է անտարակոյս: Բուն վտանգը չէ առայժմ, բայց վտանգի ազդանշան մըն է: Վախ ունինք, որ քառորդ կամ կէս դար ետք, այս ազդանշանը հեռարձակողներ ալ պիտի չգտնուին մօտ ու հեռու գաղութներու մէջ:

Սակայն հաւանաբար մենք կը սխալինք եւ գիտակցութիւնը չունինք այն ներգոյակ ուժին, որ կը բխի մեր ժողովուրդին յայտ կամ անյայտ ակունքէն:

Այդ չտեսնուած, չշօշափուած, բայց ընդզգացուած ուժն էր, որ մեզ ջուրերուն վրայ պահեց եւ փրկեց ահաւոր ալեկոծութիւններէ:

Կը տեսնենք, որ կեանքը կ՚եռայ մեր շուրջը, եւ փոթորիկի բռնուած մեր նաւը կորսնցուցած չէ ո՛չ իր ղեկը, ո՛չ իր կողմնացոյցը:

Մշակութային շարժումը կ՚ընթանայ իր հունով, մարզական շարժումը՝ իր դիծով, երիտասարդական շարժումը՝ իր ուղիով:

Կարաւանները կը քալեն իրենց բազմահունչ բոժոժներով: Եւ կը թուի, թէ մեր դժգոհութիւնը յոռետեսութիւն չէ:

Համաստեղի «օրակարգ»էն ետք, պիտի կրկնենք Պարոյր Սեւակի յարութեան կոչը. «Չարենցից սկսած՝ յառա՛ջ»:

Կոչը ուղղուած է, — գոնէ մենք այդպէս կը կարծենք, — մեր երիտասարդներուն:

Յառա՛ջ, ուրեմն, երիտասարդնե՛ր Հայոց Աշխարհի...:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԿՈԼԻՍՏՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՒԵԼՑԱՒ

Խումբ մը կոլիստներ Քլօտ Տռայառի ղեկավարութեամբ կազմեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ «Ազգ. Կեդրոն Ե. Հանրապետութեան համար»:

Այս հերձուածները իրենց սկզբունքներով մօտ են մանաւանդ Անկախ Հանրապետականներու այն թեւին, որ ծանօթ է նաեւ Ժիսքառիէն անունին տակ, ելըմտական նախկին նախարարին անունով, ինչպէս նաեւ Լըքանիւէի Դեմոկրատ Կեդրոնին:

Այս նոր շարժումը մասնաւոր ծրագիր մը չունի, հաւատարիմ է տը Կոլի, սա տարբերութեամբ որ կը մերժէ «անպայմանական» (էնքոնտիսիոնէլ9 ըլլալ եւ իր հաւատարմութիւնը կը պայմանաւորէ:

Առաջին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, շարժումին պարագլուխը պարզեց իրենց տեսակէտը: «Ժողովրդավարութեան տագնապի մը նախօրեակին կը գտնուինք Ֆրանսայի մէջ, քաղաքական կոմիտէի մը ճնշումին պատճառաւ Ե. Հանրապետութեան վրայ» ըսած է Տռայառ: Ապա անդրադառնալով Ժիսքառի «այո, բայց»ին, շեշտած է.—

«Ժիսքառ տ՚Էսթէն նոտարէն դուրս ելլող Դանուբի դիւղացիի մը նման կը տրամաբանէ: Իրականին մէջ մեծամասնութեան պայմանագրութիւնը ստորագրած է, մեծամասնութեան մէջ է»:

Այս նոր կուսակցութիւնը որոշած է մօտ հարիւր թեկնածու ներկայացնել երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց: Յոյս ունի մօտ տասը երեսփոխան ունենալ, որոնց դերը պիտի ըլլայ ճնշում բանեցնել մեծամասնութեան վրայ: Տռայառ կ՚ուզէ ազատագրել հիմնարկութեանց գործադրութիւնը եւ այդ առթիւ կ՚ըսէ. «դէմ ենք մինի-խորհրդարանի, մինի-երեսփոխանի եւ մինի-ընտրողի» գործածելով ընդհանրացած այս ածականը, որու ծնունդ տուաւ Անգլուհի մը, կիներու հագուստները կարճեցնելով:

Մնալով հաւատարիմ տը Կոլի եւ Ե. Հանրապետութեան, այս շարժումը կուգայ փաստել որ համերաշխութիւնը եւ միասնականութիւնը այնքան ալ հաստատուն չէին կոլիստ շարքերու մէջ, հակառակ զօր. տը Կոլի հեղինակութեան եւ անձնաւորութեան եւ թէ հակառակ Նախագահին յոյսերուն, կուսակցութիւնները իրարմէ չեն տարբերիր եւ նոյնիսկ ան որ իր հովանաւորութիւնը կը վայելէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ընդդիմութիւնը սկսած է տեղի տալ: Այսպէս կ՚ըսէ Շու-Էն-Լայ, որ կ՚աւելցնէ.— «Երբ շփման մէջ կը մտնէք չին ժողովրդական զանգուածներուն հետ, կը տեսնէք թէ շատ աւելի լաւ յաջողած են քան մենք՝ ղեկավարներս, Մաօ-Յէ-Թունկի գործերուն ուսումնասիրութեան մէջ»: Իր կարգին Տիկին Շիանկ Շինկ (Մաոյի կինը) ճառ մը արտասանելով Կարմիր Պահակներու առջեւ, վեց բարձրաստիճան Չինացիներու երաշխաւոր եղած է, ապահովելով որ անոնք «երկերես մարդիկ չեն, այլ հաւատարիմ են Մաոյի մտածողութեան»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մամուլը կը շարունակէ իր հակաչին քարոզչութիւնը: Պրաւդա կը գրէ թէ Մաօ սարսափի մթնոլորտ մը կը ստեղծէ, որ ճակատագրական է ընկերվարութեան:

ԺԱՆ ՊԵԼԼԻՒՍ Ֆրանսայի լաւագոյն ծաղրանկարիչներէն մին, որ ամէն օր բազմաթիւ թերթերու մէջ, ժպիտ մը կը բերէր, մեռաւ առջի օր, յետ անողոք հիւանդութեան: 55 տարի առաջ ծնած էր Արեւելեան Պիրենեաններու մէջ եւ աւելի քան երեսուն տարի իր ստեղծած միջին Ֆրանսացիի տիպարներով, հիւմուռի դաս տուած է բոլորին:

ՏԻԿԻՆ ԱՄՈՍ, 88 տարեկան ծերունի կին մը մեռաւ առջի օր ողջ-ողջ այրելով Ռիւ տը Ռիվոլիի իր բնակարանին մէջ: Բոլորովին մեկուսացած կեանք մը վարող այս կինը, որ ոչ ծառայ ոչ ալ հեռաձայն ունէր, մեծ նկարիչներու շատ կարեւոր հաւաքածոյ մը ունէր, զոր կտակած էր «Փարիզ քաղաքին»: Հարուստ էր մասնաւորաբար Տիւֆիներով: Ունէր նաեւ գործեր Շակալէն, Վլամէնքէն, Ութրիլլոյէն, Մաթիսէն, Վան Տոնկէնէն եւայլն: Գողերու սարսափով կ՚ապրէր եւ դուռը մարդու չէր բանար: Այրի էր 44 տարիէ ի վեր եւ զաւակ չունէր: Հրդեհին պատճառները ծանօթ չեն բայց ծեր կինը սովորութիւն ունէր հին թուղթեր այրել, կամ նոյնիսկ աղբերը, դուրս չելլելու համար:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՎԵՀԱՆՁՆ ՆՈՒԷՐԸ՝ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՎԱՆՔԻՆ

ԽՄԲ.— Ս. Ղազարի քարտուղարութենէն կը հաղորդեն հետեւեալ զոյգ հեռագիրներու փոխանակութիւնը.—

ՀԵՌԱԳԻՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ (10 Յուն. 1967)

Առ Գերապայծառ
Հմայեակ Վարդ. Կէտիկեան
Ընդհ. Աբբահայր
Մխիթարեան Միաբանութեան
Ս. Ղազար — Վենետիկ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հաճեցէք ընդունիլ մէկ միլիոն իտալական լիրա, Սուրբ Ղազարի նորոգումների հաշուին: Աղօթող ենք որ ջրհեղեղի պատճառած աւերները շուտ լիով դարմանուեն: Աստուած անշարժ ւ անփոսրձ պահէ Ձեր լոյսի Տունը, որ արժանի է բոլոր Հայերի գուրգուրանքին:

Սիրոյ ողջունիւ եւ օրհնութեամբ

ՎԱԶԳԷՆ ԱՌԱՋԻՆ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՀԵՌԱԳԻՐ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԷՆ (13 Յուն-ուար 1967)

Առ Վեհափառ Վազգէն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
Էջմիածին

Ձեր սրտաբուխ եւ Հայրական նուէրը՝ անպատմելի յուզում պատճառեց բոլոր Միաբանութեանս, անտարակոյս նաեւ մեծ հրճուանք՝ Մխիթարի եւ Ալիշանի լուսապսակ հոգիներուն:

Երախտապարտ զգացումներով ջերմօրէն կ՚աղօթենք որ Աստուած փոխարէն բիւրապատիկ պարգեւներով լիացնէ Ձերդ Վեհափառութիւնը եւ Միածնի Իջման Սուրբ Վանքը, ու միշտ անշարժ պահէ զԱթոռ Հայկազնեայց:

Ամենախորին մեծարանքով

ՀՄԱՅԵԱԿ ՎԱՐԴ. ԿԷՏԻԿԵԱՆ
Ընդհանուր Աբբահայր
Մխիթարեան Միաբանութեան

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԸՆԴԼԱՅՆԷ ԹՈՒՂԹԻ ԻՐ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Թուրքիոյ ճարտարարուեստացման հընդամեայ լայն ծրագրին մաս կը կազմէ թուղթի եւ խաւաքարտի արտադրութեան բարձրացումը : Այս նպատակով Թիւրքիէ Սելլիւլոզ վէ քեաղըտ ֆապրիքալարը իշլէթմէսի (ՍԷՔԱ) ընկերութիւնը , որուն կեդրոնը Իզմիթ կը գտնուի եւ պետութեան կը պատկանի , գերմանական ճարտարարուեստական խմբակի մը նոր մեծ գործարան մը ապսպրած է :

Ի. Մ. ՖՈՅԹ թղթաշինական մեքենաներու ծանօթ հաստատութիւնը , Հայտընհայմ, պիտի շինէ քիմիական թղթախիւսի եւ թուղթի մեքենաները , Քլէօքներ Հումպոլտ Տոյց ընկերութիւնը : Քէօլն, պիտի շինէ կիսաքիմիական թղթախիւսի գործարանը, Զիմինս – Շուքերթ ընկերութիւնը , Էռլանկըն, պիտի ստանձնէ ելեկտրական սարքաւորումը եւ Շթայնմիւլլէր ընկերութիւնը , պիտի շինէ կաթսայարանը :

Նոր գործարանին ամբողջութեան համար պիտի ծախսուի 36 միլիոն տոլար , որուն 10,3 միլիոնը փոխ պիտի տայ Պրիւսէլի « Եւրոպական Շինարարական Դրամատունը» եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ 3,2 միլիոն տոլար ընթացիկ ծախքերու համար : Մընացեալ գումարը պիտի տրամադրեն գերմանական գործարանները՝ անշուշտ Գերմանիոյ կառավարութեան երաշխաւորութեամբ :

Նոր գործարանը պիտի հաստատուի Սեւ Ծովի եզերքը, Ճայճումայի մէջ, որ անտառաշատ շրջանի մը կենդրոնը կը գտնուի եւ հեռու չէ Զոնկուլտաքի ածխահանքերէն եւ նաւահանգիստէն :

Ըստ ծրագրին՝ գործարանը պիտի ըսկըսի բանիլ 1969ի վերջերը եւ պիտի արտադրէ տարեկան վաթսուն հազար թոն «դիմացկուն » քիմիական թղթախիւս (քրաֆթ), 25 հազար թոն կիսաքիմիական թղթախիւս (չէզոք նատրասիւլֆիթ) եւ ասոնցմէ գրեթէ նոյն քանակութեամբ թուղթ : Դիմացկուն թուղթը (52 – 60,000 թոն) պիտի գործածուի առաւելապէս մեծ տոպրակներ պատրաստելու՝ արուեստական պարարտացուցիչի եւ սիմանի փոխադրութեան համար : Կիսաքիմիական խիւսէն պատրաստուած թուղթը պիտի գործածուի ալիքաւոր խաւաքարտի միջնամասին համար :

Այս մեծ գործարանին հաստատումով Թուրքիոյ թուղթի եւ խաւաքարտի արտադրութիւնը գրեթէ պիտի կրկնապատկուի, քանի որ 1963ին Իզմիթի գործարանները մօտաւորապէս հարիւր հազար թոն արտադրութիւն ունեցած են :

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ Թուրքիոյ թուղթի եւ խաւաքարտի սպառումը մարդ գլուխ 3,5 քիլոյէն (1956) բարձրացած է 4,4 քիլոյի (1964) եւ հաւանաբար 1966ին հասած ըլլայ 5,0 քիլոյի : Համեմատած ուրիշ երկիրներու հետ՝ այս քանակութիւնը չնչին է անշուշտ , ինչպէս ցոյց կուտան հետեւեալ թիւերը.

Երկիր	Սպառում մարդ գլուխ (1965) Քիլօ
Ա. Մ. Նահագներ	227,3
Անգլիա	117,9
Արեւմտեան Գերմանիա	102,0
Ֆրանսա	72,1
Խորհրդային Միութիւն	20,0
Թուրքիա (1964)	4,4

Թուրքիա 1958ին թուղթի եւ խաւաքարտի սպառման վաթսուն տոկոսը երկրին մէջ կ'արտադրէր , 1963ին՝ 64,5 տոկոսը : Նկատի առնելով սպառման հաւանական բարձրացումը մինչեւ 1969 թուականը, կարելի պիտի ըլլայ, շնորհիւ այս նոր գործարանին, երկրին անհրաժեշտ թուղթը եւ խաւաքարտը մեծագոյն տոկոսով տեղական հում նիւթերէն պատրաստել :

×

Տէմիրէլի կառավարութիւնը երկրին զարգացման եւ յառաջդիմութեան միջոցը կը նկատէ ճարտարարուեստացումը , ինչպէս սկսած էր Մենտերէսը, եւ առանց խտրականութիւն դնելու՝ կ'առնէ ինչ որ Արեւմուտքը եւ Արեւելքը ազատ կամքով կը բերեն իրեն, ինչպէս որոշապէս յայտնուեցաւ Խորհ. Միութեան վարչապետ Կոսիգինի այցելութեան առթիւ, 1966 տարուան վերջին օրերուն, երբ բազմամիլիոն տոլարի արժէքով զանազան գործարաններու հաստատման խոստումը ըրաւ :

Որքան ալ երկարատեւ (տասնէն քըսան տարի) վարկի վրայ հիմնուած ըլլայ այս արագ ճարտարարուեստացումը , չի փոխուիր իրականութիւնը թէ Թուրքիա նախատեսուած հնդամեակին, մօտ կէս միլիառ տոլարի հասնող գումարով պարտական կը դառնայ օտար երկիրներու : Թէ ինչ կերպով պիտի կրնայ փոխարինել, դժուար լուծելի հարց մը պիտի մնայ միշտ , քանի որ հողագործական արտադրութիւններով (չամիչ, թուզ, նարինջ , ծխախոտ, բամպակ եւն.) դժուար թէ կարելի ըլլայ այդքան պարտք գոցել, մանաւանդ երբ երկրի բնակչութեան թիւը (կ'ըսեն երեսուն միլիոն) եւ տարեկան աճը նկատի ունենանք :

Հաւանաբար չգրուած , բայց լռելեայն հասկցուած խորհուրդ մը կայ, որ այս մեծագումար վարկերը, զուտ տնտեսական բնոյթ ունենալով հանդերձ, մեծաւ մասամբ «քաղաքական» վարկեր կարելի է նկատել, եւ երբ պայմանաժամը լրանայ, կարելի պիտի ըլլայ խօսիլ անոնց մասին եւ յանուն քաղաքական բարեկամութեան, նոր համաձայնութեանց յանգիլ :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ

ԽՄԲ.— Առաջին անգամ ողբացեալ Սարգիս Տէօքմէնեանն էր, որ հրապարակ կը նետէր Ազգ. դրամատուն մը հիմնելու գաղափարը Ֆրանսայի մէջ, եւ այդ առթիւ՝ 1951ին հրատարակեց գրքոյկ մը « Դէպի տնտեսական անկախութիւն» խորագրով : Յետոյ Պ. Միհրան Կարապետեանն եղաւ, որ Յառաջի մէջ (Հոկտ. 19) յօդուածով մը նոյն գաղափարը կ'արծարծէր :

Պոլսոյ մէջ կատարուած է ձախող փորձ մը՝ Առաջին Աշխարհամարտէն ետք : Այս անգամ փայլուն փորձի մը լուրը կուգայ հեռաւոր Ամերիկայէն : Մեզի ղրկուած է յայտարարութիւն մը, թէ Պուէնոս Այրէսի մէջ հիմնուած է Պանք Առմէնիէն փուռ լ'Ամերիք է լ'Օռիան, ինչպէս նաեւ ընկերութեան ծրագիր – կանոնագիրը, 48 էջնոց գրքոյկ մը :

Կը հրատարակենք յայտարարութիւնը իբրեւ նիւթ Հայոց տնտեսական պատմութեան եւ օգտակար ըլլալու համար ձեռնարկին :

Թուականէս չորս ամիսներ առաջ գոհունակութեամբ յայտարարեցինք համայն Հայութեան , եւ Պուէնոս Այրէսի հայկական թերթերու միջոցաւ , որ՝ հիմնադրուած է միջազգային չափանիշով Հայկական Դրամատուն մը, « Հայկան Դրամատուն Ամերիկայի եւ Արեւելքի» անուան տակ, վստահ ըլլալով որ՝ սոյն ձեռնարկը դրական փաստ մըն է Հայու ստեղծագործ ոգիին :

Իբրեւ կեդրոնատեղի նոր դրամատան ընտրած ենք Նասսօ քաղաքը, որ մայրաքաղքն է անգլիական գաղթավայրի մը, Պահամական կղզիներու բծախնդիր եւ խստապահանջ դրամատուներու վերաբերեալ նոր օրէնքներու հիման վրայ : Պահամական կղզիներու մերձաւորութիւնը Միացեալ Նահանգներու, Մեքսիքոյի եւ Փանամայի , ինչպէս նաեւ Հարաւային Ամերիկայի, ու նաեւ հաղորդակցութեան պայմանները, ըլլայ Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի , պատճառ դարձան այս ընտրութեան : Մանաւանդ այն բարեացակամութիւնը զոր յայտնած էր Սթաֆֆորտ Սանտս, Ասպետ անգլիական կայսրութեան եւ անդամ պատկառելի ժողովին :

Ըստ մեր ծրագիր կանոնագրի, որ վաւերացուած է անգլիական կառավարութեան կողմէ, շահաբաժնի մէկ մասը կարելի պիտի ըլլայ յատկացնել ազգօգուտ զանազան հաստատութիւններու : Նոյնպէս դրամատան գումարները, ըլլայ հիմնադրամը կամ ստացուած գումարները, պիտի դրուին զանազան երկիրներու առաջնակարգ դրամատուներու ապահովագրութեան տակ, որով բոլորովին վստահելի կը դառնան իր բոլոր գործառնութիւնները :

Տեղական կառավարութեան կողմէ, առայժմ արտօնուած է 600·000 պահամական տոլար հիմնադրամ մը, որ բաղկացած է երկու տեսակի երեք հարիւր հազարական բաժնեթուղթերով : Մասնաւորապէս յատկացուած են 10, 50, 100 եւ 1000ական պահամական տոլարի արժէքով : Առաջին տեսակի ամէն մէկ բաժնեթուղթ պիտի ունենայ մէկական ձայն ժողովներու մէջ եւ պիտի տնօրինուին այնպէս, որ զանազան շրջաններ ունենան իրենց ներկայացուցիչը իբր դրամատան տնօրէնութեան մարմնի անդամ : Երկրորդ տեսակի բաժնեթուղթերը թէպէտ քուէ չունին, բայց օժտուած են ձեռնտու պայմաններով : Ասոնք պիտի ունենան իրենց վճարումէն անմիջապէս ետք, վեց առ հարիւր տարեկան շահ, առանց որեւէ զեղչի կամ կառավարական տուրքերու : Ամէն մէկ պահամական տոլարի արժէքն է՝ մէկ ամերիկեան տոլար, եւ իր արժէքը տեւականօրէն կապուած պիտի ըլլայ ամերիկեան թղթադրամին : Կեդրոնատեղւոյն հաշուակալական գործառնութիւնը պիտի վարէ հայ պաշտօնէութիւն մը , ղեկավարութեամբ Կուտինկ եւ Ընկերութեան թղթակցելով այսպէս հայերէնով , անգլերէնով , Ֆրանսերէնով եւ սպաներէնով : Արդ, կուգանք կրկին անգամ իմացնելու համար հայ հասարակութեան թէ, համապատասխան մեր ծրագիր – կանոնագրի 29րդ յօդուածին, տեղի ունեցաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ 3 Դեկտեմբեր 1966ին իր առաջին ընդհանուր ժողովը անդամ բաժնեթուղթերու հետեւեալ օրակարգով :

Ա) Տեղեկագիր եւ հաշուեկշիռ իր չորսամսեայ գործունէութեան :

Բ) Ընտրութիւն տնօրէնութեան անդամներու մէկ տարուան ժամանակաշրջանով, վարելու համար դրամատան ղեկավարութիւնը :

Գ) Գնում կամ հաստատումը իր առաջին մասնաճիւղերու Պահամասի անգլիական գաղթավայրէն դուրս :

Գոհունակութեամբ կը յայտարարենք թէ՝ այս առաջին չորսամսեայ գործունէութիւնը համապատասխան տարուած աշխատանքներու ունեցած ենք նախանձելի վերելք մը :

Միեւնոյն ժամանակ հաստատուած եւ շարունակուած են սերտ կապեր համանման հաստատութիւններու եւ արժանթինեան զանազան դրամատուներու հետ : Նաեւ մեր դրամատունը կարգադրած է Նիւ Եորքի եւ Զուիցերիոյ վրայ չէքերու փոխանակութիւն, սկսելով Յունուար ամսուան մէջ սոյն գործողութիւններ :

Վերոյիշեալ դրամատուներու հետ եղած կարգադրութիւններու համաձայն դիւրութիւններ տրուած են հայկական դրամատան փոխանցումներ կատարելու աշխարհի որեւէ մէկ մասին վրայ, ներածումի վարկի վկայագրեր հայթայթել, արտածումի հրահանգներ ստանձնել եւ վաւերացնել , խնայողական սնտուկ ունենալ որեւէ տեսակի դրամի համար շատ նպաստաւոր պայմաններով, ընթացիկ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Մխրճուած բազմազան զբաղումներու մէջ՝ ան քաշուած էր դրական կեանքէ : Սահմանադրութենէն ետք ան պահ մը փորձեց լրագրական ասպարէզ իջնել , բայց իր բոլոր փորձերը քերթելու մէջ քանի մը յօդուածէ անդին չանցան : Ոչ իսկ կրցաւ իրականացնել իր մտածումը՝ հիմը դնել հայերէն օրաթերթի մը, որ « Նոր օր » անունը պիտի կրէր : Եւ սակայն գրելու փորձութիւնը չհեռացաւ միշտ իրմէ : Վկայ են ուղեւորի նոթերը, զորս գրի կ'առնէր ամառուան իր արձակուրդներուն առթիւ Եւրոպա ման եկած ատեն եւ կը հրատարակէր «Ազատամարտ»ի մէջ : Զխզելու համար հոգեկան իր կապը հայ գրականութեան հետ՝ ան ուրիշ պատրուակ չունեցաւ, բայց եթէ հատորներու մէջ ամփոփել իր հին նորավէպերը, որոնք հետզհետէ լոյս տեսան «խղճմտանքի ձայներ», «Կեանքը ինչպէս որ է » եւ «Լուռ ցաւեր» խորագիրներուն տակ եւ պիտի շարունակուէին հատոր անցնիլ «Ցիրուցան » եւ «Գոյնզգոյն » տիտղոսներով :

Այնպէս է որ Զօհրապը իր հմայքը միշտ կը պահէր հայ գրականութեան մէջ, եւ սիրելին էր նաեւ լայն խաւերուն՝ այն բացառիկ դիրքին եւ դերին համար, զոր ունէր պետական կեանքի մէջ, Օսմանեան խորհրդարանէն ներս եւ անկէ դուրս : 1913ի այդ գարնան, Զօհրապ այլապէս ալ գուրգուարնքին առարկան էր հայ ժողովուրդին, հայկական դատը սեղան եկած էր բացառապէս իր ճիգերով, եւ շատերը գիտէին ատ :

Բնական էր հետեւաբար, որ Զօհրապի ասուլիսը եւս, որ տեղի ունեցաւ 1913 Մարտ 17ին, համակրանքով ողջունուէր :

Մեր գրական հանդիպումները «դատի» վերածելու մոլորութենէն մասամբ միայն ժողոպրեր էինք : Հրաժարեր էինք միայն դատախազէն եւ Ժիւրիէն, բայց թերուդէմ ճառերու դրութիւնը դեռ ատեն մը պահեցինք : Զօհրապի եւ Վարուժանի մեր նուիրած ասուլիսները, օրինակ, թեր ու դէմ խօսող բանախօսներ ունեցան :

Շանթի «Դատէն» ետք , այլեւս սովորութիւն դարձաւ, որ ամէն գրական ասուլիսի սկիզբը «օրուան հերոսին» կեանքն ու գործունէութիւնը ներկայացնեմ : Զօհրապի կենսագրական դիծերը ուզեցի ուղղակի իրմէ քաղել : Նոթերը, որ կ'երեւան այդ ասուլիսին խօսուածները ամփոփոխ գրքոյկին մէջ, իր իսկ տուածներն են : Ուզեց, որ անոնք շատ շռայլ չըլլան, ու հակիրճ մնալով մէկտեղ՝ համեստ եւս ըլլան :

« Ոչ հայերէն լեզուն լաւ սորված եմ , ոչ ալ հայ գրականութեան մասին հըմտութիւն ունիմ, ինչպէս այս գրականութեան մէջ մուտք ունեցեր եմ, ես ալ չեմ գիտեր լաւ մը», ըսաւ իր գրական գործունէութեան սկիզբը ինձ պատմելու առթիւ, որ Արփիարեանի «Մասիսին» մէջ լոյս տեսած իր առաջին վէպին՝ «Անհետացած սերունդին» ակնարկած ատեն ըսաւ բառ առ բառ. «ողորմելի վէպ մը , որ ռոմանթիք եւ բնապաշտ ձգտումներու յիմար խառնուրդ մըն է» : Ինձ տուած կենսագրական նոթերը սապէս վերջացուց Զօհրապ :

« Աչքս ետիս նետելով կը տեսնեմ, որ բոլոր կեանքս կռուելով անցուցեր եմ. օգտակա՞ր , թէ վնասակար կռիւ՝ ինէ վերջը եկողները թող ըսեն : Միտք ունիմ , փակելու համար գրական գործունէութեան շրջանը, պզտիկ թատերախաղ մը գրել, որուն նիւթը արդէն մտքիս մէջ պատրաստ է» : Երազ, որ պիտի չիրականանար, աւա՛ղ :

Զօհրապի գրականութեան մէջ խոցելի կէտեր որոնելու դժբախտ պարտականութիւնը վիճակեցաւ Շաւարշ Միսաքեանին : Կը յիշեմ , որ քիչ մը դժուարութեամբ յանձն առաւ, ինչպէս ինքն իսկ կը զգացնէր իր բանախօսութեան սկիզբը , ըսելով. «Երիտասարդ մըն է, որ կը յաւակնի իր նկատողութիւնները յայտնել Անդրանիկի մը գրական գործունէութեան մասին : Դժուար թէ կարելի ըլլար երեւակայել աւելի ապերախտ դեր մը» : Բանախօսը մատնանշեց այնուամենայնիւ բիծերը Զօհրապի գրականութեան մէջ , թէ ան կեանքին մէջ չի խորազուզուիր , կը պատմէ ու կ'անցնի, թէ հրապարակագրի խորթ ջիղ մը կ'ապրի տակաւին իր շատ մը նորավէպերուն մէջ, թէ անոնց մէջ կան բարոյախօսութիւն, քարոզութիւն, անվերջ խորհրդածութիւններ, որոնք կը խաթարեն շքեղ կերտուածք մը, թէ ան վարագոյրը կը վերցնէ կեանքի մէկ շատ փոքր էջին վրայ, մասնիկի մը վրայ, ինքը կը տեսնէ, ինքը կ'ապրի , ու յետոյ կը փորձէ ձեզ ալ բացատրել, յաճախ արձակունակմեկնաբանութեամբ մը, թէ իր ոճը պայծառ , աշխոյժ, պատկերալից, բայց չէ արդիականացած , թէ մեզ համար անորոշ կը մնան իր համակրութիւններն ու ատելութիւնները : Բանախօսը եզրակացուց, թէ Զօհրապ խոստում մը մնաց, լրիւ չտուաւ դեռ իր գործը, իսկ ինչ որ տուաւ՝ ուժեղ եւ գեղեցիկ տաղանդի մը կայծկլտուքներէն էին լոկ :

Սիպիլի ճառը, որ յաջորդեց առաջին բանախօսութեան, լսուեցաւ բացառիկ հետաքրքրութեամբ, իբրեւ խօսքերը մէկու մը , որ մօտէն ճանչցած էր Զօհրապը եւ գործակցած ալ էր անոր :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(11 Շար.)

հաչիւներ վարել միջազգային եւ տեղա – կան դանձումներ կատարել ու ապահովա– դրութիւններ տալ որեւէ ֆինանսական կամ ճարտարարուեստական գործառնու – թիւններու վերաբերմամբ :

Այս առթիւ ուրախութեամբ կը յայ – տարարենք թէ, Ամերիկայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Արժանթինի, Պրազիլի եւ Փո – րուի համար, Հայկական Դրամատուն ա – պահովագրութիւնները ընդունած են նոյնիսկ մինչեւ հինգ տարուան տեւոդ – թեամբ, որով բոլոր այն Հայերը, որոնք ճարտարարուեստի գործով զբաղած են՝ կրնան օգտուիլ իրենց հաստատութիւննե որեւէ մեքենական կարիքները լրացնելու համար :

Նորընտիր տնօրէնութեան կազմը կը բաղկանայ հետեւեալ անձերէն .—

Տնօրէնութեան ժողովի առենապետ Ա – ւետիս Աբրահամեան (Պ. Այրէս), Տնօ – րէններ՝ Պարզեւ Պարսամեան (Պ. Այ – րէս), Մանուկ Մանուկեան (Պ. Այրէս), Միսաք Գարամանեան (Պ. Այրէս), Ինժե– նիէօր Ալպերթ Շիլմանեան (Պ. Այրէս), Ինժեներ Եղուարդ Ղուկասեան (Սան Փաւլօ), Տոքթ. Ալֆոնսօ Պերժէր (Պ. Այրէս), Ա. Կուտինկ (Նասսօ – Պահա – մա) : Հաշուակալ Հորասիօ Վիժալվա :

Հանրային յարաբերութեան վարիչ Գուրգէն Կիրակոսեան :

Ընդհանուր ժողովը որոշեց նաեւ Հայ – կական Դրամատան առաջին մասնաճիւղը հաստատել արտասահման, ի մասնաւորի Հարաւային Ամերիկայի մէջ : Որոշեց նաեւ այդ պարագային հրաւիրել ամբողջ Հա – յութիւնը անխտիր, որպէսզի թիկունք դառնայ այս հայանպաստ ձեռնարկին :

Հայկական Դրամատունը ծրագրած է յաջորդ տարուան համար գրասենեակներ հաստատել, Նիւ Եորքի, Պոսթոնի, Մոնթրէալի, Շիքակոյի, Լոս Անճելըսի, Պէյրութի եւ ուրիշ բազմանդամ հայ գա– ղութներու մէջ :

Դրամատան տնօրէնութիւնը խորին չը– նորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք աջակցութիւն բերին ըլլայ տնտեսապէս կամ բարոյապէս եւ ի մաս – նաւորի բոլոր անոնց, որ հեռւոր եր – կիրներէ ինչպէս Մերձաւոր Արեւելքէն եւ Պարսկաստանէն բերին մեզի իրենց խրա– խուսանքը, բարոյապէս պարտադրելով մեզի, որպէսզի աւելի անվարան կերպով չարունակենք այս հանրօգուտ ձեռնարկը :

Առ ի պիտութիւն կը յայտնենք թէ՝ որ եւ է բացատրութեան կամ խորհրդակ – ցութեան համար կարելի է դիմել մեր կեդրոնատեղին Նասսօ Պահամաս, կամ Արժանթինի մէջ, Արժանթինեան Կեդրո – նական Դրամատունէն ճանչցուած ներկա – յացուցիչին վարի հասցէով :

Կոչ կ'ուղղենք նաեւ բոլոր այն հայրե– նակիցներուն, որոնք դրամատունի վե – րաբերեալ եւ կամ ֆինանսական ասպա – րէզի մէջ փորձառութիւն կամ յարաբե – րութիւններ ունին եւ կ'ուզեն իրենց մաս– նակցութիւնը եւ գործակցութիւնը բերել Հայկական Դրամատան, զրեն մեզի ա – ռանց վարանումի : Նմանապէս, այն հայրենակիցները, որոնք կ'ուզեն բաժնե– թուղթեր ապահովել կամ դնել, կրնան նամակով դիմել մեր կեդրոնատեղին կամ Պուէնոս Այրէս, եւ կամ ուղարկել յատ – կացուած դումարը այսպէս .

Order Banque Armenienne
pour l'Amérique et l'Orient
Canadian Imperial Bank of Commerce
22 William Street, N. York 5, N. Y.

Եւ նամակին պատճէնը ճամբել մեզի անմիջապէս, յստակ գրելով անունը, մականունը եւ հասցէն, որպէսզի չկո – թութիւններ չստեղծուին :

Representacion del
Banque Armenienne
pour l'Amérique et l'Orient
Bne. Mitre 430 - 3rd. Off. 366/9
Buenos Aires — Rep. Argentina

Պուէնոս – Այրէս, Դեկտ. 1966

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻԼԵՐՈՒՆ՝ ՅԱՐՄԱՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Գ. Մարտիրոսեան «Սով. Հայաստան»ի մէջ կը գրէ .—

«Սկսենք Աղամխանից : Այն մեր չրջանի ծայրամասային գիւղերից է եւ բազմած է Սեւանի աւազանի գողտրիկ ձորահո – վիանոցից մէկում : Գարնան եւ ամռան ամիսներին բազմաթոյր ծաղիկներով ու վարդերով է զարդարւում ձորահովիտը : Լեռներից եկող կարկաչահոս ջրերը, որ կիսում են գիւղը, աւելի են գեղեցիկ – ցընում այդ բնակավայրը : ... Կարդում ու մտածում ես, ինչո՞ւ է գիւղը կոչւում Աղամխան, երբ գիւղը մի չքնաղ վարդա– ձոր է :

Խօսենք մէկ ուրիշ գիւղի՝ Ալիչալուի մասին : Ո՞վ է այդ Ալին, որ կնիքը դա – րերով դրոշմել է այս հայաչէն գիւղի ճակատին եւ որեւէ մէկը չի փորձում ջնո– ջել այն : Ինչո՞ւ գիւղը չկոչել Արծուա – բերդ, ինչո՞ւ կառչել օտար, բարբարոս նուաճողի անուանը :

Շրջանի գիւղերից մէկն էլ կոչւում է Մաղենա : ... Ինչո՞ւ նրան չտալ մէկ ու– րիշ, սազական անուն :

Իմ հայրենի գիւղը մի ժամանակ կոչ – ւում էր Կարանլըխ (մթնաձոր), իսկ այ– ժըմ՝ Ղարանլուղ : Ես նոյնիսկ ամաչում եմ, երբ հասցէս գրելիս գործածում եմ Ղարանլուղ :

Ժամանակը չէ՞, արդեօք, այս հարցի մասին լրջօրէն մտածելու, պատուելու անցեալից եկող մեզ խորթ այդ անուն – ներից : Չէ՞ որ դա առանձին դժուարու – թիւն չի ներկայացնում :

Ն. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑ

Հայ երաժշտութեան ականաւոր դեր – ձիչներէն է Նիկողայոս Տիգրանեան : Ան երգահաններէն է, որոնք մեծ դեր խաղա– ցած են մեր ազգային երաժշտութեան զարգացման բնագաւառին մէջ :

Ինը տարեկանին կը գրկուի տեսողու – թենէ : Երաժշտական կրթութիւնը կը ստանայ Վիէննայի մէջ : Վերադառնալով հայրենիք, ձեռնամուխ եղաւ հայկական եւ արեւելեան ժողովրդական մեղեդինե – րու եւ պարերու մշակման՝ եւրոպական ձայնանիչերով : Աչխարհի մէջ առաջինը եղած է, որ մուղամները մշակած է եւ – րոպական նոթագրութեամբ :

Նուագահանդէսներ տուած է Պետեր – բուրգ, Թիֆլիս, Շուշի, Ալեքսանդրա – պոլ, Պաքու, Վիէննա, Փարիզ եւ այլուր :

Երաժշտագէտին ծննդեան 110ամեակին առթիւ յոբելենական երեկոյ մը տեղի ու– նեցաւ՝ կազմակերպութեամբ երգահան – ներու միութեան վարչութեան :

Խօսք առին Կ. Զաքարեան եւ Ա. Բար – սամեան : Այս առթիւ նուագուեցան եր– գահանին գործերէն չատերը :

ՀԱՑ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐՆԵՐ ԱԽՏՐԱԼԻՈՅ ԵՒ ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհրդային դիւանագիտներու պատ – ուիրակութեան մը մաս կազմած են փրո– ֆէսէօրներ Գէորգ Բրուտեան եւ Սար – գիս Յակոբեան :

Հայ դիւանագիտները դասախօսութիւն – ներ տուած են թէ՛ Աւստրալիոյ եւ թէ՛ Նոր Զելանտայի մէջ :

Հանդիպումներ ունեցած են նաեւ Մել– պուրնի եւ Սիտնէյի նորակազմ գաղութ – ներու հայրենակիցներու հետ :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

1923ին, Փրոֆ. Յ. Քեչէքի նախաձեռ – նութեամբ Երեւանի Թիւ մէկ հիւանդա – նոցին մէջ հաստատուեցաւ Հայաստանի առաջին ռէօնտկենեան ճառագայթներու բաժանմունքը՝ չատ նախնական սարքե – րով :

Մասնագէտներ պատրաստելու համար՝ Գերմանիա ղրկուեցան ուսանելու երկու երիտասարդ բժիշկներ՝ Բ. Ֆանարջեան եւ Վ. Աբգարեան : Այս վերջիններէն 1926– ին վերադառնալով՝ կատարելագործեցին յիշեալ բաժանմունքը :

Ներկայիս, առաւելաբար հայ բժիշկնե– րու աչխատանքին եւ ճիգին չնորհիւ, ռէօնտկենեան ճառագայթներու բաժան – մունքներ ունին նոյնիսկ բազմաթիւ գիւ– ղական հիւանդանոցներ :

Աւելին՝ գիտական այս ճիւղի մէջ մաս– նագիտութիւն ձեռք ձգելու համար անց – եալին հայ ուսանողներ Եւրոպա կուղային ուսանելու, իսկ այսօր, Լենինկրատէն , Կիսլովոդսկէն, Քիչինեւէն, Իրքուտսը – կէն, Դուչանպէէն եւ բազմաթիւ այլ քաղաքներէ օտար ուսանողներ կուգան Հայաստան ուսանելու եւ , մանաւանդ , կատարելագործելու համար իրենց մաս – նագիտութիւնը :

Հայ բժիշկներուն ուսումնասիրութիւն – ներն ու աչխատութիւնները՝ ռէօնտկէն – եան ճառագայթներու մարզին մէջ, կը թարգմանուին օտար լեզուներու՝ Աւստ – րիայի, Գուլկարիոյ, Պելժիայի, Հո – լանտայի, Չինաստանի եւ այլ երկիրնե – րու մէջ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՐՔի զեղատեսիլ բարձունքին վրայ սկսաւ չինութիւնը նոր պանդոկի մը, որ պիտի ունենայ 12 յարկ եւ արդիական յարմարութիւններ :

Պանդոկը կրնայ ընդունիլ օրական 900 զբօսաչրջիկ :

ԵՐԵՒԱՆի հանրային պարտէզներէն մէ– կուն մէջ պիտի չինուի նոր թատրոն մը՝ «կանաչ թատրոն» անունով, որուն տա – րողութիւնը պիտի ըլլայ չորս հազար հանդիսատես :

ՇԻՇԱՂ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Կինը .— Աչխարհի ամէնէն դէշ մարդն ես : Քեզ լաւ ամուսին մը կը կարծէի , սակայն եղքէն հասկցայ թէ դրամ ունե – նալուս համար ամուսնացար ինծի հետ :

Ամուսինը .— Ոչ, սիրելիս, կը սխալիս, դրամ ունենալուդ համար չէ որ ամուս – նացայ քեզի հետ :

Կինը .— Հապա ինչո՞ւ :

Ամուսինը .— Դրամ չունենալուս հա – մար :

×

ՄԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԻՐ

Կինը .— Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կ'աչխատիմ խոհանոցին մէջ, ամէն մարդ ալ խոհարարուհի պիտի կարծէ ղիս :

Ամուսինը .— Հոգ մի ըներ, սիրելիս , անոնք որ քու եփած կերակուրները ու – տեն, չուտով կը փոխեն իրենց այդ կար– ծիքը ...

×

ՍՈՒՏԸ

Անցորդ մը զարմանքով կը տեսնէ թէ մարդ մը պատուհանէն վար կը նետուի : Իսկոյն կը մօտենայ եւ կը հարցնէ .

— Ինչո՞ւ պատուհանէն վար նետուե – ցար :

— Կնոջ մը սուտին պատճառով :

— Ի՞նչպէս, պատուհանէն վար նետ – ուեցար՝ որովհետեւ կին մը սո՞ւտ խօսե– ցաւ :

— Այո, ինծի ըսաւ թէ ամուսինը Լոն– տոն կը դանուէր, մինչդեռ ...

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

Դժուար բան մը չէ : Հիմա ձեռքիս տակ կը դտնուի իր թղթածրարը, աւելցուց ցոյց տալով իր առջեւ սեղանին վրայ դրուած բաւական հաստ պահարան մը , եւ ձեզի ըսեմ թէ քաոս բաւականի ծանրա– բեռնուած է ան : Վերջերս դատապար – տուեցաւ տասն երկու ամսուան բանտար– կութեան Պաք փողոցի մէկ պարապարահին մէջ անդլիացի դերկոմս մը կողոպտած ըլ– լալուն համար :

— Ոչ, պատասխանեցի, իշխանը չի փափաքիր որ ան ձերբակալուի : Կ'ուզէ միայն որ այս հետաքրքրաշարժ գործը մօտէն հսկողութեան առարկայ ըլլայ :

— Ես հաստատեցի որ, այդ Արտնտան ամենավտանգաւոր յանցապարտ մըն է, շարունակեց համբաւաւոր գաղտնի ոստի– կանը թիկնաթոռին մէջ դառնալով , Քա– յէնի մէջ բազմաթիւ տարիներ իբր թիա– պարտ մնաց Լիոնի մէջ կնոջ մը վրայ ըս– ուած էր ան եւ մահու չափ ճանձրացուց զիս իր ապացոյցներու թը – ւումն մասանցով , որոնցմով կը վատա – հեցնէր զիս թէ երբ «մեծ օր»ը հասնի քը– ասնըշորս ժամուան մէջ աւերակներու եւ վէրատակներու ծխակոյտի մը պիտի վե – րածէ Լոնտոնը :

Մէտս հրաւիրեալները ,որոնք սեղանին չուրջը զուարթ ու ընտիր չրջանակ մը կազմած էին , տեսնելով դէմքիս գայրա– դնած վիճակը, ծածուկ խօսքերով դիրար կը չնորհաւորէին ազատած ըլլալնուն հա– մար այդ անողոք չատախօսին պարտադիր բռնակալութենէն, որմէ ճողոպրիլ ան – կարելի կ'ըլլար ինծի համար :

Այնպէս որ կատարեալ մխիթարանք մը եղաւ ինծի համար երբ ճաշէն եւք, սպա– սաւոր մը եկաւ ականջիս ըսաւ թէ սրա – հին մէջ մէկը խօսիլ կ'ուզէ ինծի հետ :

Փոցոտամի պատգամաբերներէն մին էր, որ պալատին յատուկ գծով եկած հետա – զիս մը կը բերէր ինծի :

Հետագիրը հետեւեալն էր .

« Արանտա երկու օրէ ի վեր հետացած է Փարիզեն անծանօթ ուղղութեամբ :

ՓԻՆՕ

ՈՒԻԼԵՐՄ ԼԸ ՔԼՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ս. Խայիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահան, Տիրան, Գէորգ Խայիկեան եւ իրենց զաւակները՝ Աստղիկ, Վարուժան, Անահիտ, Արփի, Հայկուհի, Գրիգոր, Յասմիկ, Մեսրոպ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կիրակոս եւ Գէորգ Իւղեան (Հավրիլ եւ Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Սարգիս, Կիւլխաս, Խայաճան, Թուրֆանտա Խայիկեան, (Հիւս. Ամերիկա), Պ. Տօնապետ Կարապետեան (Փրովիտէնս), Տիկին Փայլածու Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն (Պ. Այրէս), Թադէոս (Երեւան), Սուրէն (Պոսթըն), Թադէոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Շահնազ Թօփսագալեան, Տէր եւ Տիկին Մակարեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԱՅԻԿԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ 1967 Յունուար 13, Ուրբաթ իր բնակարանին մէջ 345 Ավընիւ տը Սէն Ժիւլիէն, Մարսէյլ 12:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Յունուար 17) ժամը 14ին Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, 32 Պուլվ. տը լա Ֆիկոն, Պօմոն:

Փոխան ծաղկեպսակի հասոյթը պիտի յատկացուի ուսանողի, հովիւ կամ կղերական որ ուխտած է ծառայել հայ համայնքին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պերլինէն Տիկին Փառանձեմ Մովսէսեան, Ամանորի առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Հայ-Բոյժի եւ 20 «Յառաջ»ի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Տէր-Գէորգեանի հոգ.ի առթիւ՝ Տիկ. Տէր-Գէորգեան եկեղեցիին 20 Ֆր., Ս. Գաբրիէլեան 10: Կ. Խաչին 10, Տիկ. Լ. Կարապետեան եկեղեցիին 10: Ողբ. Խ. Ազատեանի մահուան առթիւ Ե. Ազատեան 30, Գասպարեանի հոգ.ի առթիւ, Այրի Տիկ. Գասպարեան 60: Հ. Յակոբեանի հոգ.ի առթիւ Գ. Տէր-Նահապետեան եկեղեց. 10, Ա. Յովակիմեան 10 Խ. Ազատեանի հոգ.ի առթիւ Ա. Յովակիմեան եկեղեցիին 10, Պօյաճեան 15: Ութսուզեանի հոգ.ի առթիւ Տիկ. Ութսուզեան եկեղ. 50, Առաջն. 50, Ս. Սիմոնեան եկեղց. 50, Ա. Սէմէրճեան 50, Ս. Կուտսուզեան եկեղց. 10, Առաջն. 10, Յ. Կուտսուզեան եկեղց. 10, Առաջն. 20, Մ. Սուքիասեան եկեղց. 10, Առաջն. 10, հայր եւ որդի Պ. Յակոբեան եկեղց. 20:

Ողբ. Յ. Քէօսէեանի (արկածահար) մահուան առթիւ Պ. Պոդասեան եկեղց. 10, Թ. Քէօսէեան 10:

Ողբ. Եղիշէ Զաքարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Երուանդ Զարդարեան եկեղեց. 50:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ԱՂՕԹՔ

Շաւիլի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, մասնակցութեամբ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ-տէ-Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՏԵՍԻՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի չորս նոր խորհրդականներ պիտի ընտրուին Տէսինի թաղապետական Խորհուրդին մէջ, չորս նախորդներու հրաժարման հետեւանքով:

Տէսինէն կը տեղեկացնեն թէ թեկնածուներու կարգին է ԱԼԵՔՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, երիտասարդ ուժ մը, որ ամէն տուեալ կը ներկայացնէ լաւ խորհրդատու մը ըլլալու:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի սրահին մէջ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 18 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10815 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.815

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԷՆ ԵՏՔ ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ ՄԸ

Ա.

Յաճախ բազդատութեան դրուած են Հայերն ու Հրեաները, իբրեւ բախտակից:

Երկու ազգերն ալ շատ կանուխէն կորսընցուցած են իրենց անկախութիւնը: Հրեաները աւելի առաջ՝ քան Հայերը:

Երկուքն ալ ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի: Եւ սփիւռք (տիասփորա = տիսփէրսիոն = ցրուում) բառը ստեղծուած է յատկանշելու համար այն Հրեաները, որոնք հաստատուած են Աւետեաց Երկրէն՝ Պաղեստինէն դուրս, մասնաւորաբար Քրիստոսէ առաջ 6րդ դարու զանգուածային աքսորէն սկսեալ:

Սակայն հրէական արտագաղթը աւելի հին է: Իսրայէլի եօթներորդ թագաւոր Աքաբի (Ք. Ա. 874–853) իշխանութեան վերջին տարիներէն սկսած է, յետոյ շարունակուած բուռն թափով Սամարիոյ կործանումէն (Ք. Ա. 721) ետք:

Հրէական Սփիւռքի գլխաւոր կեդրոններն են եղած Բաբելոն (Միջագետք), Ք. Ա. 6րդ դարուն, Աղեքսանդրիա (4րդ դար), Անտիոք՝ երրորդ դար եւ Հռոմ՝ Քրիստոսէ առաջ Ա. դար:

Ցիրուցան Հրեաները տոկացած են ամէն կարգի հալածանքներու, ինչպէս Հայերը, եւ իրարու միջեւ սերտ կապ պահած են՝ երազելով միշտ վերադառնալու Աբրահամի, Իսահակի, Յակոբի եւ Մովսէսի երկիրը:

Երազը իրականութիւն դարձաւ, երբ 1917 Դեկտեմբերին անգլիական բանակը դրաւեց Երուսաղէմը՝ Պաղեստինէն ընդմիշտ վտարելով Թուրքերը:

Նոյն տարին Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարար Լորտ Արթըր Ճէյմս Պալֆուր հրատարակած էր իր նշանաւոր Յայտարարութիւնը, որով կը խոստանար յաղթանակէն ետք «հրէական ազգային օջախ» մը հաստատել Պաղեստինի մէջ:

Զինադադարին Ազգերու Դաշնակցութիւնը անգլիական հոգատարութեան տակ դրաւ Պաղեստինը, ուր Հրեաները չնչին թիւ մը կը կազմէին, շուրջ 50·000 հոգի:

Նոր վարչաձեւին տակ ներգաղթի մեծ հոսանք մը սկսաւ դէպի Աւետեաց Երկիրը: Աշխարհի բոլոր կողմերէն Հրեաներ սկսան փութալ Պաղեստին: Հող ու կալուած գնեցին տեղացի Արաբներէն, զարկ տուին ճարտարարուեստին ու գիւղատնտեսութեան:

Օսմանեան տիրապետութեան օրով յետամնաց վիճակ ներկայացնող գիւղերն ու աւանները բարգաւաճ ու շէն քաղաքներու վերածուեցան, շնորհիւ ծախսուած մեծ գումարներու:

Հրէական ներգաղթը շարունակուեցաւ մեծ թափով, մտահոգութիւն պատճառելով Արաբներուն: Հոգատար պետութիւնը ստիպուեցաւ բաժնեչափի դրութիւն հաստատել՝ սահմանափակելով ներգաղթող Հրեաներու թիւը:

1941ին Հրեաներու թիւը հասած էր 500·000ի:

Հակառակ դրուած արգելքին, գաղտնի ճամբաներով բազմաթիւ Հրեաներ յաջողեցան մտնել Պաղեստին, ուր 1948 Մայիս 14ին, երբ Իսրայէլ անկախութիւն հռչակեց, Հրեաներու թիւը կէս միլիոնը անցած էր (ըստ վիճակագրութեան մը՝ 650·000 հոգի): Այսինքն հոգատարութեան երեսուն տարիներու ընթացքին աւելի քան տասնապատկուած էր:

Իսկ անկախութենէն ի վեր, համաձայն նոյն վիճակագրութեան, շուրջ մէկուկէս միլիոն Հրեաներ ներգաղթած են Իսրայէլ, ուր բնակչութեան թիւը անցած է երկու միլիոնը, այսինքն գրեթէ եռապատկուած է 18 տարուան մէջ:

Աննախընթաց երեւոյթ է այս:

Գալով մեր փոքր ածուին, տեսանք թէ (Հայերու թիւը՝ Յառաջ, Դեկտ. 16–21) ըստ խորհրդային աղբիւրներու, 1920ին, այսինքն անկախութիւնը կորսնցնելէ ետք, Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 720·000 հոգի, մէջն ըլլալով ոչ–հայ տարրերը: 1926ին հասած է 881·000ի:

1921–1940՝ քսան տարուան ընթացքին արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթած են 75·000 Հայեր: Իսկ 1946–1948՝ մօտ 100·000 հոգի: Ուրեմն 28 տարուան մէջ հայրենադարձներու թիւն է եղած 175 հազար:

Յետպատերազմեան մեծ ներգաղթէն ետք տարիներով կանգ առաւ հայրենադարձութեան շարժումը:

Ստոյգ թիւեր չկան: Սակայն կ՚ենթադրենք, որ անկէ ետք Մերձաւոր Արեւելքէն Հայաստան գաղթողներու թիւը քսան հազարէն աւելի պէտք չէ ըլլայ:

Դժբախտաբար բազդատութեան եզր չկայ Հայաստանի եւ Իսրայէլի ներգաղթներուն միջեւ: Մէկ կողմը (մերը) երկու հարիւր հազարէն պակաս, միւսը՝ շուրջ մէկուկէս միլիոն:

Մեր երկրի աշխարհագրական դիրքը, տնտեսական կացութիւնն ու քաղաքական պայմանները — վարչաձեւ — մեծ դեր կը խաղան անշուշտ այս հարցին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՋԱՐԴ

Մինչ ամերիկեան օդուժը կը շարունակէ ռմբակոծութիւնները Հանոյէն 20 քիլոմեթր հեռու, Մեքոնկի բերանը, մօտ քառասուն Հարաւային Վիէթնամցիներ, որոնք գերի ինկած էին Վիէթքոնկի ձեռքը ջարդուած են Կիրակի օր, մինչ կառավարական ուժերը կը մօտենային: Ազատածներէն մին կը պատմէ.— «Տարի մըն է այդ կայանն էի երբ Վիէթքոնկները լսեցին որ զօրք կուգայ, մեզ իրարու կապեցին, ապա սկսան ձեռնառումբեր պայթեցնել տալ մեր միջեւ: Յետոյ սկսան հարուածել բոլոր անոնք որոնք տակաւին կը շարժէին: Վիրաւորուած էի եւ մեռած ձեւացուցի: Այն ատեն գացին, ես ալ փախայ»:

Ֆրանս–Փրէս մամուլի գործակալութեան թղթակիցն ալ կը վկայէ որ տեսած է սպաննուած գերիները: Ազատածներուն համաձայն, քառասուն հոգի եղած են կայանին մէջ, որոնց մէջ հինգ կին եւ երկու երախայ: Բացի եօթը հոգիէ, բոլորն ալ սպաննուած են:

Հանոյէն վերադարձին, Նիւ – Եորք Թայմզի խմբագիրը կը նկարագրէ Հիւսիսային Վիէթնամի ստացած զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւնը: Ամերիկացի լրագրողը կը պատմէ թէ համայնավար երիտասարդ դիւանագէտ մը սա բառերով պարզած է կացութիւնը.— «Չեմ դիտեր թէ ինչպէս կ՚ընեն Հիւսիսային Վիէթնամցիները, բայց ցարդ յաջողած են պահպանել իրենց յարաբերութիւնները թէ Մոսկուայի եւ թէ Փեքինի հետ: Անկեղծօրէն չեմ կարծեր թէ վարչապետ Փամ Վան Տոնկէն զատ մէկը կարենար նման բան ընել: Այս մարդը թաքթի ախոյեան մըն է եւ հարկ էր որ այդպէս ըլլայ»:

Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան կենսական են Հիւսիսային Վիէթնամի համար: Դեկտեմբերի վերջ, Չինաստան կը յայտարարէր թէ Հանոյի ստացած օգնութեան 70 առ հարիւրը կ՚ապահովէ: Ռուսերը չեն յայտնած իրենց օգնութեան համեմատութիւնը:

× Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին զոր տուած է Ուոշինկթընի մէջ, ամերիկեան սպայակոյտի պետը՝ զօր. Ուիլըր յայտարարած է թէ «Թշնամին որեւէ կարելիութիւն չունի զինուորական յաղթանակ մը տանելու: Պատերազմը երկար եւ դժուար պիտի ըլլայ, հարկ է որ ուղղակի յարձակման մը ձեռնարկենք, օրինակի համար համայնավար Չինաստանի դէմ, անոր միջամտութիւնը ստեղծելու համար»:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Հեռացած կոլիստներու ստեղծած շարժումին, այսօր կը յաջորդէ նոր շարժում մը, կազմուած անոնցմէ որոնք դժգոհ են Լըքանիւէի Դեմոկրատ Կեդրոնէն, զոր ենթակայ կը նկատեն, որոշ չափով, տը Կոլի:

Այս նոր շարժումին անունն է «Դեմոկրատ եւ Հանրապետական Կեդրոն», զոր կը ղեկավարէ փաստաբան Փալմիէրի, ըստ ղեկավարին իսկ սահմանումին կը գտնուի Լըքանիւէի Դեմոկրատ Կեդրոնին եւ Անտրէ Մարիի Հանրապետական Կեդրոնին կէս ճամբուն վրայ:

Այնպէս կը թուի թէ, ինչպէս դիտել կուտայ նոյնիսկ Ֆիկառօ, ոչ Գ. ոչ ալ Դ. Հանրապետութեանց օրով, երեսփոխանական ընտրութիւնները այսքան թեկնածու ունեցած են: Եւ կուսակցութիւններն ալ կը բազմանան, կը պառակտին, կը բաժնուին, կը ստեղծուին վարչակարգի մը օրով որու գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է՝ վերջ տալ «կուսակցութեանց քաղաքականութեան», ինչպէս քանիցս կրկնած է Հանրապետութեան Նախագահը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահը քաշուած է գաղտնի շրջան մը, ուր դիմադրական շարժում մը կը պատրաստէ Մաոյի դէմ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետը Փարիզէն վերադարձին, մամուլի իր առաջին ասուլիսը տուած է, շեշտը դնելով մանաւանդ Ֆրանքեւգերմանական գործակցութիւնը ամրապնդելու անհրաժեշտութեան վրայ: Անդրադառնալով Փարիզ կատարած իր այցելութեան, Քիզինկէր ըսած է.— «Ֆրանսա երկար ժամանակի համար, գործակցութիւն կ՚ուզէ, մենք ալ մեր կարգին, որոշած ենք լուրջի առնել բարեկամական դաշինքը որ ստորագրուեցաւ Փարիզ 1963ին: Տեսակէտներու տարակարծութիւնը, որեւէ մարզի մէջ, այնքան խոր չէ որպէսզի արգելք ըլլայ կամ խանգարէ գործակցութիւն մը»:

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետը Հռոմ իր այցելութիւնը վերջացուց ընդունուելով Պապին կողմէ: Ուիլսընի խօսակցութիւնները իտալացի ղեկավարներուն հետ համոզեցին այս վերջինները, որ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային մէջ, անհրաժեշտ է:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը Էպան յայտարարեց թէ Իսրայէլ համբերութեան սահմանները հասած է: Ըստ Էպանի երկիրը այլեւս չի կրնար կրաւորական մընալ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Թուրքերը Յոյն մը ըսպաննած են առջի օր: Միջադէպը տեղի ունեցած է Կիրինիայի շրջանը: ՄԱԿի ուժերը քննութիւն բացած են:

ԱԹԷՆՔԻ Ազգ. Ժողովը իր վստահութիւնը յայտնեց Փարասկեւօփուլոսի կառավարութեան 61ի դէմ 215 ձայնով:

ՔԱՆԱՏԱՅԷՆ հազիւ վերադարձած Ելըմտական նախարար Միշէլ Տըպրէ Հոլանտա մեկնեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ շարժանկարիչ մը Իկոր Իվանովիչ Էլսով քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստացաւ բրիտանական կառավարութենէն: Էլսով Լոնտոն հասած էր Դեկտ. 21ին զբօսաշրջիկներու խումբի մը հետ եւ Յունուար 4ին պանդոկէն կորսուած էր:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Պրազիլ համագործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ կը վերաբերի թեքնիք, վարչական, գիտական մարզերուն:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

	Ֆրանք
Նախորդ գումար (Յունուար 14)	25·895
Աշոտ Մալաքեան	1·000
Գարզու	500
Ա. Մովսէսեան (Պերլին)	150
Տէր եւ Տիկին Զատէեան	150
Տէր եւ Տիկին Ե. Ատանալեան	50
Ոմն	50
Տէր եւ Տիկին Յ. Հաբէլեան (Լիոն, Տ. Դաւիթեանի, Թուլուզ, մահուան առթիւ փ. ծ.)	50
Տիկին Թագուհի Էլմասեան (իր մեռելներուն յիշատակին)	20
Ընդհ. Գումար	27·865

(2 միլիոն 786 հազար 500 հին Ֆրանք)

×

Այս վերջին ցանկով, կը փակուի «Յառաջ»ի բացած հանգանակութիւնը ի նըպաստ Ս. Ղազարի, այս Լոյսի Տան, ինչպէս կ՚ըսէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր գովելի մասնակցութիւնը բերելով: Գումարը ամբողջովին յանձնած ենք առ որ անկ է, ինչպէս մեզի յանձնարարած էր Գերապայծառ Աբբահայրը:

Հանգանակութիւնը փակել չի նշանակեր անշուշտ թէ կարելի չէ այլեւս նուէրներ ընել, բայց տրուած ըլլալով որ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը չարաբաստիկ աղէտին առթիւ բացառիկ հանգանակութեան մը ձեռնարկած էր, հարկ էր նաեւ փակել հանգանակութիւնը, այն ձեւով որ սկսած էր:

«Յառաջ» շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, որոնք անմիջապէս արձագանգ եղան իր կոչին, անգամ մը եւս ցոյց տալով թէ լաւ գործերը միշտ կը գնահատուին:

Գումարը մեծ չէ անշուշտ, Ֆրանսահայ գաղութին համար, բայց ան հաւաքուեցաւ, քանի մը բացառութիւններ մէկ կողմ դնելով, բուն իսկ ժողովուրդէն, որ գիտցաւ այս ձեւով իր երախտագիտութիւնը յայտնել Մեծն Մխիթարի եւ իր անմահ գործին, ի փառս հայ Մշակոյթին:

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց մեծանուն երգիծանկարիչը, Ա. Սարուխան, որ մօտ մէկ շաբաթ պիտի մնայ Ֆրանսա: Խօսեցաւ երբեմնի Եգիպտոսի փարթամ հայ գաղութին մասին, որ եթէ թիւով պակսած է, կը մնայ սակայն Սփիւռքի նոյն բաբախուն անկիւնը:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԸ

Անդարայի մէջ պաշտօնական արտօնութիւնը ստանալէ ետք՝ Մուշ վերադարձանք:

Օգոստոս 8ին, Մուշի Ճրկաշէն թաղին մէջ Պայ Մուսթաֆա Գարայի բնակարանը հիւրընկալուեցայ: Երկրաշարժի պատճառով ժողովուրդը վրաններու մէջ պառկելու պարտաւորուած էր: Մուսթաֆա էֆէնտին ինծի իր տան ամառնային օթոցը տրամադրած էր եւ իրեն հետ հոն կը դիշերենք:

Մեր ընկերները Ս. Կարապետ երթալու պատրաստութիւններով զբաղած են: Ես ալ պարապ նստիլ չեմ ուզեր, պտըտիլ կ'ուզեմ:

Օգոստոս 9ին՝ Առաքելոց վանքը երթալու որոշում տուած ենք: Բայց առաւօտուն տեղատարափ անձրեւ մը սկսաւ: Կարծես երկինքի աղբիւրները բոլորը իրենց ջուրերը Մուշի վրայ կը թափէին: Սիրտս կոտրած, անգործութեան դատապարտուած եմ: Ա՛խ, մեծ ուխտս պիտի չկարենամ կատարել...:

Աստուած խնդրանքս լսեց: Կէսօրէ ետք անձրեւը դադրեցաւ. արեգակը իր պայծառ դէմքը ցոյց տուաւ: Մուշի երեւելիներէն Հիքմէթ Աղաօղլուն իր անձնական կառքը ինծի տրամադրած է: Առանց ժամանակ կորսնցնելու ճամբայ կ'ելլենք:

Ելլտըզ Աղաօղլուն շատ վարպետ շարժավար մըն է: Մեծ արագութեամբ դէպի Առաքելոց վանք կ'երթամ ես...:

Մոկանցը անցնելէ ետք, ձորի մը մէջ կը մտնենք: «Աստղան» կամ «Աստղկան» բերդն է հոս: Մշոյ դաշտին հարաւային կողմի Տաւրոսեան լեռներու ստորոտը Անահիտի դստեր «Աստղիկ»ի մենաստանը չկայ այսօր... ձորին մէջէն դէպի աջ թեքելով զառիվերը կը մագլցինք:

Մեր կառքը մինչեւ զառիվերին կէսը հազիւ կրցաւ ելլել, մնացեալ մասը քալելով ելլելու պարտաւորուեցանք:

Մեր ձախին «Գլաձոր»ը, հին գետակը, սգաւոր՝ կ'արսասուէ: Ես ալ ցից ժայռերու հասակն ի վեր երբեմն սողալով, երբեմն ալ ցատկռտելով, թարգմանիչներու գերեզմաններուն առջեւ խոնարհելու: Ու ես կ'երթամ...:

Շատ երկար ու տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք, վերը բարձրաւանդակին վրայ կաթողիկէ զմբէթի մը սուր գագաթը տեսնուեցաւ: Յոգնութիւնս մոռցած, նոր թափով մը վեր կը խոյանամ:

Դուռը եւ հարաւային պատին մէկ մասը կիսովին փլած՝ Տաճարին առջեւն եմ: Ժամերով կը դիտեմ ու կը դիտեմ...:

Անոր արեւմտեան կողմը աւելի բարձր սարահարթի մը վրայ մեծ տաճարը կայ: Ան ալ կիսովին փլած է, բայց զմբէթը եւ խորանը կանգուն կը մնան:

Այս տաճարը երկյարկանի է, եւ շուրջը ընդարձակ պարիսպով մը շրջապատուած, նոյնպէս կործանած:

Տաճարին խորանին կռնակը սեւ քառակուսի խորանարդ քարերու շարք մը կայ: Անոնցմէ մէկ հատին վրայ գեղակերտ խաչքար մը կանգուն մնացեր է:

«ԻԹՀ ՇՂԳ — 1144 — կանգնեցաւ խաչս ի բարեխօսութիւն Տեառն Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի յիշեցէք ի Քրիստոս աղաչեմ զմեղացեալ Գէորգ Ճոնակս յիշեա՛...»:

Այս գրութիւնը կարդալէ ետք աղաղակեցի.

— Հոս ալ յաղթեցիր... Աթէնքի մէջ գոռող Յոյները պարտութեան մատներ էիր... հոս ալ բնութեան գրոհը արհամարհեր ես...:

Միւս պատուանդաններուն խաչերը կործաներ են: Եւ սակայն հայկական պանթէոնին առջեւ երկիւղած... ես կ'աղօթեմ:

Թարգմանիչներու գերեզմանները իրենց աւերակոյտովը նոյնիսկ վեհութիւն մը ունին: Ես այդ վեհութեան առջեւ ծնրադրած, Մեսրոպեան երգը կ'եղանակեմ...

Եւ ապա լուսաղբիւրին մօտ հինաւուրց ծառին շուքին նստած երազային հէքեաթները եւս կը խոկամ...:

Մեր ձախին Մշոյ դաշտին վրայ իշխող «Ծիրնկատար»ի բարձունքը Անահիտը նստած կ'արտասուէ: Աջին «Գլաձոր»ը խոհուն եւ լուռ: Բարձրաւանդակին վրայ թարգմանիչները բացօթեայ վարժապետանոցին մէջ եկուոր ուխտաւորը կը պսակեն... թարգմանիչներու պսակը ճակտիս: Ու ես կ'երթամ...:

Գետինը պառկած մարմարեայ քարի մը վրայ կը կարդամ.

«Մահարձան Յովհաննէսի Ծ. Վարդապետի Մուրատեանի Պարզանցւոյ ծերունազարդ վանահօր 62երրորդի Ս. ուխտիս մերոյ որ սուղ ժամանակի... տարի հայրաբար կառավարեաց զվանս սրբոց թարգմանչաց... յամի շնորհաց 1833ի հանգչ. 19»:

Բ. երես.

«Յիշեսցիք ի Քս.է զքանդակագործ... Մահտեսի... 1905, Տ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ.»:

Սուրբ է պահը, նուիրական է յիշատակը, խորին է խորհուրդը... թարգմանիչներու գերեզմաններուն զատ-զատ համբոյրներ դրոշմելէ ետք՝ անոնց աշակերտներուն ողջոյններ տալու: Ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

Դ.

1908ի, 1909ի եւ 1910ի Սելանիկի Քոնկրէներուն մէջ զբաղեցան կանոնագրի, նպաստի, ընտրական խնդիրներու գործերով, կառչած մնալով՝ Թուրքի «դերակայութեան» սկզբունքին: Այդ ուղղութեամբ 1908ին տուին 13 որոշումներ: 4րդ որոշումը այն է թէ «ոեւէ երեսփոխան անձնական կարծիք չի կրնար յայտնել՝ առանց Ընդհ. Կեդրոնի յանձնախումբին հաւանութեան»: 5րդ որոշումով՝ Իթթիհատը, գաւառներու մէջ, մէկ մէկ պատասխանատու ներկայացուցիչ կը նշանակէ, որ տեղեկագիրներ կը դրկէ: Եւ, ատկէ զատ 21 յօդուածներէ բաղկացեալ՝ իւրաքանչիւրին հետեւելու ուղղութիւն մը գծած է («Քաղաքական ծրագիր» մը, տե՛ս, Շուրայր Իւմմէթ թերթը, 1908 Սեպտ. 23):

1909ին, Իթթիհատը 17 որոշումներէ բաղկացեալ ծրագիր մը գծեց (Տե՛ս «Թանին» Մայիս 30), շեշտելով, որ (ըստ 16րդ որոշման) պետութեան պաշտօնական լեզուն թուրքերէնն է, եւ ամէն տեսակ թղթակցութիւն եւ պաշտօնական բանակցութիւն թուրքերէնով պիտի ըլլայ:

1911ի Իթթիհատի «Քոնկրէն» դարձեալ գումարուեցաւ Սելանիկի մէջ: Ժողովականները ծայրայեղօրէն կատղած էին, ատելավառ՝ հանդէպ ոչ-թուրք տարրերու: Կռիւ, ծեծկուռք եւ սպառնալիք անպակաս էին: Երկրին հողային ամբողջականութիւնը ապահովելու եւ փանթուրքիզմը գլուխ հանելու համար ամէն ջանք ընելէ զատ, առաջին իսկ որոշումով կը հրամայուէր «արգելք ըլլալ ոեւէ ցեղի կամ կրօնքի պատկանողներու կողմէ բաժանում յառաջ բերողներուն դէմ»: Քլիւպներ հաստատուեցան գաւառներու եւ գիւղերու մէջ այդ ուղղութեամբ: Հալածանքի քաղաքականութեան դէմ եղողները սկսան հրաժարիլ: Եւ հրաժարող Իթթիհատականները «անուանափոխ» ըլլալով, հաստատեցին «Հիւրիյէթ – Իթիլաֆ»ը, որ մեծ մասով բաղկացած էր դժգոհ իթթիհատականներէն:

Հրաժարականներուն մէջ յիշուած էր հետեւեալը.— «Քլիւպներուն մէջ այնպիսի «վտանգաւոր անձերու» (ջարդի եւ ձուլման կողմնակիցներու) լայն իրաւասութիւններ տրուած են, որոնց հետ չգործակցելու համար՝ Քլիւպներէն հեռու մնացի: Նկատելով որ Ազգային իշխանութիւնը կը ցնցուի, անունս սրբեցէ՛ք Ձեր տետրակներէն»: Գրագէտ Թահսին Նահիտի, եւ այլ բազմաթիւ անձերու նման հրաժարականները իրարու յաջորդեցին:

1911ի այդ համաթրքացումի աղմկալից ժողովի գաղտնի նիստերուն մէջ որոշուած էր Փոքրամասնութիւնները ձուլել, բռնի ուժով:

1912ի Իթթիհատի «Քոնկրէն», դարձեալ գաղտնի, տեղի ունեցաւ Սելանիկի մէջ:

Ստորեւ կուտանք «Ճէմիյէթ» կոչուած ոճրային մարմնին Կեդրոնի գաղտնի անդամներու անուանացանկը՝ ժամանակագրական կարգով, որոնք հեռաւոր կամ մօտաւոր չարաշուք ազդեցութիւն ունեցան Հայոց դէմ ցեղասպանութեան ոճիրներուն մէջ.—

1908ին՝ անդամներն էին.— Հիւսէյին Գատրի, Միտհաթ Շիւքրի, Խայրի, Թալէաթ պէյ, Ահմէտ Բիզա, Էնվէր փաշա, Հապիպ պէյ եւ Իփէքլի Հաֆըզ Իբրահիմ:

1909ին գրեթէ անփոփոխ մնացած էր վերոյիշեալ անուանացանկը:

1910ին՝ Կեդրոնի մէջ գործօն դեր ունեցան Հաճի Ատիլ, Տոքթ. Նազըմ, Էյուպ Սապրի, Էօմէր Նաճի, Զիա, Խայրի, Միտհաթ Շիւքրի, Ընդհանուր Քարտուղար՝ Հաճի Ատիլ, որ 1909 Ապրիլին Ատանայի ջարդի օրերուն՝ Ներքին նախարար էր:

1911ին՝ Ցեղասպանութեան որոշումներու նիստէն ետք, ընտրուածներու թիւը բարձրացուցին 12ի, եւ ընտրեցին հետեւեալները.— Հաճի Ատիլ, որ մնաց նոյնպէս Ընդհ. Քարտուղար, Զիա Կէօք Ալփ, Խայրի, Տոքթ. Նազըմ, Էյուպ Սապրի, Էօմէր Նաճի, Թալէաթ, Ահմէտ Նէսիմի, Հիւսէյին Զատէ Ալի, Ալի Ֆէթհի եւ Խալիլ:

Ասոնց վրայ աւելցան քննիչներ, Նէսիմի Սարօն, Հարիւրապետ Իբրահիմ, տեղակալ Ղանի, փոխ-հազարապետ Բիզա, փոխ-հազարապետ Իհսան եւ Ճէլալ պէյերը:

1912ի Իթթիհատ «Ճէմիյէթ»ին Կեդրոնի անդամներն էին.— Էյուպ Սապրի, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Բուսուխի (*), Զիա Կէօք Ալփ, Էմրուլլահ, Քիւչիւք Թալէաթ (որ Իզմիրի Իթթիհատի միւֆէթթիշն էր), Բիզա, որ Պրուսայի միւֆէթթիշն էր, եւ Գարա Քէմալ որ Կ. Պոլսոյ միւֆէթթիշն էր:

Կեդրոնի ընդհանուր նախագահը Սայիտ Հալիմն էր, եւ անոր փոխանորդը՝ Թալէաթ:

1913 Յունուար 10/23ին, Իթթիհատը իր վատ արարքներով եւ ոճիրներով վարկաբեկուած էր, Էնվէր – Թալէաթ քլիքը հարիւրէ աւելի հետեւորդներով դահլիճին վրայ յարձակում գործեց եւ սպաննեց Պատերազմական նախարար, Նազըմ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Սիպիլ իր ակնածանքի ջերմ տուրքը տալէ ետք Զօհրապի տաղանդին եւ ընդգծելէ ետք անոր բացառիկ դերը իրապաշտ գրականութեան ստեղծման առթիւ մեր մէջ, ծանրացաւ առաւելապէս հերոսուհիներուն վրայ, որոնք կ'երեւան Զօհրապի նորավէպերուն մէջ եւ որոնք կեանքի մրուրէն քաղուած տիպարներ են առհասարակ, որովհետեւ «իր քառասունէ աւելի նորավէպերուն մէջ՝ չկայ մէկ կին մը գոնէ, որ ուղղամիտ, պարկեշտ եւ սրտով ու մտքով հաւատարիմ մնացած ըլլայ իր սիրոյն»: Սիպիլ թուելէ ետք շատերը Զօհրապի հերոսներէն, կը հարցնէր, թէ «արդեօք իրապաշտ դպրոցը անբարոյական կինե՞ր միայն ներկայացնելու համար կազմուած է», եւ թէ «ուրկէ՞ կրցած է գտնել Զօհրապ այն պարկեշտ, ազնուասիրտ, ուղղամիտ, յաւիտենապէս իրենց իտէալին յարած տիպարները, որոնք արական սեռին կը պատկանին, եւ որոնք հերոսներու վըսեմ պարը կը կազմեն»:

«Պիտի փափաքէի որ, կ'ըսէր Սիպիլ, վարպետը մտնէր սեմերէն ներս ոչ միայն սրահներուն, ուր կիները հոլանի լանջքերով, մետաքսի շրշիւններով, իրենց ծոծրակին բուրումնաւէտ շնորհքը կը պտըտցնեն, այլ նաեւ հոն, ուր կինը պարզ շրջազգեստի մը մէջ նոյնքան գեղանի, պարտքի, աշխատութեան եւ ճըշմարիտ սիրոյ կեանքը կ'ապրի, թող ըլլայ զրկանքով, տոկունութեամբ լեցուն կեանք մը, որմէ իրեններուն երջանկութիւնը կը կազմուի»:

Սիպիլ հայ կնոջ դատախազն է, որ կը կանգնէր այդ պահուն, պոռթկալով տեսակ մը բողոք, որովհետեւ ան կ'ուզէր Զօհրապի, գերազանցապէս կանանց այս գրագէտին գրչին տակ անմահացած տեսնել նաեւ այն միւս հայ կինը, իր դարաւոր առաքինութեան դերին մէջ եւ «ապագայ սերունդները իր հերոսներէն տարբեր կիներ ալ գտնէին, ստոյգ գաղափար մը կազմելու համար ԺԹ. եւ Ի. դարու Հայուհիներուն նկատմամբ»:

Այս վերապահումը պատճառ մը չէր, որ Սիպիլ իր ակնածանքի տուրքը զլանար Զօհրապի «գեղեցիկ նորավէպերուն, որոնք հատորներ կը կազմեն, եւ որոնք իբրեւ գրական թանկագին գոհարներ, իբրեւ անկեղծութեան եւ մեծ տաղանդի շքեղ ճառագայթումներ՝ ձեռքէ ձեռք պիտի անցնին անտարակոյս, իրենց անմահ հեղինակին անունին հետ»: «Իբրեւ գրականութիւն, կ'աւելցնէր Սիպիլ, անոնց արժէքը այնքան մեծ է, որքան քիչ յաւակնութիւն դրած է անոնց մէջ, եւ չկայ մէկը, որ իր անձէն, իր սրտէն, իր մտածումէն, իր ճաշակէն բան մը գտած չըլլայ այնտեղ, որովհետեւ Զօհրապ, հակառակ նիւթապաշտ մարդու առերեւոյթ ձգտումներուն, բանաստեղծ մըն է... Իր ոճը յստակ, մաքուր, պարզ եւ բացայայտ է... Անիկա կը գրէ առանց յաւակնոտ ճիգերու, անսեթեւեթ, առանց խճողումի... Ասոր հակառակ, ամէնէն շատ բանաստեղծութիւն, նկար, անակընկալ, հնարք եւ արտայայտութեան նորութիւն կայ իր գրուածքին մէջ, Իր նմանութիւնները ճշգրիտ, զմայլելի եւ անտիպ են, իրեն են բոլորն ալ, ցոլացումը իր քաջասիրտ, անկեղծ եւ արտասովոր նկարագրին: Իր լեզուն, ոճին պէս պարզ եւ դասական չէ, անշուշտ, տեղ տեղ Ֆըրանսաբանութիւններ եւ տաճկաբանութիւններ կարելի է գտնել, որոնք ջիղերը թունդ պիտի հանէին հայկական պատուելիներուն, որոնք սիրուն, հաճելի ու զարտուղի եւ հրապուրիչ են: Ինքը կարգ ու սարքի թշնամի նկարագիր, ինքզինքը շղթայազերծ ըրած է քերականական կարգ մը կապանքներէ, որոնք անհրաժեշտ են միջակ գրողներու համար, բայց իր տաղանդը պէտք չունի անոնց... Սակայն իր ամէնէն մեծ, ամէնէն նշանաւոր յատկութիւնը պիտի մնայ գրելու հազուագիւտ շաղախը, ինչ որ մեծ գրագէտները կը յատկանշէ: Կարելի չէ գտնել տող մը, զոր աւելորդ նկատես իր գրուածքներուն մէջ, կամ վայրկեան մը ձանձրանաս իր երկերուն ընթերցումին մէջ: Իր նկարագրութեանց մէջ հոյակապ, սակաւագէպ, նոյնիսկ ագահ այնքան, որ անոնց վրայ հիացած պահուդ իսկ՝ յանկարծ կ'աւարտին»:

Անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար, երբ բեմ եկաւ Վ. Թէքէեան Զօհրապի տաղանդին եւ անոր գրականութեան գովքը ընելու համար, անակնկալ, որովհետեւ մարդիկ դեռ կարող չէին ըմբռնել այն օրերուն, թէ մէկը կրնար հանրային մարդու մը դէմ ճակատիլ դուրսը, բայց ակնածիլ անոր տաղանդին առջեւ: Երբ կ'առաջարկէի Թէքէեանին խօսք առնել Զօհրապի ասուլիսին օրը, ան ինծի կ'ըսէր.

— Անշուշտ, չէք սպասեր, որ Զօհրապի գրականութեան մէջ բիծեր որոնողներէն ըլլամ, Զօհրապ գրագէտին մէջ ես միայն փայլուն դիծեր կը տեսնեմ:

Ասուլիսին մէջ իր խօսած ճառը իսկական վայելք մըն էր արդարեւ: Դըժբախտաբար անոր ամփոփումը միայն ունինք, ամփոփում, զոր ինքն իսկ յանձնեց ինձ յետոյ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(12 Շար.)

փաշան (Չերքէզ) եւ ոճիրներու միջոցով կառավարութեան ղեկը ձեռք անցուցին: Թալէաթ եղաւ Ներքին նախարար, Վարչապետ եղաւ՝ Մահմուտ Շէվքէթ զօրավարը, որ իբր փոխ-վրէժ Նազըմին, սպաննուեցաւ հակառակորդներուն կողմէ: Այս անգամ Իթթիհատականները սկսան ճզմել բոլոր հակառակորդները:

Պալքանեան պատերազմի ընթացքին, Էնվէր վերադրաւեց Էտիրնէն եւ դարձաւ պատերազմական նախարար: Զինակցութիւն կնքուեցաւ 1914 Օգոստոս 2ին, եւ Իթթիհատը 1914 եւ 1915ի Յեղասպանութեան ոճիրներու օրերուն «Քոնկրէ» չդումարեց մինչեւ 1916ի Օգոստոսը:

Մինչ այդ, հայաբնակ նահանգներու եւ այլ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ պետական բոլոր գործակալութիւններով Յեղասպանութեան ոճիրները շարունակուեցան:

1916ի «Ճէմիյէթ»ին Կ. Պոլսոյ Կեդրոնի գաղտնի անդամները եղան.— Հաճի Ատիլ, Հիւսէյին Ճահիտ, Ճավիտ, Խայրի, Աթըֆ, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Էյուպ Սապրի, Զիա Կէօք Ալփ, Բիզա, Տոքթ. Բուսուխի, Գարա-Քէմալ, Թալէաթ, Հիլմի: Նախագահ՝ դարձեալ Սայիտ Հալիմ եւ Ընդհ. Քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրի: Բոլորն ալ Յեղասպանութեան կազմակերպիչ ոճրագործներ:

1916ի այս «Քոնկրէ»ին մէջ «Կուսակցական հաշուետուութիւն» չեղաւ: Այդ անունին տակ կառավարութեան վարած ոճրային քաղաքականութիւնը «ուղիղ եւ արդար» գտեր են: Անօթի բախտախնդիրներ, կողոպուտով յղփացած, հարստացած, դրամատուներ կը հաստատէին: Առաջին դրամատունը բացուեցաւ 500·000 ոսկիով ($2·500·000):

1916 եւ 1617ին Իթթիհատի Քոնկրէներուն որոշումներէն գլխաւորները եղան ապագայ տնտեսական գործունէութեան շուրջ: Կազմացին ծրագիրներ առեւտրական ընկերութիւններու, թուրք լեզուի, դրերու փոփոխման, Շէրիի դատարանները ջնջելու, որոշումներ՝ որոնք յետոյ Մուսթաֆա Քէմալ հետեւողական կերպով շարունակեց, աւելի խիստ, բռնի միջոցներով:

1917ի Իթթիհատի Քոնրկրէն ունեցաւ երկու կեդրոններ.— Մին՝ կը կոչուէր «Մէճլիսը Ումումիի Կեդրոն», որուն անդամներն էին՝ Շէյխիւլ իսլամ Մուսա Քեազիմ, Սայիտ Հալիմ, Խայրի, Հաճի Ատիլ, Էնվէր փաշա, Ահմէտ Նէսիմի, Ճէմալ փաշա, Ճավիտ, Խալիլ, Շիւքրի, Մուսթաֆա Շէրէֆ, Հիւսէյին Ճահիտ եւ Աթըֆ: Իսկ միւս կեդրոնը՝ («Մէրքէզը Ումումի»), որուն անդամներն էին՝ Տոքթ. Նազըմ, Թալէաթ, Քարա-Քէմալ, Բիզա, Զիա Կէօք Ալփ, Էյուպ Սապրի, Տոքթ. Բուսուխի, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Հիլմի: Նախագահ՝ Թալէաթ եւ ընդհ. քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրի, ամէնքը հրէշներ, աւելի կատաղի քան գերմանացի «էս-էս»ները:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԻՆ ՄԷՋ

Եւրոպացիներուն հետաքրքրութիւնը Արեւելքի, ի շարս որուն Հայաստանի, շատ հին պատմութիւն ունի: Եւրոպացի գիտնականներ ուսումնասիրած են մեր երկրին ճարտարապետութիւնը, բուսական աշխարհը, սովորութիւնները, կրօնքը եւ, յատկապէս, լեզուն եւ հարուստ պատմութիւնը:

Հաւաստի տուեալներու համաձայն, արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մինչեւ 1910 գոյութիւն ունեցած են 460 հայագէտներ, որոնք բացառապէս զբաղած են Հայաստանով եւ ձգած են հազարաւոր գիրքեր եւ յօդուածներ: Այդ մասին կը վկայէ Ֆրանսահայ մատենագէտ Ա. Սալմաստեանի կազմած «Հայաստանեան մատենագիտութիւն» աշխատութիւնը, որ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ 1967ին: Աշխատութիւնը կ'ընդգրկէ օտար լեզուներով հրատարակուած հայագիտական, արեւելագիտական եւ, ընդհանրապէս, պատմա-բանասիրական գիրքեր: Աշխատութիւնը կը պարունակէ շուրջ 7000 գրականութիւն:

Յիշատակուած 460 հայագէտներէն 34ը լեզուաբաններ են, 31ը՝ մատենագէտներ, 92ը՝ պատմագէտներ, 41ը՝ հնագէտներ, 7ը՝ իրաւագէտներ, 12ը՝ դրամագէտներ, 17ը՝ սեպագրագէտներ, 22ը՝ ազգագրագէտներ, 138ը՝ նոթագիրներ:

Հայ ժողովուրդը միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէ եւ կը նշէ Մ. Լեա Քրոզի, Թ. Պայերի, Վ. Վինթերի, Կուտըշմիտի, Հիւպշմանի, Մարքուարտի, Լանկլուայի, Միւլլէրի, Սէն Մարթէնի եւ հայագէտ շատ ուրիշ մեծ գիտնականներու անունները:

Ի. դարու սկիզբին հայագիտութիւնը նոր թափ կը ստանայ եւ դուրս կուգայ Եւրոպայի սահմաններէն: Այժմ կարգ մը համալսարաններու մէջ հաստատուած են հայագիտական ամպիոններ, Փարիզի մէջ վերսկսած է լոյս տեսնել աշխարհահըռչակ լեզուագէտ-հայագէտ, Փրոֆ. Անթուան Մեյէի հիմնած «Հայագիտական Հանդէսը», ուր լոյս կը տեսնեն Հայաստանին նուիրուած բազմաթիւ գիրքեր, հաւաքածոներ, թարգմանաբար կը հրատարակուին հայ դասական եւ ժամանակակից գիտնականներու աշխատութիւնները եւայլն:

«ԱՌ ԳԻՐՍ ԲԱԲԵԼԱՑԻՈՑ»

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը կ'աւերէ Երուսաղէմը, կը գերէ Հրեաները եւ կը ստիպէ զանոնք, որ երգեն Սիոնի մասին: Գերիները կը հրաժարին երգելէ, պատասխանելով՝ «Ի՞նչպէս կըրնանք Տիրոջը երգ երգել օտար երկրի մէջ»:

Դաւիթի այս՝ 137րդ սաղմոսին բնաբանով ստեղծագործութիւններ յօրինած են Գերմանացիներ Շիւտց, Տունդէր, Ռայկէն եւ Պախ, հունգարացի Լիսթ եւ Ֆրանսացի Կունօ, հոլանտացի Սվելինկ եւ հայ Մակար Եկմալեան:

Պերլինի մէջ ուսանողական տարիներուն Կոմիտաս ինք եւս կը հմայուի այդ սաղմոսով եւ անոր գերմաներէն բնագրին հիման վրայ կը գրէ «Առ գիրս Բաբելացւոց» ստեղծագործութիւնը, որ իր երաժշտական բովանդակութեամբ, լայնածաւալ նիւթով (սիւժէ), պատմողական բնոյթով եւ մեծութեան որոշ տարրերով կը գերազանցէ երաժշտական սաղմոսները: Իսկ բնագրին ընտրութիւնը պատահական եղած չէ:

Հարազատ ժողովուրդին դառն ճակատագիրով եւ գեղեցիկ ապագայի մը բաղձանքներով ապրող եւ այդ ճակատագիրը արտայայտող «Կռունկ»ը եւ «Մոկաց Միրզան», Ակնի անտունիները ձայնագրողը եւ երգողը չէր կրնար անտարբեր դտնուիլ հին Իսրայելացիներուն խոշտանգումը նկարագրող այդ սաղմոսին հանդէպ եւ, հետեւաբար, չգրել իր ազգին վիշտերը եւ ազատագրական վեհ գաղափարները արտայայտող «Առ գիրս Բաբելացւոց» ազատատենչ սաղմոսը:

Կոմիտասին՝ 1896ին գրած այդ ստեղծագործութիւնը 70 տարի շարունակ ձեռագիր վիճակի մէջ մնացած է դիւաններու մէջ եւ շնորհիւ Ռոբերդ Աթայեանի, առաջին անգամ հնչեց Կոմիտասի քառեակին մէկ նուագահանդէսին ընթացքին:

Ռ. Աթայեան խօսելով այս ստեղծագործութեան մասին կ'ըսէ թէ՝ այս ըստեղծագործութեան մէջ օգտագործելով «Մայր Արաքսի ափերով» եւ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն» ժողովրդական երգերուն մոթիֆները, հայ երաժիշտը դիմած է համամարդկային նիւթի՝ աստուածաշնչական նիւթը իրապաշտ կերպով մեկնաբանելով եւ օտար նիւթը հարազատ ժողովուրդին կենսական խնդիրներուն ծառայեցնելով:

Իթթիհատի Քոնկրէներու գաղտնի որոշումներու մասին թեթեւակի ակնարկներ կան՝ «Թանին» թերթի մէջ, նաեւ «Շուրայը Իւմմէթ»ի մէջ: «Թանին»ը պաշտօնաթերթն էր Իթթիհատի, եւ որուն խմբագրապետն էր Հիւսէյին Ճահիտ (Եալչըն):

«Թանին»ը 1908 Նոյեմբեր 26 թիւով կ'ըսէր.— «Սահմանադրութեան յայտարարութեան առաջին օրերուն՝ Ընդհանուր Կեդրոնին անդամներուն գաղտնի մնացած աննուները երեւան ելած են, ուստի որոշուեցաւ որ անունները գաղտնի պահուին բացարձակապէս:

Իթթիհատի որդեգրած ծրագիրներու եւ որոշումներու մասին տեսնել «Շուրայը Իւմմէթ» թերթի 1908ի 7, 12, 22, 27, 29, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 47 թիւերը եւ «Թանին»ի 1909 Սեպտ. 14 թիւը:

1911ի «Քոնկրէ»ն, որ որոշում տուած էր ոչ-թուրք տարրերը ձուլելու, այդ մասին տեսնել «Թանին»ի 1911 Օգոստ. 12, 22, 29 եւ 1911 Սեպտեմբեր 4, 14, 18, 21, 23 եւ 24 եւ Հոկտ. 1, 3 թիւերը, ինչպէս նաեւ «Թանին»ի հրատարակած՝ Քաղաքական Պատմութիւն վերնագրի տակ թերթին 1912 Մարտ 1ի յաւելուածը, եւ մասնաւորապէս՝ «Սալնամէի Սէրվէթը Ֆունուն» պատկերազարդ հանդէսին, 1912ի 238, 239 եւ 240 կարեւոր էջերը:

Պատերազմի առաջին երկու տարիներուն, Իթթիհատը Քոնկրէ ունեցած չէր եւ 1913ի ընտրուածները շարունակած էին, մինչեւ 1916ի Օգոստոս եւ Սեպտեմբերի ժողովը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

*) Տոքթ. Բուսուխի, Պերլինի մէջ, Թալէաթի սպանութեան օրերուն, անոր յարկաբաժնին մէջ կը բնակէր:

«ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԿԱՆՉԸ»

«Հայք» Շարժ. Ընկերութիւնը երկարատեւ աշխատանքներէ ետք, անբացատրելի դժուարութիւններ հարթելով, այժմ պատրաստ ունի Գէորգ Մարզպետունիի «ԱՆՈՆՑ ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԿԱՆՉԸ» սենարիօն:

Միջազգային շուկայի ծանօթ ուժերով պատրաստուելիք այս շարժապատկերին նկարահանումը փութացնելու համար, շրջագայութեան դրուած են շահաբաժիններ, որոնց մասնակցիլ ուզողները կրնան դիմել «Հայք»ի.—

HAIK PRODUCTIONS
P. O. Box 38696
Hollywood, Calif. 90038, U.S.A.

«Առ զաւակս դուն քո մանդաղը ես ալ իմս, ու միասին սկսինք հնձել, ՄԵՐ ՍՐՏԻ ցորենը»:

«ՀԱՅՔ ՇԱՐԺ. ԸՆԿ.

ԾԻԾԱՂ

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿ ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ

Ճաշարանապետը, յանախորդի մը, որ ընթրիքի պահէն շատ ուշ ներս մտած է, ճաշացուցակէն շատ տողեր ջնջուած տեսնելով.

— Լաւ պատրաստուած եզան լեզու ունինք, վստահ եմ որ գոհ պիտի մնաք:

Յաճախորդը.— Ո՛չ, անասուններու բերնէն ելած բա՛ն չեմ կրնար ուտել...

— Այն ատեն, պարո՛ն... հաւկիթ տամ ձեզի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այս տեղեկութիւնը ինձ կը հասկցնէր թէ առեղծուածային անձնաւորութիւնը կրցած էր օր ցերեկով պրծիլ ապահովութեան պաշտօնեաներուն ձեռքէն, եւ այս բանը ճշմարիտ քաջութիւն մըն էր նկատի առնելով որ ինչպիսի խիստ հսկողութեան մը առարկայ եղած էր ան: Այս միակ իրողութիւնն իսկ կը հաստատէր թէ որքան ճարպիկ էր ան, քանի որ այն պահուն իսկ երբ զայն ի ձեռին ունենալ կը կարծես, ասեղի մը պէս կը սահի ձեռքէդ:

Կէս ժամ վերջ կը գտնուէի սպայակոյտի լրտեսական ճիւղին պետ տեղակալ Հայնրիհ Վէսնէրի քով: Հանբաւաւոր ոստիկան Շունքէէն նախապատուութիւն տուի Վէնսէրի, որովհետեւ լրտեսական ճիւղի գրասենեակէն անցած գործերը միշտ աւելի գաղտնի կը նկատուէին քան թէ Պերլինի ոստիկանութեան գործերը, որոնք ծանօթ կ'ըլլան բազմաթիւ ստորադաս գործակալներու, որոնք արտօնուած են քննել եւ խուզարկել թղթածրարներն ու տեղեկատուութիւնները:

Շատ բան չըսի Վէսնէրին: Միայն տեղեկացուցի թէ Նորին Բարձրութիւն Գահաժառանգը կ'ուզէ գիտնալ իսկոյն, թէ Մարթինէզ Արանտա անուն Սպանիացի մը Պերլին եկա՞ծ է:

Իսկոյն օգնական տնօրէնը խիստ հետաքրքրուեցաւ: «Վիլհէլմիկ»ի մասին այնքան շատ գայթակղալի շշուկներ կը շրջէին որ այս հրապուրիչ խարտեաշ մաղերով խոշոր պաշտօնակալը, յուսաց որ կրնայ թերեւս ուրիշ մանրամասնութիւններ քաղել:

— Կը հաճի՞ք արտօնել, ըսաւ ան մատը կոխելով ելեկտրական զանգակի մը կոճակին վրայ:

Գրեթէ, իսկոյն քարտուղար մը եկաւ եւ հրաման ստացաւ երթալ եւ օտարականներու ոստիկանական տոմարը քննել հասկնալու համար թէ Արանտա անունով մէկը մայրաքաղաք ժամանա՞ծ է արդեօք:

Տասը վայրկեանէն քարտուղարը վերադարձաւ եւ ըսաւ թէ արդարեւ Արանտա անունով Սպանիացի մը շատ կանուխ Փարիզէն եկած է, ընկերակցութեամբ Սապէն անունով սիրուն աղջկան մը եւ երկուքը մէկ իջեւանած են Սանթրալ պանդոկը որ կը գտնուի Ֆրիտրիխշթրասէի կայարանին դէմը:

Այս տեղեկութեան վրայ, իսկոյն գացի Սանթրալ որուն պահապանէն իմացայ որ Արանտա ժամ մը առաջ հեռացած էր պանդոկէն, բայց զարմուհին վերը իր սենեակն էր:

Շտապով Փոցտամ վերադարձայ, ուր դժբախտաբար տեղեկացայ թէ Գահաժառանգը Քնօֆին հետ ինքնաշարժով պտոյտի ելած է: Գահաժառանգուհիին հարցուցի թէ դիտէ՞ր արդեօք գացած տեղը՝ բայց սովորականին պէս պատասխանեց թէ այդ մասին ոչ մէկ գաղափար ունէր: Արդէն «Վիլհէլմիկ», որ ոչ մէկ տեղ երկար կը մնար, յաճախ այսպէս իր քմայքին ու խելքէն փչածին համաձայն, կը մեկնէր առանց ոչ ոքի բան մը ըսելու իր գացած տեղին մասին:

Ժամը վեցը հնչած էր արդէն երբ վերադարձաւ եւ պահակը իսկոյն տեղեկացուց անոր թէ խիստ կը փափաքէի զինքը տեսնել: Այնպէս որ, առանց իր վերարկուն հանելու կանխահոգութեան սենեակս բարձրացաւ ուր խուժեց հովի արագութեամբ:

Երբ իմացածներս պատմեցի իրեն, յանկարծ դէմքը գունատեցաւ:

— Ուրեմն, Հէլցէնտօրֆ, վստա՞հ էք թէ այդ արարածը հոս է, թոթովեց ան ջղային գողով մը: Շաբաթ մը կայ որ ինծի նամակ մը գրած է, որով ան յայտնէր թէ զիս տեսնելու դիտաւորութիւն ունի:

— Կը յուսամ թէ չէք պատասխանած, այնպէս չէ՞:

— Ոչ: Այդ նամակը զարդասենեակիս սեղանին վրայէն գտայ, բայց երբեք չդիտցայ թէ ո՞վ հոն բերած էր զայն: Որոշ է որ այս թշուառականը իր սպառնալիքը գործադրելու եւ ամէն բան Կայսեր յայտնելու մտադրութիւն ունի:

— Եւ ի՞նչ կրնայ ըսել սակայն, հարցուցի:

Բայց «Վիլհէլմիկ» այնքան դիւրին չի մատներ ինքզինքը:

Բաւականացաւ պատասխանել.

— Է՛, լաւ... Բաներ մը, որոնք ամէն դինով պէտք է գաղտնի մնան: Այդ Սպանիացին ի՞նչպէս կրցած է իմ գաղտնիքիս տեղեկանալ, այս բանին չկրցայ բնաւ խելք հասցնել թէ ... միայն եթէ անիծեալ կինը անամօթաբար զիս մատնած չըլլայ:

Յաջորդ երկու օրերուն, անբաժան ընկերն էի Նորինբարձրութեան ինքնաշարժով պտոյտներուն, ասկէ զատ Կայսրը փրուսիական պահնորդ գունդի զօրահանդէսին ներկայ եղաւ. բան մը որ խիստ ծանրաբեռնեց իմ աշխատութիւններս:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԵՔՍԻՔԱ.— Այրի Տիկին Մարի Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ինճէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ինճէեան, Ահարոն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մելիք Ինճէեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Հրանոյշ Սարգիսեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ինճէեան (Օտեսա) կը ծանուոցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 22) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՏԻՐԱՆ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

(Կիրասոնցի, մեռած Մեքսիքա) մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԱՆՍԷ.— Տէր եւ Տիկին Նշան Յակոբեան եւ զաւակները, Օր. Աստղիկ Յակոբեան, Պետրոս Յակոբեան, Պ. եւ Տիկին Սաթենիկ Մընիէ, ինչպէս նաեւ Յակոբեան, Դարբինեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՈՍԿԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 6ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Յունուար 22) Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) ժամը 21,15ին

ՈՒՐԱՐՏԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հեռատեսիլի յաջորդ յայտագրերը տեղի կ'ունենան Փետրուար 12ին եւ Մարտ 26ին:

(Մանրամասնութիւնները յետագային:)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Ադամեան և ընտանիքը, Փրոֆ. Խայիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրեն, մահազդով յայտարարուած նպատակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին հայկական ձայնաւոր պատարագ Քալվատոսի Քան քաղաքի Ս. Ստեփանոս (Սէնթ-Էթիէն) պատմական եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔ

Շաւիլի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, մասնակցութեամբ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Հաքիմեանի բնակարանը, 144, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Պանեէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ– Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ – պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 – 24

Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Սիլվի Ստեփանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր, Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ-Էթիէն):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Բիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ-տէ-Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ – ԲՈՅԺ): Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ): Գիրութեան վտանգները, պատճառները, գէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ): Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո'ւր կը կազմուի, ե'րբ քանսէրի կը փոխուի, ե'րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո'ր եղանակին, ո'ր ամիսներուն եւ ո'ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ): Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ): Ծխեցէք... ի շահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ): Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ): Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ): Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ): Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ): Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ): Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ): Ի՞նչ գիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ): Ձկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.): Թոքախտը եւ յղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Հատավաճառ չի ծախուիր:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ *եւ* ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Բիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը: Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում:

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը:*

Ջերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI
18 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10815

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.815

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ ԵՏՔ ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ ՄԸ

Ա.

Ճաճախ բաղդատութեան դրուած են Հայերն ու Հրեաները, իբրեւ բախտակից։ Երկու ազգերն ալ չատ կանուխէն կորսնցուցած են իրենց անկախութիւնը։ Հրեաները աւելի առաջ՝ քան Հայերը։

Երկուքն ալ ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի։ Եւ սփիւռք (տիասփորա = տիսփէրսիոն = ցրուում) բառը ստեղծուած է յատկանշելու համար այն Հրեաները, որոնք հաստատուած են Աւետեաց Երկրէն՝ Պաղեստինէն դուրս, մասնաւորա – բար Քրիստոսէ առաջ 6րդ դարու գանգ – ուածային աքսորէն սկսեալ։

Սակայն հրէական արտագաղթը աւելի հին է։ Իսրայէլի եօթներորդ թագաւոր Աքաբի (Ք. Ա. 874–853) իշխանութեան վերջին տարիներէն սկսած է, յետոյ չա – րունակուած բուռն թափով Սամարիոյ կործանումէն (Ք. Ա. 721) եաք։

Հրէական Սփիւռքի գլխաւոր կեդրոն – ներն են եղած Բաբելոն (Միջագետք), Ք. Ա. 6րդ դարուն, Ալէքսանդրիա (4րդ դար), Անտիոք՝ երրորդ դար եւ Հռո՝ Քրիստոսէ առաջ Ա. դար։

Ցիրուցան Հրեաները տակաւին ա – մէն կարգի հալածանքներու, ինչպէս Հա – յերը, եւ իրարու միջեւ սերտ կապ պա – հած են՝ երազելով միշտ վերադառնալու Աբրահամի, Իսահակի, Յակոբի եւ Մով – սէսի երկիրը։

Երազը իրականութիւն դարձաւ, երբ 1917 Դեկտեմբերին անգլիական բանակը գրաւեց Երուսաղէմը՝ Պաղեստինէն ընդ – միշտ վտարելով Թուրքերը։

Նոյն տարին Մեծն Բրիտանիոյ Արտա – քին նախարար Լորտ Արթըր Ձէյմս Պալ – ֆուր հրատարակած էր իր նշանաւոր Յայտարարութիւնը, որով կը խոստանար յաղթանակէն եաք « հրէական ազգային օջախ» մը հաստատել Պաղեստինի մէջ։

Զինադադարին Ազգերու Դաշնակցու – թիւնը անգլիական հոգատարութեան տակ դրաւ Պաղեստինը, ուր Հրեաները չնչին թիւ մը կը կազմէին, չուրջ 50·000 հոգի։

Նոր վարչաձեւին տակ ներգաղթի մեծ հոսանք մը սկսաւ դէպի Աւետեաց Երկիրը։ Աչխարհի բոլոր կողմերէն Հրեաներ սկսան փութալ Պաղեստին։ Հոդ ու կալ – ուած դնեցին տեղացի Արաբներէն, զարկ տուին ճարտարարուեստին ու դիւղա – տնտեսութեան։

Օսմանեան տիրապետութեան օրով յե – տամնաց վիճակ ներկայացնող դիւղերն ու աւանները բարգաւաճ ու չէն քաղաք – ներու վերածուեցան, չնորհիւ ծախսուած մեծ դումարներու։

Հրէական ներգաղթը չարունակուեցաւ մեծ թափով, մտահոդութիւն պատճառե – լով Արաբներուն։ Հոգատար պետութիւ – նը տիպզուեցաւ բաժնեչափի դրութիւն հաստատել՝ տահմանափակելով ներգաղ – թող Հրեաներու թիւը։

1941ին Հրեաներու թիւը հասած էր 500·000ի։

Հակառակ ղրուած արգելքին, զաղտնի ճամբաներով բազմաթիւ Հրեաներ յաջո – ղեցան մտնել Պաղեստին, ուր 1948 Մա – յիս 14ին, երբ Իսրայէլ անկախութիւն հոչակեց, Հրեաներու թիւը կէս միլիոնը անցած էր (ըստ վիճակագրութեան մը՝ 650·000 հոգի)։ Այսինքն հոգատարու – թեան երեսուն տարիներու ընթացքին ա – ւելի քան տասնապատկուած էր։

Իսկ անկախութենէն ի վեր, համաճայն նոյն վիճակագրութեան, չուրջ մէկուկէս միլիոն Հրեաներ ներգաղթած են Իսրա – յէլ, ուր բնակչութեան թիւը անցած է երկու միլիոնը, այսինքն գրեթէ եռա –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ԴԻՄԲԱԿՈՇՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՋԱՐԴ

Մինչ ամերիկեան օդուժը կը չարու – նակէ ռմբակոծութիւնները Հանոյէն 20 քիլոմեթր հեռու, Մեքոնկի բերանը, մօտ քառասուն Հարաւային Վիէթնամցիները, որոնք գերի ինկած էին Վիէթքոնկի ձեռ – քը ջարդուած են կիրակի օր, մինչ կա – ռավարական ուժերը կը մօտենային։ Ա – պատածներէն մին կը պատմէ.— «Տարի մըն է այդ կայանն էի երբ Վիէթքոնկ – ները լսեցին որ զօրք կուգայ, մեզ իրա – րու կապեցին, ապա սկսան ձեռնառում – բեր պայթեցնել տալ մեր մէջեւ։ Ցետոյ սկսան հարուածել բոլոր անոնք որոնք տակաւին կը չարժէին։ Վիրաւորուած էի եւ մեռած ձեւացուցի։ Այն ատեն զացին, ես ալ փախայ»։

Ֆրանս–Փրէս մամուլի գործակալու – թեան թղթակիցն ալ կը վկայէ որ տեսած է սպաննուած զերիները։ Ազատածներուն համաձայն, քառասուն հոգի եղած են կայանին մէջ, որոնց մէջ հինգ կին եւ երկու երախայ։ Բացի եօթը հոգիէ, բո – լորն ալ սպաննուած են։

Հանոյէն վերադարձին, Նիւ – Եորք Թայմզի խմբագիրը կը նկարագրէ Հիւսի – սային Վիէթնամի ստացած զինուորական եւ անտեսական օժանդակութիւնը։ Այմե – րիկացի լրագրողը կը պատմէ թէ հա – մայնավար երիտասարդ դիւանագէտ մը սա բառերով պարզած է կացութիւնը.— «Ձեմ դիտեր թէ ինչպէս կ'ընեն Հիւսի – սային Վիէթնամցիները, բայց ցարդ յա – ջողած են պահպանել իրենց յարաբերու – թիւնները թէ Մոսկուայի եւ թէ Փեքինի հետ։ Անկեղծօրէն չեմ կարծեր թէ վար – չապետ Փամ Վան Տոնկէն զատ մէկը կա – րենար նման բան ընել։ Այս մարդը թամբի ախոյեան մըն է եւ հարկ էր որ այդպէս ըլլայ»։

Խորհ. Միութիւն եւ Չինաստան կեն – սական են Հիւսիսային Վիէթնամի հա – մար։ Դեկտեմբերի վերջ, Չինաստան կը

պատկուած է 18 տարուան մէջ։

Անոնախընթաց երեւոյթ է այս։

Գալով մեր փոքր ածուին, տեսանք թէ (Հայերու թիւը՝ Յառաջ, Դեկտ. 16–21) ըստ խորհրդային աղբիւրներու, 1920ին, այսինքն անկախութիւնը կորսնցնելէ եաք, Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 720·000 հոգի, մէկն ըլլալով ոչ–հայ տար – բերը։ 1926ին հասած է 881·000ի։

1921–1940՝ քսան տարուան ընթացքին արտասահմանէն Հայաստան ներգաղթած են 75·000 Հայեր։ Իսկ 1946–1948՝ մօտ 100·000 հոգի։ Ուրեմն 28 տարուան մէջ հայրենադարձներու թիւն է եղած 175 հազար։

Ցետպատերազմեան մեծ ներգաղթէն եաք տարիներով կանգ առաւ հայրենա – դարձութեան չարժումը։

Մտոյգ թիւեր չկան։ Սակայն կ'ենթադրենք, որ անկէ եաք Մերձաւոր Ա – րեւելքէն Հայաստան զաղթողներու թիւը քսան հազարէն աւելի պէտք չէ ըլլայ։

Դժբախտաբար բաղդատութեան եղր չկայ Հայաստանի եւ Իսրայէլի ներ – զաղթներուն միջեւ։ Մէկ կողմը (մերը) երկու հարիւր հազարէն պակաս, միւսը՝ չուրջ մէկուկէս միլիոն։

Մեր երկրի աչխարհագրական դիրքը, տնտեսական կացութիւնն ու քաղաքական պայմանները — վարչաձեւ — մեծ դեր կը խաղան անդուլա այս հարցին մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

յայտարարէր թէ Հանոյի ստացած օդ – նութեան 70 առ հարիւրը կ'ապահովէ։ Ռուսերը չեն յայտնած իրենց օդնութեան համեմատութիւնը։

× Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին զոր տուած է Ուոչինկթընի մէջ, ամե – րիկեան սպայակոյտի պետը՝ զօր. Ուի – լըը յայտարարած է թէ «Թչնամին որեւէ կարելիութիւն չունի պինուորական յաղ – թանակ մը տանելու։ Պատերազմը երկար եւ դժուար պիտի ըլլայ, հարկ է որ ուղ – ղակի յարձակման մը ձեռնարկենք, օրի – նակի համար համայնավար Չինաստանի դէմ, անոր միջամտութիւնը ստեղծելու համար»։

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵԻՍ

Հեռացած կոլիսաներու ստեղծած չար – ժումին, այսօր կը յայտնուի նոր չարժում մը, կազմուած անոնցմէ որոնք դժգոհ են Լըքանիւէի Դեմոկրատ կեդրոնէն, զոր ենթակայ կը նկատեն, որոչ չափով, տը կոլի։

Այս նոր չարժումին անունն է «Դեմոկ – րատ եւ Հանրապետական կեդրոն», զոր կը ղեկավարէ փոստատան Փալմիէրի, ըստ ղեկավարին իսկ տահմանումին կը դանուի Լըքանիւէի Դեմոկրատ կեդրոնին եւ Անարէ Մարիի Հանրապետական կեդ – րոնին կէս ճամբուն վրայ։

Այնպէս կը թուի թէ, ինչպէս դիտել կուտայ Նոյնիսկ Ֆիկարօ, ոչ Գ. ոչ ալ Դ. Հանրապետութեանց օրով, երեսփոխա – նական ընտրութիւնները այսքան թեկնա – ծու ունեցած են։ Եւ կուսակցութիւններն ալ կը բազմանան, կը պառակտին, կը բաժնուին, կը ստեղծուին վարչակարգի մը օրով որու գլխաւոր մտահոդութիւնը եղած է՝ վերջ տալ «կուսակցութեանց քաղաքականութեան», ինչպէս քանիցս կրկնած է Հանրապետութեան Նախա – գահը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Փեքինէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, Հանրապետութեան Նախա – գահը քաչուած է գաղտնի չրջան մը, ուր դիմադրական չարժում մը կը պատրաս – տէ Մաոյի դէմ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ Վարչապետը Փարիզէն վերադարձին, մամուլի իր առաջին ա – սուլիսը տուած է, չեչտը դնելով մանա – ւանդ ֆրանքֆուրթերմանական գործակցու – թիւնը ամրապնդելու անհրաժեչտութեան վրայ։ Անդրադառնալով Փարիզ կատա – րած իր այցելութեան, Քիվինկէր ըսած է.— «Ֆրանսա երկար ժամանակի հա – մար, գործակցութիւն կ'ուզէ, մենք ալ մեր կարգին, որոչած ենք լուրջի առնել բարեկամական դաչինքը որ ստորագրուե – ցաւ Փարիզ 1963ին։ Տեսակէտներու տա – րաձայնութիւնը, որեւէ մարզի մէջ, այնքան խոր չէ որպէսզի արգելք ըլլայ կամ խանգարէ գործակցութիւն մը»։

ԱՆԳԼԻՈՑ Վարչապետը Հռոմ իր այցե – լութիւնը վերջացուց ընդունուելով Պա – պին կողմէ։ Ուիլսընի խոսակցութիւննե – րը իտալացի դեկավարներուն հետ հա – մոզեցին այս վերջիններս, որ Մեծն Բրի – տանիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային մէկ, անհրաժեչտ է։

ԻՍՐԱԷԼԻ Արտաքին նախարարը էպան յայտարարեց թէ Իսրայէլ Համբերութեան սահմանները հասած է։ Ըստ էպանի եր – կիրը այլեւս չի կրնար կրաւորական մը – նալ։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Թուրքերը Ցոյն մը ըս – պաննած են առջի օր։ Միջագէպը տեղի ունեցած է Կիրենիայի չրջանը։ ՄԱԿի ուժերը քննութիւն բացած են։

ԱԹԻՆՔԻ Ազգ. Ժողովը իր վստահու – թիւնը յայտնեց Փարասկեւոփուլոսի կա –

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՂՂՂԻՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻԻ)

	Ֆրանք
Նախորդ դումար (Յունուար 14)	25·895
Աչոտ Մալաքեան	1·000
Գարզու	500
Ա. Մովսէսեան (Պերլին)	150
Տէր եւ Տիկին Զաքէեան	150
Տէր եւ Տիկին Ե. Աւանալեան	50
Ոմն	50
Տէր եւ Տիկին Յ. Հարչլեան (Լիոն, Տ. Դաւիթեանի, Թուլուզ, մահուան առթիւ փ. ծ.)	50
Տիկին Թագուհի Էլմասեան (իր մեռելներուն յիչատակին)	20
Ընդհ. Գումար	27·865

(2 միլիոն 786 հազար 500 հին Ֆրանք)

×

Այս վերջին ցանկով, կը փակուի «Ցա – ռաջ»ի բացած հանդանակութիւնը ի նը – պաստ Ս. Ղազարի, այս Լոյսի Տան, ինչ – պէս կ'ըսէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, իր գովելի մտանկացութիւնը բերելով։ Գումարը ամբողջովին յանձնած ենք ան – որ անկ է, ինչպէս մեզի յանձնարարած էր Գերապայծառ Աբրահայրը։

Հանդանակութիւնը փակել չի նչանա – կեր անչուչտ թէ կարելի չէ այլեւս նուէր – ներ ընել, բայց արուած ըլլալով որ «Ցա – ռաջ»ի խմբագրութիւնը չարաբաստիկ ա – պէտին առթիւ բացառիկ հանդանակու – թեան մը ձեռնարկած էր, հարկ էր նաեւ փակել հանդանակութիւնը, այն ձեւով որ սկսած էր։

«Ցառաջ» չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, որոնք անմիջա – պէս արձագանգ եղան իր կոչին, անդամ մը եւս ցոյց տալով թէ լաւ գործերը միշտ կը գնահատուին։

Գումարը մեծ չէ անչուչտ, Ֆրանսահայ գաղութին համար, բայց ան հաւաքուե – ցաւ, քանի մը բացառութիւններ մէկ կողմ դնելով, բուն իսկ ժողովուրդէն, որ պիտցաւ այս ձեւով իր երախտագիտու – թիւնը յայտնել Մեծն Մխիթարի եւ իր անմահ գործին, ի փառս հայ Մչակոյ – թին։

«ՑԱՌԱՋ»

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց մեծանուն ե – պիծանկարիչը, Ա. Սարուխան, որ մօտ մէկ չաբաթ պիտի մնայ Ֆրանսա։ Խօսե – ցաւ երբեմնի եղիպտոսի փարթամ հայ գաղութին մասին, որ եթէ թիւով պակ – սած է, կը մնայ սակայն Սփիւռքի նոյն բարախուն անկիւնը։

ռավարութեան 61ի դէմ 215 ձայնով։

ՔԱՆԱՏԱՑԻՆ հպիւ վերադարձած է լըմտական նախարար Միչէլ Տըպրէ Հո – լանտա մեկնեցաւ։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ չարժանկարիչ մը իկոր Իվանովիչ էյզով քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստացաւ բրիտանական կառա – վարութենէն։ Էյզով Լոնտոն հասած էր Դեկտ. 21ին զբօսաչրջիկներու խումբի մը հետ եւ Յունուար 4ին պանդոկէն կորս – ուած էր։

ՖՐԱՆՍԱ եւ Պրազիլ համագործակցու – թեան համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ կը վերաբերի թեքնիք, վարչա – կան, դիտական մարզերուն։

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԱՌԱՔԵԼՈՑ ՎԱՆՔԸ

Անգարայի մէջ պաշտօնական արտօնութիւնը ստանալէ ետք՝ Մուշ վերադարձանք:

Օգոստոս 8ին, Մուշի Ճրկաշէն թաղին մէջ Պայ Մուսթաֆա Գարայի բնակարանը հիւրընկալուեցայ: Երկրաշարժի պատճառով ժողովուրդը վրաններու մէջ պառկելու պարտաւորուած էր: Մուսթաֆա էֆէնտին ինծի իր տան ամառնային օթոցը տրամադրած էր եւ իրեն հետ հոն կը դիշերենք:

Մեր ընկերները Ս. Կարապետ երթալու պատրաստութիւններով զբաղած են: Ես ալ պարապ նստիլ չեմ ուզեր, պտըտիլ կ'ուզեմ:

Օգոստոս 9ին՝ Առաքելոց վանքը երթալու որոշում տուած ենք: Բայց առաւօտուն տեղատարափ անձրեւ մը սկսաւ: Կարծես երկինքի աղբիւրները բոլորը իրենց ջուրերը Մուշի վրայ կը թափէին: Սիրտս կոտրած, անգործութեան դատապարտուած եմ: Ա՛խ, մեծ ուխտս պիտի չկարենամ կատարել...:

Աստուած խնդրանքս լսեց: Կէսօրէ ետք անձրեւը դադրեցաւ. արեգակը իր պայծառ դէմքը ցոյց տուաւ: Մուշի երեւելիներէն Հիքմէթ Աղաօղլուն իր անձնական կառքը ինծի տրամադրած է: Առանց ժամանակ կորսնցնելու ճամբայ կ'ելլենք:

Երլտըզ Աղաօղլուն շատ վարպետ շարժավար մըն է: Մեծ արագութեամբ դէպի Առաքելոց վանք կ'երթամ ես...:

Մոկանցը անցնելէ ետք, ձորի մը մէջ կը մտնենք: «Աստղան» կամ «Աստղկան» բերդն է հոս: Մշոյ դաշտին հարաւային կողմի Տաւրոսեան լեռներու ստորոտը Անահիտի դստեր «Աստղիկ»ի մենաստանը չկայ այսօր... ձորին մէջէն դէպի աջ թեքելով զառիվերը կը մագլցինք:

Մեր կառքը մինչեւ զառիվերին կէսը հազիւ կրցաւ ելլել, մնացեալ մասը քալելով ելլելու պարտաւորուեցանք:

Մեր ձախին «Գլաձոր»ը, հին գետակը, սգաւոր՝ կ'արսասուէ: Ես ալ ցից ժայռերու հասակն ի վեր երբեմն սողալով, երբեմն ալ ցատկռտելով, թարգմանիչներու գերեզմաններուն առջեւ խոնարհելու: Ու ես կ'երթամ...:

Շատ երկար ու տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք, վերը բարձրաւանդակին վրայ կաթողիկէ դմբէթի մը սուր գագաթը տեսնուեցաւ: Յոգնութիւնս մոռցած, նոր թափով մը վեր կը խոյանամ:

Դուռը եւ հարաւային պատին մէկ մասը կիսովին փլած՝ Տաճարին առջեւն եմ: Ժամերով կը դիտեմ ու կը դիտեմ...:

Անոր արեւմտեան կողմը աւելի բարձր սարահարթի մը վրայ մեծ տաճարը կայ: Ան ալ կիսովին փլած է, բայց դմբէթը եւ խորանը կանգուն կը մնան:

Այս տաճարը երկյարկանի է, եւ շուրջը ընդարձակ պարիսպով մը շրջապատուած, նոյնպէս կործանած:

Տաճարին խորանին կռնակը սեւ քառակուսի խորանարդ քարերու շարք մը կայ: Անոնցմէ մէկ հատին վրայ գեղակերտ խաչքար մը կանգուն մնացեր է:

«ԻԹՀ ՇՂԳ — 1144 — կանգնեցաւ խաչս ի բարեխօսութիւն Տեառն Դաւթի անյաղթ փիլիսոփայի յիշեցէք ի Քրիստոս աղաչեմ զմեղացեալ Գէորգ Ճոնակս յիշեա'...»:

Այս գրութիւնը կարդալէ ետք աղաղակեցի.

— Հոս ալ յաղթեցիր... Աթէնքի մէջ գոռոզ Յոյները պարտութեան մատներ էիր... հոս ալ բնութեան գրոհը արհամարհեր ես...:

Միւս պատուանդաններուն խաչերը կործաներ են: Եւ սակայն հայկական պանթէոնին առջեւ երկիւղած... ես կ'աղօթեմ:

Թարգմանիչներու գերեզմանները իրենց աւերակոյտովը նոյնիսկ վեհութիւն մը ունին: Ես այդ վեհութեան առջեւ ծնրադրած, Մեսրոպեան երգը կ'եղանակեմ...

Եւ ապա լուսաղբիւրին մօտ հինաւուրց ծառին շուքին նստած երազային հէքեաթները եւս կը խոկամ...:

Մեր ձախին Մշոյ դաշտին վրայ իշխող «Ծիրնկատար»ի բարձունքը Անահիտը նստած կ'արտասուէ: Աջին «Գլաձոր»ը խոհուն եւ լուռ: Բարձրաւանդակին վրայ թարգմանիչները բացօթեայ վարժապետանոցին մէջ եկուոր ուխտաւորը կը պսակեն... թարգմանիչներու պսակը ճակտիս: Ու ես կ'երթամ...:

Գետինը պառկած մարմարեայ քարի մը վրայ կը կարդամ.

«Մահարձան Յովհաննէսի Ծ. Վարդապետի Մուրատեանի Պարզանցւոյ ծերունազարդ վանահօր 62երրորդի Ս. ուխտիս մերոյ որ սուղ ժամանակի... տարի հայրաբար կառավարեաց զվանս սրբոց թարգմանչաց... յամի շնորհաց 1833ի հանգչ. 19»:

Բ. երես.

«Յիշեսցիք ի Քս.է զքանդակագործ... Մահտեսի... 1905, Տ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ.»:

Սուրբ է պահը, նուիրական է յիշատակը, խորին է խորհուրդը... թարգմանիչներու գերեզմաններուն զատ-զատ համբոյրներ դրոշմելէ ետք՝ անոնց աշակերտներուն ողջոյններ տալու: Ու ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

Դ.

1908ի, 1909ի եւ 1910ի Սելանիկի Քոնկրէներուն մէջ զբաղեցան կանոնագրի, նպաստի, ընտրական խնդիրներու գործերով, կառչած մնալով՝ Թուրքի «դերակայութեան» սկզբունքին: Այդ ուղղութեամբ 1908ին տուին 13 որոշումներ: 4րդ որոշումը այն է թէ «ոեւէ երեսփոխան անձնական կարծիք չի կրնար յայտնել՝ առանց Ընդհ. Կեդրոնի յանձնախումբին հաւանութեան»: 5րդ որոշումով՝ Իթթիհատը, դաւառներու մէջ, մէկ մէկ պատասխանատու ներկայացուցիչ կը նշանակէ, որ տեղեկագիրներ կը զրկէ: Եւ, ատկէ զատ 21 յօդուածներէ բաղկացեալ՝ իւրաքանչիւրին հետեւելու ուղղութիւն մը գծած է («Քաղաքական ծրագիր» մը, տե'ս, Շուրայր Իւմմէթ թերթը, 1908 Սեպտ. 23):

1909ին, Իթթիհատը 17 որոշումներէ բաղկացեալ ծրագիր մը գծեց (Տե'ս «Թանին» Մայիս 30), շեշտելով, որ (ըստ 16րդ որոշման) պետութեան պաշտօնական լեզուն թուրքերէնն է, եւ ամէն տեսակ թղթակցութիւն եւ պաշտօնական բանակցութիւն թուրքերէնով պիտի ըլլայ:

1911ի Իթթիհատի «Քոնկրէն» դարձեալ գումարուեցաւ Սելանիկի մէջ: Ժողովականները ծայրայեղօրէն կատղած էին, ատելավառ՝ հանդէպ ոչ-թուրք տարրերու: Կռիւ, ծեծկւուք եւ սպառնալիք անպակաս էին: Երկրին հողային ամբողջականութիւնը ապահովելու եւ փանթուրքիզմը գլուխ հանելու համար ամէն ջանք ընելէ զատ, առաջին իսկ որոշումով կը հրամայուէր «արգելք ըլլալ ոեւէ ցեղի կամ կրօնքի պատկանողներու կողմէ բաժանում յառաջ բերողներուն դէմ»: Քլիւպներ հաստատուեցան դաւառներու եւ գիւղերու մէջ այդ ուղղութեամբ: Հալածանքի քաղաքականութեան դէմ եղողները սկսան հրաժարիլ: Եւ հրաժարող Իթթիհատականները «անուանափոխ» ըլլալով, հաստատեցին «Հիւրիյէթ – Իթիլաֆ»ը, որ մեծ մասով բաղկացած էր դժգոհ իթթիհատականներէն:

Հրաժարականներուն մէջ յիշուած էր հետեւեալը.— «Քլիւպներուն մէջ այնպիսի «վտանգաւոր անձերու» (ջարդի եւ ձուլման կողմնակիցներու) լայն իրաւասութիւններ տրուած են, որոնց հետ չգործակցելու համար՝ Քլիւպներէն հեռու մնացի: Նկատելով որ Ազգային իշխանութիւնը կը ցնցուի, անունս սրբեցէ'ք Ձեր տետրակներէն»: Գրագէտ Թահսին Նահիտի, եւ այլ բազմաթիւ անձերու նման հրաժարականները իրարու յաջորդեցին:

1911ի այդ համաթրքացումի աղմկալից ժողովի գաղտնի նիստերուն մէջ որոշուած էր Փոքրամասնութիւնները ձուլել, բռնի ուժով:

1912ի Իթթիհատի «Քոնկրէն», դարձեալ գաղտնի, տեղի ունեցաւ Սելանիկի մէջ:

Ստորեւ կուտանք «Ճէմիյէթ» կոչուած ոճրային մարմնին Կեդրոնի գաղտնի անդամներու անուանացանկը՝ ժամանակագրական կարգով, որոնք հեռաւոր կամ մօտաւոր չարաշուք ազդեցութիւն ունեցան Հայոց դէմ ցեղասպանութեան ոճիրներուն մէջ.—

1908ին՝ անդամներն էին.— Հիւսէյին Գատրի, Միտհաթ Շիւքրի, Խայրի, Թալէաթ պէյ, Ահմէտ Բիզա, Էնվէր փաշա, Հապիպ պէյ եւ Իփէքլի Հաֆըզ Իբրահիմ:

1909ին գրեթէ անփոփոխ մնացած էր վերոյիշեալ անուանացանկը:

1910ին՝ Կեդրոնի մէջ գործօն դեր ունեցան Հաճի Ատիլ, Տոքթ. Նազըմ, Էյուպ Սապրի, Էօմէր Նաճի, Զիա, Խայրի, Միտհաթ Շիւքրի, Ընդհանուր Քարտուղար՝ Հաճի Ատիլ, որ 1909 Ապրիլին Ատանայի ջարդի օրերուն՝ Ներքին նախարար էր:

1911ին՝ Ցեղասպանութեան որոշումներու նիստէն ետք, ընտրուածներու թիւը բարձրացուցին 12ի, եւ ընտրեցին հետեւեալները.— Հաճի Ատիլ, որ մնաց նոյնպէս Ընդհ. Քարտուղար, Զիա Կէօք Ալփ, Խայրի, Տոքթ. Նազըմ, Էյուպ Սապրի, Էօմէր Նաճի, Թալէաթ, Ահմէտ Նէսիմի, Հիւսէյին Զատէ Ալի, Ալի Ֆէթհի եւ Խալիլ:

Ասոնց վրայ աւելցան քննիչներ, Նէսիմի Սարօն, Հարիւրապետ Իբրահիմ, տեղակալ Ղանի, փոխ-հազարապետ Բիզա, փոխ-հազարապետ Իհսան եւ Ճէլալ պէյերը:

1912ի Իթթիհատ «Ճէմիյէթ»ին Կեդրոնի անդամներն էին.— Էյուպ Սապրի, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Տոքթ. Բուսուխի (*), Զիա Կէօք Ալփ, Էմրուլլահ, Քիւչիւք Թալէաթ (որ Իզմիրի Իթթիհատի միւֆէթթիշն էր), Բիզա, որ Պրուսայի միւֆէթթիշն էր, եւ Գարա Քէմալ որ Կ. Պոլսոյ միւֆէթթիշն էր:

Կեդրոնի ընդհանուր նախագահը Սայիտ Հալիմն էր, եւ անոր փոխանորդը՝ Թալէաթ:

1913 Յունուար 10/23ին, Իթթիհատը իր վատ արարքներով եւ ոճիրներով վարկաբեկուած էր, Էնվէր – Թալէաթ քլիքը հարիւրէ աւելի հետեւորդներով դահլիճին վրայ յարձակում գործեց եւ սպաննեց Պատերազմական նախարար, Նազըմ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Սիպիլ իր ակնածանքի ջերմ տուրքը տալէ ետք Զօհրապի տաղանդին եւ ընդգծելէ ետք անոր բացառիկ դերը իրապաշտ գրականութեան ստեղծման առթիւ մեր մէջ, ծանրացաւ առաւելապէս հերոսուհիներուն վրայ, որոնք կ'երեւան Զօհրապի նորավէպերուն մէջ եւ որոնք կեանքի մրուրէն քաղուած տիպարներ են առհասարակ, որովհետեւ «իր քառասունէ աւելի նորավէպերուն մէջ՝ չկայ մէկ կին մը գոնէ, որ ուղղամիտ, պարկեշտ եւ սրտով ու մտքով հաւատարիմ մնացած ըլլայ իր սիրոյն»: Սիպիլ թուելէ ետք շատերը Զօհրապի հերոսներէն, կը հարցնէր, թէ «արդեօք իրապաշտ դպրոցը անբարոյական կինե՞ր միայն ներկայացնելու համար կազմուած է», եւ թէ «ուրկէ՞ կրցած է գտնել Զօհրապ այն պարկեշտ, ազնուասիրտ, ուղղամիտ, յաւիտենապէս իրենց իտէալին յարած տիպարները, որոնք արական սեռին կը պատկանին, եւ որոնք հերոսներու վըսեմ պարը կը կազմեն»:

«Պիտի փափաքէի որ, կ'ըսէր Սիպիլ, վարպետը մտնէր սեմերէն ներս ոչ միայն սրահներուն, ուր կիները հոլանի լանջքերով, մետաքսի շրշիւններով, իրենց ծոծրակին բուրումնաւէտ շնորհքը կը պտըտցնեն, այլ նաեւ հոն, ուր կինը պարզ շրջազգեստի մը մէջ նոյնքան գեղանի, պարտքի, աշխատութեան եւ ճըշմարիտ սիրոյ կեանքը կ'ապրի, թող ըլլայ զրկանքով, տոկունութեամբ լեցուն կեանք մը, որմէ իրեններուն երջանկութիւնը կը կազմուի»:

Սիպիլ հայ կնոջ դատախազն է, որ կը կանգնէր այդ պահուն, պոռթկալով տեսակ մը բողոք, որովհետեւ ան կ'ուզէր Զօհրապի, գերազանցապէս կանանց այս գրագէտին գրչին տակ անմահացած տեսնել նաեւ այն միւս հայ կինը, իր դարաւոր առաքինութեան դերին մէջ եւ «ապագայ սերունդները իր հերոսներէն տարբեր կիներ ալ գտնէին, ստոյգ գաղափար մը կազմելու համար ԺԹ. եւ Ի. դարու Հայուհիներուն նկատմամբ»:

Այս վերապահումը պատճառ մը չէր, որ Սիպիլ իր ակնածանքի տուրքը զլանար Զօհրապի «գեղեցիկ նորավէպերուն, որոնք հատորներ կը կազմեն, եւ որոնք իբրեւ գրական թանկագին գոհարներ, իբրեւ անկեղծութեան եւ մեծ տաղանդի շքեղ ճառագայթումներ՝ ձեռքէ ձեռք պիտի անցնին անտարակոյս, իրենց անմահ հեղինակին անունին հետ»: «Իբրեւ գրականութիւն, կ'աւելցնէր Սիպիլ, անոնց արժէքը այնքան մեծ է, որքան քիչ յաւակնութիւն դրած է անոնց մէջ, եւ չկայ մէկը, որ իր անձէն, իր սրտէն, իր մտածումէն, իր ճաշակէն բան մը գտած չըլլայ այնտեղ, որովհետեւ Զօհրապ, հակառակ նիւթապաշտ մարդու առերեւոյթ ձգտումներուն, բանաստեղծ մըն է... Իր ոճը յստակ, մաքուր, պարզ եւ բացայայտ է... Անիկա կը գրէ առանց յաւակնոտ ճիգերու, անսեթեւեթ, առանց խճողումի... Ասոր հակառակ, ամէնէն շատ բանաստեղծութիւն, նկար, անակընկալ, հնարք եւ արտայայտութեան նորութիւն կայ իր գրուածքին մէջ, Իր նմանութիւնները ճշգրիտ, զմայլելի եւ անտիպ են, իրեն են բոլորն ալ, ցոլացումը իր քաջասիրտ, անկեղծ եւ արտասովոր նկարագրին: Իր լեզուն, ոճին պէս պարզ եւ դասական չէ, անշուշտ, տեղ տեղ Ֆըրանսաբանութիւններ եւ տաճկաբանութիւններ կարելի է գտնել, որոնք ջիղերը թունդ պիտի հանէին հայկական պատուելիներուն, որոնք սիրուն, հաճելի ու զարտուղի եւ հրապուրիչ են: Ինքը կարգ ու սարքի թշնամի նկարագիր, ինքզինքը շղթայազերծ ըրած է քերականական կարգ մը կապանքներէ, որոնք անհրաժեշտ են միջակ գրողներու համար, բայց իր տաղանդը պէտք չունի անոնց... Սակայն իր ամէնէն մեծ, ամէնէն նշանաւոր յատկութիւնը պիտի մնայ գրելու հազուագիւտ շաղախը, ինչ որ մեծ գրագէտները կը յատկանշէ: Կարելի չէ գտնել տող մը, զոր աւելորդ նկատես իր գրուածքներուն մէջ, կամ վայրկեան մը ձանձրանաս իր երկերուն ընթերցումին մէջ: Իր նկարագրութեանց մէջ հոյակապ, սակաւագէպ, նոյնիսկ ագահ այնքան, որ անոնց վրայ հիացած պահուդ իսկ՝ յանկարծ կ'աւարտին»:

Անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար, երբ բեմ եկաւ Վ. Թէքէեան Զօհրապի տաղանդին եւ անոր գրականութեան գովքը ընելու համար, անակնկալ, որովհետեւ մարդիկ դեռ կարող չէին ըմբռնել այն օրերուն, թէ մէկը կրնար հանրային մարդու մը դէմ ճակատիլ դուրսը, բայց ակնածիլ անոր տաղանդին առջեւ: Երբ կ'առաջարկէի Թէքէեանին խօսք առնել Զօհրապի ասուլիսին օրը, ան ինծի կ'ըսէր.

— Անշուշտ, չէք սպասեր, որ Զօհրապի գրականութեան մէջ բիծեր որոնողներէն ըլլամ, Զօհրապ գրագէտին մէջ ես միայն փայլուն գիծեր կը տեսնեմ:

Ասուլիսին մէջ իր խօսած ճառը իսկական վայելք մըն էր արդարեւ: Դրժբախտաբար անոր ամփոփումը միայն ունինք, ամփոփում, զոր ինքն իսկ յանձնեց ինձ յետոյ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(12 Շար.)

փաշան (Չերքէզ) եւ ոճիրներու միջոցով կառավարութեան ղեկը ձեռք անցուցին: Թալէաթ եղաւ Ներքին նախարար, Վարչապետ եղաւ՝ Մահմուտ Շէվքէթ զօրավարը, որ իբր փոխ-վրէժ Նազըմին, սպաննուեցաւ հակառակորդներուն կողմէ: Այս անգամ Իթթիհատականները սկսան ճզմել բոլոր հակառակորդները:

Պալքանեան պատերազմի ընթացքին, Էնվէր վերադրաւեց Էտիրնէն եւ դարձաւ պատերազմական նախարար: Զինակցութիւն կնքուեցաւ 1914 Օգոստոս 2ին, եւ Իթթիհատը 1914 եւ 1915ի Ցեղասպանութեան ոճիրներու օրերուն «Քոնկրէ» չգումարեց մինչեւ 1916ի Օգոստոսը:

Մինչ այդ, հայաբնակ նահանգներու եւ այլ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ պետական բոլոր գործակալութիւններով Ցեղասպանութեան ոճիրները շարունակուեցան:

1916ի «Ճէմիյէթ»ին Կ. Պոլսոյ Կեդրոնի գաղտնի անդամները եղան.— Հաճի Ատիլ, Հիւսէյին Ճահիտ, Ճավիտ, Խայրի, Աթըֆ, Տոքթ. Նազըմ, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Էյուպ Սապրի, Զիա Կէօք Ալփ, Բիզա, Տոքթ. Բուսուխի, Գարա-Քէմալ, Թալէաթ, Հիլմի: Նախագահ՝ դարձեալ Սայիտ Հալիմ եւ Ընդհ. Քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրի: Բոլորն ալ Ցեղասպանութեան կազմակերպիչ ոճրագործներ:

1916ի այս «Քոնկրէ»ին մէջ «Կուսակցական հաշուետուութիւն» չեղաւ: Այդ անունին տակ կառավարութեան վարած ոճրային քաղաքականութիւնը «ուղիղ եւ արդար» գտեր են: Անօթի բախտախնդիրներ, կողոպուտով յղփացած, հարստացած, դրամատուներ կը հաստատէին: Առաջին դրամատունը բացուեցաւ 500·000 ոսկիով ($2·500·000):

1916 եւ 1617ին Իթթիհատի Քոնկրէներուն որոշումներէն գլխաւորները եղան ապագայ տնտեսական գործունէութեան շուրջ: Կազմացին ծրագիրներ առեւտրական ընկերութիւններու, թուրք լեզուի, դրերու փոփոխման, Շէրիի դատարանները ջնջելու, որոշումներ՝ որոնք յետոյ Մուսթաֆա Քէմալ հետեւողական կերպով շարունակեց, աւելի խիստ, բռնի միջոցներով:

1917ի Իթթիհատի Քոնկրէն ունեցաւ երկու կեդրոններ.— Մին՝ կը կոչուէր «Մէճլիսը Ումումիի Կեդրոն», որուն անդամներն էին՝ Շէյխիւլ իսլամ Մուսա Քեազիմ, Սայիտ Հալիմ, Խայրի, Հաճի Ատիլ, Էնվէր փաշա, Ահմէտ Նէսիմի, Ճէմալ փաշա, Ճավիտ, Խալիլ, Շիւքրի, Մուսթաֆա Շէրէֆ, Հիւսէյին Ճահիտ եւ Աթըֆ: Իսկ միւս կեդրոնը՝ («Մէրքէզը Ումումի»), որուն անդամներն էին՝ Տոքթ. Նազըմ, Թալէաթ, Քարա-Քէմալ, Բիզա, Զիա Կէօք Ալփ, Էյուպ Սապրի, Տոքթ. Բուսուխի, Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Հիլմի: Նախագահ՝ Թալէաթ եւ ընդհ. քարտուղար՝ Միտհաթ Շիւքրի, ամէնքը հրէշներ, աւելի կատաղի քան գերմանացի «Էս-Էս»ները:

Իթթիհատի Քոնկրէներու գաղտնի որոշումներու մասին թեթեւակի ակնարկներ կան՝ «Թանին» թերթի մէջ, նաեւ «Շուրայը Իւմմէթ»ի մէջ: «Թանին»ը պաշտօնաթերթն էր Իթթիհատի, եւ որուն խմբագրապետն էր Հիւսէյին Ճահիտ (Եալչըն):

«Թանին»ը 1908 Նոյեմբեր 26 թիւով կ'ըսէր.— «Սահմանադրութեան յայտարարութեան առաջին օրերուն՝ Ընդհանուր Կեդրոնին անդամներուն գաղտնի մնացած աննուները երեւան ելած են, ուստի որոշուեցաւ որ անունները գաղտնի պահուին բացարձակապէս:

Իթթիհատի որդեգրած ծրագիրներու եւ որոշումներու մասին տեսնել «Շուրայը Իւմմէթ» թերթի 1908ի 7, 12, 22, 27, 29, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 47 թիւերը եւ «Թանին»ի 1909 Սեպտ. 14 թիւը:

1911ի «Քոնկրէ»ն, որ որոշում տուած էր ոչ-թուրք տարրերը ձուլելու, այդ մասին տեսնել «Թանին»ի 1911 Օգոստ. 12, 22, 29 եւ 1911 Սեպտեմբեր 4, 14, 18, 21, 23 եւ 24 եւ Հոկտ. 1, 3 թիւերը, ինչպէս նաեւ «Թանին»ի հրատարակած՝ Քաղաքական Պատմութիւն վերնագրի տակ թերթին 1912 Մարտ 1ի յաւելուածը, եւ մասնաւորապէս՝ «Սալնամէի Սէրվէթը Ֆունուն» պատկերազարդ հանդէսին, 1912ի 238, 239 եւ 240 կարեւոր էջերը:

Պատերազմի առաջին երկու տարիներուն, Իթթիհատը Քոնկրէ ունեցած չէր եւ 1913ի ընտրուածները շարունակած էին, մինչեւ 1916ի Օգոստոս եւ Սեպտեմբերի ժողովը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

*) Տոքթ. Բուսուխի, Պերլինի մէջ, Թալէաթի սպանութեան օրերուն, անոր յարկաբաժնին մէջ կը բնակէր:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԻՆ ՄԷՋ

Եւրոպացիներուն հետաքրքրութիւնը Արեւելքի, ի շարս որուն Հայաստանի, շատ հին պատմութիւն ունի: Եւրոպացի գիտնականներ ուսումնասիրած են մեր երկրին ճարտարապետութիւնը, բուսական աշխարհը, սովորութիւնները, կրօնքը եւ, յատկապէս, լեզուն եւ հարուստ պատմութիւնը:

Հաւաստի տուեալներու համաձայն, արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, մինչեւ 1910 գոյութիւն ունեցած են 460 հայագէտներ, որոնք բացառապէս զբաղած են Հայաստանով եւ ձգած են հազարաւոր գիրքեր եւ յօդուածներ: Այդ մասին կը վկայէ Ֆրանսահայ մատենագէտ Ա. Սալմաստեանի կազմած «Հայաստանեան մատենագիտութիւն» աշխատութիւնը, որ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ 1967ին: Աշխատութիւնը կ'ընդգրկէ օտար լեզուներով հրատարակուած հայագիտական, արեւելագիտական եւ, ընդհանրապէս, պատմա – բանասիրական գիրքեր: Աշխատութիւնը կը պարունակէ շուրջ 7000 գրականութիւն:

Ցիշատակուած 460 հայագէտներէն 34ը լեզուաբաններ են, 31ը՝ մատենագէտներ, 92ը՝ պատմագէտներ, 41ը՝ հնագէտներ, 7ը՝ իրաւագէտներ, 12ը՝ դրամագէտներ, 17ը՝ սեպագրագէտներ, 22ը՝ ազգագրագէտներ, 138ը՝ նոթագիրներ:

Հայ ժողովուրդը միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէ եւ կը նշէ Մ. Լեա Քրոզի, Թ. Պայերի, Վ. Վինթերի, Կուտըշմիտի, Հիւպշմանի, Մարքուարտի, Լանկլուայի, Միւլլէրի, Սէն Մարթէնի եւ հայագէտ շատ ուրիշ մեծ գիտնականներու անունները:

Ի. դարու սկիզբին հայագիտութիւնը նոր թափ կը ստանայ եւ դուրս կուգայ Եւրոպայի սահմաններէն: Այժմ կարգ մը համալսարաններու մէջ հաստատուած են հայագիտական ամպիոններ, Փարիզի մէջ վերսկսած է լոյս տեսնել աշխարհահրոչակ լեզուագէտ – հայագէտ, Փրոֆ. Անթուան Մեյէի հիմնած «Հայագիտական Հանդէսը», ուր լոյս կը տեսնեն Հայաստանին նուիրուած բազմաթիւ գիրքեր, հաւաքածոներ, թարգմանաբար կը հրատարակուին հայ դասական եւ ժամանակակից գիտնականներու աշխատութիւնները եւայլն:

«ԱՌ ԳԻՐՍ ԲԱԲԵԼԱՑԻՈՑ»

Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը կ'աւերէ Երուսաղէմը, կը գերէ Հրեաները եւ կը ստիպէ զանոնք, որ երգեն Սիոնի մասին: Գերիները կը հրաժարին երգելէ, պատասխանելով՝ «Ի՞նչպէս կըրնանք Տիրոջը երգ երգել օտար երկրի մէջ»:

Դաւիթի այս՝ 137րդ սաղմոսին բնաբանով ստեղծագործութիւններ յօրինած են Գերմանացիներ Շիւտց, Տունդէր, Ռայկէն եւ Պախ, հունգարացի Լիսթ եւ Ֆրանսացի Կունօ, հոլանտացի Սվելինկ եւ հայ Մակար Եկմալեան:

Պերլինի մէջ ուսանողական տարիներուն Կոմիտաս ինք եւս կը հմայուի այդ սաղմոսով եւ անոր գերմաներէն բնագրին հիման վրայ կը գրէ «Առ գիրս Բաբելացւոց» ստեղծագործութիւնը, որ իր երաժշտական բովանդակութեամբ, լայնածաւալ նիւթով (սիւժէ), պատմողական բնոյթով եւ մեծութեան որոշ տարրերով կը գերազանցէ երաժշտական սաղմոսները: Իսկ բնագրին ընտրութիւնը պատահական եղած չէ:

Հարազատ ժողովուրդին դառն ճակատագիրով եւ դեղեցիկ ապագայի մը բաղձանքներով ապրող եւ այդ ճակատագիրը արտայայտող «Կռունկ»ը եւ «Մոկաց Միրզան», Ակնի անտունիները ձայնագրողը եւ երգողը չէր կրնար անտարբեր գտնուիլ հին Իսրայելացիներուն խոշտանգումը նկարագրող այդ սաղմոսին հանդէպ եւ, հետեւաբար, չգրել իր ազգին վիշտերը եւ ազատագրական վեհ գաղափարները արտայայտող «Առ գիրս Բաբելացւոց» ազատատենչ սաղմոսը:

Կոմիտասին՝ 1896ին գրած այդ ստեղծագործութիւնը 70 տարի շարունակ ձեռագիր վիճակի մէջ մնացած է դիւաններու մէջ եւ շնորհիւ Ռոբերդ Աթայեանի, առաջին անգամ հնչեց Կոմիտասի քառեակին մէկ նուագահանդէսին ընթացքին:

Ռ. Աթայեան խօսելով այս ստեղծագործութեան մասին կ'ըսէ թէ՝ այս ըստեղծագործութեան մէջ օգտագործելով «Մայր Արաքսի ափերով» եւ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն» ժողովրդական երգերուն մոթիֆները, հայ երաժիշտը դիմած է համամարդկային նիւթի՝ աստուածաշնչական նիւթը իրապաշտ կերպով մեկնաբանելով եւ օտար նիւթը հարազատ ժողովուրդին կենսական խնդիրներուն ծառայեցնելով:

« ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԿԱՆՉԸ »

« Հայք » Շարժ. Ընկերութիւնը երկարատեւ աշխատանքներէ ետք, անբացատրելի դժուարութիւններ հարթելով, այժմ պատրաստ ունի Գէորգ Մարզպետունիի «ԱՆՈՆՑ ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԿԱՆՉԸ» սենարիօն:

Միջազգային շուկայի ծանօթ ուժերով պատրաստուելիք այս շարժապատկերին նկարահանումը փութացնելու համար, շրջագայութեան դրուած են շահաբաժիններ, որոնց մասնակցիլ ուզողները կրնան դիմել «Հայք»ի.—

HAIK PRODUCTIONS
P. O. Box 38696
Hollywood, Calif. 90038, U.S.A.

«Առ զաւակս դուն քո մանդաղը ես ալ իմս, ու միասին սկսինք հնձել, ՄԵՐ ՍՐՏԻ ցորենը»:

«ՀԱՅՔ ՇԱՐԺ. ԸՆԿ.

ԾԻԾԱՂ

ՆՐԲԱՃԱՇԱԿ ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ

Ճաշարանապետը, յաճախորդի մը, որ ընթրիքի պահէն շատ ուշ ներս մտած է, ճաշացուցակէն շատ տողեր ջնջուած տեսնելով.

— Լաւ պատրաստուած եզան լեզու ունինք, վստահ եմ որ գոհ պիտի մնաք:

Յաճախորդը.— Ո՛չ, անասուններու բերնէն ելած բա՛ն չեմ կրնար ուտել...

— Այն ատեն, պարո՛ն... հաւկիթ տամ ձեզի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այս տեղեկութիւնը ինձ կը հասկցնէր թէ առեղծուածային անձնաւորութիւնը կրցած էր օր ցերեկով պրծիլ ապահովութեան պաշտօնեաներուն ձեռքէն, եւ այս բանը ճշմարիտ քաջութիւն մըն էր նկատի առնելով որ ինչպիսի խիստ հսկողութեան մը առարկայ եղած էր ան: Այս միակ իրողութիւնն իսկ կը հաստատէր թէ որքան ճարպիկ էր ան, քանի որ այն պահուն իսկ երբ զայն ի ձեռին ունենալ կը կարծես, ասեղի մը պէս կը սահի ձեռքէդ:

Կէս ժամ վերջ կը գտնուէի սպայակոյտի լրտեսական ճիւղին պետ տեղակալ Հայնրիհ Վէսնէրի քով: Հանբաւաւոր ոստիկան Շունքէէն նախապատուութիւն տուի Վէնսէրի, որովհետեւ լրտեսական ճիւղի գրասենեակէն անցած գործերը միշտ աւելի գաղտնի կը նկատուէին քան թէ Պերլինի ոստիկանութեան գործերը, որոնք ծանօթ կ'ըլլան բազմաթիւ ստորադաս գործակալներու, որոնք արտօնուած են քննել եւ խուզարկել թղթածրարներն ու տեղեկատուութիւնները:

Շատ բան չըսի Վէսնէրին: Միայն տեղեկացուցի թէ Նորին Բարձրութիւն Գահաժառանգը կ'ուզէ գիտնալ իսկոյն, թէ Մարթինէզ Արանտա անուն Սպանիացի մը Պերլին եկա՞ծ է:

Իսկոյն օգնական տնօրէնը խիստ հետաքրքրուեցաւ: «Վիլհէլմիկ»ի մասին այնքան շատ գայթակղալի շշուկներ կը շրջէին որ այս հրապուրիչ խարտեաշ մաղերով խոշոր պաշտօնակալը, յուսաց որ կրնայ թերեւս ուրիշ մանրամասնութիւններ քաղել:

— Կը հաճի՞ք արտօնել, ըսաւ ան մատը կոխելով ելեկտրական զանգակի մը կոճակին վրայ:

Գրեթէ, իսկոյն քարտուղար մը եկաւ եւ հրաման ստացաւ երթալ եւ օտարականներու ոստիկանական տոմարը քննել հասկնալու համար թէ Արանտա անունով մէկը մայրաքաղաք ժամանա՞ծ է արդեօք:

Տասը վայրկեանէն քարտուղարը վերադարձաւ եւ ըսաւ թէ արդարեւ Արանտա անունով Սպանիացի մը շատ կանուխ Փարիզէն եկած է, ընկերակցութեամբ Սապէն անունով սիրուն աղջկան մը եւ երկուքը մէկ իջեւանած են Սանթրալ պանդոկը որ կը գտնուի Ֆրիտրիխշթրասէի կայարանին դէմը:

Այս տեղեկութեան վրայ, իսկոյն գացի Սանթրալ որուն պահապանէն իմացայ որ Արանտա ժամ մը առաջ հեռացած էր պանդոկէն, բայց զարմուհին վերը իր սենեակն էր:

Շտապով Փոցտամ վերադարձայ, ուր դժբախտաբար տեղեկացայ թէ Գահաժառանգը Քնօֆին հետ ինքնաշարժով պտոյտի ելած է: Գահաժառանգուհիին հարցուցի թէ դիտէ՞ր արդեօք գացած տեղը՝ բայց սովորականին պէս պատասխանեց թէ այդ մասին ոչ մէկ գաղափար ունէր: Արդէն «Վիլհէլմիկ», որ ոչ մէկ տեղ երկար կը մնար, յաճախ այսպէս իր քմայքին ու խելքէն փչածին համաձայն, կը մեկնէր առանց ոչ ոքի բան մը ըսելու իր գացած տեղին մասին:

Ժամը վեցը հնչած էր արդէն երբ վերադարձաւ եւ պահակը իսկոյն տեղեկացուց անոր թէ խիստ կը փափաքէի զինքը տեսնել: Այնպէս որ, առանց իր վերարկուն հանելու կանխահոդութեան սենեակս բարձրացաւ ուր խուժեց հովի արագութեամբ:

Երբ իմացածներս պատմեցի իրեն, յանկարծ դէմքը գունատեցաւ:

— Ուրեմն, Հէլցէնտօրֆ, վստա՞հ էք թէ այդ արարածը հոս է, թոթովեց ան ջղային դողով մը: Շաբաթ մը կայ որ ինծի նամակ մը գրած է, որով ան յայտնէր թէ զիս տեսնելու դիտաւորութիւն ունի:

— Կը յուսամ թէ չէք պատասխանած, այնպէս չէ՞:

— Ոչ: Այդ նամակը զարդասենեակիս սեղանին վրայէն գտայ, բայց երբեք չդիտցայ թէ ո՞վ հոն բերած էր զայն: Որոշ է որ այս թշուառականը իր սպառնալիքը գործադրելու եւ ամէն բան Կայսեր յայտնելու մտադրութիւն ունի:

— Եւ ի՞նչ կրնայ ըսել սակայն, հարցուցի:

Բայց «Վիլհէլմիկ» այնքան դիւրին չի մատներ ինքզինքը:

Բաւականացաւ պատասխանել.

— Է՛, լաւ... Բաներ մը, որոնք ամէն դինով պէտք է գաղտնի մնան: Այդ Սպանիացին ի՞նչպէս կրցած է իմ գաղտնիքիս տեղեկանալ, այս բանին չկրցայ բնաւ խելք հասցնել թէ ... միայն եթէ անիծեալ կինը անամօթաբար զիս մատնած չըլլայ:

Յաջորդ երկու օրերուն, անբաժան ընկերն էի Նորինբարձրութեան ինքնաշարժով պտոյտներուն, ասկէ զատ Կայսրը փրուսիական պահնորդ գունդի զօրահանդէսին ներկայ եղաւ. բան մը որ խիստ ծանրաբեռնեց իմ աշխատութիւններս:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԵՔՍԻՔԱ.— Այրի Տիկին Մարի Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ինճէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ինճէեան, Ահարոն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մելիք Ինճէեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Հրանոյշ Սարգիսեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ինճէեան (Օտեսա) կը ծանուոցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ (Յունուար 22) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՏԻՐԱՆ ԻՆՃԷԵԱՆԻ

(Կիրասոնցի, մեռած Մեքսիքա)

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԱՆՍԷ.— Տէր եւ Տիկին Նշան Յակոբեան եւ զաւակները, Օր. Աստղիկ Յակոբեան, Պետրոս Յակոբեան, Պ. եւ Տիկին Սաթենիկ Մընիէ, ինչպէս նաեւ Յակոբեան, Դարբինեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

ՈՍԿԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 6ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Յունուար 22) Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) ժամը 21,15ին

ՈՒՐԱՐՏԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հեռատեսիլի յաջորդ յայտագրերը տեղի կ'ունենան Փետրուար 12ին եւ Մարտ 26ին:

(Մանրամասնութիւնները յետագային:)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Ադամեան և ընտանիքը, Փրոֆ. Խայիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը նուիրեն, մահազդով յայտարարուած նպատակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին հայկական ձայնաւոր պատարագ Քալվատոսի Քան քաղաքի Ս. Ստեփանոս (Սէնթ-Էթիէն) պատմական եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔ

Շաւիլի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, մասնակցութեամբ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Հաքիմեանի բնակարանը, 144, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Պանեէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ- Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Տարեկան ցերեկոյթ - պարահանդէսը

Կիրակի Փետր. 5ին, ժամը 16 - 24

Ամպասատէօրի *սրահին մէջ*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կիրակի, Մայիս 7ին, ժամը 14ին

Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Սիլվի Ստեփանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ հօր, Միհրան Աբրահամեանի (Սէնթ-Էթիէն):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ-տէ-Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Գինին եւ իր բանաստեղծական անունները (ՀԱՅ - ԲՈՅԺ): Ոսպ կերէք (ՏՈՔԹ. Յ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ): Գիրութեան վտանգները, պատճառները, գէր մարդոց ապագան, ինչպէս դարմանել (ՓՐՈՖ. ՄՕՐԻՍ ԼԱՄԻ): Մարսողական խոցերուն օրացոյցը, խոցը ո'ւր կը կազմուի, ե'րբ քանսէրի կը փոխուի, ե'րբ կը ծակի, ընդհանրապէս ո'ր եղանակին, ո'ր ամիսներուն եւ ո'ր օրերուն (ՏՈՔԹ. Ա. ԱՇՃԵԱՆ): Քիչ կերէք որ... չմեռնիք (ՔԱՂՀԱՆ): Ծխեցէք... ի չահ պետութեան, հաշուելով վնասները ձեր առողջութեան (ՏՈՔԹ. ՇԱՀԷՆ): Շոքոլային բժշկ. պատմութիւնը (ՏՈՔԹ. Շ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ): Լաւագոյն ծերութեան հասնելու արուեստը (Ա. ՄՕՐՈՒԱ): Ստամոքսին խոցը, ծագումը եւ վտանգները (ՏՈՔԹ. Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ): Համասփիւռ ծաղիկը (ՀԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ): Պատուէրներ տարեց մարդոց (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ): Առանց ցաւի ծննդաբերութիւն (ՏՈՔԹ. ՄԱՐԻ ՉԻԼՈՅԵԱՆ): Ի՞նչ գիտենք քնանալու մասին (Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ): Զկնորսութիւնը Սեւան լճում (Ե. Վ.): Թոքախտը եւ յղութիւնը (ՏՈՔԹ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ): Մեղուապահութիւնը Հայոց մօտ (Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար:

Հատավաճառ չի ծախուիր:

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով:

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը: Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում:

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը:*

Ջերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
19 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10816

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — Nº 10.816

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԷՆ ԵՏՔ ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ ՄԸ

—o—

Բ.

Դէպի Իսրայէլ ներգաղթը վերջերս կտրանցուցած է իր թափը։

Առոր փոխարէն սկսած է արտագաղթի չարժում մը, մտահոգութիւն պատճառե – լով իշխանութեանց։

Դիւրին աչխատանք չէր ի մի ճուլել զանազան տարբեր երկիրներէ ներգաղթող Հրեաները։

Օսմանեան տիրապետութեան չրջանին, Սուլթան Ապտիւլ Համիտէն առաջ, չատ չնչին թիւ մը կը կազմէին Հրեաները Պա – զեստինի մէջ։ Տարիքնին առած հայրե – նասէրներ կ'ներթային մեռնելու իրենց նա – խահայրերու երկրին մէջ եւ թաղուելու այնտեղ։

Առաջին ներգաղթը դէպի Աւետեաց Եր – կիր սկսաւ 1882ին, իբրեւ հետեւանք Հրեաներու պոգրոմին (ջարդ) Ռուսիոյ մէջ։

Հալածանքներն ու ջարդերը պատճառ դարձան Սիոնական չարժումի ստեղծու – մին։ Հրապարակագիր Թէոտոր Հէրցլ յղացաւ զաղափարը, որ արձագանգ գտաւ աչխարհի բոլոր հրեայ զաղութներուն մէջ։ Հարուստներու աջակցութեամբ ըս – տեղուեցաւ Հրէական Ազգային Հիմնա – դրամը՝ հող գնելու եւ ներգաղթողներու ապրուստը ապահովելու համար։

Ռոչիլտ 1887ին իր ծախքով հիմը դրաւ Ռիշոն–լը–Սիոն երկրագործական համայ – նական դիւղին, — չրջապատուած ընդար – ձակ այգիներով եւ օժտուած դինիի եւ ոդելից ըմպելիի արդիական գործարա – նով մը, — զոր առիթ ունեցանք տեսնե – լու 1917ին։ Հիմնեց նաեւ էքթրոնը (Մագ – քէրէթ Պաթիա)։ 1870էն մինչեւ 1896 Ալիանս Իսրայէլ ու «Սիոնի սիրահար – ներ»ը հիմնեցին 17 նման ուրիչ գիւղեր եւս — ֆիպպուռմ կոչուած — Պաղեստինի զանազան կողմերը։

1914ի պատերազմէն առաջ Պաղեստին զաղթողները մեծ մասամբ լեհ Հրեաներ էին, ողկուզաձեւ մազերով եւ մուչտակէ զդակներով։

Հին զաղութը այլեւս տուն–տեղ եղած՝ ինքզինքը տեղացի կը նկատէր։ Դուրսէն՝ զանազան եւրոպական, ափրիկեան եւ ա – րաբական երկիրներէ ներգաղթող զաղ – թականները իրարու լեզու չէին հասկը – նար։

Դասական եբրայերէնը, Թալմուտի լե – զուն սինագոկներու մէջ միայն կը զոր – ծածուէր, գրաբարին պէս։

Ժողովրդական եբրայերէնը, աչխարհա – բարը զարձաւ պետական լեզու։ Ներկա – յիս ընդհանրացած է արդի եբրայերէնը։ Եւ ներգաղթողները բոլորն ալ կը խօսին եւ կը գրեն զայն։ Եբրայերէնը՝ մովսի – սական կրօնքին հետ՝ զարձած է միու – թեան դիծ մը տարբեր աչխարհներէ Իս – րայէլ գաղթող Հրեաներու միջեւ։

Տարիներու փորձը ցոյց տուաւ սակայն թէ մասնաւորաբար արեւմտեան երկիր – ներէ ներգաղթող Հրեաները չէին կրնար վարժուիլ իրենց նոր հայրենիքի տնտե – սական ու ընկերային պայմաններուն։ Շատեր հայրենասիրութենէ մղուած կա – յեր էին Աւետեաց Երկիրը, ուր մեղր ու կարագ կը բխէր, ըստ Ս. Գրոց։

Մեծ թիւ մը կը կազմէին անոնք, որ փորձի կարճ չրջանէ մը ետք հիասթափ – ուած կը վերադառնային իրենց եկած տեղերը։

Կը թուի թէ արտագաղթը վերջերս լուրջ համեմատութիւններ առած է։

Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութիւ – նը Յունուար 10ին հրատարակեց երու – սաղէմէն ղրկուած հեռագիր մը (Յառաջ Յունուար 11)՝, որուն համաձայն Իսրայէ – լի անկախ պետութեան ստեղծումէն (1948) մինչեւ այսօր 1·250·000 Հրեաներ ներգաղթած են։ Միեւնոյն չրջանին 165 հազար հոգի հեռացած են Իսրայէլէն՝ դաղթելով օտար երկիրներ։

Այս պարագան մեծապէս կը մտահոգէ վարիչները։

Արտագաղթի մրցանիչը կոտրուած է 1966ին, որու ընթացքին 11·000 Հրեաներ մեկնած են արտասահման։ Բայց ինչ որ ուչադրաւ է, հեռացողները մեծ մասամբ որակեալ արհեստագէտներ ու մասնա – գէտներ են, որոնք Իսրայէլի մէջ իրենց յարմար գործ չեն կրցած գտնել։

Հեռագիրը կը չեշտէ, որ արտագաղթի ճամբան բռնողներու կէսը Միացեալ Նա – հանգներէն ներգաղթողներն են, հարիւ – րին քսանը՝ Եւրոպայէ եւ հարիւրին հին – գը՝ արեւելեան երկիրներէ։

Ինչպէս կը տեսնուի բազդատական այս տախտակէն, Արեւմուտքի մչակոյթով եւ ապրուստի մակարդակով բարձր երկիր – ներու մէջ ապրելու վարժուած մարդիկ չեն տոկար նորագտ երկրի անտեսական, ընկերային, քաղաքական, վարչական եւ այլ պայմաններուն։

Երկար տարիներ պէտք են Ամերիկայի եւ Եւրոպայի վիճակին հասնելու համար։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳԸ

Կարմիր Պահակներու չարաթաթերթը կը զրէ իր առաջին էջին վրայ թէ մեծ ծաւալով արիւնալի կռիւներ տեղի ունե – ցած են Մաոյի պրոլետարական դիծին եւ քաղքենի յեղափոխական դիծին միջեւ։ Թերթը կը յիչեցնէ թէ յեղափոխական դիծը կը տանին Նախագահ Լիու–Շաօ – Շի, կուսակցութեան քարտուղարը, քա – րոզչութեան պետը եւ ուրիչներ։

«Մարզականի ճակատը» թերթը որ մարզական ոչ մէկ բան կը հրատարակէ, կարզ մը ուրիչ լուրեր ալ կուտայ եւ կը զրէ։— «Վերջերս այս իրերու թէ յեղա – փոխականները հանրային ապահովու – թեան նախարարութիւնը զրաւեցին եւ պահակները ձերբակալեցին»։ Յօդուածին մէջ կը ճաղկեն նաեւ Նախագահին կինը իբրեւ ամբաստանեալ։

Իսկ «Կարմիր Դրօչակ»ը կոչ մը հրա – տարակած է պրոլետարներու միութեան համար, որ երկու յատկանչական կէտեր ունի։ Նախ քաղաքական եւ զաղափարա – կան դետնի վրայ, առաջին անգամ ըլլա – լով կը խօսուի «նոր կարգի» մը հաս – տատման մասին։ Ապա, պայքարի մա – սին, յօդուածը կը նչէ թէ եթէ հարկ ըլլայ բանակը յանձն կ'առնէ կարգի բե – րել զաստակարգի թչնամին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻՆ կը հաղորդեն թէ տասն – եւհօթը սենտիքաններ որոչած են բանակա – րական համագործակցութիւն մը հիմնել որու անունն է։— «Սենտիքաններու Բան – ուորական Բարեկորոգման Համագործակ – ցութիւն»։ Լը Մոնտի թղթակիցը կը նչէ թէ լաւ որ բարեկորոգման թարգմանած է Թուրքերէն տէվրիմճի ածականն է, որ կազմուած է տէվրիմ գոյականէն եւ կը նչանակէ նաեւ յեղափոխական։ Ապագան ցոյց պիտի տայ կ'ըսէ թղթակիցը, թէ ո՛ր իմաստը աւելի յարմար է։

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք կիպրական իչխանու – թիւնները պաշտօնական դիմում մը ըրած են Անգարայի կառավարութեան, որպէս – զի զէնք ստանան, ի պատասխան չեխ զէնքերու զոր Մակարիոս գնած է։ Անգա – րայէն երկու բարձր պաշտօնեաներ Նի – կոսիա հասած են չեխ զէնքերու ներա – ծումով ստեղծուած կացութիւնը ուսում – նասիրելու։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻՆ կը հաղորդեն թէ Մա – ռեչալ Մալինովսկի յայտարարած է թէ խորհրդային պաշտպանութեան դրու – թեան մէջ հակահրթիռային հրթիռներու դրութիւն մը կատարելագործուած է։ Այս յայտարարութիւնը կը զուգադիպի այն լուրին, պաշտօնապէս չհաստատ – ուած, ըստ որուն Նախագահ Ճոնսընի նամակը զոր Միացեալ Նահանգներու նոր դեսպանը պիտի յանձնէ Պոդգորնիի, կ'առաջարկէ որ Միաց. Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը հրաժարին հակա – հրթիռային հրթիռներէ։

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ Արտաքին նախարարը կ'ուզէ որ Սոքարնօ հրաժարի։ Արտաքին նախարարը Սոքարնոյի դիմած է իբրեւ «բարեկամի մը եւ զէնքի հին ընկերոջ մը»։

ՍԱՑԿՈՆԵՆ կը հաղորդեն թէ 23 տարե – կան ֆրանսացի լրագրողուհի մը անհե – տացած է։

ՊՕՂՈՍ Զ. քաջալերած է Վարչապետ Ուիլսընը որ չարունակէ խաղաղութեան իր փորձերը, Վիէթնամի համար։

ՔԵՆԸՏԻ ընտանիքը եւ Մանչեսթըր բարեկամական համաձայնութեան մը ե – կած ըլլալով, «Նախագահի մը մահը» լոյս կը տեսնէ Ապրիլին փոքր յապաւում – ներով։

ԱՆԳԼԻԱ կոչ մը ըրած է Դամոկոսի եւ երուսաղէմի որպէսզի չափաւորութիւն ցոյց տան։ Իսրայէլ եւ Սուրիա համա – ձայն են որ պինդուլի խառն յանձնա – խումբը արտակարգ նիստ մը գումարէ։

ՀԱԲԱԻԱՑԻՆ Վիէթնամ կը մերժէ եօթը օրի երկարաձգել Թեթի (Վիէթնամի նոր տարի) տօներուն պինդուլը որ չորս օր – ուան համար որոչուած էր, բայց Վիէթ – քոնկը կ'առաջարկէր եօթնի բարձրացնել։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԴԻՄՈՒՄԸ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

—o—

Նիւ Եորբէն Լեւոն Փէշիչեան կը հեռա – գրէ Պէյրութի մեր պաշտօնակից՝ « Ագ – դակ »ին։

Հայաստանի Հանրապետութեան պատ – ուիրակութեան անունով, Տօքթ. Ա. Վարժապետեան եւ Պր. Եդուարդ Սա – հակեան ներկայացան ՄԱԿի փոքրամաս – նութեան իրաւունքները պաչտպանելու եւ խտրականութիւնը արմատախիլ ընելու առաջա – դրութեամբ կազմուած ենթայանձնա – խումբի նիստին եւ յանձնեցին հետեւեալ յայտարարութիւնը։—

« Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, խօսելով յանուն հայ ժողովուրդին, կը փափաքի ՄԱԿի փոքրամասնութեանց պաչտպանութեան եւ խտրականութեան առաջքը առնող են – թայանձնախումբին ընթացիկ նիստին ներկայացնել հետեւեալը։

Տարի մը առաջ, հայ ժողովուրդը ի սիթիւս աչխարհի ոդեկոչեց յիսնամեակը 1915ին Թուրքիոյ մէջ տեղի ունեցած կո – տորածներուն, որոնց զոհ զացին մէկու – կէս միլիոն Հայեր։ Անկասկած, որ այս իրողութիւնը ամէնէն սեւ էջն է մարդ – կային պատմութեան եւ որպէս այդ, առաջին ցեղասպանութիւնը՝ բառին ներ – կայիս տրուած իմաստով։

Տխուր է արձանագրել, թէ կան տա –

կաւին բազմաթիւ անդամ պետութիւն – ներ, որոնք մաս չեն կազմեր ցեղասպա – նութեան Ցանձնախումբին։ Հեղնանք է նաեւ այն իրողութիւնը, որ վերերկրդ յօդուածին տրամադրութիւնները՝ առա – ջացնելու միջազգային առեան մը, պատ – ժելու համար ցեղասպանութեան հեղի – նակները, տակաւին չգործադրուած կը մնան։

Մասնաւորաբար այս կապակցութեամբ է որ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը կը դիմէ ենթայանձ – նախումբին, որպէսզի ան չօչափելի եւ վերջնական յանձնարարութիւններ կա – տարէ »։

Այս յայտարարութիւնը յանձնուեցաւ նաեւ մամլոյ գործակալութեանց եւ թղթ – թակիցներու։

× Նոյն ազբիւրէն, Յունուար 16 թուա – կանով կը հեռագրեն «Ազդակ»ի թէ մաս – նաւոր արտօնութիւն առնուած է ցոյց մը կատարելու համար ՄԱԿի առջեւ։ Այդ ցոյցով պիտի պահանջուի Ցեղասպանու – թեան Ուխտին վերաբերող 6րդ յօդուա – ծին գործադրութիւնը։ Ասկէ զատ, ընկ. ե. Խաթանասեան հանդիպում մը ունե – ցած է Ցանձնաժողովի փոխ–նախագահ Սուտանի պատուիրակ Ապու Ռանաթի հետ։ Ցանձնախումբի մասնագէտ անդամ – ներուն ալ ճաչ մը տրուած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՐՈՒԵԼԻՔ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԳԱՐԱԽԱՆ

—o—

«Ենի Կաղէթէ» հանրապետական չրջա – նի թուրքերէնուս յարաբերութեանց վե – րաբերեալ յօդուածաչարքին մէջ կը դրէ։

— Մուսթաֆա Քեմալ Ռուսիոյ հետ համաձայնելու կուսակից ըլլալով հան – դերձ՝ ի դին ամէն բանի համաձայնելու դէմ էր։

Արդարեւ երբ 1920 Օգոստ. 27ին Ռու – սերը առաջարկեցին արեւելեան սահ – մանին վրայ Հայաստանի ի նպաստ զոհո – ղութիւն ընել, Ազգ. Ժողովին մէջ խոր – հըրդային առաջարկները ընդունելու ի նպաստ հոսանք մը ծայր տուաւ, բայց Մուսթաֆա Քեմալի բուռն միջամտու – թիւնը ասոր առջեւը առաւ։

... Մոսկուա գացած Թուրք դեսպանա – տան պատուիրակութիւնը անկեղծ հան – դիսութեամբ դիմաւորուած էր։ Նախա – պէս Հայերու յարձակման վրայ՝ թրքա – կան բանակը մարտնչելով գացած էր մինչեւ Հայաստանի սահմանապուխը եւ ներկայ սահմանը Հայաստանի մէջ ստո – րագրուած եւ Կիւմրիի դաշնագրով (1920 Դեկտ 2–3) ճչդուած էր։ Երբ Ռուսիոյ կողմէ Անդարա ղրկուած դեսպանը յայտ – նեց թէ սխալմունքի մը հետեւանքով ձը – նունդ առած է Հայաստանի հող պահան – ջելու խնդիրը եւ վճռական երաչխիք տը – ուաւ, որ անդամ մըն ալ խնդրոյ առար – կայ պիտի չըլլայ նման պահանջ մը, Դեկտեմբեր 14ին նոր պատուիրակութիւն մը ճամբայ հանուեցաւ։ Լենինի կողմէ Մուսթաֆա Քեմալի ղրկուած նամակի մը վրայ արտօնութիւն տրուեցաւ, որ եուսուֆ Քեմալի նախագահութեան տակ գտնուող պատուիրակութիւնը ճամբան չարունակէ։ Սինոպի երեսփոխան Րըզա Նուր եւ Մոսկուայի մեծ դեսպան Ալի Ֆուատ փաչա ալ պատուիրակութեան մաս կը կազմէին։ Այս անդամուհի բա – նակցութիւններուն կը մասնակցէին Զի – չէրին ու ձեռլ Քորքմազով։ Անգարայի կառավարութիւնը պատչամ եղանակաւ մը Մոսկուայի կառավարութեան թելադրած էր, որ համաձայնութեան բանակցու – թեանց մասնակից չդարձուի Հայազգի Գարախան, որ Զիչէրինի ներչնչած էր Հայաստանի տրուելիք Թրքական հողե – րուն հարցը։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Ա.

Առողջութիւնը գին չունի: Այս ճըշ-մարտութիւնը բացայայտ կը դառնայ շատերու համար այն ատեն միայն՝ երբ հիւանդ կ'ըլլան:

Մարդիկ մասնաւոր հոգ կը տանին իրենց ինքնաշարժին, աշխատանքի մեքենաներուն, տնական գործիքներուն, իրեց տան մաքրութեան, արդուզարդին եւայլն: Բայց յաճախ՝ անխնամ կը թողուն իրենց մարմինը եւ անոր բազմատեսակ շարժակները, որոնցմէ կախում ունի ապրելու, աշխատելու եւ կեանքը քիչ-շատ վայելելու կարողութիւնը: Եւ կը զարմանան՝ երբ օրին մէկը այդ մեքենաներէն մէկը կամ մէկ քանին սայթաքում մը կ'ունենան եւ հիւանդութիւն մը երեւան կուգայ, պատճառելով մարմնական տառապանք եւ նիւթական վնաս: Հին հիւանդութիւնը թեթեւ է եւ կարճատեւ, անցնելէն ետք կը մնայ ցաւերու աղօտ եւ ծախքերու կսկծալի յիշատակը, որ շուտով կ'անհետանայ, մինչեւ յաջորդ հիւանդութիւնը: Իսկ եթէ ծանր է եւ երկարատեւ, ոչ միայն քիչ-շատ կը տառապեցնէ, աշխատելու անկարող կը դարձընէ, այլեւ յաճախ նիւթապէս մոխիրի վրայ կը նստեցնէ:

Վերջին 20–25 տարուան մէջ բժշկութիւնը հսկայաքայլ յառաջդիմութիւններ ըրաւ եւ կը շարունակէ ընել: Նախապէս աննախատեսելի եւ անբուժելի նկատուած հիւանդութիւններ, այժմ կարելի է կանուխէն ախտաճանաչել եւ դարմանել բժշկութեան արդի միջոցներով: Բայց այդ միջոցները եւ անոնց կիրարկումը յաճախ ահագին ծախքերու դուռ կը բանան:

Գաղափար մը տալու համար՝ ըսենք թէ փարիզեան հիւանդանոցներուն մէջ օրական վճարումը այժմ 100–120 ֆրանք է: Իսկ մասնագիտական բաժիններուն մէջ (ջղային դրութեան եւ սրտի վրայ գործողութիւններ, եւայլն) օրավճարն է 200–250 ֆր.: Կարգ մը հիւանդներ շաբաթներ եւ ամիսներ հիւանդանոց կը մընան: Հաշուեցէք:

Այս պայմաններուն մէջ ո՞վ կրնայ նիւթապէս տոկալ քիչ-շատ երկարատեւ հիւանդութեան մը բազմատեսակ քննութիւններուն եւ դեղային, վիրաբուժական եւ այլ դարմանումներու պարտադրած ծախքերուն:

Ֆրանսական Սահմանադրութեան մէկ յօդուածը կ'ըսէ. «Ամէն քաղաքացի իրաւունք ունի առողջութեան», այսինքն որքան կարելի է առողջ ապրելու, հետեւաբար օգտուելու բժշկութեան ընձեռած բոլոր միջոցներէն: Այդ նպատակին հասնելու համար անշուշտ անհրաժեշտ է մէկ կողմէ առողջապահական եւ բժշկական հարցերու մասին տգիտութիւնը փարատել, միւս կողմէ նիւթական միջոցներ ընձեռել դարմանուելու համար:

Այս նկատումներով է որ տնտեսապէս եւ ճարտարարուեստապէս յառաջացած երկիրներու մէջ, օգտուելով ընկերային օրէնքներու աստիճանական բարելաւումէն, տասնեակ տարիներէ ի վեր հիւանդութեան դէմ այլազան ձեւերու տակ ապահովագրական պետական սնտուկներ հաստատուեցան, բոլորն ալ հիմնուած փոխադարձ պարտականութեան կամ համապարտութեան (սոլիտառիթէ) սկզբունքին վրայ: Այնպէս որ երկրի մը ժողովուրդին իւրաքանչիւր անհատը, իր առաւել կամ նուազ նիւթական մասնակցութեամբ, պարտադրաբար կ'երաշխաւորէ միւս անհատներու դարմանուելու իրաւունքը եւ կարողութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ 1929ին քուէարկուեցաւ «Ընկերային Ապահովագրութիւններու» օրէնքը (Ասիւրանս Սոսիալ) որ, բարեփոխուելով, 1946ին վերածուեցաւ «Ընկերային Ապահովութեան» (Սէքիւրիթէ Սոսիալ):

Ամէն մարդու ծանօթ այս օրէնքը, որոշ պայմաններով բոլոր թոշակաւորներուն, եւ միայն թոշակաւորներուն (սալարիէ), կ'ապահովէ ոչ միայն հիւանդութեան, յղութեան, ծննդաբերութեան եւ աշխատանքի արկածներու առթիւ ամէն կարգի քննութիւններու եւ դարմաններու ծախքերուն կարեւոր մասին հատուցումը, պարագային համեմատ 80 կամ 100 տոկոսը, այլեւ հիւանդութեան հետեւանքով աշխատանքի դադրեցումի շրջանին օրական, շաբաթական կամ ամսական վճարումներ կ'ընէ: Նաեւ տարեթոշակներ կը վճարէ անկարութեան եւ 65 տարեկանէն ետք հանդստեան շրջանին:

Այս ամբողջական, բայց շատ պարագաներու մէջ համեստ, ապահովութեան դրութեան պարտադրաբար ենթակայ թոշակաւորներուն թիւը մօտ 35 միլիոնի կը հասնի: Անոր կիրարկումին համար միլիառներ կը ծախսուին, երբեմն ալ կը մսխուին, զորս կը հայթայթեն աշխատաւորներուն եւ գործատէրերուն անդամավճարները, թոշակին վրայ 6 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ աշխատաւորին եւ մօտ 40 առ հարիւր գործատիրոջ կողմէ:

1946ի Ընկերային Ապահովութեան օրէնքին տրամադրութիւնները միայն թոշակաւորներուն վերապահուեցան, որով իրենց հաշւոյն անկախ, հետեւաբար առանց թոշակի աշխատողները չուզեցին կամ յաճախ չէին կրնար վճարումներ ընել թէ իբրեւ աշխատաւոր եւ թէ իբրեւ գործատէր: Անոնց համար պետութիւնը միայն հանդստաթոշակի սնտուկներ հաստատեց:

1961ին միայն պետութիւնը, մասնաւոր պայմաններով, մասնաւոր ապահովագրութեան ենթարկեց անկախ աշխատողներէն բոլոր անոնք, մօտ հինգուկէս միլիոն հոգի, որոնք իրենց հաշւոյն հողը կը շահագործէին (էքսփլուաթան ամոռիքոլ): Այսպէս ժողովուրդին մօտ 85 առ հարիւրը հիւանդութեան դէմ առաւել կամ նուազ ապահովագրութեան ենթարկուեցաւ:

Քանի մը տարի ետք անկախ աշխատող արուեստագէտները եւս (նկարիչ, գրագէտ, երաժիշտ, երգահան եւայլն) ապահովագրական իրենց մասնաւոր սնտուկը ունեցան:

Մնացեալ անկախ աշխատաւորներուն, մօտ չորսկուկէս միլիոն հոգիի համար է որ 1966 Յուլիս 31ին հրատարակուեցաւ ապահովագրութեան մասնաւոր օրէնք մը, որ կ'ապահովէ միայն կարգ մը հիւանդութիւններու եւ մայրութեան պարագային կատարուած ծախքերու մասնակի հատուցումը:

ՏՈՔԹ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔԸ

87ամեայ նկարիչ Մ. Սարեանի արուեստանոցին մէջ սովորականին պէս այցելուներ կային: Անոնցմէ մէկը կը հարցնէ յանկարծ.

— Վարպետ, ես կը տեսնեմ, որ Երեւանը ձեր ոգեշնչումներուն անսպառ աղբիւրն է: Ինչո՞ւ այդքան կը սիրէք Երեւանը:

Վարպետին պատասխանը կտրուկ եղաւ.

— Ի հարկէ, ոչ միայն անոր համար, որ անիկա իմս է, այլեւ անոր հնութեան, ջահելութեան եւ գոյներուն համար:

Խոհուն նկարիչին այս խօսքերը գեղեցիկ բնորոշում են Հայաստանի մայրաքաղաքին պատմութեան համար:

...Կարմիր Բլուր, Արին-Բերդ-Երեւանցիները այսպէս կ'անուանեն այն երկու բլուրները, որոնք կը գտնուին քաղաքին տարածութեան մէջ: Այս երկու բլուրները ունին շատ հին եւ հետաքրքրական պատմութիւն:

Ատենօք այդ բլուրներուն վայրին մէջ գոյութիւն ունեցած են երկու ծաղկող քաղաքներ՝ Թէյշեբայի եւ Էրեբունի՝ ուրարտական պետութեան երկու ռազմական եւ առեւտրական հզօր կեդրոնները:

Տարիներ շարունակ կատարուած են հնագիտական պեղումներ, որոնք բացայայտած են շատ արժէքաւոր տեղեկութիւններ բարձր մշակոյթ ունեցող ժողովուրդի մը մասին, որուն գոյութիւնը վերջ դտած է երկուքուկէս հազարամեակ առաջ:

Հայաստանի պատմութեան թանգարանին մէջ պահպանուած են ուրարտական մշակոյթի նմոյշներ: Հոն ցուցադրուած են երկու մեթր բարձրութիւն ունեցող կաւէ սափորներ՝ կարասներ, որոնց մէջ ուրարտացի վարպետ գինեգործները գինի պահած են: Ցայտնաբերուած են քանի մը տասնեակ այս ձեւի կարասներ:

Բոլորն ալ լաւ պահպանուած են:

Կարասներու շարքին մէջ դրուած են աւելի փոքր սափորներ՝ նոյնպէս լաւ պահպանուած: Հոս է նաեւ ճամբորդական մեծ, անագապղինձէ կաթսայ մը՝ 1,5 մեթր տրամագիծով, որուն մէջ կարելի է եփել եզ մը ամբողջութեամբ:

Իրենց նրբաքանդակներով եւ գեղեցկութեամբ աչքի կը զարնեն նաեւ ուրարտական զէնքերը: Արգիշտի թագաւորին տօնական վահանը եւ սուրը պատրաստուած են զարմանալի վարպետութեամբ, իրենց հարստութեամբ առաջին իսկ հայեացքէն կը գրաւեն թանգարանին այցելուներուն ուշադրութիւնը:

Ուրարտացիները հմուտ քանդակագործներ եղած են: Այդ մասին կը վկայեն գտնուած բարձրարուեստ փայտեայ քանդակները, որոնցմէ մէկը կ'արտայայտէ պատերազմի չաստուածը՝ Թէյշեբան:

Ուրարտական մեռած քաղաքներուն պեղումներէն ամէնէն արժէքաւոր յայտնագործութիւնները քարերն են, սովորական քարեր, սակայն՝ խօսուն: Այդ քարերը կը պատմեն մեզի Ուրարտացիներու մասին, թէ անոնք ինչով զբաղած են խաղաղ ժամանակ, որու դէմ պատերազմած են, երբ, ուր ինչեր կառուցած են եւայլն:

Քարերուն վրայ կատարուած այդ սեպագիր արձանագրութիւններով զբաղած են շատ հնագէտներ:

Երեւանցիներուն համար արժէքաւոր է անոնցմէ յատկապէս մէկը. ան վկայութիւն կուտայ Երեւանի հիմնադրութեան մասին: Այդ քարին վրայ դրուած է, որ Ուրարտուի Արգիշտի թագաւորը՝ Մենուայի որդին, այդ վայրին մէջ հիմնեց քաղաք մը, որ անուանեց Էրեբունի: Հիմնադրութիւնը տեղի ունեցած է Ք. Ա. 782ին:

Հնամենի Էրեբունիէն սկսած է իր պատմութիւնը այժմեան Երեւանը:

Այդ կը նշանակէ, որ Երեւանը 2748 տարեկան է:

Աշխարհի մէջ այդքան հին քաղաք շատ քիչ մնացած է: Նոյնիսկ յաւիտենական հռչակուած Հռոմը, որ հիմնուած է Ք. Ա. 754–753ին, քառորդ դարով աւելի փոքր է Երեւանէն:

Երեւանը, աշխարհի բոլոր հին քաղաքներուն նման, ունեցած է իր տեղատուութիւնը եւ մակընթացութիւնը: Սակայն մեր քաղաքը յատկապէս ունեցած է ծանր ճակատագիր մը. իբրեւ առեւտրական կարեւոր հանդոյց՝ քաղաքը գրաւելու փորձեր կատարած են բազմաթիւ մեծ ժողովուրդներ: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը իր կարգին քար ու քանդ ըրած է քաղաքը:

Եւ այդ պատճառով ալ...

Այցելենք քաղաքին թանգարաններէն Երեւանի պատմութեան թանգարանը, որ տեղաւորուած է Գէօյ Մեճիդի մէջ՝ եղակի յուշարձան մը, որ անվթար մնացած է վանտալներու արշաւանքներէն ետք:

Թանգարանին դահլիճներէն մէկուն մէջ ցուցադրուած են չորս քարտէսներ: Ասոնք Երեւանի յատակագիծերն են: Ասոնցմէ ամէնէն հինը կազմած է Ֆրանսացի ճամբորդ մը՝ Ժան Թավերնիէ, 1865ին: Ըստ այդ քարտէսին, քաղաքը փոքր բնակատեղի մըն է, այսինքն Իրանի շահին աթոռանիստը Արեւելեան Հայաստանի մէջ:

Միւս քարտէսը կազմած է Ժան Շարթէն՝ Ֆրանսացի ուրիշ ճամբորդ մը 1673ին:

«Նահանգային քաղաք Էրիվանի յատակագիծը» կը կոչուի երրորդ քարտէսը, որ կազմուած է 1865ին: Այդ ժամանակ արդէն Իրանի խանին տիրապետութիւնը Արեւելեան Հայաստանէն վերցած էր:

Երեւանին առաջին կարեւոր յատակագիծը կազմած է ակադ ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեան՝ 1924ին:

(Ծ. Խ.— Սխալ Է. կազմած է Հայաս-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

Ան իր ճառը սապէս սկսաւ.

«Կը խղճահարիմ խօսելու գրողի մը միայն դրական կամ միայն բացասական կողմերուն վրայ, որովհետեւ մէկ կամ միւս եղանակով կողմնակալ գործ մը կատարած կ'ըլլանք: Հոս քաղաքական կամ ընկերական հարց մը չէ դրուած մեր առջեւ, որուն մասին կարենայինք թեր կամ դէմ խօսիլ, զայն ան պլոք ընդունիլ կամ մերժել, այլ հեղինակ մըն է, որուն գործին ամբողջութիւնը կը կարօտի մանրամասն քննութեան: Զօհրապի համար հիացումս պարտականութենէս կը սկսի, եւ հիմա, երբ վերստին կարդացի իր գործերը, նորէն այդ տպաւորութիւնը կրեցի. պիտի աշխատիմ սակայն, որքան հնար է, ներկայ բանախօսութեանս ընթացքին շատ չտարուիլ այդ տպաւորութենէն»:

Թէքէեան յետոյ փորձեց Զօհրապը զետեղել այն միջավայրին մէջ, ուր հասունցեր էր անոր տաղանդը. այդ միջավայրը «Մասիս»ի եւ «Հայրենիք»ի շրջապատն էր եղած, ուր սկսած էր ծաղկիլ ամբողջ սերունդ մը, որուն հոգին Արփիար Արփիարեանն էր եղեր եւ որուն մաս էին կազմեր, Մելքոն Կիւրճեան, Հրանտ Ասատուր, Տիգրան Կամսարական, Երուանդ Օտեան:

«Առաջին ազդեցութիւնը, զոր Արփիարեան, Զօհրապ եւ իրենց ընկերներն ունեցան, — ըսաւ Թէքէեան, — մեր աշխարհաբար լեզուին վրայ էր. անոնք մաքրեցին եւ ծաղկեցուցին աշխարհաբարը... Երկրորդը այն ժողովրդասէր եւ ժողովրդավար ոգին էր, որով այդ սերունդը խանդավառուած էր եւ զոր մըտցուց հրապարակագրութեան եւ ընդհանրապէս հայ գրականութեան մէջ: Երրորդ նորութիւնը այդ հոսանքին՝ իրապաշտութիւնն էր, զոր հայրենիքեանները առաջին անգամ բերին թրքահայ գրականութեան մէջ»:

Թէքէեան այս գրական շարժման հարազատ ծնունդն ու միանգամայն անոր ամէնէն արդիւնաւոր գործաւորներէն մէկը նկատեց Զօհրապը, որ յայտնուեցաւ գրական զանազան սեռերու մէջ, իրարու միջեւ սերտ խնամութեամբ, նորավիպագիրն ըլլալով հիմնականը Զօհրապի գրական դիմագծութեան մէջ:

«Արուեստը, որով Զօհրապ կը պատկերացնէ իր նորավէպերու նիւթը, ըսաւ Թէքէեան, կատարելութեան կը հասնի, եւ աւելի կ'արժէ, ըստ իս, քան բուն իսկ նիւթը: Իր ոճը կտրուկ, թափանցող եւ հրապուրիչ է: Զօհրապ գրագէտ ըլլալէ առաջ փաստաբան է, իսկ անկէ առաջ ալ երկրաչափ էր: Երկրաչափ Զօհրապը իր հետքը թողած է գրագէտ Զօհրապին մէջ, որ մասամբ ատոր կը պարտի չափի եւ յստակութեան այն հզօր դրոշմը, որ կը յատկանշէ իր գրականութիւնը: Փաստաբանութիւնը եւս իր առանձնայատուկ տեղը ունի գրագէտ Զօհրապին մէջ: Իր նորավէպերը շատ անգամ պաշտպանողականներ են կարծես հասարակութեան սրտին խօսելու կոչուած:

« Զօհրապի նորավէպերը հոգեբանական գրուածքներ չեն, ինչպէս Պուրժէինը, սակայն իր հերոսները բոլորն ալ հոգեբանօրէն ճիշդ են: Ան շատ անգամ բառ մը միայն կուտայ, փոխանակ ամբողջ վերլուծման մը, եւ ահա խորապէս կը ճանչնանք, կը հասկնանք իր ներկայացուցած տիպարը: ... Զօհրապի գրականութիւնը մաս կը կազմէ իր ապրողի հաճոյքին: Ան կը դրէ, կարծես, երբ օրուան աշխատանքներէն յոգնած կամ ձանձրացած՝ հանդչիլ կ'ուզէ: Ինք գրագէտ է, ինչպէս ուրիշներ բարեգործ կ'ըլլան, այսինքն գրականութիւնը իր վայելքի մէկ միջոցն է»:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 13)

տանի Հանրապետութեան օրով, կառավարութեան յանձնառութեամբ):

Երեւանը հէքեաթային արագութեամբ մեծցաւ: Այժմ կը կազմուի Երեւանի չորրորդ գլխաւոր յատակագիծը՝ մէկ միլիոն բնակչութեան համար:

1920ին Երեւան ունէր 30·000 բնակիչ: Քիմիական տասնեակ տեսակի արտադրութիւններ, բազմազան արդիական հաստոցներ, ելեկտրական մեքենաներ, ելեկտրոնիք ճշգրիտ սարքեր, դաշնակ, ինքնաշարժ, ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներ: Դժուար է թուարկել Հայաստանի մայրաքաղաքին արտադրութիւնը:

Երեւանի մէջ կան 10 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ, մօտ 30 թեքնիք ուսումնարաններ, ուր իւրաքանչիւր 4 բնակիչին մէկը կ'ուսանի: Երեւանը դարձած է թատրոններու, թանգարաններու, գրադարաններու քաղաք, գեղեցիկ եւ բարձրարուեստ յուշարձաններու քաղաք:

Երեւան ունի աւելի քան 150 միջնակարգ դպրոց: Բոլորն ալ կը կրեն ծանօթ գրողներու, նկարիչներու, երգահաններու, հանրային գործիչներու անունները:

Երեւանը ունի գանձարան մը, որուն գոյութեամբ կ'արտայայտուի այն հոգեկան անքակտելի կապը, որ կայ հինին եւ այսօրուան կեանքին մէջ: Մատենադարանն է այդ գանձարանը՝ հնամենի ձեռագիրներուն թանգարանը, ուր կը պահուին հայկական 14 հազար ձեռագիր գիրքեր, ինչպէս նաեւ յունական, լատինական, արաբական, իրանական, վրացական, սլաւոնական, թրքական եւ աւելի քան 100 հազար պատառիկներ և փաստաթուղթեր:

Մատենադարանը ոչ միայն թանգարան է, այլեւ հնամենի ձեռագիրներու գիտահետազօտական մեծ հաստատութիւն մը:

Մատենադարանին մէջ կեդրոնացած են միջնադարեան բանաստեղծութեան փայլուն նմոյշները, խօսքի անմահ վարպետներու՝ Գրիգոր Նարեկացիի, Ներսէս Շնորհալիի, Կոնստանդին Երզնկացիի եւ ուրիշներու գործերը, ինչպէս նաեւ յունական, արաբական, հնդկական եւ այլ լեզուներէ կատարուած գեղարուեստական թարգմանութիւններ:

Հազուադիւտ, եզակի ստեղծագործութիւններ, որոնք գին չունին, մեր մատենադարանին բնակիչներն են: Օրինակ — յոյն եւ ասորի գիտնականներ Եփեսոս Կեսարացիի, Զենոնի եւ ուրիշներու գործերէն քանի մը քննախօսութիւններ: Շատ հին ժամանակներուն անոնք իրենց մայրենի լեզուէն թարգմանուած են հայերէն: Ասոնց բնագիրները անհետացած են: Մընացած են միայն անոնց հայերէն թարգմանութիւնները:

Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն միջնադարեան գիտութեան եւ արուեստի տարբեր ճիւղերուն՝ բժշկագիտութեան, աշխարհագրութեան, ուսողագիտութեան, պատմութեան, փիլիսոփայութեան, իրաւաբանութեան, տիեզերագիտութեան վերաբերող ձեռագիրները:

Մատենադարանին մէջ կը գտնուին Մեսրոպ Մաշտոցի կենսագրութիւնը՝ «Վարք Մաշտոցի»ն, որ գրած է անոր աշակերտը Կորիւն, Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհագրութիւնը», որով հեղինակը դեռ ԺԲ. դարուն պնդած է, թէ երկիրը գնդաձեւ է: Հոս է նաեւ գիտնականբժիշկ Մխիթար Հերացիի աշխատութիւնը, որ ապրած է ԺԲ. դարուն:

Հին շրջանի մտածողներու, գիտնականներու եւ բանաստեղծներու աշխատութիւնները լրիւ հնարաւորութիւն կուտան ամբողջական պատկերացում մը կազմել առեւտրական եւ տնտեսական կապերու, անոնց հայեացքներու եւ հաւատալիքներու, ինչպէս նաեւ գիտական մտքին մասին:

Այն շէնքը, ուր տեղաւորուած է Մատենադարանը, իսկական պալատ մըն է: Կառուցուած է Քանաքեռի բարձունքին ստորոտին, կ'աւարտէ եւ կ'ամբողջացնէ Երեւանի գեղեցիկ մայրուղիներէն մէկուն ճարտարապետական դիմագիծը: Ստեղծուած են բոլոր պայմանները գիտահետազօտական աշխատանքներուն համար. առանձին աշխատասենեակներ, բազմաթիւ ընթերցասրահներ, մասնագիտացուած դահլիճներ, գրադարաններ... իսկ շէնքին ներքին յարկին, անփոփոխ ջերմաստիճանի եւ խիստ խոնաւութեան պայմաններու մէջ կը պահուի մատենադարանին հարստութիւնը:

Գիտութեան այս խորհրդաւոր տաճարին մէջ հնամենի յուշարձաններուն ուսումնասիրութեամբ կը զբաղին հարիւրաւոր մարդիկ՝ պատմաբաններ, լեզուաբաններ, աշխարհագրագէտներ, մաթեմաթիկոսներ, տնտեսագէտներ, փիլիսոփաներ: Բոլորն ալ առհասարակ երիտասարդ գիտնականներ են, որոնք սիրով եւ հպարտութեամբ կ'ուսումնասիրեն անցեալի ժառանգութիւնը, կը դարձնեն ներկայ եւ գալիք սերունդներու սեփականութիւնը:

Երեւանը հին է եւ նոր: Հին, կաւէ Երեւանէն գրեթէ ոչինչ մնացած է: Այս պարագան կը հաստատուի ամենուրեք: Աշխարհի բոլոր կողմերէն Երեւան կուգան շրջելու, սորվելու, Երեւանի արդիւնաբերութիւնը իր արտադրութիւնները կ'ուղարկէ 70 երկիրներ:

Երեւան ամէն տարի կ'ընդունի հազարաւոր ազգակիցներ եւ օտար զբօսաշրջիկներ, որոնք կը հիանան Հայաստանի մայրաքաղաքին գեղեցկութեամբ, ճարտարապետական հին ու նոր կոթողներով:

Է. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

—o—

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ, մանուկներու աւանդական օրը տօնուեցաւ Կիրակի, Յունուար 8ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Հակառակ ձմեռնային խիստ օդին, բարեբախտաբար միշտ կը գտնուին մեր Կապոյտ Խաչուհիներու աշխատանքը եւ զոհաբերութիւնը գնահատող անձեր. եւ ասոնք, ինչպէս նաեւ աշակերտներու ծընողքները եկած էին քաջալերելու թափուած ճիգերը:

Այս տարի, ի մասնաւորի յարգի անցաւ Հայ Ազգ. Միութեան ընծայած լայն աջակցութիւնը, ներկաները ջերմ ծափերով ողջունեցին այս մխիթարական երեւոյթը:

Ընկերուհի Վ. Ռստիկեան, բացումը կատարեց հանդէսին դրաւոր ճառով մը, եւ ապա, բեմին վրայ խմբուած երկսեռ աշակերտութիւնը, իրենց ուսուցչի հակիրճ խօսքերէն ետք, երգեցին ներդաշնակօրէն «Ո՛վ Մեծասքանչ»ին վերջին տունը:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական պատշաճ բաժին մը մասնակցութեամբ բոլոր աշակերտներու: Այս տարի, Կաղանդի ծառին կնքահայրն եղաւ Հայ Ազգային Միութիւնը, նուիրելով այս առթիւ 50 ֆրանքի գումարը Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

Պահը յարմար գալով, փոքրիկն Ֆլորա Պասմաճեան մեղմօրէն երգեց «Լուռ գիշեր, սուրբ գիշեր»ը, խոր տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն վրայ:

Սրահի ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտը փոքրիկ նուիրատուութեան մը դուռ բացաւ. շատ կարճ ժամանակի մէջ, գոյացաւ 360 ֆրանք:

Փոքրիկ զաւեշտ մը ներկայացուցին երկու մանչեր՝ Ժ. Փիէր Մաղոյեան եւ Սարգիս Ռստիքեան: Ներկաները ծափերով գնահատեցին մեր երկու դերակատարները:

Եւ ահա, ի վերջոյ, հեւալով, տքալով հասաւ Կաղանդ Պապան (ընկ. Ալ. Ալեքսանեան), որ իր սովորական մաղթանքներէն եւ խրատներէն ետք բաշխեց մըրգեղէններ եւ խաղալիկներ սրահի բոլոր փոքրերուն եւ աշակերտներուն:

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— Կարելի է խոր համոզումով հաստատել թէ Ազգ. Միութեան խոհեմ եւ իմաստուն վարչագիտութեան շնորհիւ, արձանագրեցինք նախանձելի գործունէութիւն մը անցնող տարեշրջանին:

Մեծ տօները, պարբերաբար նշուեցան Ս. պատարագով եւ հոգեշունչ քարոզներով:

Իսկ անցեալ Դեկտեմբեր 18ին, պարտ ու պատշաճ հանդիսութեամբ, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ, միշտ իր նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Հայ Մշակոյթի Օրը եւ Ս. Գրքի տպագրութեան 300ամեակը:

Յատկապէս Լիոնէն հրաւիրուած Դաւիթ Ծ. Վ. Սահակեան, առաւօտուն Ս. Ժօղէֆ մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց, իսկ կէսօրէն ետք, հոծ եւ գիտակից բազմութեան առջեւ հմտալից բանախօսութեամբ մը փառքն ու պսակը հիւսեց մեր ոսկեդարեան անմահ մշակներուն եւ Ոսկան վարդապետի տպագրական հսկայ եւ շքեղ ձեռնարկին:

Տօնակատարութեան անպաշտօն նախագահութիւնը ստանձնած էր Պ. Կ. Տէր-մոյեան:

Կար այս առթիւ գեղարուեստական բաժին մը, որուն մասնակցեցան յաջորդաբար Տէր եւ Տիկին Սուքիաս եւ Անժէլ Սուքիասեան, Օրիորդներ Արուսեակ Պետրոսեան եւ Վանուհի Հէլվաճեան, Պ. Պ. Ճիհանշահեան: Հայ Ազգ. Միութեան ժրաջան քարտուղարը կարդաց ողբ. Արշակ Չօպանեանի «Գեղօն հայ լեզուի» ծանօթ արձակ գրութիւնը:

Մշակոյթի նուիրուած այս հանդէսին յաջորդեց կարճատեւ ընտանեկան խնջոյք մը, սեղանապետութեամբ Պ. Մ. Ալթունեանի: Այս առթիւ սեղանէ սեղան շատեր երգեցին, արտասանեցին եւ խօսեցան: Ունէինք հիւրեր Լիոնէն եւ շրջաններէն:

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Եթէ հարեւանցի ակնարկ մը նետենք անցնող տարուան վրայ (1966), ստիպուած կ'ըլլանք կարեւոր եւ կամ աննպաստ դէպքերը, երեւոյթները արձանագրել մեր տարագրի պատմութեան համար:

1966ի վերջին երկու եռամսեակներու ընթացքին, Վիէնի մէջ մէկէն ծայր տըւաւ անբացատրելի տնտեսական տագնապ մը. գործերը ընդհանրապէս դանդաղիլ սկսան. հին, կարեւոր հիւսուածեղէնի եւ կերպասի գործարանները (Փասքալ Վալիւի եւայլն) ուր մեծ թիւով հայ գործաւորներ կ'աշխատէին, յայտարարեցին թէ ի մօտոյ ստիպուած պիտի ըլլան իրենց գործունէութիւնը դադրեցնել եւ աշխատաւորները արձակել: Որոշումը մեծ աղմուկ հանեց քաղաքիս մէջ:

Եւ ահա, ծանր մտահոգութիւն մը մեր բազմանդամ հայ ընտանիքներուն համար, եւ այն ալ, այս ձմեռնային խիստ եղանակին:

Բարեբախտաբար կայ հասած մեր երիտասարդութիւնը, որ շնորհիւ իր ուշիմութեան եւ զարգացումին, Լիոնի եւ շրջաններու մեծ գործարաններուն մէջ, կը շարունակէ աշխատիլ եւ համեստ ապրուստ մը ճարել: Կօշիկի արտադրութիւնն ալ ժամանակէ մը ի վեր զգալապէս նեղ կացութեան մատնուած է: Քաղաքիս շատ մը հայ վարպետներ, իրենց աշխատանոցները կամ փակած են եւ կամ գործաւորներու թիւը բոլորովին զեղչած են:

Այս վերջին ամիսներու ընթացքին դժբախտաբար մահերու թիւն ալ աճած է գաղութիս մէջ: Այսպէս անցնող տարուան Հոկտեմբերէն սկսեալ, ցուրտ հողին յանձնած ենք Համբիկ Զաքարեանը, Խորէն Վարդերեսեանը, Կարապետ Թորոսեանը, Տիկ. Մ. Այնթապլեանը եւ Օննիկ Օվանովիկը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Երրորդ օրը, ցերեկէն առաջ, կը գրտնուէի Վիլտփարքի կայարանը եւ պահակներուն առջեւէն անցնելով պալատ կը վերադառնայի, երբ մանկլաւիկ մը մօտեցաւ ինծի ու ըսաւ.

— Ներեցէ՛ք, կոմս, բայց հոն մէկը կայ, որ կ'ուզէ Նորին Կայսերական Բարձրութեան հետ տեսնուիլ: Անունը չուզեց տալ եւ կը մերժէ հեռանալ: Կանչեցի պահակապետը, որ կարգ մը հարցումներ ըրաւ եւ զայն կապոյտ նախասենեակը առաջնորդեց ձեր վերադարձին սպասելու համար:

Նոյն պահուն, նրբանցքին մէջ տեսայ պահակապետը որ ինծի կուգար:

— Տարեց ու ճաղատ մարդ մը կայ հոն, կրկնեց ան, որ Նորին Բարձրութիւնը տեսնել կ'ուզէ եւ իր անունը չի տար: Ձեզի կը սպասէ: Կ'ուզէ՞ք տեսնել:

— Ո՛չ, պատասխանեցի, կասկածանքով: Նախ Գահաժառանգը կ'ուզեմ տեսնել:

Բաւական փնտռելէ ետք, յաջողեցայ իշխանը գտնել իր մասնաւոր յարկաբաժնին ծխասրահին մէջ ուր ծուլօրէն ընկողմանած՝ թիկնաթոռի մը մէջ, անդադար ծխելով ֆրանսակա՛ վէպ մը կը կարդար:

— Ա՛հ, բարիլո՛յս Հելցէնտո՛րֆ: Ի՞նչ ունիս դարձեալ: Իրար անցեր ես: Դէմքդ կատարելապէս խաթարուեր է:

— Արանտան հոս է, պատասխանեցի:

— Հո՛ս, թոթովեց ցնցումով մը ոտքի ցատկելով եւ գիրքը մէկ կողմ նետելով: Ո՞վ թոյլատրեց որ մտնէ:

— Չեմ գիտեր, բայց վարն է եւ ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

— Բան մը խօսեցա՞ւ. ոեւէ մէկուն բան մը ըսա՞ւ իր գիտցածներէն, տագնապալից հարցաքննեց Գահաժառանգը, որուն վայրկենապէս քայքայուած դէմքը, սարսափազդու տժգունութեամբ մը ծածկուած էր եւ որուն ձեռքերը կը դողդղային ջղային ցնցումով մը: Իր խորամանկ աչքերուն մէջ ակնյայտնի սարսափի մը զգացումը կը կարդացուէր, եւ հասկցայ թէ այնքան մեծ խնամքով ինձմէ պահած գաղտնիքը այնքան զարհուրելի ու անպատուաբեր էր որ անոր յայտնութիւնը այդ խիստ սարսափը կը պատճառէր:

— Չեմ կրնար ընդունիլ զայն, Հելցէնտորֆ, յարեց ան, տղու մը պէս ողբալով: Ո՛չ, չեմ կրնար: Բայց, դուք տեսնուեցէք իրեն հետ: Հարցուցէք թէ ի՞նչ պիտի ըսէ եւ... եւ խիստ գաղտնապահ կ'ըլլաք, չէ՞: Կը խոստանա՞ք:

Իր պահանջած խոստումը տուի, եւ պահած պիտի ըլլայի առանց իր կոպիտ ու վայրենաբարոյ գործերուն, որոնք կատարեց պատերազմի սկզբնաւորութենէն ի վեր եւ որ զինքը ծաղրանքի նշաւակ ըրած են քաղաքակրթեալ աշխարհին մէջ:

Սենեակէն հեռանալու վրայ էի, երբ իր մասնայատուկ ու արտակարգ դիւրաշարժութեամբ ոստումով մը բռնեց զիս, եւ խնամուած եղունգներ ունեցող ձեռքով բազուկս բռնելով աղաչեց.

— Վստահ եմ թէ ահաւոր բաներ պիտի պատմէ ձեզի: Բայց դուք պիտի չհաւատաք բնաւ. այնպէս չէ՞:

— Եւ եթէ դրա՞մ ուզէ, հարցուցի:

— Թող ըսէ թէ որքան կը պահանջէ, եւ եկէք գտէք զիս:

Քառորդէ մը Մարթինէզ Արանտա դէմս նստած էր սենեակիս մէջ: Բացատրեցի իրեն թէ դժբախտաբար Նորին Բարձրութիւնը զբաղած էր, որովհետեւ Կայսրը Նոր Պալատէն նոր վերադարձած էր նախաճաշի համար: Եւ յետոյ հարցուցի թէ ի՛նչ էր իր այցելութեան շարժառիթը:

Հեղնական ժպիտ մը ունեցաւ:

— Կոմս, ըսաւ թիկնաթոռին մէջ ընկողմանելով եւ ոտքերը իրարու վրայ նետելով եւ լաւ մը տեղաւորուելով, կոմս, կը կարծեմ որ արդէն հին ծանօթներ ենք, այնպէս չէ՞:

Յետոյ սառնարիւն վստահութեամբ մը.

— Ես Նորին Բարձրութենէն զատ ոչ ոքի հետ կ'ուզեմ խօսիլ:

— Բայց, պատասխանեցի, Նորին Բարձրութիւնը մասնաւոր գործերու համար ոչ ոք կ'ընդունի: Մասնաւոր կերպով յանձնարարեց ինձ, որ զբաղիմ այս գործով եւ իրեն ըսելիք ամէն բան կրնաք ինծի ըսել:

Մոնմարթրի Սպանացին վայրկեան մը լռեց:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Գառնիկ Մոմճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մակէսեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

Նոյնպէս Ռօանէն Այրի Տիկին Եւա Կուլագսըզեանէ յիսուն Ֆրանք իր որդւոյն յիշատակին:

Այրի Տիկին Նաճարեանէ քսան Ֆրանք իր ամուսնոյն՝ Մանուկ Նաճարեանի մահուան երկրորդ տարելիցին եւ հօրաքրոջ մահուան առթիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Յունուար 22) Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) ժամը 21,15ին

ՈՒՐԱՐՏԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հեռատեսիլի յաջորդ յայտագրերը տեղի կ'ունենան Փետրուար 12ին եւ Մարտ 26ին:

(Մանրամասնութիւնները յետագային:)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Խայիկեանի եւ իր զաւակներուն՝ Վահան, Տիրան եւ Ժորժ Խայիկեանի եւ իրենց ընտանիքներուն, իրենց ամուսնոյն եւ հօր, մեծանուն հայրենակից Վերապատուելի Փրոֆ. Գ. Խայիկեանի (Պատուոյ Նախագահ Ֆրանսայի հայ Աւետարանական եկեղեցիներու) ցաւալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Métros : Concorde, Champs-Elysées)

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ:

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով

359 – 67 – 03

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին հայկական ձայնաւոր պատարագ Քալվատոսի Քան քաղաքի Ս. Ստեփանոս (Սէնթ–Էթիէն) պատմական եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔ

Շաւիլի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, մասնակցութեամբ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Հաքիմեանի բնակարանը, 144, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Պանեէօ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ

Այսօր Հինգշաբթի (Յունուար 19) ժամը 20,30ին,

Լա Պէլ տը Մոսկու

(Փալէ տը Շայօ, Ավընիւ տը Մէօնի եւ Նախագահ Ուիլսընի անկիւնը):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ–տէ–Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ– Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն

Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ *եւ* ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւնագ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION

SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

ԵՒ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 20 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10817 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.817

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹԷՆ ԵՏՔ ԱՐՏԱԳԱՂԹ ԶՈՒԳԱԿՇԻՌ ՄԸ

—o—

Գ.

Տեսանք թէ ի՛նչ ծանր համեմատութիւններ ստացած է արտագաղթը Իսրայէլի մէջ:

1·250·000ի վրայ 165·000 հոգի:

Ներգաղթէն ետք արտագաղթ:

Մինչ այս է կացութիւնը Իսրայէլի մէջ, ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ Հայաստան:

Վերջին տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ զարմանքով կը հանդիպինք բազմաթիւ հայրենակիցներու, որոնք 1946–47ին Հայաստան ներգաղթած էին եւ այժմ վերադարձած են ընտանեօք՝ ո՛չ թէ ժամանակաւոր կերպով, արձակուրդով՝ իբրեւ այցելու կամ զբօսաշրջիկ, այլ վերջնապէս հաստատուելու համար այս երկիրը:

Հանրածանօթ է 1956 Մայիսին Երեւանի օդակայանին մէջ պատահած դէպքը, երբ քառասուն լրագրողներու ընկերակցութեամբ Հայաստանի մայրաքաղաքը կ՛այցելէր Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քրիստիան Փինօ: Ֆրանսայէն ներգաղթող երիտասարդներու եւ Հայերու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիներու խումբ մը ցոյցեր կատարած էր՝ խնդրելով նախարարէն, որ դիւրացնէ իրենց վերադարձը Ֆրանսա:

Նախարարը — ինչպէս հաւաստեց մեզի անցեալ Մայիսին Սթոքհոլմի մէջ — անձնապէս յաջողցուցեր էր խնդրագիր ներկայացնող կարգ մը ընտանիքներու վերադարձը:

Այս նախընթացը կը թուի թէ ճամբայ բացած է ուրիշ Ֆրանսահայերու համար եւս: Ու Ֆրանսացի ուրիշ անձնաւորութիւններ եւս սկսած են հետաքրքրուիլ այս հարցով:

Լա Վուա տը լա Ֆրանսի 1966 Հոկտեմբերի թիւէն կը տեղեկանանք, որ Ազգային Ժողովի արտաքին գործոց յանձնախումբի նախագահ երեսփոխան Մօրիս Շուման Մայիս 18 թուակիր նամակ մը ուղղած է Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի, հարցնելու համար թէ ի՞նչ կացութեան մէջ է «Հայաստանի Ֆրանսացի»ներու խնդիրը:

Նախարարը Սեպտեմբեր 5ին պատասխանած է Մօրիս Շումանի, հետեւեալ նամակով.—

« Մայիս 18 թուակիր նամակով ուշադրութիւնս հրաւիրեր էիք Հայաստանի Ֆրանսացիներու մասին:

« 1947ին Խ. Միութիւն մեկնող հայկական ծագումով ֆրանս. քաղաքացիներու վերադարձի խնդիրը ծանօթ է պաշտօնատանս: Մոսկուայի մեր դեսպանը ուշադրութեամբ կը հետեւի մեծ թիւով պարագաներու, որոնց լուծումը դիւրացնելու կ՛աշխատի:

« Մնաց որ վերջին ատեններս վերադարձողներու կարեւոր թիւը թոյլ կուտայ աւելի մեծ յոյսեր տածելու անոնց մասին, որոնք տակաւին կը սպասեն Ֆրանսա կարենալ վերադառնալու:

« Ֆրանսա վերադարձի արտօնութիւն ստացած են 1965ին 162 հայ ընտանիքներ (գումար՝ 700 հոգի): Իսկ 1966 Յունուար 1էն ի վեր՝ 181 ընտանիքներ, 563 հոգի:

« Պիտի չթերանամ մեծ հոգածութեամբ հետեւելու այս խնդրին, որպէսզի տակաւին առկախ մնացած հարցերը նպաստաւոր լուծում մը ստանան »:

Ուրեմն մէկուկէս տարուան ընթացքին Հայաստանէն Ֆրանսա վերադարձած են 343 ընտանիքներ, իրենց պարագաներով, ընդամէնը 1263 հոգի, համաձայն Քէ տ՝Օրսէյի վիճակագրութեան:

Չենք գիտեր թէ անկէ առաջ, այսինքն 1956էն ի վեր քանի՞ Ֆրանսահայեր հեռացած են Հայաստանէն: Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը պէտք է ունենայ ստոյգ թիւը:

Չենք գիտեր նոյնպէս թէ ուրիշ երկիրներէ ներգաղթող Հայերէն քանի՞ հոգի հեռացած են Հայաստանէն: Սիլվա Կապուտիկեան յիշած էր միայն Պէյրութէն գաղթող Թրենցի պարագան: Անշուշտ ուրիշներ ալ կան: Հայաստանի կառավարութիւնը գիտէ անշուշտ ստոյգ թիւը:

Կենսական հարց է այս մեր հայրենիքին համար:

Մինչ մէկ կողմէ ներգաղթի համար ջանքեր կը կատարուին, որպէսզի աւելնայ երկրի բնակչութեան համրանքը, միւս կողմէ քսան տարիէ ի վեր տուն-տեղ եղած հայրենադարձներ կը բռնեն արտագաղթի ճամբան:

Ողբալի՛ վիճակ:

Ի՞նչ կը մտածէ Հայաստանի կառավարութիւնը՝ վերջ տալու համար այս կացութեան, որ եթէ չարունակուի, աղետալի հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՈՅԻ ԴԷՄ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մինչ կ՛ըսուէր որ Հանրապետութեան Նախագահը Փեքինէն քաշուած է, որպէսզի դիմադրական շարժումը պատրաստէ, նոր լուրերու համաձայն հսկողութեան տակ առնուած է:

Նոր Չինաստան մամուլի գործակալութիւնը կ՛ընդունի թէ չին բազմաթիւ մեծ քաղաքներու մէջ, քաղաքական եւ տընտեսական իշխանութիւնը «մշակութային յեղափոխութիւն» կատարողներու ձեռքը չէ: Արդարեւ, գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Չինաստանի մեծ քաղաքներուն մէջ, յեղափոխական – պրոլետարները կը միանան իշխանութիւնը ձեռք առնելու համար:

«Թիէն–Սին, Շենիանկ Ուհան, «յեղափոխական – պրոլետարները» կը փորձեն միանալ Մաոյի մտքին դրօշակին ներքեւ յեղափոխական մեծ հոսանք մը կազմելու համար» կ՛աւելցնէ մամուլի գործակալութիւնը: Շնորհաղրկուած է նաեւ նախկին մառեշալ Հօ Լունկ, հակառակ անոր որ ինք էր ըսած թէ փինկ–փոնկի մեծ ախոյեան ըլլալու համար, Մաոյի մտածողութեան պէտք է քաջ ծանօթ ըլլալ:

Փեքինի մէջ, հարիւր հազար հոգիի ներկայութեան միթինկ մը տեղի ունեցած է եւ բանակն ալ պաշտօնապէս զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ կողմնակից է մշակութային յեղափոխութեան: Քաղաքին մէջ «յանցաւորներ» ցուցադրուած են: «Ժողովուրդին Օրաթերթ»ին նոր խմբագրապետը իր պաշտօնին կոչուելէ հինգ օր ետք միայն արդէն յարձակումի կ՛ենթարկուի կարմիր պահակներու պատի ազդերուն մէջ:

Մինչ «Ժողովուրդին Օրաթերթ»ը կ՛ամբաստանէ Խորհրդային Միութիւնը որ կ՛ուզէ աշխարհը բաժնել Միացեալ Նահանգներու հետ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կ՛ապահովէ որ Մաօ կ՛ուզէ «իր» մշակութային յեղափոխութիւնը պարտադրել բռնի ուժով եւ «Սովետական Մամուլ» թերթն ալ կը գտնէ թէ Չինացիք ներկայիս ծիծաղելի կը դարձնեն համայնավարութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Հոլանտայի Ամերսֆորթ քաղաքի օրաթերթերէն «Հէթ Սենթրում» իր Նոյեմբեր 14ի թիւին մէջ հրատարակած էր յօդուած մը՝ Նոյեմբեր 13ին տեղի ունեցած Հայկական Պատարագին ու մկրտութեան առիթով: Թերթը մկրտութենէն ալ հրատարակած էր լուսանկար մը, որուն մէջ կ՛երեւէին Անուշաւան քհնյ. Յարութիւնեանը, մկրտուած փոքրիկը, կնքահայրը եւ ուրիշներ: Նկարին տակ գրուած էին հետեւեալ տողերը.— «Ժպտուն այտեր: Փոքրիկ Թենին ջուրին մէջ մըխըրճուած պահուն, յայտնօրէն կը զըւարճանար ու չէր լար»:

Ստորեւ, թարգմանութիւնը «Հէթ Սենթրում»ի յօդուածին: Այս առթիւ ըսեմ նաեւ, որ քաղաքիս միւս թերթերն ալ գրեցին եւ արձագանգ եղան Ամերսֆորթի Հայերու եռուզեռին:

ՆՈՒՊԱՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԱՄԵՐՍՖՈՐԹ.— Քանի մը տասնեակ Հայեր, Հոլանտայէն ու Պելճիքայէն, Ամերսֆորթ եկած էին, ներկայ գտնուելու համար Հայկական Ս. Պատարագին, որ տեղի ունեցաւ Հին Կաթողիկէներու Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ:

Անուշաւան քահանան, որ իր բարեկամին՝ Յ. Փիլիկեանի մասնաւոր հրաւէրով այս պահուս Հոլանտա կը գտնուի, առիթէն օգտուելով, Ս. Պատարագէն ետք մկրտեց նաեւ փոքրիկն Թենի Պարոնեանը: Երեկոյեան՝ իրարմէ հեռու ապրող Հայերը, այս գեղեցիկ եղելութեան տօնակատարութիւնը շարունակեցին « Քոպուս ան տէ Փորթ » սրճարանի սրահին մէջ:

Արարողութեան սկիզբէն՝ խորանին մօտ տեղ գրաւած էին Ամերսֆորթի Քրիստոնէութեան կրօնապետները, Ֆան Լէյր վարդապետը, Սթէյնպէյք պատուելին եւ Հին Կաթողիկէներու հովիւը՝ Ֆիսէր վարդապետը, որ իր եկեղեցիին մէջ հիւրասիրած էր Հայերը:

Պատարագիչ Յարութիւնեան քահանային իբր սարկաւագ օգնեց իր հին բարեկամը՝ Յ. Փիլիկեան: Դպիրներու փոքրիկ խումբ մը, զեկավարութեամբ Ս. Ըշրթմանի, ստանձնած էր եկեղեցական շարականներու երգեցողութեան հոգը: Զայնասփիւռային կանոնաւոր հեռարձակումներէն լսեցինք մեզի ծանօթ յոյնբիւզանդական շարականներէն բոլորովին տարբեր շարականներ, մերթ մեզմ, ըզմայլելի վեհութեամբ, մերթ դոռ ցնծութեամբ ու մերթ ալ տրտում զգայնութեամբ լի: Մեզի համար իսկական նորութիւն մը եղան հայկական երգեցողութիւնները:

Բայց յուզիչ ու գեղեցիկ կէտը այն էր, որ տարիներէ ի վեր առանց հայրենիքի ապրելու հարկադրուած այս ժողովուրդը՝ ինքզինքը կը գտնէր Ս. Խորանին առջեւ, ու երկիւղածութեամբ կը հետեւէր Ս. Պատարագին:

Դժբախտաբար, այս բոլորը շատ կարճ միջոց մը մէջ կազմակերպուած ըլլալով՝ կարելի չէր եղած որեւէ ծանօթութիւն կամ թարգմանութիւն պատրաստել արարողութեան ներկայ գտնուող օտար ունկնդիրներուն համար: (Այսինքն, լաւ պիտի ըլլար եթէ հոլանտերէն լեզուով փոքրիկ պրակով մը հակիրճ բացատրութիւններ տրուէին Հայոց շարականներու իմաստին ու Ս. Պատարագի դէթ կարեւոր մասերուն շուրջ):

Կնունքի արարողութիւնը մեզի համար աւելի շօշափելի եղելութիւն մըն էր: Ինչպէս կ՛ըլլայ մեր մօտ ալ, հոս եւս՝ սպիտակ զգեստներ, հարցում–պատասխան, Տէր Հօր ու կնքահայր – կնքամայր զոյգին՝ Տօնապետեանի – Յովհաննէսեանի միջեւ: Փոքրիկը առանց ինչ ընելը գիտնալու, Ս. Գիրքին կ՛երկարէր թեւերը, իսկ իր ծնողքը, հոգածութեամբ կը նայէին ջերմութեանը ջուրին, որուն մէջ պիտի մկրտուէր իրենց եօթնամսեայ աղջիկը: Երբ փոքրիկին մերկ մարմինը ջուրին մէջ դրուեցաւ ու վայրկեանի մը համար ճչաց, ներկաներուն դէմքերը պահ մը լրջացան: Բայց, յաջորդ բոպէին դէմքերը կրկին զուարթացան, որովհետեւ փոքրիկը ջուրին հետ կը խաղար: Այս էր սկիզբը այն ուրախութեան, որ պիտի շարունակուէր մինչեւ կէս գիշեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը այն տպաւորութիւնն ունի թէ Վիէթնամի կացութիւնը կրնայ նպաստաւոր ընթացքի մէջ մտնել, մօտ ապագային:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ գերեզմանափորները գործադուլի մէջ ըլլալով, ողբալի կացութիւն մը ստեղծուած է Յունուար 2էն ի վեր, քաղաքին 39 գերեզմանոցներու մէջ: Յաճախ մեռեալներու ազգականներն են որ փոսերը կը փորեն բայց առողջապահութեան սպասարկութիւնները մտահոգ են 900 մեռելներով, որոնք մէջտեղ մնացած են:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ Ազատական կուսակցութեան պարագլուխ ընտրուած է Ճերեմի Թորփ, 37 տարեկան երեսփոխան մը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը որոշեց որ ազգայնացած հաստատութեանց մէջ Փետրուար մէկէն սկսեալ մէկուկէս առ հարիւր յաւելում ըլլայ եւ երկու առ հարիւր պետական պաշտօնեաներու համար Մարտ մէկէն սկսեալ, հիմնական ամսաթոշակին վրայ:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը անգամ մը եւս կը բողոքէ Անգլիոյ իր օդային սահմաններուն բռնաբարման դէմ, Ճիպրալթարի շրջանը եւ կը շեշտէ թէ տրուած պատճառաբանութիւնները Ճիպրալթարի օդակայանին զինուորական օգտագործման համար, գոհացուցիչ չեն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ կառավարութիւնը երեք գաղտնի ոստիկան զրկած է Պրազիլ, Եուսէֆ Պէյտասը (Ինթրա դրամատան տնօրէն) ձերբակալելու համար երբ պրազիլեան իշխանութիւնները ընդունին ընթացք տալ լիբանանեան կառավարութեան յանձնումի դիմումին: Սկզբունքով դիմումը անընդունելի է վասնզի այդ մասին համաձայնութիւն չկայ երկու երկիրներու միջեւ:

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

(ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Մեր բացած հանգանակութեան փակումէն ետք, ստացանք նաեւ հետեւեալ գումարները.—

	Ֆրանք
Տիկին Սոնիա Եսայեան (ծնեալ Էլմասեան) իր հօր՝ նախկին շրջանաւարտ Մանուկ Էլմասեանի՝ յիշատակին	200
Պ. Երուանդ Միքայէլեան (Մարսէյլ)	50
Ոմն (Պորտօ)	100
Սարգիս Գոնեալեան (Պորտօ, Գէորգ Հալաճեանի յիշատակին)	40
Սերոբ Քինոսեան (Մարսէյլ	20

(Այս 410 Ֆրանքի գումարը կ՛աւելնայ մեր ընդհ. գումարին վրայ, որ այս ձեւով կը հասնի 28·275 Ֆրանքի):

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»

80 ՏԱՐԵԿԱՆ

(ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1887 – ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1967)

—o—

Ձեռքս ունիմ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի առաջին տարուան հատորը — հանդէս մը որ մեր լեզուին փառահեղ յիշատակա – րաններէն մին կը կազմէ, հայ հայերէ – նագէտներու ճեռքով կոթողուած: Ու այսօր անոր հիմնադրութեան 80ամեակը, սակայն կենդանի ու ապրող ուխտուն համ – եակ, որովհետեւ կանդուն է հանդէսը տակաւին, որ այս երջանիկ հանդուրա – նէն վերջ կ'ընթանայ դէպի իր 100ամեա – կը: «Մարմարա»յի կողմէ ողջոյն ու ներ – մաղին շնորհաւորութիւններ եւ նոր ու տեւական նուաճումներու համար լաւա – գոյն մաղթանքներ:

Կը բանամ հատորը, ու ահա ճակատը — «Հանդէս Ամսօրեայ, բարոյական, ու – սումնական, արուեստագիտական, Առա – ջին տարի, թիւ 1, Յունուար 1887», մե – ծադիր, երկսիւնակ 16 էջ, հրատարակիչ ու պատասխանատու խմբագիր՝ Հ. Ռա – փայէլ Վ. Պարոնչ, Վիէննա, Մխիթար – եան տպարան: Ու այս արտաքին տարբա – տորման ետին՝ քօղարկուած հոյակապ դէմք մը, Հ. Աբսէն Վ. Այտընեան, հե – ղինակը 1866ի «Քննական Քերականու – թիւն Աշդի Հայերէն Լեզուի»ին, 16 Օ – դոստոս 1886էն ի վեր Ընդհանուր Աբբայ Վիէննական Մխիթարեան Միաբանու – թեան, ու 11 Ապրիլ 1887էն սկսեալ նաեւ սիրողասուր արքեպիսկոպոս Սաղամի – նայի — օծման հանդիսութեան նկարա – դրութիւնը արուած՝ նոյն հանդէսին 4րդ թիւով:

Կը կարդամ առաջին էջերու անստորա – դիր «Յայտարարութիւն»ը: Աչխարհա – բար է ան, սակայն թաթաւուն՝ դրաբա – րի բառամթերքով ու քերականական կա – ղապարներով: Քննադատելու նպատակով չէ որ կը նչեմ այս պարագան, այլ պատ – մական իրողութիւն մը այս առթիւ ալ չեչտած ըլլալու համար ի պատիւ Վիէն – նականներուն: Հայ լեզուաբանութեան պատմութեան մէջ՝ մինչ Վենետիկեան Մխիթարեանները խոր չէին դներ դա – սական ու ոչ–դասական դրաբարի միջեւ ու դրաբար նորաբանութիւններով կ'ո – ղջէին Բազբատուններու ու Հիւրմիւզ – ներու դրական ստեղծագործութիւնները՝ առաջին անդամ Վիէննականներն էին որ, Հ. Յովսէփ Գաթըրճեանի (1820–1882) ա – ռաջնորդութիւնով զատորոշեցին Ոսկե – դարու Դասական Հայերէնը, տուին անոր սահմանը, բացատրեցին նկարագիրը, ճշդեցին անոր ներքին չորս դասերը, բա – նաձեւեցին Դասական Հայերէնի վարդա – պետութիւնը, ու մնացեալը կոչեցին Ցեւ–Դասական Գրաբար (տե'ս՝ Հ. Գրի – գորիս Վ. Գալէմքեարեան «Ոսկեդարեան եւ Ոչ–ոսկեդարեան Հայերէնի խնդիրը», Վիէննա 1903, Հ. Գաբրիէլ Վ. Մէնէվիշ – եան՝ «Ոսկեդարեան Հայերէնի Խնդիրը», Վիէննա 1903, ու Հ. Ներսէս Վ. Ակին – եան՝ «Դասական Հայերէնը եւ Վիէննա – կան Մխիթարեան Դպրոցը», Վիէննա 1932, նոր խմբագրութեամբ արտատպ – ուած «Հանդէս Ամսօրեայ»է): Անոնք նոյն իսկ պատրաստեցին զուտ Դասական Հա – յերէնի քերականութիւնը (Հ. Աբսէն Վ. Այտընեան ու Հ. Վրթանէս Վ. Զալըխ – եան՝ « Քերականութիւն Հայկազնեան Լեզուի », Վիէննա 1885, ու Հ. Ղեւոնդ Վ. Յովհաննեան՝ «Քերականութիւն Հայ Դասական Լեզուի» 4 հատոր, Վիէննա, անտիպ) ու բառարանը (Հ. Գաբրիէլ Վ. Մէնէվիշեան՝ «Ոսկեդարու Բարբառա – բան», Վիէննա, անտիպ): Լեզուական այս ըմբռնման պատճառով է որ վերոյիշ – եալ «Յայտարարութեան» մէջ կը հան – դիպինք օրինակ, ընթացիկ գրաբար ու աչխարհաբար դեկ բառին ճշդրտագոյն ձեւին, որ է դեակ: Այս կարգին է նաեւ գործածութիւնը — աչխարհաբար յոգ – ուածի մը մէջ — մաքրաբան եքէին, փո – խանակ ընթացիկ քէին:

« Յայտարարութիւն »ը կը տեղեկա – ցնէ, թէ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն լոյս կը տեսնէ գաղրած «Եւրոպա» (1847–1863) հանդէսին տեղ, նկատի առնելով «ժամա – նակին պահանջմունքը»: Ցեւոյ կը պար – զուի, որ այդ «պահանջմունք»ը տարբեր բան չէ այլ եթէ յաղուրդ տալ փթթող ընթերցասիրութեան, քանի որ «առհա – ռաքակ զարդացման փութոյն ընդհանրա – նալուն հետ ընթերցանութեան ալ սէրն օր ըստ օրէ յաճախած՝ պէս–պէս եւ նո – րանոր ճարակ կը փնտռէ»: Հետեւաբար, այս յայտարարութենէն, ինչպէս նաեւ թերթին բովանդակութենէն կ'արտաբեր – ուի, թէ «Հանդէս Ամսօրեայ» հիմնուած չէր որպէս զուտ բանասիրական հանդէս, ինչպէս է ան այժմ, 1911էն ի վեր, բա – ցատրական են թախորագրով մը որ կ'ը – սէ «Հանդէս Ամսօրեայ. հայագիտական ուսումնաթերթ» եւ ոչ ամսագիրը «բարո – յական, ուսումնական, արուեստագիտա – կան», ենթախորագիրը մը զոր հանդէսը կրեց 1887էն մինչեւ 1910:

Ցեւոյ հանդէսին չուրջ հաւաքուեցան նոր ուժեր, վերոյիշեալներու կողքին նաեւ Հ. Գրիգոր Գալրիկեան, Հ. Ցակո – բոս Տաշեան, Հ. Արիստակէս Վարդան – եան, Հ. Թոմաս Կէտիկեան, Հ. Ցակո – բոս Քօսեան, Հ. Պետրոս Տէր–Պօղոսեան, Հ. Ներսէս Ակինեան, Հ. Համայեակ Համ – բարեան, Հ. Համազասպ Ոսկեան, Հ. Սահակ Կոզեան եւ ուրիչներ: Ոչ–Մխի – թարեաններէն իրենց աչխատակցութիւնը բերին Գրիգոր Խալաթեանց, Բագրատ Խալաթեանց, Տրդատ Վրդ. Պալեան, Բարդէն Վրդ. Կիւլէսէրեան, Տօքթ.Վահ – րամ Թորգոմեան, Կարապետ Բասմա – ջեան, Մելիք Դաւիթ–Բէկ, Գրիգոր Վանցեան, Ցովհաննէս Գազանճեան, Նի – կոլ Ադոնց, Ցակոբ Մանանդեան, Սահ – րան Մալխասեան, Հրաչեայ Աճառեան, Արշակ Ալպոյաճեան, Նշան Մարտիրոս – եան, եւ թարգմանութիւններ կատարուե – ցան օտար հայագէտներէ, Հ. Փեթերսը – նէ, Ֆ. Քոնիպիրէ, Ն. Մառէ, Ա. Գա – ռիէրէ, Հ. Կելցըրէ, Հ. Հիւպշմանէ, Ե. Մարքուարթէ, Ե. Քարսթէ, Ք. Պրոքըլ – մանէ, Ա. Մէյյէ, Ֆր. Մաքլէոդ, Ե. Սթէիկովսքիէ, լեզուաբան, բանասէր, պատմաբան, աղղագիր ու արուեստա – գէտներ: Ցօդուածներէն չատեր եզր ա – ռանձին հատոր կազմեցին Վիէննական Մխիթարեանց նչանաւոր «Ազգային Մա – տենադարան»ին մէջ:1911ին «Ցուչարձան» դրական ժողովածուով ծնունդ տուաւ Վի – էննականներու կրկնակ յոբելեաններէն — հարիւրամեակը Միաբանութեան հաս – տատման (1811–1911) ու քառնեւհինգամ – եակը «Հանդէս Ամսօրեայ»ի հրատարա – կութեան (1887–1911): Այսօր ինչպէս մենք հոս, նոյնպէս եւ ամբողջ հայ մամուլը Հայաստանի եւ Սփիւռքի, ծագէ ծագ, անչուշտ 80ամեակի իրենց հանդիսաւոր ողջոյնը պիտի տան Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»ին, որ միակ հայագիտական ու հայերէնագիտական պարբերականն է Մօրհրդային Հայաստանէ դուրս, մայրե – նի լեզուով խմբագրուող:

ՑԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Նոր օրէնքը կը վերաբերի երեք խումբ անկախ աչխատողներու.

1. Ձարտարագործականները (էնտիւս – քրիէլ) եւ վաճառականները, մօտ երկու միլիոն 400·000 հոգի:

2. Արհեստաւորները (առթիզան), մօտ 1·580·000 հոգի:

3. Ազատ արուեստաւորները (փրոֆե – սիոն լիպերալ), բժիչկ, ատամնաբոյժ, դեղագործ, ճարտարապետ, փաստաբան, եւայլն, մօտ 375·000 հոգի:

Ապահովագրութեան պարտադրաբար ենթակայ են, նախապէս առողջ ըլլան թէ հիւանդ, վերոյիչեալ երեք խումբերու

1) Գործօն անդամները, անոնք որ կ'աչ – խատին:

2) Հանգստեան կոչուած անդամները:

3) Գործօն եւ հանգստաթոշակեալ ան – դամներու ընտանիքները:

4) Կենսաթոշակ ստացող այրի կիները:

5) Նաեւ այն այրի կիները, որոնք կեն – սաթոշակ չեն ստանար, բայց կ'ուզեն կամովին ապահովագրուիլ:

Անկախ աչխատաւորներու համար քուէ – արկուած ապահովակիչը բնաւ կապ եւ նմանութիւն չունի մեզի ծանօթ ընկերա – յին ապահովութեան հետ: Այս վերջինը ընդհանուր ապահովութիւն մըն է, թէ դրամական եւ դրամական ընձե – ռումներով (փրեսթասիոն), ենթակային առողջութիւնը խանգարող ամէն կարգի «վտանգ»ներու (ռիսք) կամ հիւանդու – թիւններու դէմ: Իսկ անկախ աչխատա – ւորներու ապահովագրութիւնը հիւան – դութեան եւ մայրութեան պարագային որեւէ նիւթական ընձեռում կամ օժանդա – կութիւն չըներ, այլ միայն այդ առթիւ ծախսուած դրամներուն մէկ մասը կը հատուցանէ, այն ալ կարգ մը սեղմում – ներով:

Այսպէս, գործօն անդամներուն համար — 15էն մինչեւ 65 տարեկան — ապահո – վագրութիւնը ծախքերուն մասնակի հա – տուցում կ'ընէ միայն «մեծ վտանգի» կամ «մեծ փորձանք»ի (կոռ ռիսք) պա – րագային, այսինքն երբ ապահովագրեա – լը երկարատեւ կամ ծանր հիւանդութիւն մը կ'ունենայ կամ վիրաբուժական զոր – ծողութեան մը կ'ենթարկուի: Իսկ «փոքր վտանգ»ի (փրթի ռիսք), այսինքն սովո – րական թեթեւ կամ անցողակի հիւանդու – թեան մը պարագային, որեւէ հատուցում չըներ, նոյնիսկ եթէ ենթական ստիպուի ժամանակաւորապէս գործը դադրեցնել:

Այսուհանդերձ, հանգստեան թոշակ առնողները, ինչպէս նաեւ գործօն ան – դամներու մինչեւ 14 տարեկան զաւակ – ները, ամբողջական ապահովագրութեան պիտի ենթարկուին, այսինքն անոնց հա – մար ամէն կարգի թեթեւ կամ ծանր հի – ւանդութիւններու եւ գործողութիւններու համար եղած ծախքերը հատուցանելի պի – տի ըլլան:

Ինչպէս ընդհանուր ապահովութեան մէջ, անկախ աչխատաւորներու ապահո – վագրութիւնը հատուցանելի ծախքերուն միայն մէկ տոկոսը — թերեւս 80 առ հա – րիւրը, պիտի վճարէ:

Առկէ զատ, օրէնքը կը նախատեսէ սկզբնական ապահարկութիւն մը (փռան – շիզ): Այսինքն հատուցանելի դրամներէն ամէն եռամսեայ կամ վեցամսեա – յին, 50 կամ 900 ֆրանք դեղչելէ եաք է որ մնացեալ ծախքերու հատուցանելի մա – սը պիտի վճարուի:

Այս կարեւոր սեղմումներուն նպա – տակն է մատչելի դարձնել անդամավճար – ները: Ամէն տեսակի եւ աստիճանի հի – ւանդութիւններու դէմ ապահովագրու – թիւնը բարձր ապահովավճարի մը պիտի պարտադրէր: Քանի որ իւրաքանչիւր ան – դամ ինքն իսկ միաժամանակ պիտի վճա – րէ թէ՛ աչխատաւորի եւ թէ՛ գործատէրի դոյզ բաժինները: Օրէնսդիր ժողովը խորհելով որ իր հաչուոյն աչխատող մը կրնայ դիւրաւ տոկալ կարճատեւ կամ տա – ւորաբար անցողակի հիւանդութեան մը ծախքերուն, նախընտրելի համարած է, չափաւոր անդամավճարի մը փոխարէն ապահովագրել վիրաբուժական եւ այլ մեծածախս, նիւթապէս կործանող հի – ւանդութիւններ:

Որքա՞ն պիտի ըլլայ ապահովավճարը:

Տարեկան վճարումը կախում պիտի ու – նենայ ապահովագրեալներու տարեկան եկամուտէն: Իւրաքանչիւր անդամ իրրեւ անդամավճար, որոշ տոկոս մը պիտի վը – ճարէ ամէն տարեվերջին իր յայտարա – րած ամբողջ եկամուտին վրայ մինչեւ նախապէս սահմանեալ բարձրագոյն աս – տիճան մը կամ ձեղուն մը:

Այս հիման վրայ հաչիւ եղած է որ, իւրաքանչիւր գործօն անդամ, տարեկան միջին հաչիւով 700 ֆրանք պիտի վճարէ, այսինքն միջակ ինքնաչարժի մը ապահո – վավճարը, իսկ հանգստաթոշակեալները միայն 160 ֆրանք:

Ամէն պարագայի, ընտանիքի առ գոր – ծօն անդամ մը, ամուրիի մը նման, մի – այն մէկ ապահովագրին պիտի վճարէ իր անձին եւ իր ընտանիքին համար, որուն մինչեւ 14 տարեկան զաւակները ամբող – ջական ապահովագրութիւն պիտի վայե – լեն մեծ եւ պզտիկ, թերեւս կամ ծանր բոլոր հիւանդութիւններուն դէմ: Հետե – ւաբար միայն եկամուտի տէր ամուրի մը եւ ընտանիքի տէր մէկը միեւնոյն դու – մարը պիտի վճարեն իրրեւ ապահովա – գրին, բայց առաջինը միայն իր անձին համար, իսկ երկրորդը իր եւ իր ընտա – նիքին համար:

Ի՞նչպէս պիտի մատակարարուին քանի մը միլիոն անդամներու բաժնեվճարներէն գոյացած դրամները:

Անկախ աչխատողներու ապահովագրու – թիւնը ամբողջովին ինքնաւար պիտի ըլ – լայ, անկախ պետական միջամտութենէ:

Զատուած նոյնիսկ խօսածին մէկ մա – փոփումը ու այն օրէն յետոյ բարեւը ինձմէ ալ կարեց:

Մտիպուեցայ Զօհրապի ասուլիսին նը – ւիրուած դրքոյկին մէջ հետեւեալ քանի մը հակիրճ խօսքերով խտացնել Գրիգոր Մալխասի ճառը.

« Բանախօսը նախ վերյիչումներ ըրաւ անձնական յիչատակներէ՝ Գր. Զօհրապի մանկութեան մասին: Ցիչեց անոր անցու – ցած մանկութիւնը լուսաւորչական եւ կաթոլիկ վարժարաններուն մէջ, եւ այդ մանկութեան ազդեցութիւնը ապագայ Զօհրապին վրայ: Ցետոյ մէջբերումներ կարդաց Զօհրապի զանազան նորավէպե – րէն՝ երեւան հանելու համար հեղինակը ինչպէս որ է»:

... Բայց հիմա, աւելի քան կէս դար ետք, երբեմն կը խորհիմ, թէ աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար եթէ համբերութեամբ մտիկ ըրած ըլլայինք Գրիգոր Մալխասի ճառը, եւ ապուած ունենայինք զայն այսօր...:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(14)

—

Ց. Ճ. Սիրունիի Ցուչերուն Բ. մասը, Բաճի մը օրէն:

—

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913 ԻՆ...

—o—

Թէքէեան իր եղբակացութեան մէջ ը – սաւ, թէ «Զօհրապ հայ մտքին ամէնէն փայլուն ներկայացուցիչներէն է, փոխն ի փոխ երազի եւ վայելքի մէջ ընկողմող, միշտ ի խնդիր զեղեցկութեան եւ արդա – րութեան, որոնք ինծի կ'երեւին սերտիւ իրարու խառնուած իր դրեթէ ամէն մէկ ղործին մէջ»:

Զօհրապի նուիրուած ասուլիսին բանա – խօսներէն մէկը Գրիգոր Մալխասն էր: Մալխաս յայտնի դրողի համբաւ ունէր այն օրերուն Պոլսոյ մէջ. թարգմանած էր Խամոն Կոնքուրի «Դեռատի միջակոր – եարը», թէեւ իւրայատուկ հայերէնով մը, եւ մամուլին մէջ յաճախ հրապարակ կուգար յօդուածներով ալ, որոնք առ – հասարակ դրական եւ լեզուական բանա – վէճեր էին: Գիտէի, թէ մանկութեան ընկեր եղած է Զօհրապին, եւ հրաւիրեցի դինքը, որ քանի մը խօսք ընէ այն միջա – վայրին մասին, ուր աչքերը բացեր եւ սկսեր էր հասունցնել Զօհրապ:

Ցօսք պիտի առնէր օրուան երեք դլխա – ւոր բանախօսներէն՝ Շաւարչ Միսաքեա – նէն, Վահան Թէքէեանէն եւ Սիպիլէն յետոյ, եւ կը կարծէինք, թէ հակիրճ քանի մը վերյիչումներ պիտի ընէ իրենց դպրոցական կեանքէն: Բայց մեծ եղաւ մեր ամէնուն սարսափը, երբ Թուլթերու թէդով մը ան բարձրացաւ բեմ:

Հազիւ քանի մը էջ կարդացեր էր Մալ – խաս իր երկար ճառէն, սրահը սկսաւ արդէն անհամբերութեան նչաններ ցոյց տալ: Ու քանի բանախօսը կը չարունա – կէր իր ընթերցումը՝ աւելի ակնյայտնի կը դառնային դժդոհութեան արտայայ – տութիւնները: Հազարաղներուն թիւը ըս – կսաւ չառնալ սրահին մէջ, ուր անհեղի ծափերով բանախօսը ընդմիջողներ ալ ե – դան: Մալխաս, սկզբին, կարեւորութիւն չտուաւ բոլոր այս ցոյցերուն, ու յամա – ռեցաւ իր ընթերցումին մէջ: Բայց ի վերջոյ էջերը արագ արագ դարձուց, ու վերջաբանին հասաւ սրտնեղած:

Ասուլիսներէն եաք օրուան բանախօս – ներէն կը խնդրէի իրենց կարդացած ճա – ռերը, կամ դոնէ, եթէ դրաւոր չէին, անոնց մէկ ընդարձակ ամփոփումը, որ – պէսզի տպուին դրքոյկներուն մէջ, դոյս լոյս կ'ընծայէինք ամէն մէկ ասուլիսէ եաք: Մալխաս բացարձակապէս մերժեց խօսածը յանձնել ինծի եւ ըսաւ զայրոյթի խառնուած դառնութեամբ մը.

— Եթէ ունկնդիրներս ի վիճակի չեղան ըմբռնելու իրենց լսածը, ընթերցողները ի՞նչպէս ըմբռնեն երբ զայն կարդան:

ԻՏԱԼԱՑԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ ՀԱՅԿ. ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Զորեքշաբթի, Յունուար 11ի երեկոյեան ժամը 9ին, Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողներու Տան մէջ տեղի ունեցաւ շատ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը՝ նուիրուած «Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն»:

Դասախօսներն էին իտալացի երիտասարդ ճարտարապետներ՝ Կուիտի եւ Քունէոյ (ԽՄԲ.— Այս ճարտարագէտներուն կատարած ուսումնասիրական պտոյտին մասին՝ հրատարակած ենք Ն. Զարեանի յօդուածը 8 Նոյեմբերին):

Գլխաւորաբար մեկնաբանելով իրենց առած տիափոզիթիվները, որոնց որակը բացառիկ էր, անոնք լայն տեղեկութիւններ տուին հայկ. ճարտարապետութեան մասին, որ թէեւ ծանօթ նիւթ մըն էր մեզի՝ Հայերուս համար, տակաւին անծանօթ կը մնայ Եւրոպացի գիտական եւ մասնաւորաբար ճարտարապետական շրջանակներուն:

Ուսանողական Տան վարչութիւնը ոչ մէկ ճիգ խնայած էր առաւելագոյն թիւով օտար ուսանողներու ներկայութիւնը ապահովելու համար իր այս ձեռնարկին: Եւ յաջողած էր, որովհետեւ աւելի քան 70 հայ եւ օտար ուսանողներ ամբողջ ժամուկէս հետաքրքրութեամբ հետեւեցան Քունէոյի եւ Կուիտիի բացատրութեանց:

Առիթէն օգտուելով, դասախօսութենէն ետք, տեսակցութիւն մը ունեցանք երիտասարդ ճարտարապետներուն հետ, որոնք սիրով պատասխանեցին մեր բոլոր հարցումներուն:

Հարցում.— Ներկայիս, երբ Եւրոպայի մէջ շատ քիչ կը հետաքրքրուին հայ մշակոյթով եւ Հայութեամբ, ի՞նչն է մղած ձեզ որ գացեր էք ուսումնասիրելու հայկ. ճարտարապետութիւնը:

Պատասխան.— Եթէ ըսեմ թէ բոլորովին պատահմամբ է որ մենք սկսանք հետաքրքրուիլ հայկ. ճարտարապետութեամբ, պիտի չհաւատաք: (Խօսողը Պ. Քունէօն է, որ աւելի պերճախօս է, քան իր ընկերը): Ճիշդ է, հայկ. ճարտարապետութեան մասին եղած են բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, բայց այդ բոլորը յաճախ անծանօթ կը մնան Եւրոպայի ճարտարապետական շրջանակներուն: Եւ երբ մենք առաջին անգամ ծանօթացանք Աղթամարի եկեղեցիին (Թուրքիա կատարուած ճամբորդութեան մը ընթացքին), գիտական ուսումնասիրութեանց նոր մարզի մը դիւտը ընելու ուրախութիւնը ունեցանք:

Գլխաւորաբար գիտական նպատակով է որ անցեալ Յուլիսին մասնակցեցանք (պայմանաժամէն ճիշդ օր մը առաջ) Հռոմի համալսարանի հնաբանութեան բաժինի մրցանակին եւ բոլորովին անսպասելի կերպով զայն շահելով՝ առիթը ունեցանք երկու ամսուան ուսումնասիրական մեր այս առաքելութիւնը կատարելու Հայաստան: Մեզի կ՝ընկերանար նաեւ լուսանկարիչ ընկեր մը, որուն կը պարտինք մեր բոլոր տիափոզիթիվները:

Հարցում.— Ո՞ր վայրերը այցելեցիք:

Պատասխան.— Բոլոր այն վայրերը (նոյնիսկ Հայաստանի Խորհ. Հանրապետութեան սահմաններէն դուրս, ինչպէս Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը), ուր կը գտնուին հայկ. հին յուշարձաններ, կանգուն կամ աւերակ: Պարտք կը զգանք ըսելու թէ տեղական իշխանութիւնները եւ հայ ճարտարապետները, որոնք միշտ մեզի հետ եղան, շատ մեծ դիւրութիւններ ընծայեցին մեզի, եւ մենք կրցանք տեսնել եւ ուսումնասիրել յուշարձաններ, զորս մինչեւ հիմա ոչ մէկ Եւրոպացի տեսած կամ ուսումնասիրած է:

Հարցում.— Ի՞նչ կը մտածէք հայկ. ճարտարապետութեան ազդեցութեան մասին՝ գոթական ոճին վրայ, օրինակ:

Պատասխան.— Դեռ կանխահաս կը նըկատենք վճռական պատասխան մը տալ: Ինչ որ կրնանք ըսել, այն է թէ 5րդ կամ 6րդ դարու հայկ. ճարտարապետութեան մէջ նկատեցինք այնպիսի տարրեր, որոնք հազիւ չորս դար ետք կը տեսնուին գոթականին մէջ: Հարկ է խորապէս ուսումնասիրել՝ գիտականօրէն անվիճելի եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Հարցում.— Արդեօք կը մտածէ՞ք գիրքով մը հրատարակել ձեր առաքելութեան արդիւնքները:

Պատասխան.— Անշուշտ, բայց ոչ անմիջապէս: Մտադիր ենք տակաւին այցելելու ներկայ Հայաստանի սահմաններէն դուրս գտնուող հայկ. յուշարձաններ եւ բոլորը ուսումնասիրելէ ետք՝ հրատարակել գիրք մը, որուն ծախքերը Հռոմի համալսարանը պիտի հոգայ:

Զրոյցը կը շարունակուի տակաւին, բայց այս անգամ հայկ. քոնեակի եւ Հայաստանի ժողովուրդի մասին: Ինչ որ մեր նիւթէն դուրս կ՝իյնայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

Փրոֆ. Խայիկեան հիւանդ... Փրոֆ. Խայիկեան վախճանած...:

Այսպէս ուրեմն, մեզմէ յաւէտ կը բաժնուի ան, որուն կեանքը մօտ կէս դար, պահակի մը դերը եղաւ ազգային առաքինութիւններու պատնէշին վրայ:

Մեծ մարդիկ կը մեռնին, բայց... կ՝ապրին: Կ՝ապրին, իրենց ետեւ թողած օգտակար հետքերով:

Կ՝արժէ ուրեմն քանի մը յատկանշական կէտերը տալ իր կեանքին:

Եթէ պէտք ըլլար անուանում մը տալ անոր, պիտի ըսէինք.— Ծառայութիւն:

Ծառայութի՛ւն, անսահմա՛ն ծառայութիւն: Ծառայութիւն որբանոցներու մէջ, ծառայութիւն իր պատկանած համայնքին մէջ, ծառայութիւն համայն Հայութեան մէջ:

Այդ ծառայութիւնը, Փրոֆ. Խայիկեանին մէջ հաշուած, թաքուն խորհուրդներով եղած ծառայութիւն մը չէր: Իր սիրտը լայն էր ամէնուն համար: Հոն տեղ ունէին հարուստն ու աղքատը, գիտունն ու անուսը, Լուսաւորչականն ու Կաթոլիկը, Բողոքականն ու կուսակցականը: Բոլորը, բոլորը:

Փրոֆ. Խայիկեան հոգիի ու մտքի ազնուականութիւն ունէր: Ան կը պատկանէր մարդոց այն փոքրաթիւ խումբին, որոնք իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն... գլուխ մը, խորհող, մտածող գլուխ մը:

Եւ ի՛նչ գլուխ: Խորաթափանց, դաղափարները դասաւորելու, զտելու, վերլուծելու մասնաւոր տաղանդ մը: Մանաւանդ՝ համադրութեան մարդն էր:

Իր կեանքը կ՝ընթանար երկու զուգահեռական դիծերու վրայ, — Աստուածապաշտութիւն – հայրենասիրութիւն:

Աստուածպաշտութիւնը դուրսի, մակերեսային երեւոյթ մը չէր իր մէջ, այլ չափուած, մտածուած, փորձուած համոզումներու արդիւնք մը: Իր բարեպաշտութիւնը վարդապետական սահմանումներէ վեր էր: Իրեն համար քրիստոնեայ եւ հայ բառերը հոմանիշ բառեր էին: Չէր կրնար հաշտուիլ այն դաղափարին հետ թէ մէկը կրնայ Հայ ըլլալ եւ միեւնոյն ժամանակ անհաւատ: Տիպար Հայը հայրենասէր եւ բարեպաշտ:

Հայրենասէր մը բայց ոչ հայրենամոլ: Կը քաջալերէր ինչ որ բարի էր, ազնիւ էր, տեւական էր: Կը դատապարտէր ինչ որ տգեղ էր, չար էր, գձուձ էր: Կ՝արհամարհէր երբ հայրենասիրութիւնը եւ այսպէս կոչուող հայրենասէրները առանց... ճշմարիտ հայրենասիրութեան: Սերունդներ դաստիարակեց, մեծցուց Նարեկի, Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի շունչին տակ, որոնց հանդէպ ունէր մասնաւոր նախասիրութիւն մը:

Իր մէջ ունէր մշտանորոգ գարնան մը գաղտնիքը: Իր յառաջացած տարիքին, տակաւին կը նմանէր հիւսիսային երկիրներու յատուկ այն բոյսերուն, որոնք ձիւնի թանձր վերմակին տակ կը պահեն իրենց կանաչութիւնը:

Ան կը նկատէր կեանքը որպէս մշտակայ հարստացնող, ճոխացնող բան մը, մերժելով բարոյապէս ծերանալը, կեանքէ անջատուիլը: Իր հիւծած մարմինին ետին կը պահէր իր անշօշափելի էութիւնը, միշտ երիտասարդ, առանց խորշոմի: Վաղուան օրը իրեն համար ապագան էր, իր մէջ ունենալով բոլոր կարելիութիւնները:

Տակաւին կարելի չէ այդ կորուստին մեծութիւնը հասկնալ: Իր մահը մեր մէջ կը թողու բաց մը որ կարելի չէ լեցնել:

Յայտնի է որ գաղթահայութիւնը՝ քաղաքական, ընկերային, նիւթական աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ մեզի պիտի տայ աւելի գիտուն, աւելի հանճարեղ զաւակներ: Բայց ոչ հին սերունդի կազմուածքով մարդիկ:

Փրոֆ. Խայիկեան իր ոտքերուն տակ ունէր հայրենի հողէն մաս մը: Այդ հողը, աւա՛ղ, միշտ ալ պիտի պակսի հայրենիքէն հեռու մեծցող սերունդներուն:

Բոլոր անոնց որ զինքը լսելու պատեհութիւնը ունեցան, Փրոֆ. Խայիկեան պիտի խօսի, երկա՛ր ատեն պիտի խօսի:

ՎԵՐ. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կեդրոնական ընդհանուր սնտուկ փոխապահովական (միւթիւէլ) կամ մասնաւոր ապահովագրական ընկերութիւններու միջոցով պիտի գանձէ անդամավճարները: Գոյացած գումարներէն ամէն տարի բաժին մը պիտի յատկացնէ վերոյիշեալ երեք խումբերու առանձին սնտուկներուն, իւրաքանչիւրի անդամներու թիւին համեմատութեամբ: Երեք խմբական սընտուկները, որոնց վարիչները մեծամասնութեամբ անդամներէն պիտի ընտրուին, օրէնքի սահմաններուն մէջ ազատ պիտի ըլլան մատակարարելու իրենց տրամադրութեան տակ դրուած գումարները, այսինքն անդամավճարներէն իրենց ինկած բաժինը: Այնպէս որ լաւ մատակարարութեամբ մը պիտի կրնան իրենց անդամներուն ապահովագրական պայմանները եւ հատուցագիրը բարելաւել: Նոյնիսկ, յաւելեալ անդամավճարներով, ապահովագրութեան ենթակայ պարագաները կամ սահմանները ընդլայնել:

Անոնք որ արդէն ապահովագրական պայմանագրութիւն մը ունին ուրիշ ապահովագրական ընկերութեան մը հետ, իրաւունք պիտի ունենան զայն չեղեալ նկատելու կամ նուազ ապահովագին վճարելու:

Անկախ աշխատողները հիւանդութեան դէմ ապահովագրող 1966ի օրէնքը գլխաւոր տրամադրութիւններուն ընդհանուր դիծերը միայն կուտայ: Կառավարութիւնն է որ, տասնեւհինգ եւ աւելի հրամանագիրներով պիտի ճշդէ եւ որոշէ մանրամասնութիւնները: Այդ հրամանագիրներն են որ պիտի սահմանեն կեդրոնական եւ խմբական սնտուկներու վարիչներուն իրաւասութիւնները եւ մատակարարութիւնը, անդամավճարները գանձող ընկերութիւններու գործելակերպը, «մեծ եւ փոքր վտանգներու» զանազանութիւններն ու ցանկը, հատուցանելի ծախքերուն վրայ ապահարկումի ենթակայ գումարը, անդամավճարներուն համեմատութիւնը տարեկան եկամուտներու հետ, հիւանդներու բժշկական հակակշիռը ըստանձնող մարմիններուն նշանակումը եւ անոնց իրաւասութիւնները, եւայլն:

Հրամաագիրները լոյս պիտի տեսնէին ամէնէն ուշը 1966 Դեկտ. 31ին: Թերեւս այս ամսու ընթացքին կը հրատարակուին: Գործնական կիրարկումին համար տակաւին երեք ամիս պայմանաժամ կայ:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Եթէ այդպէս է, ըսաւ վերջապէս, պիտի խնդրեմ որ իմ կողմէս խնդրէք իշխանէն, որ հաճի արտօնել զիս խօսիլ:

— Արդէն ձեզի դալէ առաջ այդ մասին պէտք եղած հրամանները ստացայ, յարեցի: Նորին Բարձրութիւնը կը փափաքի որ դուք ինծի հետ միայն գործ ունենաք: Ան գիտէ թէ հոս եկած էք յայտնելու համար ձեր պայմանները որպէսզի լռութիւն պահէք իր դէպի Հռոմ ըրած ճամբորդութիւնը շօշափող կարգ մը բաւական նրբին հարցերու շուրջ: Կարծեմ կրցանք հասկնալ զիրար, չէ՞:

— Կատարելապէս, եզրակացուց ան, յանդգնօրէն քանի մը բոպէ մտածելէ ետք: Կո՛մս, շատ աղէկ գիտեմ հիմա որ այլեւս չէք կասկածիր այցելութեանս բուն դրդապատճառին մասին, որովհետեւ ալ չեմ պահեր զայն. դուք կրնաք պահակները կանչել եւ ձերբակալել տալ զիս իբր շանթաժիսթ: Բայց թէ Նորին Բարձրութեան եւ թէ նոյնիսկ Կայսեր շահուն, ներեցէք որ ըսեմ թէ, այդպէսով գործած պիտի ըլլաք աննպատակայարմար ու մեծ ձախաւերութիւն մը: Պէտք է գիտնալ թէ ամէն միջոց ձեռք առած եմ խնդիրը ուրիշներու միջոցաւ տարաձայնելու, երբ Նորին Բարձրութիւնը այդպիսի միջոցներով փորձէ բերանս փակել:

— Շատ լաւ: Կը տեսնեմ որ զիրար կատարելապէս կը հասկնանք: Հիմա, բուն խնդրին գանք, ի՞նչ ըսել կ՝ուզէք, հարցուցի:

— Վերջին Դեկտեմբերին Հռոմի մէջ, Քլօտիա Ֆէրրոնա անունով կին մը մեռաւ: Ես կատարելապէս գիտեմ այդ խորհրդաւոր մահուան գաղտնիքը, յայտարարեց վճռաբար:

— Է՛հ, է՛հ, աղաղակեցի: Չըլլա՞յ որ ըսէք ինձ թէ Գահաժառանգը մարդասպան մըն է:

Եւ բռնազբօսիկ խնդուք մը սկսաւ:

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, հետզհետէ ծիծաղելի բնոյթ մը կը ստանայ գործը: Բայց լրջութեամբ խօսինք: Կ՝ենթադրեմ թէ պիտի ըսէք ինծի թէ ինչեր եղած են ու պիտի յայտնէք ձեր բոլոր գիտցածները:

— Եւ ինչո՞ւ համար պիտի ընեմ այդ բանը: Ո՛չ, դացէք, դտէք Գահաժառանգը եւ ըսէք թէ այս ոճիրով կ՝ամբաստանեմ զինքը վճռաբար. ըսէք նաեւ թէ իր շատ լաւ ճանչցած Լիզէթ Սապին անունով աղջիկը վկայ է:

— Բուն խնդրին դառնանք, միջամտեցի չոր կերպով: Քանի՞ կ՝ուզէք լռելու համար:

— Բան մը չեմ ուզեր... Ո՛չ մէկ սու, պատասխանեց խստութեամբ: Ես կ՝ուզեմ որ Կայսրը գիտնայ թէ իր տղուն խիղճը կնոջ մը սպանութեամբ ծանրաբեռնուած է: Կը լսէ՞ք: Գացէք եւ ըսէք ուրեմն այս բանը Նորին Բարձրութեան, խնդրեմ կոմս:

Իսկոյն հասկցայ թէ այս ծանրակշիռ պահուն, վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու չէր: Վերադարձայ Գահաժառանգին քով եւ իր դէմ եղած սոսկալի ամբաստանութիւնը պարզեցի:

Պատի պէս գունատեցաւ:

— Ինչ գինով ալ ըլլայ պէտք է գնել այս մարդուն լռութիւնը: Որեւէ միջոցով պէտք է փակել անոր բերանը: Պէտք չէ որ Կայսեր պատմէ ան իրողութիւնը: Ի՞նչ ընելու է: Հենցէնտորֆ, օգնեցէք ինծի, կը խնդրեմ հանեցէք ինծի այս անելէն, պաղատեցաւ իշխանը:

— Ուրեմն ճի՞շդ է իր ըսածը, յարեցի չկրնալով հաւատալ ականջներուս:

Գահաժառանգը գլխիկոր, ցած եւ խըռպոտ ձայնով մը խոստովանեցաւ.

— Ա՛խ, չար բախտը կը հալածէ զիս: Այս բաները ինծի միայն կը պատահին: Կ՝երեւի թէ կինը ամէն բան ըսա՛ծ է, այդ թշուառական Սպանիացիին նախ քան... նախ քան մեռնիլը:

— Հապա Լիզէ՞թը, հարցուցի: Մարդը կը պնդէ որ ամէն բանի ականատես եղած է ան:

— Ո՛չ, ո՛չ... պոռաց Նորին Բարձրութիւնը շլմորուն ակնարկ մը նետելով ինծի եւ ձեռքերուն մէջ առնելով իր սարսափաւեր դէմքը կարծես թէ արդիլելու համար որ չկարդացուի իր ոճիրին խոստովանութիւնը: Մի՛ խօսիք ալ այս մասին: Հարցուցէք այդ մարդուն թէ ինչ կը պահանջէ լռելու համար եւ վճարեցէք ինչ որ ուզէ: Պէտք չէ թողուլ որ Կայսեր հետ տեսնուի:

Երեք վայրկեանէն վերադարձայ սենեակս բայց ան պարապ էր: Սպանիացին մեկնած էր եւ անկասկած իշխանին մասնաւոր յարկաբաժնին մէջ փնտռտուքի ելած էր:

Նոյն պահուն, հեռաձայնին զանգակը հնչեց: Գործիքը ձեռք առի եւ տեղեկացայ թէ Նորին Վեհափառութիւնը ինքնաշարժով նոր վերադարձած էր եւ կը բարձրանար գտնուած սենեակս որուն մէջ ընդհանրապէս իր տղուն հետ տեսնուելու սովորութիւն ունէր:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սեդա Արսլանկիւլեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՐՍԼԱՆԿԻԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Կուպաթեանի (Տեսին) զաւակները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մալվինէ Մանուկեանէ եւ զաւակներէ 50 Ֆրանք, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր, Մանուկ Անտոնեանի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ, ի նպաստ դպրոցի:

×

Տեսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարօ Պօղոսեանէ՝ իրենց զաւկին Ժիրայրի, ատամնաբուժարանին բացման առթիւ հետեւեալ նուէրները.— 50 Ֆր. եկեղեցիին, 30 Ֆր. դպրոցին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն.— Պարոններ Կ. Ճընկըտրեան եւ Լ. Նահապետեան 250ական Ֆրանք: Գ. Ապունայեան 200, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճիէրճեան, Տէր եւ Տիկ. Մոմճեան, Ջրբաշեան ընտանիքը Պ. Ժ. Սաղըրեան, Պ. Տէր-Մինասեան, Պ. Գալփաքեան, Տոքթ. Օտապաշեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչերեան, Տէր եւ Տիկ. Երամեան, Տոքթ. Ալեանաքեան, Պ. Սիմոնեան, Տիկին Պօյաճեան, Տիկին Ապաճեան, Պ. Վարդանեան 100ական Ֆրանք: Տէր եւ Տիկին Լ. Պարկիրճեան, Տիկ. Տօնապետեան, Պ. Օճաքճեան, Օր. Ա. Մուրատեան, Տիկ. Խորասանճի, Տիկ. Ս. Թորգոմեան, Պ. Տէր Գէորգեան, Պ. Մ. Էգնայեան, Ֆրէնկեան Հաստատութիւն, Տիկին Վ. Արսլանճեան, Պ. Ղազարոսեան, Պ. Դաւիթ Պալեան, Պ. Ճէվահիրճեան, Տոքթ. Մ. Քէչեան, Տոքթ. Ժ. Յակոբեան, Տիկ. Լ. Մարգարեան, Տիկ. Յակոբեան, Ժարտէքս Հաստատութիւն, Պ. Լ. Մաթէոսեան, Պ. Նշանեան, Օր. Եաղըճեան, Արսլանեան ընտանիք, Պ. Պ. Գիւրճեան, Պ. Միսաքեան, Օր. Մարտիրոսեան, Տիկ. Հ. Մինասեան, Օր. Եկաւեան, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլեան, Պ. Ներսէսեան, Պ. Գ. Նաճարեան, Օր. Մանուէլեան, Պ. Ունճեան, Տիկ. Սերոբեան 50ական Ֆրանք: Տէր եւ Տիկ. Սէտէֆ, Պ. Յարութիւնեան, Պ. Ո. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկ. Լ. Տօնիկեան, Պ. Ն. Գըլըճեան, Տիկ. Նշանեան, Պ. Աւագեանց, Պ. Հէքիմեան, Պ. Ն. Վարդանեան, Տիկ. Վ. Նուպար, Տոքթ. Նօտարեան, Պ. Աստուածատուրեան, Պ. Քէսքինեան, Պ. Թէրզիպաշեան, Պ. Ալէքեան, Օր. Սինանեան, Պ. Շէրպէթճեան 20ական Ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Յունուար 22) Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) ժամը 21,15ին

ՈՒՐԱՐՏԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հեռատեսիլի յաջորդ յայտագրերը տեղի կ'ունենան Փետրուար 12ին եւ Մարտ 26ին:

(Մանրամասնութիւնները յետագային:)

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔ

Շաւիլի Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, մասնակցութեամբ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին հայկական ձայնաւոր պատարագ Քալվատոսի Քան քաղաքի Ս. Ստեփանոս (Սէնթ-Էթիէն) պատմական եկեղեցիին մէջ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս երկուշաբթի Ռեժան սրճարանի (Մեթրօ Քատէ) սրահը ժամը 20,45ին:

Կը խօսի

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

նիւթ ունենալով Սփիւռքի Հայութիւնը իր մտահոգութիւններով եւ դարմանը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ուշացողներուն տեղ չապահովուիր:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ-տէ-Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Հաքիմեանի բնակարանը, 144, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Պանեէօ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Métros : Concorde, Champs-Elysées)

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ:

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով

359 – 67 – 03

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ- Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը: Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում:

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը:

Ջերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միձչեւ 1/4 սիւճակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միձչեւ 1/8 սիւճակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ
21
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
21 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10818 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.818

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ա.

Արտաքին ճակատին վրայ վերջերս Թուրքիա արձանագրեց կարեւոր յաջողութիւններ:

Դեկտեմբերի վերջին շաբթուն Խորհ. Միութեան վարչապետ Կոսիգին Թուրքիա այցելելով Թուրքիոյ համար վերջին ծայր նպաստաւոր համաձայնագրեր ստորագրեց:

Թուրք պետական շրջանակներն ու մամուլը մեծապէս ուրախ են ձեռք բերուած արդիւնքէն:

Ինչպէս գրեցինք, Մոսկուայի կառավարութիւնը 225 միլիոն տոլար արժէքով եօթը «տիտան հիմնարկներ» պիտի կառուցանէ Թուրքիոյ մէջ: Իզմիրի շրջանին մէջ 30 միլիոն տոլար արժէքով քարիւղի երրորդ զտարան մը, որ պիտի արտադրէ տարեկան չորս միլիոն թոն քարիւղ: Սէյտիշէհիրի մէջ 80 միլիոն տոլարնոց ալիւմինիոմի գործարան մը: Յիսուն միլիոննոց երկաթ – պողպատեղէնի հիմնարկ մը:

Զանազան շրջաններու մէջ պիտի կառուցանէ «քոնթրալիթ»ի, թելաւոր ապակիի, վոտկայի եւ «ասիտ սիւլֆիւրիք»ի գործարաններ:

Փոխարէնը մեծաքանակ բերք պիտի գնէ Թուրքիայէն:

Մոսկուայէն ետ չմնալու համար Միացեալ Նահանգներն ալ ուզեցին սիրաշահիլ Ատլանտեան Կազմակերպութեան իրենց զինակիցը եւ համաձայնութիւն կնքեցին Անգարայի կառավարութեան հետ, թուրք սպարապետութեան հակակշռին ենթարկելով Թուրքիոյ մէջ հիմնուած ամերիկեան բոլոր զինուորական խարիսխներն ու հաստատութիւնները:

Այսուհետեւ Ամերիկա իրաւունք պիտի չունենայ արդիական — հիւլէական — զէնքերն ու խարիսխները գործածելու, առանց թրքական բանակի վերին հրամանատարի հաւանութեան: Ամերիկեան բոլոր խարիսխներու պահպանումը յանձնուած է Թուրք բանակին:

Միւս կողմէ արտաքին ճակատին վրայ օրակարգի հարց է տակաւին Կիպրոսի ցաւոտ խնդիրը: Չեխոսլաւաքիայէն գընուած զէնքերը մտահոգութեան մատնած են Կիպրոսի Թուրքերը, որոնք Անգարայէն կը պահանջեն նման զէնքեր, հաւասարակշռութիւնը պահելու համար:

Մոսկուա որոշ յանձնառութիւններ ըստանձնած ըլլալով Մակարիոս արք.ի կառավարութեան հանդէպ՝ Կոսիգին իր այցելութեան առթիւ ընդհանուր խօսքեր միայն ըրաւ Կիպրոսի մասին, պահանջելով օտար զինուորական խարիսխներու բարձումը կղզիէն — ակնարկութիւն Անգլիոյ եւ օտար ուժերու հեռացումը: Ո՛չ մէկ դրական խոստում՝ Թուրքիոյ պահանջները գոհացնելու մասին:

Տասներեք տարիէ ի վեր եկող-գացող Թուրք կառավարութիւնները չկրցան ձերբազատուիլ Կիպրոսի թնճուկէն, զոր Մենտերէս ստեղծած էր արուեստական կերպով:

Քանի մը օր առաջ Արտաքին նախարար Չաղլայանկիլ Գահիրէ գնաց՝ բարելաւելու համար Թուրքիոյ յարաբերութիւնները Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հետ եւ մասնաւորաբար խնդրելու անոր աջակցութիւնը Կիպրոսի հարցին մէջ:

Նախագահ Նասըրի կառավարութիւնը բացէ ի բաց դիրք բռնած էր Թուրքիոյ դէմ եւ կը պաշտպանէր Կիպրոսի հանրապետական կառավարութեան տեսակէտը, զայն գտնելով բոլորովին արդար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ "ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ"Ը ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մաօ-Յէ-Թունկի կնոջ համաձայն, Փեքինի մէջ մօտ մէկ միլիոն հոգի կայ, եկած՝ երկրին ամէն կողմէն, «յեղափոխական փորձառութիւններ» փոխանակելու եւ դժգոհելու համար տեղական քաղքենի յետադիմականներէ:

Մաոյի կինը, «ընկերուհի» Շիանկ, ըստ եուկոսլաւ լրագրողի մը, կը փորձէ համոզել այս մարդիկը որ իրենց տունը վերադառնան եւ վերսկսին իրենց աշխատանքը: Տիկին Շիանկ ըսած է թէ Փեքին եկողներու մէջ, սա կամ նա պատճառաւ, բազմաթիւ բանուորներ, դիւղացիներ կան որոնց երկար մնալը Փեքինի մէջ, կը վնասէ քաղաքին տնտեսութեան եւ բնականոն կեանքի: Այս «այցելուներու» համար տրամադրուած գումարը, օրական 700 հազար եուան է:

Միւս կողմէ, վարչապետ Շու-Էն-Լայ, քանիցս ոգեկոչած է «յեղափոխութիւն» ընելու անհրաժեշտութիւնը, «մեր տան մէջ», առանց անպայման մինչեւ Փեքին երթալու: Ցիշած է թէ արտադրութեան համար ինչ վնասներ կը բերեն այս տեղափոխութիւնները, շեշտը դնելով մանաւանդ քարիւղի հանքերու պարագային վրայ, որոնց 10 իազար բանուորները Փեքին եկած են «փորձառութիւններ» փոնանակելու իամար:

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահին տղան ձերբակալուած է, արդէն Մաոյի կինը անոր մասին խօսելով ըսած է.— «Լիօ-Շաօ-Շիի տղան, որ մեքենաներու շինութեան եօթներորդ նախարարութիւնը կ'աշխատի, պէտք է վռնտուի, որովհետեւ ապականած տարր մըն է, որ գաղտնաբար շփման մէջ մտած է օտար երկրի մը հետ:

Վերջին օրերու քննադատութեանց առարկայ է նաեւ Կեդր. Կմիտէի նախկին բարձր պաշտօնեայ մը, որ կ'ամբաստանուի թէ «խօսակցութիւններ» ունեցած է խորհրդային անձնաւորութիւններու հետ: Ուրեմն մարդը լրտեսութիւն ըրած է ի նպաստ երկրի մը, որ աւելի դէշ համբաւ ունի քան ամերիկեան աշխարհակալութիւնը, այլ խօսքով՝ Խորհ. Միութիւնը:

Ուրիշ նորութիւն մըն է Չինաստանի մէջ Էքոնոմիզմ բառին գործածութիւնը, որ սահմանուած է յանցաւորներուն: «Ժողովուրդին Օրաթերթը» առաջին անգամ ըլլալով, առջի ամառ, գործածած էր այդ բացատրութիւնը, քննադատելու համար Գիտութեանց Ակադեմիայի տընտեսական հետազօտութեանց տնօրէնը: Այդ քննադատական խմբագրականին մէջ, Էքոնոմիզմ ցոյց կուտայ ան որ

Ա) Մարդոց եւ իրաց (գաղափարաբանութեան եւ նիւթապաշտութեան միջեւ բախում) միջեւ պայքարին մէջ, կը տեսնէ ընկերվարական տնտեսութեան հիմնական հակասութիւնը: Բ) Կը նկատէ թէ շահու այն օրէնքը որ կը յաղթէ այդ հակասութեան տիեզերական է: Գ) Կը պաշտպանէ անհատական առեւտուրի գործունէութիւնը:

Չինացիներուն համար, այս տեսութիւնը կը համապատասխանէ խորհրդային տնտեսական ներկայ դրութեան տեսակէտին: Եւ այդ «սխալին» մէջ է որ ինկած էր ամբաստանուած տնօրէնը երբ կ'ըսէր.— «Որպէսզի քաշենք այս ծանր կովը որ է չին տնտեսութիւնը, անոր դունչին առջեւ պէտք է շարժել շահու ըմբռնումը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵԻ, Կոսիգին եւ Պոդգորնի անակնկալ այցելութիւն մը կատարած են Վարշաւա: Անսովոր է որ խորհրդային երեք պարագլուխները միասին նոյն տեղը երթան: Ղեկավարները արդէն իսկ Մոսկուա վերադարձած են:

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն որ ի մօտոյ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուին Դաշնակցային Հանրապետութեան եւ Ռումանիոյ միջեւ:

ՀԱՐԱՒԱՄԻՆ Արաբիոյ բրիտանական գրաւման 128րդ տարեդարձին առթիւ, ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են Ատէնի մէջ: Բախումներու ընթացքին ոստիկան մը սպաննուած է եւ վիրաւորներ ալ կան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Իսրայէլեան աղբիւրներու համաձայն, Իսրայէլի Վարչապետը հեռագիրներ ղրկած է նախագահ Ճոնսընի եւ նախագահ տը Կոլի, ուր կ'ըսէ թէ սուրիական սահմանին միջադէպերը «անհանդուրժելի» կը դառնան եւ թէ «օրինաւոր սահման մը կայ նոյնիսկ համբերութեան»:

ՄԱՏՐԻՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, սպանական ոստիկանութիւնը զըտած է Մոհամէտ Խիտէրի ոճրագործը:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ (Ալպանիա) Զերի ի Փոփուլիթը կը գրէ թէ Վատիկան գործունեայ գործիք մը դարձած է Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան գործակցութեան համար: Թերթը կ'ամբաստանէ Պապը որ իր օժանդակութիւնը կը բերէ վերոյիշեալ երկու երկիրներու ծրագրին, որ է Չինաստանը կղզիացնել:

ՍԱՅԿՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Յունուար 7էն 14 Ամերիկացիք իրենց ամէնէն ծանր կորուստները կրած են Վիէթնամի մէջ: Կռուելէ վիճակէ դուրս են 1194 հոգի, ասոնց մէջ 144 մեռեալ եւ 1044 վիրաւոր կայ, նաեւ անհետացածներ:

ՉԻԼԻԻ նախագահը լուծեց Խորհրդարանը, որ կը մերժէր իրեն, Միացեալ Նահանգներ երթալու արտօնութիւնը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԻՆ համար նախատեսուած գործադուլի շարժումը, նոր ծաւալ կը ստանայ: Դպրոցներն ալ փակ պիտի մնան, իսկ երկաթուղիի բանթողը կրնայ 24 ժամէն աւելի տեւել:

Արժանապատուութեան խնդիր դարձած է Կիպրոսի հարցը օրուան վարիչներուն համար: Ընդդիմադիրներուն ձեռքը աժան դրամագլուխ մըն է անիկա՝ քննադատելու համար կառավարութիւնը:

Սակայն երբ ընդդիմադիրները իշխանութեան գլուխ կ'անցնին՝ նոյն խոհեմութիւնն ու զգուշաւորութիւնը ցոյց կուտան և կղզիին զէնքի ուժով գրաւելու յանդըզնութիւնը չեն ունենար:

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը ամէն ճիգ կ'ընէ հանդարտեցնելու համար գերադրդռուած հանրային կարծիքը: Սակայն մարդիկ յոգնած են այլեւս հոգեշահ խօսքեր լսելէ եւ չեն հաւատար, որ քաղաքական ներկայ պայմաններուն մէջ թրքական պահանջները գոհացուին:

Շատ հաւանական է, որ ի վերջոյ «խաղաղ համակեցութեան» քաղաքականութեան վերադառնան, ինչպէս անգլիական գրաւման օրերուն, երբ Յոյներն ու Թուրքերը եղբայրաբար կ'ապրէին կղզիին մէջ:

Մինչ արտաքին ճակատին վրայ Մոսկուա եւ Ուոշինկթըն մրցումի ելած են Թուրքիան սիրաշահելու եւ անոր վերելքին աջակցելու համար, ներքին տագնապներ խռովայոյզ վիճակ մը ստեղծած են երկրին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

«ԱՆԻԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՉԵՆ»

Թուրքը, որ, այժմ, — նշանակութիւն ունի այս «այժմ» բառը,—կ'ապրի ամերիկեան եւ ռուսական հացի սեղաններու վրայ, ելեր կ'ուրանայ Անիի աւերակներուն պատմական սեփականատէրը, — «հայկական չեն» կը յայտարարէ «Ճումհուրիյէթ»ի մէկ աշխատակիցը, Պուրաք Տէմիրալ:

Յայտարարեցին թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը Թուրք է, Կոմիտաս վարդապետը թրքական երգեր իւրացուցած է եւ ահա կը յայտարարեն թէ Անիի աւերակները եւս հայկական չեն:

Մի՛ զարմանաք՝ եթէ վաղը յայտարարեն թէ հայ ժողովուրդ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած պատմութեան մէջ, եւ հայերէն լեզուն ալ թրքական գաւառական բարբառ մըն է: Այսքան խեղկատակութի՛ւն, լուսաւորութեան այս դարուն:

Հետեւեալ հատուածը, զոր կը քաղենք «Ճումհուրիյէթ» թերթէն, կը նուիրենք արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ քաղաքականութեան առաջնորդներուն, ընդհանուր... զարգացման համար.—

« Արքաներու աւերակոյտ » յորջորջուած սահմանին վրայ՝ Անիի աւերակներուն մասին մեր ընթերցողներէն Տոքթ. Պուրաք Տէմիրալ շահեկան թելադրութիւն մը կ'ընէ: Հակառակ անոր որ, կ'ըսէ, Քրիստոսէ շուրջ հինգ հազար տարի առաջ երկարող Անիի աւերակները, Թուրքերն ալ մէջը ըլլալով, բազմաթիւ ազգերու քաղաքակրթութեան բեկորներէն են, արտասահմանի մէջ կատարելապէս իբրեւ հայկական թագաւորութեան բեկորներ ցոյց կը տրուին: Անիի պեղումներու ընթացքին, երեւան հանուած գործերը, (որոնք ներկայիս Կարսի մեր թանգարանը կը գտնուին), ցոյց կուտան որ Ուրարտու եւ Կամսարական Քրիստոսէ առաջ ապրած են այստեղ: Գիտենք որ Քրիստոսէ ետքն ալ Սասանիներ, Հայեր, (որոնց տիրապետութիւնը Անիի շուրջ 7000 տարուան պատմութեան մէջ 300 տարուան շրջան մը կը պարփակէ), յետագային Բիւզանդացիները, Սելճուկ Թուրքերը, Իրանցիներ, Մոնկոլներ եւ բազմաթիւ Թուրք պետութիւններ Անիի մէջ իշխան են: Անիի բազմաթիւ ազգերու տիրապետութեան ենթարկուելուն պատճառն է այնտեղի ռազմագիտական եւ տնտեսական կարեւորութիւնը: Երբ այս է իրականութիւնը, օտար լեզուներով՝ մատենագրութեանց մէջ դիտումնաւոր սխալով մը այս գործերը Հայոց թագաւորութեան կը սեփականացուին:

Կ'ուզենք որ ժամ առաջ երեւան ելլեն մեր գիտնականները եւ պատասխանեն Փրոֆ. Մառի, որ 1900ի սկիզբները պեղումներ ըրաւ Անիի մէջ եւ բազմաթիւ իրականութիւններ ծածկելով հայկական Պոմպէյ յորջորջեց Անին: Մինչեւ մօտիկ տարիները՝ Անիի աւերակներուն եւ պարիսպներուն քարերը աջ ու ձախ փոխադրուելով՝ 1319ի շարժէն ա՛լ աւելի քանդուած են: Այս պատմական եւ զբօսաշրջիկային արժէքներուն ժամ առաջ տէր կանգնելու է կրթական գործավարութիւնը: Մեր իրաւունքն է մեր հնախօսական գիտնականներէն սպասել, որ հիմնեն ա՛լ աւելի հոյակապը այն թանգարանին, զոր վաթսուն տարի առաջ Փրոֆ. Մառ հիմնեց Անիի մէջ ու այնուհետեւ, երբ քաղաքը ազգ. սահմաններուն մէջ մտաւ, Ռուսիա փախցուց»:

ԵՐԲ Կ'ԱՊՐԻՐ ՄՈՎՍԷՍ ՊԱՏՄԱՀԱՅՐ

—o—

1) Ագաթանգեղոսի օժանդակութիւնը.— *Մովսէս պատմահօր ապրած ժամանակը որոշելու համար կ'ուզենք այստեղ նկատի առնել իր գլխաւոր ալբիւրներէն Ագաթանգեղոսը, որուն հին կամ նոր խմբագրութեան Ղազար Փարպեցիի եւ իր կողմէ կիրարկումին պարագան մեծապէս պիտի օգնէ մեզի ճշդելու պատմահօր ապրած ժամանակը:*

2) Ղազար Փարպեցի կը ճանչնայ Ագաթանգեղոսը այժմեան ձեւով.— *Հ. Յ. Տաշեան 1899ին Հանդէս Ամսօրեայ ու – սումնաթերթին մէջ կը գրէր. «Ղազար Փարպեցի մեծաւ դժուարութեամբ յիշելով զԱգաթանգեղոս՝ կը դնէ նաեւ նոյն գրոց բովանդակութիւնը ճշդիւ նման մեր ու – նեցածին հանդերձ վարդապետութեամբ. դոնէ չի ցուցըներ դէպք մը կամ պարա – գայ մը զոր չգտնենք այժմու բնագրին մէջ* (էջ 275–6): *Ուրեմն Ղազար Փարպե – ցի կը ճանչնայ Ագաթանգեղոսը այն ձե – ւով զոր ունի հիմա:*

3) Մ. Խորենացի կը ճանչնայ հնագոյն Ագաթանգեղոս մը յունարէն կամ հայե – րէն.— *Ա. Կարիէր, Հեթանոս Հայաստա – նի Ուխտ Մեհեաններուն հետազօտութեան նուիրուած իր քննադատական ուսումնա – սիրութեան մէջ, յունական դից անուն – ներուն հայերէն թարգմանութեան մասին իր նկատողութիւնները տալէ ետք, կը դրէ. «Կամ Մովսէսի Խորենացւոյ՝ ուղ – ղակի կամ անուղղակի ճամբով՝ ծանօթ էր Ագաթանգեղեայ յունարէն բնագիրն, որ ըստ ինքեան անկարելի բան մը չէ. եւ կամ Ագաթանգեղեայ հայ բնագիրը՝ զոր Խորենացի իւր աչքին առջեւ ունէր, դից կրկին անունները՝ թէ հայերէն եւ թէ յունարէն միանգամայն կը ներկայացնէր»* (Թարգ. Հ. Յ. Վ. Տաշեան, 1899, էջ 34): *Այսինքն Խորենացին իր առջեւ ունէր կամ Ագաթանգեղոսի յունարէն բնագիրը կամ հայերէն «հնագոյն խմբագրութիւն մը որ այժմ կորսուած է»* (նոյն, էջ 35): *Երկու պարագային ալ ուրեմն այժմու Ագաթան – գեղոսէն տարբեր եւ հնագոյն բնագիր մը:*

4) Խորենացի կ'ապրէր Փարպեցիէն առաջ.— *Վերը նշանակուած երկու իրո – ղութիւններէն կը հետեւի պարզապէս թէ Մովսէս Խորենացի կ'ապրէր Փարպեցիէն առաջ, քանի որ ան չի գործածեր Փար – պեցիին կիրարկած Ագաթանգեղեան նոր խմբագրութիւնը, այլ կը գործածէ աւելի հին հայ խմբագրութիւն մը, կամ նոյն – իսկ վաղեմի յոյն բնագիր մը:*

5) Ե՞րբ խմբագրուած է Փարպեցիի կիրարկած Ագաթանգեղոսը.— *Ղազար Փարպեցիի ապրած ժամանակը յայտնի է, եւ. դար, մօտաւորապէս 435–495, երբ կը*

ՓԱՐԱԻՈՆ... ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ա.

Եղիպտոս կատարած իր վերջին այցե – լութեան ընթացքին, Անարէ Մալրօ յա – ջողեցաւ պատկան իշխանութիւններէն արտօնութիւն ստանալ՝ Թութանխամոնի դանձերը Փարիզի մէջ ցուցադրելու: Այս հռչակաւոր դանձը Փարիզցիները հնարա – ւորութիւն պիտի ունենան դիտելու եւ սքանչանալու Փետրուարի ընթացքին: Ի – րականութեան մէջ, Փարաւոնի դամբա – րանին պատկանող հազարաւոր իրերէն 45 հատն է միայն, որ Փարիզ բերուած է: Այսուհանդերձ, ցուցադրութեան դրուե – լիքները ամէնէն յատկանշականներն են՝ Նոր Կայսրութեան ժամանակաշրջանի արուեստին մէջ:

Ըմբռնելու համար ամբողջական արժէ – քը եգիպտական կառավարութեան յօժա – րութեան՝ թոյլատրելու, որ Թութանխա – մոնի իրերը Փարիզ փոխադրուին, պէտք է նկատի ունենալ թէ այս դանձը, որ դանուեցաւ Լորտ Քարնաւընի և Հաուըրտ Քարթըրի կողմէ 1922ին, Փառսենհէմի

դրէր իր Պատմութիւնը եւ Թուղթը առ Վահան Մամիկոնեան (+ 505): Ժամա – նակակից էր Յովհան Մանդակունի կա – թողիկոսին որ վախճանած է 490 թուա – կանին: Ուրեմն Ագաթանգեղոսի այժմու խմբագրութեան ժամանակը պէտք է դըր – ուի 495էն առաջ:

Լեզուական դեմնի վրայ ընդհանրապէս ընդունուած է թէ Ագաթանգեղոս ունի «Ոսկեդարեան» հայերէն, այսինքն այն լեզուն զոր կը կիրարկէին մեր երէց թարգմանիչները, եւ հետեւաբար անոր հնութիւնը կը վերանայ մինչեւ ե. դա – րու կէսը (Հմմտ. Հ. Յ. Տաշեան, Հան – դէս Ամսօրեայ, 1890, էջ 150):

Արդ, նկատելով որ Մովսէս Խորենա – ցիի գործածած Ագաթանգեղոսը աւելի հին է, կը հետեւի թէ հնագոյն այդ Ա – գաթանգեղոսը գործածող հեղինակն ալ, այսինքն Խորենացին, կ'ապրէր աւելի ա – ռաջ: Այս հիման վրայ Խորենացիի ապ – րած ժամանակը պէտք չէ դնել ե. դարու երկրորդ կէսէն ետքը:

6) Մ. Խորենացի կ'ապրէր 390–450ին, մօտաւորապէս.— Վերոդրեալ նկատողու – թիւնները կը մղեն մեզ ընդունելու թէ Մովսէս Խորենացի ծնած էր Դ. դարու վերջերը եւ կ'ապրէր ե. դարու առաջին կիսուն, 390–450 թուականներուն մօտա – ւորապէս, եւ ասիկա կը համաձայնի այն պարագաներուն հետ որոնք կը մատնա – նշեն ե. դարու առաջին կէսը իբրեւ այն չրջանը երբ կ'ապրէր եւ կը գրէր Հայոց անմահ պատմահայրը՝ Մեծն Մովսէս Խո – րենացի:

ԾՈՎԱԿԱՆ

դանձին հետ (դտնուած Թանխի մէջ, 1940ին, Մոնթէլի կողմէ) միակին են, որ դեռ մնացած են կողոպտիչներու այցե – լութենէն, հետեւաբար, միակին են, որ կը ներկայանան իրենց ամբողջ հարստու – թեամբ 3300 տարիներ ետք:

Մինչ բոլոր հնագէտներուն կարծիքով Աբքաներու Հովիտին բոլոր դամբարան – ները դտնուած էին, Հաուըրտ Քարթըր եւ Լորտ Քարնաւընն պեղումներու ձեռ – նարկեցին 1916ին: Պեղումները յաջողու – թեամբ պսակուեցան վեց տարի ետք, երբ հնագէտները դտան արքայական դամբա – րանի մը դուռը: 17 Նոյեմբեր 1922ին, երկու հնագէտ Անգլիացիները մուտք կը գործեն բազմաթիւ դամբանահրաշ բաներ պարունակող սրահի մը մէջ: Պատերուն վրայ նկարուած էին երեւակայածին կեն – դանիները: Ցատակին՝ ոսկեզօծ գահ մը՝ զարդարուած ապակեայ քանդակներով, խեցեղէնով, արծաթով եւ կարծր քարե – րով: Գահին արմկակալներուն վրայ տա – րածուած էին երկու աստուածուհիներ – ու հովանաւոր թեւերը: Գահին ոտքերը՝ բարձրացուած առիւծներու դլուխներու վրայ, կը վերջանային նոյն կենդանիին թաթերուն կերպարանքը առած ձեւով: Գահին յենակը զարդարուած էր արքա – յական զոյդին կեանքին մէկ պահը եղա – կի զգայնութեամբ ցուցադրող քանդա – կով մը:

Դեռ կային չորս սքանչելի կառքեր, ե – րեք գահաւորակներ՝ լեցուն արժէքաւոր առարկաներով, զէնքերով եւ զգեստեղէն – ներով: Մէկը զարդարուած էր առիւծնե – րու գլուխներով, երկրորդը՝ մողէսով, երրորդը՝ կովերու գլուխներով: Թուենք, վերջապէս, մայրի փայտէ չինուած ա – թոռները՝ բանուած եւ զարդարուած այ – լաբանական նուրբ յօրինումներով, արկղ մը, որ նմանը չունի եգիպտական ար – ուեստին մէջ: Ծեփուած էր ոսկով եւ զծագրուած չորս կողմէ՝ որսորդական եւ պատերազմական դրուագներ պատկե – րացնող նրբագեղ եւ դունագեղ նկարնե – րով:

Հոս – հոն ցրուած ալաբաստրէ անօթ – ներ, սքանչելի կերպով աշխատուած զոր – ծիքներ, ամէն տեսակ արժէքաւոր իրեր կը հմայեն հնագէտները: Երկու մեծ սեւ արձաններ, պահակներու պէս, կեցած էին դէմ դիմաց՝ «հագած զենքակ մը, ոսկիէ հողաթափեր, ձեռքերնուն մէջ ու – նէին գաւազան մը եւ լախտ մը: Իրենց ճակտին վրայ կը փայլէր սրբազան օձը»:

Այս ամէնուն մէջ ո՛չ մէկ դաղար, ո՛չ մէկ մոմիա: Անգլիացի հնագէտները հաս – կըցան անմիջապէս, թէ կը դտնուէին դամբարանին նախասենեակին մէջ: Շու – տով դտան երկրորդական սրահ մը՝ այս ալ լիքը թանկարժէք եւ գործածական իրերով:

Հնագէտները, առ այժմ, կը զոհանան յայտնաբերուածով:

17 Փետրուար 1923: Քարթըր այս ան – դամ քանի դիտնականներով եւ պաշտօ – նատարներով չրջապատուած կը վերա – դառնայ դամբարանին նախասենեակը: Քանի մը ժամ ետք, երբ հնագէտը կը ծակէ կնքուած դուռը, որ կը դտնուէր երկու պահակ արձաններուն միջեւ, այն ինչ որ կը տեսնէ, ելեկտրական լամբին լոյսով, սքանչելիք մըն էր: Իր աչքին առջեւ կը ցցուէր ոսկեձոյլ պատ մը, որ դամբարանը պարփակող հսկայ սենեակի մը միջնորմն էր: Երկու կապոյտ խեցե – ղէն թակարդներ ապուցուած էին, որոնք կը կրէին կախարդական նշաններ՝ սահ – մանուած մեռեալը պաշտպանելու իր յա – ւիտենական ճամբորդութեան մէջ: Այս թակարդները բացուեցան եւ երեւան հա – նեցին երկրորդ արկղ մը: Քարթըր ան – միջապէս դոչեց. «Մենք անհետացած թագաւորի մը առջեւ կը դտնուինք, ո – րով ուղեկցինք ցոյց տալ մեր յարդանքը», պիտի դրէր յետագային:

Ծռովուած իրենց տեսածներէն, հնա – դէտները սենեակին ծայրամասին պատ – ուցած դուռ մը, որ ուրիշ սենեակ մը կ'ա – ռաջնորդէր. «Հպանցիկ ակնարկ մը բա – ւական էր հաստատելու, թէ այս սենեա – կը կը պարփակէր դամբարանին ամէնէն հարուստ դանձերը», կը գրէ Քարթըր: Ատոնք դիտուած էին չորս պահապան աստուածներու չուրջը: Բազմաթիւ ձը – մեռներ հարկ եղաւ կարենալ արձանա – դրելու համար դտնուած բոլոր իրերը՝ եղակի հնագիտական պեղումներու մէջ: Ապա, Լորտ Քարնաւընն կը մեռնի: Մի – այն 1926–27ին է, որ կը բացուի ոսկիէ դերեզմանը: Երկրորդ արկղը կը պարու – նակէր երրորդ մը: Բայց աւելի լաւ է, որ պատմէ հնագէտը՝ Քարթըր.— «Կըտ – րեցի առաստանը, քակեցի կնիքը, քաչեցի կղպանքները, բացի դուռները եւ չորրորդ արկղ մը երեւան ելաւ: Նման միւսնե – րուն, այս մէկը աւելի չքեղ էր եւ իրեւ արուեստի գործ՝ նախկիններէն աւելի կատարեալ: Ի՛նչ անսահման հնագէտի մը համար: Անդամ մը եւս կը դտնուէինք անծանօթի մը առջեւ: Ի՞նչ կրնար պա – րունակել այս արկղը: Ցուղուած, կը քակեմ կղպանքները վերջին դրան, որ կնքուած չէր: Ցամբօրէն բացուեցաւ եւ մենք տեսանք, դերեզմանին ամբողջ ծա – ւալը դրաւող հսկայ կարծր քարէ դա – դաղը, անվթար՝ կարծես բարեպաշտ ձեռքեր դեռ նոր փակած ըլլան զայն: Ի՛նչ սքանչելի եւ անմոռանալի տեսարան: Շիրիմին ոտքին՝ աստուածուհի մը եր – կարած է իր բազուկները եւ թեւերը՝ պաշտպանութեան տակ առնելու ձեւով, կարծես ողբացեալին մօտէն հեռացնելու համար ինքնակոչ այցելուները: Այս թա – սուն արտայայտութեան առջեւ, յարդան – քի վախ մը ունեցանք»:

24 օր պէտք եղաւ լոյս աշխարհ հանե – լու համար չորս արկղները, որմէ ետք կարելի եղաւ հանդարտ նայիլ շիրիմին: Սղոցուած էր դեղին կարծր քարի կտորի մը վրայ, որ ունէր 2,75 մեթր երկարու – թիւն, 1,50 մեթր լայնութիւն եւ 1,50 բարձրութիւն: Գոցուած էր կրանիթեայ սալաքարով մը, որ կը կշռէ 1200 քիլո:

Ափսո՛ս, բիւր ափսոս որ այսօր Աճիւն ու Մոխիր է սփռուած լեռներիդ ամեհի, Իսկ կածաններդ անապատի խժերն են սո – ղոսկում: Սակայն Մեր ու Վաղուան գա – լիք սերունդների հոգու մէջ կ'առկայծես, Իբրեւ հայ իղձերու կապոյտ փիւնիկ. ու վաղը պիտի յառնես մոխիրներէդ նո՛ր Ազատ Հայրենի Այգաբացով...

ԱՂԹԱՄԱՐ ԿՂԶԻՆ ՈՒ ՎԱՆՔԸ

Բղնունեաց ծիծղուն ծովու չուչան ման – եակն է Աղթամար կղզեակը, Ռշտունեաց լեռնաշխարհի ամբոցն անմատոյց, չրջ – ափակուած ջրային ջինջ կապոյտ պարիս – պով:

Աղթամա՛ր, Արարչի աչքերից վայր ըն – կած մի կաթիլ արցունք, փոխարկուած ժայռի եւ ջրի: Ցարաժամ ծփանք ու խաղ, ալիք ու ժայռ դրկախառնուում ինչ – պէս յաւերժահարսներ, սակայն երբեք չեն միախառնուում, լուծուում փրփրուն կո – հակների մէջ:

Կղզոյ կրծքին կաթած է երկնուց աստ – ղերէն վայր ընկած Սուրբ Խաչ վանքը Արծրունի: Նրա գմբէթը վեր կը սլանայ իբրեւ բաշ հայ Ճարտարապետութեան, յատակագծով Գագիկաշէն, կառոյցով դեղակերտ: Նուռ ու ողկոյզ որմնանկար – ներով բարձրաքանդակ, ակնապարդ դու – նեզ:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՑԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՁՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

—o—

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

—o—

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Նոր սերունդի ազգային դաստիարա – կութեան համար կենսական է տալ դըր – ուագներ հայ ազատագրական շարժու – մէն:

Մեր երիտասարդները միշտ կը փնտռեն երկեր, որոնք ներշնչուած ըլլան հայ ժո – դովուրդի մղած հերոսական պայքարնե – րուն: Ընդհակառակն կը խորշին պահ – պանողական տարրի « մեռանիք, կորանիք » պատմութիւններէն:

Իրական դէպք մըն է, զոր կը ներկա – յացնէ «*Ձորս Անձնազոհ Պատանիներ*»ուն ուսուցիչը, Հ. Կոսոյեան, գրի առնուած խոր յուզումով եւ գունագեղ ոճով մը:

Ցեղափոխական այս դրուագը կարդա – լով, ընթերցողը իր մտքի եւ հոգիի տե – սողութեամբ կը փոխադրուի պատմական Աղթամար, հոն կը հանդիպի Դանիէլ վրդ. Զատոյեանին, Իշխանին, Վանի Սարգիսին եւ նահատակուած պատանի Յակոբին:

×

Հայ Ցեղափոխական չարժման Փէդա – յական չրջանը այնքան հարուստ է անձ – նազոհութեան եւ հերոսութեան բաղմե – րանգ դրուագներով: Նրան ոգի եւ չունչ տուող ազդակները բխում են ժողովրդ – դածին ինքնանուիրման ակունքներից, ղրօմ ունենալով դերազանցապէս մա – քուր եւ անսակարկելի հայրենասէրի բիւ – րեղ դաղափարականութիւնը միայն:

Կեանքի վտանգը՝ մահուան ահը չքա – նում էր անհետ, երբ վայրկեանը պա – հանջում էր գործ կատարել: Այդ սրբազան պահին պատրաստ էին ժողովուրդի ծո – ցից ծնած ու սնած հայդուկ Փէդայինե – րը, նոյնիսկ ծաղկափթիթ պատանիները, նետուելու վտանգի յորձանուտը՝ երդով հեղնելու մահը: Հայրենի դոհասեղանին ի սպաս ուսման սեղանից պատանի կեան – քերն անդամ յառաջ ընկան խլելու մըր – ցանիչը յանուն ժողովուրդի ազատու – թեան ու Մայր Հայրենիքի փրկութեան սուրբ գործին:

Ազա՛տ հայրենիք, ազատ բոլոր տե – սակի օտար տիրակալներից, ամէն տե – սակի երկաթ–ոսկի չղթաներից ստրկա – բոյր:

Եւ ահա այն ինչ որ դրի կ'առնեմ այ – ժըմ, կատարուած Ազթամարի դպրանոցի չորս պատանիների կողմից (պատիւ ամ – բողջ աշակերտութեան) ասկէ 42 տարի – ներ առաջ — ո՛չ վէպ է, ո՛չ յօրինուած պատկեր եւ ո՛չ էլ երեւակայական իրա – դրութիւն: Այլ իրապէս կատարուած կենդանի Գործ, ժամանակի յեղափոխա – կան դաստիարակութեամբ թեւաւորուած սերունդի, Նոր Սերունդի մի անձնազո – հութեան աքանչելի դրուագ միայն, որն արձանագրել պարտ կը համարիմ, իբրեւ ժամանակակից ականատեսի եւ մասամբ էլ մասնակից ներկայի:

Տարիներ ետք, իբրեւ վտարանդի ի հայրենեաց, մտաթռիչք սլացքով կը թե – ւածեմ ամայացած Վասպուրական, իմ այն օրերի անմատոյց ու սիրասնդած Ռշտունեաց աշխարհը՝ փռուած առ եզերք Վանայ ծովակին, մինչեւ ձորձորներն ու ծմակներն եղերող լեռնաչղթային, որոց վերեւ խօլական թափով թափառում են ողիները իշխանի, Ռաֆայէլի եւ ուրիշ բազմաթիւ հայդուկների...

Ռշտունի՛ք... օրօրան հին եւ նոր հե – րոսների:

Աւինքնող հող ու ջուր, ազամանդա – կերտ յիշատակարաններով երկարաձիգ մինչեւ դարերի աղջամուղջը: Դո՛ւ, ինչ – պէս փարոս լուսարձակ, խմաստասիրում ես մեր ուղին անցեալից երկարող մինչեւ Ապագան, Է՛ւ այսօր Է՛ւ վաղը:

Ռշտունի՛ք... բեկոր Հայրենեաց, որը ու զարնուած:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, «Յառաջ».— Գաղութ մը օտարութեան մէջ կրնայ պահել իր ազգային դիմագիծը միայն իր սեփական սովորութիւններով եւ աւանդութիւններով:

Ճիշդ այս դիտումով է որ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմի Ազգային Կեդր. Վարչութիւնը կազմակերպած էր ներշնչող դինեձօն մը հայկական Ծնունդի օրը, Յունուար 6ին, երեկոյեան Օթէլ Նորմանտիի հիւրասրահին մէջ: Հակառակ բուքին եւ ցուրտին՝ հոծ բազմութիւն մը ամբողջապէս լեցուցած էր սրահը:

Ներկաներու շարքին՝ թեմիս Առաջնորդը, Արտաւազդ եպիսկոպոս Թրթռեան, Գուրգէն եւ Գեղամ վարդապետները, Եղիշէ քհնյ. ,Սթեֆանէսքօ Ֆրանսական հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչ եւ այլ յայտնի ազգայիններ շրջանէս:

Հաւաքոյթը կը վարէր Պ. Մելքոնեան, կազմակերպիչ յանձնախումբի նախագահը, որ գործադրութեան դրաւ դեղարուեստական յայտագիրը:

Պ. Ս. Տէրմոյեան (երգ), Օր. Ս. Թիւթէլեան (արտասանութիւն), Օրիորդներ Արզումանեան եւ Ալեքսանեան (երգ եւ դաշնակ), Մուրատեան եղբայրներ (երգ եւ նուագ):

Առաջին հերթին խօսք առաւ Պ. Յակոբ Պապիկեան, որ նախ ներկայացնելով նոր տարուան սեմին եւ Ս. Ծնունդի առթիւ ջերմագին մաղթանքներ, բացատրեց այս ձեռնարկին արժէքը, — միշտ վառ պահել գաղութին մէջ ազգային զգացումները: Յետոյ յայտնեց թէ հրաւէրներ ղրկուած էին Մարսիլիոյ բոլոր թաղական խորհուրդներուն եւ հոգեւոր հովիւներուն անխտիր, որովհետեւ առաջին մէկ օրէն իսկ Ազգ. Առաջնորդարանի միակ նպատակը եղած է դարձնել գաղութը միակամ, անոր տալու համար բնականոն ընթացք եւ այս՝ ի փառս մէկ ու անբաժան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին:

Թեմիս Առաջնորդը, Արտաւազդ եպիսկոպոս, իր փակման խօսքին մէջ ցաւ յայտնեց որ կարելի չէ եղած նոյն սեղանին շուրջ համախմբել հայ եկեղեցականները, յետոյ ի խորոց սրտի մաղթեց որ Ս. Ծնունդի առթիւ ծնունդ առնէ բոլորին սրտին մէջ բարեկամեցողութիւնը, համերաշխութեան եւ համագործակցութեան ոգին:

Մեզի կը մնայ շնորհաւորել նման ձեռնարկները, որոնք պատիւ կը բերեն Ազգ. Առաջնորդարանին: Աւելցնենք որ մենք ունինք հաստատ համոզումը, որ հակառակ քանի մը կրքոտ եւ միասնականութեան թշնամի անձերու տարած քանդիչ աշխատանքին, պիտի գոյանայ անհրաժեշտ միութիւնը այս գաղութին մէջ, ու բոլորը պիտի հետեւին մեծամասնութեան կամքին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Դժուարութեամբ վերցուեցաւ.— «Առաջին հայեացքին յուսախաբութիւն պատճառեց՝ անչափ կտաւէ պատանք երեւաց, բայց երբ հանեցինք մէկը միւսին ետեւէն, մեր աչքերը յառեցան թագաւորին վրայ»:

Իրականութեան մէջ, շաղախուած ոսկեղօծ փառաւոն մըն էր: Դեռ՝ պարմանի, իր իրար միացած ձեռքերուն մէջ ունէր վեհապետութեան նշանները: Դէմքը ջինջ ոսկիէ էր, աչքերը՝ սպիտակ, յօնքերը եւ կոպերը՝ երկնագոյն: Երկրորդ գագաղ մը բացուեցաւ, ապա՝ ուրիշ մը: Դագաղին կափարիչին վրայ թագաւորը պատկերուած էր ամէնէն շքեղ հանդերձանքով: Ճակտին՝ քոպրա եւ անգղ՝ խորհրդանշան Վերին եւ Վարին Եգիպտոսի: Ծնօտին՝ աստուածային մօրուքը: Ոսիրիսի նման կը բռնէր մտրակն ու արքայական գաւազանը: Երրորդ գագաղին վրայ պատկերացուած արքան կը կրէր ձոյլ ոսկիէ դիմակ մը: Այս գագաղն էր, որ կը պարունակէր արքայական մոմիան. «Այսպիսի վայրկեաններու մէջ — կը գրէ Քարթըր, — ձեր խօսքը կը պակսի»:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունուար 28ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Օփերայի մէջ կը ներկայացուի Քարմէնը, գլխաւոր դերակատարութեամբ Լին Տուրեանի:

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, Տոն Քարլոսի իշխանուհի Էպոլիի դերով, Լին Տուրեան ինքզինքը պարտադրեց, Օփերայի բեմին վրայ եւ կը շարունակէ իր դժուարին ասպարէզը: Յունուար 28ին, առաջին անգամն է որ կը ներկայանայ Քարմէնի դերով:

×

Նիւ Եորքի Ռատիօ-Սիթի Միւզիքհոլ աշխարհահռչակ սինեմային մէջ է որ, ի մօտոյ, տեղի կ'ունենայ համաշխարհային առաջին ներկայացումը Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին՝ «25րդ ժամը»:

Քաղուած Վիրկիլ Կիորկիուի համանուն վէպէն, նիւթը ծանօթ է բոլորին եւ մեծ ընդունելութիւն գտած է երբ լոյս կը տեսնէր արեւմտեան երկիրներու մէջ, Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին:

Իբրեւ գլխաւոր դերակատար Վերնէօյ ընտրած է Անթընի Քուինը, Վիրնի Լիզի, Կրեկուառ Ասլան, Սերժ Ռեժիանի եւայլն:

Ֆիլմը, որ կոչուած է Վերնէօյի կարեւոր գործերէն մին ըլլալու, քանի մը շաբաթէն կը ներկայացուի նաեւ Փարիզ (Պերլից եւ այլ սինեմաներ):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓՐՈՖ. Ա. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

«Յուսաբեր» կը գրէ թէ Թաւրիզի մէջ վերջերս իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. Աշոտ Գասպարեան: Հանդուցեալը 78 տարեկան էր: 1948էն 1958 պաշտօնավարած էր Թաւրիզի պետական համալսարանի գրական Ֆաքիւլթէին մէջ: Ֆրանսերէն լեզուի, պատմութեան եւ իմաստասիրութեան դասախօս էր: Հանդստեան կոչուելէ ետք (1958), ստանձնած էր յոյն համալսարանի մատենադարապետի պաշտօնը, զոր վարած է մինչեւ իր մահը:

Դամբանականներ խօսած են Թաւրիզի Հայոց առաջնորդ Հայր Սուրբը, Աշոտ Մուրատխանեան, Պարոյր Յարութիւնեան եւ համալսարանի տեսուչը:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐՔ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

«Ասպարէզ» կը գրէ թէ Վարդան Արք. Գասպարեան մեռաւ Լոս Անճելըսի մէջ, 96 տարեկանին: Հանդուցեալը հովիւ եղած է Ֆրեզնոյի Ս. Երրորդ. Մայր Եկեղեցւոյ մէջ 1912էն մինչեւ 1933: Հովուած է նաեւ Ֆաուլըրի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, 1946–1952, ինչպէս եւ այլ վայրերու մէջ: 1956ին հանդըստեան կոչուած էր՝ երբ հովիւն էր Փասատինայի Հայոց եկեղեցւոյն:

Թաղումը կատարուած է 18 Դեկտ. Լոս Անճելըսի մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Հայկ. Ակումբի նախաձեռնութեամբ յարգանքի երեկոյ մը տեղի ունեցած է Յունուար 11ին, նուիրուած տարաբախտ Համաստեղի: Խօսած է Գրիգոր Շահինեան, որ մօտ մէկ ժամ վերլուծած է Համաստեղի գործը:

ՊՈԼՍՈՅ «Մարմարայի» տէր եւ տնօրէնը՝ ճարտարապետ Պետրոս Զօպեան եւ կինը, երեք ամսուան շրջապտոյտի մը ձեռնարկած են մինչեւ Ամերիկա: Առաջին անգամ հանդիպած են Վիեննա, ուր համայնքի վարչութեան հրաւէրով, Պետրոս Զօպեան պիտի ուսումնասիրէ եկեղեցւոյ մը կառուցման ծրագիրները: Տէր եւ Տիկին Զօպեան ապա անցած են Ժընեւ եւ Փարիզէն ու Լոնտոնէն ետք, կը հասնին Ամերիկա: Պոլիս կը վերադառնան Ապրիլի վերջ:

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է բանաստեղծ-նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեան, որ ցուցահանդէս մը կուտայ լիբանանեան մայրաքաղաքին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«Երեկոյեան Երեւան» թերթի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի տնօրէն Սարգիս Մելիքսէթեանի հետ եւ հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է այս տարուան աշխատանքներու մասին.—

Արդէն պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուի «Ժամանակակիցներու յուշերը հայ դասական հեղինակներու մասին» հաւաքածոն, զոր կազմած է Պարգեւուհի Սիմոնեան: Դերենիկ Դեմիրճեանի «Անտիպ երկերը» (բանաստեղծութիւններ, արձակ էջեր, թատերագրութիւն, դիմագիծեր եւ այլ նիւթեր) կազմած եւ խմբագրած է Գ. Մագոյեան: «Հայ – ռուս երաժշտական կապերու պատմութենէն» (նամակներ, յուշեր, վաւերագիրներ) կազմած է երաժշտական բաժնի վարիչ Ք. Գրիգորեան:

«Գրական ժառանգութեան» հատորներէն զատ, մինչեւ տարեվերջ, պատրաստ կ'ըլլայ «Կոմիտասի նամականին», որ կը կազմէ երաժշտագէտ Ռ. Աթայեան: «Ղեւոնդ Ալիշանի նամականին» կը կազմէ գրականագէտ Սուրէն Շտիկեան:

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Լոյս է տեսած ԺԹ. դարու արեւմտահայ գրականութեան ականաւոր ներկայացուցիչ, հրապարակախօս Մատթէոս Մամուրեանի (1830–1901) երկերուն հաւաքածոն: Գիրքին մէջ տեղ գտած են հեղինակին «Անգղիական նամականի կամ Հայու մը ճակատագիրը» եւ «Հայկական նամականի» գործերը:

Կրթութիւնը ստացած է Պոլիս, Փարիզ եւ Լոնտոն: Մեծ աւանդ ձգած է գրականութեան, լրագրութեան, մանկավարժութեան, հրապարակագրութեան մարզերուն մէջ: Այս բոլոր բնագաւառներուն մէջ ալ Մամուրեան ձգած է իր տաղանդին արժանի ստեղծագործութիւններ: Եղած է նաեւ հմուտ թարգմանիչ մը: Թարգմանած է Վոլթէր, Տիւմա-Հայր, Վէռն, Պօմարշէ, Սքոթ, Կէօթէ, Լիսինկ, Թոլսթօ եւ ուրիշ հեղինակներ:

Յառաջաբանին մէջ ըսուած է, որ «Անգղիական նամականի»ն հայ փիլիսոփայական եւ տնտեսագիտական գրականութեան մէջ ուշագրաւ գործ մըն է:

«Հայկական նամականի»ին մէջ հաւաքուած են Վրոյր ծածկանունով Մամուրեանի հրատարակած յօդուածներն ու ակնարկները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Վայրկեան մը սոսկալի շփոթութեան մատնուեցայ եւ հազիւ քանի մը բոպէ անցած էր, երբ տեսայ որ նրբանցքին մէջէն կը յառաջանար Կայսրը իր քով ունենալով արկածախնդիր մարդը, որ հաւանաբար սանդուխներէն իջած ատեն հանդիպած էր անոր:

Շնչառութիւնս կտրեցաւ եւ կը խոստովանիմ թէ այդ այնքան ողբերգական վայրկեանին գամուած մնացի դետնին կատարելապէս անճրկած: Տեսայ որ ինչպէս վարժ կերպով Արանտա կարգի դրած ու հաշուած էր իր այցելութեան ժամը եւ ինչ աստիճան լաւ կերպով տեղեկացած էր Մարմարէ Պալատին ներքին կացութեան:

— Ուրեմն կը փափաքիք որ ունկնդրութի՞ւն մը շնորհեմ ձեզի, հարցուց Կայսրը Սպանացիին: Այս է փափաքնիդ, այնպէս չէ՞:

Կայծակի մը պէս արագ միջամտեցի:

— Նորին Վեհափառութիւնը կ'արտօնէ՞ որ բառ մը ըսեմ իրեն, հարցուցի աշխուժիւ: Նորին Բարձրութիւն Գահաժառանգին ու այս մարդուն միջեւ դրամական խնդիր մըն է եղածը: Կը ցաւիմ որ այս ոչինչ խնդրին համար անհանդիստ ըրին Ձեր Վեհափառութիւնը: Արդէն խնդիրը գրեթէ կարգադրուած է:

— Ո՛հ, լաւ ուրեմն, եթէ դրամական խնդիր մըն է միայն... աղաղակեց Կայսրը որ նեղուած էր խօսակցութեան այդ նիւթէն, իբր խիստ կարեւոր անձնաւորութիւն մը զոր ժամավաճառ ըրած էին այդպիսի անվայել ոչնչաբանութիւններով:

Եւ աւելցուց.

— Կոմս, յարմար կարգադրութիւն մը կրնաք ընել դուք այս մասին:

Յետոյ կռնակը դարձնելով հեռացաւ մէկէն, իրեն մօտեցող մարդուն քովէն:

— Բայց ուզածս դրամ չէ՛, բողոքեց արկածախնդիրը, բոլոր ուժովը: Ես...

Զթողուցի որ խօսքը աւարտէ եւ տիրական շարժումով մը զայն հրեցի մօտի մէկ սենեակը ուր մտայ իրեն հետ, մեր վրայէն փակելով դուռը:

— Հիմա, պարոն Արանտա, ըսի վըճռական եւ կորովի շեշտով մը, կը բաւէ խաղացուած կատակերգութիւնը: Ձեր ուզածը դրամ է: Որքա՞ն կ'ուզէք:

— 200·000 մարք, պատասխանեց վըճռական, եւ 50·000 ալ Լոլային համար:

Մտածկոտ երեւոյթ մը տուի ինքզինքիս: Ան կարծես թէ կը վարանէի եւ աւելցուց.

— Վերջին գինս է այս: Սու մը պակաս չեմ առներ: Բայց եթէ այդ գումարը տաք ինծի, պատրաստ եմ գրաւորապէս ըսել թէ սուտ խօսած եմ եւ իշխանին դէմ ըրած ամբաստանութիւններուս մէջ բառ մը իսկ չկայ ճշմարիտ:

— Ի՞նչ ամբաստանութիւն: Ըսէք ինծի եղածը եւ ձեր գիտցածը եւ ես Նորին Կայսերական Բարձրութեան պիտի հաղորդեմ ըսուածները:

Քանի մը բոպէ պատասխան չտուաւ, յետոյ պաղ ու խիստ ձայնով մը պատմեց ինծի Գահաժառանգին գաղտնի Հռոմ ճամբորդութեան բուն պատճառը: Իր պատմութիւնը բաւական երկար եղաւ եւ ես ամենախոր ապշութեան մը մատնուած, գրաւուած մտիկ ըրի զինքը:

Ահաւասիկ այդ պատմութիւնը իր ողբերգական զարհուրանքի մէջ:

« Հռոմի երգեցիկ սրճարաններուն մէջ սպանացի երգչուհի մը կար, որուն համար կը խենթենար ժողովուրդը եւ ծանօթ էր «Լա Պէլլա» անունով: Իր բուն անունն էր Քլօտիա Ֆերրոնա եւ կը բնակէր Տիբեր գետին դէմ գտնուող Լունկթեվէրէ Մելլինի փողոցին մէկ սիրուն յարկաբաժնին մէջ: Գահաժառանգը անոր հանդիպած ու երգելը լսած էր Քոպլէնցի մէջ: «Լա Պելլա»ն սիրահար մը ունէր, որ Իտալիոյ պատերազմական նախարարութեան բարձր պաշտօնատարներէն էր: Երգչուհին ոչ մէկ շնորհ կը զլանար պաշտօնատարին որ իբր փոխարինութիւն կուտար անոր կարգ մը կարեւոր տեղեկութիւններ զորս անմիջապէս Գահաժառանգին կը հաղորդէր աղջիկը:

« Վիլհէրմշթրասէի սպայակոյտը այն շրջանին շատ կը փափաքէր ճշգրիտ տեղեկութիւններ քաղել Իտալիոյ սպառազինութեան մասին եւ Նորին Բարձրութեան յանձնուած էր այդ փափուկ գործը:

« Իշխանը Հէր Նեպելթաու անունով գաղտնաբար գացած էր Հռոմ ուր հիւր եղած էր սիրուն Քլօտիային, որուն սենեկապանուհին էր Մոնթմարթրի կիսաշխարհիկ գող Լիզէթ Սապին: Այս աղջիկը, որուն կամքն ու իմացականութիւնը գրեթէ եղծուած էր ով գիտէ ինչ ոճրական դեղերով, հոգով ու մարմնով ենթարկուած էր յանդուգն արկածախնդիր Արանտային: Հռոմ հասնելուն երկրորդ գիշերը, Գահաժառանգը ընթրած էր դերասանուհիին հետ անոր տան մէջ, եւ հազիւ թէ ճաշը աւարտած էր երբ ամէնէն քստմնելի տեսարան մը տեղի ունեցած էր:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Տիկին Սօնա Խարբութեան, Այրի Տիկ. Էլմոնէ Խարբութեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կարապետեան, Այրի Տիկին Էլիզ Խարբութեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռօզա Թորիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբութեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Խարբութեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Շահանդուխտ Խարբութեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայիլ Պահատուրեան եւ զաւակները, Խարբութեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ 19 Յունուարին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (23 Յունուար) ժամը 14,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փարիզի Պաթինեէօլ գերեզմանատունը (Փորթ տը Քլիշի), ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Էօժէնի Քեմսիզեան եւ զաւակները, Տիկին Քեմսիզեան Օլկա, Պր. Քեմսիզեան Ռընէ, Տէր եւ Տիկին Պէօլէթօ Պերնարտ եւ զաւակները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, փեսին, ազգականին եւ բարեկամին

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԵՄՍԻԶԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի (19 Յունուար) ժամը 14ին, Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Նաւասարդեանէ Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեանէ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան քառասունքին առթիւ 50ական Ֆրանք:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեանի եւ ընտանեկան պարագաներու Մուշեղ Սերոբեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, եկեղեցւոյ սրահը 295 Ռիւ Պուալօ:

Կիրակի, Յունուար 22, ժամը 15ին

Կը դասախօսէ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Նիւթ.— Գրականութիւնը Հայաստանի մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի (Յունուար 22) Մարսէյլի կայանէն (445 մեթր) ժամը 21,15ին

ՈՒՐԱՐՏԱՑԻՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Հեռատեսիլի յաջորդ յայտագրերը տեղի կ'ունենան Փետրուար 12ին եւ Մարտ 26ին:

(Մանրամասնութիւնները յետագային:)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Métros : Concorde, Champs-Elysées)

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ:

Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով

359 – 67 – 03

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Զենոզեան (Քառիէռ) 20 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս երկուշաբթի Ռեժան սրճարանի (Մեթրօ Քատէ) սրահը ժամը 20,45ին:

Կը խօսի

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

նիւթ ունենալով Սփիւռքի Հայութիւնը իր մտահոգութիւններով եւ դարմանը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ուշացողներուն տեղ չապահովուիր:

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Սալ-տէ-Ֆէթի սրահներուն մէջ:

Առաջնակարգ նուագախումբ

COMPAGNONS DU RYTHME

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (21 Յունուար) ժամը 20,30ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի ժողովը այս շաբաթ ժամը 15ին, ընկերուհի Հաքիմեանի բնակարանը, 144, Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, Պանեէօ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 16,30ին հայկական ձայնաւոր պատարագ Քալվատոսի Քան քաղաքի Ս. Ստեփանոս (Սէնթ-Էթիէն) պատմական եկեղեցիին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ– Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին:

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ ժօրժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, RUE VILLEROY — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, RUE VENDOME — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « գաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբանաշակներուն:

Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
22 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10819

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — N° 10.819

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

—o—

Բ.

Բազմաթիւ ծալքեր ունի ներքին տագնապը, որմէ կը տառապի Թուրքիա տասնեակ տարիներէ ի վեր։

Սահմանադրական միապետութեան վարչաձեւէն Հանրապետականի անցնելով արտակարգ ցնցումի ենթարկուեցաւ նախկին օսմանեան կայսրութիւնը։

Զրկուած իր անսահման տարածութիւններէն եւ սահմանափակ Անատոլուի մէջ՝ Թուրք Հանրապետութիւնը հրահրեց ազգայնամոլական ղգացումները երբեն բաժին մնացած հողմասին վրայ, զայն դուռ « Թրքական » դարձնելու մոլուցքէն բռնուած։

Մուսթաֆա Քեմալ իր փառքի գագաթնակէտին հասած՝ չնորհիւ երկկի թշնամիներուն բարեացակամ աչակցութեան՝ Սուլթանը գահընկէց ընելէ ետք վերջ տուաւ նաեւ Խալիֆայութեան։ Ձեռք առաւ իշխանութեան ղեկը ամբողջովին եւ իբրեւ մենատէր պարագլուխ իր ծրագրած բարենորոգումները։

Ցուսաց, որ Թուրքիոյ պէտք յետամնաց երկրի մը տգէտ ու խաւարամիտ բնակիչները կրնայ փոխել մէկ օրէն միւսը։

Շատ յեղափոխական բնոյթ ունէին իր բարենորոգումները։

Կ'ուզէր հիմնապէս յեղաշրջել դարերով կրօնական մոլեռանդութեամբ վարակուած եւ Արեւմուտքի քաղաքակրթու-թեան բարիքներուն անհաղորդ իր հայրենակիցները։

Կարելի՞ էր առանց նախապատրաստութեան, առանց աստիճանաբար փորձի չրջան մը անցընելու յեղաշրջել գլուխ-ներ, որոնք անատակ էին ըմբռնելու բարքերու, նիստ ու կացի, հագուստակազմուստի, լեզուի, կրօնքի եւ վարչաձեւի մէջ մտցուած յեղափոխական բարենորոգումները։

«Աթաթիւրք» փառամոլական ոգիով զարդարուած՝ անիկա մէկ անգամէն ուզեց Եւրոպացի դարձնել Անատոլուի կրօնամոլ, «չէրիաթճի», տգէտ գիւղացիները։

Արգիլեց փաթթոցը, ճիւպպէն, ֆէսը, էչէ-ֆիւլահը, էնթարին ու շալվարը, փէրաճէն, չարշաֆն ու փէչէն՝ սպառնալով ծանր պատժի ենթարկել անսաստողները։

Կրօնքը զատեց պետութենէն։ Վերջ տուաւ շէյխ-իւլ-իսլամի բարձր պաշտօնին։ Արաբական տառերը փոխարինեց լատին-նականով, օսմաներէնը վերածեց Թուրքերէնի, արաբերէնն ու պարսկերէնն բառերուն տեղ փոխ առաւ ֆրանսերէն բառեր, կեղրոնական Ասիոյ հին Թրքերէն — ույղուր, չաղաթայ, եւայլն — բառերը ներմուծեց լեզուին մէջ՝ չեչաելու համար նոր Թուրքիոյ համաթրքական, Թուրանական ձգտումները, փոխեց օսմ. պատմութիւնը եւ Թուրքերը զարձուց աչքառնչի քաղաքակրթութեան մայրը, Սումերի, Հիթիթներու ժառանգորդը, Թուրքերէնի Թարգմանեց Քուրանը, մինարէ-ներէն արաբերէնի տեղ Թուրքերէն էզան կարդալ տուաւ, եւայլն։

Կը յուսար, որ ֆէսի տեղ գլխարկ զործածելով պիտի փոխուէին Թուրքերու գլուխները։ Արեւմտեան տարազ հագնելով Եւրոպայի պիտի դառնային։

Այսօր չորս տասնեակ տարիներ անցած են 1923–1928ի յեղաշրջումներէն ի վեր։ Թուրքերը կեռվուր զարձած են հա — դուսա – կապուսաով, սակայն ո՛չ միայն Անատոլուի անուս ու խաւարամիտ ռամիկ ժողովուրդը, այլ Պոլսոյ ու մեծ քաղաքներու բնակիչներն անգամ մեծ մասամբ չեն կրցած մարսել տակաւին Մուսթաֆա Քեմալի բարենորոգումները։

Անատոլուի մէջ Թրքուհիները չարչա-փով եւ շալվարով կը պտըտին դեռ, եւ բեռնին գոց, հին բարի օրերուն պէս, ինչպէս ցոյց կուտան չարժանկարները։ Ձեն փոխուած մտայնութիւնները։ Կրօնական մոլեռանդութիւնը աւելի քան երբեք հող գտած է գաւառներու մէջ։

Հօճաներն ու սոֆթաները ի պատուի են ամէն տեղ։ «Նուրճի»ական աղանդին հետեւողները օրէ օր կ'աւելնան, մտահոգութիւն պատճառելով իշխանութեանց։

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ իրբեւ Թէ ժողովրդավարական սկզբունքները տարածելու կոչումն ունէր, իր իշխանութեան օրով հրահրեց գաւառի բնակչութեան, մասնաւորաբար գիւղացիներու մոլեռանդական ղգացումները՝ պարզապէս քուէ չահելու համար։

Տեսաւ որ մեծամասնութիւնը հակառակ է Մ. Քեմալի բարենորոգումներուն։ Եւ իրբեւ հակառակորդ Աթաթիւրքի հիմնած Հալք կուսակցութեան, քաջալերեց յետադիմութիւնը։

Դէպի Մ. Քեմալի բարենորոգումները վերադարձ մըն էր 1960 Մայիս 27ի պին-ուորական յեղափոխութիւնը, որ նոր էջ մը պիտի բանար Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, օրէ օր ասպիճան մը աւելի ծան-րացնելով կացութիւնը, հրահրելով կիր-քերն ու հակամարտութիւնները եւ ար-կիրը հասցնելով այսօրուան անելանի-ձեւի վիճակին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԻԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

—o—

Զինաստանի լուրերը կարելի է միայն առնել պատի հսկայ ազդերէն, որ կարմիր պահակները կը փակցնեն «յեղափոխութեան» սկիզբէն ի վեր։

Այսպէս, ըստ այդ ազդերուն, երկու կարեւոր անձնաւորութիւններ՝ նախկին փոխ-վարչապետ Փո-ի-Փո եւ նախկին փոխ-վարչապետ ու սպայակոյտի պետ Եու-Շինկ անձնասպան եղած են։

Կ'ըսուի նաեւ Թէ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Թինկ Ցիաօփինկ եւ Եանկ Ցիուֆենկ, վերադոյն ատեանի նախագահ, փորձած են անձնասպան ըլլալ, բայց ցարդ ողջ են։

Կը յիշուի Թէ զօր. Եու Շինկ, անգամ մը փորձած էր անձնասպան ըլլալ, ինքզինքը պատուհանէն նետելով եւ մէկ ոտքը զածի մէջ զրուած զինքը միթինկի մը տարած էին եւ խայտառակած տասը հազար կարմիր պահակներու առջեւ։ Իսկ Փաո-ի-Փո վերջերս ձերբակալուած էր եւ կ'ամբաստանուէր որ հակայեղափոխական տարր մըն է տնտեսական մարդին մէջ։ 1945էն ի վեր անգամ էր Կեդր. Կոմիտէին եւ փոխ-վարչապետ ու քաղաքական բիւրոյի անդամ 1965էն ի վեր։ Կը կարծուի Թէ Թինկ Ցիաօ-Փինկի անձնասպանութեան փորձն ալ կոչուած է մեծ արձագանգներ ունենալու։ Փեքինէն ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, Թինկ համաչնորհ կուսակցութեան արձանագրուած է 1920ին։ Կեդրոնական Կոմիտէի նախկին Պրեզիտիումին անդամ էր։

Հոնկ-Քոնկի Զայնա Մէյլ Թերթը կը հաղորդէ Թէ չին անուանի երաժիշտ մը

Հոնկ-Քոնկ ապաստանած է։ Ըստ Թերթին, ենթական Մա-Շի-Թունկն է, հիմնադիր կանտոնի երաժշտանոցին եւ Զին-նաստանի փիլարմոնիք Նուագախումբին։ Հոնկ-Քոնկ հասած է խումբ մը այլ զաղթողներու հետ։

× *Խորհրդային Զա Դուպէյում (արտասահման) չարաթաթերթը կը զրէ Թէ ճոնսըն կը քայլերէ կարմիր պահակները։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Փոմփիտու պատասխանելով Վիանսոն – Փոնթէի հարցում – ներուն, ֆրանսական հեռատեսիլէն, պարզեց կառավարութեան տեսակէտը ընտրութեանց նախօրեակին։ Անդրադառնալով ժիսքարի «այո, բայց»ին, հաստատեց սակայն Թէ կարեւորն այն է որ այդ բանաձեւումին մէջ «այո» մը կայ։ Նախարարապետը ընդունեցաւ Թէ ընդհանրապէս կարանային մարզին մէջ, կացութիւնը փայլուն չէ բայց այլ մարզերու մէջ, կառավարութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրած է։ Փոմփիտու կը խոստովանի նաեւ կոլիմի հերձուածներուն մասին։ «Կոլիստ հերձուածներ չկան, կոլիմի հերձուածներ կան։ 500 Թեկնածուներ վաւերացուցինք։ Իրրեւ հետեւանք դժգոհներ կան։ Կան անկեղծ մարդիկ եւ յուսախաբ փառամոլներ։ Այն վայրկեանին, երբ կը ներկայանան վաւերացուած Թեկնածուներու դէմ, կռնակ կը դարձնեն ընդհանրապետութեան, կոլիմին եւ ընդհանրապէս կը Կոլի։ Հարկ է դիտնալ»։ Այս բացատրութենէն ետք, Փոմփիտու ընդհանրապետութեան զործունէութիւնը կը բաղդատէ վենիսիլինին, որ ցաւը կը ջնջէ (կուսակցութեանց զանազանութիւնը) Թէեւ կարգ մը բշտիկներ կը ստեղծէ «կարեւոր չէ եթէ չգերես»։

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Վարչապետը Փետրուար 9ին պիտի ընդունուի Պըքինկէմ, էլիզէ-պէթ Թագուհիին կողմէ։ Կոսիկինի Անգլիա այցելութեան յայտագիրը պիտի հրապարակուի ի մօտոյ։ Վարչապետը Անգլիա պիտի մնայ Փետրուար 6էն 13։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷն Մոսկուա մեկնած է Պաաս կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին հրաւէրով։ Պատուիրակութիւնը կը զլխաւորէ զօր. Սալահ Ձերիա, կուսակցութեան սուրիական չրջանի զեկավարութեան փոխ ընդհ. քարտուղարը։

կը զրեն Թէ յունական Խորհրդարանը բացէ ի բաց ներկայացուցած է Թուրքեւհելլէն տեսակցութեանց գաղտնի կէտերը։ Նախորդ վարչապետը, Սթեֆանոփուլոս, յայտարարած է Թէ կիպրոսի վէճին լուծման համար Թուրքիա եւ Յունաստան փոխադարձ հասկացողութիւն ցոյց կուտան։

Հելլէն Թերթերն ալ, իրենց կարգին, կը հաղորդեն Թէ Փարիզի մէջ, Թուրքեւհելլէն տեսակցութեանց ընթացքին, նոր ծրագիր մը պատրաստուած էր Կիպրոսի համար։ Քաթիմէրինի կը զրէ Թէ Թուրքիա առաջարկած է որ Կիպրոսի մէջ խարիսխ մը տրուի իրեն եւ կղզիին Թուրքերն ալ լայն իրաւասութիւններ ունենան։ Անգլիա եւ Ամերիկա այնքան ալ ուժ չեն տուած այս առաջարկներուն, այլ յարմար նկատած են որ Թուրքիա բաժին ունենայ դաշնակիցներու խարիսխներուն մէջ։ Թուրքիա հասկացողութիւն ցոյց տուած է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՁԻՆՔԵՐ ՊԻՏԻ ՇԻՆԷ...

Ազգ. պաշտպանութեան նախարար Ահմէտ Թօփալօղլու կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ խորհրդարանական խառն Յանձնաժողովին առջեւ, եւ ըսաւ Թէ Թուրքիա պարտաւոր է պատրաստուիլ հիւլէական պատերազմին եւ ըստ այնմ միլիոններ ձեռք առնել։ Այս նպատակով 117,5 միլիոն ոսկիի յատկացածական վարկ մը բացուած է այս տարի պիւտճէին մէջ։ Պիտի հիմնուի պատերազմական հաստատարարութեան մը, աստիճանաբար հիւլէական զէնքեր չինելու համար։

Թօփալօղլու ըսաւ նաեւ Թէ Թուրքիա սկսած է զինուորական օժանդակութիւն ստանալ նոյնպէս Իտալիայէն, իսկ ամերիկեան օժանդակութիւնը մօտեցած է երկուքուկէս միլիառ տոլարի։ 1966–1970 չրջանին, Ամերիկայէ պիտի ստանան 670 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը եւս, եւ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, ՆԱԹՕի օգնութիւնն ալ պիտի յանգի 450 միլիոն ոսկիի։

Նախարարը յիշեց նաեւ բանակին կատարած չինարարական աշխատանքները, եւ ըսաւ Թէ նոր Թորփիլահալածներ պնդելու համար յիսուն միլիոն եւս յատկացուած է նոր պիւտճէին մէջ։

Ժողովականներէն Բնական Ծերակուտական Մէհմէտ Էօզկիւնէչ ըսաւ.—

«Կարգ մը Թերթեր մասնաւոր ծրագրով մը պայքար բացած են բանակին զանազան պետերուն դէմ, եւ կ'ուզեն ձեռնթափ ընել զանոնք։ Այսպիսի յարձակումներ երբեք բարեբար չեն մեր երկրին։ Վարչապետը քանիցս ըսաւ Թէ ուժ կ'առնէ ազգին դիմադրական կարողութենէն։ Մինչդեռ ամբողջ պատմութեան ընթացքին Թուրք ազգը բանակէն ստացած է իր ուժը, իր դիմադրական կարողութիւնը։ Բռնաւորին դէմ ծառացող ուժը, ոչ Թէ քաղաքացին, այլ նոյն ինքն բանակն է»։

Հալքեան երեսփոխան Քափըպայ առարկեց եւ ըսաւ.— «Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը կ'իրագործուի ազգային ռազմավարութեամբ միայն։ Թուրքիոյ ռազմավարութիւնը զլած անցած է ներկայիս Բ. Աշխարհամարտի ռազմավարութիւնն անդամ։ Պէտք է մեր բանակը վարժուի թշնամին յողնեցնելու եւ անկազմակերպ կռուելու ռազմավարութեան։

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը պատասխանեց զանազան քննադատութիւններու, որմէ վերջ Բ. Սպարապետ զօրավար Րէֆիք Թուլկա բացատրութիւններ տուաւ բանակի սարքաւորման մասին, եւ յայտնեց Թէ Թուրքիա ուրանիում կը մթերէ եւ մօտերս պիտի չինէ հիւլէական զէնքեր։

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Գ.

Նոյն ժամայն, «յետ խոնարհելոյ կուսին», այսինքն «յետ յղանալոյն յօժար կամօք», հրեշտակը թռաւ գնաց դէպի Արեւելք, աւետիս տալու Մելքոն, Գասպար եւ Պաղտասար եղբայրներուն, — առաջինն «ունէր զիշխանութիւն Պարսից, երկրորդն՝ զիշխանութիւն Հնդկաց, երրորդն՝ զաշխարհն Արաբացւոց», — որպէսզի ճամբայ ելլեն, «առաջնորդեալ աստեղբն զամիսս ինն», եւ հասնին Նազարէթ՝ «ի ծնունդ սրբոյ կուսին»:

Թող երթայ հրեշտակը, մենք հետեւինք Մարիամի:

Ապշած էր աղջիկը: Նախ «յարուցեալ անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց յերկիր» եւ աղօթեց բարձրաձայն, յետոյ գոհունակութիւն յայտնեց Տէրոջ որ իշխանութիւն ունի իր հոգւոյն եւ մարմնոյն վրայ:

Ժամ մը անցաւ: Յանկարծ տխրութիւն մը պատեց հոգին, սկսաւ լալ եւ խօսիլ. — «Զի՞նչ է այս որ եղեւ ընդ իս, որ ոչ ոք եղեւ ի ծնունդս մարդկան մինչեւ ցայսօր: Եղէ առակ եւ նախատինս ամենեցուն արանց եւ կանանց: Այժմ ոչ գիտեմ զի՛նչ արարից կամ զի՛նչ պատասխանի տաց ումեք ըստ անձին իմոյ: Առ ո՞ գնացից, կամ ո՞ւմ պատմեցից»:

Մեղադրեց ծնողքը, որ կոյս պահեցին զինք: Հիմա ի՞նչ ընէ. «Ո՞ հաւատայ եթէ կին առանց առն մանուկ ծնանի»: Կը սպաննեն զինք քարակոծ՝ եթէ խոստովանի թէ յղի է: Ոչ այրերը կը հաւատան իրողութեան, ոչ ալ կիները, բոլորը «յանդիմանեալ ծաղր առնեն»: Իսկ ի՞նչ պիտի ըսէ Յովսէփ, երբ վերադառնայ:

Արդարեւ, «զիա՞րդ կարիցէ կին կոյս՝ առանց առն խզելոյ զկուսութիւնն՝ մանուկ ծնանիլ»:

— Տէ՛ր, փրկեա զանձն իմ ի հայհոյութենէ եւ ի բամբասանաց մարդկան:

Եւ որովհետեւ բարձր կը խօսէր, վախցաւ եւ «առ ժամայն լռեաց ի խօսելոյ»: Ելաւ կանգնեցաւ, դուռը բացաւ, գլուխը դուրս հանեց՝ տեսնելու համար թէ մէկը կա՞ր փողոցին մէջ, որ լսած ըլլար իր մենախօսութիւնը:

Մարդ – մարդասանք չկար դուրսը: Դուռը փակեց, վերադարձաւ իր անկիւնը, նստաւ եւ սկսաւ մանել կարմիրն ու ծիրանին, վարագոյր շինելու համար տաճարին:

Քանի մը օր ետքը աւարտեց ու տարաւ քահանայապետին: Զաքարիա օրհնեց զինքը՝ մինչեւ իր «կուսութեան որովայնը» եւ ըսաւ.

— Եղիցիս դու գլուխ կանանց եւ ընդ ամենեցուն եւ մայր կուսանաց:

Մարիամ վերադարձաւ տուն:

Օր մը միտքն ինկաւ որ ազգական մը ունի «ի լեռնակողմն Հրէաստանի, ի քաղաքն Յուդայ»: Եղիսաբէթ կը կոչուէր այս ազգականը, որ նոյնպէս յղացեալ էր «ի Թշրին քսան, ի Հոկտեմբերի ինն, եւ անտի մինչեւ զՆիսան հնգետասան, որ է Ապրիլի վեց» (Մարիամի յղութեան օրը), անցեր էին «աւուրք հարիւրեւութսուն, որ է ամիսս վեց»:

Մարիամ որոշեց այցելութեան երթալ եւ անոր պատմել ինչ որ պատահեցաւ իրեն, խորհուրդ մը հարցնելու համար: Առաւօտ մը, մթնշաղին, մեկնեցաւ տունէն, առանց մէկը տեսնելու եւ մէկէ մը տեսնուելու: Օրեր ետքը հասաւ Եղիսաբէթին տունը: Ողջոյն տուաւ: «Եւ իբրեւ լուաւ Եղիսաբէթ զձայնն Մարիամու՝ խաղաց մանուկն ցնծալով յորովայնի նորա»:

— Օրհնեա՛լ ես դու ի կանայս եւ օրհնեա՛լ է պտուղ որովայնի քո, ըսաւ իր հիւրին:

Կիները իրար կը հասկնան: Խոստովանանքի դժուարութիւն չունին, կակազելու պահը եւս անծանօթ, բայց կուլան: «Արտասուելով զաչս ի յերկինս համբարձեալ», Մարիամ կը պատմէ ամէն բան: Յոյժ կը զարմանայ Եղիսաբէթ: Յետոյ կը մխիթարէ.

— «Որդեա՛կ, այդ կարի սքանչելի գործ է Աստուծոյ՝ զոր ասես: Բայց լո՛ւր ինձ զոր ինչ ասացից քեզ: Մի՛ երկնչիր եւ մի՛ անհաւատալի լինիր, զի ամենայն խորհուրդ եւ գործ եւ բան ի վեր է քան զամենայն միտս մարդկան: Զի ահա տեսանես զիս ծերացեալ եմ եւ այժմ մերձ ի մահ հասեալ եմ, եւ այժմ ի յալիս պառաւութեանս՝ յղացեալ եմ եւ ծնանիմ»:

Այս առթիւ Եղիսաբէթ կը պատմէ՞, չի՞ պատմեր, — չեմ գիտեր: Բայց մեր գրչագիրները կը պատմեն թէ ամուլ էր Եղիսաբէթ, եւ երբ ամուսինը, Զաքարիա, քահանայապետ ընտրուեցաւ՝ ընտրողներուն սխալով, — վասնզի քահանայապետը պէտք է զաւակ ունենայ՝ ըստ օրինի, — նախանձորդները գլուխ կը բարձրացնեն եւ կը պահանջեն որ հրաժարի, ու փոխարէն քահանայապետ ընտրուի Ղեւին:

Ի՛նչ անպատուութիւն: Զաքարիա կը մտնէ տաճար, կուլայ կ՛ողբայ, խունկ կը ծխէ, կ՛երկրպագէ «ընդ յաջմէ սրբոյ սեղանոյն», մինչ «հեղոյր զարտասուս»՝ աղօթելով: Եւ ահա հրեշտակը կուգայ կ՛ըսէ.

— Մի՛ երկնչիր, Զաքարիա, քանզի լսելի եղեն աղօթք քո եւ խնդրուածք քո ելին առաջի Աստուծոյ: Ահա կին քո, Եղիսաբէթ, յղասցի եւ ծնցի որդի»:

Եւ Եղիսաբէթ, « անցեալ զաւուրբք իւր», կը յղանայ նոյնհետայն:

Երբ այսպիսի հրաշքներ կը պատահին, կ՛ըսէ Եղիսաբէթ, երբ «յալիս պառաւութեան» զաւակ կ՛ունենայ ինքը՝ հաճութեամբ Աստուծոյ, ի՛նչ կայ անհաւատալի, եթէ կոյսն ալ կը ծնի «առանց առն» բայց հաճութեամբ Աստուծոյ:

Եղիսաբէթ կ՛ըսէ՞, չըսե՞ր, — չեմ գիտեր, բայց մեր գրչագիրները կ՛ըսեն թէ Մարիամի մայրն ալ, որ ամուլ էր մինչեւ «յալիս պառաւութեան», զաւակ մը ծնաւ յանկարծ:

Պառաւները եւ կոյսերը արգասաւորող բան մը կար օդին մէջ, այն տարիներուն:

Բայց խելացի կին, Եղիսաբէթ խորհուրդ կուտայ մարդու բան չըսել: Ոչ օտարին, ոչ ալ ամուսնոյն:

— Մինչեւ կամք Տեառն լինիցի, եւ Նա յայտնէ զգործն զոր խորհի առնել:

Մարիամ կը վերադառնայ տուն: «Օր ըստ օրէ աճէր մանուկն յորովայնի նորա»:

×

Օր մըն ալ, Յովսէփ, գործը աւարտած, մախաղն ուսին, ուրագն ու սղոցը գօտիին մէջ, վերադարձաւ Նազարէթ:

Մարիամ «ել ընդ յառաջ նորա, եւ երկիր եպագ»:

— Բարի՞ կաս:

— Բարիոք կեամ:

Մարիամ սեղան դրաւ, կերան, գոհացան: Յետոյ Յովսէփ նետուեցաւ մահիճին վրայ՝ քիչ մը հանգստանալու համար: Բայց յանկարծ ուշադրութիւնը գրաւեց, որ Մարիամի երեսները գոյն կուտային ու գոյն կ՛առնէին: Յովսէփ շտկուեցաւ նստաւ.

— Աղջիկ դու, ասա՛ ինձ, թուի թէ ոչ ունիս մանկութիւն գեղոյ, քանզի այլ եւ այլ իմն տեսանեմ զքեզ:

— Եւ զի՞նչ կամիս խօսել զինէն որ այդչափ քննես:

— Ես ընդ ասել եւ ընդ պատճառելդ քո զարմացեալ եմ: Ընդէ՞ր այլագունեալ երեսով նստիս դատարկ եւ տրտում, մի՞ ոք խօսեցաւ ընդ քեզ, կամ փորձութի՞ւն յումեքէ հասաւ քեզ:

— Ոչ այդպէս է զոր ասես:

— Ապա ընդէ՞ր ոչ տաս համարձակութեամբ պատասխանի:

— Զի՞նչ խնդրես յինէն, զի ասացից քեզ:

— Ես խօսից քոց ոչ հաւատամ, մինչեւ տեսից: Յոյց ինձ զանձն քո յայտնի համարձակութեամբ առաջի իմ:

Մարիամ չէր գիտեր ի՛նչ ընէր: Յովսէփ վար նետուեցաւ մահիճէն, նստաւ աթոռի մը վրայ, աչքերը մօտէն պտըտցուց Մարիամի վրայ, վեր, վար, աջ ու ձախ:

Մարիամ ծանրացած էր: Մարիամ աւելցած էր: Մարիամ յղի էր:

— Ո՛հ, զի՞նչ գործդ այդ անօրէնութեան՝ զոր արարեալ ես, ըսաւ Յովսէփ:

Եւ աթոռէն վար ինկաւ, երեսը գետնին: Սկսաւ ձեռքերովը զարնել գլխուն ու ճակտին: Եւ մօրուքն ու մազերը կը փետէր, երեսին մոխիր կը ցանէր, կուլար ու կ՛ըսէր.

— Վա՛յ է ինձ, եղո՛ւկ է դառնացեալ ծերութեանս իմոյ, տեսանեմ կորուստս ի տան իմում, որո՞վ երեսօք հայեցայց յերեսս մարդկան: Ո՞վ էր թշնամին այն որ որսաց զիս, ո՞վ էր աւազակն որ գերեաց զկուսութիւն զորա յինէն: Ո՞վ էր որ գործեաց զայս չարիս մեծս ի տան իմում եւ զիս ծաղր եւ նախատինս արար ի մէջ որդւոյն Իսրայելի:

Ու կուլար կ՛ողբար Յովսէփ:

Պահ մը հանդարտեցաւ եւ իր մօտ կանչեց Մարիամը.

— Ասա ինձ, ո՛ լալի եւ ողբալի անձն, որ այժմ մոլորեալ եղեր, ընդէ՞ր մոռացար զՏէր Աստուած քո: Ընդէ՞ր ոչ խօսիս կամ տաս պատասխանի: Ո՛ եղկելի եւ թշուառական, ընդէ՞ր խոնարհեցար յայդպիսի անկարգութիւնդ, եղեր նախատինք ամենեցուն ի մէջ արանց եւ կանանց եւ ամենայն մարդկան:

Մարիամ, լուռ, գլուխը կախ, կուլայ.

— Մի՛ զուր դատեր զիս, եւ մի՛ հայհոյութեամբ զրպարտեր զկուսութիւն իմ, զի սուրբ եմ ես ամենեւիմբ ի մեղաց, եւ բնաւ զայր ոչ գիտեմ:

— Ապա յղութիւնդ ուստի՞ է:

— Կենդանի է Տէր, որ ոչ գիտեմ զի՞նչ խօսիս:

— Ոչ բռնութեամբ խօսիմ ընդ քեզ, այլ քաղցրութեամբ կամիմ բան հարցանել: Ասա՛ ինձ, ո՞ առ քեզ մարդ եմուտ, կամ մուտ ել եղեւ, եւ կամ ի յո՞ր տուն վայրապար գնացեր:

— Ոչ ուրեք մեկնեալ եմ ես ի տանէ աստի:

— Այդ ի՛սկ են սքանչելիք, որ դու ո՛չ գիտես եւ յղութիւնդ հաստատուն տեսանեմ: Ո՞ ետես, ո՞ լուաւ թէ կին առանց առն յղութիւն առնու եւ մանուկ ծնանի: Ես բանիդ այդմիկ ոչ հաւատամ:

— Ես անմեղ եմ եւ բնաւ զայր ոչ գիտեմ:

Յովսէփ դարձեալ կը փղձկի, կուլայ, ինքզինք կ՛անիծէ.

— Ողորմելի եւ եղկելի ծեր, ընդէ՞ր լուար քահանայից, եւ զալիս քո խայտառակ արարեր ի ծերութեան քո եւ ի ժամ մահուան:

Եւ չէր գիտեր ի՛նչ ընէր: Պահ մը կը խորհի աղջիկը գիշերանց տանիլ հեռուները եւ թողուլ որ երթայ «ուր եւ կամեսցի»: Երբ այս միտքը յայտնեց Մարիամի, աղջիկը սկսաւ յորդահոս արտասուել: Յովսէփ բարկացաւ, ձգեց տունը եւ ինք հեռացաւ: Գնաց բացօթեայ լալ, եղէգներուն մէջ ողբալ իր բախտին վրայ: Իսկ Մարիամ «անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց յերկիր»ու լալով Աստուած կանչեց օգնութեան: «Եւ նոյն ժամայն եղեւ առ նա բարբառ ի հրեշտակէն, որ ասէր».

— Մի երկնչիր, զի ահաւասիկ ես ընդ

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Նրա մէն մի պատկերից Աստուածաշունչն է խօսում: Մարդարէները, Յիսուսն ու Առաքեալները մուրճ բրիչով քանդակուած, ճարտարապետական յղացքով՝ հայատիպար խորհուրդով մեզ կը խօսին:

Մէկ հաղարամեակից աւելի արծուի խոյանքով զալիս է կանգուն եւ դարերու ընդմէջէն նա եղած է ներշնչարան քրիստոնէական բազինի վեհութեամբ, պատգամելու մեզ հայ աշխարհի Յարութիւնը:

Նա ճշմարիտ պաշտամունքի ու հիացման յուշարձան է դարձել մեր դրկից Քիւրտի համար, որի ժողովրդական բանահիւսութիւնը ունի սերունդից սերունդ փոխանցուած հետեւեալ պատկերաւոր ասացուածքը.

Դէրէ Աղթամարէ,
Տըչըտ հատա
Ախար զամանէ:

(Վանքն Աղթամարայ կը տեւէ մինչեւ աշխարհի վախճան):

Քիւրտ բախտակից ժողովուրդը դուսաներգեր է Աղթամար կղզիին սիրահար զոյգի երանգով՝ Լաւկէ Էրմանի (Հայ պատանի) երգախառն տաղերգութեամբ, որի մէկ տարբերակն է Յ. Թումանեանի մշակած «Աղթամար»ը:

Քիւրտ հովիւ խաշնարած ցեղը խոր տպաւորումով իւր բանահիւսական ստեղծագործութեան մէջ ակնածու յարգանք եւ գնահատանք ցուցադրած է երկրի բընիկ տէր Հայի բարձր մշակութային կոթող՝ պատմական դարերի կեանք զգեցած վանքին ու կղզիին: Մեր ժողովուրդի քրիստոնէաշունչ ազգային վեհութիւնն ու դերադասութիւնը տիրականօրէն ազդել է Քիւրտի ներաշխարհի վրայ, անկախ նրա ցեղային եւ կրօնական ներհակ ըմբռնումներից:

Այսպէս ծիծաղախիտ ծովու փրփրերախ ալիքներու դաշնակաւոր մեղեդիներուն մէջ օրօրուն Հայրենի Աղթամար կղզին ու վանքը պիտի մնան անխորտակ դաղափարի ներշնչարաններ... Ե՛ւ այժմ Ե՛ւ վաղը:

Աղթամա՛ր... Գաղափար ու միտք դարերի միջից խօսող: Հայ ոգին բիւրեղացած, մշտավառ ատրուշան ծովու ծփանքներով անմար:

Թշնամու տրորող կրունկի տակ հեծող իմ հայրենի ժայռ ու կոհակ, դէպի քեզ է սլանո՛ւմ այսօր իմ էութիւնը տարաշխարհից:

Անո՛ւշ Աղթամար, թովի՛չ կղզեակ ու վանք...

Դէպի քեզ թող ձգտի նոր սերունդը, յար եւ անմար ոգով զրահաւոր, մի օր քեզ նուաճած գտնելու իր թեւերով, բազուկով...:

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐԱՆՈՑԸ

1906–7 ուսումն. տարեշրջանին պաշտօնավարում էի թեմի նորաբաց Միջնակարգ Դպրանոցում, տեսչի օգնականի պարտականութեամբ: Այդ տարին Դպրանոցը գտնւում էր Աղթամար կղզու մէջ, տեղաւորուած վանքի հին ժառանգաւորացի շէնքերում, որոնք ծառայում էին սաների համար իբրեւ ննջարան եւ ճաշարան: Իսկ դասաւանդման համար օգտագործում էին հանգց. Խաչատուր կաթողիկոսի շինել տուած վեհարանի երկյարկանի շէնքի հինգ լուսաւոր սենեակները, ստեղծելով դպրոցական արդիական անհրաժեշտ յարմարութիւնները, որոնցից զուրկ էր վանքի հին ժառանգաւորացը:

1907–8 երկրորդ ուսումն. շրջանին, դպրանոցը տեղափոխուեցաւ կղզուց դուրս, Ախավանքը, որ գտնւում է Աղթամարայ կղզու հանդիպակաց ցամաքեզրին: Դուրսի տանը կամ Ախավանքում գտնւում էր Կաթողիկոսարանի յատուկ յարկաբաժինը ուր ապրում էր Կաթող. տեղապահը, միաբան երկու վարդապետների հետ: Այստեղից զեկավարում էին թեմի ազգ. հոգեւոր իշխանութեան թէ վարչական, թէ կրօնական գործերը ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան կանոնադրութեան:

Ախավանքում գտնւում էին վանքի ընդարձակ ագարակը, տնտեսատունը իւր բոլոր բաժանմունքներով. — հողագործական, կաթնատնտեսական, լծկան ու կաթնատու կենդանիների ու ոչխարների հօտերով: Զոյգ ջրաղացները, մէկ նորատունկ պտղատու մեծ այգի, Ուռուսու այգի (*) անունով ծանօթ:

Ախավանքը ծովափին լինելով ունի հրաշալի եւ օգասուն դիրք, տեղ-տեղ ծովափից 10–25 մեթր միայն հեռու:

---

*) Արեւելեան պատերազմին 1878 թը-ւին մի ռուս զինուոր գերի ընկնելով կը յաջողի նողոպրիլ ու ապաստանիլ Աղթամար: Այստեղ կը կապուի վանքի հետ. էլ չի վերադառնար իր հայրենիքը: Այս Ռուսը անվարձ ինքն իրեն կը նուիրէ վանքին: Տնկում եւ մշակում է մի ընդարձակ այգի, ծովի եզերքին, բարձր քարափին: Այս այգին իր անունով կոչւում է Ուռուսի այգի:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

ԼՈՅՍԸ ԿՈՒԳԱՅ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

Հեռուն, Արեւելքի մէջ կայ գեղեցիկ ընդարձակ երկիր մը: Երկու ծովերու մէջտեղը տարածուած, յաւերժաձիւն կատարներով բարձրաբերձ լեռնաշղթաներէ եզերուած եւ թափանցուած, լայնածաւալ լիճեր կը կրեն իր անծառ լեռնադաշտերը եւ ծնունդ կուտան ջուրի հոսանքներու, որոնք կ'ոռոգեն ամէն կողմէ աշխարհի քաղաքակրթութեան ամենահին երկիրը՝ Բաբելաստան, եւ դրախտանման պարտէզները:

Այս երկիրը կը կոչուի ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

Անոր մասին ծանօթութիւնը կը հասնի մինչեւ ջրհեղեղի զրոյցը, որուն համեմատ բոլոր հայկական լեռներուն ամէնէն բարձրին եւ ամէնէն ժողովրդականին՝ Արարատի վրայ դնաց կառչեցաւ Նոյ նահապետին տապանը, ուրկից «դուրս եկաւ մէն մի արարած՝ բազմանալու համար երկրի վրայ»:

Պատմութեան մէջ կը մտնէ իբրեւ անկախ հիթիթական – հայկական պետութիւն մը, բայց քիչ ատենէն կտոր կտոր կ'ըլլայ: Յետոյ կը միանայ եւ կրկին կը կոտորակուի Ասորեստանւոց, Մարաց եւ Պարսից տիրապետութեան ներքեւ: Զըմրան եղանակին, անոր ձիւնապատ դաշտագետիններուն վրայէն կռիւներով եւ տառապանքներով առաջնորդեց Քսենոփոն իր տասը հազարնոց գունդը մինչեւ Սեւ ծով, եւ այդ երկրին այն ատենուան վիճակին ու անոր բնակիչներուն մասին տուաւ մեզի արժանընտիր եւ այսօր իսկ յաճախ գերազանց նկարագրութիւններով պատկեր մը: Մեծն Աղեքսանդր իր կայսրութեան կցեց զայն: Աննիբաղի յատակագիծերուն համեմատ ապառաժներով շարամանուած Արաքսին վրայ կառուցուեցաւ Արտաշատ ոստանիկ քաղաքը: Յետոյ եկան Հռոմայեցիք: Անոնց իշխանութեան ներքեւ Հայաստան կը կազմէր հին Աշխարհի յեղաշրջումներու անկիւնը եւ ամբողջ դարերու ընթացքին սահմանածայրերու վրայ կործանարար պատերազմներու թատերաբեմը եղաւ Հռոմայեցիներուն եւ Պարսիկներուն միջեւ: Աւելի վերջերը ինկաւ Խալիֆաներու իշխանութեան տակ, Հուլաղուի եւ Թիմուրի Մոնկոլները, աւերեցին զայն, եւ վերջ ի վերջոյ մեծագոյն մասամբ Օսմանցիներուն ստացուածք դարձաւ:

Ասով կնքուեցաւ իր ճակատագիրը: Իր նոր տէրերուն տակ, կէս հազարեակ տարիներ անջատ մնաց ժամանակի ընթացքին եւ ժողովուրդներու շարժումէն, — մոռցուած էր: Վերջին ռուսեւթրքական պատերազմները եւ մանաւանդ Ապտիւլ Համիտի օրով խուժդուժ ջարդերը եկան իրենց սարսուռներով ապշահար աշխարհին յիշեցնել թէ տակաւին Հայաստան մը կայ, բարձր մշակոյթով, երբեմնի հզօր պետութիւն մը, եւ հայկական ժողովուրդ մը, որ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն առաջին անգամ ինք քրիստոնէական հաւատքը դաւանեցաւ, եւ ինք միայն առանձինն երկու հազարեակ տարիներ անյողդողդ կառչելով Քրիստոնէութեան՝ պահպանեց իր ցեղին միութիւնը ամէնազգի կռիւներու եւ դժտութիւններու հակառակ, բայց քրիստոնէական հաւատքին պատճառաւ իսկ պարտաւորուեցաւ հանդուրժել ամենածանր ճնշումներու եւ հարստահարութիւններու:

Մեծ երկրի մը եւ ժողովուրդի մը, դարերով, բովանդակ աշխարհի կողմէն այս կերպով մոռցուիլը հազուագիւտ երեւոյթ մըն է, որուն օրինակը չկայ պատմութեան մէջ: Սակայն ճիշդ այս պարագան դրդեց զիս, որ կրկին այցելութիւն մը տամ Հայաստանին, եւ այս առթիւ նաեւ իբրեւ զինուոր, Քսենոփոնի հայթայթած ցանցառ տեղեկութիւններուն համեմատ, իր արշաւանքին զինուորականօրէն հաւանական ուղղութիւնը բռնեմ Եփրատի երկրամասէն սկսեալ մինչեւ ծով:

Որոշումս անմիջապէս գործադրեցի, իմ տարիքս եղող մարդ մը պէտք չէր որ ձգձգէր:

Ուղեւորութիւնս վերջ դտաւ, նպատակիս հասայ, եւ ջերմ շնորհակալութեան զգացում մը կ'արթննայ մէջս այն բարեդէպ ճակատագրին հանդէպ, որ թոյլ տուաւ ինծի շատ բաներու ձեռնարկել իմ բազմայոյզ կեանքիս մէջ եւ ի գլուխ հանել:

Սիրելի'դ իմ մատեան, հաւատարմօրէն քեզի յանձնեցի ինչ որ զգացի եւ ապրեցայ:

Հիմա աներկիւղ յաջորդէ' քու երէց եղբայրներուդ, Արեւելքէն եւ Հարաւէն, եւ Գահիրէ, Պաղտատ, Կ. Պոլիս, պատմէ' հեռաւոր երկրին ու ժողովուրդին մասին անցեալին եւ ներկային մասին, պատերազմի վայրերուն եւ ճակատամարտի դաշտերուն մասին, աւերակներուն եւ վանքերուն մասին, ձմեռնական խստութեան եւ դարնանային պերճանքին մասին: Եւ խիզախ առաջորդ մը եղի'ր մեզի «տասը հազար»ին արշաւանքին մասին ծովէ ծով, եւ ցոյց տո'ւր մանաւանդ, թէ, ո'ւր եւ ի'նչպէս երբեմն Քսենոփոն վտանգներու եւ կարօտութիւններու մէջէն իր գունդը տարաւ անցուց Հայաստանի սառնապատ լեռներուն եւ դաշտագետիններուն վրայէն, ինչ որ գովեստ եւ դրուատիք յօրինեց իրեն եւ ամէնուն համար ալ անմահ համբաւ:

Առաջնորդէ' մեզի, մատեա'նս, որ չմոլորինք, այլ ուղիղը գտնենք եւ դաւանինք:

Է. Ֆ. ՀՈՖՄԱՅՍԹԸԸ

ԽՄԲ.— Այս հատուածը քաղուած է աւստրիական երբեմնի բանակի սպայակոյտի անդամ՝ Հոֆմայսթըրի գիրքէն, որ կը կրէ Հայաստանի մէջէն խորագիրը, — սքանչելի գործ մը, Հայոց համար բարձի գիրք մը, կարդալով կարդալով չկշտացուելիք հատոր մը, այնքան արժէքաւոր՝ որքան Լինչի գիրքը: Հայաստանի մէջէն գիրքը ամբողջովին թարգմանուած է ողբացեալ Եր. Տէր-Անդրէասեանի կողմէ եւ տպուած, այժմ հազուագիւտ, (իսկ Լինչի գործը, նոյնպէս հազուագիւտ, թարգմանած է Լեւոն Լարենց):

ԿԵԱՆՔԻՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ

(Արեւելեան պատմուածք)

Կը պատմուի թէ Արեւելքի երկիրներէն մէկուն մէջ, դարաւոր բլուրի մը կողին կը գտնուէր պզտիկ բայց գեղեցիկ դիւղաքաղաք մը, որուն դերեզմաննոցին ամբողջ տապանաքարերուն արձանագրութիւններէն այնպէս կը հասկցուէր թէ մարդիկ հոն շատ շատ մէկէն մինչեւ հինգ-վեց տարիներ հազիւ կրնան ապրիլ:

— Տարօրինակ բան, մտածեց շատ հեռու քաղաքէ մը ժամանած այդ գիւղին նոր եւ տարիքոտ վարժապետը, որ առաջին անգամ ըլլալով՝ Կիրակի մը եկած էր այցելել գիւղին խնամուած դերեզմաննոցը:

Երբ կը շրջագայէր շիրիմներու մէջ, իր ուշադրութիւնը գրաւեց տապանագիրներու միօրինակ համառօտութիւնը եւ սկսաւ խորունկ կերպով մտածել:

Միթէ՞ այս գիւղին մէջ միայն մանուկներ ապրած եւ մեռած են: Միթէ՞ տարիքոտները սովոր են ուրիշ վայրեր փոխադրուիլ, ծերացած փիղերու պէս, որ անտառին խորը իրենց յատուկ դերեզմաննոցը ունին, հոն քաշուելու եւ մահանալու համար: Լաւ կը յիշեմ, կը մտածէր վարժապետը, տեղ մը կարդացած ըլլալ, Ճափոնիոյ մէջ, ծովերու խորը քաշուած Միաճիր անունով նուիրական հռչակուած պզտիկ կղզի մը կար, ուր մեռնիլը արդիլուած է: Ծանր հիւանդները, նոյնիսկ տղացկան կիները կը տանէին մօտակայ կղզի մը, անեղծելի պահելու համար նուիրական կղզիին անմեռութեան գաղափարը:

Պատրանք եւ ինքնախաբէութիւն:

Ծերունի վարժապետը նման խոհերու մէջ խորասուզուած կը պտըտէր շիրիմներու մէջ, երբ տեսաւ քիչ հեռուն հիւղակի մը առջեւ նստած ճերմակ մօրուքով մարդ մը, դերեզմաննոցին պահապանը, որ ջերմիկ արեւին շառայլներով կը հեշտանար: Քայլերը ուղղեց դէպի այդ ծերուկը, որ սիրով ընդունեցաւ իրենց գիւղին նոր վարժապետը: Եւ անոր զարմացողական հարցումները եւ հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար՝ տուաւ հետեւեալ բացատրութիւնները.

— Լեռներու այս կորսուած անկիւնին մէջ, երկար երկար տարիներէ ի վեր կեանքը այսպէս ընթացած է: Գիւղին իւրաքանչիւր տան մէջ, առանց բացառութեան ամէն մարդ, զատ զատ, սենեակին պատը գամուած ունի քառակուսի շքեղ շրջանակ մը՝ ուր մեծ խնամքով եւ կարմիր գիծերով կը նշանակէ իրենց ճշմարտապէս երջանիկ օրերու թիւերը: Երբ ենթական կը մեռնի՝ իր շրջանակը կը ցուցնէ իր ապրած բարեբաստիկ օրերու գումարը, որ կը համարուի իր կեանքի տեւողութեան ամբողջ շրջանը: Եւ այդ թիւը կ'արձանագրուի իր տապանաքարին վրայ:

Վարժապետը տուն վերադարձաւ, պաշարուած խորունկ մտածումներէ: Գիւղին սովորութեան հպատակելու համար, իր հաշւոյն ապսպրեց համեստ շրջանակ մը, նոյնպէս գնեց կարմիր մատիտ մը, իր երջանիկ օրերուն թիւը հոն արձանագրելու համար:

Տարիներ անցան, օրին մէկը ծերունի վարժապետը ծանր հիւանդ ինկաւ մահուան անկողինը:

Զինքը յարգող շատ մարդիկ եւ բարեկամներ իրեն այցելութեան եկան եւ շրջապատեցին իր սնարը:

Երբ տեսան թէ պատին վրայ կախուած հիւանդ վարժապետին երջանիկ օրերու արձանագրութեան շրջանակը բոլորովին անաղարտ է, եւ անոր տակ դտնուող կարմիր մատիտը նոյնիսկ դեռ տաշուած չէ, այցելուներէն մէկը համարձակեցաւ զդոյշ եւ անձկագին հիւանդին հարցնել.

— Վարպետ, շրջանակդ բոլորովին անաղարտ է: Աստուած պահէ քու օրերդ: Բայց եթէ դժբախտութիւն մը պատահի՝ դամբանիդ վրայ ի՞նչ պիտի գրենք:

— Գրեցէք, սիրելիս, «Հոս կը հանդչի դժբախտ մարդ մը, այս աշխարհէն եկաւ անցաւ բայց չապրեցաւ»:

ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱԼԲԻ

քեզ եմ ի փրկել զքեզ յամենայն նեղութենէ քումմէ, զօրացիր եւ ուրախ լեր:

Երեկոյեան դէմ՝ վերադարձաւ Յովսէփ: Նստաւ ու նայեցաւ Մարիամի, որ ուրախ էր այլեւս:

— Աղջիկ դու, վաղիւն գնալոց ես յինէն ո'ւր եւ կամիցիս գնալ:

Այնուհետեւ Յովսէփ ոչ կերաւ, ոչ խմեց: Անկողին մտաւ, քնացաւ: Գիշերը երազեց: Հրեշտակ մը երազին մէջ ուրախացուց զինք. «Զի որ ի նա ծնեալն է՝ ի Հոգւոյն սրբոյ է», ըսաւ:

Յաջորդով՝ քահանայապետին միջամտութիւնը.— Մարիամի յղութիւնը «մեղօ՞ք» է թէ սուրբ, ստուգելու համար կատարուած փորձը, ծնունդներու հարազատութիւնը կամ կիներու անհաւատարմութիւնը ճշդելու եղանակները՝ ըստ Աստուածաշունչ Մատեանի, ըստ եբրայական աւանդութեանց եւ ըստ հին ազգաց օրէնքներու:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

«Խղճահարութեան յանկարծական նոպայի մը մէջ, երգչուհին վճռական կերպով մերժած էր շարունակել իր մատնութիւնը այն մարդուն հանդէպ, որուն պարտական էր երգեցիկ սրճարանի մէջ փայլուն երգչուհի դառնալը: Եւ Նորին Բարձրութիւնը տեսնելով որ իր բոլոր կազմած ծրագիրները կը վիժին ու յոյսերը ջուրը կ'իյնան, կատաղի բարկութեան մը ենթարկուած էր:

« Արհամարհոտ հանդարտութեամբ մը կուլ տալէ ետք Գահաժառանդին արտասանած անլուր անարգանքները, «Լա Պելլա» որոշապէս յայտարարեց թէ ամբողջ ճշմարտութիւնը պիտի յայտնէ իտալացի պաշտօնատարին:

« Այն ատեն Գահաժառանդը իբր ճըշմարիտ Հոհէնցոլէր մը իր կատաղի եւ խենթութեան մօտեցող մոլուցքին անձնատուր՝ սեղանին վրայէն շիշ մը խլեց եւ ամբողջ ուժովը զարկաւ խեղճ աղջական գլխուն որ վայրկենաբար թոպամահ եղաւ, կարծես թէ լախտի հարուած մը ըլլար տրուածը:

Յետոյ սոսկալի յիշոց մը արձակելով դուրս ելաւ:

Վէրքը այնքան ծանր էր, որ երիտասարդուհին յաջորդ օրը կէսօրէն առաջ մեռաւ: Բայց անհրաժեշտ ժամանակն ու ուժը ունեցաւ եղածը պատմելու համար Լիզէթին ու Արանտայի, որ — ճշմարտութիւնն ըսելու համար — Լիզէթը այդ երգչուհիին քով ծառայութեան դրած էր անոր գոհարեղէնները գողնալու համար: Եւ սակայն, մխիթարուեցաւ այս գործին մէջ չյաջողելուն համար, որովհետեւ Քլօտիա Ֆերրոնայի ողբերգական մահուան մէջ իրեն համար ալ աւելի շահաւէտ գործ մը դտաւ»:

Այս տպաւորիչ պատմութիւնը մինչեւ վերջը մտիկ ընելէ ետք, Սպանացին սենեակին մէջ կղպանքի տակ առի եւ վերադարձայ Գահաժառանդին քով, որ անկարագրելի անձկութեամբ մը ինծի կը սպասէր:

Կէս ժամէն, անպատկառ արկածախընդիրը կը հեռանար պալատէն իր հետ տանելով 250·000 մարքնոց չէք մը, որ քաշուած էր Պերլինի Եակէրշթրասէ փողոցի Մենտէլսոն դրամատան վրայ:

Այդ չէքին փոխարէն, վարպետորդին իր նպատակին հասած ըլլալով, ստորագրեց յայտարարութիւն մը որուն համաձայն իր բոլոր պատմածները ամբողջ մանրամասնութիւններով մտացածին վէպ մըն էր միայն:

Եւ այդ թանկագին թուղթը Գահաժառանդին յանձնելէս ետք միայն սկսաւ ազատօրէն շնչել, ան վերջապէս ձերբազատուած սոսկալի մղձաւանջէն, որուն սարսափովը ապրած էր երկար շաբաթներ, որոնք դարերու չափ երկար եղած էին:

Թ.

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Սեպտեմբերի ճառագայթազարդ առաւօտ մը ժամը դեռ նոր հինգ հնչած էր, երբ կայսերական բարձրութիւնը յոգնած քայլերով կը մագլցէր սանդուխներէն որ կ'առաջնորդէ այն սիրուն յարկաբաժինը, որ երկրորդ յարկը կը դրաւէ Ճէրմին Սթրիթի կողմերը դտնուող խոշոր տուներէն մէկուն:

Ամէն անգամ երբ ծպտուած Լոնտոն կը ճամբորդէր, այդ տունը կը վարձէր իշխանը:

Թէ' իբր թիկնապահ եւ թէ իբր իր ամէնէն գաղտնի մտածումներուն դիտակից մէկը, յաճախ կը ստիպուէի ժամերով սպասել իրեն:

Լսեցի որ բանալին ձախաւեր կերպով փականքին մէջ կը խօթէր եւ որովհետեւ չէր կրնար կղպանքը բանալ, նախասենեակ գացի դուռը բանալու համար:

— Բարի լոյս, Հելցէնտորֆ, ըսաւ խռպոտ ձայնով եւ լեզուով մը: Անէ՛ծք ... Տուն դառնալուս համար բարկացած չեմ:

— Իսկ ես ալ խիստ զոհ եմ ձեզ տեսնելուս համար, պատասխանեցի: Կը սկըսէի վախնալ որ չըլլայ թէ բան մը պատահած ըլլայ Ձեր Բարձրութեան. պարտաւոր եմ անկեղծօրէն խոստովանիլ թէ երբեք չեմ սիրեր այսպէս բոլորովին առանձին Լոնտոնի մէջ ձեր դուրս ելլելը տեսնել: Ուշ կամ կանուխ պիտի ճանչցուիք:

— Մի մտահոգուիք, սիրելի Հենցէնտորֆ եւ հաւատացէք որ, մոռցած էք ձեր կոչումը: Ճշմարիտ վարդապետի մը պէս քարոզ կը կարդաք:

Եւ տխմար խնդուքով մը որ կը մատնէր իր կէս դինովութիւնը:

Խօսելով հանդերձ, սեղանին վրայ նետած էր իր փեղոյրը, քաշած հանած էր վերարկուն եւ երեկոյթի զգեստներով, գինիի արատներով ծածկուած իր շապիկին ճմրթկուած լանջապանով, ծանրօրէն նետուած էր թիկնաթոռին վրայ սա յանձնարարութեամբ.

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Գարամ – եան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տի– կին Մ. Առաքելեան եւ զաւակը (Փարիզ), Պ. Ա. Առաքելեան, Օր. Օր. Նոյեմբ, Մարիզ–Լուիզ եւ Մաա – լէն Առաքելեան, Այրի Տիկին Վառվառ Պառաւեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Պառաւ – եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Պառաւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Պառաւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճըռեան եւ զաւակները (Մար– սէյլ), ինչպէս նաեւ Պառաւեան, Քէչէ– եան եւ Տիլանեան ընտանիքները սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, զաւկին եւ ազգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ԱՒԱՖԵԼԵԱՆԻ

(ծնեալ Զապէլ Պառաւեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, Յունուար 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի ժամը 14ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն, մօրը, եղ – բայրներուն եւ ընտանեկան պարագաներ – րուն:

Տիկին Սօնա Խարբութեան, Այրի Տիկ· Էլմոնէ Խարբութեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Կարապետեան, Այրի Տիկին Էլիզ Խար– բութեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռոզա Թորիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբութեան եւ զաւակնե– րը, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Խարբութ– եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Շահան– դուխտ Խարբութեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայիլ Պահատուրեան եւ զաւակները, Խարբութեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանու – ցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, փեսա– յին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազ– գականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ 19 Յուն– ուարին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (23 Յուն– ուար) ժամը 14,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փարիզի Պաթինեէօլ դերեզմանատունը (Փորթ տը Փլիշի), ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՅԱՒԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Օգսէն Խարբութեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Կազմակերպուած Հ·Յ·Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ Շաբաթ, Փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES

COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52–81–38

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ"

Ի դիտութիւն « Ամէնուն Տարեգրքի » ընթերցողներուն կուգամ տեղեկացնել, թէ դժբախտաբար, ամբողջ տարի մը չարունակուած ու տակաւին չարունակ – ուող հիւանդութեան պատճառով, ստիպ– ուած եմ այլեւս դադրեցնել Տարեգրքին հրատարակութիւնը եւ հետեւաբար լոյս պիտի չտեսնէ 1967ի հատորը:

Կ'օգտուիմ առիթէն՝ անդամ մը եւս յայտնելու ջերմ շնորհակալութիւններս բոլոր անոնց, որոնք սիրեցին ու գնահա– տեցին «Ամէնուն Տարեգիրքը», փնտռե – ցին զայն ամէն տարի եւ իրենց լաւագոյ– նը ըրին անոր տարածման համար:

Պէյրութ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Յունուար 1967

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՕՐՇՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի (29 Յունուար) Սրբոց Ղեւոնդ– եանց Քահանայից տօնին առիթով հանդի– սաւոր բազմաձայն պատարագ կը մա – տուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի պիտի կա– տարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարի– զի եւ չրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառա– յած վախճանեալ հոգեւորականներու.—

Վառմ չապուհ Արքեպս. Քիւպարեանի, Գէորգ Արքեպս. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Արտաւազդ Արքեպս. Սիւրմէեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոն – եանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յով– հաննէս Քհնյ. Հիւնքէրպէյլէնտեանի, Սա– հակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպլեանի, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեա – նի, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեանի, Մես – րոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թաղմմճեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Դա – ւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Աղամեանի, Վարդան Քհնյ. Պաղտասլեանի, Յարութիւն Քհնյ. Ճօր – ճուեանի, Ադգէ Քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն հա– մար:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, փէռ Լաշէզի դերեզմանատան մէջ պիտի կա – տարուի հանդիսաւոր բացումն ու օրհնու– թիւնը նորակառոյց Դամբարանին Վառմ – չապուհ Արքեպս. Քիւպարեանի եւ Արտա– ւազդ Արքեպս. Սիւրմէեանի:

Սկիզբը Ս. Պատարագի ժամը ճիշդ 10ին:

Հոգեհանգիստ 11ին:

Վախճան պատարագի 12ին:

Բացում եւ օրհնութիւն Խաչքար–Դամ– բարանին

Père-Lachaise

ժամը ճիշդ 1ին:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի խումբերով այդ օրը ներկայ գտնուիլ եկեղեցին եւ դերեզմանատունը իր յարգանքը մատու – ցանելու մեր վախճանեալ հոգեւորական – ներուն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս երկուշաբթի ֆեժան սրճարանի (Մեթրօ Քաւէ) սրահը ժամը 20,45ին:

Կը խօսի

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍԱՐՈՒԽԱՆ

նիւթ ունենալով Սփիւռքի Հայութիւնը իր մտահոգութիւններով եւ դարմանը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ուշա – ցողներուն տեղ չտպահովուիր:

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

'Իրմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ'ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

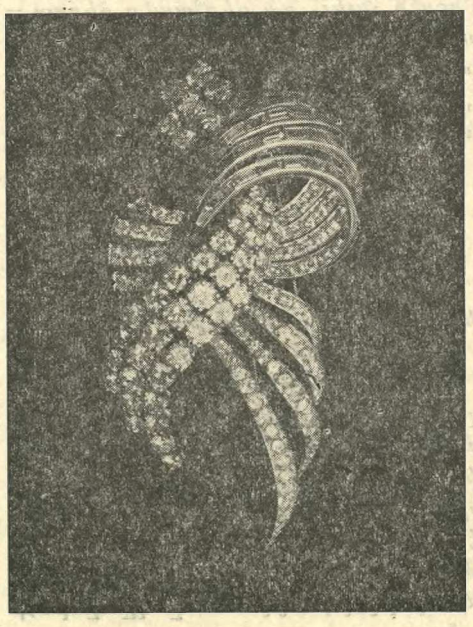

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խում– բի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (27 Յունուար) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը 21ին:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻՆԻ.—Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէն իր բո– լոր ընկերները ընդհ· ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Ցառաջ»ի կո– չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑՔԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱՋԱՐԻ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին:

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՑԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՋԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին:

Թարգմանութիւն ՏՈՒԹ· Ա· ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՒՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՒՒԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի: Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ· ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՄԻՍԻ, 21 Ռիւ Սօլնիէ (Մեթրօ Քաւէ) եւ կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ:

ԱՅՑԵԼՈԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին եւ խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Ցոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

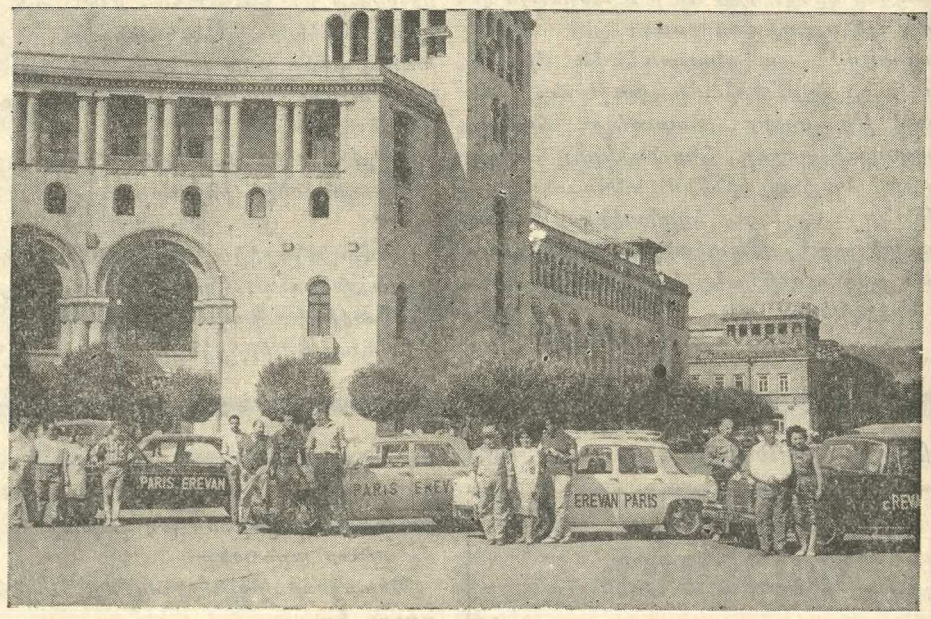

Ա· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻԻ

Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր երեւան
երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՑՈՒԼԻՍ 24ԻՆ Վերադարձ Օգոստ· 23ին: երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:

Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ· 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ Շատ մեծ աւակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ, 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս– տութիւններ կ'ընլուան ձմրան համար: երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա– փաքողները օգտուին արժանաւայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խում – բերով՝ երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39

MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
24 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10820 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.820

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Գ.

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան հեղինակ երիտասարդ զինուորականները առանց արիւնահեղութեան ձեռք առեր էին իշխանութիւնը, կռթնած բանակին վրայ: Ու փոխանակ գործադրելու Աթաթիւրքի ժողովրդավարական սկզբունքները, որոնց անունով կ'երդուըննային, հաստատեցին բռնապետական վարչաձեւ մը :

Փոխ – վրէժի դիմելով սարքեցին Եասը Ատայի խեղկատակ դատավարութիւնը, մահուամբ պատժեցին Մէնտէրէսն ու իր երկու գործակից նախարարները, բանտարկեցին Ճէլալ Պայարը, միւս նախարարներն ու դեմոկրատ երեսփոխանները:

Նախ քան այդ սակայն՝ պառակտում առաջ եկաւ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէին մէջ եւ յեղափոխութեան մասնակից 38 անձերէն 14ը՝ Ալփասլան Թիւրքէշի գլխաւորութեամբ՝ դուրս ձգուեցան նոր վարչաձեւի ղեկավար մարմինէն :

Պայքարը զանազան կուսակցութեանց միջեւ սաստկացաւ հետզհետէ, երբ նոր Սահմանադրութեան հիման վրայ խորհրդարանական ընտրութիւններ կատարուեցան եւ զինուորականները իշխանութեան ղեկը յանձնեցի խորհրդարանէն ընտրուած կառավարութեան :

Հալք կուսակցութեան աստղը պահ մը կրկին փայլեցաւ եւ Իսմէթ Ինէօնիւ իշխեց միահեծան: 1965ի ընտրութեանց մէջ պարտուած՝ իշխանութիւնը — փոխանցման շրջանէ մը ետք — անցաւ ընդդիմադիր Ատալէթ կուսակցութեան ձեռքը, որ կը կառավարէ ցարդ Սիւլէյման Տէմիրէլի ղեկավարութեամբ :

Հանդիստ չէ սակայն ծեր աղուէսը, որ կը կարծէ թէ քանի ողջ է՝ ինք պէտք է ըլլայ երկրին տէրն ու տիրականը : Զինքը մօտէն ճանչցողներ կը հաւաստեն թէ «փաշան» իր «ես»ը աւելի բարձր կը դասէ քան երկրին շահը :

Վերջերս իր կուսակցութեան համագումարին մէջ օրակարգի վրայ էր քաղաքական ուղեգծի հարցը : Ատալէթ եւ միւս կուսակցութիւնները «Հալք»ը կ'ամբաստանէին իբրեւ «յառաջդիմական», այլ խօսքով համայնավարամիտ :

Ծանօթ էր Իսմէթի խորհրդայնասէր ուղղութիւնը եւ Մոսկուայի հետ լեզու գտնելու քաղաքականութիւնը : Համագումարին մէջ խօսք առնելով պաշտպանեց «յառաջդիմական» գաղափարները եւ յայտարարեց, որ Հալքը «Կեդրոնի ձախակողմ»ն է :

Մեծամասնութիւնը քուէարկեց իր առաջարկած բանաձեւը եւ ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Պիւլլէնտ Էճէվիտ, որ ջերմ կուսակից մըն էր «Կեդրոնի ձախակողմ»ի ուղղութեան :

Այժմ ծանր պառակտում առաջ եկած է Հալքի ծոցին մէջ: Ութ ականաւոր դէմքեր դիրք բռնած են եւ պայքարի ելած նախագահ Ինէօնիւի եւ քարտուղար Էճէվիտի դէմ : Հրատարակած են չորս էջնոց ամբաստանագիր մը՝ մեղադրելով Ինէօնիւն, որ կողմնակի միջոցներով կը ջանայ հետզհետէ «ընկերվարական» կուսակցութեան վերածել Հալքը :

Ըստ բողոքարկուներուն, Հալքի ծրագիր – կանոնագիրը հիմնովին հակառակ է «ընկերվար–դեմոկրատ»անունը կրող խմբակցութիւններուն եւ ոչ մէկ կապ ունի անոնց հետ : Հալքը հիմնուած է միայն Թուրքիոյ ազգային պահանջներուն եւ Թուրք ժողովուրդի բաղձանքներուն համաձայն : Անիկա չի կրնար շեղիլ Թուրք ազգային սկզբունքներէն եւ հակիլ դէպի մարքսականութիւն : Կուսակցութեան հիմնական սկզբունքներուն մէջ «մարքսականութիւն, հաւաքապաշտութիւն» բառերը չկան : Աթաթիւրքի կուսակցութիւնը ժողովրդավար գաղափարներու կը ձգտի ամէն բանէ առաջ, կը շեշտեն :

Մինչ Հալքը պառակտած է եւ անխոցելի Իսմէթի դէմ դիրք բռնած են Փրոֆ. Ֆէյզիօղլու եւ եօթը ընկերները, անդին Ուսանողական Միութիւնն ալ երկու հակամարտ ճակատներու բաժնուած է :

Առջի ամիս միութեան համագումարին ատեն տեղի ունեցեր էին բուռն վէճեր, որոնց արձագանգը հասեր էր մինչեւ խորհրդարան :

Թուրք ուսանողական կազմակերպութեանց միջեւ մրցակցութիւնը վերջին ծայր սուր հանգամանք ստացած է: Անցեալները Պոլսոյ մէջ Ազգ. Ուսանողական Միութենէն հարիւրաւոր երիտասարդներ հաստ բիրերով, երկաթէ ձողերով եւ խոշոր քարերով զինուած՝ խուժած էին Կիւմիւշսու՝ թէքնիք համալսարանի Ուսանողական Տունը, զոր քարկոծելէ ետք ներս մտած եւ քարուքանդ են ըրած ամէն ինչ, պատուհան, կարասի եւ գոյք, մինչեւ յետինը: Թերթ մը այս առթիւ կը գրէր թէ «տեսակ մը 6–7 Սեպտեմբերի տեսարան մը պարզուեցաւ չէնքին մէջ»: Ուսանողները անխնայ իրար ծեծած են եւ իրենցմէ 15 հոգի վիրաւորուած :

« Յառաջդիմական » եւ պահպանողական – ազգայնամոլ ուսանողներու միջեւ կռիւները անպակաս են համալսարաններու մէջ :

Ներքին տագնապ կայ նաեւ կրօնական եւ բանուորական մարզերու մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԵՐԲ ՉԻՆԱՐԷՆ ՉԵՆ ՀԱՍԿՆԱՐ

Աւելի քան երբեք դժուարացած է չինարէնէ թարգմանութիւնները, չինագէտներուն համար եւ նման «յեղափոխականութեան» մը ընթացքին, բոլորովին անկարելի կը դառնայ սեւին սեւ եւ ճերմակին ճերմակ ըսել :

Օրինակ, Պաշտպանութեան նախարարը ի մէջ այլոց գրած էր «ամբողջական ներքին պայքար »: Այս բացատրութիւնը կը նշանակէ եղեր «դասակարգի պայքար» եւ արեւմտեան թղթակիցները սխալմամբ թարգմաներ են «քաղաքացիական պատերազմ» :

Լեզուական ուրիշ սխալ, որ ստիպած է Չինագէտները որ «ականջ կտրել» բացատրութեան բուն իմաստը փնտռեն: Կայ նաեւ ըմբոստ բառը, բայց որո՞նք են ըմբոստները : Կարմիր պահակներն ալ «յեղափոխական ըմբոստ » կը կոչուին ներկայիս :

Եւ այսպէս «ըմբոստները ականջներ կտրեցին Շանկայի մէջ» թարգմանուած է « արիւնալի հաշուեյարդար» մինչ կը նշանակէ եղեր «վիճիլ, բացատրուիլ»...:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչպէս ալ թարգմանուի, այբ ամբողջը չինարէն ըլլալէ չի դադրիր :

Պատի թերթերը, որոնք ինչպէս ըսինք, լուրերու գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն, կը յարձակին նաեւ Մաոյի կնոջ եւ պաշտպանութեան նախարար՝ Լին Փիաոյի վրայ : Կանտոնի մէջ, նոյնիսկ կը պահանջուի որ թիւ «2ը» (Լին Փիաօ) պաշտօնանկ ըլլայ :

Գալով տիկին Մաոյի, ան ալ չէ հասկըցեր իր ամուսնոյն մտածողութիւնը եւ դասակարգային դիրք բռներ է «մշակութային յեղափոխութեան» իր մեկնաբանութեան մէջ :

Աւելի ծանր բնոյթ ստացած են Պոլիտբիւրոյի մշտական յանձնախմբի անդամ Քանկ Շենկի դէմ եղած յարձակումները: Կ'ամբաստանուի իբրեւ գլխաւոր հեղինակը Հակավերաքննական ամբաստանագրերու (ինչ որ յստակ չէ անշուշտ), ապա կը մեղադրուի որ պաշտպանած է ուսանող մը, թռոցքիստ նկատուած, որ բանտըն է :

Կարգ մը լուրերու համաձայն, որոնք Թոքիոյէն հասած են Մանչուրիի շրջանը կարմիր պահակներու ձեռքը չէ, ընդհակառակն, գիւղացիներու բանակի մը ձեռքըն է, ընդդէմ Մաոյի :

Հետաքրքրական ազդ մը «Կարմիր Դրօշակ»ին մէջ. Տիկին Վան Քուան – Մէյ, նախագահ Լիօ–Շաօ – Շիի կինը, ասկէ ետք, տասը օրը անդամ մը, ինքնաքննադատութիւն մը պիտի ընէ կանոնաւոր կերպով, Ցիկ – Հուայի համալսարանին մէջ»:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԷՃԸ

ԵՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ... ԴԷՄ ՅԱՆԴԻՄԱՆ

Անդարայէն հասած լուրերու համաձայն, սպառնական մթնոլորտ մը ստեղծուած է դարձեալ Կիպրոսի վէճին առթիւ: Թուրքերը կը յայտարարեն .—

Եթէ Մակարիոսի վարչութիւնը Չեխոսլովաքիայէն ստացած զէնքերը, 31 Յունուարէն սկսեալ, կղզիին յունական ուժերուն ցրուէ, Թուրքիա իսկոյն պիտի կիրարկէ, իր նախատեսած միջոցները : Թուրք կառավարութիւնը, կ'ըսեն, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է՝ նկատելով որ Մակարիոս կը մերժէ չեխական զէնքերը հաշտութեան ուժին տրամադրութեան տակ դնել :

Թուրքիոյ Արտաքին գործավարութեան շրջանակները դիտել կուտան թէ Թուրքիոյ ձեռքը երեք – չորս քիլոմեթրնոց ափ մը կը գտնուի, ուղած ատեն կրնայ վերահաստատել զէնքի հաւասարակշռութիւնը եւ օդէն ալ զէնք իջեցնել : Արդարեւ նաւատորմը հարաւային ափերը կը գտնուի եւ շատ հեշտ պիտի ըլլայ ծովէն եւ օդէն զէնք ցամաքահանել :

Միւս կողմէ, Աթէնքէն հասած լուրերու համաձայն, հելլէն արքայական Խորհուրդը ստիպողաբար նիստի հրաւիրուած է անոր համար որ Մակարիոս որոշած է չեխական զէնքերը ցրուել Յոյներուն: Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն՝ յառաջիկայ օրերուն Կիպրոսի մէջ ծանրակշիռ տագնապներ ծայր պիտի տան, որովհետեւ Անդարա շատ բուռն հակազդեցութիւն ցոյց պիտի տայ եթէ Մակարիոս ցրուէ չեխական զէնքերը :

Այլ առակ Կիպրոսի իրաւասու յունական աղբիւր մը կը հաղորդէ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ երկու նաւաշինարաններուն մէջ Թուրքիոյ հաշւոյն մեծաթիւ զօրահանումի նաւեր կը շինուին գաղտնօրէն: Նոյն աղբիւրը կ'աւելցնէ թէ այս նաւերուն մէկ մասը Թուրքիոյ յանձնուած է եւ կը պնդէ թէ ասոնք Կիպրոսի դէմ հաւաքական զօրահանումի մը ընթացքին պիտի գործածուին :

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻ ՄԸ

Թրքական թերթերը կը գրեն .—

Թրքուհի մը, որ Կիպրոսի յունական զօտիին մէջ քանի մը տարիէ ի վեր լրտեսութիւն կ'ընէր, ամիս մը առաջ յոյն ոստիկանութեան կողմէ գիշերանց անկողնէն հանուելով բանտ նետուեցաւ : Ամիս մը հարցաքննուելէ եւ տանջանքի ենթարկուելէ ետք՝ փաստի անբաւականութեան հետեւանքով երկու օր առաջ ազատ արձակուեցաւ եւ սահմանէն դուրս հանուեցաւ :

Հալիտէ Մուսթաֆա Ժէրնպէրկ անուն այս մանկամարդուհին կինն է Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերուն շուէտական միութեան հրամանատար նախկին հարիւրապետ Պէրթիլ Ժէրնպէրկի եւ անոր հետ ամուսնացած 1964 Նոյեմբերին՝ Շուէտի մայրաքաղաք Սթոքհոլմի մէջ: Քսանըչորսամեայ Հալիտէ Մուսթաֆա իր վեցամեայ աղջկան Այթէնի հետ կը մեկնի Պոլիս :

1963ի դէպքերը ծայր տալէ ետք՝ Կիպրոսի բոլոր քաղաքներուն մէջ յունական եւ թրքական զօտիները հիմնուած են : Լէֆքոշէի մէջ ալ նոյնն է կացութիւնը :

Թուրքերը կազմակերպուիլ սկսած եւ «ստորերկրեայ միութիւն» անունով կազմակերպութիւն մը հիմնած են : Թուրք ղեկավարներուն բաղձանքին վրայ Հալիտէ յօժարած է լրտեսութիւն ընել, այնպէս կեղծելով թէ յունական զօտի խոյս տուած է եւ ետեւէն կրակ բացուած: Այնտեղ կիպրացի Յոյներուն վստահութիւնը շահելէ ետք սկսած է Թուրքերուն հաշւոյն լրտեսութիւն ընել :

ԽՍՏԱՇՈՒՆՉ ՁՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը, 19 Յունուար թուականով, կը գրեն թէ խստաշունչ ձմեռ մը կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ :

Ցուրտը Պոլսոյ մէջ զերոյէն վար տասը աստիճան : Գաւառներուն մէջ՝ քսան աստիճան : Ու ձիւնը կը շարունակուի : Հաղորդակցութիւնները ծովի եւ ցամաքի վրայ ընդհատուած են :

Օդերեւութաբանական կայանը կը հաղորդէ թէ դեռ մէկ – երկու օր պիտի տեւէ ցուրտը : Ժողովուրդը խուժած է փուռերու եւ պարենաւորման կէտերու վրայ, հակառակ ձայնասփիւռով կատարուած յայտարարութեան թէ յիսուն օրուան բաւելիք ալիւր մթերուած է Պոլսոյ մէջ :

Մեծ արկածներ պատահած են քաղաքին մէջ,— փողոցը սահիլ իյնալ, ոտքերու եւ ձեռքերու կոտրտուք: Փողոցը սառած մեռածներ ալ կան :

Գարթալի գիւղերուն վրայ յարձակած են գայլերը :

Վարժարանները կանուխ պիտի փակուին: Բանակին հրաման տրուած է օգնել՝ փոխադրական միջոցներ հայթայթել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԷՆ առաջ, վարչապետ Ուիլսըն Երկուշաբթի օր Սթրազպուրկ հասած է ուր եւ ճառ մը արտասանած է Եւրոպական միութեան առջեւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝ Պոտդորնի, որ Հռոմ կը հասնի Երեքշաբթի, Սառակաթի, Մորոյի եւ Ֆանֆանիի հետ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք, Կիրակի օր պիտի ընդունուի Պապին կողմէ :

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Հետեւեալ գումարները ստացանք, հանգանակութեան փակուելէն ետք .— Պ. Տէօլէնեան եւ քոյրը՝ Շուշան Տէօլէնեան 100, Պ. Ղազարոս Արսլանեան (Մարսէյլ) յիսուն Ֆրանք :

ԾՆՈՒՆԴՆ ՀԱՅՈՑ Ի ԲԵԹՂԵՀԷՄ

(ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

Հայերը Ս. Երկրին մէջ Փրկչին Ծնունդը կը տօնեն համաձայն հին տոմարին, Յունուար 19ին (6+13), երբ պետական բոլոր հաստատութիւնները կը փակուին:

Յունուար 18ին Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի սաները, ինչպէս նաեւ Ս. Թարգմանչաց Բարձր. Վարժարանի աշակերտութիւնը առաւօտուն կը մեկնին Բեթղեհէմ եւ Ս. Ծննդեան Տաճարի առջեւի ընդարձակ հրապարակին վրայ երկշարք դիրք կը բռնեն: Զինուորական ջոկատներ իրենց ետեւ կը կենան: Քիչ մը անդին զինուորական փողերախումբը ուրախ երգեր կը հնչեցնէ խանդավառելով ներկաները: Երբեմն այս նուագախումբը 17ի իրիկունը Երուսաղէմի Հայոց վանքը կուգայ ու զանազան եղանակներ նուագելով կ'ուրախացնէ ժողովուրդը:

Մեծ հրապարակին վրայ իշխող Հայոց սիրուն զանգակատան զանգակները զուարթ կը զօղանջեն պարբերաբար: Կ'արժէ դիտել զանգակահարը, որ տանիքին վրայ, զանգակատան ստորոտը նստած՝ ձեռքերով ու ոտքերով 4–5 զանգակները կը հնչեցնէ միանգամայն:

Ժամը 10,30ին պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները հետզհետէ կը հաւաքուին հրապարակին ծայրը:

Նուագախումբը աւելի ուժգին կը հընչէ, զանգակները աւելի յաճակի կը զարնեն.— Հա' կուգայ, հա' եկաւ...

Բայց Պատրիարքը կը յամենայ դալ Կաղանդ պապային պէս: Երբեմն շատ դժուար կ'ըլլայ համբերել՝ երբ անձրեւ կամ ձիւն կը տեղայ եւ ոտքերը սալայատակի պաղ քարերուն վրայ կը սառին:

Վերջապէս կ'երեւին նիզակակիր ձիաւորներու պզտիկ դրօշակները, որ օդին մէջ կը ճօճին:

Ճամբան զինուորական պատիւներու արժանանալէ եւ պատուասիրուելէ ետք, վերջապէս Պատրիարքին փառաւոր ինքնաշարժը դանդաղօրէն յառաջանալով՝ կանգ կ'առնէ հրապարակին առջեւ: Անմիջապէս քաղաքապետ, գայմագամ, ոստիկանապետ զինք շրջապատելով՝ բարի գալուստ կը մաղթեն: Իրեն հետեւելով թափօրին մասնակցողներն ալ ինքնաշարժներէն վար կ'իջնեն, շարքի մէջ կ'անցնին: «Ղավասներուն» արծաթապատ ու հսկայ գաւազաններուն ուժգին համազարկը ճամբայ կը բանայ եւ ազգանշան կուտայ շարժելու, մինչ զանգակները զուարթ կը զօղանջեն եւ փողերախումբը կը դոռայ:

Ս. Ծննդեան տաճարին արտաքին դուռը շատ ցած ըլլալուն, ինչպէս նաեւ նեղ, մէկիկ մէկիկ մարդիկ խոնարհելով ներս կը մտնեն, ինչ որ կրնայ խանգարման տեղի տալ, բայց ոստիկաններ արթուն կը հսկեն կարգ ու սարքին: «Խորհուրդ Մեծ» շարականով՝ Պատրիարքը կ'առաջնորդուի Հայոց վանքի տեսչարանը, ուր դիմաւորութեան եկողները կը պատուասիրուին:

Կէսօրէ ետք՝ ժամը 2,30ին Պատրիարքին գլխաւորութեամբ միաբանութիւնը կ'իջնէ Ս. Ծննդեան տաճարի սիւնագաւիթը, անցնելով Հեթում թագաւորին շինած (եւ այժմ վեր բարձրացուած) դրան տակէն, ուր ժողովուրդ եւ դպրաց դաս իրեն կը սպասեն: «Հրաշափառով» մուտք կը գործեն դէպի Հայոց բաժինը, ուրկէ Պատրիարքը կ'իջնէ Ս. Այրը ուխտի համար:

Յետոյ Հայոց բաժնին մէջ կը կատարուի ճրագալոյցի արարողութիւնը: Պատարագը կը մատուցուի Ս. Այրին մէջ: Ապա կը պաշտուի Ս. Ծննդեան նախատօնակ: Յետոյ միաբանութիւնը շարականի երգեցողութեամբ կը բարձրանայ Ս. Ծննդեան հայավանքը:

Ընթրիքէ եւ քիչ մը հանգստանալէ ետք, կէս գիշերին, «Փառք ի Բարձունս»էն անմիջապէս առաջ, լուցեալ մոմերով, միաբանութիւնը կ'իջնէ Ս. Այրը, ուրկէ ձայնասփռումի միջոցաւ պաշտամունքը կը տարածուի համայն աշխարհի: Այդ միջոցին Պատրիարքը կուտայ Ս. Ծննդեան պատգամն ու Աւետիսը:

Շատ աղուոր է տեսնել, գիշերային այս պաշտամունքին ընթացքին, Հայոց եկեղեցիին մէջ շարքով բազմած շքանշաններու փողփողուն կուրծքերով մահմետական եւ քրիստոնեայ մեծամեծ անձնաւորութիւններ, Երուսաղէմի Վսեմ. կառավարիչը, Բեթղեհէմի Գայմագամը, Երուսաղէմի եւ Բեթղեհէմի ոստիկանապետը, հիւպատոսական մարմնէն ներկայացուցիչներ, օտար եկեղեցական իշխաններ, որոնք կը հետեւին Պատրիարքին՝ երբ ան կ'իջնէ Ս. Այր: Այս կէսգիշերուան ժամերգութեան աւարտին, անոնք կը շնորհաւորեն Պատրիարքը, որ յետոյ կը մեկնի Երուսաղէմ, մինչ միւս կողմէ պաշտամունքը կը շարունակուի մինչեւ առաւօտեան ժամը 6ը:

Հոս կ'արժէ փակագիծ մը բանալ ձայնասփռուած երգեցողութեան համար: Ոմանք անոր համար դժգոհութիւն կը յայտնեն: Բայց պէտք է դիտնալ թէ Ս. Այրը անյարմար է քառաձայն ձայնասփռումի եւ յետոյ պաղին, խոնաւ օդին՝ կոկորդներն ալ յոգնած ու խռպոտած կ'ըլլան: Եթէ երգողները մեծ թիւ մը կազմէին՝ կարելի կ'ըլլար ընտրեալ խումբ մը զատել եւ պահել ձայնասփռումին համար, բայց դժբախտաբար այդ թիւը չկայ: Լաւ որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը օգնութեան կը հասնի կարգ մը եկեղեցականներ ղրկելով այդ օրը: Մի մոռնաք թէ մինչ մէկ կողմէ Բեթղեհէմի մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի երեք անգամ, Երուսաղէմ ալ զանազան եկեղեցիներու մէջ Հայերը պատարագ կը մատուցանեն:

Ուրեմն կէս գիշերին Պատրիարքը մեկնելէ ետք, դարձեալ պատարագ կը մատուցուի տաճարին հայկական բաժնին մէջ, յետոյ կը կատարուի «Զրօրհնէք»ի արարողութիւնը տպաւորիչ հանդիսաւորութեամբ մը՝ նախագահութեամբ լուսարարապետ եպիսկոպոսին:

Եպիսկոպոսական վերջին պատարագը կը մատուցուի Ս. Այրին մէջ:

Արարողութեան աւարտին, լուսաբացին, Դպրաց դաս, Միաբանութիւն, ժողովուրդ, անցնելով սիւնագարդ գաւիթէն, կը բարձրանան Ս. Ծննդեան հայավանքը՝ երգելով «Խորհուրդ Մեծ» անուշ շարականը: Յետոյ ժողովուրդը ունկընդրելով լուսարարապետին բերնէն Ծնընդեան աւետումը, զիրար կը շնորհաւորեն:

Ապա նախաճաշ ներկաներուն պաղած կոկորդներուն համար, աւանդական տաք խաշ, որու կը սպասեն շատեր անհամբեր:

Կարճ դադար մը եւ Միաբանութիւն, Դպրաց դաս, ժողովուրդ կը բռնեն Երուսաղէմի ճամբան: Թափօրով կը բարձրանան Հայոց Պատրիարքարանի շքեղ դահլիճը՝ երգելով դարձեալ «Խորհուրդ Մեծ» եւ աւետելով Պատրիարքին.— «Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ»:

Այս վերջնոյն հայրական օրհնութիւնը ստանալէ ետք՝ իւրաքանչիւրը կը քաշուի իր անկիւնը պահ մը հանգստանալու:

×

Ինչպէս ըսինք, Յունուար 19ին՝ Հայոց Ս. Ծննդեան առթիւ Երուսաղէմի բոլոր պետական հաստատութիւնները եւ բոլոր դպրոցները, — ո'ր կրօնքին եւ դաւանանքին ալ պատկանին, — պէտք է որ փակ մնան:

Ի՞նչ ոյժ, ի՞նչ հաւատք, ի՞նչ զոհողութիւն էր, որ կրցաւ մղել մեր պապերը դալ Ս. Երկիրը եւ տիրանալ այնպիսի սրբավայրերու, որուն մէկ պզտիկ մասն իսկ չունին ոչ Անգլիա եւ ոչ ալ Ամերիկա: Ս. Տեղեաց մէջ՝ ափ մը Հայերը այնքան տեղ դրաւած են, որքան ամբողջ կաթոլիկ աշխարհը, զարմանք պատճառելով ամբողջ աշխարհի:

Ս. Յարութեան տաճարին մէկ երրորդը Հայոցն է եւ հոն ամէն օր անխախտ Ս. Պատարագ կը մատուցուի Հայոց կողմէ Ս. Գերեզմանին վրայ: Հանդիսաւոր օրերուն օտարներ հիացմամբ ու զարմացումով կը հետեւին այս փոքր ազգին արարողութեանց:

Ազգային տեսակէտէն՝ փրոփականտի սքանչելի վայր մըն է Երուսաղէմը: Տարուան չորս եղանակներուն՝ ամէն ազգէ եւ ամէն անկիւնէ զբօսաշրջիկներ, ուխտաւորներ կ'այցելեն Ս. Երկիր եւ ուստի կը հանդիպին Հայերու, կ'ունկնդրեն անոնց շարականները:

Հայ Երուսաղէմը պզտիկ, ինքն իր մէջ ամփոփուած, եւ ինքն իրեն համար անկախ մի փոքր պետութիւն է:

«ՋԱՆԱՍԷՐ»

ՓԱՐԱՒՈՆ... ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կապերը, որ տարբաղադրուած էին սուրբ իւղերէ եւ օծանելիքներէ, բացուեցան: Այն ատեն, Թութանխամոնի մարմինը երեւաց, առաջին անգամ ըլլալով, մարդոց աչքերուն երեք հազար տարիներ ետք, երիտասարդի մը խաղաղ եւ քաղցր դէմքը: Դիմագիծը գեղեցիկ էր, շրթունքները լաւ գծագրուած: Այս դէմքը ծածկուած էր ոսկիէ դիմակով մը, որ ունէր թանկարժէք քարեր: Մարմինը պատանքուած էր բազմաթիւ ոսկեխաւով (110 քիլօ), նուրբ կերպով քանդակուած՝ գոհարեղէններով

Այնքան շատ էին գոհարեղէնները, որ Քարթըր հարկադրուեցաւ 17 էջ յատկացնել անոնց թուագրութեան համար:

Թութանխամոնի գանձին հետ կապուած է աւանդութիւն մը, անշուշտ անհիմն, ըստ որուն, մահացու հարուած կը ստանայ այն որ կը սրբապղծէ դամբանը:

Լրագրողներ հաստատեցին, թէ գրեթէ բոլոր անոնք, որոնք մասնակցեցան պեղումներուն, մեռած էին խորհրդաւոր պայմաններու մէջ: Մժեղէ մը խայթուած, Լորտ Քարնաւոն մեռաւ 1923ին: Երբ յաջորդաբար մեռան երկու, երեք, մինչեւ 18 անձեր, մամուլը սկսաւ խօսիլ «վրէժխնդրութեան» կամ «անէծքի» մասին:

1930ին Հաուըրտ Քարթըր հարկադրուեցաւ հերքել՝ «ոտքի վրայ քնացնել տուող» այս լուրերը, ճշդելով թէ «Եգիպտացիներու թաղմանական արարողութիւնները ոչ մէկ անէծք կը պարունակեն ողջերուն նկատմամբ»: Այս աւանդութեան մէջ պէտք է տեսնել ամբոխներու տրամադրութեան մէկ արտայայտութիւնը՝ ոգեւորուիլ խորհրդաւոր բաներով:

Բայց ո՞վ էր այս թագաւորը, որ արժանացած էր այնպիսի թաղումի մը, որ կը գլէր կ'անցնէր Արեւմուտքցիներուն երեւակայութիւնը:

Իշխանիկ մըն էր, զոր Ախնաթօն, 18րդ Հարստութեան հերետիկոս թագաւորը, ամուսնացուց իր աղջիկներէն մէկուն հետ՝ նախքան իր յաջորդը նշանակելը: Ինը տարուան գահակալութենէ ետք, պիտի մեռնէր, Ք. Ա. 1345ի ատենները, երբ

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Նա թաղուած է իր շրջապատի ընդարձակ եւ դարաւոր ընկուզենիների, զանազան ծառ ծառաստանների պուրակների մէջ, միշտ կանաչ, միշտ հովասուն:

Ունի մշտահոս առատ առու-առուակներ, որոնց ակունքը Եղիրով լեռնաշղթայի ստինքներն են, անուշահամ, սառնորակ: Օր ու գիշեր ոռոգելով վանքի հանդն ու արտօրայքը, այդին ու բանջարանոցը, աշխատցնելով զոյգ ջրաղացները, խոխոջելով կը թափին ծովը Աղթամարայ:

Գարնան եւ ամրան ամիսներին Ախավանքը իրական դրախտի մը պատառիկ է փռուած մռնչող ու մնչող ծովափին, հազար լեզու թռչնոց ճռուողիւնով համերգուած...

Ահա այս ծովահայեաց հովասուն վայրում, 1905ին հիմնադրուեցաւ, Լեռնապարի Դաշնակցութեան անդրանիկ զեկավար՝ Ազատութեան Զինուոր (*), Իշխանի ցուցմունքով թեմի դպրոցական երկյարկանի շէնքը, որն իր ժամանակին արժէքաւոր նշանակութիւն ունեցաւ թեմի կրթա-մշակութային գործին, նպաստելով ժողովրդական զարթօնքին եւ յեղափոխական սերունդի թէ' դաստիարակչական, թէ' մարտական գործին:

Ուսման տաճարի երկյարկանի շէնքը բաղկացած էր 16 մեծ, լուսաւոր եւ օգասուն սենեակներից, 8ը առաջին յարկը, միւս 8ը վերի յարկաբաժինը, իրենց մէջ ունենալով երկու ընդարձակ եւ լայն սրահներ, որոնք ի հարկին օգտագործւում էին աշակերտական ներկայացումների համար, ստեղծելով բեմական յարմարութիւններ:

Թատերական ներկայացումները Ռըշտունիքում առաջինը պատկանում է Աղթամարի նոր դպրանոցին, որ Դաշնակցութեան շինարար ջանքերով, գալիս էր փոխարինելու վանքին հին ժառանգաւորացին, սրանից մէկ քառասնամեակ առաջ:

Նոր դպրանոցը գիշերօթիկ էր. աշակերտները հաւաքել էին թեմին պատկանող բոլոր գլխաւոր գաւառներից՝ Շատախ, Մոկս, Հայոց-Ձոր, Գաւաշ, Կառկառ, Խիզան, Սպարկերտ, Ողմ, Մարմտանք եւայլն: Առանձին ընտրութեամբ առնւում էին առողջ եւ ընդունակ նկատուած մանուկ պատանիները: Գիշերօթիկների թիւը 60–70ի մէջ էր: Հաղիւ 10–12 հոգի թոշակատուներ, մեծ մասը սովորում էր վանքի հաշւոյն: Սաների բոլոր պէտքերը, գրական, սնունդ, հագուստը, պաշտօնէութեան վճարումները կը հոգացուէին Աղթամարի հասոյթներով ու յատկապէս Փութկու Ս. Գէորդ վանքի ժողովարարութիւնից գոյացած դրամական եկամուտից. շնորհիւ Իշխանի ձեռք առած ազդու միջոցներին, տարեկան 250 օսմ. հնչուն ոսկիի մի գումար տալիս էին Փութկու վանքի ժողովարարները: Նիւթապէս ապահովուած դպրանոցի նպատակն էր Միջնակարգի լրիւ աստիճանը լրացնելով, իր թեմի գաւառներին հասցնել կրթական հասարակական գործիչներ, առաջին առթիւ: Ապա ունենալ գիւղատնտեսական բաժիններ, գործնական օրէն վարժեցնել աշակերտներին արդիական հողամշակման, կաթնատնտեսութեան ու մեղուապահութեան ճիւղերի հետ:

Աղթամարայ հին ժառանգաւորաց դրպրոցի այս ձեւափոխումը կատարուեց Դաշնակցութեան ջանքերի շնորհիւ 1905–1906 ուսումն. տարուց՝ առաջին տարին կղզու մէջ եւ յաջորդ 1906–7 տարեշրջանից սկսած դրսի Տան՝ Ախավանքի նորակառոյց շէնքի մէջ:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴԻ ԿԻՐԱԿԻՆ ԱՂԹԱՄԱՐՈՒ

1907 թուին Մարտ 29 (Նոր տոմար) Ծաղկազարդի Կիրակին, ազատ եւ գաւառացի պատանիների համար դրաւիչ օր լինելով, դպրանոցի վերի կարգի պատանիների փափաքով ուղեցինք լինել գարնան առաջին կանաչութիւնը հագած դրաւիչ կղզու վրայ, զբօսնել պճնած ցամաքամասում, վերապրել մէկ տարի առաջ այդտեղ անցուցած դպրոցական կեանքի մեր երէկը:

Ծաղկազարդի նախընթաց Շաբաթ երեկոյ նստեցինք փոքր մակոյկի մէջ: Կարճ բոպէներից ետքը պատանի թիավարների, վարժ ու համաչափ շարժումով, դուրս եկանք բաց ծովը: Մեր մակոյկը կենսուրախ խինդ ու ծիծաղով բեռնաւորուած, օրօր-շորոր կը սուրար մուգ կապոյտ ալիքների վրայ, դանդաղասլաց թռչունի արագութեամբ, դէպի աղջամուղջի դիրկը նիրհող կղզին:

Յաջորդ օր մեր ծրագիրն էր, մէկ անգամ էլ շրջիլ ամբողջ կղզին, բարձրանալ Բաֆֆու ժայռի կատարը, հոն վայելել մեր թեթեւ նախաճաշը, դիտելու եւ արբենալու զմայլելի գարնան առաջին հով ու զովի մէջ, բնութեան չնաշխարհիկ, կախարդական համայնապատկերը Վասպուրական աշխարհի:

*) Լեռնապարեան իր գործունէութեան մէջ Իշխանը իւր բոլոր գրութիւնները կը ստորագրէր այդ կոչումով:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՄՈՅԵԱՆ

(3 – Շար.)

արդէն հաստատած էր Ամոնի նախկին կրօնքը, զոր իր աներհայրը ջնջած էր։ Որով քուրմերը, որոնք դժգոհ մնացած էին, իր անունը պիտի ջնջէին թագաւորական կանոնական ցանկին վրայէն։ Անտեղեակ կը մնանք դրեթէ իր կատարած գործերու մասին։ Հաւանաբար կարեւոր չեն եղած, քանի որ մեռաւ երբ 18 տարեկան էր։

Եթէ աննշան գահակալի մը թագուհիները այսքան չքեղ եղած է, ի՛նչ պէտք է մտածել Ամենոֆիս Բ.ի, Թամոզ Մեծի եւ ուրիշ անունի թագաւորներու զերեզմաններու զանձերուն մասին, որոնք բոլորն ալ կողոպտուած են աւազակներու կողմէ։

Թութանխամոնի անունը կապուած է չքեղութեան եւ փառքի դարաշրջանի մը, որու ընթացքին եգիպտացի արուեստագէտը դէմը երեւան հանեց հնարագիտութիւն, ճաշակ մը եւ ճարտարամտութիւն մը, որ երբեք չգերազանցուեցաւ։ Ի՛նչ որ առեղծագործեց այն առեն դիւթիչ դեղեցկութիւն մըն է՝ վայելչագեղ, ճկուն, ներդաշնակ, ներքնապէս կենդանի խոր ըզգայնութեամբ։ Աթոռներ, անկողիններ, ընդունարաններ զարդարուած երիվներով եւ պահակներով՝ լաղուարթ եւ փերուզ գոյներով, խեցեղէնէ բաժակներ եւ նկուած ձուկեր, արկղիկներ՝ ոսկեզօծ փայտէ եւ փղոսկրէ, ապարանջաններ, մատանիներ՝ ոսկիէ կենդանիներ կրող, մարզարիտներ, աղնիւ քարեր եւայլն, ահա այն՝ որ երեւան կը հանէ արհեստաւորներուն արժէքը եւ նրբութիւնը թէ – պէեան արքունիքին։

Ոսկերչներուն ձեռական աշխատանքին հմտութիւնն ու կերպընկալութեան լմ – բոնումը կը հաստատուին այն սքանչելի գործերուն մէջ, որոնք գտնուած են գամբարաններուն մէջ։ Ամենուրեք հազուագիւտ քարեր, ձուլուած գաւաթներ կը զօղուին ոսկիին եւ արծաթին։ Պրոնզեայ հայելիներ, սուրբ իւղերու անօթներ, չպարի դպլիներ եւայլն։

Գերեզմանին մէջ, երիտասարդ վեհապետը ներկայ է բազմազան պատկերներով՝ խրոխտ եւ յուզիչ։ Յատկապէս պատկերացուած է իր կոզակիպին ընկերակցութեամբ՝ ոսկեզօծ եւ արծաթով զարդարուած իր գահին յենակին վրայ։ Բազմաթիւ քանդակներ մեզի կը ներկայացնեն արքան՝ իր զանազան կեցուածքներուն մէջ։ Մէկը՝ իր բնական մեծութեամբ բազմերանգ արձան մը, կիսանդրի մը՝ զլուխը ծածկուած կարմիր թագով եւայլն։ Կը ներկայացուի պատերու վրայ գծուած բազմաթիւ նկարներու մէջ։ Հոս, կ'ոռնակոխէ պատերազմի զերիները, հոն՝ կը զիմաւորուի անդենականի աստուածոյն՝ Ոսիրիսի կողմէ։ Արկղի մը կողին ան կը տեսնուի իր մարտակառքին վրայ՝ թշնամիները հալածելու պահուն։

Քանդակուած փղոսկրեայ տախտակի մը վրայ ան կ'երեւի հոդեթով տեսարանի մը մէջ, — թագուհին ձեռքէն կը տառնայ ծաղկեփունջ մը։ Թութանխամոնի պատկերը կը տեսնենք նաեւ մահէն առաջ, այս զժբախտացած թագուհին պիտի խնդրէր ամուսնի մը Հիթիթներու թագաւորէն, որպէսզի չհարկադրուէր ամուսնանալ ծեր սպասաւորի մը հետ։ Սակայն հիթիթ իշխանը ճամբու ընթացքին կը սպաննուի եւ թագուհին չի յաջողիր խոյս տալ իր խեղճ ճակատագրէն։

Այս վիպապաշտ թագուհիին ժեսթն է, որ ամէնէն աւելի յուզեց հնագէտները։ Նոր գտած էին թագաւորին չիրիմը, երբ անոնց աչքերը յառեցան «փոքրիկ ծաղկեպսակի մը վրայ, վերջին հրաժեշտը երիտասարդ այրերի մը՝ իր սիրելիին։ Ամբողջ արքայական չքեղութիւնը, ոս – կիին շացուցիչ փայլը ժժգունեցան չորցած այս աղքատ ծաղիկներուն առջեւ, որուն թարշամած գոյները բոլորովին անյայտացած չէին։ Ասոնք էին, որ կը յիշեցնէին ամէնէն զգայուն ձեւով ժամանակին փախուստը»։

Ժամանակ մը, որ պիտի տեւէր աւելի քան երեք հազար տարի։ Ժամանակ մը, որ կը վերածագրէի, յանկարծ, չնորհիւ զորովալի այս արտայայտութեան։

Թ. Ա. Թ.

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Հեռաղրական զործակալութեան Թղթակիցը տեսակցելով երկրաբանական վարչութեան պետ Ի. Գուլեանի հետ, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է այդ մարդին մէկ ճեռք ձգուած արդիւնքներու մասին, 1966ին։

— Նախորդ տարիներու նման, անցեալ տարի եւս, երկրաբանները առաւելաբար իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին մետաղներու եւ ոչ–հանքային օգտակար հանածոներու հանքավայրերու որոնում – ներուն, հետախուզութեան եւ ուսումնասիրութեան, ինչպէս նաեւ ջրերկրաբա – նութեան զործնական հարցերու մշակման վրայ։ Առանձնապէս արժէքաւոր աշխատանքներ կատարուեցան Շամլուղի պղնձահանքերու չրջանին մէջ։ Հաչիւները ցոյց տուին, թէ հոս յայտնաբերուած պաշարները կրնան հինգ – վեց տարի ապահովել հանքին աշխատանքը։ Գրեթէ նոյն արժէքը ունին նաեւ Շլորկուտի հանքավայրերու (Քաջարանի չրջան) մէջ յայտնաբերուած պղինձի եւ մոլիբդէնի պաշարները։

Հետախոյզներու չանքերով զգալի կերպով աւելցած են նաեւ Աբովեանի հան – քավայրին երկաթաքարին արդիւնաբերական պաշարները։ 1966ին, կարեւոր արդիւնքներ ձեռք ձգուեցան նաեւ ոսկիի արժէքաւոր հանածոներու արդիւնահա – նութեան ուղղութեամբ։

Շինանիւթերու պահանջը միշտ մեծ է։ Հարկ է դանել նոր պաշարներ, մասնա – ւորապէս այն վայրերուն մէջ, ուր չինարարական աշխատանքները մեծ տարո – ղութիւն ստացած են։ Որով երկրաբան – ները զգալի կերպով ընդլայնած են իրենց որոնումներուն չրջանակը։ Հաչուար – կուած են Աչտարակի, Անիի, Գուգարքի, Հրազդանի, Ստեփանաւանի չրջաններուն, Զանգեզուրի մէջ յայտնաբերուած 14 հանքավայրերու պաշարները։ Այսպէս, պարզուեցաւ, որ երկաթաքարի, խարամի եւ ուրիշ շինանիւթերու այն պաշարնե – րը, որոնք կը դանուին Հրազդանի մօտե – րը, կրնան առնուազն 30 տարի ապահո – վել ոչ միայն Հրազդանի, այլեւ Սեւանի չրջանին պէտքերը։

Յայտնաբերուեցան նաեւ օնիքսի, մարմարի, տուֆի նոր հանքեր։

Օրըստեղի բոր պարունակող հանքա – ղուրերը (Եղեգնաձորի չրջան) չափազանց օգտակար են դիւղատնտեսութեան հա – մար։ Անոնց օգտագործումը ոռոգման նպատակներով խաղողին բերքատուու – թիւնը կը բարձրացնէ 10–18 տոկոսով, պտուղներունը՝ 15–20 տոկոսով, իսկ խաղողին չաքարայնութիւնը՝ 0,6 – 1,2 տոկոսով։

Անցեալ տարի չրերկրաբաններու հիմնական նուաճումներէն մէկը եղաւ Շի – րակի դաշտավայրին մէջ արտէզեան հո – րերու հետախուզական աշխատանքներուն աւարտումը՝ լաւ արդիւնքով։ Այդ հե – տազօտութիւնները, որոնք սկսած են 1961ին, դեռազանց արդիւնքներ տուին։ Հաստատուեցաւ, որ Լենինականի տակ, 40–60 մեթր խորութեան վրայ կը հոսին հազարաւոր չափազանց փոքր առուակ – ներ, որոնք այնուհետեւ միանալով ի – րարու, կը թափին Ախուրեանի մէջ։ Ստորերկրեայ այդ զարկերակներու օգ – տագործումը հնարաւորութիւն կուտայ քաղաքին եւ չրջակայ դիւղերուն ամէն վայրկեան տալ մինչեւ երեք խորանարդ մեթր խմելու եւ ընթացիկ գործածու – թեան ջուր։

Բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Արտաչատի չրջանին մէջ աւելի քան 2600 մեթր խորութեան վրայ հան – քային ջուրերու նոր աղբիւրներու յայտ – նաբերումը։ Ան իր քիմիական բաղադրութեամբ նման է Նաուհէյմի (Գերմանիա) համաչափարհային հռչակ վայելող հան – քային ջուրերուն։

Քանի մը խօսք ալ քարիւղի եւ կազի բնագաւառին մէջ կատարուող աչխա – տանքներու մասին։ Ներկայիս տարրեր վայրերու մէջ կը փորուին մինչեւ 3500 մեթր խորութեամբ հորեր։ Այդ աչխա – տանքը, որ կը կատարուի երկրաբանա – կան բարդ պայմաններու մէջ, կապուած է չատ դժուարութիւններու հետ։ Սա – կայն դիտնականներուն եւ երկրաբաննե – րուն միասնական չանքերը, արդիական մեքենաները իրաւունք կուտան ենթադրե – լու, թէ այդ աչխատանքները պիտի պը – սակուին յաջողութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԷՊՐ ԼՈՑՄ ԿԸ ՏԵՍՆԷ 30 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց անունի դրող Զապէլ Եսայեանի (1879–1943) «Բարպա Խաչիկ» ծաւալուն վէպը, որ հեղինակը աւարտած է 1936ին։

Հեղինակին ողբերգական ճակատագիրը պատճառ դարձաւ, որ վէպը անտիպ մնայ մինչեւ այսօր։

«Բարպա Խաչիկ» վէպին նիւթը քաղուած է Պոլսոյ հայ բանուորներու կեանքէն։ Գործողութիւնները զարդանալով առաջին համաչխարհային պատերազմի տարիներուն, կը տեղափոխուին Փարիզ։

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Մրցանակաբաչխութիւն մը տեղի ունեցած է՝ մէկ կամ երկու արարներէ բաղկացած թատերական նոր գործերու։

Ներկայացուած են 50 թատերականեր։

Առաջին մրցանակը՝ 500 րուբլի չնորհուած է Ժ. Յակոբեանի «Վիճակախաղ»ին։ Երկրորդ կարգի երկու մրցանակները (300 րուբլի) Զ. Դարբեանի «Ժաման մի գիշեր» եւ Կ. Եղիազարեանի «Յանուն մարդասիրութեան»։

Երրորդ կարգի երեք մրցանակներ՝ Գ. Սարգսեանի «Մեծ, ամենապայծառ աստղը», Յ. Զարեանի «Ներանք» եւ Վ. Վարդանեանի «Շպրթփիկ»ին։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Հայ երաժիչտներ՝ յաջողութիւններ արձանագրեցին կեդր. Ասիայ եւ Սիպէ – րիոյ ծայրամասերուն մէջ՝ Ալմա–Աթա, Ցելինոդրատ, Ֆրունզէ, Պետրոպավլո – վրսկի եւ այլուր։

ՍՈՒԼԻՋԸ ԵՒ ԳԼԽԱՐԿԸ

Տեսարանը կ'անցնի չոգեկառքի մէջ։ Փոքրիկ մանչուկը գլուխը պատուհանէն դուրս հանած չուրջը կը դիտէ։ Հայրը կը փափաքի որ տղան ներս քաչուի եւ հանդիստ մը նայի, սակայն անառակը խօսք չի հասկնար։

Վերջապէս ճարահատ, հայրը կամա – յակ մը տղուն գլխարկը գլուխէն կը քաչէ եւ կը պահէ։

— Նայէ, տեսա՞ր, կ'ըսէ, հանդիստ չնստար եւ գլխարկդ թռաւ, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք։

Մինչ այդ տղան կը սկսի լալ։

— Մի լար, որպէսզի գլխարկդ եա կանչեմ, կ'ըսէ հայրը, եթէ լացդ դադրեցնես կը սուլեմ եւ գլխարկդ եա կուգայ։

Հայրը կը սուլէ եւ արագ չարժումով մը գլխարկը տղուն գլուխը կ'անցնի։ Տղան չուարած և հիացած կը սկսի ժպտիլ։

Յանկարծ չարաճճի տղան կը խլէ հօրը գլխարկը, պատուհանէն դուրս կը նետէ զայն եւ կը դոչէ։

— Սուլէ, հայրիկ, նորէն սուլէ…։

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Ըսէք, այդ անասուն սենեկապանին, որ պիս վճանդարէ։ Ցոդնութենէս կը մեռնիմ։

— Բայց, չէ՞ք ուզեր պատկիլ ձեր տեղը, հարցուցի։

— Այնքան յոդնած եմ որ չեմ կրնար հանուիլ, Հելգենտորֆ… Միտս յոդնած եմ, ըսաւ ան անմիտ ծիծաղով մը… Ա՛հ, կրնամ ըսել թէ ըլլալիքը եղաւ ինծի։ Ի՛նչ դիչեր, սիրելիս, ի՛նչ դիչեր… Ա՛յ, պէ՛տս… Այդ ձեր Լունկ–Զինկը կատարեալ տիպա՛ր մըն է։

Չպղիւ այս բառերը արտասանելու ուժ ունեցաւ։ Աչքերը ծանր կերպով փակուեցան եւ քուն մտաւ խորապէս թպզուած չուայտութիւններու կապարէ թմբերին մէջ։ Տխուր տեսարան, որուն առջեւ չիկնեցայ զերման ապրին տեղ, ինքզինքս չնորհաւորելով որ զոնէ անոր կզմէ տեսնելու ամօթը խնայուած էր այդ ապրին։

Ծօսակցութեան մէջ արտասանած Լունկ–Զինկ անունը ոստում մը ընել տուաւ ինծի։ Ամէն տեսակ մոլութիւններու մէջ փտած այդ Զինացին, Լայմհաուզի գետնափոր տեղերուն մէջ կը բանեցնէր աֆիոնի վարնոց ծխարան մը, ուր կը յաճախէին զեղիններ, ամէնէն ստորին դասակարգի կիներ ու այրեր։

Տարի մը առաջ, Քարլթոն Հաուզ թերասի պաչտօնեաներէն մէկը, որ Գահաժառանգին բարեկամն էր, զայն տարած էր չուայտութեան այդ տեղը։ Աֆիոնին ազդած ծուխը անդիմադրելի կերպով կը քաչէր զինքը, եւ յաճախ Զինացիին եկած էր ծխելու համար, որպէսզի նոր զգացողութիւններ, եւ արուեստական զըբախտը լմընչինէ։ Բայց միշտ հաճոյքի ուրիչ ընկերներու հետ էր։

Նախորդ օրը սակայն ըսաւ որ առանձին զուրս ելլել կ'ուզէ եւ ճաչի հրաւիրուած է փարք Լան բնակող զերմանացի մեծ առեւտրականի մը կողմէ։ Հիմա այլեւս վստահ էի թէ հոն չէր գացած եւ զիչերը անցուցած էր Լուն–Զինկի այդ ահռելի որջին մէջ։

Աբշալոյսի առաջին ճառագայթներով ազօտ կերպով լուսաւորուած սենեակին մէջ կը մնայի չկրնալով աչքերս զատել կայսեր զաւակէն որ թունաւոր քունի մը անճնաւուր կը նիրհէր, եւ սակայն խոր մխիթարանք մը կը զգայի տեսնելով որ ան ողջ առողջ վերադարձած էր փախուստէ մը որ կրնար խիստ անհաճոյ եւ ճանձրացուցիչ հետեւանքներ ունենալ։

Սենեկապանը կանչեցի եւ խստօրէն պատուիրելով անոր որ հսկէ իր տիրոջ վրայ, վարձու կառք մը առնելով ուղղուեցայ Լայմհաուզ գտնուող Լունկ Զինկի ծխարանը։ Կարզախօսը դիտէի, եւ խնդրեցի արտօնուեցայ մտնել այդ անմատչելի տունը որ լեցուած էր ախտաւարակ զարչահոտութիւններով եւ աֆիոնի կծու ու խոնաւ ծուխով։

Ծեր ու մոլի կապիկի խորչոմած եւ կոչկոռացած ճակատով անարդ Զինացին, ինծի մօտեցաւ եւ խնդրեց ճանչցաւ պիս իրը զերմանացի միլիոնատէր երիտասարդ Հէր Լէհնարտի ընկերը։ Հարցուցի թէ դիչերը ի՞նչ ըրած էր իմ տէրս։

— Ո՛հ, ծուխ կ'ընէ… ան չատ սէր կ'ընէ ծխամորճին… պատասխանեց ատարդ մարդուկը լուռ խնդուքով մը, որ իր դէմքը կը ճեղքէր մինչեւ ականջները։

Աղճատ ու ինքնայատուկ լեզու մը չինած էր իրեն։

— Ատանձի՞ն էր։

— Ո՛հ, ո՛չ… Ան ոչ մինակ… ան կնոջ մը հետ… Դուք ուզե՞լ տեսնել, հէ՞… Դուք դալ այն առեն…

Եւ պիս առաջնորդեց ցած առաստաղով խոշոր սենեակ մը, որուն մէջ դտնուող անկողիններուն վրայ տասնի չափ Զինացիներ կը քնանային բերանին ու աչքերնին բաց։ Ցետոյ մատովը ցոյց տուաւ անկողնի մը վրայ տարածուած ու ինքն իր վրայ կծկուած լաւ հագուած դեռահաս Անգլուհի մը։ Իր գլխարկն ու բանկոնը հանած, կռնակի վրայ երկնցած դէմքը լոյսին մէջ, աչքերը կիսափակ, խոր ինքնամոռացման մէջ մահացու ծըխամորճով եւ ծխելու բոլոր կազմածներով, որոնք կը գտնուէին իր քով եռոտանի սեղանի մը վրայ։

Դիակի մը պէս ժժգոյն էր եւ աւելի մօտէն տեսնելու համար իր վրայ հակեցայ։ Ապշահար, ոստում մը ըրի։ Ո՛չ, չէի սխալած, ամէնէն ընտիր անձնաւորութիւններէն, լոնտոնեան ամէնէն բարձր ընկերութեան պատկանող մէկու մը աղջիկն էր։

Մինչեւ այդ վայրկեանը չէի կասկածած երբեք թէ ինքն ու Գահաժառանգը այդպիսի բարեկամութիւն մը ունէին իրարու հետ։ Տասնըհինգ օր առաջ, Նորին Բարձրութիւնը Հէր Լէհնարտ անունով հրաւիրուած էր դէպի Հինդէ կատարուող զբօսական ծովակնացութեան մը եւ ես ալ իրեն կ'ընկերանայի։

ՈՒԻԼԵԼՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

եւ

ՏԵԼԵՄԱՔ ԳԱՎԻԶԵԱՆ

Ամուսնացած

կնքահայրութեամբ՝
Էտուար Գավէզեանի

Փարիզ, 20 Յունուար, 1967

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

կազմակերպուած Հ·Յ·Դ· Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ
Շաբաթ, Փետրուար 4, ժամը 21էն
մինչեւ լոյս:

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES
avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES
COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52–81–38

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի (29 Յունուար) Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առթիւ հանդիսաւոր բազմաճաշ պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի պիտի կատարուի մանուկը Հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներու·—

Վեհափառ Տէր Արքեպս· Քիւպարեանի, Գէորգ Արքեպս· Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս· Պալաքեանի, Արտաւազդ Արքեպս· Սիւրմէեանի, Կոմիտաս Վրդ· Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ· Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհնյ· Հիւնքէրպէյլեանեանի, Սահակ Քհնյ· Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ· Սկպեանի, Բառնաբաս Քհնյ· Խնտամեանի, Աբիսողոմ Քհնյ· Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ· Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ· Խոյեանի, Բարթող Քհնյ· Թաղըմճեանի, Գարեգին Քհնյ· Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ· Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ· Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ· Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ· Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ· Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ· Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ·Ադամեանի, Վարդան Քհնյ· Պաղտասլեանի, Յարութիւն Քհնյ· Ճօր-Թուեանի, Ադդէ Քհնյ· Փայլակեանի եւ Եսայի Քհնյ·Ալթունեանի հոգիներուն համար:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, Փէր Լաշէզի դերեզմանատան մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր բացումն ու օրհնութիւնը նորակառոյց Դամբարանին Վեհափառ Տէր Արքեպս· Քիւպարեանի եւ Արտաւազդ Արքեպս· Սիւրմէեանի:

Սկիզբ Ս· Պատարագի ժամը ճիշդ 10ին:

Հոգեհանգիստ 11ին:

Վախճան պատարագի 12ին:

Բացում եւ օրհնութիւն Խաչքար-Դամբարանին

Père-Lachaise

ժամը ճիշդ 1ին:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի խուռներամ այդ օրը ներկայ գտնուիլ եկեղեցին եւ դերեզմանատունը իր յարգանքը մատուցանելու մեր վախճանեալ հոգեւորականներուն:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Ցառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս· ՂԱԶԱՐԻ:

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Այրի Տիկին Արաեմ Էթմէքճեան, Տօքթ· եւ Տիկին Սերժ Էթմէքճեան, Օր· Ալին Էթմէքճեան, Այրի Տիկին Փ· Աթմաճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գալուստեան եւ զաւակը, քոյր Սիրանոյշ Էթմէքճեան (Երուսաղէմ), Տէր եւ Տիկին Գուշտաքճեան (Պոլիս), Տօքթ· եւ Տիկին Սալբի եւ զաւակները (Պուքրէշ), Այրի Տիկին Զարուհի Նշանեան (Քան), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Վահանեան եւ զաւակները (Քան), Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան, Տիկին Ա· Արսէնեան եւ զաւակները (Մոնթէ – Քառլօ), Տէր եւ Տիկին Ա· Ծերոնեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ· Քամիւկլի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ· Ծերոնեան (Պէյրութ), Այրի Տիկին Էլիզ Փափազեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Յունուար 21ին, իր բնակարանը 112 Ա – վընիւ տը Սէն – Ժիւլիէն:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Յունուար 23ին: Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին:

ՑԱՌԱՋ·— Մեր ցաւակցութիւնները այրիին, զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան ցաւալի մահը ընկերուհի Սիրուհիի Հաճի Դաւիթեանի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր· կը նուիրեն Կապ· Խաչի կայանին: (Ստանալ «Ցառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (27 Յունուար) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը 21ին:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԻԵՆ·—Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ· ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիեննի Հայ Ազգ· Միութեան տարեկան ընդհ· անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան Ջանեան սրահը: Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, ա նոնց, որոնք տակաւին միութեան անդամ չեն, գան անմիջապէս արձանագրուին, իրենց իրաւունքները արդարացնելու համար:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24
ԱՄՊԱՍՍԱՏՒՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Métros : Concorde, Champs-Elysées)

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական

Երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ համեղի անակնկալներ:
Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, ուսանող – ներու կէս գին
Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով
359 – 67 – 03

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ· Կապ· Խաչի Պանեէօ– Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՌԱՎԱՐՆԵՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէքը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՑԻՐԻ պարախումբը :երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում :

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ· ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈՒՒԷ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը :*

Ջերմութիւնը ապահովուած է — Ձոխ սլիւֆէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕՂ ԿԱՎՈՑԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՋԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՕՔԹ· Ա· ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարները են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին :—
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Tré vise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46
Պ· ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍԻ, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քառէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

1/2 GROS **LYON** DETAIL

ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE

BAHADOURIAN

20, Rue Villeroy — LYON (3e)

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

244, Rue Vendome — LYON (3e)

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒՄ ՓՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԿ, ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

PATISSERIE ORIENTALE

TOUTES LES VARIÉTÉS **TOUTES LES SPÉCIALITÉS**

NOS SPECIALITES

Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէր », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուագէթ», « լոզում », «սապըղ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիա, ֆատայիֆ, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն:
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 25 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10821 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.821

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Դ.

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԷ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ

Հալք կուսակցութեան ներքին պառակտումը արձագանգ գտած է միջազգային մամուլին մէջ, ինչ որ ցոյց կուտայ տագնապին ծանրութիւնը :

Աթաթիւրքի ժառանգորդները 1923էն ի վեր տակաւին չեն կրցած յստակ ուղղութիւն մը տալ իրենց քաղաքականութեան: Այժմ դէմ դէմի կանգնած են Իսմէթ Ինէօնիւ եւ Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլու, իրենց կուսակիցներով :

Խնդիրը կը դառնայ ընկերային գաղափարախօսութեան շուրջ — համայնավա՞ր թէ հակահամայնավար :

Տեսանք, որ ուսանողներն ալ խորապէս պառակտած են եւ Հալքի պէս նոյն պատկերը կը ներկայացնեն, — մէկ կողմը «յառաջդիմական»ներ, միւս կողմը «ազատական – պահպանողական»ներ :

Նոյն տարակարծութիւններն ու պառակտումը երեւան եկած է նաեւ բանուորական շրջանակներու մէջ :

Տարիներէ ի վեր գործունէութեան մէջ «Թուրք բանուորական կուսակցութիւն»ը, (Թիւրք Իշճիլէր Փարթիսի — Թ.Ի.Փ.), որ բաւական աղմուկ կը յարուցանէ երկրին մէջ: Ունի իր մասնաճիւղերը ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ : Պարբերաբար կը սարքէ գործադուլներ եւ խռովայոյզ վիճակի մէջ կը պահէ բանուորները :

1965ի խորհրդարանական ընտրութեանց ատեն առաջին անգամ ըլլալով աթոռ շահեցաւ Ազգային Ժողովին մէջ, ուր կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան բանուորներու շահերուն :

Թ. Ի. Փ.ի վարիչները ընկերվարութենէ կը ճառեն, սակայն խորքին մէջ համայնավարական ձգտումներ ունին :

Այս կազմակերպութեան հակազդելու համար ստեղծուած էր «Աշխատանքի Համադաշնակցութիւն» մը (Թիւրք Իշ), որ իր շուրջ կը համախմբէր մեծ թիւով արհեստակցական միութիւններու սէնտիքան :

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, ներկայիս 368 սէնտիքաներ կան Թուրքիոյ մէջ :

Այժմ պառակտում ծագած է նաեւ «Թիւրք Իշ»ի ծոցին մէջ: 17 յառաջդիմական սէնտիքաներ որոշած են բաժնուիլ անկէ եւ կազմել նոր Աշխատանքի Համադաշնակցութիւն մը «Տ. Ի. Ս. Ք.» անունով: Առաջին դիրը՝ (Տէվրիմճի) կը նշանակէ «յեղափոխական», ինչ որ կը յատկանշէ անոր գոյնը, — Յեղափոխական Բանուորական Սէնտիքաներու Համադաշնակցութիւն :

Տ. Ի. Ս. Ք.ի վարիչը իր առաջին յայտարարութեան մէջ կ՝ամբաստանէ Թիւրք Իշը թէ դրամ ստացեր է ամերիկեան կառավարութենէն : Ամբաստանութիւն, որ կը թուի թէ ճիշդ է, ըստ «Լը Մոնտ»ի Անդարայի թղթակցին (18 Յունուար) : «Թիւրք Իշ» յաճախ մերժած է հետեւանք տալ կարգ մը սէնտիքաներու գործադուլի առաջարկներուն եւ միշտ հակառակած է Թուրք բանուորական կուսակցութեան (Թ. Ի. Փ.) վարիչներուն եւ գործիչներուն :

Տարակոյս չկայ ուրեմն, որ նորակազմ Տ. Ի. Ս. Ք.ը պիտի հետեւի «յառաջդիմական» ուղղութեան, իրեն զօրավիգ ունենալով Թ. Ի. Փ.ը :

«Լը Մոնտ»ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ Ուսանողական Միութեանց եւ Հալքի պառակտումներէն ետք սէնտիքաներու պառակտումը — որուն մասին շատոնց կը խօսուէր բայց տեղի չէր ունենար — կարեւորութիւն ունի Թուրքիոյ քաղաքական եւ ընկերային ապագային համար :

Աշխատանքի նոր Համադաշնակցութեան հիմնադիրներն են Անդարայի եւ Պոլսոյ սէնտիքաներու ամէնէնդործօն անդամները, — դրամատան պաշտօնեաներ, մամուլի աշխատաւորներ, նաւաստիներ, Զոնկուլտաքի ածխահանքերու, քիմիական ճարտարարուեստի, հիւսուածեղէնի եւ շինութեանց բանուորներ :

Խլրտումները անպակաս են աշխատաւորական շրջանակներու մէջ: Օրավարձքերը բաւարար չեն ապրեցնելու բանուորներու ընտանիքները, մանաւանդ որ ապրուստը կը սղէ օրէ օր: Անգործութիւնը կ՝աւելնայ: Գերմանիոյ դուռները փակուած են Թուրք բանուորներուն առջեւ՝ իբրեւ հետեւանք տնտեսական տագնապին, որ հետզհետէ կը ծաւալի Եւրոպայի մէջ :

Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութիւնը ի վիճակի չէ դարման տանելու կացութեան : Վարչապետը հոգեշահ ճառերով կ՝օրօրէ աշխատաւորներն ու նաեւ գործատէրերը, որոնք իրենց կարգին նեղ կացութեան մատնուած են :

Կոսիգինի կնքած համաձայնագրերը ժամանակի մը համար գործ պիտի հայթայթեն Թուրք բանուորներուն :

Սակայն մութ է ապագան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿԸ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐ Է ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փեքինի պատերը զարդարող թերթերէն կ՝առնուին միշտ օրուան լուրերը, թէեւ հակասութիւնները չեն պակսիր մէկ ազդէն միւսը : Այսպէս «ուրախ եւ յուզիչ զեկոյց մը» խորագրին տակ, այդ ազդերը կը ծանուցանէին թէ «յեղափոխական եւ բոլշեւիկ համայնավար կուսակցութիւն» մը կազմուած է Խորհ. Միութեան մէջ եւ «Մարքս – Լենինիստ խմբակցութիւն» մը Եուկոսլաւիոյ մէջ: Ուրիշ ազդերու համաձայն, Մաօ Յէ Թունկ խզած է իր երկարատեւ լռութիւնը : Իբրեւ թէ խօսք առած է առջի Կիրակի Փեքին : Հրահանգած է մառեշալ Լին Փաոյի որ աւանդական բանակին միջամտութիւնը հրամայէ, ամէն տեղ ուր «յեղափոխական ըմբոստներու» (Մաոյի կողմնակից) շահը կը պահանջէ :

Մաոյի հրահանգը հետեւեալ ձեւով շարադրուած է.— «Անհրաժեշտ է բանակը զրկել օգնելու համար ձախի զանգուածներուն եւ յեղափոխականներուն : Բանակը պէտք է իր օգնութիւնը տարածէ ամէն տեղ ուր իրաւ յեղափոխականներ կան եւ ամէն տեղ ուր նման աջակցութիւն մը կ՝ուզեն »:

Շու Էն Լայ կրկնած է այս խօսքերը տասը հազար բանուորներու, դիւղացիներու, ուսանողներու եւ պաշտօնեաներու առջեւ: «Բանակը պիտի մաքրէ բոլոր հակայեղափոխական տարրերը » շեշտած է վարչապետը :

Ամէն պարագայի մէջ, առաջին անգամը է որ կը խօսուի բանակի միջամտութեան անհրաժեշտութեան մասին օգնութեան հասնելու համար Մաոյի :

Իսկ Ֆորմոզայի մէջ, Շանք Քայ Շէք յայտարարած է թէ «Փեքինի վարչակարգը ամբողջական փլուզումի եզերքն է»:

× Ֆրանսայի չին ուսանողները երկիր վերադառնալու հրահանգ ստացան իրենց կառավարութենէն :

× Մա, ճաշարանապետ անհետացած է: Լռութիւն կը տիրէ ամէն կողմ: Մա, Տիկին Մաօ Յէ Թունկի առաջին ամուսինն է եւ ճաշարան մը ունի, Փարիզ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՄԱԿ,Ի ԱՌՋԵԻ

Նիւ Եորքէն Լեւոն Քէշիշեան կը հեռագրէ «Ազդակ»ին (18 Յունուար).—

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը երեք էջնոց յուշագիր մը ներկայացուց Միացեալ Ազգերու խորականութեան դէմ պայքարի ենթայանձնախումբին, պահանջելով ընթացք տալ 6րդ յօդուածի իւրացման եւ շօշափելի քայլեր առնել : Յուշագիրը, զոր ստորագրած էին Թոքթ. Անդրանիկ Վարժապետեան եւ Փրոֆ. Սեդրակ Մինաս, յանձնուեցաւ ենթայանձնախումբին բոլոր անդամներուն, թիւով 18:

Հայերը այսօրուընէ սկսեալ ամէն օր ցուցատախտակներով ցոյց կը կատարեն Միացեալ Ազգերու առջեւ: Շաբաթ օր կը սպասուի, որ երեք հազար հոգի մասնակցին ցոյցին : Այս իրողութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԻՄՈՒՄԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ ԱՐԱԲ. ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Լրիւ կ՝իւրացնենք Հ. Հ. Պատուիրակութեան դիմումնագիրը » կը յայտարարէ Պաղեստինի ազատագրութեան կազմակերպութեան ներկայացուցիչը

Պաղեստինի Ազատագրութեան արաբական կազմակերպութեան Նիւ Եորքի գրասենեակի տնօրէն Տոքթ. Իզզէթ Թանուս, ՄԱԿի թղթակիցներուն յայտարարած է, թէ կազմակերպութեան կողմէ դիմում պիտի կատարուի ենթայանձնախումբին, ցեղասպանական արարքներու քննութեան եւ ցեղասպաններու դատապարտութեան համար մասնաւոր մարմին մը կազմելու առաջարկով :

Պ. Թանուս յայտնած է մասնաւորաբար. «Ցեղասպանութեան դէմ համաձայնագրի 6րդ յօդուածը, որ կը նախատեսէ դատել ցեղասպանական արարքի մէջ գտնուողները ու պատժական միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ, պէտք է վաւերացուի ՄԱԿի կողմէ: Կարգ մը տարրեր չեն փափաքիր որ իրականանայ այս քայլը, եւ, դժբախտաբար, ՄԱԿի անդամ կարգ մը երկիրներ ալ արժանի կարեւորութեամբ չեն մօտենար հարցին, առիթ տալով անտեսումի եւ ձգձգումներու :

« Ներկայիս նիստ կը գումարէ Փոքրամասնութեանց Իրաւունքներու Պաշտպանութեան եւ Խտրականութեանց դէմ արգելիչ միջոցներու յատուկ ենթայանձնախումբը, ՄԱԿի մէջ, եւ իր օրակարգին վրայ ունի Ցեղասպանութեան հարցը : Արդ, ամէն կերպով հարկ է ուժ տալ 6րդ յօդուածի իւրացման :

« Այս իմաստով դիմում մը կատարուեցաւ, քանի մը օր առաջ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ, որով կը պահանջուի ընթացք տալ 6րդ յօդուածի իւրացման եւ շօշափելի քայլեր առնել : Յանձնախումբին մէջ կան երկու արաբական պետութեանց ներկայացուցիչներ. — Սուտանի ներկայացուցիչ Պ. Մոհամէտ Ապու Բաննաթ, որ փոխ – նախագահն է յանձնախումբին եւ Պ. Մոհամէտ Սուատ, Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան ներկայացուցիչը :

« Դիմում կատարած ենք Արաբական Լիկային եւս, որպէսզի արաբական երկիրներ ուսումնասիրեն այս խնդիրը եւ առնեն համապատասխան քայլեր :

« Լրիւ կ՝իւրացնենք Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ կատարուած դիմումը, Տոքթ. Վարժապետեանի ստորագրութեամբ ցրուած յայտարարութեան հիման վրայ, եւ կ՝ակնկալենք որ բազմաթիւ երկիրներ, որոնք ցարդ քայլ չեն առած այդ ուղղութեամբ, գործունէութիւն եւ դրական կեցուածք ցոյց տան : Անցեալ տարի, Հայութիւնը ամենուրեք ոդեկոչեց յիշատակը իր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, որոնք ցեղասպանութեան զոհ դարձան 1915ին, Թուրքիոյ մէջ: Անկասկած, որ այս իրողութիւնը կը կազմէ մարդկային առաջին ցեղասպանական արարքը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնատեղիին մէջ բաւական զօրաւոր ռումբ մը պայթած է առջի օր: Այս միջադէպը մեծ իրարանցում ստեղծած է քաղաքին մէջ ուր կը ժամանէ Պոդգորնի: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Լուիճի Լոնկօ յայտարարած է թէ այդ «յետադիմական եւ ֆաշիստ ժեստը իբրեւ նպատակ ունի խռովութիւն ստեղծել նըպաստաւոր միջավայրի մը մէջ, Պոդգորնիի ժամանման նախօրեակին »:

ՊԱՊԸ շատ խիստ կերպով, անդամ մը եւս դատապարտած է ամուսնալուծումը, զոր բարոյական վտանգաւոր անկումի մը նշանը կը նկատէ : Ծանօթ է որ մանաւանդ ձախ հոսանքները կը փորձեն ամուսնալուծումը հաստատել Իտալիոյ մէջ, ուր ցարդ արգիլուած կը մնայ : Որոշ պարագաներու համար, վերջերս նըման օրինագիծ մը կը ներկայացուէրխորհրդարանին, այդ առթիւ է որ Պօղոս Զ. անհրաժեշտ նկատած է անդամ մը եւս պարզել Եկեղեցւոյ դիրքը :

ՊՕՂՈՍ Զ. Թուրքերուն վերադարձուցայն դրօշակը զոր կորսնցուցած էին 1572ին Լեպանտի մէջ երբ Աւստրիոյ Խուան իշխանը պարտութեան կը մատնէր Թուրքերը : Այդ պատերազմը Միջին դարու կարեւորագոյն գործերէն մին եղած է: Հոն սպաննուած են 25 հազար Թուրքեր եւ գրաւուած են 183 եռաթի ձռկանաւեր: Այս պատերազմը կրօնական առաջնակարդ դէպք մըն էր եւ ի յիշատակ ինչ որ կը նկատուէր Կոյսին հրաշքին, Պիոս Ե. Վարդարանի տօն մը նշանակեց (Հոկտեմբեր 7), որ նախ կոչուած էր «Յաղթանակի Տօն»: Պօղոս Զ.ի այս արարքը պատմական կը նկատուի: Գայթակղեցուցած է սակայն իր շրջապատէն շատերը, բայց կը բաւէ որ Թուրքերը զոհ ըլլան : Հռոմի Թուրք դեսպանը յայտարարած է «այս վերադարձումը խորապէս յուզած է Թուրք ժողովուրդը, պատմական դէպք մըն է որ կը խորհրդանշէ թիւրիմացութեանց դարաշրջանի մը վախճանը: Նոր դարաշրջան մը կը բացուի, որու յատկանիշն է մտերիմ եւ արդիւնաւոր գործակցութիւնը Ս. Աթոռի եւ մահմետական աշխարհի միջեւ »:

ՀՕ ՇԻ ՄԻՆՀ Հանօյ հրաւիրած է նախագահ Ճոնսընը, պայմանաւ որ Ամերիկացիք նախապէս դադրեցնեն իրենց ռմբակոծութիւնները :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ուիլսըն Սթրազպուրկէն Փարիզ հասաւ ուր կը տեսնուի նախագահ տը Կոլի եւ նախարարապետ Փոմփիտուի հետ :

ԵՐԿՈՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ Գերմանացիներ 15 եւ 17 տարեկան հակառակ կատաղի հրացանաձգութեան յաջողած են արեւելեան Պերլինէն արեւմտեան Պերլին անցնիլ :

ՌՈՍՏՈՄ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ա.

Մեր կուսակցութեան մէջ չի եղել ու չկայ մէկ ուրիշը, որ իր մէջ այնպէս հարազատօրէն մարմնացրած լինէր Դաշնակցութիւնը, որքան Ռոստոմը: Ռոստոմը նոյն ինքն Դաշնակցութիւնն էր: Մեծ ու բազմակողմանի, ինչպէս Դաշնակցութիւնը:

Ռոստոմը Դաշնակցութեան մէջ ամէն բան էր: Ուր որ լվինում էր, իր շնչով լեցնում էր ամէն ինչ: Բայց այդ անում էր այնպէս, որ ոչ մի տեղ չէիր տեսնի նրա եսը: Ռոստոմը ամէն տեղ էր եւ բոլոր գործերի մէջ, եւ միեւնոյն ժամանակ Ռոստոմ չկար: Չէր սիրում երեւալ եւ նիւթական հետքեր թողնել իր ետեւը: Ճառախօս չէր, յօդուածներ չէր սիրում գրել, նրա նամակները կարճ էին ու միայն առօրեայ խնդիրների նուիրած: Իր կատարած գործերի մէջ դնում էր հոգին, բայց երբեք անունը: Անձամբ երեւում էր այն ժամանակ միայն, երբ կարելի չէր խուսափել, այլապէս միշտ մնում էր ստուերի մէջ եւ առաջ էր քաշում ուրիշներին:

Եւ, հետեւաբար, զարմանալի չէ, որ Ռոստոմի մասին նիւթական յիշատակներ քիչ են մնացել: Նրա մտքերն ու ապրումները, նրա կատարած գործի մեծ մասը, նրա նմանը չունեցող դերը Դաշնակցութեան եւ հայ հասարակական մտքի զարգացման մէջ,— այդ բոլորի մասին կարող են ասել միայն նրա ողջ մնացած ընկերներն ու աշակերտները: Եթէ նրանք այդ պարտականութիւնը չկատարեն, Ռոստոմի եզական դէմքը կը մնայ բոլորովին չպարզուած, եւ հայ ազատագրական պատմութիւնը կը զրկուի իր սքանչելի մէկ էջից:

Բայց հեշտ չէ գրել Ռոստոմի մասին: Ճիշդ է ասում Ռոստոմի մտերիմ վաստակաւոր ընկերներից մէկը. «Ինչքան փորձում եմ գրել Ռոստոմի մասին, դուրս է գալիս Ռոստոմի առթիւ», Ռոստոմի առթիւ շատ բան կարելի է ասել, բայց Ռոստոմի մասին — դժուար է: Այդ է պատճառը, որ Ռոստոմի նուիրուած գրուածք չկայ: Քրիստափորի, Զաւարեանի մասին որոշ գրականութիւն գոյութիւն ունի, թէեւ նոյնպէս անբաւարար, բայց Ռոստոմը մնում է մեր նոր սերնդի եւ լայն հասարակութեան համար, թէեւ խորհրդաւոր, բայց անյայտ մի մեծութիւն:

Ինչպէս եւ Քրիստափորը, Ռոստոմն էլ Գողթնեցի էր: Նրա բուն անունը Ստեփան Զօրեան էր: Ծնուել էր Շղնա գիւղում, 18 Յունուար 1867 թուին, նահապետական մի ունեւոր ընտանիքի մէջ: Նոյն գիւղում էլ անցկացրեց իր մանկութիւնը:

Գունտ ու կլոր, առողջակազմ, ուշիմ ու խելօքիկ երեխայ էր, որ վաղ մանկութիւնից սովորել էր դիտել ու մտածել: Գիւղի ծխական դպրոցում, ուր ստացաւ իր նախնական կրթութիւնը, աչքի էր ընկնում իր ընդունակութիւններով ու ջանասիրութեամբ եւ դէպի գրաբար լեզուն ցոյց տուած սիրով: Բազմաթիւ գրաբար կտորներ գիտէր անդիր եւ սիրում էր եկեղեցական երգերն ու շարականները:

Առանց ծխական դպրոցն աւարտելու, ծնողների որոշումով, մանուկ Ստեփանը տեղափոխուեց Թիֆլիս՝ Ներսիսեան դպրոց մտնելու նպատակով: Բայց տեսնելով, որ Ներսիսեան դպրոցը պետական իրաւունքներ չի տալիս, վճռեց մտնել Թիֆլիսի ռէալական դպրոցը: Դրա համար որոշ ժամանակ նախապատրաստուեց Բեգլարեանի մասնաւոր ռէալական դպրոցում, ապա 1882ին, տեղափոխուեց պետական ռէալական դպրոցի Գ. դասարանը:

Ռէալական դպրոցում էլ Ռոստոմը աչքի ընկաւ իբրեւ լաւ սովորող եւ ընդունակ աշակերտ, մանաւանդ մաթեմատիկական առարկաների մէջ: Նրա դպրոցական ընկերները վկայում են, որ հանգիստ ու խոհուն պատանի էր, չէր սիրում վազվզել ու խաղերին մասնակցել: Շատ կարդում ու շատ մտածում էր:

Արդէն դպրոցական նստարանից նա սկսել էր հետաքրքրութիւն ցոյց տալ դէպի հասարակական խնդիրները: Զարն ու բարին, մարդկային անհաւասարութիւնը, արդարութեան ու ճշմարտութեան գաղափարը, որ յափշտակում էին այն ժամանակների ռուս առաջաւոր մտաւորականութեան մտքերը, յուզում էին եւ Ռոստոմին, որ դեռ գիւղում եղած ժամանակ յայտնաբերել էր հասարակական ջիղ: Նրա մասին անում են հետեւեալ բնորոշ պատմութիւնը. —

Ցղնա գիւղի միջով հոսում է մի փոքր գետակ, որի ջուրը ամառները չէր բաւականանում ամէնքի այծիները ջրելու համար: Ռոստոմը յաճախ լսում էր, թէ ի՛նչպէս գիւղի չքաւոր բնակիչները տրրտընջում են, թէ ամբողջ ջուրը դնում է հարուստներին, իսկ իրենց այդիները փըչանում են առանց ջրի: Եւ ահա մի օր, հազիւ 10 – 11 տարեկան, Ռոստոմը իրեն հասակակից մանուկների գլուխն անցած՝ դնում քանդում է գետակի ամբարտակը եւ ջուրը ուղղում դէպի աղքատ գիւղացիների այդիները: Երբ նրան նկատողութիւն են անում, աներկիւղ պատասխանում է.

— Հարուստները առանց այդու էլ կարող են ապրել: Ջուրը չքաւորին է հարկաւոր, որ ապրուստի միջոց ունենայ...

Աւելի սքանչելի մի օրինակ, որ պատմում է Ռոստոմի մայրը:

Զատկի օրը, 4 – 5 տարեկան Ստեփանը, նոր հագուստով ու նոր կօշիկներով դուրս է գալիս փողոց խաղալու ընկերների հետ, բայց քիչ յետոյ վերադառնում է ոտաբոպիկ:

— Ա՛յ տղայ, ո՞ւր են քոշերդ, զարմացած հարցնում է մայրը:

Ռոստոմը բացատրում է, թէ տուել է մի աղքատ ընկերոջ:

— Հայրիկդ կը ծեծէ, սպառնում է մայրը:

— Չի ծեծի, պատասխանում է Ռոստոմը:

— Կը ծեծէ, պնդում է մայրը:

— Ծեծում է, թող ծեծէ, յետոյ նոր կօշիկներ կ՚առնէ, լինում է տղի պատասխանը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

—o—

Ե.

1916 Սեպտեմբերի Քոնկրէն, Ընդհանուր Կեդրոնի ընտրութեան մասին, Ներքին Կանոնագրին մէջ նոր փոփոխութիւններ մտցուց: Այդ ժողովին մէջ Էնվէր եւ Շէյխիւլ Իսլամ Խայրի բախում ունեցան: Խայրի քննադատեց Իթթիհատի թիւրքնիական քաղաքականութիւնը:

1917ի Քոնկրէն, երկրին մէջ վարչական նոր բաժանումներ կատարեց տարադրութեան հետեւանքով Հայերէ պարպուած քաղաքներու եւ գիւղերու մասին, (այդ առթիւ, պատրաստուած տեղեկագրի մասին՝ տես «Թանին» 1915 Սեպտ. 19 թիւը) թուրք գաղթականներ տեղաւորելու, ժանտարմաներու եւ փոլիսներու նոր կարգադրութիւններ ընելու մասին:

Որոշուեցաւ գրաւուած հնութիւններու համար միւզէներ հաստատել, եւ հաւաքել ազգային արխիւները:

1912ԻՆ ԹՈՒՐՔ ԿԱՐԳ ՄԸ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՌՆԱԳԻՐԸ

Կար մը թուրք սպաներ, սպառնագիր մը գրկած էին Երեսփ. Ժողովի նախագահ Խալիլ Պէյին, ըսելով որ «եթէ երկիրը արիւնով ներկուած չէք ուզեր տեսնել, ձեր այդ ֆընտըխլրի քլիւպը (Թրք. Երեսփ. Ժողովը) եւ թատրոնը (դարձեալ Երեսփ. Ժողովի մասին է ակնարկութիւնը) 48 ժամուան մէջ լուծեցէք»:

Սպառնագիրը՝ 1912 Յուլիս 11 թուակիր էր, եւ ստորագրուած էր՝ «Փրկութեան Սպաներու խումբ մը»: Թալէաթ ժողովին մէջ լսելով սպառնագիրը՝ կը պոռայ.— «Ալչաքլար» (վարնոցներ):

1917ի Քոնկրէին ներկայացուած Տեղեկագրին մէջ ըսուած էր նաեւ հետեւեալը.

— «1916էն ի վեր վտանգաւոր մտատանջութեան մէջ ըլլալով հանդերձ, մեր կարգ մը նպատակներուն համար, լռութեամբ, գործը յառաջ տարինք, մեր տարեկան ծրագիրը գործադրեցինք, եւ երկիրը նպաստաւոր վիճակի մէջ դրինք» (Տես, «Թանին», 1917 Սեպտեմբեր 18, 19, 21, 24 եւ Հոկտեմբեր 1, 2):

Ռուսական յեղափոխութենէն ետք՝ 1917ի Մայիսի սկիզբը, Թալէաթ Գերմանիա այցելեց եւ վերադարձին տեսակցութիւն մը տալով «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսսէ» թերթին, ըսաւ հետեւեալը.— Ռուսիոյ՝ յեղափոխութեամբ կազմալուծման շուրջ մանրամասնութիւն պիտի չտամ, միայն ըսեմ որ Ցարին անկումը Թուրքիոյ նպաստաւոր եղաւ, որովհետեւ ցարականութիւնը Թուրքիոյ դէմ աւերիչ պատերազմ մղած էր (Տես «Թանին», 1917 Մայիս 9):

1917ի Իթթիհատի «Քոնկրէ»էն ետք, 1918ի Քոնկրէն իբր թէ ինքզինքը «լուծեց» եւ « անուանափոխ » եղաւ, կրելով «Թէճէտտիւտ» անունը: Իրականութեան մէջ «լուծում» չկար: Օձի նման « շապիկ մը փոխել » էր: Ատիկա կը տեսնենք, իր յաջորդական գործունէութեանց մէջ, Քեմալիզմի եւ Հալքի օրերուն բերած մասնակցութեամբ:

1918ի Քոնկրէի որոշումով, Իթթիհատը կը ծպտուի « Թէճէտտիւտ » անունին տակ.— Մուտրոսի Զինադադարէն առաջ Թալէաթի դահլիճը հրաժարած էր: 1918ինը Իթթիհատի վերջին Քոնկրէն էր, պատերազմի շրջանին: Թալէաթ եւ Զիա Կէօք Ալփ, որպէս նախագահներ, հրաժարած էին: Այդ ժողովին ատենապետեցին՝ Մուսուլի երեսփոխան Մէհմէտ Էմին, եւ Շէմսէտտին (Էրթողրուլի երեսփոխանը): Ոմանք կը թելադրէին կուսակցութիւնը բոլորովին լուծել, ուրիշներ կ՚ուզէին կուսակցութեան սկզբունքները պահել եւ նախկին քաղաքական անձերը առ այժմ հեռու պահել: Այս վերջին կէտը ընդունուեցաւ (1918 Նոյեմբեր 5 – 18): Չորս ձեռնպահ, հինգ հակառակ եւ 35 քուէով կուսակցութեան անունը դրին «Թէճէտտիւտ» (Վերանորոգում):

Կ. Պոլսոյ կառավարութիւնը, «նկատելով Իթթիհատի բախտախնդրութիւնը եւ երկիրը անդունդը ձգելը», երբ տակաւին Թէճէտտիւտի Քոնկրէն վերջացած չէր, 1918 Նոյեմբեր 3ին, ձերբակալութիւնները սկսան: Եւ Զիա Կէօք Ալփը, Սէյիտ Պէյը, Միտհաթ Շիւքրին եւ նման 69 անձեր «Պէքիր Ացա Պէօլիւկ» կոչուած բանտը քշուեցան: Եւ պատերազմական ատեանները գործի սկսան: Անոնց արձա-

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

—o—

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Սիփանից Նէմրութ, Գրգուռ, Եղիրովի ձիւնապատ լեռնագագաթները ամպածըրար, Արտօս դագաթը ծովու հայելու մէջ նայող հսկայի պէս. Արեւելքում մշուշապատ լեռնահովիտն Հայոց Զորի, ապա Շամիրամաբերդը ու դաշտը Վանայ. Արծուաբոյն Վարագը... Բոլորը, մէկ քանզմէկ նկարչական, ծովու ծփանքների ու ալեաց վէտվէտումների մէջ՝ կարօտ վրձինի ու ներկի կենդանագրութեան:

Յետ այնու ծովային զբօսանք կատարել մօտակայ Առ Տէր կղզեակը, որ տարուան Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներին իւրայատուկ փարթամ բուսականութեամբ, Սիվտակ Բանջարի ու Պօղիկի աճեցուն խտութեամբ 1000 երամ վայրի թռչնոց համար թուխսի եւ ձագահանման պատսպարան է: Այս մենաւոր կղզեակը թռչնաբնակ, իր ջինջ եթերակամարով, արտասուքից աւելի յստակ ծովու ջրերով, ունի վայրի մի առինքնող նկարչութիւն: Այնտեղ ծովու ալիքները անդադար կը ծեծեն, կը շոյեն ու կը համբուրեն կղզու ժեռ ափերը, բայց բնաւ չեն պղտորիր, չեն տղմոտիր, որքան էլ զայրագին լինին ալիքների մռունչները:

Այո՛, մէկ անգամ էլ, (եւ այժմ խորհում եմ վերջինը եղաւ այդ), պատանի աշակերտներուս հետ զրուցել ու կենդանի տպաւորութեամբ արձանագրել նրանց հոգու եւ սրտի ներաշխարհում հանճարեղ Աղօթաւոր բանաստեղծի, Գրիգոր Նարեկացու միստիք ապրումները, տենչերն ու դերերկնային մտասլացումները «Վերըստին յաւելուածի» սարսուռով օծուն... «Ծով ծիծաղախիտ ծաւալանայրի» քնարերգուին:

Իմ այս մտախոհների մէջ ցանցուած, մեր պատանի մակուկավարները թիերի ճողփիւնով յառաջ կը թռցնէին նաւակը խաղաղ ալիքների ուսերի վրայով: Պատանի աշակերտները լիակուրծք երգում էին բնաշխարհի ժողովրդական, ազգային երգեր.— «Երբ ալեկոծ», «Զայն տուր ով ծովակ», «Մենք անկեղծ գինուոր ենք», «Նաւակին մէջ հայ պատանին»...:

Մեր շուրջը թանձր մթութիւն էր, իսկ երկինքն էլ աստղազարդ:

Երկու ժամ տեւողութիւնից ետք մենք մեզ գտանք Աղթամար կղզու փոքր նաւահանդիստը, ուր եկել էին կղզերնակ տիրացու մոնթերն ու ծառայողները: Նրանք լսել էին երգի ձայները, ծովու բացերից հասած կղզու անդորրութեան մէջ ապրող բնակիչներին:

Այդ տարին կղզու բնակչութիւնը տաս հոգուց աւելի չէր: Դպրոցի տեղափոխութիւնից վերջ, այնտեղ ապրում էին երկու վանականներ՝ Պօղոս վրդ. եւ Ներսէս վարդապետ, երկու ծեր տնտեսուհիներ, միւսները տիրացու սպասաւորներ:

Բոլորս երգ ու ծիծաղով մակոյկից դուրս նետուեցինք ափը, աշակերտներից երկուքը նաւակը գրկելով դրին ափին, ապա նաւահանգստի զառիթափից ուրախ ձայներով յառաջացանք միաբանական երկյարկանի չէնքի պատշգամը: Այնտեղ մեզ բարեւեց Հայր Պօղոսը, իրեն յատուկ զուարթ խօսքերով:

ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԱԼԵՋԱՐԴ ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Աղթամարայ միաբանութեան ամէնից տարեց այս վանականը, եօթանասունից ոչ պակաս, մի վերին աստիճանի բարի, աղօթասէր, խաղաղ ու խաղարար անձ էր, զուարթախօս ու կատակասէր: Հասակով բարձր, ճեփ–ճերմկած մազերով, սպիտակափառ աճուն մօրուքով, որ դեռ նոր սկսած էր նօսրանալ: Սուր եւ ուժեղ տեսողութիւն ունէր, ակնոց չէր գործածում: Պատկառազդու արտաքինի հետ միաժամանակ թեթեւ եւ արագաշարժ էր: Նա վերջին շառաւիղն էր վանական հին սերունդի եւ նրա էլ վերջակէտը եղաւ: Նրա սիրած գրքերն էին մի հնամաշ աստուածաշունչ, շուշփայով փաթթած, Նարեկ աղօթագիրք ու պատմագիրներից Թովմա Արծրունի եւ Խորենացի: Նա հայրենասէր էր, հաւատարիմ իր եկեղեցուն ու ազգին: Այս երկուսից դուրս ուրիշ նուիրական բան չտեսայ նրա մօտ:

Կեանք ապրած ու տեսած մարդ էր, քսանեւհինգ տարիներից ընդունել էր կուսակրօն վարդապետի կոչումը, վարել թեմի մի քանի վանքերի վանահօր պաշտօններ: Հինգ մատի նման ճանաչում էր կաթողիկոսական թեմը, գիւղերը, վանքերը իրենց կալուածներով, հայ ու քիւրտ ժողովուրդներին, իրենց կենցաղային հարեւանական պայմաններով, ծանօթ քիւրտ ցեղերին ու բէկերին: Վարժ էր քիւրտ խօսակցական լեզուին:

Նա մասնակից եւ դերակատարներիցն է եղել Աղթամարի վանական ներքին պայքարներին, երբ Խաչատուր Շիրոյեան եպիսկոպոսը դաւադրօրէն կաթողիկոս կ՚օծուի, այն ժամանակ՝ երբ կը սպաննուի Պետրոս–Բիւլբիւլ կաթողիկոսը Փշաւանց գիւղում Գաւաշի ցեղապետ Կուլիխան պէկի ձեռքով 1864 թուին:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(4 – Շար.)

կած վճռադրերուն բնագրերը արդէն հը – րատարակած ենք :

Բայց, դաւառներու մէջ, Իթթիհատի մասնաճիւղերու կմախքը մնաց նոյնու – թեամբ : Եւ մեծամասնութիւնը «Մու – ասֆայը Հուդուդ » (Իրաւունքներու պաշտպանութեան) անունի տակ, գործե – ցին : Վերջին երեսփոխանական ժողովին մեծամասնութեամբ Իթթիհատականները ընտրուած էին, որուն հետեւանքով՝ թա – դաւորը լուծեցերեսփ. ժողովը եւ Ի – թիլաֆական կեդր. կառավարութիւն մը կազմուեցաւ :

« Թէճէտիւտ»ին կեդրոնի անդամնե – րը եղան .— Ծերակուտական Հիւանի փաշա, Ծերակուտական Սէյիտ պէյ, Մավրօ Քորտաթօ, Այտընի Երեսփոխան Եոնուս Նաամ, Շէմսէտտին, Իհսան Օր – ֆանիտիս , Համտի, Ֆայիզ Սապրի, Րէ – ջիտ փաշա, Ղալիպ, Պախթիյար, Տոքթ. Թէվֆիք Րիւշտիւ, Պապանզատէ Հիլմիէթ, Պարոամեան Կարապետ, Մուսթաֆա Ֆէվզի, Իսմայիլ Ճամպոլաթ, եւ Սաամն : (Վեցը Իթթիհատական երեսփոխանները է – ին եւ մին, Ճամպոլաթ, եղած էր նաեւ ներքին նախարար) :

Իթթիհատականներուն մեծ մասը, որ « Թէճէտիւտ»է անդամ էին, անցան Ա – նատոլու, զործակցեցան Մուսթաֆա Քե – մալին, կազմակերպեցին անոր համար զանազան տեղերու մէջ «Միլլիճի»ներու ղեկավարութիւնը եւ մասնակցեցան անոր կազմած »Քոնկրէ»ներուն, կազմեցին մե – ծամասնութիւնը «Պէօյիւք Միլլէթ Մէճ – լիսի» յորջորջուած քեմալական Ազգ. Ժո – ղովին : Ահէկ զատ, զաղտնի կազմակեր – պութիւններ հիմնեցին էրզրումի եւ կար – սի մէջ :

Կ. Պոլսոյ մէջ կազմուած Իթթիհատա – կան Քոնկրէներու զուգընթաց , կազմը – ւեցան Թուրքիզմի պրոպագանդի մար – միններ : 1908 Դեկտեմբեր 25 (1909 Յունուար 8ին կազմուեցան Թիւրք Տէր – ճեկի (Թրքական Միութիւնը), որուն հիմնադիր անդամներն էին մոլեռանդ Իթթիհատականները .— Ահմէտ Միհատ, Էմրուլլահ, Վէյսէլ, Նէճիպ : Ասըմ, Գորգ – մազ Օզլու Ճէլալ, Ազէուրա Օզլու Եու – սուֆ (որ հրատարակեց «Թիւրք Եըլը») Ֆուատ Բայիֆ, Ֆէրիտ եւ փէլիսոփայ Բիլա Թէվֆիք, որ յետոյ Իթթիլաֆական եղած էր :

Այդ առեններըը 1911 Օգոստոս 18 – 31– ին՝ կազմուեցաւ Կ. Պոլսոյ մէջ նաեւ « Թուրք Եուրտ», որ նոյնպէս մեծա – մասնութեամբ ազգայնամոլ Թուրքերէ կը բաղկանար : Հիմնադիրներն էին Մէհմէտ Էմին (բանաստեղծ), Ահմէտ Հիքմէթ , Ազաօղլու Ահմէտ, Հիւսէյին Ջահէ Սէլի , (այս վերջին երկուքը Իթթիհատի Պու – րոյի անդամ էին), Տոքթ. Ադիլ Մուխ – թար եւ Ազէուրա Օզլու Եուսուֆ (փան – թիւրքիստներ) :

Անոնց կարդին, 1911 Յունիս 20 – Յուլիս 3ին Թրք. Ձին. Բժ. ուսա – նողները կազմեցին «Թիւրք Օճախի»ն , որուն պաշտօնական հիմնադիրները դար – ձեալ եղան՝ բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին, Ահմէտ Ֆէրիտ, Ազաօղլու Ահմէտ եւ Տոքթ. Ֆուատ Սալիհ, յետոյ նախագահ – ներէն մին էր՝ Ազէուրա Եուսուֆ : Ասոնց հետ գործակցեցան Խալիտէ Էտիպ, Համ – տուլլահ Սուպհի, Զիա Կէօք Ալփ, Քէօփ – րիւլիւ Զատէ Ֆուատ եւ Հիւսէյին Զահէ Սէլի :

Ասոնք ունէին 35 յօդուածէ բաղկացած ծրագիր մը եւ 19 յօդուածէ բաղկացած ներքին կանոնադիր մը, որ արտաքնա – պէս՝ « Թրքական մշակոյթի մերացումին եւ քաղաքակրթական բարձրացումին ծա – ոայել էր» : Յօդուած 2ի նպատակը, սա – կայն, հետեւիլ էր Իթթիհատին : Եւ դարձան համաթրքացումի պրոպագանդի օճախները :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յատ.) .— Յունուար ութի կիրակի կէսօրէ ետք, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ տեղի ունեցաւ Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղի կազմակերպած Մանուկնե – րու Օրը : Մասնակցութեամբ՝ զպրոցին աշակերտութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի խումբ մը անդամներուն : Ցայ – տարի զեկավարութիւնը ստանձնած էր ուսուցիչ Պ. Թրազօշ :

Տարուան այս առաջին հանդէսը ամէ – նէն կազդուրիչ ու հոդեպարար ձեռնար – կըն է, զոր կապոյտ Խաչի վարչութիւնը բնաւ չանտեսեր : Այդ օրը մանուկ Արքան ի պատուի է, մեր մեծասքանչը չուրթ կ'ոսոտոտէ յաղթական ու աւելի քան կենսունակ :

Ամէն տարուան նման զեղեցիկ ոտնա – ձառ մը յատկանշական բնոյթ մը կուտար հանդէսին : Հակառակ բացառիկ ցուր – տին, աշակերտներու ծնողքները ու զպրո – ցին զերը գնահատողներ եկած էին քաջա – լերելու մեր մանուկները՝ ներկայ էր նաեւ տեղւոյս հովիւը Հովիւ Վարագ քհնյ. Աւագեան :

Դժբախտաբար սրահին ջերուցումը ոդ – բալի էր, որ արմատական լուծումի մը կը կարօտի :

Հանդէսը բացուեցաւ աշակերտութեան երգած «Մագիլը ազատ իմ հայրենի – քով» : Ապա Պ. Թրազօշ Ֆ. Կ. Խաչի մաս – նաճիւղի կողմէ կոչ ըրաւ ներկաներուն ալակցիլ թափուած ջանքերուն, որպէսզի զպրոցը կանգուն մնայ ու յարատեւէ : Ցետոյ, յետադարձ ակնարկով մը յիշեց զրերու զիւտը ու պանծացուց Ս. Մես – րոպն ու Վրամշապուհ Թաղաւորը որոնք իրենց պայծառատեսութեամբ, բարձր հայրենասիրութեամբ ու նախանձախնդ – րութեամբ ազատագրեցին հայկական զը – րականութիւնը օտարներու ազդեցութե – նէն ու բարոյական ամուր զէնք մը պար – զեւեցին Հայութեան, որպէսզի ան տո – կայ զարերու ընդմէջէն : Դպրոցը, ը – սաւ, պէտք է Հայութեան խորհրդանիշը հանդիսանայ , զրօչակը ըլլայ, մանա – ւանդ այսօր, սփիւռքի մէջ, աւելի քան երբեք : Միայն դպրոցով կարելի է պահել Հայութեան ուրոյն զիմագիծը :

Պ. Կիրակոս Գարայեան, որ անցեալ տարի Սայաթ Նովայի չրջանակուած մէկ զեղեցիկ նկարը նուիրած էր դպրոցին, այս անգամ Հայաստանի քարտէզը , զարձեալ չրջանակով՝ նուիրեց դպրոցին :

Արտասանութիւններու չարքը որ թերե – ւրս ոմանց համար քիչ մը երկար թուե –ցաւ, ամէնէն կարեւոր մասը պէտք է նը – կատուի յայտաղրին : Ցաւալի է որ սրա – հին մէջ յարուցուած աղմուկին մեր փոք – րերուն սիրուն թոթովանքները չաճախ կը խեղդուէին :

Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ աչա – կերտութեան կողմէ :

«Մաղիկներու աշխարհէն» պատկերը չատ տպաւորիչ էր, ուր կը փայլէին փոքրիկ աշակերտուհիները : Աւանդական կաղանդ Պապան զալով «խոստովանու – թիւններ » լսեց փոքրերէն ու մաղթանք – ներ չռայլեց ... : Պարմանուհիներու խմ – բական զեղջուկ պարերը ողեւորութիւն առեղծեցին :

Ապա, Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ ներկայացուեցան ուսուցիչին կող – մէ յօրինուած «Աղջիկաես» կատակերդու – թիւնը երկու արար, որ բաւական խինդ ու ծիծաղ սփռեց :

Բոլոր դերակատարներն ալ բնական խաղարկութիւն ցոյց տուին : Դերակա – տարներն էին .— Բարունակ Պառաւեան , Հարրի Թահմիզեան, Գառնիկ Սաղաթել – եան, Սարգիս Պառաւեան, Սարգիս Կա – բապետեան, Օրիորդներ Գայեանէ Զի – լինկիրեան եւ Ժանին Բարունակեան : Թղթակցութիւնը չխճողելու համար զանց կ'առնեմ մնացեալ անունները : Արտա – սանութիւններ ըրին նաեւ զպրոցին նախ – կին սանուհիներ :

Հանդէսը ընդհանուր առմամբ յաջող էր եւ ներկաները տպաւորուեցան ջերմ յի – շատակներով :

Գ. Պ.

ՕՏԱՅԱՆՔ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ, պաշտօնական ամսագիրը Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի , Սեպտեմբեր , Հոկտեմբեր , 1966 :

ՀՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ, Դ. զիրք եւ Կեանքի սեմին վրայ, զրեց Կոմս, տպ. Մշակ, Պէյրութ 1966 :

ԶՐՕՍԱՆՔ

ԵՐԵՔ ԿՆԻԿ, ԵՐԵՔ ԷՐԻԿ

Երէցը, Քօսան ու Հոլյան երեքն ալ ի – րենց կիներովը միասին — վեց հոգի — եկած հասած են զետակի մը բերանը՝ պէտք է անցնին միւս կողմը :

Միայն մէկ ձի կայ :

Դէհ, անցուր՝ որ մէկը մէկալին կնիկը չփախցնէ ... :

Դիւրի՞ն է :

Գրահաչուական ու երկրաչափական հաշիւ ալ չէ :

Կրնաս նէ՛ անցուր ... :

Երէցը ճարպիկ էր :

— Կեցէ՛ք , ըսաւ, ես ամէնքդ ալ ան – ցընեմ զետին միւս ափը, այնպէս որ մէ – կը միւսին կնկան հետ մինակ չմնայ ու չառնէ փախի ... :

Ի՞նչ ըրաւ .—

Երէցն առաւ իր կնիկը հեծաւ ձին՝ ան – ցան : Քօսան ու Հոլյան իրենց կիներուն հետ զետին ափն են :

Երէցը հեծաւ ետ դարձաւ՝ եկաւ միւս – ներուն քով :

Քօսային ու Հոլյային կնիկները հեծան՝ դնացին երէցկինին քով, միւս ափը :

Երէց կինը հեծաւ եկաւ երէցին քով :

Քօսան ու Հոլյան հեծան՝ դնացին իրենց կնիկներուն քով, միւս ափը :

Հոլյան ետ իր կնիկը հեծան՝ եկան ե – րէցին քով :

Քօսային ու Հոլյային կնիկները հեծան՝ դնացին երէցկինին քով, միւս ափը :

Հոլյան ետ երէցը հեծան՝ եկան Քօսա – յին ու կնկան քով :

Քօսային կինը հեծաւ, եկաւ Հոլյային կնիկը առաւ ետ դարձաւ :

Հոլյային կնիկը հեծաւ՝ եկաւ Երէցկինը տարաւ :

Վեցն ալ զետակը անցան, առանց մէ – կուն կնիկը առանձին այրերէն մէկուն կամ միւսին քով ձգելու :

ՇԻՇԱՂ

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿ

— Մայրիկ ... կը թոթովէ Յովհաննէս՝ մօրը սենեակը սպրդելով .

— Մայրիկ ..., խօսք տուր որ պիտի չբարկանա՞ս :

— Շուտ ըսէ. հատցուցիր սիրտս :

— Մայրիկ ... պարոն մը կայ սպասու – հին սենեակը ...

Տիկինը իրար անցած կը խուժէ հոն , եւ այն պահուն երբ ձեռքը ղրան բանա – լիին վրայ դնելով պիտի դարձնէ զայն , տղան կը զոչէ սրահէն .

— Մայրիկ ... Ապրիլ մէկ է այսօր ... հայրիկն է ներսիսը :

Մայրը մտածկոտ կը մնայ ղրան առջեւ : Ապրիլ մէկ ... Ինչո՞ւ ամէն տարի Ապրիլ մէկին պիտի ենթարկուի այս տանջանքին : Ինչո՞ւ ամէն տարի Ապրիլ մէկին պիտի ստիպուի ինքզինքը խաբել : Ինչո՞ւ ամէն տարի Ապրիլ մէկին պիտի ստիպուի ինքզինքը զոհել :

Ինչո՞ւ ամէն տարի Ապրիլ մէկին պիտի ստիպուի ինքզինքը ստ

ԿՐՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Սարգիս Տէ-յիրմէնճեան եւ զաւակները՝ Ալֆոնս, Սիւզան եւ Մարսէլ, Տիկին Ալիս Տէյիր – մէնճեան եւ աղջիկը, ինչպէս նաեւ Տէ – յիրմէնճեան, Խաչատուրեան, Կիւրիւն – եան, Մինքայէլեան ընտանիքները եւ հա – մայն ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

(Նախկին դիմադրական, կամաւոր ռազմիկի մետալ, ռազմիկի խաչ)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 10ին, 61 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 13ին Կրընոպլի Սէն Պրիւնօ եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Կռան – Սապլոնի գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, յատուկ պատարագի, տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Լիոնի մէջ ծառայող հոգեւորականներու եւ զինուորներու, Ազգ. Միութենոյ մէջ գործօն մասնակցութիւն ունեցող անդամներու եւ կրթ. մշակներու : Օրուան Ս. պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Լիոնի «Կոմիտաս երգչախումբի» կողմէ, ղեկավարութեամբ Օֆլաղի : Անոնց յիշատակը յարգող հասարակութենէն կը խնդրուի ներկայ գալ նուիլ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Իսկուհի Փափազեանի ու ընկերուհի Սիւզան Տիւմէճեանի ու բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Տ. Դաւիթեանի (Թուլուզ) կսկծալի մահուան առթիւ : Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի տասնական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման հետեւեալ ընկերուհիները՝ Տիկին Այվազեան, Տիկին Մամուեան, Տիկին Գայթանճեան, Տիկին Մաւի Կէնճեան ու Օր. Յովհաննիսեան :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոլսեցիներու Հայր. Միշակութային Միութեան վարչութիւնը, իւ խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Այրի Տիկին Խաչիկեանի, իր զաւակնե – րուն եւ համայն պարագաներուն, իրենց կրած դառն կորուստին համար, վերա – պատուելի Փրօֆ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆի մահ – ուան տխուր առթիւ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻՄՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ Շաբաթ, փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES

COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52-81-38

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (27 Յունուար) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը 21ին :

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻՆ.—Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵՒՕ – ՔՈՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրի – կուն ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ)

ՊՈՐՏՕ

«Յառաջ»ի ողբ. խմբագրապետի յիշա – տակին կազմակերպուած յարգանքի մը տեղի երեկոյթ մը :

Այս կիրակի ժամը 18ին, Պիւրտիկայա ճաչարանին սրահը, 66 Բիւ Տէ Փա, Սէն Ժորժ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Իւղաբեր Եադուկեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտ – նեն բոլոր անոնց, որ անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով կամ այցելութեամբ յա – ւակցական ու համակրական արտայայ – տութիւններ ունեցան իրենց շատ սիրեց – եալ ու ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ԵԱԳՈՒՊԵԱՆի

զառնաղէտ մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ ղեւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր բարեգործական ձեռնարկներուն համար :

Տիկին Ալան Մուրատեան 300 ֆր. Հը – րանտ Թորոսեանի մահուան առթիւ, փո – խան ծաղկեպսակի : Տիկին Ասթրա Թո – րոսեան 200, իր ամուսնոյն Հրանտ Թո – րոսեանի յիշատակին, անոր մահուան առթիւ : Պրիւէլի դպրոց դասը 200 պել – ժիական ֆրանք եկեղեցւոյս նորոգութեան համար :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վար – չութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Ազօ Գալանճեանէ 30 ֆր. իր եղբօր մահուան վեցերորդ տարելիցին առթիւ : Նոյնպէս տասնական ֆրանք կը նուիրէ Լիոնի Հայկազեան վարժարանին, «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման եւ Հանդստեան Տան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի (29 Յունուար) Սրբոց Ղեւոնդ – եանց Քահանայից ուխտին առթիւով հանդի – սաւոր բարձրաձայն պատարագ կը մա – տուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ :

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի պիտի կա – տարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարի – զի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառա – յած վախճանեալ հոգեւորականներու.—

Վեռամչապուհ Արքեպս. Քիւլարեանի, Գէորգ Արքեպս. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Արտաւազդ Արքեպս. Սիւրմէեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոն – եանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յով – հաննէս Քհնյ. Հիւնքէրպէյլիեանի, Սա – հակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Մկպեանի, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեա – նի, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեանի, Մես – րոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թաղմճեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Դա – ւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն Քհնյ. Ճօր – ճեանի, Ազդէ Քհնյ. Փայլակեանի եւ Եսայի Քհնյ. Ալթունեանի հոգիներուն հա – մար :

Պատարագէն անմիջապէս ետք, փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ պիտի կա – տարուի հանդիսաւոր բացումն ու օրհնու – թիւնը նորակառոյց Դամբարանին Վռամ – շապուհ Արքեպս. Քիւլարեանի եւ Արտա – ւազդ Արքեպս. Սիւրմէեանի :

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը ճիշդ 10ին :

Հոգեհանգիստ 11ին :

Վախճան պատարագի 12ին :

Բացում եւ օրհնութիւն խաչքար–Դամ–բարանին

Père-Lachaise

ժամը ճիշդ 1ին :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի խումբերամ այդ օրը ներկայ գտնուիլ եկեղեցին եւ գերեզմանատունը իր յարգանքը մատու – ցանելու մեր վախճանեալ հոգեւորական – ներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՒՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովեմպր

կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը :երգ, արտասան նուիթիւն, թատերական ներկայացում :

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը :*

Զերմութիւնը ապահովուած է — Ճոխ պիւֆէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՑԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՈՒՔ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՒՒԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԼՈՒ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ :

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ :

Տոմսերը կը ծախուին .—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍԻ, 21 Րիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան – ջանեան սրահը : Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, ա – նոնց, որոնք տակաւին միութեան անդամ չեն, գան անմիջապէս արձանագրուելու, իրենց իրաւունքները արդարացնելու հա – մար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահան – դէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, փա – լէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո – չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒՔԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI
26 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10822 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43 ANNÉE — Nº 10.822

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Տա՛սը տարի :

Ճիշդ տասը տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ Ցունուարի տխուր առաւօտ մը անցաւոր այս աշխարհին ընդմիշտ հրա – ժեշտ տուաւ Շաւարշ Մխսաքեան :

Իր բազմաչարչար եւ խռնջած մարմինը դնաց հանգչելու Փէր Լաչէզի գերեզմա – նատան իր զամբարանին մէջ : Քնանալու արդարներու յաւիտենական քունով :

Մեզմէ առ յաւէտ բաժուեցաւ իր նիւ – թեղէն մարմինը : Սակայն ինք ներկայ է միշտ մեր մէջ : Իր հոգին կը սաւառնի «Ցառաջ»ի վերեւ, որուն ճակատը զրոյ – մուած իր անունը առհաւատչեայ մըն է անոր մշտատեւ ներկայութեան :

Անդենականէն հոգիի աչքերով կը հսկէ իր հոգեզաւկին վրայ : Ու տասը տարիէ ի վեր Ցառաջի իւրաքանչիւր թիւը, որ լոյս կը տեսնէ, կը կրէ իր դրոշմը : Իր «Գիծ»ը կը չարունակուի անշեղ, հաւա – տարմօրէն, գաղափարական դէմնի վրայ, անշահախնդրութեամբ եւ բարոյական մաքրութեամբ, ազգային կենսական չա – հերու պաշտպանութիւնն ունենալով իբ – րեւ գերադոյն ուղեցոյց :

Հայ ժողովուրդի նորագոյն պատմու – թեան բախտորոշ մէկ դարձակէտին է, որ հիմը կը դրուէր այս թերթին :

Ասպետական Ֆրանսա լայն բացած էր իր դուռները Կիլիկիայէն, Իմիրէն, Պոլ – սէն եւ Թուրքիոյ զաւառներէն փախչող հայ գաղթականներու առջեւ :

Մուրճ – մանգաղի տիրապետութեան տակ ինկած Հայաստան ամուր կը փակէր իր սահմանները : Հայրենիք երթալու եւ անոր վերելքին ու չինարարական աշխա – տանքներուն մեր մասնակցութիւնը բերե – լու յոյսերը կը չքանային տարիներու հո – լովումով :

Երկնարանք չկար :

Ցառաջ օգնութեան հասաւ Ֆրանսահայ գաղթականութեան՝ ճիշդ ժամուն—1925– ին, երբ քիչ – շատ տուն – տեղ եղած՝ պէտք ունէր առաջնորդի մը, որ ճամ – բայ դոյզ տար իրեն, սորվեցնէր տեղա – կան օրէնքները, տեղեակ պահէր դինքը Հայաստանի ժողովուրդին, ուրիշ երկիր – ներու հայկական համայնքներու, զանա – զան անկիւններու մէջ կորսուած հայ բե – կորներու եւ ապարակներու մէջ չարա – չար աշխատող որբերու կեանքէն :

Քառասուներկու տարիներ անցած են 1925էն ի վեր :

Շաւարշ Մխսաքեան, երբ հիմը դրաւ «Ցառաջ»ին, կը կարծէինք թէ Ֆրանսան եւ միւս երկիրները, ուր հայ գաղթա – կաններ ապաստանած էին, ժամանակա – ւոր հանդրուաններ են դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ :

Սակայն ի դերեւ ելան մեր բոլոր յոյ – սերն ու երազները : Մնացինք հոն, ուր մեր ոլորտը հանդչեցնելիք քար մը դը – տած էինք :

Սերունդ փոխուած է արդէն :

Աղպատահպանումը Շ. Մխսաքեանի եւ ընկերներուն մտահոգութեան գլխաւոր առարկան, զժուարացած է տարուէ տա – րի : Սակայն անեղծ պիտի պահենք այդ ո – գին մեր նոր սերունդին մէջ :

Պիտի հետեւինք աւելի քան չորս տաս – նեակ տարիներ առաջ Ցառաջի բանաձե – ւած հաւատոյ հանդանակին, առանց ըն – կրկելու :

Այդ ձեւով միայն պիտի կրնանք յա – ւերժացնել յիշատակը մեր թերթի ոլբաց – եալ հիմնադիրը – խմբագրապետին, որու մահուան տասներորդ տարելիցը կ'ոգեկո – չենք այսօր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԻԼ

ԽՕՍՔ ԱՌ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Միշտ խոժոռ նայեցար կեանքին : Դժգոհ, զժուարահաճ, պահանջկոտ, տխրութեամբ թաթաւուն, վիշտով մը լե – ցուն, — ատոր համար մտերիմներդ «ա – ւազ ուրբաթ» կոչեցին քեզ,— մեկնե – ցար՝ թողլով այն տպաւորութիւնը, կար – ծես, թէ այս աշխարհը պիտի չկարենար երբեք բարեխառնել տրամադրութիւննե – րըդ : Արդարեւ, միշտ քննադատեցիր, միշտ տրտնջացիր, միշտ ըմբոստացար, ղլացա՛ր նոյնիսկ դոյդն գնահատութիւն մը բոլոր այն հարցերուն մասին, որոնք կ'ելլնային Մեր Խօսքը կոչուած երկնա – քարին տակ :

Թերեւս անոր համար, որ նկարագիրդ կազմուեցաւ Ապտիւլ Համիտի դաժան իշ – խանութեան տակ, հայկական միջավայ – րին տառապանքով եւ ընդվզեցուցիչ պայ – մաններէն, երբ նեռուեցար հրապարակա – դրութեան մէկէ :

Բայց դուն տեսար, դէթ դուն տեսա՛ր Ազատութիւնը, փոյթ չէ թէ խարուսիկ, փոյթ չէ թէ վաղանցուկ :

Թերեւս անոր համար որ ապրեցար Թրքական բռնութեան կեանքը, անձնաս – պանութեան առաջնորդող պայմաններու մէջ, զժխեմ, անողոք, անմարդկային :

Բայց դուն տեսար, դէթ դուն տեսա՛ր ազատ Հայաստանի արեւածագը :

Վերջապէս, դուն — ի՛նչ մեծ բախտա –ւորութիւն — տեսա՛ր արեւմտեան Հա – յաստանը, տեսա՛ր արեւելեան Հա – յաստանը : Տեսար հայապետարհը վանքե – րով լեցուն, յուշարձաններով հարուստ : Տեսար Հողը, որ կը խօսի, որ կը պատ – մէ, որ կը դինովցնէ : Ման եկար այն երկրին մէջ, ուր դեռ կը լսուի Հայկա – զանց այրուձիին դոփիւնը, արի – արանց բանակին զրահներու չկահիւնը :

Ինչքան ալ դառն ըլլայ, հրճուալից և – բաղէ մը արթնցողի պէս, աչքերը բանալ Սփիւռքի տխուր պատկերին դիմաց, պահ մը չսիրէ, կշտէ, բաղդատէ այն ի – րականութիւնը, որ տրուեցաւ հետեւորդ սերունդին .— Ի՞նչ տեսանք մենք :

Պատերա՛զմ, պատերա՛զմ, պատերա՛զմ : Ոչ երբեք պաշտպանելու համար հայկա – կան հողը : Զտեսա՛նք նոյնիսկ հայրենի երկիրը : Եւ արիւն թափեցինք, մեր և – րիտասարդութիւնը սպառեցինք, մեր օ – րերու թիւը կարճեցուցինք՝ առանց երբեք երջանկանալու որ մեր վաստակը տուինք հողին, — Հայաստանի՛ն, մեր գերադոյն նուիրականութիւնը, վե՛ր, ամէ՛ն բանէ վեր :

Անշուշտ դժուար է հասկնալ մեր դառ – նութիւնը անոնց համար՝ որոնք տեսողա – կան թերութիւն ունին, այնպէս որ թըմ – րուկին ձայնը բաւական կը համարին ... հարցնիք տեսնելու համար իրենց չուրջ : Մեղադրանք չէ որ կը բանաձեւեմ :

Միայն անողորմ մա՞հն է որ փոսեր կը բանայ, հետզհետէ ցօսրացնելով շարբերը, բոլոր ճակատներուն վը – րայ :

«Մահը իր ճամբով» : Իսկ մեր ամէ – ցօրեայ կեա՞նքը իր անխուսափե – լի պահանջներով : Իր հոգերով եւ տառապանքներով :

Գերեզմանի փոսերը աւելի խոր, աւելի ահաւոր ողբերգութիւն մը չե՞ն պարզեր ձեր առջեւ, երբ կը տեսնէք ուրիշ անողոք իրականու – թիւն մը :

Կ'ուշանա՞ն, կ'անցնկին յաջորդնե – րը, ժառանգորդները, մեղմացնելու համար հողվրտիքներուն կսկիծը...

Երկինքէն չինկան անոնք որ հայրե – նի հողին վրայ թաղուելու սփոփան – քը անգամ չունին :

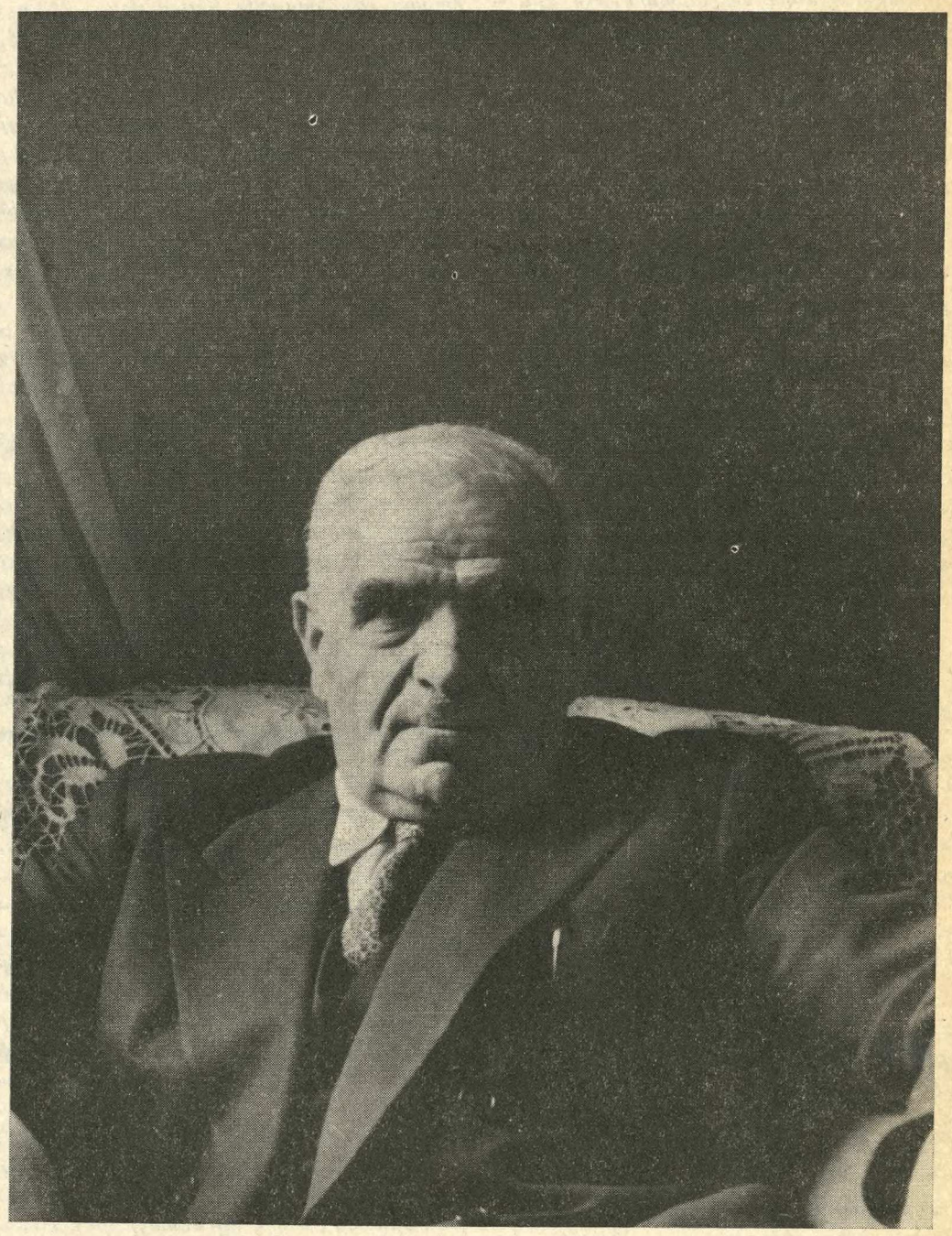

1957 - 1967

Այսօր, իր մահէն տասը տարի ետք, աւելի քան երբեք կը զգանք իր բացակա – յութիւնը :

Ինք միայն, կրնար հասկնալ թէ որքան լեղի եւ չոր արցունք կայ այս տողերուն մէջ : Բայց նաեւ հաւատք :

Որքան խօսինք իր մասին, ըսելիք չի – նչափ քննդուեցան սահմանները : Ա՛ր – դարեւ, ոչ միայն հայրենիքին մէջ, այլեւ տանդ մէջ իսկ չունիս փոխվէ կեանք, — պատը կը ծակէ օտար ձայնը եւ քեզ կը բռնաբարէ՝ ինչքան սուրբ խորհրդածու – թեան մէջ ըլլաս խորասոյզ :

Եւ անոնք որ կը մտածեն նման դառն իրողութեանց մասին, որոնք համեմա – տութեան ոչ մէկ եղր կը ներկայացնեն հին ողբերգութեանց հետ, երանի՛ կու – տան մեռելներուն :

« Լաց ի վերայ մեռելոյ, զի պակասեաց լոյս», կ'ըսէ դարերու խմաստութիւնը : Ճիշդ է, ամէն մէկ մեռելի հետ կը պակ – սի մեր լոյսը, — կ'ընդունիմ : Իսկ ո՞վ պիտի չափէ այն չանդգնութիւնը, վար – պե՛տ, ո՞վ պիտի կշռէ այն պատասխանա – տուութիւնը, որով մեր ուսերուն վրայ առեր ենք Մեծասքանչը, մեր կռնակն ա – ռեր ենք Հայկազանց պատմութիւնը, մեզի հանդանակ ենք հռչակեր տէր դառ – նալ մեր Մեծասքանչին ապրիւրին եւ մեր պատմութեան պարունակին : Վանդզի կ'ապրի՞նք, կ'ապրի՞նք հայրենիքին հա – մար : Ծաղիկը դնելու համար իր թաղա – րին մէջ :

Կը քալենք ժամանակին դէմ, ժամանա – կին հետ :

«Ցառաջ» ձայնը մեզի օդնական :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

1934 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19.— Հում նիւթ մը դրքի համար, բայց ժամանակ եւ միջոց եթէ ունենամ.— 1) Քննել մասնաւորապէս Պոլսոյ վերջին հարիւր տարուան մամուլը, փնտռել գտնելու համար քաղաքական մտահոգութիւններ եւ տեսակէտներ : 2) Նոյն ուղղութեամբ պրպտել Արտասահմանի մամուլը, մասնաւորապէս 80ական թուականներէն ասդին : Միեւնոյն ատեն սերտած կ'ըլլամ լեզուի զարգացման, ինչպէս եւ խաթարման ընթացքը : Պարզ է որ պիտի չբաւեն Վանաբեան եւ Նուպարեան մատենադարաններուն կիս-կատար հաւաքածոները : Բայց գոնէ մեծ քայլ մը առած կ'ըլլամ :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20.— Թրքահայ մտաւորականութիւնը ոչնչացուցին 1915ին, բայց փոքր մաս մը կրցաւ անցնիլ արտասահման : Ռուսահայ մտաւորականութիւնը ալ նախ բարոյապէս, յետոյ մեծ մասով Ֆիզիքապէս ոչնչացաւ բոլշեւիկեան լուծին տակ, մանաւանդ 1935 – 36 – 37ին (բարեհաճեցէք հաւաքել փաստերը եւ համրել անունները, սկսելով բոլշեւիկ երեւելիներէն մինչեւ երիտասարդ գրողները) : Մնացեալն ալ ներկայ պատերազմին մէջ պիտի տրորուի Կովկասի, Թուրքիոյ մէջ եւ այլուր : Ուրեմն պիտի դառնանք բոշա, եթէ հիմնական միջոց մը չճարուի այլասերումէ, զօսացումէ փրկելու համար Արտասահմանի վերջին ընտրանին, որպէսզի կարենան արտադրել եւ սերունդ հասցնել :

1943 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8.— Ու նորէն նոյն քարացած, կուրացած մտաւորականութիւնը, որ ոչ մէկ բանով չի հետաքրքրուիր, որ դէպքերուն ընթացքն անդամ չըմբռներ : Աշխարհ կը սարսի, մարդիկ թափծու զաղափարներով կը մխիթարուին : Նորէն եւ նորէն եղածն է որ կը մաշի եւ բացուած հետքերը, ակօսներն ալ կը գոցուին հետզհետէ :

Եւ այս երանելիներուն մէջ շատեր կան որ չէն օրերուն անդամ էին կուսակցութեան մը ...

1943 ՄԱՐՏ 5.— Դարձեալ Համբ. Երամեանի յուշերէն : Գահիրէի ռուսական դիւանագիտական ներկայացուցիչ Զմիանօֆ կը հարցնէ իրեն.— Իրա՞ւ է թէ Վանեցի Հայերը այնչափ շատ կը սիրեն Մոսկոֆը որ Հայոց Զորի դիւղացի մը ամէն օր առտուն կանուխ կը բարձրանայ դիւղին մերձաւոր բլուրն ի վեր եւ նայուածքը դէպի հիւսիս դարձնելով կը հարցնէ եղեր անցորդներուն.— « Քեռին եկա՞ւ, երբ պիտի դայ» (Բ. հատ. էջ 263) :

Այս տեսակ պատմութիւն մըն ալ Քաջաղնունին կը պատմէր, վարդապետի մը մասին (Վան) : Եւ դեռ ինչ շողորթաբանութիւններ եթէ պրպտենք այն օրուան թերթերը :

× Խրիմեան 1873ին հրաժարելով, իրեն դէմ եղած զրպարտութեանց կը պատասխանէ Կեսարի ոճով— «Ամէն ինչ տեսայ, լսեցի եւ մոռցայ» :

1943 ՄԱՐՏ 8.— Նորէն կարդացի Ռուբէնի «Բաղրեւանդ»ը, կը յիշեմ նաեւ իր «Վասպուրականը», «Ախալքալաքը», եւայլն : Ահա այս է որ կը կոչուի քաղաքական գրականութիւն : Որքան բոպիկ ենք՝ այս տեսակէտով : Ափսո՛ս որ դրքի չեն վերածուած այս ուսումնասիրութիւնները, «ի պէտս զարգացելոց» մանաւանդ անոնց որ « Հայաստան» կը հոլովեն բանիւ եւ գրչով, տիրացուական ազապատանքով, առանց տարրական գաղափար ունենալու անոր աշխարհագրութեան եւ պատմութեան վրայ : Այո, պարզապէս « ամելէ թապուրի»ի վերածել մեր այն «ուսումնականները » որ գրիչը կը գործածեն բրիչի տեղ, պարզապէս օրը իրիկուն ընելու համար : Գոնէ ճամբայ չինէին ...:

1943 ՄԱՐՏ 18.— Նամակ մը Արամայիս Սրապեանէ, Մարսէյլի շրջանէն (15 Մարտ) : «Յառաջ»ի բանաստեղծ աշխատակիցը, այժմ զինուորական բժիշկ, ճախրասլաց ոճով եւ բոցավառ երեւակայութեամբ կը նկարագրէ իր չորս տարուան կեանքը ճակատէ ճակատ,— Ֆրանսա, Յունաստան, Ալպանիա, Խրուաթիա, Մոնթենեկրոյի կիրճերուն մէջ, եւ այժմ նորէն Ֆրանսա : Կը գրէ թէ երեք անդամ ազատած է մահէն : Այցելեր է Վենետիկի Մխիթարեանց վանքը, որ պատերազմի պատճառով լուռ է եւ իր ջուրերը մսկոտ : «Տեսնուեցայ ազդակիցներու հետ, կ'աշխատին եւ կը սպասեն պատերազմի վերջանալուն : Շուրջ չորս տարիէ ի վեր առաջին անդամն է որ հայերէն գրելու առիթը կը ներկայանայ ... Սարսափելի է հեռու ապրիլ Հայերէն, երբեմն ցեղին ձայնը կ'ոռնայ արեանդ խոյանքէն, աղիզորմ եւ թախծոտ...Ներկայ տարուան Յուլիսին կ'ամուսնանամ. 32 տարեկան եղայ, եւ կարծես արդէն անցած ըլլամ կեանքի դարունէն, ամառէն, մանաւանդ աշունէն եւ ձմեռէն : Ինչ աշխարհ է այս, Աստուած իմ : Ամէն ինչ կը վազէ եւ կը դահավիժի ... Չէի կրնար երեւակայել որքան ոտքով ստիպուեցայ ճամբորդել : Կ'աշխատիմ : Ետեւէ եմ իտալերէն լեզուով բանաստեղծական խոշոր հատորի մը պատրաստութեան : Ութ երկար երգերէ պիտի բաղկանայ : Առաջին երգերէն մէկուն վերնագիրն է «Արմենիա» :

1943 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 19.— Շաբաթէ մը ի վեր զբաղած եմ «Արածանի»ով : Երկար ձգձգելէ ետք, մէկ շունչով շարադրեցի «Արեւմտահայ մամուլի զարգացում»ին Ա. մասը, չեմ դիտեր ուր յանգելու համար : Իսկապէս որ ուշ մնացեր եմ : Պրպտելու, վերլուծելու ջիղս նոր երեւան կ'ելլէ : Բայց միեւնոյն ատեն կը զգամ թէ այս ճամբով հետզհետէ պիտի կտրուիմ օրուան կեանքէն, հրապարակագրութենէն եւ իր տենդերէն : Ահա քանի օրէ ի վեր լրագիր չեմ կրնար կարդալ : ..ւ հիմա կը հասկնամ թէ Օշական ինչո՞ւ լրագիր չէր կարդար եւ երբ կը հարցնէիր թէ, օրինակ, ո՞վ է Ֆրանսայի վարչապետը կամ Հանրապետութեան նախագահը, « Քլեմանսօ», կ'ըսէր, երբ ան տասը տարիէ ի վեր հրապարակէն քաշուած էր եւ Փուէնքարէն կ'իշխէր : Նոյն հոդերանութեամբ Նարդունին ատելով կ'ատէր խմբագրութիւնը, թէեւ 15 տարի մնաց «Յառաջ»ի հաւատարիմ խմբագիրը :

1943 ՀՈԿՏ. 30.— «Օր» մը եւս Կիրակի, շնորհիւ «Բաֆֆի»ի : Ու մկրտութիւն մը : Այսպէս տղաքը հետզհետէ կը վարժուին իրենց մայրենի լեզուն բանեցնելու : Դժբախտաբար բոլորն ալ կը դոհանան իրենց ունեցած պաշարով, մինչդեռ ամէն դիւրութիւն ունին յառաջ տանելու իրենց ինքնազարգացումը : Նորէն մխիթարական է որ կը խանդավառուին զաղափարական տենդերով, մինչդեռ հազարներ լուծուած են անդին ապազդայնութեան յորձանքին մէջ, անդէմ եւ անճանաչելի ... Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, Շահրիկեան շարք մը յօդուածներ հրատարակեց ապազդայնութեան չարիքներու մասին : Ողջ ըլլար եւ տեսնէր բուն ապազդայնութիւնը, այս լպրծուն ափերուն վրայ, պատերազմէն առաջ, այլ մանաւանդ հիմա :

1943 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7.— Կիրակի, ցուրտ, աւելի ճիշդ՝ սառուցեալ խոնաւութիւն մը որ մինչեւ ոսկորներուդ կը թափանցէ : Ի՞նչպէս աշխատիլ, այս պայմաններուն մէջ : Աչքիս առջեւ է «Արածանին» իր 11 պրակներով : Նորէն ուզածս չէ, բայց կը սփոփէ, իրբեւ աշխատանք : Հարցը այն է որ չեմ կրնար շարունակել ծրագրուած նիւթերու մշակումը, այս պայմաններուն մէջ :

Վաղը մատենադարան պիտի երթամ, հոն ալ տաքնալու համար ստիպուած ես յարակից յարկաբաժինը, բուն Բարեգործականի դրասենեակը երթալ, դիրք մը կամ հաւաքածոյ մը առած :

Ըրէ՛ ինչ որ կրնաս, ժամանակը քեզի չի սպասեր :

1944, ՄԱՅԻՍ 11.— Օտարացման հետ, սրընթաց կ'երթայ լեզուի աղճատումնալ, բոլոր ընտանիքներուն մէջ : Նմոյշ մը օրուան խօսակցութիւններէն.— «Երէկուան ալերթին ո՞ւր էիր : — Քավ իջայ : — Ես ալ դիմացի ապրին դացի : — Պոնպարտըմանը, լսեցի՞ր : — Ի՞նչպէս չէ, ավիոնները մեր տունին վրայէն անցան, հապա ֆիւզէները ... — Մեր քարթիէին մէջ փառաշիւթ մը ինկաւ, մէջինները քարպոնիզէ եղեր էին : — Շատ սինիսթրէ կա՞յ ձեր փողոցին մէջ :— Մեր լօքաթէրները բոլորն ալ սինիսթրէ են, քառթ տը ռավիթայըման անդամ չունին :— Կ'ըսեն թէ թաղը մինէ ըրեր են : — Չեմ դիտեր, բայց ամէն տեղ միթրայէօզի պէս բաներ կ'երեւան » :

... Եւ ասոնք տարեցներն են, անոնք որ լաւ հայերէն դիտեն, կը խօսէին երբ հոս եկան Պոլսէն եւ ուրիշ քաղաքներէ : Ոչ տարրական նախանձախնդրութիւն մը, ոչ ալ ճաշակ : Ամէն բան ջուրին տուած, երթալով կը տափակնան, ծիծաղելի կը դառնան : Փոխանակ նորահասներուն դաս տալու, իրենք անոնց կը հետեւին փութացնելով այլասերումը եւ կապկութիւնը :

Վերջին Հայե՞րը պիտի մնանք ...

ՅՈՒՆԻՍ 10.— Այսօր ճիշդ չորս տարի է որ անդործ եմ : Այս վերջին տարին մտքով ալ անդործութեան դատապարտուեցայ, իբրեւ հետեւանք խառնիճաղանճ գործերու որոնք ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ սպառել ջիղերս եւ ըսպաննել օրերը : Ճակատագրուա՞ծ է որ չարխափանի դեր կատարեմ տաղնապալի օրերուն, երբ ամէն մարդ գլուխն առած կ'երթայ, երբ ընկերդ անդամ քեզ չի հասկնար, երբ տարիքով երիտասարդներ քառասուն տարի ետ են դացեր, երբ ծապըլվարական մարզանքներ կը շփոթուին յեղափոխական գործունէութեան հետ, երբ հինն ու նորը դիւրին վաստակի ճամբան բռնած՝ քթիդ կը խնդան, երբ ամէն կողմ արիւն կը հոսի եւ մարդիկ չեն հասկնար դէպքերու ընթացքը, մանաւանդ խմաստը, երբ չունիս մէկը որուն կարենաս բացուիլ առանց վերապահութեան, երբ գրոց – բրոցներ օտար «Հայասէր»ի մը չափ անդամ չեն հետաքրքրուիր հայկական ճգնաժամով, երբ չես դիտեր թէ դիշերը ողջ պիտի մնա՞ս ...

Եւ այս բոլորը ի վնաս ծրագրուած կամ կէս ձգուած աշխատանքներուս :

Ոչ իսկ յուշերս շարունակած եմ : Ամիսներէ ի վեր Մատենադարան ալ չեմ երթար, եւ աշխատելու տենդը օրէ օր տեղի կուտայ խարխափումներու, առօրեայ ջղագրգռութեանց եւ սնունդի սրտհատնումներու :

Մինչդեռ կրնայի չորս հատոր խմբագրած ըլլալ չորս տարուան մէջ, երբ այսքան խճողուած, ջլատուած չէր միտքս :

Ափսո՛ս կորսուած օրերուն եւ ժամերուն ...

Որո՞ւ սիրտը չի խայտար, երբ կը լսէ երգեր, ձայներ, եղանակներ հայրենի :

Ե՞րբ այսքան պէտք ունեցած էինք երգելով ապրելու : Երգելով Հայրենիքը, Ազատութիւնը, աշխատանքը, սէրը, խաղաղութիւնը եւ ուրիշ երանութիւններ :

Ամէն նոր փոս մը ազդանշան մըն է : Ահակոչ :

Վայ անոնց որոնք մոռցեր են վառ պահել իրենց սրտին եւ մտքին ճրագը, ապաւինած՝ հեռաւոր կամ հովանաւոր սուրբերու :

Այն ատեն փոսեր պիտի բացուին ոչ թէ գերեզմանատան մէջ, այլ իրենց իսկ ճամբուն վրայ :

... ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՊԱԿՍԵՑԱՒ

ԽՄԲ.— Ստորեւ մաս մը այն ճառէն զոր մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը արտասանած է Միլանոյի Հայ Տան մէջ, հայաջինջ սպանդին քառասնամեակին առթիւ (1955, Ապրիլ) :

1922ին, երբ վերջին անդամ Պոլսոյ մէջ Ապրիլեան Եղեռնին տարեդարձը կը տօնուէր, աղաղակ մը փրթաւ սրտէս,— « Ժողովուրդի մը կէսը յուղարկաւոր միւս կէսին ... : Տարիները յաջորդեցին տարիներուն, եւ կը թուի թէ յուղարկաւորներու թիւը պակսեցաւ :

. . . . . .

— Թշնամին կը յուսար յաւիտենական դերեզման մը պատրաստել դարաւոր ժողովուրդի մը համար, բայց երեք տարի ետք, իր դիմացը կը գտնէր հայկական հայրենիքի մը կորիզը, իբրեւ արդիւնք հերոսական դոյամարտի մը : Անկախ՝ իր վարչական կարգուսարքէն, այդ հայրենիքը արդէն դարձած է հաստատուն կըռուան մը : Բանաստեղծ Ա. Իսահակեան կ'ըսէր առիթով մը, — «Ինչ որ վատ է Հայաստանի համար, գնայուն է, ինչ որ լաւ է, մնայուն է » : Աշխատինք որ մը – նայունը դերազանցէ գնայունը : Ինչ ընկերային կամ քաղաքական դաւանանք ալ ունենանք, պիտի ըլլանք միակամ՝ Հայրենիքի դերագոյն շահերուն, տարագիր բազմութեանց իրաւունքներուն պաշտպանութեան մէջ : Վերջնական չեն հողային սահմանները եւ վարչաձեւերը : Այստեղ, արտասահմանի մէջ, ուր որ հայկական համրանք մը կը շնչէ, պէտք է կազմակերպէ իր ինքնապաշտպանութիւնը : Արհաւիրքի օրերուն, դողդոջուն մամիկներ անկարելին կը փորձէին, իւրաքանչիւր տունէ ճրագ մը փրկելու համար : Այսօր այդ ճրագները կը վառին ձեր աչքերուն առջեւ, ձեր բոլորտիքը, ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի : Ունինք հասուն երիտասարդութիւն մը կրակոտ աչքերով եւ շինարար բազուկներով : Ինքնապաշտպանութեան պայքարը կը պահանջէ, այսօր ալ, կարելին փորձել, ճրագներ փրկելու համար օտարութեան մէջ : Որքան ալ մռայլ երեւայ հորիզոնը, պարտաւոր ենք անսասան պահել մեր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար : Պիտի դան՝ այդ օրերը, եթէ դիտնանք հաւատարմօրէն եւ դիտակցօրէն վարել մեր ճակատագիրը : Գետին կէսը անցած ենք անհնարին զոհողութիւններով : Մնացեալն ալ կրնանք անցնիլ՝ մնալով հաւատարիմ՝ աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին եւ անոնց արձակած պատգամին :

Առտուն կանուխ, երբ Արարատը դիտէք հեռուէն, մշուշապատ եւ այլանդակ պատկեր մը կը ներկայացնէ, իբրեւ թէ գլխատուած ըլլար : Քիչ ետքը մշուշը կը փարատի արեւի ճառագայթներուն տակ, եւ Արարատը ձեր առջեւ կը պարզուի իր վեհափառ կերպարանքով :

Այդպէս ալ, ուշ – կանուխ պիտի փարատի հայկական հորիզոնին վերեւ, եւ այս ժողովուրդը պիտի տեսնէ իր վերջնական յաղթանակին Արարատը՝ իր ամբողջ վեհափառութեամբ :

ԳԻՒՂԻ ՄԸ ՀՈԳԻՆ

ԽՄԲ.— Այդ գիւղը Արմաշն է, որուն հոգեպատկերը ներկայացուցած են նախապէս երկու գրագէտներ Յ. Գ. Մրմըրեան եւ Լեւոն Բաշալան, — եւ ահա այս հոգեպատկերը :

Դէպի Արմաշ ...

Մոռցիր երկիւղալի լեռնակատարները, թովիչ քարանձաւները, ուր խորհուրդը բոյն դրած է, պիտի ըսէիր: Մոռցիր շը-քեղ սարերը, վէս զետը որ հեռաւոր լեռներու դրացնութիւնը կը պատմէ, ա-մօթխած առուն, զմայլելի ձորերը, եւ արդէն իսկ Արմաշը կ'ունենաս աչքի առ-ջեւ, — Արմաշը՝ զուրկ այն բոլոր պերճ, արհաւրալի շրջանկարէն՝ զոր գիւղերու մէջ փնտռելու վարժուած ենք :

Անտառն ենք, — այդ խիզախ, վեհա-շուք եղբայրակցութիւնը յաճախ տարաղ-դի ծառերու, — շատ բան կորսնցուցած է, Արմաշի ճամբուն վրայ, իր սրբազան հանդիսաւորութենէն, օգտախնդիր մարդ-կութեան մը կացինի հարուածներուն տակ :

×

Բայց բնական հմայքէն անկախաբար, եւ անկէ առաջ, գիւղը պիտի ունենայ իր

> Եթէ երիտասարդութիւնը ամառ է, անշուշտ չի կրնար ձմրան պաշարը ապահովել, միայն երգելով ու պա-եելով :

հոգին, որ յաճախ կ'ազդուի շրջավայրէն, եթէ ուղղակի անկէ չի բխիր ու անով չի սնանիր :

... Արմաշն ալ ունի իր հոգին, ցուրտ, տարամերժ, ստրկօրէն ինքնամփոփ: Խը-զունջի հոգի մը, ուր ոչինչ կը գտնես հաղորդական, ոչինչ համակրելի, խան-դագրգիռ :

Արմաշի գիւղացին, ինչպէս մեծամաս-նութիւնը՝ այդ կողմի գիւղացիներուն, ունի չեմ գիտեր ի'նչ մը որ կը խրտչեցնէ փոխանակ խանդավառելու, որ գիւղացիի տարաղէն կը մերկացնէ զինքը :

Եւ ի՞նչ է գիւղացին, եթէ ոչ բազմու-թիւնը բնական մարդերու,— համեստ մը-շակներու, որոնք անարուեստ ինչպէս ի-րենց շինած տուները, եւ խոնարհ որչափ թերեւս չէր Նազովրեցին, անմիջապէս համակրութեան կապով մը կը զօդեն քեզ : Եւ դուն ինքզինքդ ա'լ օտար չես զգար անոնց քով, խանդաղատանքով մը-տիկ կ'ընես իրենց անխաթար մարդու զրոյցները, իրենց անպղտոր աշխարհա-հայեացքը, իրենց վայրի տրամաբանու-թիւնները :

Խօսելու եղանակ մը ունի գիւղացին, որ անձանձիր մտիկ ընելու կը հարկադրէ քեզ, եւ դուն անզգալաբար կ'ընկղմիս ա-նոր հոգեբանութեան մէջ, անոր էութեան խորքը: Դուն ալ գիւղացի կ'ըլլաս հո-գիով :

— « Մենք ալ մարդ ենք, ի՞նչ ընենք, այսչափ կրցանք ըլլալ»:

Այս չէ՞ր որ պիտի ուզէր ըսել հարա-զատ գիւղացին իւրաքանչիւր այցելուի, ամէն քաղքենի հպարտութեան, եթէ մի-այն այցելուն ուզէր հասկնալ, հասկը-նա՛լ...

« Մենք ալ մարդ ենք »:

Բայց արդէն այդ քիչ մը բողոքարկու չքմեղանքը չէ՞ որ կը յայտարարէ իրենց դէմքը, — զսպուած, վախկոտ ժպիտով, իրենց համեստութեան դիտակցութեամբ խոնարհած աչքերով, գլխու այն միա-միտ ճօճումով որ միայն իրենց յա-տուկ է :

Եւ դուն ո՛րքան փոքր կը զգաս ինք-զինքդ, հակառակ բոլոր ինքնահաճ յա-ւակնութիւններուդ, երբ անոնք կը խօսին այդպէս, այս կացքով :

Է՛հ ուրեմն, Արմաշցին գիւղացի չէ, այս հայեցակէտէն դիտելով :

Ո՛չ, իր վրայ կը տեսնուի տեսակ մը խորթ, օտարոտի կեղեւ — միեւնոյն ա-տեն միջուկը — որ այլասերած քաղաքա-ցիներու տպաւորութիւնը կը գործէ :

—Ի՞նչ ընենք, ճանըմ, իշթէ կ'երթանք: Այդ է իրենց շարժուձեւերուն, հոգեբա-նութեան արտաքին իմաստը :

×

Իզմիթ, ժամուն բակը, ազբիւրին առ-ջեւ եմ: Հազիւ տասը տարեկան տղայ մը փարչով ջուր կը լեցնէ :

— Տղա՛յ, այս ջուրը կը խմուի՞, կը հարցնեմ, խօսակցութիւն մը բացած ըլ-լալու համար :

— Օղո՛ւլ, դուք ասանկ ջուր ունի՞ք. ասիկա ժամու ջուր է :

×

Արմաշ ենք, ընկուզենիի մը տակ, ո-րուն կողքին գիւղական ընդարձակ տուն մը իր հովանին ձգած է: Տանտիրուհին է երեսունը անցուկ տիկին մը, որ գուլպայ կը հիւսէ: Անզուսպ տենչ մը ունիմ գիւղի բնակիչներուն հետ խօսելու, անոնց հո-գին անխնայ քրքրելու:

— Տիկին, կը հարցնեմ, ինչո՞ւ այս տունին պատերը առանց ծեփի ձգեր էք:

— Մե՛զք որ քաղքցի ես, կը պատաս-խանէ առանց այլ եւ այլի: Այսչափ մը բանը չե՞ս գիտեր: Եթէ դուրսը ծեփես եւ աղուոր ցուցնես, թշնամի շատ կ'ունե-նաս, մինչդեռ ներսը եղածը մարդ չի տեսներ :

Եւ ասիկա առաջին խօսակցութիւնն էր, Աստծու բարեւէն ետքը :

— Քանի՞ տարեկան ես, կը հարցնէ ընկերուհի մը այդ կնոջ :

— Քառասունըվեց, կը պատասխանէ պարզապէս, մինչ մենք 30 – 35 կը կար-ծէինք, դիտելով իր դեռ թարմ այտերը, սեւ մազերը, դէմքին ամբողջ կենդանի արտայայտութիւնը :

— Եթէ Պոլիս ըլլայիք, ձեր վրայ պիտի խնդային : Այնտեղ տարիք պահել գիտ-նալը մեծագոյն յատկութիւնն է կնոջ : Մենք հազիւ երեսուն կը կարծէինք :

— Ինչո՞ւ պիտի պահեմ, ինչո՞ւ սուտ խօսիմ: Ես այսօր ճիշդ քառասունըվեց տարեկան եմ :

— Աս ի՞նչ է, կը հարցնեմ իմ կարգիս ուրիշ կնոջ մը, մանկամարդուհի մը այս անգամ որ կը կամնէ :

— Ճերմակ հացը կ'ուտես եւ ցորենին ի'նչ ըլլալը չե՞ս գիտեր :

×

... Կա՛լը, հաւաքական, տենդոտ աշ-խատանքի այդ եռուն մեղուանոցը, ուր ամէն մարդ կը գործէ, տանուտէրը ինչ-պէս բոկոտն լաճը, մայրը ինչպէս մատա-զատի աղջիկները, որոնք հազիւ մեր «թի-թեռնիկ»ներուն տարիքը ունին, բայց արդէն հասուն կը սեպուին :

Հօ՛, հօ՛, եւ գոմէշը կը շարժի, իր ե-տեւէն քաշելով կամը, որուն վրայ նստած է տունին երիտասարդը, կամ հարսը, մինչ ուրիշ տղամարդեր, կիներ ու աղ-ջիկներ, իւրաքանչիւրը գործիք մը ա-ռած, որաները կը քակեն, ցրցքնուած հասկերը կը հաւաքեն. կամ, քիչ մը ան-դին, կամնուած ցորենը կը հոսեն :

Եւ այսպէս մինչեւ իրիկուն, մինչեւ ուշ ատեն, երբ ամէնքն ալ, մարդ եւ ա-նասուն, բոլորովին յոգնած՝ արդար վաստակին հեշտանքը կ'ըմպեն, ախորժե-լի ընթրիքով մը :

Քաղաքը իր բովանդակ ժխորով նուազ պերճախօս է այս անազմուկ բայց շատ աւելի տաժանագին, ու իսկապէս արդիւ-նաւէտ գործունէութեան քով, որ ամէն օրուանն է եւ ամէն տարուանը, — միշտ նոյն հրակէզ արեւուն տակ, միշտ միեւ-նոյն նախնական կազմակերպութեամբ, որ Աշխատանքի գինովցնող լուծին կ'են-թարկէ ամէնքն ալ, եւ ամէնքն ալ հաճոյ-քով կը կրեն այդ լուծը :

— Քո՞յրդ է, կը փորձուիմ հարցնել ա-րեւուն տակ թխացած տղամարդու մը, որ իր քսանամեայ կորովին բովանդակ թափովը ցորենը կը հոսէ գրեթէ տարե-կից եւ նոյնչափ կենսալիր ու գեղանի աղջկան մը հետ :

— Մեր հարսն է, տիկին, կը փութայ զոհացնել, վրանին տակէն, տղուն մայ-րը, խօսքն ուղղելով մօտս: Աս ալ թոռս է, կ'աւելցնէ, մատնանիշ ընելով երկամ-

> Եղածով, թերի գիտելիքներով գո-հանալ՝ կը նշանակէ ետ երթալ: Կը նշանակէ լճանալ, սեփական ձեռքե-րով փակել յառաջդիմութեան ճամ-բան :

ՀԱՅ ԲՆԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

ԽՄԲ.— Շաւարշ Միսաքեան, երիտա-սարդ հրապարակագիրը որ ժամանակ մը օրագրեց ի Կարին, եւ պատեհութիւնը ունեցաւ աւելի մօտէն ուսումնասիրելու հայ բնաշխարհը, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ մեր կողմէ իրեն եղած հար-ցումի մը («Մեհեան », ամսաթերթ):

Հայաստանեայց Գրականութիւնը — այնպէս ինչպէս կը հասկնայ մեր երիտա-սարդ ու գեղագէտ սերունդը — բազ-ձանք մըն է որուն իրականացման մասին դեռ չի մտածեր, կարծեմ, նոյնինքն Հա-յաստան – Աշխարհը : Տարուբեր երկու հակամարտ եւ հաւասարապէս անհարա-զատ հոսանքներու միջեւ, իրենց հայ-եացքը աւանդաբար ուղղած Պոլիս, բայց իրապէս ենթակայ սահմանէն անդին տի-րապետող կացութեան, Բարձր Հայքը, Տարօնն ու Վասպուրականը դժուար թէ փորձեն ինքնուրոյն թռիչք՝ զուտ գրա-կան – գեղարուեստական տեսակէտով, գոնէ մօտաւոր ապագայի մը համար : Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, ինչ որ կը տիրէ ներկայիս, չի կրնար ծնունդ տալ վարդագեղ ակնկալութեանց : Բուն Հա-յաստանի ոստանիկներուն մէջ, մենք ու-նինք երիտասարդութիւն մը հանրանուէր ու անհամբեր, տրոփուն «հասարակա-կան» մտահոգութիւններով, քիչ մը չա-փազանց իրապաշտ ու օգտակրկիտ, մշտահոս աղբիւր հաւատքի եւ աշխոյժի: Բայց նոյն այդ հոգերը այնքան տիրաբար կը գերակշռեն, որ Գեղեցկի եւ Չեւի պաշտամունքը մնացեր է երկրորդական գծի վրայ, իբրեւ տեսակ մը պերճանք

որուն կ'անդրադառնան մարդիկ, երբ փո-րը լաւ է պարուրուած :

Եւ այսպէս է որ այնտեղ, հայրենիքի պորտին վրայ, օտարականը իր շուրջը կը տեսնէ բազմութիւն մը, գրասէրնե-րու, այլազան ընդունակութիւններով եւ տարբեր կրթութեամբ, բայց գրեթէ նոյ-նազգաց, չըսելու համար նոյնաճաշակ : Կա՛յ բան մը որ ընդհանուր կապ մը, մի-ութեան գիծ մը կը հաստատէ իրենց մի-ջեւ: Ու եթէ փորձուիք վերլուծել ծնուն-դը ու զարգացումը հոգեբանական այդ երեւոյթին, ձեր եզրակացութիւնները պիտի ամփոփուին երկու գլխաւոր գիծե-րու մէջ.—

1. Պոլիսը, իր յաւակնոտ ու ապիկար

> Փռուած աշխարհի շքեղաշուք պո-ղոտաներուն վրայ, տարուբեր՝ հա-մայնակուլ յորձանքի մը ալիքներէն, մեր նոր սերունդը յանախ կը խեղ-ճանայ : Ամօթխած, եթէ ոչ նկուն գլխիկոր երեւոյթ մը կը ստանայ: Կը կարծէ թէ մարդիկ ծուռ պիտի նային, եթէ ճակատը բարձր բռնէ եւ շեշտակի նայի աջ ու ձախ :
>
> Քանի տեւէ այս նախապաշարումը, մենք իսկապէս պիտի դառնանք զան-ցառելի քանակութիւն մը:
>
> Եւ օր առաջ պիտի մեռնի ազգային ոգին :
>
> Ամէնէն առաջ երիտասարդները ի-րենք պէտք է ըմբոստանան այս նա-խապաշարումին դէմ :

եայ երախայ մը, որ ցորենի խուրձերը կը բզկտէ անփութօրէն :

— Ըսել է այսչափ շո՞ւտ կը կարգուին:

— Ինչո՞ւ չէ, մենք շատ բարակը չենք նայիր: Երբ տղան կրնայ կին մը ապրե-ցընել, ինչո՞ւ պիտի չկարգուի : Մենք ա-մէնքս ալ կ'աշխատինք, ուստի կրնանք ապրիլ :

Ու երբ Պոլսոյ բարքերը ծանօթացնե-լով, դրամօժիտին դերը կը բացատրէր ուղեկից մը.

— Դրամօժի՞տ մի. ես փարա ունենալէ վերջը, կը նստիմ կ'ուտեմ, փարա ուղող էրիկ մարդուն ալ ...

×

— Կը տեսնե՞ս սա տղաքը, կը թելադրէ քովէս ծանօթ մը, ասոնք են որ վաղը միւս օր վարդապետ պիտի ըլլան :

Ու կը դիտեմ սրտաճմլիկ թափօրը սե-ւազգեստ, գլխահակ, տխրադէմ պատա-նիներու, որոնք վանքի եկեղեցին կ'ուղ-ղուին, կարծես անխուսափելի ճնշումի մը ուժին տակ :

Ա՛հ, իրենց մռայլ արտայայտութիւնը, իրենց երկչոտ, յանցապարտ երեւոյթը, որ քաւութեան նոխազներու տպաւորու-թիւնը կը գործէ :

Մեղք չէ՞ իրենց, մեղք չէ՞ իրենց արեւ-օրերուն, որ այսպէս վաղաժամ կը հրա-ժարին աշխարհէն :

Կ'ըսես՝ իրենց կոչումին ծանրութիւնը, իրենց դերին խոր դիտակցութիւնն է որ տօթագին օրուան մը հոծ մթնոլորտին պէս, կը ճնշէ իրենց վրայ, կը փետրատէ իրենց բոլոր թռիչները ու կանխահաս ի-մաստուններու, փորձառութեան բովէն անցած տրտմալի ծերերու անբնական կերպարանքը կը հազցնէ իրենց, սեւ շա-պիկներուն հետ, — խորհրդանշանը ի-րենց ապագայ կեանքին :

Չէ՛, ասոնք չեն կրնար ըլլալ այն հոգե-ւորականները, զոր մենք սովոր ենք տես-նել Պոլսոյ փողցներուն մէջ: Ասոնք բուն հոգեւորականը պիտի ըլլան :

— Տեսա՞ր ամէնքն ալ, վերսկսաւ խօ-սակիցս չար ծիծաղով մը, հիմա այսպէս գլուխը կախ, տխուր – տրտում են, ար-դարի կերպարանք ունին. բայց երբ վա-զը վեղարն ու փիլոնը առնեն, մեր գլլ-խուն մէկ մէկ դեւ կը կտրին ...

— Բայց չէ՛, ասոնք այն տեսակէն չեն:

— Դուն չես գիտեր, դուն ըսածս նա-յէ :

«Արեւելեան Մամուլ»
26 Սեպտ., 1907

շարժուձեւերով եւ սմսեղուկ ինքնամփո-փումով, այնպիսի հաւատք մը դոյացու-ցեր է՝ թէ երբեք չի հասկնար, չի բաժ-ներ հայրենի հոգերն ու յոյզերը, հետե-ւաբար, իր բոլոր ճիգերը կեղծ են, թե-թեւ են, «հոսհոսական» են. ապա ուրեմն ինչ որ կ'արտադրուի Պոլսէն կամ կը թե-լադրուի, երկրի մէջ ընդհանրապէս կ'ընդ-ունին վերապահութեամբ, կանխակալ դատաստաններով : Մեր անսպառ ու դունագեղ բառամթերքն իսկ, որ մեծա-մասնաբար հայ լեզուին անվիճելի սեփա-կանութիւնն է, տեսակ մը ծիծաղով ու քամահրանքով կ'ընդունուի: Պոլսոյ գրա-գէտը, տարածուն նախապաշարումով մը, նկատուած է մէկը որ «ըսելու գեղեցիկ ձեւեր կը փնտռէ, բայց իրապէս չունի «ըսելիք», չունի խօսք: Ի՛նչ կասկած որ այս համոզումը, վարակիչ ախտի մը պէս, փոխանցուած է Կուրի ափերէն :

2. Ու ճիշդ այս իրողութեան բերումով, անոնք որ — վաղուան հաշուին կը խօ-սիմ — կը փորձեն գրել այսօր, թշուառօ-րէն կը թարթափեն մէկ այս, մէկ այն կողմ, անդիտակցաբար այլանդակելով ի-րենց դիմագիծը, մանաւանդ երբ զուրկ են — եւ այդ սովորական փաստն է — անհատականութեան մը հզօր խոյանքէն, երբ իսկապէս ստեղծագործական սար-սուռ մը չէ որ տուն կուտայ իրենց ար-տայայտութեան : Եւ ահա նոր հոյլ մը միջակութիւններու, որ իր վտիտ կարո-ղութիւնները կը փորձէ քերթելով ու եր-գելով, անտարբեր՝ իր յարուցած խառ-նաձայնին: Ու կը զարմանաս որ ի՛նչպէս մեր աշխարհի չքեղ համայնապատկերին մէջ, ուր իւրաքանչիւր ծղօտ մրմունջ մը ունի եւ իւրաքանչիւր վտակ երգ մըն է, ուր փողոցին երկայնքը կամ ամեհի բար-ձունքներէն վեր երեւակայութիւնը թը-ռիչքներ կրնայ փորձել առանց բռնի ճի-գերու, — գրողները կը մնան աշակերտ-ները պոլսական տիպարներու կամ տա-զանդները կը ծիւրին ամուլ խաղերով:

Արդեօք հայրենիքի նոր սերունդը պիտի կրնա՞յ վերստանալ իր անկախութիւնը, կանգնելու համար պայծառադէմ եւ ինք-նաբուխ ու ինքնատիպ, հպա՛րտ իր ըս-տեղծագործութիւններով որ ցանկալի ճամբան բանային, — հարց մըն է որու մասին շատ անգամ կը մտածէր, միշտ վարանելով ուղղակի պատասխանել : Եւ հարց մըն է այդ, որ կը պահանջէ ա-ռանձին ուսումնասիրութիւն, դուրս ըլ-լալով նամակի մը սահմանէն :

(«Մեհեան», Պոլիս, թիւ 3,
1 Մարտ 1914)

Պոլսոյ Թերթերէն կ'իմանանք որ Փա – րիզաբնակ Պ. Յակոբ Լէյլոզեան դժբախ – տութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր եղ – բայրը՝

ԿԱՐՊԻՍ ԼԷՅԼՈԶԵԱՆ
(Պարտիզակցի)

որ իր մահկանացուն կնքած է Պոլսոյ մէջ, անցեալ շաբթու յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 21ին Գումգափուի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Շիշլիի դերեզմանատունը եւ ամփոփուած իր ընտանեկան դամբա – րանը :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Յակոբ Լէյլոզեանի եւ ընտանեկան պարա– գաներուն :

Այրի Տիկին Ովաննա Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան եւ զա – ւակները Բաֆֆի եւ Թագուհի, Օր. Մարի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Պետրոսեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աղգականին՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

յակարծական մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 24ին, իր բնակարանը 44 Րիւ Էմիլ – Զոլա (Ալֆորվիլ) :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յուն. 27) ժամը 13·30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար, իր ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 49րդ տարեդիցի առթիւ հիմնադիրներուն եւ գործօն անդամներու յիշատակին հոգե – հանգիստ կը կատարուի այս կիրակի ա – ռաւօտեան ժամը 12ին, Փարիզի Ս. Յով. հաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցիին մէջ :

Նոյն օրը կէսօրէ ետք այցելութիւն Գ. Յակոբեանի, Գ. Շահինեանի եւ Ք. Ժա – տունի չիրիմներուն :

Կը հրաւիրուին բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ա – կանները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօյաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի այս կիրակի (29 Յունուար) առա – ւօտեան Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղե– ցին իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան տա – րելիցին առթիւ :*

Հանդուցեալին յիշատակը յարգողներէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Այս առթիւ Փարիզի Հայկ. Ծերանոցնե– րուն կը նուիրէ 200 ֆրանք (ստանալ «Յառաջ»էն) :40 Յառաջի բարգաւաճման, 50 Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ :

×

Այրի Տիկին Իզմիրլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար– ուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր ամուսնոյն
Ատրամեծ Իզմիրլեանի
մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի պիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղե– ցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի, տեղի պի– տի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Լիոնի մէջ ծառայող հոգեւորականներու եւ դպիրներու, Ազգ. Մխիթեանց մէջ գործօն մասնակցութիւն ունեցող անդամ– ներու եւ երէց. մշակներու : Օրուան Ս. պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին Լիոնի «Կոմիտաս երգչա – խումբի» կողմէ, ղեկավարութեամբ Օֆ– լազի : Անոնց յիշատակը յարգող հասա – րակութենէն կը խնդրուի ներկայ ըլլա – նալ :

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին Օտէի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 40 Րիւ Տիւ Թեներալ տը Կոլ :

Կը խօսի ՓՐՈՖ. ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

EMPRUNT 1967
BONS 6,25%
à 5-10-15 ANS
GARANTIS PAR L'ETAT
CLOTÛRE SANS PREAVIS
Charbonnages de France
GROUPE CdF
Pub. MORIN CF 195

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլ. Օտտոյի Մարսէյլի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը առ ի դիտու– թիւն կը յայտարարէ կրօն. Ընկերակցու– թեան բոլոր անդամներուն թէ իր պաշ – տօնավարութեան չրջանը լրացած ըլլալով նոր թաղական խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Յունուար, կիրա– կի կէսօրէ ետք ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Ց. Դ. «Բաֆֆի» խում– բի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (27 Յունուար) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը 21ին :*

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻԵՆ.—*Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն իր բո– լոր ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :*

ՊԱՆԵՒՕ – ՔՈՇԱՆ.— *Հ. Ց. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրի – կուն ժամը 21ին : Սովորական հաւաքա – տեղին :*

ՓԱՐԻԶ.— *Հ. Ց. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կա – րեւոր օրակարգ :*

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— *Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Շա– բաթ երեկոյ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան տարե – կան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհան – ջանեան սրահը : Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, ա – նոնց, որոնք տակաւին միութեան անդամ չեն, զան անմիջապէս արձանագրուին, իրենց իրաւունքները արդարացնելու հա – մար :

ՀԱՄԱՅԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

Վարչութիւնս կը վստահի որ բոլոր ան– դամները ներկայ պիտի ըլլան այս կարեւոր ժողովին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ
Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République
Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՑԻ
ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ
Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :
Թարգմանութիւն ՏՈՒՔ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵ ԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ
Գլխաւոր դերակատարներն են.—
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻԻՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐ – ԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ:
Ինչպէս նաեւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:
Տոմսերը կը ծախուին.—
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46
Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՄԻՍԻ, 21 Րիւ Սօլնիէ (մետրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէքը, Փլաս Տիւ 11 Նովեմպր
Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
ՆԱՑԻՐի պարախումբը :Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում :

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ
Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
Պարահանդէս՝
ՆՈՒՀԻ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ *եւ իր նուագախումբը :*
Ջերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

1/2 GROS **LYON** DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, Rue Villeroy — LYON (3e)
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, Rue Vendome — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (Ֆարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, Ֆատայիֆ, եւայլն :
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 27 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10823 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.823

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ՈՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ե.

ԱՐՄԱՏԱՑԱԾ ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Կրօնական մոլեռանդութիւնը եւ իսլամական վարդապետութեան սխալ մեկնաբանութիւնն ու գործադրութիւնը Թուրքիոյ մէջ անցեալին ծառայած են վարկաբեկելու օսմանեան կայսրութիւնը եւ պատճառ դարձած անոր յետադիմութեան :

Քրիստոնեաներու դէմ ատելութիւնը սուլթանները մղած է «կեավուր»ները բընաջնջելու քաղաքականութեան :

Եւրոպայի դէմ ձեռնարկուած աշխարհակալական պատերազմներուն երբեմն տրուած է «Ճիհատ»ի գոյն : Քրիստոնեաներու դէմ մղուած կռիւներուն մէջ մեռնող «մէհմէտճիկ»ը նկատուած է շէհէտ (նահատակ), որ ուղղակի պիտի երթար արքայութիւն, այնտեղ վայելելու համար չքնաղագեղ հուրիներու շընորհները :

Այս կոյր հաւատքը առաջնորդած է տգէտ ու խաւարամիտ Թուրքը արհամարհելու մահը եւ «նահատակուելու»՝ հուրիներու սիրոյն :

Կրօնական մոլեռանդութիւնը դարերէ ի վեր արմատ ձգած է Թուրքերու հոգիին մէջ եւ անկարելի է որ ձերբազատուին անկէ :

Մուսթաֆա Քեմալի բարենորոգումներու կարգին ամէնէն աւելի կրօնքին տրուած հարուածներն էին, որ գայթակղեցուցին երկրի հանրային կարծիքը :

Բազմաթիւ ըմբոստ հօճաներ ու սոֆթաներ կախաղանի վրայ քաւեցին իրենց մեղքը :

Հակակրօնական քարոզութիւն ընող երիտասարդ քեմալականներ պատժուեցան ժողովուրդին կողմէ : Զէ մոռցուած պարագան Քուպիլայ անուն սպային, Մէնէմէնի մէջ լինչի ենթարկուած ամբոխին կողմէ, որ զայն սպաննելէ ետք անոր արիւնը խմեց, անգամ մը եւս հաստատելով Թուրքին արիւնարբու նկարագիրը :

Պարբերաբար կը քանդուին Աթաթիւրքի արձանները զանազան քաղաքներու մէջ մոլեռանդ շէրիաթճիներու կողմէ, իբրեւ փոխ – վրէժ անոր հակակրօնական բարենորոգումներուն :

Տարիներէ ի վեր նուրճի կոչուած աղանդ մը դաւառներու մէջ հսկայական նուաճումներ կ՚ընէ՝ իր շուրջ համախմբելով մեծ թիւով «հաւատացեալ»ներ, զինուած կոյր մոլեռանդութեամբ, մտահոգելով օրուան իշխանութիւնները, որոնք ցարդ չկրցան առաջքն առնել յետադիմական, «շէրիաթճի»ական այս շարժումին :

Քանի մը ամիս առաջ Անգարայի կառավարութիւնը որոշած էր պաշտօնանկ ընել Կրօնից տեսուչ Իպրահիմ Էլմալըն, ճերմակ փաթթոցաւոր բարձրաստիճան կրօնաւոր մը :

Վարչական այս պարզ կարգադրութիւնը պատճառ դարձաւ հրահրելու մոլեռանդներու կիրքը՝ մայրաքաղաքէն մինչեւ դաւառները : Կառավարութեան դէմ ցոյցեր տեղի ունեցան ամէն կողմ, գլխաւորութեամբ «նուրճի»ներու եւ մասնակցութեամբ խառնիճաղանճ ամբոխին :

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի Ամասիա այցելութեան օրը հազարաւոր մարդիկ, երիտասարդ եւ ծեր, որոնց շարքին փաթթոցաւորներ, բողոքի նշանատախտակներով եւ բուռն ցոյցերով դիմաւորած են զայն : «Ուրիշ ընելիք չունէինք, Էլմալը՞ն պաշտօնազրկեցիք» կը պոռար ամբոխը :

Իսլամական էնսթիթիւի դաշնակցութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերուն հրահանգած էր ցոյցեր կատարել՝ պահանջելու համար Էլմալըի վերահաստատումը իր պաշտօնին մէջ :

Ազգային Ուժերու երկրորդ համագումարը բողոքի բանաձեւ մը քուէարկած է, պահանջելով, որ Կրօնից տեսչութիւնը ինքնավար կազմակերպութիւն մը դառնայ եւ չենթարկուի նախարարի մը քմահաճոյքին :

Ազգային ուժերը վճռած են կարելի բոլոր միջոցներով պաշտպանել Թուրքին սրբութիւններուն դէմ ուղղուած հարուածները, ուսկից որ գան անոնք : «Մեր դէմ ելլելիք որեւէ արգելք անպայման պիտի քանդենք պողպատեայ կամքով, որ իր ուժը կ՚առնէ մեր հաւատքէն » :(Ենի Թանին, Անգարա, Գ. տարի, թիւ 856) :

Երեսփոխաններ, փաստաբաններ եւ մտաւորականներ մասնակցեցան բողոքի արտայայտութեանց, պաշտպան կանգնելով փաթթոցին :

Ահա՛ թէ ի՛նչ վիճակ կը ներկայացնեն Մ. Քեմալի աշխարհիկ բարենորոգումները կրօնական մարզին մէջ, 43 տարի ետք :

Անցեալ Շաբաթ Բամազանի տօնն էր : Այդ առթիւ լոյս տեսած է Անգարա Պայրամ անունով թերթ մը, որուն մէջ իսլամական կրօնքին մասին յօդուածներ գրած են նախագահ Սունայ, վարչապետ Տէմիրէլ եւ Ինէօնիւ :

Խմբագրականը ստորագրած է հանրապետութեան նախագահը, որ իսլամութեան մասին իր տեսակէտները պարզէլէ ետք հրաւէր կ՚ուղղէ կրօնաւորներուն գիտակցօրէն կատարելու իրենց պարտականութիւնը, մոռնալով ատելութիւն, քէն ու ոխ :

Օսմանեան կայսրութիւնը հիմնուած է իսլամական կրօնքի իրաւական եւ ընկերային սկզբունքներուն վրայ : Երբ կայսրութիւնը սկսաւ յետադիմել, խաւարամտութիւնն ալ զարգացաւ նոյն համեմատութեամբ : Ցաւալի է որ իսլամական կրօնքը երկար ատեն սխալ մեկնաբանուած է եւ պէտք եղածին պէս չէ գործադրուած, կ՚ըսէ Զօր. Սունայ :

Այդ սխալ մեկնաբանութիւնն է, որ Թուրքերը մղած է քրիստոնեայ ջարդելու պալքաններէն մինչեւ Թրքահայաստան : Արաբները իրաւամբ կը մեղադրեն Թուրքերը, որ վարկաբեկեցին իսլամութիւնը՝ Հայերը ջարդելով :

Հանրապետութեան նախագահին մեծագոյն բաղձանքն է եղեր ներկայիս Թուրք կրօնաւորները տեսնել «լուսամիտ անձեր, որոնք իրենց դէմքը դարձուցած են արեւմտեան քաղաքակրթութեան, արդիական ըմբռնումներ, մշակոյթ եւ զարգացում ունին եւ այս ուղղութեամբ պատրաստուած են : Իմամներու եւ քարոզիչներու վարժարանները լոկ կրօնական պաշտօնեաներ չէ որ պէտք է հասցնեն, այլ լուսամիտ անձեր, որոնք պիտի օժանդակեն երկրին վերելքին : Մեծ պարտականութիւն կ՚ինայ կրօնաւորներուն վրայ, ժողովուրդը լուսաւորելու գործին մէջ» :

Կրօնքը շատոնց զատուած է պետութենէն, սակայն ամէնէն յառաջդիմական կարծուած Թուրքն անգամ չէ կրցած ձերբազատուիլ արմատացած, տարամերժ մոլեռանդութենէ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵԻԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՈՒԻԼՍԸՆ ԴԺԳՈՀ ՉԷ

Նախագահ տը Կոլի «Այո, բայցը» Ուիլսընի այնքան դժգոհ չձգեց Անգլիոյ վարչապետը, որ նոյնիսկ լաւատես վերադարձած է Լոնտոն, ինչ կը վերաբերի Մեծն Բրիտանիոյ անդամկցութեան հարցին, Հասարակաց Շուկային :

Կը կարծուի թէ քանի մը ամիսէն, Հռոմի մէջ, տը Կոլ եւ Ուիլսըն կրնան նոր խօսակցութիւններ ունենալ, թէեւ Անգլիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ «այս խօսակցութիւնները հարկ եղածին չափ խորացած են եւ հարկ չկայ Փարիզ կամ Հռոմ երթալու որպէսզի Անգլիա իր վերջնական որոշումը տայ Հասարակաց Շուկային անդամակցելու համար» : Ամէն պարագայի մէջ, բրիտանական մամուլն ալ, իր խորագրերով, կը փաստէ թէ Ուիլսըն կոլ մը ըրած է եթէ նոյնիսկ ամէն բան կարգադրուած չէ : Թերթերուն ամէնէն յոռետեսն է «Տէյլի Միրըրը», որ կը խորագրէ «Ամէն բան չէ եղած տակաւին» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ ժամանած է Լեհաստանի Արտաքին նախարարը՝ Ատամ Ռափացքի :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը շատ բարդ է : Վերջին լուրերու համաձայն Մոնկոլիոյ մէկ շրջանը բոլորովին անջատուած է եւ գլուխ կը բռնէ Մաոյի իշխանութեան : Օրլիի մէջ ալ միջադէպ մը պատահած է առջի օր : Մամուլի թղթակիցներ եւ լուսանկարիչներ, որոնք կ՚ուզէին տեսնել մեկնող չինացի ուսանողները, փորձած են տեղեկութիւն ստանալ դեսպանատան մէկ պաշտօնեայէն, որ պատասխանած է.— «Բան չէք հասկընար մշակութային յեղափոխութենէն, շունի պէս չար էք » :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը ճառ մը արտասանելով յայտնեց թէ շրջապատոյտ մը պիտի սկսի Սէուտական Արաբիա եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութեանց մօտ եւ օժանդակութիւն պիտի ուզէ անոնցմէ, ամրապնդելու համար իր երկրին պաշտպանութիւնը :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, Միացեալ Նահանգներու նախկին դեսպանը՝ Մաքսուէլ Թէյլըր յայտարարած է թէ ոչ մէկ նշան կը տեսնէ տկարացման, Հանոյի կողմէ : Իր տպաւորութիւնն այն է թէ պատերազմը տեսակ մը համաձայնութեամբ պիտի վերջանայ :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ գործադուլ պիտի ընէ Երեքշաբթի ժամը 20էն Հինգշաբթի ժամը 20 : Կարգ մը սենտիքաներ չեն մասնակցիր սակայն Փետրուար մէկի գործադուլին շարժումներուն, այնպէս որ պատկերը յստակ չէ :

ՀԱՆՈՎՐԻ մէջ, Ֆոն Թատըն յայտարարած է թէ ԷՆ ՓԷ ՏԷն նացիական կուսակցութիւն չէ : Նացիականութիւնը մեռաւ Հիթլէրի հետ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութեան համաձայն Մոհամէտ Խիտէրի հաւանական ոճրագործը, Տարեմուշ, արտասահման կը գտնուի :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ բանակը և սպայակոյտը միջոցներ ձեռք կ՚առնեն Սոքարնոյի դէմ :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իսրայէլի միջեւ խօսակցութիւններ բացուեցան, առաջին անգամ է ութ տարիէ ի վեր : Ցոյս կայ որ զիջումներ ըլլան երկու կողմէ ալ : Իսրայէլեան Խորհրդարանը վաւերացուցած էր կառավարութեան որոշումը, որն էր բանակցութեան բոլոր հնարաւորութիւնները սպառել, ապա զէնքի դիմել :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ԱՐԱԲԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՄԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԵՑ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋԻՆ

Նիւ Եորքէն Լեւոն Քէշիշեան 18 Յունուար թուակիր հետեւեալ թղթակցութիւնը ղրկած է Ազդակի :

Խումբ խումբ Հայեր այսօր սկսան ցոյց կատարել Միացեալ Ազգերու շրջափակին շուրջ : Ցուցարարները կը կրէին պաստառներ, զանազան յայտարարութիւններով :

Պաստառներէն մէկուն վրայ գրուած էր, թէ «Հայերը ցեղասպանութեան զոհ եղան» : Ուրիշ մը կը յիշեցնէր, թէ «մարդկութիւնը մինչեւ հիմա անպատիժ թողուց յանցապարտները » : Վերջապէս, այլ պաստառ մը կը պահանջէր, որ ՄԱԿի խորականութեան ենթայանձնախումբը գործադրէ 6րդ յօդուածը եւ դատարան մը ստեղծուի » :

Շաբաթ, 21 Յունուար, աւելի քան երեք հազար Հայեր պիտի մասնակցին բողոքի մեծ ցոյցին :

Կառքերով Հայեր Նիւ Եորք պիտի գան Ֆիլատելֆիայէն, Նիւ Ճըրզիէն եւ այլ վայրերէ :

Այսօր, 18 Յունուար, շատ ցուրտ է, բայց Հայերը իրենց ցոյցը կը կատարեն : Ամերիկացի հինգ ոստիկան կը հսկեն :

ԱՐԱԲԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Արաբեւամերիկեան յանձնախումբը յայտարարեց, թէ համաձայն է Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան ու Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան պահանջին՝ ցեղասպանութեան ուխտին վեցերորդ յօդուածին իրագործման առընչութեամբ : Այսինքն՝ պէտք է ստեղծուի դատական ատեան մը, որպէսզի ցեղասպանութեան պատասխանատուները պատժուին :

Յանձնախումբին վարիչ քարտուղարը իր յայտարարութիւնը ուղղեց Մարդկային Իրաւունքներու Յանձնախումբին խորականութեան դէմ պայքարող ենթայանձնախումբին, որ իր ժողովները կը գումարէ ՄԱԿի կեդրոնին մէջ :

Վարիչ – քարտուղար Տոքթ. Մոհամմէտ Մեհտի իր յայտարարութեան մէջ յիշեց պաղեստինեան եւ հայկական յայտարարութիւնները :

Տոքթ. Մեհտի ըսաւ, թէ ցեղասպանութիւնը միայն հրեաներու հարց չէ : Աշխարհ պէտք է տեղեակ ըլլայ, թէ Պաղեստինցիներ ցեղասպանութեան ենթարկուեցան սիոնականներու կողմէ, ինչպէս Հայերը 1915ին, Թուրքիոյ մէջ տուին մէկուկէս միլիոն զոհ :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան ծանօթ յայտարարութենէն ետք, այժմ աշխատանք կը տարուի, որպէսզի խորականութեան դէմ պայքարող ենթայանձնախումբը լուրջ քայլեր առնէ :

Պատուիրակութիւնը նամակներով իւրաքանչիւր մասնագէտի յայտնեց իր պահանջը : «Հայրենիք»ի կողմէ, Տոքթ. Ե. Խաթանասեան մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ, մասնաւորաբար Մոհամմէտ Ահմէտ Ապու Ռաննաթի հետ : Տոքթէօրը երեք օր Նիւ Եորք՝ ՄԱԿի կեդրոնը մնաց եւ մօտէն հետաքրքրուեցաւ ժողովներով :

ՌՈՍՏՈՄ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Բ.

Թիֆլիսում Ռոստոմը մտնում է աշակերտական ինքնազարգացողական խմբակների մէջ, շփւում է յեղափոխական շրջանների հետ եւ մասնակցում նարոդովոլցիների գաղտնի գործունէութեան: Այդ ժամանակից արդէն ընկերների շրջանում նա յայտնի էր Քոթոթ անունով, երեւի իր քոթոթի նման կազմուածքի պատճառով: Քոթոթը մինչեւ վերջ էլ մնաց նրա կեղծ անունը:

1886 թուին Ռոստոմը աւարտեց ռէալական դպրոցը եւ աշնանը մտաւ Նովօ – Ալեքսանդրիայի գիւղատնտեսական ճեմարանը, Վարշաւայի մօտ:

Ռէակցիայի մռայլ օրեր էին Ռուսաստանում: Ալեքսանդր Երրորդի անհեթեթ ինքնակալութիւնը ճզմում էր կեանքի ամէն արտայայտութիւն: Լորիս Մելիքեանի չափաւոր – ազատական իշխանութեան փոխարէն Պոբեդոնոսցեւի կղերակայսերաբռնապետութիւնն էր տիրապետողը: Բնականաբար, ռուս հասարակութիւնը յուզւում ու դժգոհութիւն էր ցոյց տալիս: Ուսանողութիւնը առաջին արտայայտողներից էր այդ դժգոհութեան:

1887 թուին Մոսկուայում, համալսարանական մի հրապարակային հանդէսի միջոցին, ուսանող Սենեաւսկին ապտակեց համալսարանի տեսչին: Սենեաւսկին աքսորուեց Սիբիր, եւ ամէն կողմ սկըսուեցին ուսանողական խռովութիւններ ու բողոքի ցոյցեր կառավարական խստութիւնների դէմ: Խռովութիւններ տեղի ունեցան եւ Նովօ – Ալեքսանդրիայում: Ռոստոմը խռովարարների առաջին շարքերում էր: Եւ շատերի պէս հեռացուեց դպրոցից եւ աքսորուեց ծննդավայր՝ «գայլի վկայական»ով, այսինքն՝ իրաւունք ունենալու ուրիշ դպրոց մտնելու:

Այդ օրերի Ռոստոմի հոգեկան պատկերը զեղեցիկ կերպով բնորոշում է հետեւեալ դէպքը. Նովօ – Ալեքսանդրիայից նա ճանապարհ է դրւում մի ծերունի ժանտարմի ուղեկցութեամբ: Ժանտարմը պէտք է նրան հասցնէր Ցղնա եւ գիւղապետից վկայական ստանար:

Հինգ – վեց օր տեւող ճանապարհորդութեան ընթացքին, Ռոստոմն ու ժանտարմը բաւական մտերմանում են: Ռոստոմը շատ լաւ տպաւորութիւն է թողնում ծերունու վրայ:

Երբ գնացքը մօտենում է Աղստաֆա կայարանին, Ռոստոմը դիմում է ժանտարմին.

— Գիտե՛ս, քեռի, հիմա մենք պէտք է թողնենք երկաթուղին եւ 4 – 5 օր էլ փոստային սայլակով ճամբորդենք: Ինչո՞ւ ի զուր տեղը դու էլ յոգնութիւն կրես: Աւելի լաւ չէ՞ ինձ թողնես մենակ, իսկ դու գնաս քո գործին:

— Ո՞նց թէ, ապշում է ծերունին, հապա որ փախչե՞ս,— գիտե՞ս, ինձ ի՛նչ կ՛անեն:

— Չեմ փախչի, քեռի, պատասխանում է Ռոստոմը, ազնիւ խօսք եմ տալիս, որ չեմ փախչի:

— Հապա որ խոստանաս ու խոստումդ չկատարե՞ս... ինձ պաշտօնից կը զրկեն ու կը պատժեն, ընտանիքս էլ կը մնայ սոված:

Ու պահանջում է, որ Ռոստոմը երդուի:

— Ես երդուելու սովորութիւն չունեմ, պատասխանում է Ռոստոմը, իմ երդումը ազնիւ խօսքս է: Ես կ՛երթամ եւ կը ներկայանամ գիւղի ոստիկանութեան:

Ժանտարմը հաւատում է: Բաժանւում են բարեկամաբար: Ժանտարմը գնում է Թիֆլիս, Ռոստոմը՝ Ցղնա, ուր ստանում է պահանջուած վկայականը եւ ուղարկում ծերունի ժանտարմին:

Ցղնայում Ռոստոմը երկար չմնաց: Ճարեց Աբրահամեան անունով մի անցագիր եւ մեկնեց Թիֆլիս, ուր նորից մտաւ յեղափոխական խմբակների մէջ: Քրիստափորը իր յուշերում պատմում է, որ 1887ին Ռոստոմի հետ Թիֆլիսում փորձել են հիմնել գաղտնի տպարան, բայց յաջողութիւն չեն ունեցել «նիւթական միջոցների պակասութեան պատճառով: Միջոցներ հարկաւոր էին ոչ թէ տառեր գնելու համար — տառեր մենք ժառանգել էինք «Ազատութեան Աւետաբեր»ի հիմնադիրներից,— այլ որպէսզի պահենք բնակարանը եւ մի ընկերոջ, որին տեղաւորել էինք այդ բնակարանում աշխատանքի համար: Այդ ամէնքը մենք (Քրիստափոր եւ Ռոստոմ) փորձեցինք պահել անձնական միջոցներով, բայց մեր միջոցները բաւական չեղան, մենք ապրում էինք մասնաւոր, կոպէկանոց դասերով»:

Այդ ժամանակ արդէն Թիֆլիսի հայ երիտասարդութեան որոշ շրջաններ, որոնք մինչեւ այդ կանգնած էին համապետական, ռուսական տեսակէտի վրայ, սկսել էին ձեւակերպուել իբրեւ ազգային, Քրիստափորի եւ ուրիշների հետ, ազգային – յեղափոխական կազմակերպութեան գաղափարի պաշտպաններից եւ իրականացնողներից էր:

Նոյն օրերին, Թիֆլիսում, Ռոստոմը ծանօթացաւ եւ Օր. Լիզա Մելիք – Շահնազարեանի՝ իր ապագայ կնոջ հետ:

Թիֆլիսից Ռոստոմը անցաւ Բագու, Աբրահամեան անունով յաջողութեամբ աւարտական քննութիւն տուեց ռէալական դպրոցում եւ 1889ին գնաց Մոսկուա ու մտաւ Պետրովսկօ – Ռազումովսկայա գիւղատնտեսական ճեմարանը, որը առաջաւոր ու ազատական դպրոցի հռչակ էր վայելում եւ յեղափոխական եւ ըմբոստ ուսանողութիւն ունէր: Հակակառավարական ցոյցերի ու կազմակերպութեան խնդրում նա, Մոսկուայի համալսարանի ուսանողութեան հետ միասին, միշտ ընթանում էր առաջին շարքերում: Ուսանողութիւնը եւ պրոֆեսորութեան որոշ մասը տոգորուած էին ժողովրդասիրական ու յեղափոխական գաղափարներով: Ճեմարանի հանրակացարանը, ուր ապրում էին հարիւրաւոր ուսանողներ, միշտ լիքն էր եռ ու զեռով — անվերջ երեկոյթներ, ժողովներ եւ ամէն տեսակ հաւաքոյթներ:

Ռոստոմ (Աբրահամեան) այստեղ էլ մտաւ յեղափոխական խմբակների մէջ եւ դարձաւ պայքարող յեղափոխութեան գործօն անդամներից մէկը: 1890 թուին, ուսանողական մի ցոյցի ժամանակ, ձերբակալուեց ու նորից աքսորուեց Կովկաս: Դրանով էլ փաստօրէն փակւում էր Ռոստոմի ուսանողական շրջանը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՅԵՂԱՍՊԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ԵՏՔԸ

—o—

(Զ. եւ վերջին մաս)

Իթթիհատի 1911ի Օգոստոս – Հոկտեմբեր Քոնկրէին մէջ ցեղասպանական խնդիրներու առթիւ կուսակցութենէն հրաժարողներուն վրայ նորեր աւելնալով, կազմեցին զատ կուսակցութիւն մը՝ «Հիւրիյէթ – Իթիլաֆ» անունով, 1911 Նոյեմբեր 8 – 21ին, որուն հիմնադիր անդամները եղան .— Ամասիոյ երեսփոխան Իսմայիլ Հաղգը փաշա, Սեբաստիոյ երեսփոխան Տոքթ. Նազարէթ Տաղաւարեան, Թոքաթի երեսփոխան Մուսթաֆա Սապրի, Համայի երեսփոխան Ապտիւլ Համիտ Զօհրավի, Մարաջախտ Ֆուատ փաշա, Տամատ Ֆէրիտ փաշա, Սուլէյման փաշա, Փրիշթինայի երեսփոխան Հասան, գնդապետ Սատըգ, Տոքթ. Բիզա Նուր (Քամէլէոն մը) եւ Գահիր Խայրէտտին: 1912ին սկսան փոխադարձ սպանութիւնները, մինչեւ որ Իթթիհատը այդ ոճիրներով գործի գլուխ անցաւ եւ հալածեց բոլոր ընդդիմադիրները:

1918ի Թուրքիոյ պարտութենէն ետք՝ Իթիլաֆականները վերակազմուեցան: Իսկ 1919 եւ 1920ին, Իթթիհատականները միանալով քեմալական չէթէներուն գաւառներու մէջ, հալածեցին Իթիլաֆականները եւ 1923 Սեպտեմբեր 11ին՝ Քեմալի եւ Իսմէթի կազմած Հալք կուսակցութիւնը շարունակեց նոյն գործը, իր հետ ունենալով Խարբերդի ջարդարար Սապիթը, Տիգրանակերտի ջարդարարներէն Զիւլֆի եւն.: Ապա Իթիլաֆը, եւ Զինադադարէն ետք ծնած խայտաբղէտ թուրք այլ կուսակցութիւնները ծակամուտ եղած կամ լուծուած էին, քեմալականներու սպառնալիքին հետեւանքով:

1924 Նոյեմբեր 17ին մէջտեղ եկաւ նախկին իթթիհատական եւ Հալքեաններէն «Թէրագգ – Փէրվէր Ճիւմհիւրիյէթ Ֆըրգասը» (Յառաջդիմասէր Հանրապետական) կուսակցութիւնը, որ վեց ամիս չտեւած, լուծուեցաւ:

Ցոյցի համար, 1920 Մայիսին, Մ. Քեմալի հրահանգով, կազմուեցաւ թրքական «Կոմունիստ կուսակցութիւն» մը, որուն անդամներն եղան Իթթիհատականներէն Մահմուտ Էսատ, Թէվֆիդ Բիւշտի, Եօնուս Նատի, Մահմուտ Ճէլալ եւն. եւ Յրդ Ինթերնասիոնալին կապուած՝ Արիֆ Օրուճ, հազարապետ Սալիհ Զէքի (Տէր – Զօրի ջարդարարը) եւ Շէրիֆ Մանաթոֆ, եւն., գործակցելու «Եէշիլ Օրտու»ի հետ եւ, որոնք հրատարակեցին Անդարայի մէջ «Եէնի Տիւնեա» եւ «Էմէք» թերթերը: Քեմալ ջնջեց զանոնք 1922 Յուլիս 21ին, իր քաղաքական նպատակներուն ծառայեցընելէ ետք:

Եզրակացութիւն .—

Թրքական կուսակցութիւնները, «Եէնի Օսմանլը»ներէն, «Օսմանլը – Իթթիհատ»էն, «Իթթիհատ – Թէրագգը»էն եւ անոր նման թրքամոլ ընկերակցութիւնները՝ «Թէճէտտիւտ», «Հալք», «Տէմոկրատ», «Ատալէթ» եւն. բոլորն ալ գաղափարականութեան ծառայելէ աւելի անձնական եւ շահասիրական, եսասիրական պատճառներով կազմուած են եւ մեծ մասամբ զուրկ ազնիւ մարդկային զգացումներէ, զինուորական ուժի քմայքին ենթարկելով, ամէն ինչ: Հետեւաբար անկարող՝ ծառայելու ոչ միայն մարդկային հատուածներուն, այլ նոյնիսկ թուրք ժողովրդի բարձրացման, որ այսօր, տակաւին, կը տապլտկի ոճիրի, թշուառութեան, աղքատութեան եւ տգիտութեան մէջ:

Մասնաւորաբար Իթթիհատը, բանակի եւ ուրիշ ոչ – թուրք տարրերու հետ, տապալեց Ապտիւլ Համիտը, եւ 1908–1918 տասնամեակին, փոքր ընդմիջումով մը, Իթթիհատը տիրակալեց բռնակալութեամբ, թունաւորեց թուրք խուժանը եւ գիւղացիութիւնը, ջարդերով ամայացուց երկիրը: Իթթիհատի շարունակութիւնը կազմող «Հալք» կուսակցութիւնը, նոյնպէս բռնակալութեամբ, կոմունիստ կուսակցութեան նման, մէկ կուսակցութեան կառավարութեամբ զեկավարեց: 1950–60 Տեմոկրատ կուսակցութիւնը «Հալք»ի նման յոռի վարչութիւն մը ունէր: 1961 – ին, բանակի բռնակալութեամբ, բանտարկութիւն, սպանութիւն, փոխադարձ պարսաւանք անպակաս էին:

Թուրքիա կը մնայ յետադէմ եւ բռնա-

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

—o—

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

1906 թուին՝ երբ զինքը առաջին անդամ տեսայ, նա իր յառաջացած տարիքի հետեւանքով, տասը տարուց աւելի էր որ ապրում էր կղզում, որտեղից չէր սիրում ոտք դուրս ձգել: Կղզու մէջ իմ բնակած սենեակը կից էր Հայր Պօղոսի ննջասենեակ առանձնարանին: Ստեղծւում էին առիթներ, երբ նա պատմում էր իր ապրած օրերի զանազան դէպքեր, պատահարներ եւայլն:

Հայր Պօղոսը, իր տարիքին յատուկ կշռադատող մարդու տրամաբանութեամբ՝ բարձր էր գնահատում խմորուող յեղափոխական աշխատանքները: Կեղեքուող, հարստահարուող եւ յանիրաւի հալածուող հայ ժողովուրդի համար բարերար էր համարում յեղափոխական աշխատանքներին փարած Հայորդիների ջանքերը: Արդար հիացմունքով էր խօսում Խրիմեանի մասին, նրան համարում Աղթամարցի, լինելով Աղթամարում վարդ. ձեռնադրուած: Խրիմեանից անբաժան էր Բաֆֆին, որի մասին պատմելիս թմբըկահարում էր վանական վերարկուի մէջ պահուած ձեռքը, ուղղում ցուցամատը դէպի կղզու հիւսիս բարձրացող քարաժայռը, — Բաֆֆու քար, — որ եղել է ներշնչարան վիպասան – բանաստեղծի համար:

— Էյ ջահէլ ջիվաններ, որ ուխտի կուղաք մեր կղզին, մեր վանքը, առանց Բաֆֆու քարի գլուխը բարձրանալու մի՛ վերադառնաք ձեր տունները, ասում էր այս ծերուկ հոգեւորականը ազդող շեշտով:

Հայր Պօղոսը հայդուկ իշխանին կոչում էր «թըվընքով (հրացանով) Կաթոդիկոս Մեծի Տանն Աղթամարայ», որ եկել է փոխարինելու կրօնապետ կաթոդիկոսին՝ շրջապատող շնագայլերից զէնքով պաշտպանելու հօտը:

Նա սուր հիւմուրով պատմում էր իր առաջին ծանօթութիւնը մօրուքաւոր իշխանի հետ, որ դեռ շատ ջահէլ էր, դեղնակտուց: Առանձին զուարթութիւն կը ծաւալէր Հայր Պօղոսի աստուածշնչական դէմքին, երբ պատմում էր թէ ինչպէս հազիւ մի քանի ամիս ոտք դրած էր լեռնապարը ու այցի եկած կղզին: Մի անդամ իր մօտ կը կանչէ Հայր Պօղոսին ու կը հասկացնէ նրան, որ մի գումար նուիրաբերէ կազմակերպութեան գործին:

— Մեր Պ. Իշխանը, ասում էր Հայր Պօղոսը, էնպէս էր համոզուած, թէ Աղթամարայ մեր վարդապետները Էջմիածնական միաբանների նման գումարներ, դեղին ոսկի ունին դիզած: Մի անգամ, երբ թէյ էինք խմում միասին, ինձ եւս ասաց, — Հայր Պօղոս, քեզ նշանակել եմ երեսուն ոսկի, որ պիտի վճարես, հա՛... չըլինի ականջի ետեւ ձգես:

— Է՛, եթէ չվճարեմ՝ ի՞նչ պիտի լինի, էլ չասի թէ չունիմ:

— Ինչ պիտի լինի, պիտի տաս, թէ չէ վերջը լաւ չի լինիր:

— Ասի՝ շատ բարի, միւս գալստեանը երեսուն ոսկին հազրը կը լինի:

Մէկ քանի ժամանակ յետոյ, երբ Պ. Իշխանը իր խումբով կղզին եկաւ, վերցրի ունեցածս հոգեպահուոր երեք ոսկի եւ տասը մէջիտ փող, տարայ քիսայով (քսակ) դրի սեղանին վրայ: Ահա իմ ունեցածս, Պ. Իշխան, Հայր Պօղոսի փարէն էսա, բանիդ կըզայ էսա, բանիդ չիզայ էսա:

Իշխանը ժպտալով վերցրեց քսակը, առանց նայելու՝ ինձ յանձնեց ասելով. — Հայր Պօղոս, ես քեզ փորձեցի, մենք պէտք չունինք: Հիմա էդ մաշած վերարկուն դէն ձգիր, մէկ նոր ֆարաճա կտրել կուտամ Շատախից բերած շալերից, կը հագնիս եւ Էջմիածնական հայր սուրբների պէս օրօր – շորոր ման կուգաս...

Ահա այս զուաճախօս անցուդարձը Պօղոս Հայր սուրբը կը պատմէր զուարթութեամբ, բոլորը խտացրած յօրինել էր մի սրախօս քառեակ, իբրեւ թէ Իշխանը ասած է յանդաւոր.

Հա՛յր Պօղոս,
Եկուր հոս,
Տուր երեսուն Օս (Օսմ. ոսկի),
Եթէ ոչ՝ կ՛ընկնիս փոս:

Այժմ քառասուն երեք տարիներ անց, խոր յարդանքով կը մտաբերեմ բարեփիպ Պօղոս Հայր սուրբին. մտապատկերիս մէջ այժմ վերակենդանացած գծւում է նրա պատկառելի դէմքը, հին հին հաւատն ու բարքն մարմնաւորող հայ վանական տիպը:

Նա Աղթամարայ վանական միաբանութեան վերջին շառաւիղը եղաւ. միաժամանակ եւ վերջակէտը, երբ 1915ին վերջնապէս ամայացաւ կղզին իր դարերի ազգային հոգեւոր կեանքից եւ ուր հաւատարիմ իր ուխտին, սրախողխող թշնամու սուրից իր մահը գտաւ. ինչպէս նահատակ՝ հայրենի սուրբ հողի վրայ:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(5 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՄՏԱՆ, գրեց Յակոբ Մնձուրի: Պոլիս 1966, տպարան Մարմարա:

ՅԱԳՆԻՎԱՏՆՈՎ

ՎՈՑՏՅՈՓ

— Ողջը էությունը դրսում է, հասկացա՞ր, Ալիսա, ներսում ոչինչ չկա, ամեն ինչ դրսում է։ Ես ինքս ոչինչ եմ։

— Ես էլ հո՞ չեմ։ Ես էլ ոչինչ եմ։

— Հա, «ոչինչերի» ընտանիքից ենք։ Ես ու դու։ Ասա՝ ես ու դու։ Ասա՝ «Ես ու դու ոչինչեր ենք»։

— Ես ու դու ոչինչեր ենք։

— Ինչ հաճելի է, որ մենք միասին ենք։ Ես ու դու միասին։ Ոչինչերի ընտանիքը միշտ միասին է։ Ոչինչերը միշտ միասին են։ Ոչինչերը միշտ միասին են։ Ոչինչերը միշտ միասին են

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինէն Տիկին Հայկանուշ Պարտաքճեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր բոլոր ազգականներուն ու բարեկամներուն, ինչպէս նաեւ Կապ. Խաչի ընկերուհիներուն ու Տէսինի հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանի, որոնք իր ամուսնոյն Մինաս Պարտաքճեանի հիւանդութեան երկուքուկէս ամսուան ընթացքին հիւանդանոց այցելեցին կամ նամակով հետաքրքրուեցան :

Այս առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ 30 ֆրանք Պ. Ս. Կուլմազեանէ, փոխան ծաղկեպսակի Ս. Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Պաղտասարեանէ քսան ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Սարգիս Տէյիրմէնճեանի (Կրընոպլը) մահուան առթիւ :

Նաեւ Տիկին Քնարիկ Թէրզեանէ քսան ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիգրանուհի Դաւիթեանի (Թուլուզ) իր մօրաքրոջ աղջկան մահուան առթիւ :

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Հաճի Դաւիթեանի յուղարկաւորութեան առթիւ 125 ֆրանք իր ծանօթներէն ծաղկեպսակի համար հաւաքուած, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Ալֆորվիլի Հայկ. դպրոցը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Հաճի Արթինեանէ (Ալֆորվիլէն) յիսուն ֆր., Տիկին Տիգրանուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Օննիկ Պայրամեան (Փարիզ) Հրանդ Խարբութեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի 50ական ֆրանք կը նուիրէ Աղքատախնամին եւ Կարմիր Խաչին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի (29 Յունուար) Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ :

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ հոգեւորականներու.—

Պատարագէն անմիջապէս ետք, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր բացումն ու օրհնութիւնը նորակառոյց Դամբարանին Վռամշապուհ Արքեպս. Քիպարեանի եւ Արտաւազդ Արքեպս. Սիւրմէեանի :

Սկիզբ Ս. Պատարագի ժամը ճիշդ 10ին :

Հոգեհանգիստ 11ին :

Վախճան պատարագի 12ին :

Բացում եւ օրհնութիւն Խաչքար–Դամբարանին Père-Lachaise ժամը ճիշդ 1ին :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի խուռներամ այդ օրը ներկայ գտնուիլ եկեղեցին եւ գերեզմանատունը իր յարգանքը մատուցանելու մեր վախճանեալ հոգեւորականներուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանֆօ–Սուիս սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբը կը կազմակերպէ դիմակաւոր պարանցիկ երեկոյթ մը Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 4ին :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երդչախումի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ ժան Կուժոն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ Շաբաթ, Փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES

COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52–81–38

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբը կազմակերպած է ընկերական գինեձօն մը (5 Փետրուար) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երէց եւ երիտասարդ բոլոր ընեբերները :

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներ երիտասարդ ընկերներու կողմէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեւանի սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած չորս ֆիլմեր կը ներկայացուին, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Սինեմա Լը Տօֆէն, 65պիս, Բիւ Լաֆայէթ (մեթրօ Քատէ) :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

եւ երեք զաւեշտ

Ա) Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.— Քաղաքավարութեան վնասները :

Բ) Ե. ՕՏԵԱՆ.— Կեղծ լրտեսը :

Գ) Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ.— Տէրտէրին ուխտը :

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Զաքմըշեան՝ (22 Բիւ Ռիշէ), Մասիս, 21 Բիւ Սօլնիէ, Մարգարեան՝ 32 Բիւ տը Թրէվիզ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Բաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (27 Յունուար) Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, ժամը 21ին :

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻԷՆ.—Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլ. Օտտոյի Մարսէյլի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ Կրօն. Ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն թէ իր պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով նոր թաղական խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը : Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնց, որոնք տակաւին միութեան անդամ չե, դան անմիջապէս արձանագրուին, իրենց իրաւունքները արդարացնելու համար :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ)

ՊՈՐՏՕ

«Յառաջ»ի ողբ. խմբագրապետի յիշատակին կազմակերպուած յարգանքի մը – տերմիկ երեկոյթ մը :

Այս Կիրակի ժամը 18ին, Պիւրտիկայա ճաշարանին սրահը, 66 Բիւ Տէ Փա, Սէն Ժորժ :

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԱՂՕԹՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին Օռսէի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, 40 Բիւ Տիւ Ժեներալ տը Կօլ :

Կը խօսի ՓՐՈՖ. ԷՏՈՒԱՐ ԻԻԹԻՒՃԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :

Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :

Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆէ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆէ

Գլխաւոր դերակատարներն են.—

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ :

Ինչպէս նաեւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ :

Տոմսերը կը ծախուին.—

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46

Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738–21–18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Բիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր

Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը : Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում :

ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ

Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Պարահանդէս՝

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :

Ջերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24 ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Métros : Concorde, Champs-Elysées

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ : Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 12 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Իսիի սալ տէ Ֆէթի մէջ (25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն) :

Կը ներկայացուի

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՒԺԸ

Ողբերգութիւն հինգ արար, Հայ իշխաններու պատերազմը, Վարդանէն երկու դար ետք :

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած են այս թատերախաղը հայերէն լեզուով ներկայացնելու համար :

Մուտք 6 ֆրանք (տասներկու տարեկանէն վեր)

REPRESENTATION THEATRALE

La Puissance du Sang

Drame en 5 actes, se déroulant deux siècles après l'épopée de Vartan Mamigonian et relatant la guerre des princes Arméniens

Entrée 6 Francs (au-dessus de 12 ans)

Տոմսերու համար դիմել Պ. ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ, 43 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Ռուզվէլթ, Քլամառ, Հեռ. 642 05–07

Կամ Պ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 33 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսոն, Իսի, հեռ. 642 – 25 – 53

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 28 JANVIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10824 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.824

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

« Սեւ շուկայ » կամ «սեւ սակարան » կը նշանակէ օրինաւոր ճամբէ դուրս գործառնութիւն զանազան ապրանքներու կամ օտար դրամներու վրայ՝ հրապարակի պաշտօնական կամ սովորական գիներէն աւելի բարձր սակերով :

Նման գործառնութիւններ յատուկ են այն երկիրներուն, որոնք քաղաքական կամ տնտեսական բնականոն պայմաններու մէջ չեն ապրիր :

Ֆրանսայի մէջ «սեւ շուկան» ծնունդ առաւ այն օրը , երբ իբրեւ հետեւանք պատերազմին, սնունդի եւ հագուստի կապուստի վերաբերեալ նիւթերն ու ապրանքները հրապարակէն քաշուեցան յանկարծ եւ կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ բաժնեչափի դրութիւն հաստատել, սահմանափակելով անոնց վաճառումն ու գնումը :

Բաժնեչափով ծախուած հացը, միսն ու կարագը բաւարար չէին սնունդի համար: Իւրաքանչիւր անձի համար սահմանուած «տոմս»երով անկարելի էր ապրիլ :

Բաժնեչափի դրութեան դէմ մարդիկ ստեղծեցին «սեւ շուկայ»ի դրութիւնը , գաղտնի, ապօրէն միջոցներով, պաշտօնականէն անհամեմատ բարձր գիներով :

Հակառակ ծախողներու չարաշահութեան, զոհ էին գնողները , որոնցմէ շատեր կ'օգտուէին պատերազմին ընծայած պատեհութենէն եւ իրենց կարգին ուրիշ նիւթերու կամ ապրանքներու վրայ դիւրին շահեր կ'ապահովէին :

« Սեւ շուկայ»ի շնորհիւ պատերազմի ընթացքին բազմաթիւ «նոր հարուստ»ներ մէջտեղ եկան մէկ օրէն միւսը : Նոյնը պատահած էր 1914 – 18ի պատերազմին եւ Զինադադարի շրջանին մամուլին ու թատրոնին բաւական նիւթ հայթայթած էր նոր հարուստներու դասակարգը :

Ֆրանսայի մէջ պատերազմին հետ ինքնին վերջ գտաւ նաեւ սեւ շուկան : Ապրուստի յանկարծական սղելուն եւ դրամի գնման կարողութեան պակսելուն հետեւանքով պաշտօնական գիները այնքան բարձրացան, որ սեւ շուկայի աստիճանին հասան :

Սակայն կը թուի թէ սեւ շուկան ու սեւ սակարանը ի պատուի են դեռ Խորհրդային Միութեան մէջ :

Վերջերս յօդուածագիր մը Լը Մոնտի 29 Դեկտ. 1966ի թիւին մէջ կարգ մը յատկանշական օրինակներ կը յիշէր այս մասին :

Այսպէս. երկու երիտասարդ Ամերիկացիներ դատի ենթարկուած եւ դատապարտուած են Լենինգրատի մէջ դրամի առուծախի համար: Անոնցմէ մէկը ապօրէն կերպով աւրած է եղեր միայն քսան ռուբլի (պաշտօնական սակով շուրջ հարիւր Ֆրանք):

Մոսկուայի մէջ Կութման անուն զուիցերացի մը չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է սեւ շուկայի համար:

Կարգ մը զբօսաշրջիկներ իրենց ծախքերը թեթեւցնելու համար պզտիկ ապօրէն առեւտուրներ կ'ընեն, յաճախ փոքր քանակութեամբ ապրանքներու կամ դրամի վրայ :Անոնք կը փորձուին մասնաւորապէս այն հանգամանքէն , որ ռուբլիի պաշտօնական սակը շատ բարձր է (մէկ ռուբլին հաւասար է մէկ տոլարի), մինչ սեւ սակարանի մէջ մէկ տոլարով աւելի շատ ռուբլի կարելի է գնել :

Խորհրդային իշխանութիւնները շատ խիստ են եւ շարունակ ազդարարութիւններ կ'ուղղեն զբօսաշրջիկներուն, որպէսզի զգուշանան ապօրէն գործառնութիւններէ: Դատարանները արտակարգօրէն խիստ պատիժներ կուտան շատ փոքր յանցանքներ գործողներուն՝ «պաշտպանելու համար ընկերվարական պետութեան հիմերը», կ'ըսէ յօդուածագիրը , որ անմիջապէս վերջ կ'աւելցնէ թէ այսքան խստութիւն երկրի տնտեսական տկարութիւնը կ'ենթադրէ պիտի ըսուի : Ու խորհուրդ կուտայ Խորհ. Միութիւն այցելել ուզողներէն անոնց որ պաշտօնական սակէն դուրս ռուբլի գնել կը փափաքին , աչքի առջեւ ունենալ իրենց սպասող վախճանը :

Սակայն զբօսաշրջիկները չեն գլխաւոր յանցաւորը, կ'ըսէ, այլ տեղացիները , որոնք կ'ուզեն գնել ինչ որ կուգայ արեւմտեան երկիրներէ, իբրեւ ապահով խնայողութիւն: Երբ զբօսաշրջիկներու փոխադրակառքը տեղ մը կանգնի, լաճերը կը պաշարեն զայն եւ մանր իրեր կը փոխանակեն նորատեսակ գրիչներու հետ :

Նուէրներու փոխանակութիւնը յաճախ կը յանգի աւելի լայն գործառնութեանց : Ախորժակը ուտելով կը բացուի: Այդ լաճերէն ոմանք ռուբլի կամ իքոններ կ'առաջարկեն զբօսաշրջակներու տոլարը կամ հագուստը առնելու համար :

Կը թուի թէ սեւ շուկան եւ սեւ սակարանը ընդհանրացած են ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, հակառակ ըստ օրինի նախատեսուած խիստ պատիժներուն : Վարչաձեւն է, որ ստեղծած է այս կացութիւնը : Եթէ բանուորն ու գիւղացին մարդավայել ապրելու չափ աշխատավարձք ստանային, մարդիկ ապօրէն միջոցներու կամ գողութեան պիտի չդիմէին :

Խորհրդային Միութեան մէջ տիրող այս հիւանդութենէն վարակուած է նաեւ մեր հայրենիքը, ինչպէս կը պատմեն զբօսաշրջիկները, զանազան մանրամասնութիւններով :

Սակայն լաւագոյն է բնաւ չխօսիլ այդ մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Չինաստանի կացութիւնը օրէ օր աւելի խառնակ ու շփոթ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Ամէն կողմ բախումները կը շատնան թէեւ Մաոյի կողմնակիցները՝ « յաղթանակ» կը պոռան :

Զեռնհաս դէտերու համաձայն որոնք կը յուսան հասկցած ըլլալ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Չինաստանի մէջ, մշակութային յեղափոխութեան ընթացքը ճիշդ հակառակ ընթացքը բռնած է Խորհ. Միութեան հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան : Կը ձգտի իշխանութիւնը առնել այն համայնավարներուն ձեռքէն , որոնք 1949էն ի վեր կը պահէին, զայն յանձնելու համար նոր «սովետներու» որոնք են կարմիր պահակները :

× Ֆրանսական հեռատեսիլի երկու խումբեր, որոնք զանազան Ֆիլմեր քաշած էին Չինաստանի մէջ, մէկը ամենօրեայ լուրերու բաժնին համար, միւսը ամսասական «հինգ սիւնակ առաջին էջին» յայտագրի համար, ստիպուեցան յանձնել իրենց Ֆիլմերը Չինացիներուն որոնք կը պահանջէին անոնց յանձնումը :

Փեքինի մէջ ալ, երկու Ֆրանսացի լրագրողներ որոնք կը հետեւէին հակախորհրդային ցոյցի մը, դեսպանատան առջեւ, կատղած ամբոխի մը ձեռքը ինկած են եւ իրենց Ֆրանսացի ըլլալը (եւ ոչմ ռուս) հաստատելով է որ կրցած են իրենց օձիքը փրկել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ միակ մառեշալը՝ Ալֆոնս Ժիւէն, մեռաւ Ուրբաթ վաղ առաւօտեան, Վալ տը Կռասի զինուորական հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր քանի մը օր առաջ: Մինչ կը կարծուէր թէ մառեշալը կը տառապէր թոքերէն, Ուրբաթ օր կը հաստատուէր թէ իրականին մէջ սրտի տագնապի մը հետեւանքով է որ հիւանդանոց փոխադրուած էր, ուր քանի մը օր ետք զոհ կ'երթար երկրորդ սրտի տագնապի մը : Մառեշալ Ժիւէն, 79 տարեկան, ծնած էր Ալժերիա եւ մինչեւ վերջը, հաւատարիմ մնաց «Ֆրանսական Ալժերիա»յի պարտուած գաղափարին: 1960 էն ի վեր, Ալժերիոյ համար տարուած քաղաքականութիւնը, պատճառ դարձաւ որ Մառեշալ Ժիւէն չծածկէ իր խոր տարակարծութիւնը կառավարութեան հետ եւ խուսափի ներկայ ըլլալէ որեւէ պաշտօնական հանդիսութեան, ի նշան լուռ բողոքի : Նախագահ տը Կոլ սակայն , այցելած էր մեծ զինուորականին նախորդ հիւանդութեան ատեն, երբ հիւանդանոց փոխադրուած էր: Ազգային յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի մեծանուն զինուորականին :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մը, երեսուն տարեկան արտաքսուած է Խորհ. Միութենէն «պոռնիկ գրականութեան» առուծախի եւ հակախորհրդային հրատարակութիւններու ցրւումի յանցանքով: Ամերիկեան դեսպանատունը բան չըսեր այս մասին :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սառակաթ եւ վարչապետը ընդունած են Խորհ. Միութիւն այցելելու հրաւէրը զոր ըրած է Պոդգորնի :

«ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ»

Ենի Կազէթէ կը գրէ.—

Հայերու բացած պայքարը Թուրքիոյ դէմ՝ վերջին օրերուն սաստկացած է ուշագրաւ համեմատութեամբ մը: Ահաւասիկ Զաւէն Մսրլեանը, որ Ամերիկայի ամէնէն շատ կարդացուած մէկ պարբերաթերթին՝ «Նիուզ Ուիք»ի մէջ նամակ մը հրատարակած է, «Քու հողդ իմ հողս է » խորագրին տակ: Նամակին հետ հրատարակուած է նաեւ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի նկարը, որուն ներքեւ գրուած է.— « Տէմիրէլ ,որո՞ւն հողը » : Մսրլեան , որ դասախօս է Պէյրութի Աւետարանական Քոլէճին մէջ, հետեւեալ գաղափարները կը յայտնէ .

— Թուրքիոյ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ կը յայտնէ թէ տուրք և խորհրդ. յարաբերութիւնները պիտի զարգանան հողային ամբողջութեան սկզբունքին համաձայն: Ես կը հաւատամ թէ անարդար համաձայնութիւն մըն է այս պարագան : Խորհ. Միութիւնը իրաւունք չունի Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը երաշխաւորելու, որքան ատեն որ զոյութիւն ունին հինգուկէս միլիոն Հայեր, որոնք ցրուած են Հայաստանի եւ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ, եւ որոնք արդար իրաւունքով կը պահանջեն Անատոլուի կարգ մը հողերը, որոնք իրենց հողերն են : Պէտք չէ մոռնալ որ երեք հազար տարիներէ ի վեր Հայերը վտարուած են իրենց մայր հայրենիքէն, եւ այդ Հայերուն մէկուկէս միլիոնը ջարդուած են 1915 – 1921ի միջեւ: Պէտք չէ մոռնալ թէ այս կոտորածը կը կազմէ Քսաներորդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը :

« Հայերը երբեք հրաժարած չեն, եւ պիտի չհրաժարին մայր հայրենիքի իրենց դրաւեալ հողերու իրաւունքներէն» :

ԿԻՊՐՈՍ « 12ԻՆ ՀԻՆԳ ՄՆԱՑԱԾ »

Կիպրոսի Թուրք համայնական ժողովին նախագահ Բաուֆ Տէնքթաշ «12ին հինգ մնացած Կիպրոս» անուն գիրք մը հրատարակելով խստիւ ամբաստանեց անոնք որ 1963է ի վեր վարած են Կիպրոսի քաղաքականութիւնը :

Քաղաքական շրջանակներու վրայ մեծ ազդեցութիւն գործեց Տէնքթաշի գիրքը:

Տէնքթաշ յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ. « 1960ին Կիպրոսի հանրապետութիւնը հիմնուելէ անմիջապէս ետք յոյն գաղտնի կազմակերպութիւնը հիմնեց Էնօսիսը իրականացնելու համար եւ 1963ին Էնօսիսի համար թափեցաւ Թուրքերուն արիւնը : 102 թրքական գիւղ յանուն Էնօսիսի հրկիզուեցան: 203 Թուրք զնդակահարուեցաւ, որպէսզի 120 հազար Թուրքերը վախնան եւ գլուխ ծռեն: Դեռ այսօր Մակարիոս կը պոռայ . « Մեր նպատակակէտը անփոփոխ է եւ ասոր անունը Էնօսիս է»:

Տէնքթաշ կը շարունակէ .

— 1963 Դեկտեմբերէն ի վեր Կիպրոսի համար Թուրքիոյ ըրածները երախտեօք կ'ոգեկոչենք : Սակայն այս օժանդակութիւնները բաւարար չեն: Օրինաւոր ճամբէն «չշեղինքի» մտահոգութեամբ այս օժանդակութիւնները սահմանափակուած են: Երբ Յունաստան 10 – 15 հազար հոգինոց գրաւման բանակ մը կը կարողանայ կղզի ցամաքահանել, Թուրքիա ձեռնածալ մնացած է «Ուղիղ ճամբէն չշեղինք» ըսելով :

Տէնքթաշ յետոյ կ'ընդգծէ. «Էնօսիս ըսելով չանցնինք: Կիպրոսի մէջ ժամը տասներկուքին կը մօտենայ: Յառաջիկայ օրերուն կրնայ վճռաբար ճշդուիլ Կիպրոսի ճակատագիրը »:

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

1965ին յարգելի Սուատ Հայրի Իւրկիւլիւ դառն իրականութիւնը յայտնեց ըսելով. «Թուրքիա դեռ դիտեր որ ինչ կ'ուզէ կիպրական խնդրին մէջ»: Արդարեւ դէպքերը Թուրքիան հրած են կիպրական խնդրին եւ փչող հովին համաձայն քաղաքականութիւն հետապնդուած է: Երբ այսօր ժամը 12ին կը մօտենայ , Թուրքիա դեռ որոշ կիպրական քաղաքականութիւն մը չունի :

Այսօր Կիպրացի Թուրքը գրաւման տակ կը գտնուի: Այս գրաւումէն փրկուելու համար՝ դուրսէն ուժ մը պէտք է դայ : Այս ուժը Թուրքիան է: Առանց միջամըտութեան Կիպրոս չի կրնար փրկուիլ »:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ աշնան անպաշտօն ախոյեան :

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ հակառակ անոր որ յետաձգուած մրցում մը ունի Փրովանսի լիկին իր ենթախումբին, անվիճելի կերպով աշնան անպաշտօն ախոյեան հրաչակուեցաւ :

Մարսիլիոյ Սէնթ Անթուանի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը երկրորդ է իր ենթախումբին մէջ , իսկ Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը 3րդ է իր ենթախումբին մէջ :

Տրուած ըլլալով որ Փարիզի երթի մրցումները դեռ վերջացած չեն եւ Փրովանսի ախոյենութեանց մէջ հայկական խումբերուն չվերաբերող կարգ մը անկանոնութիւններ պատահած են, մեր մարզական թղթակիցը ներկայիս ի վիճակի չէ Ֆրանսահայ Ֆութպոլի խումբերու ամբողջական պատկերը տալու, 15 օր ետք պիտի կարենայ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն զոհացում տալ Ֆրանսահայ խումբերու ամբողջական պատկերը տալով:

ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ա.

Հայրենասէր Պապ թագաւորին եղերական սպանութենէն ետք կեդրոնաձիգ եւ կեդրոնախոյս ուժերու միջեւ պայքարը աւելի եւս կը սրի, ինչ որ կը դառնայ պատճառներէն մէկը Արշակունեաց հարըստութեան անկումին :

Պապին սպանութեան առթիւ հայ նախարարները, սպարապետ Մուշեղ Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ, կը խորհրդակցին եւ կ'որոշեն չվատթարացնել իրենց երկրին յարաբերութիւնները Բիւզանդիոնի հետ եւ, Վաղես կայսրին համաձայնութեամբ, Հայաստանի դահը կը յանձնեն Արշակունի Վարազդատին (374 – 377) : Այս վերջինը ստացած էր յունական կրթութիւն, մասնակցած էր ողիմպիական խաղերու, բայց, ինչպէս կը հաղորդէ Փաւստոս Բիւզանդ, Ֆիզիքապէս զօրաւոր ըլլալով հանդերձ, «մանկամիտ» եւ «թեթեւամիտ» էր :

Վարազդատի դահակալութեան ժամանակ հայկական բանակի սպարապետ Մուշեղ Մամիկոնեան կը ձգտի ամպրապնդել Հայաստանի ռազմական ուժը՝ ծրագրելով կազմակերպել հայկական մարտունակ վարձկան բանակ մը, ամրացնելով Հայաստանի բերդերը՝ յատկապէս սահմանային, այդ բերդերուն մէջ տեղաւորելով կայուն բերդապահ զօրքեր եւն. :

Բայց պետական եւ ռազմական գործերու մէջ տհաս Վարազդատը չի հասկնար Մուշեղ Մամիկոնեանի վարած քաղաքականութեան նպատակը եւ կ'ենթադրէ, թէ սպարապետը կը ձգտի չենթարկուիլ Արշակունեաց թագաւորութեան : Հայոց սպարապետին դէմ թագաւորը կը լարէ խնամակալ, սպարապետութեան պաշտօնին աչք դրած փառամոլ Բատ Սահառունի :

Ինչպէս կը հաղորդէ Փ. Բիւզանդ, Վարազդատ կը դիմէ խարդախ դաւադրութեան, Մուշեղը կը հրաւիրէ խնջոյքի, եւ 12 դահիճներ Բատ Սահառունիի գլխաւորութեամբ կը սպաննեն սպարապետը :

Այսպիսով, ասպարէզէն կը վերնայ մեծ զօրավար եւ հայրենասէր Մուշեղ Մամիկոնեանը, որուն մասին Փ. Բիւզանդ կը գրէ, թէ «Ան միշտ հաւատարմութեամբ եւ ջանասիրութեամբ կ'աշխատէր Հայոց աշխարհին եւ թագաւորութեան համար ... ճիգ կը թափէր, պատերազմներ կը մղէր, թոյլ չէր տար, որ թէկուզ կորեկաչափ մը դետին Հայոց աշխարհի սահմաններէն խլուի » :

Մուշեղ Մամիկոնեանի սպանութենէն ետք, երբ թագաւորը սպարապետութիւնը կը յանձնէ իր կամակատար Բատ Սահառունիին, ներքին սուր պայքար մը կը բորբոքի Արշակունիներու եւ Մամիկոնեաններու միջեւ : Սասանեան թագաւորին տրամադրած պարսկական զօրագունդով Տիզպոնէն Հայաստան կուգայ Մանուէլ Մամիկոնեան եւ Վարազդատէն կը պահանջէ կրկին Մամիկոնեան նախարարութեան յանձնել սպարապետութիւնը : Իսկ երբ թագաւորը կը մերժէ, Մանուէլ կ'ապըստամբի : Երկու կողմերուն միջեւ վճռական մարտերը տեղի կ'ունենան Կարնոյ դաշտին մէջ, ուր կը սպաննուի Բատ Սահառունին : 377ին Մանուէլ թագաւորը կը հեռացնէ Հայաստանի սահմաններէն :

Մանուէլ Մամիկոնեանի գլխաւորած հայ նախարարական ժողովին համաձայնութեամբ կը թագադրուի Պապին զաւակը, երիտասարդ Արշակ Գ.ը (377–386), որուն խնամակալը կը դառնայ սպարապետը : Երկրին փաստական կառավարիչը կը դառնայ Մանուէլ : Արշակունեաց արքունիքին մէջ աւելի դերիշխող դիրք մը գրաւելու նպատակով իր աղջիկը կ'ամուսնացնէ Արշակ Գ.ի հետ :

Տիզպոնի արքունիքը զօրք տրամադրած էր Մամիկոնեաններուն՝ նպատակ ունենալով մշտապէս այդ զօրքը պահել Հայաստանի մէջ : Բայց վերջինս օգտուելով Պարսկաստանի ներքին խառնակ վիճակէն, դրեթէ զինու զօրութեամբ Հայաստանէն կը հեռացնէ պարսկական բանակը :

Այսպիսով, Մանուէլ Մամիկոնեանի վարած ճկուն քաղաքականութեան հետեւանքով, կարճ ժամանակուան մը համար Հայաստան կը պահպանէ իր անկախութիւնը :

380ի կէսերուն Հայաստանի մէջ բիւզանդասէրներու եւ պարսկասէրներու միջեւ տեղի կ'ունենան սուր ընդհարումներ, որոնց հետեւանքով Արշակ Գ. արքայական դանձերով եւ իր կողմնակից նախարարներով կը քաշուի Արեւմտեան Հայաստան՝ Բիւզանդիոնի հովանաւորութեան տակ : Իսկ Արեւելեան Հայաստանի նախարարները, Տիզպոնի արքունիքին համաձայնութեամբ, իրենց շրջանին մէջ թագաւոր կը կարգեն Խոսրով Դ.ը (386 – 389) : Այս վերջինը սպարապետութեան պաշտօնը կը յանձնէ Սահակ Բագրատունիի :

387ին, Տիզպոնի դաշինքով Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ կը կատարուի Հայաստանի առաջին դժբախտ բաժանումը, որու համաձայն, Հայաստանի արեւելեան 4/5ը կ'անցնի Պարսկաստանին, իսկ արեւմտեան 1/5ը՝ Բիւզանդիոնի :

388ին Հայաստանի մէջ ներքին նոր կռիւներ կը բորբոքին Արշակունի երկու թագաւորութիւններու միջեւ : Արշակ Գ. կը պարտուի եւ կը մեռնին 389ին : Այս վերջինին մահէն ետք Բիւզանդիոն Արեւմտեան Հայաստանի մէջ այլեւս կը ջնջէ Արշակունի թագաւորութիւնը եւ զայն կը դարձնէ իր նահանգներէն մէկը՝ Բիւզանդացի կառավարիչով մը : Այսպիսով, Հայաստանի մէկ մասին մէջ կը խորտակուի Արշակունեաց թագաւորութիւնը :

ՏԱՃԱՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐ ՔՂԻՆ

1962 Փետրուարին, Աշտարակի շրջանի Բազմաւան գիւղը կոչուեցաւ Նոր Քղի՝ յաւերժացնելով պատմական համանուն դաւառը, որ ներկայիս կը գտնուի Թուրքիոյ տիրապետութեան ներքեւ :

Քղի դաւառը կը գտնուի Կարնոյ Հարաւը, Մուշի, Խնուսի, Դերջանի, Երզընկայի, Խարբերդի, Բալուի հայաբնակ նահանգներու շրջապատին մէջ : Այս նկարագեղ վայրը իր ծաղկաւէտ հովիտներով, անտառախիտ լեռներով ու խորխոր ձորերով, ջրառատ եւ աղմկարար գետերով ու գետակներով, բազմապիսի քարանձաւներով ու ժայռախոռոչներով ինքնամփոփ, ուրոյն աշխարհ մըն էր, որ վաղնջական ժամանակներէն ի վեր եղած է մարդկային բնակատեղի : Այս մասին կը վկայեն տարբեր վայրերու մէջ ցրուած նախապատմական յուշարձաններու, հեթանոսական մեհեաններու, եկեղեցիներու, վանքերու մնացորդները : Գայլ, Օրորու եւ Կռան գետերու ափերուն գտնուած հնագոյն բնակավայրերու հետքերը, Մորանսի, Ապարի, Աստղաբերդի, Բողաբերդի աւերակները եւն. :

Քղին, որ կոչուած է նաեւ Կեղի, պատմական Զորրորդ Հայքի Խորձեան կամ Խորձէն դաւառն է : Այս բնակավայրը Նայիրիի ժամանակ կոչուած է Նիմի, ուրարտական շրջանին՝ Ույանա : Յունական եւ պարսկական տիրապետութեան օրով եղած է զանոնք սահմանազատող բնավայրը, որ ինկած է մերթ մէկուն, մերթ միւսին իշխանութեան տակ, երբեմն ալ մնացած կիսանկախ :

Հայ պատմագիրները խիստ ժլատ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն այս դաւառին մասին : Եղած աղբիւրներէն կ'իմանանք, որ դեռ Տիգրան Մեծի օրով Հայերու բազմաթիւ յաղթանակներու կազմակերպիչ Շահումեան Վաղարշ իշխանը եղած է այս դաւառէն, որ հայկական եւ վրացական տառերու յօրինման եւ առաջին աշակերտներու պատրաստման գործին մէջ նշանակալից դեր է կատարած Տիրայր Խորձենացին, որուն Ղազար Փարպեցին կը յիշատակէ իբրեւ «Այր Բան ի բուն մտացի » :

Տարբեր ժամանակներու Քղիի վանքերէն եւ եկեղեցիներէն դուրս եկած են բազմաթիւ մտաւորականներ, ձեռագրական աշխատանքով զբաղող «դիտուն եւ ուղղափառք » մարդիկ, ինչպէս Խաղ, Ասորիկ Ապահունին եւ Փիլիպոս եպիսկոպոսները, Ղուկաս վարդապետը եւ ուրիշներ :

Իբրեւ կրթական գործի կազմակերպման կեդրոն ԺԴ. դարուն մեծ հռչակ ունէր Քելեղեկեան վանքը : Գաւառի դըպրեվանքերուն մեծ մասը ԺԹ. դարուն վերջերը կը վերածուի դպրոցներու : Քղի քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ կը հիմնուին դպրոցներ : 1902ին դաւառը ունէր 27 դպրոց՝ 1336 աշակերտներով :

Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին Քղի դաւառը ունէր 363 գիւղեր՝ հարիւր հազարէ աւելի բնակչութեամբ, մեծ մասամբ Հայեր, փոքր մասը Քիւրտեր եւ աւելի քիչ թիւով Թուրքեր : Հայերը կը զբաղէին երկրագործութեամբ, արհեստներով եւ առեւտուրով : Հայերուն ձեռքին մէջ կեդրոնացած էին ջրաղացները եւ հողմաղացները, ձիթհանները, զինագործութիւնը, ներկարարութիւնը, ամբողջ շինարարական – ճարտարապետական գործը, փոխադրութեան միջոցները եւայլն : Քղեցիները եղած են ժրաջան եւ տոկուն, պարզամիտ եւ անկեղծ, մարդասէր եւ հիւրամեծար :

1895ի Սուլթան Համիտի հրահրած կոտորածներէն ետք շատ Քղեցիներ բռնեցին պանդխտութեան ճամբան : Յետագային, ասոնք, օգնութեան ձեռք երկարեցին Մեծ Եղեռնէն մազապուրծ Քղեցիներուն :

Թուրք ցեղասպաններուն կազմակերպած ջարդին եւ տեղահանութեան հետեւանքով կարճ ժամանակի մը մէջ ամայացաւ, բնիկ հայ բնակիչներէն ամայացաւ Քղի դաւառը : Վերապրողները ըստիպուած էին հեռանալ օտար երկիրներ, ապրիլ եւ գործել օտար միջավայրի մէջ :

Ի յիշատակ հին Քղիի, ներկայ Հայաստանի մէջ հիմնուեցաւ Նոր Գեղի աւանը, որ կը գտնուի հանրածանօթ Արզնի առողջարանին մօտ, Հրազդանի աջ ափին բարձրադիր հարթ տարածութեան վրայ : Հարաւ – Արեւմուտքէն կ'երեւայ Արարատը, հիւսիս – արեւմուտքէն՝ Արագածը, Արա լեռը, որ շատ կը նմանի հին Քղիի Ս. Լոյս սարին : Կլիման առողջարար է՝ հովասուն ամառները, ձիւնառատ, բայց կենսունակ ձմեռներ, մաքուր եւ բուրումնաւէտ օդ եւ ջուր, դալար եւ բազմերանգ բուսականութիւն, տեսակ-տեսակ թռչուններ եւ կենդանիներ :

Նոր Գեղին, որ արդէն իսկ վերածուած է տիպար աւանի մը, զարգանալու եւ բարգաւաճելու լայն հեռանկարներ ունի, շնորհիւ Քղեցիներու հայրենասիրութեան եւ աշխատասիրութեան :

Ս. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Պօղոս Հայր սուրբը, ամենայն օր, արշալոյսին վաղ, արտորանօք կը շտապէր Արծրունակառոյց Տաճարն Աղթամարայ, կը զօղանջէին զանգակատան զանգակները(*) քաղցրալուր մելոդիայով, մինչ մեր Հայր սուրբը հաւատքով խունկ ու մոմով կ'աղօթէր համայն աշխարհի խաղաղութեան համար, ամբողջ մարդկութեան սիրոյ եւ եղբայրութեան համար, ապա նաեւ իւր Հօտի երջանկութեան, նրա փրկարար ազատութեանը իրենց ջահէլ կեանքերը նուիրաբերող զինուորեալ մանկանց համար ...

Ահա Հայր Պօղոսի հիւրընկալ ցուցմունքով մենք տեղաւորուեցանք երկու սենեակների մէջ : Մեղի տուին մի սովորական պարզ ընթրիք՝ հաց, պանիր ու մածուն, որից յետոյ պտոյտի ելանք դէպի Կարմիր եկեղեցու ծայրի հարթավայրը, կղզու արեւելակողմը ծովի մակերեսից մօտ երեսուն մեթր բարձր :

ՖԵԴԱՅԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ՄՈՒՏՔԸ ԿՂԶԻՆ

Կէս գիշեր անց էր, լուսաբացի մօտ, կղզու սպասաւորները հեռուից լսուող ձայնի եղանակից արթննալով յայտնեցին թէ նաւ է մօտենում կղզուն : Ամենայն հաւանականութեամբ եկողները յեղափոխականներն են, դատելով երգի ձայներից եւ գիշերուայ այդ պահից :

Բոլորս վեր ելանք, հագնուեցանք ու իջանք նաւահանդիստ, ուր Հայր Պօղոսը աշխոյժ կեցած էր ջրի ափին : Նա եւս ասաց որ եկողները մեր տղաներն են անպատճառ : Ծովի այդ կողմում, Թամար թագուհու կէս ջրամոյն կղզեակի մօտով, մթութեան մէջ ուրուագծուեց առագաստը պարզած մի նաւ, որ դանդաղօրէն իջեցնելով առագաստը հասաւ նաւահանդիստի բերան : Նաւահանդիստի քարերի վրայ դուրս ցատկեցին զինուած մարդիկ, արագ եւ ճարպիկ շարժումով : Նաւը կարգադրութիւն ստացաւ խսկոյն յետ վերադառնալ : Շուտով յայտնի եղաւ որ Սարգիս Բարսեղեանն (**) էր, Յեղափոխական անունով Շամիլ, իր խմբի հետ եկողը, բոլորը եօթը հոգի : Մեր պատանի աշակերտները, ծանօթ բոլորի հետ, միախառնուեցին խմբին : Վերցնելով որոշ ծանրութիւններ՝ շտապեցինք միաբանութեան ազատ սենեակները, ուր տեղաւորուեցին : Պարզ եղաւ, որ այդ օրերին լուրջ հետապնդման առարկայ էր Սարգիսն իր խումբով եւ կատարած աշխատանքներով, որ կատարում էր նաեւ քիւրտ ժողովուրդի վստահելի խաւերում : Նա իր խումբով այդ օրերին շրջում էր Մոկսում եւ Շատախում, վերադարձին Գաւաշում խմբի զինուորներից մի մասին ուղարկում Կարկառի շրջանը, իր հետ պահելով վեց հոգի, որոշում է զազտնի մտնել Աղթամար կղզին, այդ կերպ թէ իր հետքը կորսնցնելու եւ թէ ապահով վայր հանդստանալու համար, մի առժամանակ :

Վանքի սպասաւորները տաք ջուր պատրաստեցին, բոլորս նստեցինք թէյի, միայն չկար Հայր Պօղոսը : Սա սովորութիւն ունէր, երբ խումբը զալիս էր կղզին, ինքը յօժարակամ ստանձնում էր հսկողութիւնը, շրջում կղզու ափերը, ասելով. — Տղաներ, դուք բեզարած կը լինէք, հանդստացէք ապահով, մենք կը կատարենք պահակութիւնը :

Արդարեւ այդ արթուն հոգեւորականը ամենաքաղցր պարտականութեան մէջ կը զգար իրեն, կատարելով փորձ եւ արթուն հսկողութիւն ամէն անգամ, երբ Ֆէդայական խումբը կղզին կուգար :

Խումբի այս անսպասելի այցելութիւնը իմ աշակերտների համար անակնկալ էր : Մէկ տարուց աւելի էր, որ նրանք առիթ չէին ունենար զինուած խմբի ներկայութիւնը վայելել, շրջագայել, զրուցել ծանօթ հարդուկների հետ : Ծանօթանալ զէնքի վարժութեան եւ մաքրելու, դասաւորելու աշխատանքին :

(*) Այս զանգակներից մէկը վերջին անգամ տեսայ, (1915ին Վասպուրականի գաղթից յետոյ իբրեւ կողոպուտ հասել էր Ատրպատական) Թաւրիզ քաղաքի շաբաթապահների դպրոցի բակում կախուած : Ատվենտիստների միսիոնը գնել էր եւ գործածում էին իրենց դպրոցի համար : Զանգի վրայ կար Աղթամարի վանքի սեփականութիւն հաստատող ձուլածոյ, բարձրաքանդակ գրութիւն հայ տառերով : Յետոյ ի՞նչ եղաւ՝ ինձ յայտնի չէ :

(**) 1906 թուին աշնան վերջը, երբ իշխանը իբրեւ պատգամաւոր մեկնեց մասնակցելու 7րդ Ընդհ. Ժողովին, նրա բացակայութեան միջոցին Սարգիս Բարսեղեանը սնաձնեց լեռնաշխարհի կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը : Ու այդ պատրաստուած, մարմնով փափկակազմ, բարձր կրթութեամբ մտաւորական ուժը, պէտք էր տեսնել թէ ինչպէս տանում էր ֆետայական կեանքի ծանր բեռը, դաժան զրկանքները, հետիոտն շրջելով Ռշտունից, Մոկսի, Շատախի անդնդախոր ձորերը, կածաններն ու առապարները : Առ ոչինչ համարելով լեռնապարի ցուրտն ու ձմեռը, բուքն ու սառնամանիքը :

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(6 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

—o—

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Ֆրանսահայ կեանքի դեղեցիկ ձեռնարկներէն է Մանուկներու օրը, որ, հետզհետէ աւելի լայն ժողովրդականութիւն կը գտնէ : Անցեալ Կիրակի, Հայ Ազգային Տան սրահը կը յորդէր բազմութեամբ :

Հանդէսը բացուած յայտարարեց Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին ատենապետուհի Տիկին Գ. Գայթանճեան : Օրուան խորհուրդը պատկերացնող կենդանի պատկերը լաւ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ :

Հուսկ ուրեմն մեր սրտահատորները խումբ առ խումբ բեմ բարձրացան : Ամբողջ երեք ժամ անոնց բերնէն լսեցինք մեր դեղեցիկ Մեծասքանչին դեղդեղանքները՝ խմբերգներ, երգեր, արտասանութիւններ, ինչպէս նաեւ մենապարեր եւ շուրջպարեր :

Դադարին՝ փոքրիկներուն բաժնուեցաւ կարկանդակ եւ խմիչք : Ապա խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղան ինքնաբուխ նուէրներ, որոնց գումարը կարճ ժամանակուան մը մէջ բարձրացաւ 860 ֆրանքի :

Կապոյտ Խաչը այս տարի եւս «Հայկազեան» մանկապարտէզին յատկացուց 900 ֆրանք, ինչպէս նաեւ ստանձնեց Հինգշաբթի օրուան ճաշի մը մատակարարումը՝ բոլոր աշակերտներուն :

Հանդէսին երկրորդ բաժնին իրենց շնորհքները ցուցադրեցին Կապոյտ Խաչի կայանին փոքրիկները :

Մեծապէս կը գնահատենք Կապոյտ Խաչուհիներու աշխատանքը : Բարեսիրական եւ հայրենասիրական զոյգ ճակատներու վրայ կ'աշխատին նուիրումով եւ հաւատքով :

Կ. Յ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լաս Վեկասի մէջ, Քազինօ տը Փարիի յայտագրին մաս կազմած է Ալպէր Բուրնութեան, Կովկասեան եւ հայկական յաջող պարերով, որոնք մեծ գնահատանքի արժանացած են : Տեղւոյն Ֆոլօ Մի պատկերազարդ պարբերականը, զանազան նկարներ կը հրատարակէ այս առթիւ, ուր Ա. Բուրնութեան կը տեսնուի զանազան պարերու մէջ :

Արուեստագէտը ծանօթ անուն մըն է արդէն, արտասահմանի հայկական պարարուեստի շրջանակներուն մէջ, ուր միշտ յաջողութիւն գտած է :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ (1966)

—o—

Լիբանահայ ֆութպոլ.— Նախանձելի դիրք մը կը գրաւեն Պէյրութի Հ. Մ. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, եւ Հ. Ե. Ը.— Անդրանիկը (ներկայիս «Անդրանիկ – Սեւան») :

Առաջին երկուքը Ա. աշխարհամարտէն ետք, բազմաթիւ անգամներ մրցած են Լիբանանի ախոյենութեան համար, իրենց ամէնէն վտանգաւոր հակառակորդներէն մին եղած է Պէյրութի «Հիլմի Սփոռր» : 1931 – 1941 Հ. Ե. Ը.— Անդրանիկ բազմաթիւ անգամներ Լիբանանի ախոյեան եղած է :

Բ. աշխարհամարտէն ետք՝ Հ. Մ. Մ. եւ Հ. Մ. Ը. Մ. յաճախագէպ կերպով 1944էն սկսեալ՝ շահեցան Լիբանանի ախոյենութիւնը :

Հ. Ե. Ը.— Անդրանիկ չէր կրցած իր նախկին դիրքը պահել, սակայն շնորհիւ իր ղեկավարներուն գովելի ջանքերուն՝ այս տարի փոփոխական յաջողութեամբ շարք մը բարեկամական մրցումներ կատարեց տեղական առաջնակարգ խումբերու դէմ, կրելով երկու պարտութիւն Սաժէսէն 2–0 եւ Ռասինկէն 6–2, ապահովելով երկու յաղթանակ Սալամի 7–1 եւ Շարքի 3–2 դէմ :

Ապրիլ 9 – 11, տեղի ունեցան Հ.Ե.Ը.ի «Նաւասարդեան խաղերը» : Յայտագրին մաս կը կազմէր նաեւ ֆութպոլը :

Բ. դասակարգի խումբերու մրցումները հետեւեալ արդիւնքները տուին : Հալէպ կը յաղթէ Զահլէի 4–2, Անդրանիկ Բ. կը յաղթէ Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանին 3–2, Հալէպ եզրափակիչ մրցման մէջ Անդրանիկ Բ.ի յաղթելով 3–2, շահեցաւ Հ. Ե. Ը.ի ախոյենութիւնը «Բ. դասակարգին» մէջ :

Ա. Դասակարգի մրցումը տեղի ունեցաւ Մազրաայի արաբական խումբին դէմ, որ Հ. Ե. Ը. Անդրանիկ – Սեւանի Ա. խումբին 2–0 յաղթելով, շահեցաւ բաժակը :

Ներկայիս Մազրաա Լիբանանի լաւագոյն խումբերէն մին է, 1966ին հաւասար մնաց Հ. Մ. Մ.ի հետ :

1955էն սկսեալ Մազրաա ծանօթ է Հայաստանի մարզասէրներուն, 1966ին ալ շրջապտոյտ մը կատարեց Հայաստանի մէջ՝ ստանալով հետեւեալ արդիւնքները, — երկու պարտութիւն Լենինականի Շիրակէն 4–1, եւ Երեւանի Արարատէն 6–1, մէկ հաւասար Կիրովականի Լօռիին հետ 1–1 : Արաբական խումբը միասին տարած էր Լիբանահայ մը՝ Մարգարեան, իր խաղացողներէն Շաթիլա եւ Մանթուֆի բարձրորակ խաղարկութիւն մը յայտնաբերած են : Գնահատուած է նաեւ իր բերդապահը Քատէր : Լիբանանցիները ջերմ հիւրասիրութիւն մը վայելած են :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԵՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՄԱՆ ՖՈՆԴ

Պատմական յուշարձանների պահպանման հայկական ընկերութիւնը կազմակերպել է Ֆոնդ՝ պատմական յուշարձանների պահպանման եւ նորոգման աշխատանքներին նիւթապէս օժանդակելու համար :

Շատ պատմական յուշարձաններ պետութեան միջոցներով նորոգւում են : Լրացուցիչ Ֆոնդը հնարաւորութիւն կը տայ էլ աւելի ծաւալել ու արագացնել այդ աշխատանքը :

Այն անձինք եւ հիմնարկ – ձեռնարկութիւնները, որոնք կը կամենան օգնութիւն ցուցաբերել այդ գործին, կարող են մուծումներ կատարել պետական բանկի Երեւանի քաղաքային բաժանմունքում, ընկերութեան 170·030 ընթացիկ հաշուին :

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ
«Հայրենիքի Ձայն»

Ֆութպոլի միջազգային մրցումներ Հայաստանի մէջ.— Տարւոյն սկիզբը տեղի ունեցած է, Երեւանի մէջ, միջազգային մրցաշարք մը : Մասնակցած են Հայաստանէն Արարատ (Երեւան) և Շիրակ (Լենինական) :

Խ. Միութեան այլ հանրապետութիւններէն Զերնոմորեց (Օտեսա, Ուկրանիա), Շախտիոր (Տոնէցքի հանքագործներ, Ուքրանիա), Մոլտաւա (Քիշնեւ, Մոլտավիա) :

Ինչպէս նաեւ Լեհաստանի ախոյեան եւ բաժակախաղի յաղթական Կորնիք (1965 – 1966ին մեծ խումբը :

Կորնիք՝ յաղթելով Արարատի 3 – 0, Զերնոմորեցի 1–0, եւ եզրափակիչ մրցման մէջ Շախտիորի 2–0, առաջին հանդիսացաւ, շահելով բաժակը : Բ. Շախտիոր :

Արարատ Զերնոմորեցի 3— եւ Շիրակի յաղթելով 1–0, երրորդ հանդիսացաւ :

Շիրակ չորրորդ՝ Շախտիորէն 1 – 0 պարտուելէ եւ Զերնոմորեցի հետ 1–1 հաւասար մնալէ ետք :

Երեւանի մէջ Արարատ յաղթեց Հալէպի հաւաքականին 3–0, հաւասար մնաց Իրանի հետ 1–1 :

Հայաստան այցելեց նաեւ Սթարա Զակորայի Պերոյէ խումբը, որ Պուլկարիոյ ախոյենութեանց մէջ, Զ. դասաւորուած էր (1965 – 1966ին), մրցելով Շիրակի եւ Արարատի հետ, դժբախտաբար արդիւնքները ձեռքս չեն հասած :

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ

Այս տարուան ընթացքին Խորհ. Միութեան զանազան վայրերէն Հայաստան պիտի այցելեն՝ կարճ կամ երկար ժամանակ մը մնալու համար, վաթսուն հազար զբօսաշրջիկներ :

Իսկ Խորհ. Միութենէն դուրս գտնուող երկիրներէ եկողներուն թիւը, միայն Ինթուրիստի միջոցով, պիտի հասնի 12 հազարի :

ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Բարձրորակ մասնագէտներու իսկական դարբնոց մըն է Երեւանի համալսարանը, որ միայն վերջին եօթը տարիներու ընթացքին երկրին տուած է չորս հազար մասնագէտներ՝ այլեւայլ ճիւղերու մէջ :

Այս ուսումնական տարեշրջանին համալսարանէն շրջանաւարտ ելան 46 կենսաբաններ, 31 քիմիագէտներ, 41 բնագէտներ եւ 18 ճարտարապետ երկրաբաններ :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

Միջազգային համբաւ ունեցող օտար արուեստագէտներ կը շարունակեն համերգներ տալ Երեւանի մէջ :

Յունուար 17ին երգահանդէս մը տուաւ Ուկրայնիացի Պարիթոն Եուրի Կուլեաեւ : Յունուար 18ին՝ Զայքովսկիի մրցոյթի թափնեկիր Կ. Լիսովսկին :

ԿԱՇԻԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՄԱԻԵԼՆԱՅ

Յարդ կոշտ կաշին կը մշակուէր ձեռքով : Այժմ նոր մեքենաներու շնորհիւ, Երեւանի կաշիի գործարանը այս տարի պիտի արտադրէ մէկ միլիոն 850 հազար քառակուսի մեթր մշակուած կաշի :

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանէն Սեւան այժմ կարելի պիտի ըլլայ 30էն 40 վայրկեանի մէջ երթալ ինքնաշարժով, շնորհիւ նոր շինուած լայնահուն խճուղիին :

ՍԵՒԱՆԻ ջուրը օգտագործող նոր ջրմուղիի մը շնորհիւ լուծուեցաւ ջուրի տագնապը Շորքա, Աղբուլաղ, Օրջոնիկիձէ, Վերին եւ Ներքին Ճամբարակ դիւղերուն :

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Երկրին զանազան շրջաններէն քսան մեղուաբոյծներ Երեւանի մէջ կը հետեւին յատուկ դասընթացքներու՝ հանդամանօրէն ծանօթանալու համար իրենց գործին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Եւ սկսաւ լեզուն քիմքին զարնել որկրամոլի մը պէս, որ իր սիրած մէկ կերակուրը կը լափէ :

— Բացարձակապէս մոռցած եմ, Իշխան, պատասխանեցի նեղացած շեշտով մը : Եւ երբեմն երբ յիշեմ, յանկարծ կը վանեմ զայն այնպէս ինչպէս որ մէկը կը վռնտէ դարշանք ազդող այցելու մը : Այդ կապելան ալ Լունկ Զինկի ծխարանին չափ անբաժան է ձեզի համար :

— Լունկ Զինկ : Ահ, այո, ըսաւ, կարծես թէ յիշեց յանկարծ, Էհ, բայց շատ դէշ մի խօսիր անոր մասին, այդ դեղին ծերը հաւատացէք որ լաւ բաներ ալ ունի :

— Եւ հետերնիդ տարած կիներնի՞դ :

— Կինը՞, կրկնեց արձագանդելով : Տէր Աստուած, իրաւ է, հոն ձգեցի զայն : Կատարելապէս մոռցած էի : Աստուած իմ, փոքրիկ Միս Վայըլէթը այս խուցը թողուցի :

Ճշմարիտ սարսափի մը մատնուած ոտքի ելաւ :

— Ի՞նչ կայ, հարցուցի :

— Հիմա ի՞նչ ընելու է : Խորհուրդ տուէք ինծի : Պէտք է ծխարան երթամ անդամ մը :

Ժպտեցայ եւ պատմեցի ըրածս :

— Ահ, աղաղակեց յուզումով, լաւագոյն բարեկամս էք դուք : Միշտ միջոցը կը գտնէք զիս ազատելու համար ամենադէշ մտատանջութիւններէն իսկ, որոնց կը մատնուիմ Հօհէնցօլէրներէն ժառանգած քմահաճ խառնուածքիս պատճառաւ : Ինչ նուրբ դիւանագէտ մը կրնայիք ըլլալ, Հէլցէնտօրֆ :

Յետոյ խօսակցութեան նիւթը փոխելով.

— Ի՞նչ ընելու է այս դիշեր : Դազափար մը տուէք :

— Դեսպանատան մէջ տրուած ընտանեկան ընթրիքի մը, ի՞նչ կ'ըսէք, պատասխանեցի :

— Դեսպանատան մէջ : Բնաւ երբեք : Զանձրացայ նորին վսեմութենէն եւ իր սոսկալի պառաւ կնոջմէն : Մահու չափ կը ձանձրացնեն զիս : Ոչ, ոչ, սիրելի Հէլցէնտօրֆ : Կը հարցնեմ թէ ...

Դազար մը առաւ :

— Ի՞նչ, հարցուցի :

— Կը հարցնեմ թէ, շարունակեց, արդեօք Միս Հէուիթ այս դիշեր մեզի հետ թատրոն զալ կ'ուզէ՞ :

— Ոչ, առարկեցի լրջութեամբ մը, որովհետեւ իբր վաղեմի պաշտօնատար մը կրնամ անկեղծութեամբ խօսիլ երբեմն, ամենավերջին ընելիքն է այդ : Գիտեմ թէ Միս Հէուիթ հրապուրիչ ու սիրուն աղջիկ մըն է, բայց մի մոռնաք թէ չի դիտեր ձեր ո՞վ ըլլալը, եւ թէ երբ իր ծնողքը իմանայ վերջին դիշերուան եղածը, կրնայ այնպիսի բաներ պատճառել, որոնցմէ կը զարհուրիմ հիմակուընէ : Նկատի առէք նաեւ թէ իր հայրը որ առեւտուրի իշխաններէն է Կայսեր հետ ալ յարաբերութեան մէջ է : Անոնք իրարու հետ մրցած են եախտի մրցման մը պարզեւին առթիւ եւ կարծեմ թէ պիտի կըրնաք յիշել նաեւ թէ Հանրի Հէուիթն էր որ անցեալ տարի շահեցաւ Քիլի բաժակը : Որով այն կարծիքէն եմ թէ ձեր կայսերական Բարձրութիւնը խիստ վտանգաւոր արկածախնդրութեան մը կը ձեռնարկէ :

— Բահ, խնդալու առիթ մըն է պարզապէս : Շատ կը զուարճացնէ զիս այդ բանը : Ափիոնի մոլի մըն է եւ տարիէ մը ի վեր Լունկ Զինկի յաճախորդն է : Խիստ հաւատարիմ ու գաղտնապահ սենեկապանուհի մը ունի որ իրեն կ'ընկերանայ միշտ եւ վստահ եմ թէ ոսկի կը վճարէ ծեր Զինացիին :

— Ատոր տարակոյս չունիմ, դիտել տուի, որովհետեւ դիտէի թէ այդ անարդ դեղինը իրաւ ալ լիաբուռն կը վարձատրուէր գաղտնի պահելու համար այդ երիտասարդուհիին իր խուցը յաճախելը :

Գահաժառանգին դէմքին արտայայտութենէն կրցայ տեսնել թէ խրատներս ոչ մէկ ազդեցութիւն ըրին : Զինքը լաւ կը ճանչնայի եւ դիտէի թէ ինչ յիմարութիւններու ատակ էր ան սիրուն կնոջ մը անդիմադրելի հմայքին առջեւ : Այն ատիճան կը կորսնցնէր ինքզինքը որ կնոջ մը առաջին կախարդիչ ակնարկը կատարելապէս կը զգլխէր զինքը եւ բոլոր ուղածները կուտար : Իր տխեղծ մնացած կզակին նետուած պարզ ակնարկ մը կը բաւէր այդ ճշմարտութիւնը ըմբռնելու համար, որովհետեւ ինչպէս յայտնի է բնախօսները համաձայն են թէ դէմքին այդ մասին պզտիկութիւնը կամքի տկարութեան նշան մըն է :

Լունկ Զինկի մօտ անցուցած դիշերը զինք մատնած էր ապշութեան եւ թըմրութեան այնպիսի վիճակի մը, ուրկէ չէր կրնար ազատիլ : Յաջորդ օրերն ալ անցան առանց պատահարի : Գացինք Սքրբէյ ուր հրաւիրուած էինք Պառոն Ֆօն Բէխպէրկ անունով մէկու մը կողմէ որ Գահաժառանգին դասընկերը եղած էր Պօնի համալսարանին մէջ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Եղկիւլ Պըր-նազեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք գրաւոր, ծաղկեպսակով, եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրեցեալ ամուսնոյն Ստեփան Պրնազեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 14ին :

ՆՈՒԷՐ

Պ. Դաւիթ Տէր-Գալուստեան տասը Ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկերեցիին, ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Հաճի-Դաւիթեանի մահուան ածթիւ, փոխան ծաղիկի :

×

ՏԷՍԻՆ.— Ողբ. Այրի Տիկին Սարգիս Առաքելեանի զաւակները իրենց մօրը յիշատակին յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ յիսուն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.—Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր բոլոր ընկերները ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ (27 Յունուար) երեկոյեան ժամ 8,30ին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

ՍԱՐՍԷԼ-ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (5 Փետրուար), կէսօրէ ետք ժամը 3ին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեւանի սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած չորս Ֆիլմեր կը ներկայացուին, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Սինեմա Լը Տօֆէն, 65պիս, Ռիւ Լաֆայէթ (մեթրօ Քատէ) :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
եւ երեք զաւեշտ

Ա) Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.— Քաղաքավարութեան վնասները :

Բ) Ե. ՕՏԵԱՆ.— Կեղծ լրտեսը :

Գ) Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ.— Տէրտէրին ուխտը :

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Զաքմըշեան՝ (22 Ռիւ Ռիշէ), Մասիս, 21 Ռիւ Սօլնիէ, Մարգարեան՝ 32 Ռիւ տը Թրէվիզ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան տարեկան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը : Այս առթիւ կոչ կ'ըլլայ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնց, որոնք տակաւին միութեան անդամ չե, գան անմիջապէս արձանագրուին, իրենց իրաւունքները արդարացնելու համար :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին : Սովորական հաւաքատեղին :

Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

Վարչութիւնս կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Խայիկեան եղբայրներ իրենց հօր՝ Փրոֆ. Գ. Խայիկեանի յիշատակին 200 Ֆրանք կը նուիրեն :

×

ՄԵՐԻՊԷԼԷՆ.— Կարապետ Ղամպէրեան իր ննջեցելոց յիշատակին, մօրը՝ Թուրֆանտա, հօրը՝ Ղազար եւ փոքրիկն Երամեայի յիշատակին 50 Ֆրանք կը նուիրէ (եւ 10 «Յառաջ»ի) :

Տէր եւ Տիկին Մերկեր Առաքելեան Տիկին Տիգրանուհի Դաւիթեանի (Թուլուզ) մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի՝ քսան Ֆրանք :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլ. Օտտոյի Մարսէյլի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ Կրօն. Ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն թէ իր պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով նոր թաղական խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը պարտականութիւն կը նկատէ տեղեկատուութիւն մը ընել իր հայրենակիցներուն՝ որոնք երբեք չեն զլանար իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը բերելու այս նուիրական գործին որուն նպատակն է բախտազուրկ մանուկներու տալ տոհմային եւ հայեցի դաստիարակութիւն :

Այս ազգօգուտ Միութիւնը այժմ իր պաշտպանութեան տակ առած է երեսուն սաներ, 13ը Մխիթարեանի մէջ, 12ը Դպրոցասէրի եւ հինգը Անարատ Յղութեան քոյրերու մօտ որոնց համար տարեկան երկու միլիոնի նպաստ մը կ'ընէ սոյն վարժարաններուն :

Այս ծախքերը կը հոգացուին հետեւեալ հասոյթներով նուիրատուութիւն, դրոշմաթուղթ, տարեկան պարահանդէս, եւն :

Միութիւնս մեծ զոհունակութեամբ հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները իր առատաձեռն նուիրատուներուն եւ աջակցողներուն եւ թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալներու երախտագիտական զգացումներուն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(ԿՆԻՔ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
(94)
ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
Փոքր Ռեզիտանտիէլ շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
Renseignements :
«Immobilier Alfortville Roger Mordrel 6»
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Իւղաբեր Եագուպեան եւ զաւակները հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան՝ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝ Աւետիս Եագուպեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն իր խորին վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Զապէլ Առաքելեանի դառն ու անակնկալ մահուան առթիւ, իր մօր, սիրեցեալ զաւակներուն, եղբայրներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ
Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
28 Յունուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·45ին :
Salle Paul Faralicq, Rue Yves Toudic — Méro : Jacques Bonsergeant, République
Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ
ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ
Քրքջալիր կատակերգութիւնը 4 արարով, որ այնքան մեծ ընդունելութիւն գտած էր նախորդ ներկայացումներուն ընթացքին :
Թարգմանութիւն ՏՈՔԹ. Ա. ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԷ, բեմադրուած ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԷ
Գլխաւոր դերակատարներն են.—
ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ, ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ, ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՎԻՔԻ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ, ՓԻԷՌ ԹԷՐԶԵԱՆ, ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ եւ ՆՈՐԱ ՊԱԼԵԱՆ :
Ինչպէս նաեւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի : Կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ լլալ :
Տոմսերը կը ծախուին.—
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer Tél. : PRO. 25-46
Պ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻՆ, հեռաձայն 738-21-18, Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍի, 21 Ռիւ Սօլնիէ (մեթրօ Քատէ) եւ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն մօտ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Կիրակի, Յունուար 29, ժամը ճիշդ 15ին, Սարսէլի Սալ տէ Ֆէթը, Փլաս Տիւ 11 Նովամպր
Կը մասնակցին՝ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը : Երգ, արտասանութիւն, թատերական ներկայացում :
ՀՕՐԵՆԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳԸ
Կ. ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
Պարահանդէս՝
ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ եւ իր նուագախումբը :
Ձերմութիւնը ապահովուած է Ճոխ պիւֆէ

1/2 GROS LYON DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, RUE VILLEROY — LYON (3e)
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, RUE VENDOME — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼԺԻԱ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրշի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիյ », շոքոլա, «նուազէթ», « լոգում », «սագըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (քարաված եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաշքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, քատայիֆ, եւայլն :
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24 ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Métros : Concorde, Champs-Elysées
ORCHESTRE BORIS VANIA
Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX - ROUGE
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ : Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ
29
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE
29 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10825 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.825

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔ»Ը

Գրախօսական չէ, որ պիտի գրենք, այլ ... դամբանական :

Մեծ յուզումով ու սրտի ճմլումով կարդացինք Կարօ Գէորգեանի կարճ ազդը, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի Յունուար 22ի թիւին մէջ (Դ. էջ) :

« Ամէնուն Տարեգիրքը»ի վաստակաւոր հեղինակը ի գիտութիւն իր ընթերցողներուն կուգար տեղեկացնելու, որ ամբողջ տարի մը շարունակուելէ ու տակաւին շարունակուող հիւանդութեան պատճառով ստիպուած է դադրեցնել Տարեգրքին հրատարակութիւնը եւ հետեւաբար լոյս պիտի չտեսնէ 1967ի հատորը :

Յունուար 16 թուակիր անձնական նամակով մը իր այս ծանր որոշումը հաղորդելէ ետք, Կարօ Գէորգեան կ'աւելցնէր.

« Ցաւալի է, բայց ի՛նչ կրնայի ընել, երբ դարձած եմ շատ ուժաթափ եւ նիհարցած եւ քանի մը հիւանդութիւններ վրաս: Առաւել եւս ցաւալին այն է, որ գործը շարունակողը չկայ դժբախտաբար ոչ մէկ գաղութի մէջ, մինչդեռ այնքան օգատակար ու հետաքրքրական հրատարակութիւն էր տարեգիրքը, այլ մանաւանդ այժմէական: Հրատարակուած 13 հատորները կը մնան ինձմէ յիշատակ՝ գրադարաններու մէջ: Յիշատակը մէկու մը, որ իր շան – չարչարանք յոգնածութեան զոհը դարձաւ» :

Ահա՛ տխուր իրականութիւնը, — գործը շարունակողը չկայ :

Կարօ Գէորգեանի առողջութիւնը քայքայուած էր երկու տարիէ ի վեր: 1965ի եւ 1966ի Տարեգրքերը լոյս տեսան սովորականէն ուշ՝ հեղինակին հիւանդութեան պատճառաւ : Պահ մը վախցանք, որ 1966ի թիւը պիտի չհրատարակուէր: Սակայն Գէորգեան անհնարին ճիգով մը լոյս ընծայեց այդ հատորն ալ, որ վերջինը պիտի ըլլար :

Հոգին յօժար է, բայց մարմինը տկար: Զոհողութեանց գերագոյնը փորձեց, սակայն անողոք զանազան հիւանդութիւններ ընկճեցին զինքը, մինչեւ որ յուսահատ՝ լքեց գործը, որուն նուիրուած էր հոգեւին :

1954ին է, որ հիմը դրած էր իր Տարեգրքին, առաջին տարիէն իսկ մեզի տալով 500 էջնոց խնամուած, պէսպիսուն նիւթերով եւ նկարներով ճոխացած ներկայանալի հատոր մը :

Տարուէ տարի աւելցուց էջերուն թիւը, 1963ին կոտրելով մրցանիշը (804 էջ), հետզհետէ աւելի խնամեց բովանդակութիւնը՝ ամէն ճաշակի յարմար նիւթեր տալով :

Նորութիւն մըն ալ մտցուց Տարեգրքի խմբագրութեան մէջ: Փոխանակ գրասենեակին մէջ հանգիստ նստած իր աշխատակիցներու ղրկած նիւթերով գոհանալու, նիւթական ու ֆիզիքական մեծ զոհողութիւններով ամէն տարի սփիւռքի հայկական մէկ գաղութը այցելեց, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրեց տուեալ երկրի մեր համայնքներուն կեանքը եւ արձագանգ դարձաւ անոնց կրթական, մշակութային, եկեղեցական, բարեսիրական, քաղաքական, մարզական եւ երիտասարդական կազմակերպութեանց կատարած ճիգերուն՝ յանուն ազգապահպանման :

Ապագայ պատմիչը շատ նիւթեր պիտի գտնէ Տարեգրքի 13 հատորներուն մէջ, երբ ուզէ ուսումնասիրել մեր ապրած շրջանի կեանքը սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ :

Տարեցոյցներ շատ ենք ունեցած անցեալին մէջ ԺԹ. դարու առաջին տարիներէն սկսած (Վենետիկ): Սակայն երկար կեանք չեն ունեցած անոնք :

Ամէնէն երկարակեացն եղաւ Պոլսոյ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցի Ընդարձակ Օրացոյցը, որ 1900ին սկսաւ լոյս տեսնել Տարեգրքի ձեւով : Առաջին շրջանի խմբագիրն էր եղած Հրանտ Ասատուր : Ընդարձակ Օրացոյցի բովանդակութիւնը կը կազմէին տոմար, զանազան դիտելիքներ եւ վիճակագրական տեղեկութիւններ: Յետագային աւելի ճոխացած :

Ողբացեալը Թէոդիկն է, որ նոր ձեւի Տարեցոյց սկսաւ հրատարակել Պոլսոյ մէջ Օսմանեան Սահմանադրութենէն քիչ առաջ, 1907ին՝ կոչելով զայն «Ամէնուն Տարեցոյցը՝ զբօսալի ու պիտանի »:

Ու բացի տարագրութեան տարիներէն (1916 – 1919)՝ անընդհատ հրատարակեց զայն մինչեւ իր յանկարծական մահը 1928 Մայիս 24ին Փարիզ՝ Յառաջի խմբագրատան կից իր համեստ սենեակին մէջ : 1929ի հատորը վերջինն եղաւ :

Մերուժան եւ Մկրտիչ Պարսամեան 1931 – 1935 հրատարակեցին Կեանք եւ Արուեստ անունով տարեգիրք մը, հինգ հատոր, սակայն Թէոդիկը չյիշեցուցին :

Պէտք եղաւ սպասել ճիշդ քառորդ դար՝ 1928էն մինչեւ 1953, երբ Կարօ Գէորգեան Յունաստանէն Գերմանիա, Ֆրանսայէն Եգիպտոս թափառական գրողի կեանք վարելէ ետք վերջնապէս հաստատուեցաւ Պէյրութ, մեր օրերու հայկական մշակոյթի ոստանը :

Անխոնջ աշխատող՝ Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ իրարու ետեւէ հրատարակեց զանազան գրքեր, — Նոր Քնար ձայնագրուած երգարան, Խինդ եւ ժպիտ, Ժամանց եւ զբօս : Մանաւանդ նուիրուեցաւ Ամէնուն Տարեգիրքը ի հրատարակութեան :

Մեծ ընդունելութիւն էր գտած Տարեգիրքը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, ուր հայերէն գիրք կարդացողներու թիւը կը նուազի օրէ օր : Ընթերցողները ամէն տարի այս օրերուն անհամբեր կը սպասէին անոր հրատարակութեան :

Այլեւս պատմութեան կը պատկանի անիկա, ինչպէս Թէոդիկինը :

Թէոդիկ քառորդ դար ետք ունեցաւ յաջորդ մը :

Ո՞վ պիտի յաջորդէ Կարօ Գէորգեանի: Ե՞րբ: Երբե՞ք :

Զենք ուզեր յոռետես ըլլալ :

Ապագային կը նայինք յոյսով ու հաւատքով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՔԱՓ ՔԵՆԸՏԻ

ԵՐԵՔ ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑՆԵՐ
ՈՂՋ – ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՆ

Ուրբաթ գիշեր, Քափ – Քենըտիի մէջ, ողբերգական արկած մը պատահեցաւ, մինչ նոր փորձեր կը կատարուէին Ափօլլօ գործողութեան համար, որ տեղի պիտի ունենար Փետրուարին : Արդարեւ քանի շաբաթէն, ամերիկացի երեք տիեզերագնացները դէպի Լուսին ծրագրին մէկ նոր հանգրուանը պիտի կատարէին : Կէս գիշերին սակայն երբ երեք այերանաւորդները՝ Ուայթ, Կրիֆըն եւ Շափի խուցին մէջն էին, հոգէն 70 մեթր բարձրութեան վրայ եւ քիչ ետք կեղծ արձակումը տեղի պիտի ունենար, անսպասելի կերպով յանկարծ խուցը կրակ կ'առնէր և երեք երիտասարդները, առանց իսկ ճիչ մը արձակելու, վասնզի անդրադառնալու իսկ ժամանակ չէին ունեցած, ողջ ողջ կ'այրէին: Երեք տիեզերագնացներէն՝ Ուայթ առաջինը եղած է որ «քալեց» անջրպետին մէջ :

Այս ահաւոր արկածը մեծ յուզում պատճառած է Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ անշուշտ կը յետաձգուի նաեւ « Ափօլլօ» գործողութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺԻՒԷՆԻ Ազգ. յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի օր: Մարմինը փոխադրուած է արդէն Սէն Լուի Տէ զ'Էնվալիտ, ուր շաբաթ օրէն մինչեւ յուղարկաւորութեան օրը ժողովուրդը պիտի կարենայ իր վերջին յարգանքը մատուցանել մեծ զինուորականին: Յուղարկաւորութեան ներկայ կ'ըլլայ նախագահ տը Կոլ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ ձեռքէ ձեռք շրջան ընող գաղտնի պարբերական մը՝ Ֆենիքս 66, Արեւմուտք հասած է վերջերս : 367 էջերէ բաղկացած այս գրական պարբերականին խմբագրապետն է՝ բանաստեղծ՝ Եուրի Կալանսկով, որ խմբագրական մը ստորագրած է ուր կը պաշտպանէ Սինիաւսկին եւ Դանիէլը :

ՀՌՈՄԻ մէջ ձերբակալուած է Մուսոլինիի թոռը՝ Մարցիօ Զիանօ, որ փորձած էր Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայէն վերցնել Պոդգորնիի դրած ծաղկեպսակը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԹՈՌԱԿԱԼԸ

Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթին մէջ կը կարդանք.—

Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Արքեպիսկոպոսարանի դիւանին կողմէ 17 Յունուարին մամուլին յանձնուած պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը տեղեկացնէր, թէ Պօղոս Արք. Քիրէճեանի մահուամբ թափուր մնացած Պոլսոյ Արքեպիսկոպոսական Աթոռը կ'ունենայ իր Վիճակաւորը՝ Յովհաննէս վրդ. Զոլաքեան, որ Պատրիարքական Փոխանորդ էր արդէն միջոցէ մը ի վեր եւ այս անուանումով կը դառնայ Արքեպիսկոպոս՝ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ թեմին :

Նոյնպէս ծանօթ է, թէ միջոցէ մը ի վեր տարակարծութիւններ գոյութիւն ունէին Պոլսոյ հայ կաթողիկէ համայնքի անդամներուն եւ կարգ մը մարմիններու միջեւ : Այդ պատճառաւ, շահագրգիռ իշխանութեանց մօտ բազմաթիւ դիմումներ կատարուած էին Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ մարմիններու կողմէ, խնդրելով անոնց միջամտութիւնը կամ իրաւարարութիւնը՝ գոյութիւն ունեցող այդ տարակարծութեանց : Ցաւալի է որ վերջ գտած չեն այդ վէճերը եւ Հոգեւր Տէրը, իր այցելութեան առթիւ, լսած է երկու կողմերն ալ եւ խոստացած 1966ի ընթացքին յարմար լուծում մը բերել ստեղծուած ցաւալի տարակարծութեանց :

Արդ, կը տեղեկանանք, թէ վերջին անուանումը պատճառ դարձած է, որ կարգ մը մարմիններ կրկին դիմեն Պէյրութ եւ Վատիկան, յայտնելով թէ այս անուանումը անբաւարար է տարակարծութիւնը բառնալու եւ թէ հեղինակաւոր եւ բոլորին կողմէ ընդունելի վինակաւոր մը ունենալու համար պէտք է կատարուի ժողովրդային ընտրութիւն՝ ժողովրդավարական ոգիով :

ԽՄԲ.— Կարելի՞ է յիշեցնել, այս օրինակով, թէ ժողովուրդը իր իրաւունքներըն ունի: «Անուանում» մը, ի՛նչ տիտղոսով ալ ներկայացուի, ի՛նչ բարձրութենէ ալ կատարուի, «անբաւարար եւ անընդունելի» կը յայտարարուի՝ երբ տեղի չունենար ժողովրդային ընտրութեամբ : Ժողովո՛ւրդն է միակ գերիշխանը: Երբ ժողովուրդէն կը խլուի իր գերիշխանութիւնը (սուվըռէնըթէ), կատարուած իրողութիւնը կը ստանայ անուն մը, որ չի գրուիր հոս :

Les Arméniens Célèbrent Le 10ème Anniversaire de la disparition de Schavarch MISSAKIAN

FONDATEUR DU JOURNAL « HARATCH »

N.D.L.R. — C'est avec émotion que nous reproduisons les lignes suivantes, parues avec une photo, dans le «Dauphiné-Libéré» du 26 Janvier 1967 et consacrées au souvenir de notre regretté rédacteur-en chef. Que notre amie Odette Mikaëlian et notre confrère «Le Dauphiné» trouvent ici la gratitude émue de ceux, qui ont choisi la tâche ingrate de poursuivre l'œuvre de Sch. Missakian, pour que son souvenir reste à jamais vivant.

Le 26 Janvier 1957, les Arméniens éparpillés dans le monde apprenaient avec stupeur le décès soudain de Schavarch Missakian, directeur-fondateur du journal « Haratch » dont il était l'âme.

Il est bon de rappeler, pour ce dixième anniversaire, la vie du disparu qui, depuis son plus jeune âge, avait embrassé la carrière journalistique.

En 1908, il publie un hebdomadaire littéraire et fonde une librairie. En 1911, devient rédacteur du journal « Haratch », à Erzeroum (Arménie de Turquie), disciple de Jaurès, il écrit à l'occasion des anniversaires de sa mort des articles retentissants.

Pendant un an, Schavarch Missakian vit clandestinement, et c'est en 1916 que, tentant de passer en Bulgarie, il est vendu par un espion et arrêté. Cependant, malgré les tortures, il refuse de parler et ne divulgue aucun secret. Il sera conduit à la prison centrale de Constantinople, où il restera jusqu'en Novembre 1918.

Libéré par les alliés, il visite alors de nombreux pays d'Europe, tout en continuant ses éditoriaux au nouveau journal « Djaguadamard » (Combat).

En 1925 il fonde, à Paris, le journal « Haratch », devenu par la suite le premier quotidien d'Europe de langue arménienne.

C'est donc vers 1927 que le célèbre journaliste, grand ami de la France, se donne tout entier à son travail, et ce, jusqu'à son dernier jour où la mort l'a surpris, en effet, à sa table de travail.

Son œuvre, considérable, répondait à ses qualités humaines et intellectuelles : besoin de contact, besoin de vérité, besoin d'écrire. Sa plume était légère, rapide, facile, mordante parfois mais jamais méchante. Il aimait son métier, son journal était sa raison de vivre.

Tous ceux qui l'ont connu garderont le souvenir d'un lucide et affectueux témoin de leur jeunesse, et l'un des derniers représentants d'un temps qui n'est plus, mais qu'ils ne peuvent oublier.

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Գ.

Առաւօտը լոյսի հեղեղով մը ողողած էր Յովսէփի տնակը : Լոյսի հեղեղը թափանցած էր մինչեւ Յովսէփի հոգին , երբ արթնցաւ արեւի մէջ, արեւով օծուած, զուարթ, ուրախ, երանութեամբ թրթռուն :

Հրեշտակը վերցուցած էր կապարի ծանրութիւնը, որ ամբողջ գիշերը տագնապահար ըրած էր զինք :

Առաւօտը բացառիկ առաւօտ մըն էր այդ օրը: Թռչունները կը ճռուողէին եղէգներուն մէջ, Յովսէփ եւ Մարիամ կը ճռուողէին տնակին մէջ, երբ յանկարծ դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ տաճարին երիտասարդ պաշտօնեան, Աննաս:

— Բարեւ ես եկեալ, հայր պատուական, ի ճանապարհէ քումմէ :

— Բարի տեսի զքեզ, այր դպիր եւ պաշտօնեայ Աստուծոյ :

Յետոյ սովորական հարց – պատասխան.— Ե՞րբ եկար: Նոր վերադարձայ :

Սեղան կը դնէ Մարիամ : Եւ «կերան , արբին եւ ուրախ եղեն »: Յանկարծ Մարիամի վրայ կ'իյնան Աննասի աչքերը, եւ կը խոշորնա՛ն, կը խոշորնա՛ն, կարծես դուրս կ'իյնան գորտի աչքերու պէս :

— Օհ՜յ, Մարիամ յղի, Մարիամ ծանրացեալ :

Աննաս կ'աճապարէ, բերանը կը սրբէ , դուրս կ'ելլէ, կը վազէ տաճար եւ կը յայտարարէ քահանայապետին .

— ԶՅովսէփ զորմէ վկայէք՝ եթէ արդար է նա, այժմ անօրինացաւ յո՛յժ, զպսակն օրհնութեան ոչ ընկալաւ:

— Զի՞նչ տեսեր ի նա գործ անօրէնութեան :

— Մարիամ յղի՛ է, Մարիամ ծանրացեա՛լ է: Եթէ ստութեամբ վկայեմ՝ արժանի եմ մահու :

Զաքարիա(*) քահանայապետը երկու հոգի կը զրկէ Յովսէփի տունը՝ ստուգելու համար : «Նուիրակները» կ'երթան եւ կը ստուգեն դպիրին վկայութիւնը , — « դտին զկոյսն յղի ծանրացեալ »:

Այն ատեն քահանայապետը կը հրամայէ « բռնութեամբ ածել զՅովսէփ եւ զՄարիամ առաջի իւր ի տեղի դատաստանին»: Զաքարիա, « ի մէջ բազմութեան ժողովոյն», կը հարցաքննէ.

— Ասա՛ ինձ, աղջիկ դու, զի՞նչ է գործըդ այդ անօրէնութեան :

— Կենդանի է Տէր Աստուած , բնաւ զայր ոչ գիտեմ, կը պատասխանէ Մարիամ, եւ խոնարհեցուցեալ զգլուխ իւր հեղոյր զայտասուս :

— Ապա յղութիւնդ ուստի՞ է:

— Ոչ գիտեմ :

Այս անգամ, իր կարգին, կը հարցաքննէ Յովսէփը :

— Ծեր դու, ասա՛ ինձ, ընդէ՞ր գործեցեր զայդպիսի չարիսդ :

— Կենդանի է Տէր Աստուած, ոչ գիտեմ ի բանիցդ յայդմիկ :

— Մի ստեր, գողացա՞ր զհարսանիս քո :

— Տէր վկայէ վասն իմ որ բնաւ կին օտար ոչ գիտեմ, բայց միայն զառաջինն օրինօք :

Յետոյ Յովսէփ կը պատմէ.—

Քահանայից ժողովին հրամանով, հակառակ իմ առարկութիւններուս, տուն տարի Մարիամը, «ամենայն ինչ ի պէտս մարմնոյ նորա՝ պատրաստեցի», ու պատուիրելով որ ամենայն զգուշութեամբ պահէ կուսութիւնը մինչեւ վերադարձս , հեռացայ տունէն , գործի գացի հեռու տեղ, եւ ամէն մարդ գիտէ թէ ե՛րբ վերադարձայ: Բայց երբ տուն վերադարձայ՝ տեսայ զինք յղի ծանրացեալ :

Ժողովականները կ'աղաղակեն, անպարտ կը հռչակեն Յովսէփը :

Քահանայապետը խիստ է, սակայն : Դեռ կասկած մը ունի, ուստի կ'ըսէ.

— Աղջիկդ այդ տղայ հասակ էր, դու հաստատուն ծեր էիր կատարեալ, յաղագըս այնորիկ յանձն արարաք ի քեզ զկուսութիւն դորա ամբողջ մնալ եւ անարատ՝ մինչեւ ի ժամ առնլոյ ձեզ պսակ օրհնութեան :

Այդ ամէնը ճիշդ է, կ'ըսէ Յովսէփ , բայց կը պնդէ թէ աղջկան չէ դպած :

Ի վերջոյ քահանայապետը կը վճռէ.

— Արբուցից զջուրն յանդիմանութեան եւ Տէր յայտնէ զգործն ձեր, եթէ յայն էք:

Եբրայեցւոց օրէնքով, այր կամ կին՝ մեղադրեալներուն անհաւատարմութիւնը ստուգելու համար , — երբ վկայ չկայ , — կը խմցնեն ջուր մը, որ «ջուր յանդիմանութեան » կը կոչուի մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, կամ « ջուր դառնութեան » ըստ այլ թարգմանութեանց, կամ « ջուր փորձութեան » , կամ դեռ «ջուր նախանձի» : Աշխարհաբար Հին Կտակարանին մէջ թարգմանուած է «լեղի ջուր»:

Հետաքրքրուողը կրնայ բանալ Աստուածաշունչ Մատեանը եւ կարդալ Գիրք Թուոց, Ե. 11 – 31: Զանց կ'առնեմ, որովհետեւ եթէ գրաբարը տամ՝ հասկցող քիչ կ'ըլլայ, իսկ եթէ աշխարհաբարը տամ՝ գայթակղող շատ կ'ըլլայ :

Այս լեղի ջուրի փորձը կատարելու ժամանակ՝ մեղադրեալ կնոջ կը յայտարարուի .

— Եթէ չիցես յանցուցեալ եւ պղծեալ առ արամբ քով, քաւեալ լիջիր ի ջրոյդ յանդիմանութեան: Ապա թէ յանցուցեալ իցես առ արամբ քով կամ պղծեալ իցես, մտցէ ջուրս նզովեալ յորովայն քո, ուռուցանել զմէջ քո եւ քակել զբարձս քո:

Եւ կինը կամ ամէն մեղադրեալ, դառն ջուրը խմելէ առաջ, պարտաւոր է պատասխանել .

— Եղիցի, եղիցի :

Արդ, Զաքարիա քահանայապետ դառն ջուրը նախ կը խմցնէ Յովսէփի՝ յայտարարելով .

— Այր դու, հայեա՛ց ի ծերութեան ալեաց քոց, եւ տես աչօք քո զդեղ կենաց եւ մահու, եւ մի՛ տար կամաւ զանձն քո ի փորձութիւն եւ ի կորուստ :

Յովսէփ կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ եւ կը խմէ ջուրը: Ինչպէս օրէնք է , խմելէ ետք՝ պէտք է դուրս վազէ փութով եւ վերադառնայ նոյն արագութեամբ : Շարժումը կը սաստկացնէ դեղին ազդեցութիւնը : Եթէ մեղաւոր է, կապարի ծանրութեամբ կ'իյնայ գետին անկենդան, — այդպէս կը հաւատան :

Յովսէփ կը խմէ դառն ջուրը, կը վազէ դուրս եւ կը վերադառնայ, միշտ աշխոյժ :

« Եւ իբրեւ տեսին ամենեքին՝ եթէ ոչ եղեւ նմա վնաս մահու, երկեան յոյժ » : Թէ Յովսէփ արդար էր, անմեղ էր, ապացուցուած էր այլեւս :

Կարգը եկաւ Մարիամի : Քահանայապետը, Մարիամի երկարելով դառն ջուրին բաժակը , ըսաւ .

— Աղջիկ դու, դեռ զհասակ մանկութեան քո, ողորմեա անձին քում, եթէ անմեղ ես՝ փրկեա զանձն քո ի մահուանէ, եւ ոչ ինչ հասցէ քեզ վնաս : Ապա եթէ ստութեամբ փորձես զԱստուած կենդանի , նա յամօթ արասցէ զքեզ հրապարակաւ, եւ չարամահ սատակեսցէ :

Մարիամ լալով կը պատասխանէ .

— Ես զանձնէ իմմէ վնաս ոչ գիտեմ, այլ կուսութիւնս իմ սուրբ է եւ անապական՝ առանց մեղաց: Եւ եթէ Տէր անմեղութեամբ դատէ զիս՝ կամք Տեառն լիցին :

Զաքարիա կը խմցնէ դառն ջուրը, յետոյ կը հրամայէ վազել դէպի դուրս եւ վերադառնալ նոյն արագութեամբ : « Եւ նա (Մարիամ) երթայր ի հեռաստանէ , դայր եւ իջանէր անարատ եւ ամբողջ մընալով »:

Ժողովականները, տեսնելով այս իրողութիւնը , «սքանչացեալ հիանային եւ ասէին.— Օրհնեալ Տէր Աստուած Իսրայելի՝ որ անարատ եւ անմեղք են սոքա , որ ոչ վնասեցան ի փորձութենէ անտի , եւ ոչ յայտնեցան գործք մեղաց նոցա»:

Այն ատեն քահանայապետը մօտ կանչեց Յովսէփն ու Մարիամը եւ ըսաւ .

— Դուք ինքնին գիտէք զանձնէ ձերմէ, որ պատասխանի տալոց էք առաջի Աստուծոյ, եւ զոր օրէնքն մեր հրամայեցին առնել՝ արարաք: Տէր ոչ յայտնեաց զմեզըս ձեր, եւ ես ոչ դատապարտեմ զձեզ , երթայք խաղաղութեամբ :

Եւ ծերունին Յովսէփ, ու մատաղատին Մարիամ, ձեռք ձեռքի տուած՝ «գնացին լռութեամբ ի տունս իւրեանց ոչ յայտնի՝ այլ ի ծածուկ, կացեալ նոցա անդ՝ մինչեւ լցան աւուրք յղութեան »:

Միջանկեալ՝ յաւելուածական քիչ մը ծանօթութիւն պիտի տամ, յաջորդով, այն փորձերուն մասին, որոնք կը կատարուին ազգէ ազգ՝ ստուգելու համար կիներու յղութիւնը, անհաւատարմութեան հետեւանք կամ «իբրեւ դաղտնի մեղք »:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ո՞ր Զաքարիան է այս խստադատ քահանայապետը: Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ կը յիշատակուի 29 Զաքարիա: Այն զոր կը յիշատակէ Յիսուս, իբրեւ «որդի Բարաքեայ», որ սպաննուած է « ընդմէջ տաճարին եւ սեղանոյ»(Մատթ. ԻԳ. 35), ծանօթ է իբրեւ «որդի Յովիդայեայ քահանայի», եւ ընդհակառակն « որդի Բարաքեայ» կոչուած մէկ Զաքարիա չէ, երկու Զաքարիա կայ, որոնք սպաննուած չեն (մէկը կը յիշատակէ Եսայի՝ տես Ը. 2, միւսը մին է տասներկու մարգարէներէն՝ տես Ա. 1) : Յիսուս լաւ սերտած չէ Հին Կտակարանը: Իսկ եթէ Մարիամը հարցաքննող Զաքարիան հայրն է Յովհաննէս Մկրտիչին, կրնար խելացութիւն ցոյց տալ այնքան՝ որքան Աննան, որ յայտարարեց թէ «յալիս պառաւութեան յղութիւնը սքանչելի գործ է Աստուծոյ», ինչպէս յղութիւն մը յընթացըս կուսութեան , « ի վեր քան զամենայն միտս մարդկան », հաւասարապէս , — գէթ այդպէս հաւատացեր է մարդկութիւնը մինչեւ մեր օրերը :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ)

Սան Ֆրանսիսկոյի ձայնասփիւռի կայանը, 1966 Դեկտեմբեր 4, ժամը 3ր քառորդ անց՝ կը ծանուցանէր հայ հասարակութեան թէ «Քալիֆորնիոյ Համալըսարանը, Պէրքլի , եղած է հայ լեզուի ու մշակոյթի ուսումնասիրութեան կենտրոնը Միացեալ Նահանգներում :

Այս տարի հայագիտութիւն կ'ուսանին 53 աշակերտներ :

«1960 թուականի Սեպտեմբերից մինչեւ հիմա հայագիտութեան դասերին մասնակցած են 373 արձանագրուած աշակերտներ եւ 46 ազատ ունկնդիրներ :

« Հաւաքական քննութիւններից զատ՝ գրուած են 39 քննաճառեր, որ միասին կը տան 726 էջ ուսումնասիրութիւն հայ պատմութեան , լեզուի, արուեստի, ճարտարապետութեան , մանրանկարչութեան, հայ դատի եւն.:

« Ալեք Փիլիպոս վեհանձնօրէն հայթայթած է դասաւանդութեան ծախսը 1960 թուականից ի վեր: Հայագիտութեան Խնամատար Ընկերութիւնը, որուն

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Մեր պատանիները միաձուլուած էին նրանց հետ , կարծես մի երազանք ունէին, դպրոցի ընթացքը աւարտելուց յետոյ՝ զինուորագրուել Ֆետայական գործօն աշխատանքներին : Ռումբ, փամփուշտ, հրացան ուսած՝ նուիրուել ժողովրդի եւ հայրենիքի ազատագրութեան սուրբ գործին :

Ծաղկազարդի այդ առաւօտը ազատ ու համարձակ մեր պատանիները շրջագայում, զրուցում ու երգում էին խմբի հայդուկների հետ : Միայն Սարգիսը ըղբաղուած էր նամակագրութեամբ, որի աւարտումից յետոյ փակեց մի երկու նամակածրար, կնքեց ու հասցէագրեց Շամի Կ. Կոմիտէին :

— Դէ, տղերք, շուտ նաւակով հասէք Խորգոմ, այնտեղից մեր ուրացող Պետրոսից ստացէք Վանից եկած կապոցները, նամակները եւ արագ դարձէք յետ :

Սարգսի այս խօսքի վրայ վանքի սպասաւոր Ներսէսը, որ վարպետ եւ հմուտ էր նաւելու գործին, իր հետ վերցնելով մեր աշակերտներից չորս հոգու, իջաւ նաւահանգիստը : Մտան մեր փոքրիկ մակոյկը, կենսուրախ, ժպտուն թիավարեցին դէպի Հայոց Զորի Խորգոմ գիւղի ուղղութիւնը , կղզու դէմ յանդիման արեւելք :

Մենք մնացողներս Կարմիր եկեղեցու հարթութեան վրայ կեցած, «բարի ճանապարհ, շուտ վերադարձէք » կ'աղաղակէինք: Մակոյկը կարճ միջոցից յետոյ դարձաւ մի փոքր կէտ, միայն շողուն փայլին էին տալիս ջրից վեր բարձրացող թիերը՝ մեր տեսողութեան :

Վանի եւ լեռնապարի միջեւ ստեղծուած էր սուրհանդակային կապի իւրայատուկ մի գիծ այսպէս : Յեղափոխական նամակներ, գրականութիւն (թերթեր եւ գիրք), նաեւ զինական միջոցներ, նայելով իրենց ստիպողականութեան, արագ կամ շտապ, ճամբայ կը հանուին յատուկ թղթատար սուրհանդակների միջոցաւ : Այդեստանից, Բերդակ, Կինդանանց, Արտամետ գիւղերով ապա Խորգոմ, ուր հին գործիչ, Ուրացող Պետրոս անունով, կ'ընդունէր առաքումները, կը պահէր , մինչեւ Աղթամար կղզուց (որի ծածկանունն էր Ս. Հեղինէ) հասնէր նաւակ (ծածկանուն Աղաւնի) աղաւնին եւ տեղափոխէր կղզին :

Եւ ընդհակառակն կը կատարուէր կըղզուց նոյն գծով Այդեստան: Զպատահեցաւ ոչ մի դէպք, որ վտանգուէր յեղափոխական այս գիծը իր փոխադրական երթեւեկի միջոցին : Յիշուած գիւղերի մէջ կուսակցական կազմը պարտաւոր էր եկած ծրարը կամ նամակը անմիջապէս ճամբու հանել միւս գիւղը, առանց յապաղումի :

Կէսօրից յետոյ վերադարձաւ մեր նաւակ – Աղաւնին բերելով իր հետ զրկուած թերթերի կապոցներ եւ նամակածրարներ, որոնք յանձնուեցան Սարգսին : Առատութեամբ ստացւում էին Թիֆլիսի «Յառաջ» կամ «Ալիք» օրաթերթերը, նաեւ լոյս տեսնող հատորներ ու պրոշիւրներ :

Այսպէս մենք այդ օրը չունեցանք մեր նպատակադրած զբօսանք պտոյտը: Մայրամուտը մօտ լինելով՝ պատրաստուեցինք թողուլ կղզին եւ լուսով հասնիլ Ախավանքը, մեր գպրոցական կայանը :

Սարգիսը մի երկտողով, յանձնարարում էր Դանիէլ վարդապետին, նաւակը յետ ճամբել պարէնով միասին :

Երբ հասանք դրսի տուն, արեւը մայր մտած էր, աշակերտներին պատուիրուած էր կղզու հիւրերի մասին լուռ լինել եւ պահել գաղտնապահութիւն իրենց ընկերակիցներից : Ծովափ դուրս գալով աշակերտները զրկելով նաւակը քաշեցին ու դրին աւազի վրայ , ինչպէս սովորութիւն էր :

Դանիէլ Հայր սուրբին տուի տոմսակը , եւ յայտնեցի բերանացի որ սպասում են նաւակին, քանի որ ներսում ոչինչ չունին: Վարդապետը ամէն պատրաստութիւն սկսեց տեսնել, որ գիշերով դասաւորէ նաւակում՝ առաւօտ զրկելու համար:

Սակայն գիշերը այլ անցքեր տեղի ունեցան, որոնք հաշուի առնուած չէին եւ դժուար նախատեսելի :

Ոստանի Գայմագամութիւնը լրտեսների միջոցով ստոյգ տեղեկութիւն ստացել էր որ Ֆէտայիների խումբը Կիրակի օր մըտել է Աղթամար կղզին:

Այդ մասին հեռագրական կապով արագ հաղորդել Վանի Կեդր. Իշխանութեան , որ անմիջապէս ձիաւոր զինուած ուժեր Վանից ճամբու էր հանել դէպի Ոստան , հրահանգելով միաժամանակ մինչեւ Կարճկան եղող նաւահանգիստները ու կայարանները առնել ուժեղ հսկողութեան տակ, որ ոչ մէկ նաւ տեղից չշարժուի , ամէն կէտում հաստատել զինուած ձիաւոր պահակախումբեր :

Ահա նոյն Ծաղկազարդի Կիրակի օր կէսօրից՝ իշխանութիւնը արագութեամբ շարժման մէջ դրած էր հարկ եղած ուժերը պաշարման օղակի մէջ առնելու Աղթամար կղզին :

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(7 Շար.)

փոխ – ատենապետն է Իսրայէլեանը, անձնանուիրաբար օժանդակած է»:

Այս հակիրճ ծանուցումը կ'ըլլար հայ հասարակութեան՝ ծանօթացնելու համար Քալիֆորնիոյ Համալսարանին մէջ ի Պէրքլի կատարուող գործը հայագիտութեան ուղիով, ինչպէս եւ ձեռնարկին գլխաւոր ռահվիրան ու հոգին:

Դժխեմ բախտին նայեցէք, հայագիտական գործին ռահվիրան ու հոգին, հովանաւորն ու պաշտպանը, Ալեք Փիլիպոս, որ անձնուիրաբար յառաջացուցած ու պահպանած էր զայն այս վեց տարիներու ընթացքին, ձայնասփիւռի ծանուցումէն կէս ժամ առաջ՝ իր աչքերը ընդմիշտ կը փակէր Ֆրեզնոյի մէջ: Այսպէս մեր համալսարանական հայ հասարակութեան հայրը՝ յանկարծամահ կ'անհետանար, կարծէք իր համեստութիւնը չէր թոյլատրեր իրեն լսել ձայնասփռուած այդ մէկ տող գովաբանութիւնը ...:

Հանգուցեալը իր բոլոր առաքինութիւններուն հետ չափազանց համեստ էր: Ամէն անդամ որ հայագիտութեան կապով՝ հայ թերթերու մէջ մէկ քանի տող գրէի, գրուատելով իր գործն ու արժանիքը, կը նեղանար: Իր բաղձանքն էր որ չըսէի իր անունը: Օր մը ստիպուեցայ ըսել Ալեքին թէ գրուատիքս դաստիարակչական նպատակով էր, որպէս զի ուրիշ ազգայիններ եւս օրինակ առնէին եւ նպաստէին ազգապահ ձեռնարկներու եւ հաստատութիւններու: Քանիներ այնքա՛ն առատաձեռն էին օտարներու, բայց շատ կծծի իրենց ազգայիններուն հանդէպ: Այդ պատճառաբանութիւնը ընդունելի եղաւ իրեն, եւ այլ եւս չբողոքեց:

Երբ 1966 Մարտին երախտագիտական ոտանաւոր մը ձօնեցի իրեն՝ Հայագիտութեան Խնամատար Ընկերութեան անունով, գրուած մեծատառ, նկարազարդ մագաղաթի վրայ, վայրկեան մը սահեցուց իր աչքերը տողերուն վրայէն եւ անմիջապէս գալարեց մագաղաթը, որպէս զի ներկաները չկարդային ու իր համեստութիւնը չվիրաւորուէր:

Նոյն վերաբերմունքը ցոյց տուաւ երբ իրեն ընծայեցի առաջին օրինակը «Հայոց լեզուի ընթերցարան, Արեւելահայ Բարբառ» գրքին, զոր ձօնած էի իր անուան հետեւեալ հայ ու անգլերէն բնագրով. «Կը ձօնեմ այս արեւելահայ ընթերցարանը Պ. Ալեք Փիլիպոսին, որ հայրաբար հովանաւորեց հայագիտութիւնը Քալիֆորնիոյ Համալսարանին մէջ Ի Պէրքլի, առաջին օրէն»: Հաղիւ կարդաց իր անունը՝ «Շնորհակալ եմ» ըսաւ եւ անմիջապէս դարձուց էջը:

Անչափ համեստ էր մեր սիրելի ու ազնիւ Ալեքը: Իր գործին ու զոհաբերութեան առարկան հայ ազգն ու անոր մշակոյթի պահպանումն էր: Անձը չկար հոն, կար միայն իր սիրտը՝ որ կը բաբախէր իր ազգին համար, ու ձեռքը՝ որ առատօրէն կուտար, օժանդակելու համար ազգային նուիրական նպատակներու, մասնաւորապէս հայ երիտասարդութեան կրթութեան:

Ազնիւ, համեստ Ալեք, խաղաղ թող հանգչին աճիւնները: Հիմա մեր պարտքն է բարձրաձայն հռչակել անունդ ու արժանիքներդ, որպէսզի ազգդ ու ժողովուրդդ գիտակցի իր մեծ զաւակին բարձրը կատարելութիւններուն:

Ալեք մեր ուսանողութեան իսկական հայրն էր: Երբ գտնուէր Պէրքլի, կ'ուզէր որ կանչէի ուսանողութեան ներկայացուցիչները, ու նստէր խօսէր անոնց հետ: Իր տեսակէտը մէկ էր, կը յորդորէր որ ըլլան միասին ու միաբան, համերաշխութեամբ գործեն ու չպառակտին:

Ամէնէն աւելի հետաքրքրուած էր որ հայ ու օտար ուսանողութիւնը մասնակցէր հայագիտութեան դասերուն: Ահա թէ ինչպէս կ'արտայայտուի մասնաւորապէս ոչ – հայ ուսանողութեան մասնակցութեան մասին Քալիֆորնիա Քուրիրրի տուած մէկ ժամադրութեան առթիւ, հրատարակուած նոյն թերթին մէջ 1966 Մայիս 26ին:

«Շատ ժողովուրդներ այսօր հսկայական գումարներ կը յատկացնեն, որպէս զի ծանօթացնեն իրենց գործն ու մշակոյթը եւ բարեկամներ շինեն օտար ժողովուրդներու մէջ: Մենք ազգային քարոզչութեան համար դրամ չենք կարող տրամադրել, հաղիւ կրնանք մեր տարրական պիտոյքները հոգալ մեր մշակոյթը պահպանելու պայքարին մէջ, այդքան է մեր կարողութիւնը:

«Արդ, այդ ոչ հայ ուսանողները (74 հոգի այս դարնան վեցամսեային) ամբողջ տարի մը կ'ուսանին Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի լաւագոյն ծանօթութիւններով՝ երբ մեկնին Քալիֆորնիոյ Համալսարանէն (ի Պէրքլի), պիտի ըլլան մեր լաւագոյն բարեկամները ուղիղ ճամբով առաջնորդելու ու վերաքննելու համար հասարակաց կարծիքը Հայոց մասին:

«Մեր համալսարանական դասերով մենք կը կատարենք լաւագոյն ազգային քարոզչութիւնը գիտական հիմերու վրայ, առանց յաւելուածական ծախքերու»:

Սիրելի Ալեք, պիտի շարունակենք այդ ազգային քարոզչութիւնը գիտական ուղիով, ու պիտի աշխատինք դաստիարակել հայ երիտասարդութիւնը իր մայրենի լեզուին ու մշակոյթին մէջ՝ քու հոգիովըդ: Այդ կը նկատենք մեզի ձգած քու թանկագին կտակդ:

Հիմա որ հեռացար մեզմէ, կը կրկնենք ետեւէդ ինչ որ կենդանութեանդ յայտարարած էինք Հայագիտութեան Խնամատար Ընկերութեան, եւ քու ներկայ ու ապագայ սաներուդ անունով՝

Արձանիդ նոր, ոսկի,
Ալեք թանկագին,
Սահակի հետ, Մաշտոցի
հետ փրկաւէտ՝
Պիտի հիւսենք գործդ,
փառքդ առ յաւէտ:

Պ. ԷՍԱՊԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԱՐԿ

«Երեկոյեան Երեւան» թերթի 9 Յունուարի թիւին մէջ Լ. Դուրեան կը գրէ.

— Մեր մայրաքաղաքի մասին մտածելը իւրաքանչիւրիս սրբազան գործն է: Միայն վարդաժպիտ հսկայ շէնքերն ու նոր լայնահուն փողոցները չեն, որ հմայիչ են դարձնում մեր մայրաքաղաքը: Երեւանն ունի հազարամեակների պատմութիւն: Այն հիմնադրուել է Ուրարտացիների օրօք, բայց ճիշդն ասած, մեր քաղաքն այցելողը ոչ մի կերպ այդ չի զգում, որովհետեւ նա տեսնում է միայն նորը, իսկ հինը՝ թանգարանում: Հէնց այստեղ է, որ հարց է առաջանում՝ իսկ ինչո՞ւ միայն թանգարանում եւ ոչ թէ, ասենք, նաեւ փողոցում: Երեւանի շրջանում յայտնաբերուել են սեպագիր արձանագրութիւններ: Այդ սեպագիր արձանագրութիւններին, որպէս մեր պատմութեան նախահայրերին, նայում ենք հըպարտութեամբ: Բայց որտե՞ղ, միայն թանգարանում: Իմ կարծիքով, լաւ կը լինէր, որ այդ արձանագրութիւններից մի քանիսը գրուէին մեր մարդաշատ փողոցներում, գրուէին վայելուչ պատուանդանների վրայ: Անցորդը կը նայի մեր անցեալի այդ խօսուն բեկորներին եւ նորի հետ կը տեսնի նաեւ հինը, հէնց քայլելիս կը ծանօթանայ մեր քաղաքի պատմութեանը: Բայց մենք մեր անցեալը չենք ցուցադրի միայն սեպագիր արձանագրութիւններով: Մեր հողատակ Կարմիր Բլուրը պեղելիս շատ են յայտնաբերուել անցեալի մեր ինքնատիպ ճարտարապետութիւնը վկայող խոյակներ, մեր կենցաղը բացայայտող հսկայ կարասներ եւ այլ մեծածաւալ իրեր: Ճիշդ է, դրանք անցեալի մասունքներ են, բայց չէ՞ որ վկաներն են մեր քաղաքի հազարամեայ պատմութեան: Դրանցով նոյնպէս կարելի է զարդարել մեր քաղաքը՝ չկտրելով հնի կապը նորից:

Երբ լինում ես օտար քաղաքներում, նախանձով ես նայում այն տաճարներին, որոնք ժամանակի դէմ յամառօրէն կըռուելով պահպանուել են եւ այժմ, հոգատար ձեռքերով վերանորոգւում եւ դարձեալ յարաւետւում են: Երեւանում եւ նրա շրջապատում քիչ են հնից պահպանուած այդպիսի ամբողջական շինութիւններ, բայց կան մասունքներ: Դրանք բոլորը կարող են իրենց տեղը գտնել այսօրուայ մեր քաղաքում, գտնել՝ քարէ տախտակի վրայ փորագրուած բացատրութիւններով, թէ իւրաքանչիւր բեկոր ո՞ր դարին է պատկանում եւայլն:

.. Շուտով մենք տօնելու ենք Երեւանի 2750 տարին: Այդ պատկառելի ժամանակաշրջանի շղթան պէտք է այնպէս ներկայացնել, որ օղակ օղակ երեւայ մեր ամբողջ քաղաքում:

Հ. ՅՈՎՍԷՓ ԳԱԹԸՐՃԵԱՆ

Վիէննական Մխիթարեաններու Կ. Պոլսոյ մատուռին զանգակները 1882 Յունուար 9ին ընդհատ ու տխուր կը զօղանջէին: Մահը կը դուժէին Հ. Յովսէփ Գաթըրճեանի: Եւ հայ ժողովուրդը կը սըգար անվերադարձ մեկնումը հայ մեծ հայկաբանին, պատմագէտին եւ բանասէրին: Անձի մը որ արժէք ու արժանիք ունէր, որ իր ամբողջ կեանքը Ս. Եկեղեցւոյ եւ Ազգին նուիրած էր՝ Աստուծոյ անունն եւ փառքը տարածելու վեհ նպատակով:

Հ. Յ. Գաթրճեան ծնած է Կ. Պոլիս 1820 Փետրուար 19ին: Անդրանիկ զաւակն է Սերովբէի եւ Յուստինիանէի, որոնք Ս. Մկրտութեամբ անոր Աւետիք անունը կուտան եւ զինքը բարեպաշտութեան մէջ կը հրահանդեն: Քահանայ ըլլալու բաղձանքէն թեւաւորուած՝ 1833 Մայիսին կը մեկնի Վիէննա, ուր երեք տարի յետոյ նորընծայ ըլլալով Յովսէփ անունը կ'առնու եւ 1838ին կ'անդամակցի Մխիթարեան Միաբանութեան: Ուշիմ է եւ ժրաջան: Ուսումնական շրջանը լաւ կ'անցընէ եւ 1841 Մայիս 30ին քահանայ կը ձեռնադրուի: Ապա կը նուիրուի գրական գործունէութեան, որ կ'ընդմիջի ծնողքին այցելութեամբ եւ եռամեայ գործակալութեամբ, Հռոմի մէջ:

Հ. Արիտակէս Արքեպ. Աղարեան Աբբահայրը 1855ին կը մեռնի եւ ընդհանուր ժողովին աբբահայրութեան ընտրութեան քուէները կը բաժնուին Հ. Յակ. Պօղաճեանի եւ Հ. Յովհ. Գաթըրճեանի վրայ, բայց առաջինը կ'ըլլայ Ընդհ. Առաջնորդ, զի տարիքով աւելի մեծ էր եւ երկրորդը՝ անոր ընդհ. խորհրդականներէն մին: Սա վեց տարի ետք կ'անցնի Կ. Պոլիս իբրեւ տնօրէն Մխիթարեան վարժարանի եւ յետագային զանազան պաշտօններ կը վարէ Հռոմ ու Վիէննա: Հուսկ յետոյ կ'առաքուի իբրեւ ուսուցիչ Տրիեստ, ուր յանկարծահաս կաթուածը զինքը անդործութեան կը դատապարտէ, Հոդ ու խնամք կը շռայլուի, բայց անօգուտ: Կը փոխադրուի Կ. Պոլիս, ուր չորս տարի ետք կը մեռնի համբերութեամբ տանելով ամէն ցաւ ու վիշտ: Այդ շրջանին անոր սիրելիներն կ'ըլլայ գիրքն ու գրիչը:

Հ. Գաթըրճեան հայերէն դասական լեզուի վերածնունդին ռահվիրան է: Ս. Մեսրոպի եւ Եզնիկի լեզուն լիապէս իւրացուցած է եւ կը գրէ Ե. Ոսկեդարու մատենագրի պէս: Նմանապէս հմուտ է յունարէնի եւ լատիներէնի, ինչպէս եւ Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի, իտալերէնի եւ թրքերէնի:

Շատ են անոր գրչի արգասիքները եւ հրատարակութիւնները: Կը բաւականանամ մի քանին յիշատակելով.— 1. Տիեզերական Պատմութիւն, Ա. եւ Բ. հատոր: 2. Պատմութիւն Մատենագրութեան Հայոց: 3. Հանգանակ Հաւատոյ: 4. Հանգիստ Երանելւոյն Յովհաննու: 5. Սրբազան Պատարագամատոյցք: 6. Հիմնական Տարբերութիւնք Կաթողիկէ եւ Էջմիածնական դաւանութեանց: 7. Իրաւախոհի Կեղծիքը: 8. Քաղուածոյք ի թարգմանութեանց Նախնեաց Հանդերձ յոյն բնագրաւ:

Կը թարգմանէ.— 1. Բոսուետայ խօսք վասն Տիեզերական Պատմ.: 2. Քսենոփոնտեայ Կիւրոսի Խրատու Պատմութիւնք: 3. Կ. Կ. Ռուփայ վասն գործոց արութեանց Աղեքսանդրի Մեծի: 4. Փոքունիի Բնական Պատմութիւնը: 5. Մոչնեքի Տարերք Երկրաչափութեան եւ ուրիշ շատ գրութիւններ, մանաւանդ լատին լեզուէ (մանրամասնօրէն տեսնել՝ Ակինեանի Դասական Հայերէնը եւ Վիէննական Մխիթարեան Դպրոցը, Վիէննա, 1932, էջ 191 – 274):

Այս ամէնը գործեր են, որոնցմէ լուսաշող կը ճառագայթեն Հ. Գաթըրճեանի մտքին գերազանց կարողութիւնները եւ կամքին կորովը:

Հայ Ազգը — առանց վարանելու — կրնայ անով հպարտ ըլլալ:

Հ. Հ. ՎՐԴ. ՈՍԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Այն ատեն պառոնը Լոնտոնի մէջ դերմանական կարեւոր դրամատուն մը կը վարէր, եւ կը բնակէր Սըրրէյի բարձունքներուն վրայ, խոշոր պարտէզի մը մէջտեղը գտնուող հիանալի տան մը մէջ: Իշխանը իր մտերիմ ընկերը կոմս Ֆօն Հոխպէրկը կը կոչէր ընտանեբար «Միխայէլիկ» իսկ կոյսն ալ իր կարգին զայն «Կեսար» կ'անուանէր: Կոմսը այդ ատեն Լոնտոն կը գտնուէր, ընկերացաւ մեզի եւ պէտք է խոստովանիմ թէ այնպիսի հաճելի ժամանակ մը անցուցինք որ Լունկ Չինկի ծխարանին զայրացուցիչ դէպքը կատարելապէս մոռցայ:

Օր մը երբ երեքս մէկ Լոնտոն վերադարձած էինք, «Վիլհէլմիկ» եւ Ֆոն Հոխպէրկ դիշերը անցուցին Կայսերական թատրոնին մէջ եւ Իշխանին յարկը վերադարձան առաւօտեան ատենները:

— Հէլցէնտօրֆ, ըսաւ Նորին Բարձրութիւնը վերարկուն նետելով թիկնաթոռին վրայ, որ կը գտնուէր իր վարձած շքեղ ու փոքրիկ սրահին մէջ, որուն պատուհանները կը նայէին Եուլերու տան վրայ, վաղը առտու «Միխայէլիկ»ին հետ Սկովտիա պիտի մեկնիմ: Դուք հոս պիտի մընաք եւ պիտի զբաղիք Փոցտամէն գալիք թուղթերով: Վաղը կամ Քնոֆը եւ կամ ուրիշ սուրհանդակ մը պիտի գայ: Չեմ դիտեր թէ երկուքէն ո՞վ պիտի գայ:

— Ձեր բարձրութիւնը, Քնոֆը զրկեց նամակ բերելու համար, թոյլ տուի յիշեցընել իրեն:

Արդարեւ անհրաժեշտ էր որ ամէն գործ կարելի եղածին չափ շուտ կատարուէր, այլապէս ռեւէ յապազում կասկածը պիտի հրաւիրէր Կայսեր որ պէտք չէ լսեր իր տղուն արտասահման ճամբորդելը:

— Ճիշդ է, ըսաւ Գահաժառանգը յանկարծ յիշելով: Այդ քաջ Քնոֆը ապահովաբար վաղը իրիկուն վերադարձած պիտի ըլլայ:

Յետոյ խնդալով աւելցուց.

— Պիտի տեսնէ Իշխանուհին եւ պիտի ըսէ անոր թէ շատ հիւանդ եմ, բայց հետըզհետէ ինքզինքս կը գտնեմ: Եթէ ուզէք ճշմարտանման սուտ մը շինել ու կըլլեցնել, ձեզի կը յանձնարարեմ Քնոֆը: Աննման է:

— Բոլոր մեքենավարները մօրերնուն մանածը ծախած են սիրելի Կեսարս, ըսաւ Ֆօն Հոխպէրկ երեսը ծամածռելով:

Մտատանջուիլ սկսայ այս երկուքին ըրած առաքման մասին եւ շատ կը փափաքէի այդ մասին խօսեցնել Իշխանը: Բայց հակառակ անոր որ ժամէ մը աւելի Գահաժառանգին հետ սիկառ ծխեցի, «Վիլհէլմիկ» խիստ գաղտնապահ երեւցաւ եւ բառ մը չփախցուց իր բերնէն, իր խորհրդաւոր ու յանդուգն ծրագրի մասին:

Ֆօն Հոխպէրկ կը բնակէր Քօպուրկ պանդոկը, եւ անոր մեկնելէն առաջ «Վիլհէլմիկ» յաջորդ առտու ութին համար ժամադիր եղաւ անոր հետ նախաճաշելու համար, որպէս զի տասնին ճեպընթացով հեռանան Իօսթընէն:

Մանկլաւիկը արթնցուցի եւ ժամը մը ի վեր Նորին Բարձրութեան բեռները կը պատրաստէր:

— Մէկ ծրար միայն պէտք է, յանձնարարած էր Գահաժառանգը: Երկու երեք օր միայն հոն պիտի մնամ: Երեկոյթի հագուստ չեմ ուզեր: Պէտք չունիմ:

Այդ յանձնարարութենէն հասկցայ թէ պաշտօնական այցելութիւն տալու դիտաւորութիւն չունէր. բան մը որ անսովոր էր Սկովտիա այցելած ատեն:

— Ձեր Կայսերական Բարձրութիւնը հրացանը պիտի առնէ անշուշտ, հարցուցի:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ դուստրը Օր. Նուարդ Եաղճեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Քիւչիւքեան, իրենց յաւէտ ողբացեալ սիրելիներուն Աստուր եւ Արշակ Պաղրճեանի անթառամ յիշատակին կը նուիրեն հետեւեալ գումարները, 20 Ֆր. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանին, քսան Մշակոյթի Տան, տասը «Հայ – Բոյժ»ին, (ստանալ «Յառաջ»էն), տասը «Յառաջ» օրաթերթին :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Փէռ – Լաչէզի գերեզմանատան մէջ, հանգուցեալ սրբազաններու նորակառոյց դամբարանին հանդիսաւոր բացումին՝ եւ հոգելոյս Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի յիշատակին ու անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գաղանճեան հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն .— Փարիզի Աղքատախնամին, Եկեղեցւոյ դպրոցներուն, Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի, Որբերու Օգն. Մարմին, «Հայ Բոյժ» 50ական Ֆրանք : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Պուլ. Օտտոյի Մարսէյլի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը առ ի գիտութիւն կը յայտարարէ Կրօն. Ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն թէ իր պաշտօնավարութեան շրջանը լրացած ըլլալով նոր թաղական խորհուրդի ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին: Սովորական հաւաքատեղին :

ՏԷՍԻՆ .— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (5 Փետրուար), կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկ. ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս Շաբաթ (Փետր. 4), ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Երեւանի սթիւտիոներու մէջ պատրաստուած չորս Ֆիլմեր կը ներկայացուին, այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20·30ին, Սինեմա Լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լափայէթ (մեթրօ Քատէ) :

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ
եւ երեք զաւեշտ

Ա) Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ.— Քաղաքավարութեան վնասները :

Բ) Ե. ՕՏԵԱՆ.— Կեղծ լրտեսը :

Գ) Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ.— Տէրտէրին ուխտը :

Մուտք 5 ֆրանք

Տոմսերու համար դիմել Զաքմըշեան՝ (22 Րիւ Ռիչէ), Մասիս, 21 Րիւ Սօլնիէ, Մարգարեան՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

CONFERENCE - DEBAT

ԵՒՐՈՊԱՅՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան ուսումը Ֆրանսայի մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց :

Այս Հինգշաբթի, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից հայկական դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս :

ԿԻՐԱԿԻ (5 Փետրուար).— Բուն Բարեկենդան : Սկիզբ Մեծ Պահքի: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ եւ փակ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երեկոյեան ժամը 5·30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄի արարողութիւն: Նոյն այս ժամանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգշաբթի օրերուն համար :

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Ամբողջ Մեծ Պահոք Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ գալըստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷՔ

Դիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

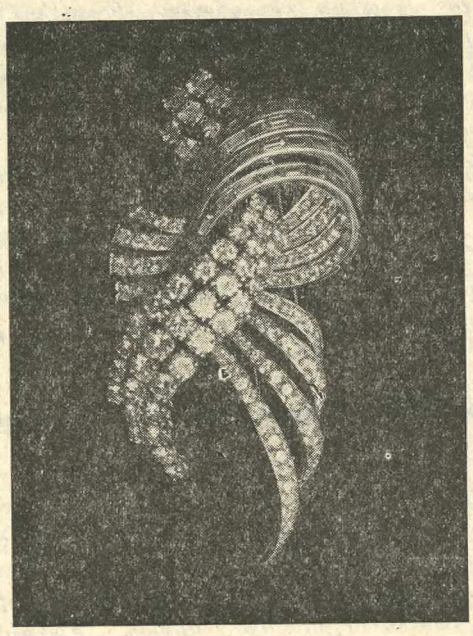

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, Բարեկենդանի առթիւ ցերեկոյթ – խընջոյք մը կազմակերպուած է, Կիրակի (Փետրուար 5) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քլօ Ֆրէտի, Ռութ տը Լիոն սրահին մէջ :

Հայկական երգեր, նուագ, պար, հանելի մթնոլորտ :

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24 ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Métros : Concorde, Champs-Elysées

ORCHESTRE BORIS VANIA
Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ: Տոմսերու գինն է 10 Ֆրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

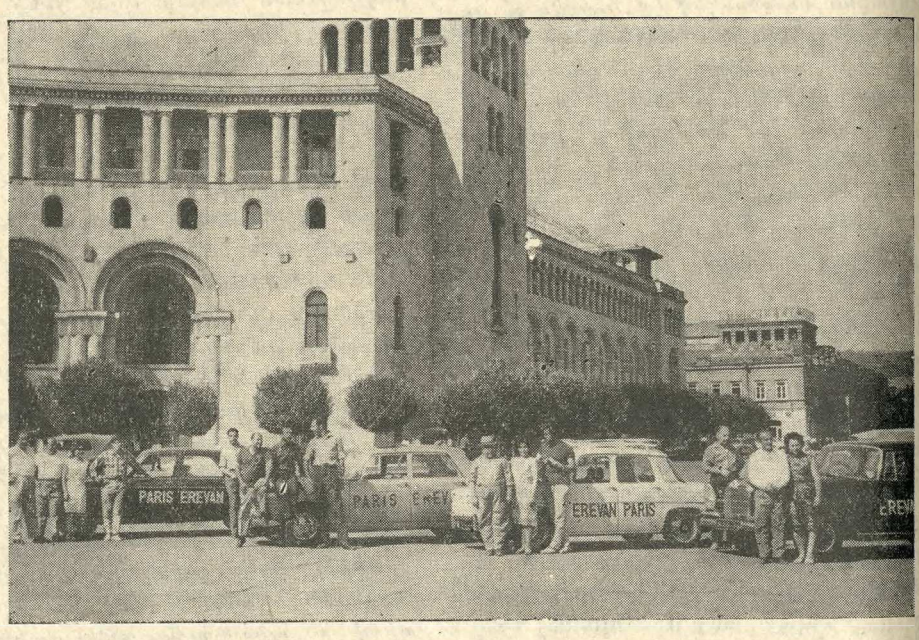

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
Վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ Ուսանողներուն համար 5 ֆրանք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
31 JANVIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10826 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.826

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՑՈՅՑ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵՒ

ՀԱՅ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ՊԱՀԱՆՋԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ-ՆԵՐՈՒ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորքէն Լեւոն Քէչիչեան 21 Յունուար թուակիր հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է «Ազդակ»ի :

« Աւելի քան հազար Հայ ցուցատախտակներով ցոյց կատարեցին այսօր պահանջելով հայկական իրաւունքներուն ճանաչումը եւ ցեղասպանութեան յատուկ 6րդ յօդուածին գործադրութիւնը :

Յիսուն ոստիկաններու հսկողութեամբ, Հայերը ցոյց կատարեցին Նիւ Եորքի 42րդ փողոցին մէջ, ՄԱԿի դիմաց, ինչպէս նաեւ ՄԱԿի ամերիկեան առաքելութեան առջեւ, Դ. փողոց :

Զայնասփիւռը, պատկերասփիւռը եւ մամուլը հետեւեցան այս մեծ ցոյցին, որ կազմակերպուած էր հայ դատի յանձնախումբին կողմէ : Հայ Դատի յանձնախումբին գործադիր մարմնին ներկայացուցիչը՝ ընկեր Երուանդ Թէրզեան կը ներկայացնէր Հայ Դատի յանձնախումբը :

Ցուցարարները եկած էին Նիւ Եորքէն, Նիւ Ճըրզիէն, Ֆիլատելֆիայէն, Պոսթընէն. ոմանք՝ մինչեւ իսկ հեռաւոր Շիքակոյէն :

«Իսոշիէյթըտ Փրես»ի եւ «Եունայթըտ Փրես»ի հեռագրային բոլոր ճիւղերը փոխանցեցին Տոքթ. Ա. Վարժապետեանի եւ մեթր Սեդրակ Մինասի կողմէ ՄԱԿի ենթայանձնախումբին ներկայացուած յուշագիրը » :

×

Յուշագիր՝ ուղղուած ՄԱԿի փոքրամասնութեանց իրաւաց եւ խտրականութեան առաջքը առնելու համար կազմուած ենթայանձնախումբին :

Ներկայացուած՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, իրաւական ներկայացուցիչը Հայաստանի վերջին ազատ կառավարութեան, յանուն հինգ միլիոն Հայերու, կը ներկայացնէ ներկայ յայտարարութիւնը, որպէսզի ան նկատի առնուի 1967 Յունուար 4ի նիստին ընթացքին :

Յայտարարութիւնը կը դիմէ մասնաւորաբար 6րդ յօդուածին, որ կը վերաբերի միջազգային պատժական ատեանի մը հաստատումին, որ իրաւասութիւն պիտի ունենայ դատելու ցեղասպանութեան արարքներն ու Գ. յօդուածին մէջ յիշատակուած այլ արարքներ :

Նկատելով, որ հայ ժողովուրդը այս դարուն մէջ առաջին զոհը եղաւ ցեղասպանութեան, որ կուզար իբրեւ դաղաթնակէտը նախորդ հարիւրամեակին ընթացքին տեղի ունեցած պարբերական հալածանքներու եւ զանգուածային կոտորածներու. եւ

Նկատելով, որ մօտաւորապէս երկու միլիոն Հայեր, այդ ցեղասպանութեան հետեւանքով, այժմ կ'ապրին ցրուած ի սփիւռս աշխարհի եւ ենթակայ ձուլումի, ինչ որ շարունակութիւնն է ցեղասպանութեան. եւ

Նկատելով, որ Հայութեան բնաջնջումը կը շարունակուի այսօր եւս, պատմական յուշարձաններուն աստիճանական փճացումով իր հայրենական հողին վրայ.

Հայ ժողովուրդը, իր ազգային ժառանգութեանց հանդէպ պարտականութեան, ինչպէս նաեւ մարդկութեան հանդէպ բարոյական պարտաւորութեան մը գիտակցութենէն մղուած, կը պահանջէ որ աւելի ուժգին եւ վերջնական քայլեր առնուին այս Ենթայանձնախումբին կողմէ, 6րդ յօդուածին ուղղութեամբ :

Պատուիրակութիւնը կը գիտակցի 6րդ յօդուածին հետ կապուած եւ ձեր յանձնախումբին առջեւ գտնուող հարցերուն եւ դժուարութեանց, մասնաւորաբար ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄ (Ակրէշըն) բառին սահմանումին առընչութեամբ : Սակայն, կը հաւատանք, թէ այդ դժուարութիւնները յաղթահարել կարելի է, անգամ մը որ ցեղասպանութեան եւ յարակից վատագոյն չարիքներու արարքները արձանագրուին իբրեւ այդ :

Մարդկութիւնը պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ առիթներով փաստած է, ինչպէս կը փաստէ նաեւ այսօր, տիեզերական տարածութեանց հետազօտութեան ընթացքին ձեռք բերած արդիւնքներով, թէ յաջողելու կամքը նախապայման է հարցերու լուծումին համար եւ որեւէ դժուարութիւն յաջողութեամբ կարելի է դիմագրաւել, անոր մէջ գոյութիւն ունեցող ուժը դասաւորելով : Ապա ուրեմն, կենսական է, որ բոլոր ժողովուրդները նախ ընդունին, թէ ցեղասպանութիւնն ու յարակից արարքները վատագոյն արարքներ են, որոնցմէ ոչ մէկ ժողովուրդ կըրնայ զերծ մնալ ամբողջովին :

Ցեղասպանութիւնը կարգ մը ազգերու հարց մը չէ, այլ բոլոր ազգերու : 1915-ին, հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութեան արարքին անպատիժ մընալը մեծ չափով նպաստեց այլ ժողովուրդներու հանդէպ, Բ. համաշխարհային պատերազմի ընթացքին գործուած ոճիրներուն, ինչպէս կը փաստուի 1939 Օգոստոս 23ին Օպէրսալզպուրկի մէջ, Լեհաստան ներխուժման վաղորդայնին, նացի ղեկավարին յայտարարութեամբ. «Ո՞վ կը յիշէ այսօր Հայոց բնաջնջումը ...» :

Այսօր, մարդկութիւնը իրաւացիօրէն ահի ու սարսափի է կորիզային զէնքերու մտածումով եւ կը ձգտի անոնց գործածութիւնը արգիլել, հակառակ որ կորիզային զէնքերու բազմապատկումը ինքնին անոնց գործածութեան դէմ ապահովութիւն մը կը ստեղծէ՝ նոյն զէնքով հակայարձակման կարելիութեան իսկ պատճառով : Որովհետեւ, նման հակադարձութեան մը կարելիութիւնը գոյութիւն ունի ցեղասպանութեան զէնքին գործածութեան մէջ, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը անհրաժեշտ է որ առաջացընէ աւելի քաղաքակրթուած պաշտպանութեան միջոց մը, ինչպիսին է Միջազգային Պատժական Ատեան մը, որ պիտի ունենայ բաւարար ուժ՝ արգիլելու համար ցեղասպանութեան ոճիրին եւ յարակից արարքներու գործադրութիւնը :

Թոյլ տալ, որ բառերու սահմանումի հարց մը տեւաբար խափանէ յառաջդիմութիւնը դէպի ցեղասպանութեան նման ահաւոր ոճիրի մը վերացումը, քաղաքակիրթ ազգերը տկարացնող երեւոյթ մը պիտի ըլլայ : Վեցերորդ Յօդուածը ձեռնոց մը չէ, նետուած միջազգային պատժական ատեան մը հաստատելու՝ իր կարողութեան, այլ աւելի ուղղակի հրաւէր՝ ապացուցելու մարդկութեան անկեղծութիւնը, ցանկալով, որ ճանչցուի մարդուն անմարդկային վերաբերումը մարդուն հանդէպ, բան մը, որ կը մարմնաւորուի ցեղասպանութեան ոճիրին մէջ, եւ մարտահրաւէր մըն է իր կամեցողութեան՝ « Ազատագրելու մարդը, նման զազրելի խարանումէ մը », ինչպէս կը սահմանուի ցեղասպանութիւնը, ցեղասպանութեան ոճիրի պատժումի եւ Առաջքը Առնելու Համաձայնագրին նախաբանին մէջ :

Հինգ միլիոն Հայեր կը սպասեն, որ Ենթայանձնախումբը պիտի կարենայ վերցնել ձեռնոցը եւ համապատասխան մարմնին պիտի յանձնարարէ՝ չօշափելի առաջարկութիւն մը, հաստատելու համար ազգու Միջազգային Պատժական Ատեան մը, համապատասխան 6րդ յօդուածին, իբրեւ անհրաժեշտ նախաքայլը այն երկար ճանապարհին վրայ, ուրկէ մարդկութիւնը պարտաւոր է անցնիլ, հասնելու համար ապահովութեան եւ տեւական խաղաղութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԸՆԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
ՍԵԴՐԱԿ ՄԻՆԱՍ

16 Յունուար, 1967
212 Սթիբրթ Սթրիթ,
Պոսթըն, Մասսաչուսէթ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ԳԱՐՇԵԼԻ ԽՈԶԵՐԸ »

Փեքինի խորհրդային դեսպանատունը միշտ ոտնակոխ կ'ըլլայ խուռներամ բազմութեան մը կողմէ, իսկ պատերը միշտ լեցուն են հայհոյանքի ազդերով Կոսիգինի եւ Բրեժնեւի դէմ : Հակախորհրդային պայքարը այլեւս բոլորովին կատաղի եւ ջղագրգիռ բնոյթ մը առած է : «Կարմիր դրօշը» այնպիսի յարձակում մը հրատարակած է Կրեմլինի ղեկավարներուն դէմ, որ կրնայ միայն ապացուցանել թէ ինչ մթնոլորտ կը տիրէ : «Գարշելի խոզեր» եւ «գարշահոտ շնագայլեր» ըսելէ ետք, չին բանակին պաշտօնաթերթը կ'ըսէ նաեւ թէ Կրեմլինի ղեկավարները բորենիներու նոյն որջէն են ինչպէս ցարերը, Հիթլէր եւ Ճոնսըն, բայց «պրոլետարական մեծ յեղափոխութիւնը հոս է սարսափ տարածելու համար Կրեմլինի սատանաներուն սրտերուն մէջ : Բարեբախտաբար խորհրդային ժողովուրդը երբեք պիտի չներէ այս սրիկաներուն եւ ոտքի պիտի ելլէ ու զանոնք տալապէ » :

Մոսկուա անշուշտ բուռն բողոք մը ներկայացուցած է ցոյցերուն եւ գրութիւններուն առթիւ, «նախապատրաստուած գրգռութիւններ » որակալելով զանոնք, բայց Չինացիք կը շեշտեն «մինչ այս վայրենիները (Ռուսերը) մեզ կը ծեծէին, մենք կը լսէինք Մաոյի խօսքերը. — Եթէ թշնամին արգիլէ որ բան մը ընես, պէտք է յարատեւել » : Այս ամբողջին դրդապատճառն է Կարմիր Հրապարակի (Մոսկուա) եղած հակաչին ցոյցը, որ «խորհրդային վերաքննականներուն ոճիրն է եւ տարբերութիւն չկայ խորհրդային ոստիկաններու, զինուորներու վայրագութեան եւ Վիէթնամի ամերիկացի զինուորներու վայրագութեան միջեւ : Բայց Կարմիր Հրապարակին վրայ թափած արիւնը պիտի վճարուի » :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԼԸՔԱՆԻԻԷ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՉԷ

Դեմոկրատ Կեդրոնի պարագլուխը Ժան Լըքանիւէ հաստատեց թէ թեկնածու չէ երեսոփախանական ընտրութեանց, բայց կրնայ վերաքննել իր ներկայ դիրքը : դեմոկրատ կեդրոնը որոշած է թեկնածու չներկայացնել Կրընոպլի մէջ, ընդդէմ Մէնտէս – Ֆրանսի, բայց թեկնածու պիտի ունենայ Պուշ Տիւ Ռոնի մէջ, Կասթոն Տէֆէրի դէմ :

Կիրակի օր Միւթիւալիթէի մէջ սկսած է Զախի դաշնակցութեան նստաշրջանը : Բացումը կատարուած է Պէթովէնի եօթներորդ Համանուագով, մինչ բեմին վրայ տեղ կը դրաւէին «հակակառավարութեան » անդամները : Այս առթիւ ալ, Միթրան քննադատեց Իշխանութեան բռնած դիրքը Սահմանադրութեան նկատմամբ եւ յետագայ տարիներուն համար, իբրեւ ծրագիր առաջարկեց սա բանաձեւումը .— « Դպրոց մը, գործ մը, տանիք մը » :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Կը թուի թէ հանրային սպասարկութեանց գործադուլը 24 ժամէն աւելի պիտի տեւէ եւ երկրին կեանքը պիտի խանգարուի առնուազն երկու օր :

Այսպէս հետեւեալ սպասարկութիւնները գործադուլի մէջ պիտի ըլլան .—

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ .— Կը դադրի Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20էն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20 : Կարգ մը պաշտօնեաներ չեն մասնակցիր շարժումին, բայց ելեկտրականութեան դադրիլը Չորեքշաբթի կը բաւէ, որ այդ օրը նոյն իսկ փոքր չափով սպասարկութիւնը չապահովուի :

ՄԵԹՐՕ – ՊԻԻՍ .— Գործադուլը ամբողջական կրնայ չըլլալ, Բանուորական Ուժը չի մասնակցիր շարժումին, բայց բանուորներու մեծամասնութիւնը ՍԷ ԺԷ Թէին պատկանելով, կացութիւնը փայլուն չի կրնար ըլլալ :

ԹԱՔՍԻ .— Ընկերութեանց պատկանող թաքսիները գործադուլի հրահանգ ունին :

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱԶ .— Հոսանքը պիտի դադրի Չորեքգաբթի ամբողջ օրը ճարտարարուեստին համար եւ մինչեւ ցերեկ տուներուն : Խանգարումները պիտի սկսին Երեքշաբթի իրիկուն իսկ, ժամը 21էն : Ելեկտրականութեան գործադուլը անկարելի կը դարձնէ նաեւ « Յառաջ»ի հրատարակութիւնը Չորեքշաբթի օր (Հինգշաբթիի թիւ) : Կազի ճընշումն ալ պիտի պակսի 24 ժամ :

ԹՂԹԱՏԱՐ .— Ցրւում պիտի չըլլայ, բայց խանգարումները տարբեր ձեւ պիտի ստանան ամէն քաղաքի մէջ :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ .— Մեծ մասը փակ է :

ԴՊՐՈՑ .— Փակ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ եկեղեցիին մէջ, ուր իր վերջին հանգիստը սկսաւ մառեշալ Ժիւէն, երկիւղած ժողովուրդ մը, Շաբաթ օրուընէ սկսեալ կուգայ իր վերջին յարգանքը մատուցանելու Կառիլիանոյի յաղթականին : Զէնքի իր ընկերը՝ Զօր. տը Մոնսապէռ որ Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը հսկում կատարած էր Սէն Լուի տէ զԷնվալիտ, իր ընկերոջ դագաղին առջեւ, Կիրաբի օր հիւանդանոց կը փոխադրուէր, ուր վիճակը ծանր կը նկատուէր :

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ Պոպ Քենըտի, որ Փարիզ է, յայտարարեց թէ ճիշդ է որ Ուոշինկթըն շփումի մէջ է Հանոյի հետ եւ Վիէթնամի հարցը կրնայ ի մօտոյ կարգադրուիլ :

ԹԻԹՕ, որ Մոսկուայի հիւրն է քանի մը օրէ ի վեր, Կոսիգինի եւ Բրեժնեւի հետ խօսակցութիւններ սկսած է :

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ, այս անգամ Քարմէնի դէրին մէջ, մեծ յաջողութիւն գտաւ առջի գիշեր Օփերայի բեմին վրայ : «Քոմպա» մեծ գովեստով կը խօսի երգչուհիին մասին, շեշտելով թէ Կառնիէ պալատը մեծ ուժ մը ձեռք ձգած է Լին Տուրեանով զոր պէտք չէ փախցնէ : Շնէտէր այս գովեստները կ'ընէ յիշելէ ետք թէ Քարմէնի դերը բազմաթիւ տաղանդներ կը պահանջէ ձայնէն զատ (խաղարկութիւն, պար եւն.) :

ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արեւմտեան Հայաստանի նախարարները սիրաշահելու եւ Արեւմտեան Հայաստանը Բիւզանդիոնի ազդեցութենէն հանելու նպատակով, Տիզրոն կը պահպանէ Արշակունեաց թագաւորութիւնը, որուն պատճառով Արեւմտեան Հայաստանին խումբ մը նախարարներ, գաղաւնի կամ սարականի դիմաւորութեամբ, կը վերադառնան Արեւելեան Հայաստան:

Խոսրով Գ. կը ձգտի իր իշխանութիւնը տարածել Արեւմտեան Հայաստանի վրայ եւս: Այդ նպատակով գործնական յաջողութիւններ կը վարէ Բիւզանդիոնի հետ, որ իր կարգին, Արեւմտեան Հայաստանի վրայ Խոսրով Գ.ի իշխանութիւնը ընդունելով, կը ձգտի իր ազդեցութիւնը տարածել նաեւ Հայաստանի մնացեալ մասին վրայ: Ճիշեալ քաղաքականութեամբ Հայոց թագաւորը կը ձգտի վերահաստատել երկրին միասնութիւնը եւ պայմաններ ստեղծել անոր անկախութեան վերստեղծման համար: Այդ վտանգը կանխելու համար, սասանեան վերջին թագաւորը բոնի Տիզրոն կը տանի Հայոց թագաւորը, ուր կ'ամբաստանէ անոր վարած բիւզանդասէր քաղաքականութիւնը, գահընկէց կ'ընէ եւ կը բանտարկէ Անոյշ բերդին դղեակին մէջ:

Հայ նախարարներու համաձայնութեամբ Տիզրոնի արքունիքը Հայաստանի գահը կը յանձնէ Արշակունի վաղարշակին, որ պատմութեան մէջ ծանօթ է վռամշապուհ անունով:

Վռամշապուհ իշխած է չորս տարի (389 – 414): Բանասէրներէն ոմանց կարծիքով ան գահը զրաւած է չորս տարիներին, իսկ մինչ այդ Հայաստանը կառավարուեցաւ Պարսից իշխան Ասաւանի կողմէ:

Հայոց պատմութեան անկախութիւնը պահպանուելու համար Վռամշապուհ կը ձգտի ամրապնդել Արեւմտեան Հայաստանի հետ ունեցած յարաբերութիւնները: Ան կը ձգտի Արեւմտեան Հայաստանի վրայ տարածել Սասանեան Պարսկաստանի ազդեցութիւնը, որպէսզի Հայաստանի միացեալ ուժերը կարենան դիմագրաւել Բիւզանդիոնի ոտնձգութիւնները:

Վռամշապուհ կը ձգտի Արեւմտեան Հայաստանի վրայ տարածել նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ

նելու խնդրով շահագրգռուած էր նաեւ լուսաւոր դէմք մը՝ Հայոց կաթողիկոս Սահակ Պարթեւը : Վռամշապուհի խորհուրդով 392ին Սահակ կը մեկնի Տիզբոն, բանակցութիւններ վարելու սասանեան արքունիքին հետ : Տիզբոն ոչ միայն զինք կը ճանչնայ Հայաստանի կաթողիկոս, այլեւ անոր միջամտութեամբ դերութենէ կ'ազատէ հայ նախարարներ : Մամիկոնեան նախարարութիւնը կը վերահաստատէ իր նախկին դիրքը, սպարապետութիւնը կը յանձնուի կաթողիկոսին փեսային՝ Համազասպ Մամիկոնեանի (որուն զաւակն էր 451ին Աւարայրի անմահ դիւցազն Վարդան Մամիկոնեանը) :

Ինչպէս յայտնի է, Վռամշապուհի դահակալութեան երկարամեայ խաղաղ շրջանին էր, որ մեծ լուսաւորիչ Մեսրոպ Մաշտոց կը կատարէ հայ ժողովուրդին պատմութեան մէջ դարագլուխ կազմող հայ գրերու գիւտը :

Վռամշապուհի մահէն ետք, հայ նախարարներու պահանջով, Սահակ Պարթեւի միջամտութեամբ, դերութենէ կ'ազատի Խոսրով Գ., որ կը վերադառնայ Հայաստան, կրկին կը դրաւէ հայկական դահը, բայց մօտաւորապէս տարի մը թագաւորելէ ետք կը մեռնի :

Այնուհետեւ, ինչպէս կը հաղորդէ Ե. դարու պատմագիր Ղազար Փարպեցին, Տիզբոնի արքունիքի հարազապետ Միհրներսեհի խորհուրդով Յազկերտ Ա. (399–420) Հայաստանի դահը կը յանձնէ իր զաւկին՝ Շապուհին (416 – 420) : Իր ըստացած հրահանգներուն համաձայն Շապուհ կը սահմանափակէ հայ նախարարներուն իրաւունքները եւ կը պատրաստուի խորտակել Արշակունեաց թագաւորութիւնը : Ինչպէս կը հաղորդէ պատմահայրՄովսէս Խորենացին, Շապուհ Հայաստանի մէջ կը վարէ հակահայ քաղաքականութիւն մը : 420ին Յազկերտ կը մեռնի, Շապուհ կը մեկնի Տիզբոն, ուր կը սպաննուի դահակալական կռիւներու ընթացքին :

Օգտուելով Պարսկաստանի ներքին խառնակ վիճակէն, Հայերը, ժողովրդական հերոս Ներսէս Ճիճարակեցիի գլխաւորութեամբ, ինչպէս կը հաղորդէ Մ. Խորենացի, կ'ապստամբին Սասանեան տիրապետութեան դէմ եւ 422ին ձեռք կը ձգեն իրենց անկախութիւնը :

Պարսից նոր դահակալը՝ Վռամ Ե. կամ Բեհրամ Գոռ (422 – 438) նկատի առնելով Հայերուն յամառ ընդդիմութիւնը եւ պայքարի ոգին, կը հաշտուի անոնց հետ եւ, իր համաձայնութեամբ, Հայաստանի դահը կը յանձնէ Արշակունի Արտաշէս Դ.ի (422 – 428) : Այս վերջինը ապիկար եւ ապաշնորհ դահակալ մը եղաւ, ան չըկարողացաւ դահին շուրջը համախմբել հայ նախարարները եւ ամրապնդել Արշակունեաց թագաւորութիւնը : Ինչպէս կը հաղորդէ Ղ. Փարպեցի, Արտաշէս Դ. խնջոյքներով եւ անառակութեամբ կ'անցընէր իր օրերը, որուն հետեւանքով խիստ դժգոհութիւն կը ստեղծուի իր շուրջ : Ապստամբ նախարարները թագաւորին վարքին մասին կը բողոքեն Հայոց կաթողիկոս Սահակ Պարթեւին, պահանջելով ասպարէզէն հեռացնել զինք : Իսկ հեռատես կաթողիկոսը լաւ ըմբռնելով, որ Սասանեան արքունիքը նման առիթի մը կը սպասէ խորտակելու համար Արշակունեաց թագաւորութիւնը, կը պատասխանէ .— «Քաւ լիցի, որ ես իմ մոլորած ոչխարը մատնեմ գայլերուն » : Պարսկամոլ ապստամբ նախարարները, Բզնունեանց փառամոլ Սուրմակ եպիսկոպոսին հետ կը մեկնին Տիզբոն եւ կ'ամբաստանեն թագաւորն ու կաթողիկոսը՝ իբրեւ բիւզանդասէրներ :

Նման առիթի մը կը սպասէր Տիզբոնի արքունիքը, ուր վճռական դեր կը կատարէր Միհրներսէհ հազարապետը : Վերջինիս խորհուրդով, սասանեան արքան Տիզբոն կը հրաւիրէ Հայոց թագաւորն ու կաթողիկոսը, զանոնք կը մեղադրէ բիւզանդասիրութեան մէջ : Ապա՝ դահընկէց կ'ընէ : Արտաշէս Դ. կը մեռնի Տիզբոն :

Տիզբոնի այսպէս կոչուած «դատավարութեան » ժամանակ շատ արի կեցուածք կ'ունենայ Հայոց կաթողիկոսը, որ բացէ ի բաց կը դատապարտէ Պարսկաստանի հակահայ քաղաքականութիւնը :

Սահակ կը պաշտօնազրկուի : Անոր տեղ կաթողիկոս կը նշանակուի նենդ Սուրմակ եպիսկոպոս :

Այսպիսով, սասանեան բռնակալութիւնը 428ին կը խորտակէ Արշակունեաց հարստութիւնը, կը բռնադրաւէ Արշակունիներու արքայական զանձերը եւ անշարժ հարստութիւնը, Հայաստանը կը դարձնէ պարսկական պետութեան մարզերէն մէկը՝ իր կողմէ նշանակուած մարզպաններու ենթակայ : Այսպիսի վիճակի մը մէջ Հայաստան կը մնայ մօտաւորապէս երկու հարիւր տարի : Այդ ժամանակաշրջանին հայ ժողովուրդը յաճախ մաքառած է իր անկախութեան համար :

Շուրջ 365 տարի գոյատեւող Արշակունեաց հարստութիւնը, որ կարեւոր դեր խաղացած է հայ ժողովուրդին քաղաքական պատմութեան մէջ, 428ին կը խորտակուի պարսկական բռնակալութեան եւ բիւզանդական կայսրութեան հարուածներուն եւ ներքին կեդրոնախոյս շարժումներուն հետեւանքով :

ՏԱՃԱՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, — Մեծ հաճոյքով գրիչս ձեռք կ'առնեմ նկարագրելու համար Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին դպրոցական հանդէսը, որ դրուած էր Արտաւազդ Եպիս. Թրթռեանի հովանաւորութեան տակ :

Սահակ – Մեսրոպ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը, որ եկած էր քաջալերելու երկսեռ մանուկները եւ ունենալու վայելքի ժամեր իրենց առօրեայ աշխատանքէն դուրս : Ներկայ էին նաեւ, տեղական խումբէն, բազմաթիւ Նոր Սերընդականներ :

Հանդէսին բացումը կատարեց ուսուցիչ Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք, հետեւեալ հակիրճ խօսքերով.— «Ահա դարձեալ մենք, մանկական աշխարհ, դուք, Կ. Խաչ, Հովիւ եւ մշակ : Այս մենքն է որ իր մէջ կը համադրէ բարոյական, հոգեկան եւ մտային ուժերը որ ամբողջութիւն մը կը կազմեն : Այս մենքը հոմանիշ է հաւաքական գործունէութեան : Այս մենքը, փրկութեան սրբազան գործ ունի, մայրենի լեզուի եւ մանուկներու փրկութեան գործը ...: Մանկական աշխարհն է իր թաքուն շնորհքներուն, ոգեւորութեան եւ վառ երազներուն մէջ : Բացասական ու դրական գիծերուն եւ սիրելի նոյնիսկ իր մանկունակ չարութեանց մէջ :

« Հայ լեզուն է միայն որ հայ ոգի կը դրոշմէ հայ մանուկին հոգիին մէջ եւ հայ կը պահէ զայն : Գեղեցկութեան թանդարան է մեր լեզուն իր կառոյցով, ճկունութեամբ եւ հարուստ հնչականութեամբ : Հայ ծնողք, մի թողուր որ քու սիրասուն զաւակդ հեռանայ մայրենի Ածուէն եւ մոլորի... Կ. Խաչը, քանի մը տասնեակ տարիէ ի վեր ,ամէն տեսակի զոհողութիւն յանձն առած է որ յարատեւէ այս կրթական գործը յանուն մեր մանուկներուն հայեցի դաստիարակութեան : Սրտանց տուած է ան, հոգ չէ թէ համեստ ծանօթութեամբ եւ պաշարով, բայց հաստատ նկարագրով, ուղղամիտ երիտասարդներ ...

Ա. մասն սկսաւ «Ծաղկիր ազատ» խմբերգով, երկսեռ մանուկներու կողմէ : Մեծապէս հաճելի էր տեսնել թէ ինչէս, յաջորդաբար, բեմ եկան եւ արտասանեցին յաջողապէս.— «Բարի եկաք » Կարօ Դաւիթեան : «Շնորհաւոր նոր տարի» Թագուհի Գուլումեան : « Ծնունդի դիշեր» Ա. եւ Բ. մաս, Ե. եւ Մ. Մէհլէմճեան : Կ. Խաչի մայրերուն» Մ. Խըշնէճեան : «Մայր լեզուն» Ռ. Խըշնէճեան : «Իսկուհին եմ» , Իսկուհի Գուլումեան : «Հայը» Եզ. Մէհլէմճեան : , «Հայօրէն» Մաքրուհի Գարաօղլանեան : « Գովք Հայաստանի» Կարօ Գուլումեան : « Հայրենի ձայն » Մարթին Ժամկոչեան եւ Թագուհի Գուլումեան : « Ազատն Աստուած» Դրօ Գուլումեան , « Ս. Մեսրոպին» Վահագն Տէրտէրեան եւ « Դերենիկ » տրամախօսութիւն, Ռուբինա եւ Մարի Խըշնէճեան եւայլն...: Մեծ հաճոյքով դիտուեցաւ եւ ծափով ողջունուեցաւ «Փաբուռի ճան» ժողովրդական պարը :

Խոր տպաւորութիւն թողուց Հ. Վահան Յովհաննէսեանի մէկ քերթուածին արտասանութիւնը , «Բերէք ինձ ձայն», զոր երկու մասով արտասանեցին Սեդա Ծիրիկեան եւ Հերմինէ Աթիշեան : Դաշնակի վրայ նուագեց Մարի Իշնէճեան , «Սեղանն է առատ» , «Սերոբի երգը» եւն. :

« Մանուկներու Օր»ն ալ մաս կը կազմէր այս հանդէսին եւ դադարի ընթացքին, ատենապետուհի Տիկին Ս. Եօթնեղբայրեան մանուկներուն բաշխեց զանազան իրեղէններ :

Յայտագրի վերջին նիւթն էր «Անարդար դատաւորը » վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան կողմէ, ներկայացում մը որ յատկապէս ընտրուած էր մանուկներուն մէջ մշակելու համար արդարութեան ոգին :

Ունկնդիրները մեծ հաճոյքով եւ խանդավառութեամբ հետեւեցան ներկայացման ,որ մեծապէս յաջող անցաւ : Անակընկալ յայտնութիւն մը եղաւ երկսեռ մանուկներուն բնական եւ համարձակ խաղարկութիւնը :

Փակման համար բեմ հրաւիրուեցաւ Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիս. , որուն խօսքը ջերմ հրաւէր մըն էր սրտանց փարելու մեր լեզուին եւ պահպանելու Ազգային Ոգին , աւանդութիւններն ու սրբութիւնները :

« Մանուկներուն տրուած արտասանութիւնները եւ նիւթերը կը ծառայեն նպատակին, Հայ պահել, Հայ մեծցնել նորահաս սերունդը որ կոչուած է շարունակելու ցեղը : Դպրոց զրկեցէք ձեր մանուկները, փրկութեան գլխաւոր ազդակը դպրոցն է, որ ամէնուս դուրգուրանքին առարկան պէտք է դառնայ » :

Ցետոյ «Պահպանիչ»ով փակեց հանդէսը, որ ընդհանուր հանդիսականներուն ընծայեց ուրախութեան եւ հոգեկան վայելքի գեղեցիկ առիթ մը :

ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի երկրագործութեան հիմնարկութիւնը քառասուն տարուան անցեալ մը ունի :

Սկզբնական շրջանին հիմնարկութիւնը չունէր բարձրորակ գիտական բատրեր, անհրաժեշտ տարրալուծարաններ եւ տեղաւորուած էր միայարկ, անյարմար շէնքի մը մէջ : Այժմ հիմնարկութեան միայն էջմիածնի բաժինը ունի քանի մը բազմայարկ շէնքեր՝ իր տրամադրութեան տակ, կահաւորուած ժամանակակից տարրալուծարաններով, ջերմատուներով եւայլն :

Երկրագործութեան հիմնարկութիւնը տասնեակ տարիներէ ի վեր կը զբաղի երկրագործական հարցերով, ինչպէս , օրինակ, ցորենի լաւ տեսակներու մշակութիւնը երկրին մէջ եւն. :

Հիմնարկութեան անձնակազմը 135 հոգիէ կը բաղկանայ : Կան անուանի գիտնականներ՝ ակադեմականներ Վ. Գուլքանեան, Գ. Բաբաջանեան եւ ուրիշներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Հրացա՞նս , կրկնեց : Ոչ, հրացան չեմ ուզեր այս անդամ : Եթէ ուզեմ նապաստակ որսալ, ըսաւ խնդալով, ագարակապանէ մը քարապինա մը փոխ կ'առնեմ :

« Միխայէլիկ»ի նման սնամէջ գլուխով անզուսպ շուայտի մը հետ Իշխանին ընկերանալը մեծ երկիւղ կը պատճառէր ինծի : Այսուհանդերձ մեծ անպատեհութիւն մը չկար իշխանին համար Հէր Վէնհարտ անունով Լոնտոն գալուն մէջ :

Լոնտոն խոշոր քաղաք մըն է, ուր մարդ կը կորսուի ամբոխին մէջ, որովհետեւ Գահաժառանգին հաճոյքի միջնորդները լաւ կը վճարուէին, բնաւ չէին հետաքրքրուեր իր ինքնութեամբ ու անցեալով , եւ բարակը չէին փնտռեր թէ այդ անունը իսկապէս իրե՞նն էր :

Դրամը սակարանին չափ յարդ ունի Լոնտոնի ստորերկրեայ մասերուն մէջ : Բայց ձեզի ապահովցնեմ թէ երբեմն շատ պէտք է ծախսել, որպէսզի կարելի ըլլայ թերթերուն բերանը զոցել Քայզէրին Գահաժառանգին յիմարական շուայտութիւններուն վրայ :

Այն դիշերը շատ դէշ քնացայ , որովհետեւ մտատանջուած էի դէպի Սկովտիա կատարուած այդ յանկարծական արշաւանքին պատճառաւ :

Ինծի տրուած խուսափողական պատասխանէն վստահաբար հետեւցուցի թէ Գահաժառանգն ու իր հաճոյքի ընկերը խնամով պատրաստած մեքենայութիւն մը ունէին միտքերնին : Բայց ի՞նչ էր արդեօք, չկրցայ գուշակել :

Առաւօտուն կանուխ «Կեսար»ը տեսայ վարձու կառքի մը մէջ : Հագած էր շըվիօդէ զդեստ մը եւ իր հետ առած էր զաւազան մը եւ խաքի գոյնով անձրեւանոց մը : Այնպէս որ կը նմանէր հիւսիսային կողմերը գացող որսորդի մը :

— Քանի մը օրէն կը վերադառնամ, Հէլցէնտօրֆ, ըսաւ ան : Հոս նամակներով զբաղեցէք եւ ուղածնուդ չափ կրակը նետեցէք անոնցմէ : Եթէ ձեզի պէտք ունենամ կը հեռագրեմ :

Եւ ճամբայ ելաւ դէպի «Քօպուրկ» ուր պիտի հանդիպէր իր վաղեմի ընկեր «Միխայէլիկ»ին :

Նոյն օրը ցերեկէն ետք Փիքատիլլիի մէջ կը պտըտէի, երբ յանկարծ մեծ զարմացումով ինքզինքս դէմը գտայ Ֆօն Հօխպէրկին :

— Բայց կը կարծէի թէ դէպի Սկովտիա կը ճամբորդէք, աղաղակեցի առանց ծածկելու անակնկալի եկած ըլլալս :

— Ոչ, Հէլցէնտօրֆ, պատասխանեց այս հանդիպումէն խիստ վրդովուած երեւոյթով մը : Կեսարը առանձին մեկնեցաւ :

Եւ խուսափողական կերպով աւելցուց .

— Որոշ պատճառներ ունիմ հաւատալու թէ առանձին կ'ուզէր ըլլալ :

— Ո՞ւր գնաց, հարցուցի : Հասցէ չթողուց ինծի :

— Ինծի ալ , յարեց կոմսը :

Այս բանը լրջօրէն մտածել տուաւ ինծի : Իշխանին առանձին Սկովտիա մեկնիլը իմանալով , ալ աւելի մտատանջուեցայ : Այնպիսի անխոհեմութիւն մը կը գործէր որ իր ինքնութիւնը կրնար շատ դիւրաւ յայտնուիլ ամէն վայրկեան , եւ այդ պարագային, իր բացակայութեան լուրը արագօրէն պիտի հասնէր Կայսեր ականջը :

Նորին Բարձրութեան հաճոյքի զուարթ ընկերոջ հետ խօսելով հանդերձ, պէտք է խոստովանիմ թէ խիստ նեղացած ու վիրաւորուած կը զգայի ինքզինքս այդ տեսակ վարմունքի մը առարկայ եղած ըլլալուս համար : Իշխանը քիչ մը կը վախնար միշտ իր գործած անխոհեմութեանց առթիւ իրեն ուղղած կծու մեղադրանքներէս եւ վստահ էի հիմա միւս կողմէն թէ Ֆօն Հօխպէրկ խաբած էր զիս ըսելով որ անոր պիտի ընկերանայ մինչեւ Սկովտիա :

Այդ դիշեր, Քնօֆ Փոցտամէն եկաւ պաշտօնագրերով լեցուն պայուսակով մը, եւ մինչեւ ուշ ատեն զբաղեցայ յերիւրածոյ պատասխաններ գրելով, որոնք Հարցի լեռներուն մէջ գտնուող Հոլցէմ քաղաքը պիտի տարուէին ու անկէ նամակատան պիտի յանձնուէին : Ամէն անդամ երբ Նորին Բարձրութիւնը զաղտնի կերպով Գերմանիայէն կը հեռանար այս միջոցին կը դիմէինք :

Մեր բնակած տունին դէմի ժիւլի խանութին մէջ կարճ ընթրիք մը ընելէ ետք, մինչեւ կէս դիշեր ուշ ատեն խորասուզուեցայ դարձեալ աշխատութեանս մէջ , երեւակայական մանրամասնութիւններ յերիւրելով պաշտօնական գրութիւններու իբր պատասխան :

Նորին Կայսերական Բարձութիւն Գահաժառանգուհիէն ալ նամակ մը կար : Իր ամուսինէն ստացած հրամանիս համաձայն, բացի զայն, կարգացի եւ կնքեցի դարձեալ :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Հանդիսարան , բանասիրական, գրական , գիտական, բարոյական թիւ 7–8 Յուլիս – Օգոստոս , 1966 : Վենետիկ (Իտալիա) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աւետիս Քէչիչեան (Օպը – Նա) շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, յաւակ– ցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գնէլ կէօչկար – եան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուր– եան, ողբացեալ Սրբուհի Հաճի Դաւիթ – եանի յիշատակին տասնական ֆր. նուի – րած են Շաւիլի Կապ. Խաչին, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին եւ զպրոցին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայր– եան ենթակոմիտէն իր խոր ցաւակցու – թիւնները կը յայտնէ ընկեր Ոսկիան Յա– կոբեանի մահուան առթիւ (Լանսէ) ող – բացեալին զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդա– րանը շնորհակալութեամբ ստացած է հե– տեւեալ նուէրները. — Տիկին Գոգեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ կղեմէս Գոգեանէ 50 ֆրանք, Գ. Գոգեանէ տասը, Վարդգէս Գոգեանէ տասը, Վ. Գամպէր– եանէ տասը : Այրի Տիկին Սանոսեանի եւ Աղաւնի Գէորգեանի մահուան առթիւ Սա– մուէլեան եղբայրներէ փոխան ծաղկեպը– սակի 70 ֆրանք :

Էլմաս Կէօչիւրեանի մահուան առթիւ, Արմաղանեան ընտանիքէ տասը, Տիկին Զ. Պօղոսեանէ իր ապաքինման առթիւ տա – սը, : Ողբ. Աննա Սարգիսեանի մահուան առթիւ Կ. Անթրիկեանէ քսան, Տէր եւ Տի– կին Ս. Շահրիկեանէ քսան : Սարգիս Փափազեանի մահուան առթիւ Ս. Սամու– էլեանէ յիսուն Աստուրեան ընտանիքէ յիսուն, Վ. Ելքովանեանէ յիսուն, Գ. Ել– քովանեանէ յիսուն, Գ. Պօյաճեանէ քը – սան, Գ. Փիլիկեանէ քսան :

Ամանօրի առթիւ Տօքթ. Մկրտիչ Քէչ – եանէ յիսուն, բարեպաշտուհիէ մը 20, Տիկին Ա. Պէկիրճեանէ քսան, Ա. Հրաչ – եանէ տասը, Մ. Խաչիկեանէ տասը, Ողբ. Կիրակոս Ղազարեանի մահուան քառա – սունքի հոգեհանգստեան առթիւ Ղազար – եան ընտանիքէ հարիւր, Այրի Տիկին Քա– չիկեանէ քսան, Կ. Թաշճեանէ տասը :

Ժիրայր Արղամկրեանի մահուան առ– թիւ փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Պալաթիկեանէ տասը ֆրանք :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո– գաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, Բարեկենդանի առթիւ ցերեկոյթ – խըն – ջոյք մը կազմակերպուած է, կիրակի (Փե– տրուար 5) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Պլօ Ֆրէտի, Ֆուր տը Լիոն սրահին մէջ :

Հայկական երգեր, նուագ, պար, հա – ճելի մթնոլորտ :

Ճոխ պուֆէ, ղիւրամատչելի գիներով :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Ցառաջ»ի կո– չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱՋԱՐԻ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ, Կրընոպլը — Եօթնեղ– բայրեան.—Ժողովին ազդը ուշ ստացանք :

CONFERENCE - DEBAT

ԵՒՐՈՊԱՑՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 *Բիւ Պլէօ*
Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան ու – սումը Ֆրանսայի մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկե– ղեցւոյ ժամերգութեանց :

Այս Հինգշաբթի, ոտն է Սրբոց Վար – դանանց Զօրավարացն Մերոց հաղար ե– րեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին : Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Այսօր Փարիզի եւ չրջակայից հայկական զպրոցներու աչա– կերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Պատարա – գին եւ յաւարտ պատարագի կը կատար – ուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս :

ԿԻՐԱԿԻ (5 Փետրուար).— Բուն Բա – րեկենդան : Սկիզբ Մեծ Պահքի : Այս կի– րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ եւ փակ պատարագ կը մա – տուցուի ժամը 10ին :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երե – կոյեան ժամը 5·30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն : Նոյն այս ժա– մանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգ– շաբթի օրերուն համար :

12 Փետրուար, Արտաքսման կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին : Ամբողջ Մեծ Պահոք կիրակիներուն պատարագին ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Աբեւագալի արարողութիւն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երե – կոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօ – նակ եւ Աղաւոտան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառ – նընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալըստ– եանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարե– դարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, կի – րակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրան– fo–Սուիս սրահին մէջ : Մանրամասնու – թիւնները յետագային :

×

Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի Մու– բատ խումբը կը կազմակերպէ դիմակա– որ պարանոյկ երեկոյթ մը Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 4ին :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի դե – ղարուեստական ցերեկոյթով մը կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ ժան Կուժոն :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահան – դէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փա– լէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ– Քաշանի մաս– նաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին :
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Տարօնի երգերու ուսկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարե– կան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժօրժ Ե·ի չքեղ սրահնե – րուն մէջ, Փետր. 19ին կիրակի :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

կազմակերպուած Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ
Շաբաթ, Փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de dan– seurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES
COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52–81–38

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբը կազմակերպած է ընկերական դի– նեճօն մը (5 Փետրուար) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ չրջանի երէց եւ երիտասարդ բոլոր ընեըերները :

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի ա– նակնկալներ երիտասարդ ընկերներու կողմէ :

Հ. Ց. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը կիրակի (5 Փետրուար), կէսօրէ ետք ժամը 3ին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկ. ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բո– լոր խումբերը այս Շաբաթ (Փետր. 4), ժամը 21ին Ա.Հարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 4) երեկոյ ժամը 9ին, սովորա – կան հաւաքատեղին :

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24 *ԱՄՊԱՍԱՍԻՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ*
Métros : Concorde, Champs-Elysées

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ : Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, ուսանող – ներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

1/2 GROS **LYON** DETAIL
ALIMENTATION
SUPER-BOUCHERIE
BAHADOURIAN
20, Rue Villeroy — LYON (3e)
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
244, Rue Vendome — LYON (3e)
ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ
ԵՒ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ — ՊԵԼՃԻԱ, ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԱՆԳԼԻԱ
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
PATISSERIE ORIENTALE
TOUTES LES VARIÉTÉS TOUTES LES SPÉCIALITÉS
NOS SPECIALITES
Արմաւ, « պամիա », « եալանճի տոլմա », յունական « թուրչի », « պիպէռ », տերեւ, թահին հելվա, « վանիլ », չոքոլա, «նուազէթ», « լոզում », «սաղըզ », պիստակ, Շիրակ օղի (41–45°), Իզմիրի չամիչ, « սուճուք », առաջնակարգ սուրճ, (Քարավան եւ մոգա), համեմներ, մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, « դաչքավալ » պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, « քուսքուս », հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, Քատայիֆ, եւայլն :
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն :
Tous produits d'Afrique du Nord et d'Orient
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒՋԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ « ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ » Է